

קובץ

מאמרים ורשימות

מאת אריה פילקוב

שנתקו וראו אור בדפוס

השנים 1972 - 1990

כרך ג

קיבוץ אפק

1310 אנניק השנה 1991

מלבד לזכויות אדם הנתונות להם, והנשואות שבתיהם
 דומות ל שני פאזות דכתיבה ולגוף אור דצפוס קאמאצוי
 ובעתה עת שונו ונכרך אולם הי-3 פנקסוי אן כרכים; אכן
 כרך אן תשלוה כתבת פקיי הקצרה והסדר, - פנטיים על
 זמן כתיבתם על החמורים ותולדותם עכסאן וכן אף אחריו על
 הקצרה ודבריו ההסדר החפופים דפתיחה פל כהן - חלטה
 שיאוי למסוף הקצרה בלתי, לתתם על כרך בתחילת
 כזו לתק על קולר כוחו על הוציין ולחוסבין בלתי.
 כרך א - החמורים והנשואות מאצרכים ופכאם, אפי חלתי
 הופתם בצפוס, אפל על דצוק ככונאלי. בחקרים אן דדוס
 יש שבחאומה מקרים וכן אהופק - ואל לב מטעמים טפנים דהיפה
 אצא, הכרך. הכרך אף ישנה בלתי החמורים בלתי הקצרה
 אסדנ הופתם בתק. יש הכרך אף 230 עת מלואלים בלב
 אחר על קני - אשא - 230 צמים. פל לב הפונט אצול,
 פל אה שנתה וכאך אור דצפוס הקופה למופת סור
 תקפת הפונט הקול - אנתפוסם בצפוס הפונט קטן, פונט
 פל ספי פגיל ס/צ וננד הכרך ג' כוך אף סוצה אנכך

חולץ שנת 1973

כרך ג', הפונט קטן ^(הוא) כולל אור פל שנתה והתפוס
 חוסגה אור תקופה קמני 1944 - תמוס 1973.
 ככור כקצ והסדר לישואות ואחרים ב-2 הכרכים
 מלאוי הכרך ג', הצפוס דכתיבה כשימה דודאוקיאיביג
 לאור תצורה קצ והסדר, בצה 19 - 63. תסופה פל פל
 סנה צוין מספר שהוא מספר תצח הכרכים אף אפי אף
 פל מספר מלוח אף הכרך) שגפן מלאור ההיטה החמורה
 אור דשימה אן אפותר.

כרך ג' כולל אור פל החמורים והנשואות שנתה ונתפוס

7

30	א ספר קאסארה 100
31	א ספר אונזיז אמאגואלס ת. יאיוס 101
32	תל חי (ספר) 102
33	הקצנה ל"צדקה" ה' 103
34	קאסארה דע"ורה 104
35	הן איפוש המזון והינחה לעמית 108
36	יאנה 109
37	תנתי גרמארי והפולק 109
38	אסנפי "החלף" 110
39	"מח" "פג" (מנהג) 111
40	המאבק על הפדק 112
41	מאורכי אורכי 114
42	מי תיחל את הפולק 114
43	אצ"ל נפ"ל (מ. חלוצ) 114
44	הקצנה ל"צדקה" ז' 115
45	אגודת זכ" - קאסארה גאול"א 116
46	מבקר השבוע 118
47	מחפשי אור העם 118
48	הנאצי על אנצישן 118
49	עמדת המצדק סיני דיוק 119
50	אם להסתפק בהחלטות 119
51	רק כצ"א לא להקניט 119
52	המחנה הצעירי חמ"א סי 119
53	הנעג וצ"א זבני 2 האמ"א 120
54	הן צ"בון ע"פון 120
55	שאלות עליו גרמארי 120
56	המחנה: סוף והיום 121

← ה' חלף

1	השנה הראשונה 1931-1990
18	צדני הסדר 18
19	דמאג גרמאריפון על הפולק 19
1972-1990	השנה גרמאריפון 1972-1990
66	הקצנה ל"צדקה" ה' 66
67	מנהג למצדקה 67
68	המחנות והמלצות 68
68	צדקה גרמארי חלף 68
69	מועצת חינוך - קצ"א 69
70	גרמארי מחנות זכ" אה"ק 70
71	הנחיה ע"פ הפולק 71
73	ש"ס חלף 73
75	ס. אה"ק ומועצת חלף 75
76	הקצנה ל"צדקה" ז' 76
77	אקטיביזם יחז"ל 77
80	מחנות המצדקה והמחנות 80
85	על הקצנה היחז"ל 85
86	הנחיה על אה"ק וצדקה חלף 86
87	מח"א חלף 87
88	א"כ"ה חלף גרמארי 88
92	הנחיה חלף היחז"ל 92
92	מקרה אה"ק 92
93	הקצנה ל"צדקה" ז' 93
94	קובץ חלף אה"ק 94
95	מחנות חלף 95
96	מחנות חלף חלף 96
97	מחנות חלף חלף 97
97	המחנה חלף חלף 97
99	מחנות חלף חלף חלף 99

85	אל א פים 132
86	אל שגג הניאז המניחיהוא 133
87	בסוניהושיג והסד/ונשים 133
88	אנה אל גמחה רבטן 134
89	גביג והסרין 134
90	ס תקונג והיוצג סגה 135
91	אל תחיתק הקודלו 135
92	אל הנסאל סה ה הודג החועל 135
93	ס זים זוג, אגו אוונג 136
94	תניוט אלן - כולצ שוטה 136
95	יאר שחז חזיק 137
96	אל הסריוספר 137
97	למג ילא הקל אל היריז 137
98	אל היריזה 137
99	יק אל חצ צצול 138
100	חול קטילג אוחצ 138
101	זים שבקין בתלמוז וכל - בתהו 141
102	פאנג גישדו דרוו סקא 148
103	אל השואג ואל החנינה 152
104	אל קניאל והחנינה אוחצ הגזול 152
105	אל השחורג אגלה 152
1	חיי בתקליום לפי תנ"ך 155
2	היחסיג למג אל ס. גלדי 179
3	הלכור תמים והלכין 182
	אלולג רצניג התחנינים
	אל שג סג' פ.

5	אל אלולג ואל סג קטג 121
58	אל 2 גמור ס חנה למר 121
59	החוליק היגן וכן סגוין 122
60	חלגו דמגו החועק 122
61	לוג והחמג רבטן 122
62	חחצול סאלוג גי קצו" 122?
63	אוחחופס וסלוגין 123
64	אל הסוניהונואל וכלל 123
65	קרי זארגה תנגה 124
66	אלצול כהולייגן 124
67	אל אלמק - ס אלקיג 125
68	אסגר סגו סול 125
69	הגלג אל בתחמה 125
71	לכולג אוצרות 125
7	כאשית... 126
7	חמג והחמג רבטן 127
7	חמול וצו הילק 127
7	החולמג סגלג כסיד? 127
7	אל חמג היחצולג 127
76	הקצולג רצניג 128
77	המול יק אצו סחצ? 129
78	אל החלג אחרס חונג התק"ס 129
79	אל שחול ישחולג 130
80	חג רצול חמנה סן בחן? 130
81	חצול חילג אסג אחר 131
82	לגי לוגז אוצולג - למג אל? 131
83	צניג והיבונג 131
84	החולולג כליכוסילוס 132

184	"אליהו" קורא	106
184	לכר גבורה	107
184	הדבר הזה	108
184	היה זה	109
185	היה זה	185
186	היה זה	186

10

קובץ מאמרים ורשימות

מאת אריה פאלקוב

שנכתבו וראו אור בדפוס בשנים 1972 - 1990

סדר הדפים הנ"ל

דברי הסבר 10

רשימה ביבליוגרפית כללית של כל המאמרים והרשימות בשנים 1930 - 1990

רשימה ביבליוגרפית מלווה הערות רקע והסבר 19

רשימה ביבליוגרפית של המאמרים והרשימות בשנים 1972 - 1990 שנכרך זה 65

חיי החקלאים באספקלריה של התנ"ך עבודה סמינריונית מאת שרה סגל 155

בראשית שירתו של החלוץ המשורר על רשית יצירתו של אמיר גלבוע - מאת שרה סגל
בצרוך החיים והזכרון - רשימות זכרון לנפטרים מאת שרה סגל

רשימה ביבליוגרפית של אריה פאלקוב

11
1
רשימה ביבליוגרפית של אריה פאלקוב
ראשונה בינואר 1931 ועד 1990 (34 עמ')

כל רשימה כוללת את שם הרשימה (כותרת), החתימה, כתב העת, מספר ותאריך

עם הסיום א. פ - ב העחיד, ג'ל' מס' 2 (110), סבת חרצ"א, ינואר 1931
וחלוציות " בחיי יום - יום א. פאלקוב, החלוץ הצעיר, חוב' י', אפריל 1931.

ועידת החלוץ הצעיר בדומצ'בו, א. פ - וב, העחיד, גל' 118 - 119, סיון חרצ"א, 1931.
ועידת החלוץ הצעיר בדומצ'בו (המשך) א. פ - וב, העחיד, גל' 120 - 121, חמוז חרצ"א, 1931.
העשור לעין חרוז, א. פ - וב, העחיד 123 - 124, אלול חרצ"א, 1931.

עדים ראשונים (גל' מושכות הקיץ) אריה, החלוץ הצעיר חוב' י"ב, אוקטובר 1931.
קרן הקיימה בפעולתנו ובחינוכנו. (הרצאה בוועידת דומצ'בה), א. פאלקוב, בספר הועידה 1932.
ל הדרך הרעיונית של החה"צ, א. פאלקוב, בספר הועידה השניה של החה"צ, עמ' 36.
לאחר ועידת "חרבות" א. פאלקוב, החלוץ הצעיר חוב' י"ב, אוקטובר 1931.

עם היובל הכפול, א. פאלקוב, העחיד גל' 127 - 128, כסלו חרצ"ב, דצמבר 1931.
בשאלות התנועה א. פאלקוב, החלוץ הצעיר חוב' י"ג, דצמבר 1932.
מ ג מ ו ח א. פאלקוב, החלוץ הצעיר חוב' י"ג, דצמבר 1932.

חלק ממאמר זה הופיע ביידיש בחוברת "החלוץ הצעיר" זאמלהפט

חלוץ הצעיר (על המועצה החינוכית) א. פאלקוב, העחיד גל' 133 - 134, סיון חרצ"ב 1932.
חלוץ הצעיר (על המועצה החינוכית) ב. א. פאלקוב, העחיד גל' 135, חמוז חרצ"ב 1932.
ישת הרעים בביאליסטוק אריה, החלוץ הצעיר חוב' ט"ו, מרץ 1933, ינואר 1933.

ין אורגניות קיבוצית ללא אורגניות קיבוצית א. פאלקוב, החלוץ הצעיר, חוב' ט"ו, מרץ 1933.
חפקידנו א. פאלקוב, החלוץ הצעיר חוב' ט"ז, אפריל 1933.
ס הגל החדש א. פ. העחיד, גל' מס' 143, אייר חרצ"ג, מאי 1933.

ו ארעולוציאנערע מאסן באוועגונג א. פאלקאוו, דאס ווארט, מס' 77, 1934. 30.3.
לוגת הים א. פאלקוב, החלוץ הצעיר, מס' 34, דצמבר 1938.
ויס בדרך חייו (על אברהם גרבוז) א. פ., החלוץ הצעיר, חוב' 38, מאי - יוני 1939.
קטעים מזה בספר על קיבוצי ההכשרה בגליציה.

מנדודי שליח בפולין, צרור מכתבים, א. פאלקוב, כרך ג' מס' 54 (119), ינואר 1939 עמ' 28.
עם יהודים בארץ המועצות, אריה, בספר בימי שואה (דו"ח שליחים מפולין), 1940.
בעיירה אחת א. פאלקוב בספר "החלוץ הצעיר", הוצ' הקיבוץ המאוחד, 1944.

עדות אס על ההרג - גיטל פאלקוב בתרגום א. פאלקוב מכפנים כרך י"א, חוב' ד', מאי 1946 עמ' 657.
2 נוס עליית "דרור" במשמר הים, א. פאלקוב, צרור מכתבים, כרך י"ב, 1 בדצמבר 1947 מס' 19, 6 עמ' 2.

מיד אותו אברך... (על אריה אברך) א. פאלקוב, חוברת זכרון בהוצאת יגור חשרי חש"ז.
בעיירות פולין, פאלקו, דבר 10.1.1939 (אותה רשימה בשם נדודי שליח בפולין).
זדרך לרוב יציב, א. סגול, על המשמר, 2.1.1949.

שיחה עם הכוחר, ללא חתימה, חוברת מיוחדת לקראת הבחירות לכנסת הראשונה 1949.

וצאות הבחירות בק/בוץ המאוחד לאור העובדות, וא. אפק, על המשמר, 10.2.1949.
 בחירות להסתדרות בקיבוץ המאוחד, על המשמר, 25.3.1949.
 על קליטת עליה, חבורות ותקציב אישי, א. פיאלקוב צרור מכתבים כרך י"ג, חוב' 214, 1949 עמ' 455.
 בעניני חברה בקיבוץ א. פיאלקוב, צרור מכתבים, כרך י"ג חוב' 213, מאי 1949 עמ' 404.

הערות אחדות לויכוח ישן א. פיאלקוב, "דבר" 8.7.1949
 ועדת חוץ לארץ בפעולתה א. פיאלקוב בספר הדין וחשבון לוועידה הס'ז של הקיבוץ המאוחד, 1949
 חבר הקבוצות בוועידתו, א. סגול, על המשמר, 7.10.1949.
 פלוגת היס עד אפק, א. פיאלקוב, יומן אפק מס' 78 (384), 10.1954. 15. נכתב בשנת 1947
 נדידה הגדולה, ללא חתימה, צרור מכתבים, כרך ג' חוב' 48, ספטמבר 1938, יומן אפק. בדפוס מס' 78
 טרות הסוציאליזם" - נוסח ראנגון, א. סגולי, על המשמר, 6.2.1953.
 יעוץ אחד אנושי", א. סגולי, "בקיבוץ" כרך ד', גל' 141, ינואר 1953.
 מאז ועד עתה א. סגולי, בבר, 5.4.1953.
 למה יהגו ריק, א. סגולי, על המשמר, 3.4.1953.
 דברי עצמם, א. סגולי בקיבוץ כרך ד', גל' 149, 3.3.1953.
 כיצד הם, "מחוקמים"? א. סגולי, בקיבוץ, כרך ד', גל' 155, 4.1953.
 הכל מודין א. סגולי, בקיבוץ כרך ד', גל' 59, 5.1953.
 "הדרך החדשה" בחינוך, א. סגולי, בקיבוץ כרך ד', 5.1953.
 פזמונים א. סגולי, בקיבוץ, כרך ד' 10.6.1953.
 בתוהו לא דרך א. סגולי, בקיבוץ, כרך ד', גל' 164, 6.1953.
 ה ד ג ל א. סגולי, בקיבוץ כרך ד' גל' 168, 7.1953.
 ועתה הם הטוענים... א. סגולי, בקיבוץ כרך ד', גל' 169, 7.1953.
 הבומרנג חוזר... א. סגולי, בקיבוץ כרך ד', גל' 171, 8.1953.
 השילומים לפיתוח הארץ, צ. בן אב, בקיבוץ כרך ד', גל' 174, 9.1953.
 "על פי דין תורה" א. סגולי, בקיבוץ כרך ד', גל' 175, 9.1953.
 "ד י ב ו ק" א. סגולי, בקיבוץ, כרך ה' גל' 178, אוקטובר 1953.
 ימים מחייבים, י. נבו, בקיבוץ כרך ה', גל' 180, 10.1953.
 יקר מכל הענקה, י. נבו, בקיבוץ כרך ה', גל' 181, 4.11.1953.
 יזוכה מכל אשמה ללא חתימה, בקיבוץ, כרך ה' גל' 182, 11.1953.
 מחסלת? - לא מחסלת! א. סגולי, בקיבוץ, כרך ה' גל' 183, 11.1953.
 לקשרי ידידות, ללא חתימה, בקיבוץ, כרך ה' גל' 184, 11.1953.
 מבוכה "וסיח גם יחד", א. סגולי, בקיבוץ, כרך ה' גל' 184, 11.1953.
 על משמר אחדותו של הנוער העובד, י. נבו בקיבוץ, כרך ה', גל' 185, 12.1953.
 כוח הקיבוץ בדרכו, ולא בניגוד לדרכו, א. סגולי, בקיבוץ, כרך ה' גל' 187, 53. דצמבר 1953.
 רק עכשיו נודע להם, א. סגולי, בקיבוץ כרך ה' גל' 191, 1.1954.
 בדברי המשל אסף, בקיבוץ כרך ה' גל' 181, 1.1954.
 סלעים שנחדרדרו תהומה, א. סגולי, בקיבוץ כרך ה', גל' 196, 2.1954.
 הגשמת הציונות - בניגוד לחנועה ציונית? א. סגולי, בקיבוץ, כרך ה', גל' 193, 1.1954.
 ושוב עם סנה ביחד, אסף, בקיבוץ כרך ה' גל' 206, 5.1954.

3

על הקיבוץ הדתי א. סגולי , בקיבוץ כרך ה' גל' 206 , 1954 .5 .12
 אחד בגלוי ואחד בסתר , א. סגולי בקיבוץ כרך ה' , גל' 206 , 1954 .5 .19
 ירידת המוסר בישראל - מניין? ; א. סגולי , בקיבוץ , כרך ה' גל' 209 , 1954 .6 .3
 קבוצות הנוער הציוני , א. סגולי , בקיבוץ , כרך ה' ; גל' 211 1954 .6 .23
 עבר מזה ומעקר מזה , א. סגולי , בקיבוץ כרך ה' גל' 212 , 1954 .6 .30
 מועצת מפ"ם - ומה אחריה? אסף , בקיבוץ כרך ה' גל' 214 1954 .7 .14
 סכס ו"הסכמיות" א. סגולי , בקיבוץ כרך ה' גל' 218 1954 .8 .11
 למרחב (דו שבועון) מס' 4 1954 .8 .20

ממלכתיות / של "תכלית" , א. סגולי , בקיבוץ , כרך ה' גל' 221 , 1954 .9 .1
 הציונות ועולק המהפכה , אריה סגולי , מבפנים , כרך "יז חוב' ד' מאי 1954
 הערות לתכנית השחלמות , אריה סגולי , למרחב (דו שבועון) מס' 5 1954 .8 .6 .16
 הנסיה המקצועית בקרב בוגרינו , אריה סגולי , (למרחב (דו שבועון) מס' 5 , 1954 .8 .26
 אז ועתה א. סגולי , למרחב (דו שבועון) גל' מס' 7 , 1954 .9 .8
 שינוי ציטטה שנה עמדה , אריה סגולי , למרחב (דו שבועון) מס' 14 , 1954 .11 .4
 מליצות בערפל , אריה סגולי , למרחב (דו שבועון) מס' 16 , 1954 .11 .18

פלוגת הים עד אפק א. פיאלקוב , יומן אפק בדפוס , מס' 78 1954 , 10 .15 , 8 שנים להתישבות אפ
 הנדירה הגדולה ללא חתימה ביומן אפק בדפוס כנ"ל. גם ב"צרור מכתבים" כרך ג' ספט. 1938
 ; כ ר ס א. פ. ביומן אפק בדפוס כנ"ל

קצת חשבון , אריה סגולי , למרחב (עחון יומי) 1954 .12 .31
 יו לאומיות - כן או לא? , א. סגולי , למרחב 1955 .6 .24
 י ס ו צ ק בחמורות הזמן א. פיאלקוב בספר "עיריתנו ויסוצק" 1963 בהוצ' ארגון יוצאי ויסוצ
 'שאלת החקציב האישי , א. פיאלקוב , בקיבוץ כרך י"ג גל' 563 אפריל 1962 .
 במדים ובלי מדים , א. סגולי , למרחב 1964 .1 .24
 זמנים ישנים של זמנים חדשים (חוק המושבים) א. סגולי , בקיבוץ , גל' 651 1964 .4 .2

נקודה החיונית שבכל מערך , א. סגולי , בקיבוץ גל' 654 , 1964 .5 .15
 רית התנו' הקיבוצית וברית הפעולה הפוליטית , א. סגולי . בקיבוץ , גל' 660 1964 .7 .15
 זכרונות והכוונות א. סגולי , בקיבוץ גל' 474 , 1965 .1 .6
 ערה חדשה לפרשה ישנה , א. סגולי , בקיבוץ גל' 667 , פברואר 1965
 מה מספרים מספרים. א. ס. , בקיבוץ גל' 681 , מאי 1965 .
 פ"ם בין הגמוניה לאלטרנטיבה , א. סגולי , למרחב 1965 .7 .30
 פ"ם חושש , אל"ף , עחון המערך בחיפה , יוני- יולי 1965
 תורה חדשה במחלצות ישנות , א. סגולי , מבפנים כרך כ"ז חוב' 1-2 , יוני 1965
 שני מפ"ם ומערך אחד , אסף , למרחב , 1965 .9 .19
 יהללון זר , מפ"ם ולא פ"ך , אלף , עחון המערך בחיפה , יוני יולי 1965 .
 הפרופסור והלורד , א. סגולי , בקיבוץ , גל' 695 מאי 1966 .

ב. ברוכוב , א. סגולי , מבפנים , כרך כ"ט חוב' 1-2 פברואר 1967 .
 ים מלכדים מול איחוד מסגרות , א. סגולי , למרחב 1967 .5 .5
 תנועת הפולים בארץ בראי עקום , אריה סגולי , למרחב 16 בפברואר 1968 .
 וציאליזם מקורי ב. , אריה סגולי , למרחב 20 בפברואר 1968 .
 התפלגה מפ"ם ג. , אריה סגולי , למרחב 1968 .2 .21

דברים בישיבת מרכז הקיבוץ ... חמאוחד, א. פיאלקוב, בקיבוץ גל' 856, 1974. 2. 4.

זמשתל חירום - בעד. א. סגולי, אוח מס' 144, 1974. 2. 4.

הערות אחדות לבן אהרן (בעקבות דבריו על הפלשתינא²), אריה סגולי, דבר, 1974. 3. 25.

התנועה הפלשתינאית א. סגולי, מבפנים חוב' 1 - 2 כרך ל"ו, מרץ 1974

לעצם הענין, אסף בקיבוץ, כרך כ"ו גל' 868, 20.5.1974

אבא אבן ומדיניות הממשלה, אריה סגולי, דבר, 1974. 9. 8 מכתבים למערכת.

זקמה לכרך ג' של "דברים" לסבנקין א. פ. דברים כרך ג' 1974

אקטיביזם יהודי א. סגולי מבפנים כרך ל"ו חוב' 4 דצמבר 1974 עמ' 440

אחדות לאומית ואחדות מעמדית במשנתו של סבנקין, א. פיאלקוב, חוברת "סוגיות". חוב' ס' דצמבר 1974 בהוצאת יד סבנקין; אפעל.

על הגבורה היהודית / עוד משהו, א. סגולי שדמות גל' נ"ח קיץ 1975

כונה טובה ודברים תמוהים, אסף, בקיבוץ גל' 926, 1976. 5. 31

דברי הקדמה לספר בשדמות גרוכוב, א. פ. בספר בשדמות גרוכוב, מאי 1976

רכז "החלוץ הצעיר" בגרוכוב, אריה פיאלקוב (עם גרשון גל) בשדמות גרוכוב, 1976

קרה אסון (מתוך מכתב) א. פיאלקוב, בספר בשדמות גרוכוב, אוקטובר 1933

בשולי, שיעורים בהיסטוריה" אריה סגולי, דבר, 1976. 8. 29

דברי הקדמה לכרך "דברים" ד' א. פ. דברים כרך ד' לסבנקין, מאי 1976

קיבוץ אפק בחגו, אריה פיאלקוב דבר, 1976. 9. 3

ירד ערך העבודה, אסף דבר 77. 2. 2 מכתבים למערכת,

סבנקין מזוית אחרת, אריה סגולי, מגוון מס' 2 (14) פברואר 1977 שבט חשל"ז

סגנון וגם אמל' בהתמודדות, אסף, דבר, 1977. 5. 11 "מכתבים למערכת"

מאבדים קולות ומשיבים סליחה, אסף דבר 1977. 7. 28 "מכתבים למערכת".

כינינו לבין עצמנו א. פיאלקוב בחוב' התנועה במצב חד². גם ב"בקיבוץ" גל' 956, 21.7.1977

על הספר "קלוסובה" א. פ. בקיבוץ גל' 965, 1978. 4. 3

הערות בעקבות מאמרים אחדים של מאיר יערי, א. סגולי, על המשמר, 1978. 11. 3

על ספר קיבוץ הכשרה "תל חי" א. פ. בעהון יחד (עתון החק"ם), גל' מס' 3, 1979. 12. 21

דברי הקדמה לכרך ה' של דברים לסבנקין, א. פ. 1979

קלוסובה בעיירה, אריה פיאלקוב, בספר קלוסובה, חשל"ח 1978

י א נ ו ב אריה פיאלקוב בספר קלוסובה כנ"ל

מחי ייפגשו? (תומכת) אריה פיאלקוב, כנ"ל 1978

המאבק על הדרך, א. סגולי מבפנים כרך מ"א חוב' 3 - 4 דצמבר 1979,

בין חיפוש האמת והונאה עצמית, אסף, מבפנים כרך מ"ב חוב' 2 - 2 - 3 יולי 1980

חכנית בילטימור ופילוג, מפא"י א. פיאלקוב, דבר, 1980. 9. 16 "מכתבים למערכת"

מי חולל את הפילוג?, אסף, דבר, 1980. 12. 4 "מכתבים למערכת".

מיורד ליורד, אסף, דבר השבוע מס' 5, 1981. 1. 30 "מכתבים למערכת"

אציל נפש על משה'ל מלמד א. פיאלקוב בחוברת עליו בשם "שביל כבשו דגלי" תשמ"א

על החלוץ" ועל פילוג מפא"י א. פיאלקוב בחוברת בר ל הוצ' יד סבנקין אפריל 1981

המערך אייך?, אסף, דבר 1982. 8. 18 מכתבים למערכת.

בתוך זה קומץ חלוצים, א. פיאלקוב, שדמות ג' פא/פכ חמוז חשמ"ב (מתוך מכתב מנובמבר 1984

מבקש תשובות, אריה סגולי, יחד מס' 73 אוקטובר 1982,

4

וי מפלג את העם ל	אסף	דבר	11.1982	1	במכתבים למערכת
צמדת המערך אינה ברורה	אסף	דבר	11.1982	23	במכתבים למערכת
זילד של אנדרסן	אסף	דבר	4.1983	12	
להסתפק בהחלטות	אסף	דבר	6.1983	14	"
כדי לא להרגיז	אסף	דבר	8.1983	2	"
מה לרכז את המאבק	אסף	דבר	1.1983	6	"
מלחמת לבנון עם כל דבר	אסף	דבר	12.1983	15	
בין צידון לציון	אסף	דבר	12.1984	29	
בניה ודיוור לבני שני העמים אריה סגולי	אסף	דבר	2.1984	16	" מקוצר ומקוצר
לשר הבטחון, אריה סגולי	אסף	דבר	4.1984	29	במכתבים למערכת
המחחרת מאז ועד היום, אריה סגולי	אסף	דבר	5.1984	10	
על שלושה ועל ארבעה, אריה סגולי	אסף	דבר	8.1984	8	
על שתי שורות של חנה זמר, אריה סגולי	אסף	דבר	116.1984	17.8	
ביאליק, בגין, בן גוריון, אריה סגולי	אסף	דבר	89.1984	8	15
משהו" בתחום החינוך, אריה סגולי	אסף	דבר	9.1984	4	
ג'וני ומלחמת לבנון, אריה סגולי, מעריב	אסף	דבר	10.1984	8	במכתבים למערכת
אחדות לאומית" גם בדבר? אריה סגולי	אסף	דבר	12.1984	27	"
חודים ופילוגים: עובדות היסטוריות, אריה סגולי	אסף	דבר	2.1985	3	
האינטרנציונל ובכלל... אריה סגולי	אסף	דבר	157.1985	26.2	
ברל ומורשת השבח, אריה סגולי	אסף	דבר	18.3.1985		במכתבים למערכת
לא לשחוק - כן להוקיע! אריה סגולי	אסף	דבר	3.1985	18	"
עובדות כהוויתן, אריה סגולי	אסף	דבר	4.1985	22	
ישג של המלחמה, אריה סגולי	אסף	דבר	6.1985	5	
מר בלי ראש... והפטיש, אריה סגולי	אסף	דבר	6.1985	19	
זכויות ויוצרים, אריה סגולי	אסף	דבר	134.1985	26	6
האומנם עבודה כפיה? אריה סגולי	אסף	דבר	7.1985	4	
מפ"ם ומלחמת לבנון, אריה סגולי	אסף	דבר	10.1985	14	
ראשית (ראשיתה של פלוגת הים) אריה פיאלקוב	אסף	דבר	2.1986	13	
מאז ועד היום, אריה סגולי	אסף	דבר	3.1986	2	
ל ממשלה "האחדות" המפורדת, אריה סגולי	אסף	דבר	3.1986	2	
הערות אחדות על החינוך הקיבוצי, אריה סגולי	אסף	דבר	6.1986	5	
אם רק אדם אחד? אריה סגולי	אסף	דבר	15.6.1986		
על עם עובד, עליה והירידה, אריה סגולי	אסף	דבר	7.1986	23	
כל חקופה והיהדות שלה, אריה סגולי	אסף	דבר	8.1986	17	במכתבים למערכת
על החלטה אחת של מרכז התק"ם, אריה סגולי	אסף	דבר	9.1986	4	
יחד מס' 166	אסף	דבר	9.1986	5	
על הנסיעות של חברי הועדה המרכזת, אריה סגולי	אסף	דבר	9.1986	11	
תכנית אלון - כיצד שמטה? אריה סגולי	אסף	דבר	9.1986	11	
שכר לימוד מודרג - למה לא? אריה סגולי	אסף	דבר	9.1986	21	

ראשית (ראשיתה של פלוגת הים) אריה פיאלקוב 55 לנג ל צומת הים, וסק. 485

17 x

- המצב הקיים - האם הוא רצוי ? , אריה סגולי , דבר , 1986 . 10 . 15 .
- דברי הקדמה לכרך ששי של "דברים" לסבנקין , א. פ. דברים כרך ו' 1981 .
- דברי הקדמה לכרך שביעי של דברים לסבנקין , א. פ. , דברים כרך ז' 1985 .
- לענין המזכיר הכללי הראשון , אריה סגולי , דבר , 1986 . 11 . 18 .
- ושוב - על מלחמת לבנון , אריה סגולי , דבר , 1986 . 12 . 21 .
- הבעיה והפיתרון , אריה סגולי , דבר , 1986 . 12 . 21 .
- על שמאל ושמאלנות , אריה סגולי , דבר , 1986 . 12 . 24 .
- עדות אישית מסוג אחר , אריה סגולי , דבר , 1987 . 2 . 4 .
- אף על פי כן... , אריה סגולי , דבר , 1987 . 2 . 4 . במדור מכתבים למערכת
- דברים והיפוכם , אריה סגולי , דבר , 1987 . 3 . 8 .
- האוניברסיטאות והסטודנטים , אריה סגולי , דבר , 1987 . 5 . 6 .
- השתוללות הליברליזם בחסות אחדות לאומית , אריה סגולי , דבר , 1987 . 5 . 10 .
- על שכר הלימוד באוניברסיטאות , אריה סגולי , דבר , 1987 . 6 . 1 .
- מה בדיוק משנה רן כוחן? , אריה סגולי , קיבוץ גל' 29 , 1987 . 6 . 17 .
- יותר שחור מירוק : (כותרת המערכת) , אריה סגולי , הדף הירוק מס' 221 , 1987 . 7 . 14 .
- על הירידה א. פיאלקוב (חתימת המערכת-למה?) , דבר , 1987 . 7 . 15 .
- על הטראמפטר : הסטוריה ומציאות , אריה סגולי , דבר , 1987 . 7 . 22 , גם במעריב ,
- למה יצא הקצף על היורדים ? אריה סגולי , מעריב , 1987 . 8 . 10 , במעריב בשם "על הירידה
- רק לא חד-צדדיות , אריה סגולי , דבר השבוע גל' 33 , 1987 . 8 . 14 .
- עם סבנקין כחלמיד ובעריכת כתביו , אריה פיאלקוב , מבפנים כרך מ"ט חוב' 3 חורף תשמ"ח .
- על השואה ועל המדינה , אריה סגולי , דבר , 1989 , 5 . 14 . מכתבים למערכת .
- על קנאות ומחינות במרד הגדול , אריה סגולי , דבר , 1989 . 8 . 23 .
- על השליחות לגולה , אריה פיאלקוב מחוך הספר "שליחות לגולה" 1945 - 1948 יד סבנקין ,
- שלושה שנישבו בראי עקום , אריה סגולי , מבפנים כרך נ"ב חוב' 1-2 , אביב חש"ן , 1990 .

ח"י תיקונים א פו תתיק - טנג סגל 155
 דיאלוגים - גמול של התפוז האדום - טנג סגל 179
 ה'כור החיות והצביון - טנג סגל 182
 246 אמה "איווק" - איווק סגלי 184
 247 א לפני הצורה א. סגלי 184
 248 ה ציור אלווה צמח ז. סגלי 184
 249 א זמאס כלתה של בני הוינגא - א. סגלי 185
 250 אסו זהנתק א פהר" א. סגלי 184

דבר ה ס בר אמריקני וכלימות האלו העלות לה עליוני והאומה

קדפיים המכותסים בצרור זה הובאה לרישום ביבליוגרפיה של כל המאמרים והרשומות שלי שהופיעו

בדפוס בכל מיני כתבי עת/עתונים החל מן הקשימה הראשונה שנכתבה על ידי והופיעה ב"העחיד"
ביאנואר 1931 ועד המאמר בשם "השלושה שנשבו בראי עקום" ב"מכפנים" כרך "חלף אה 1-2" 1940
ועד "הענין" + אביב 190

כל מאמר או רשימה כוללת כאןאת שם המאמר - הכותרת - את שנו כתב העת שבו הודפסה,
החתימה, ותאריך פרסומה, - ולאחר מכן כמה הערות הסבר לתוכן הרשימה, ולפעמים גם את הרקע
לכתיבתה. מבחינה מסויימת מהווים דפים אלה מעין אוטוביוגרפיה, חלקית כמובן, באמצעות המאמרים
והרשימות שכתבתי בחקופה המדוברת.

הרשימות והמאמרים עצמם בחלקם הגדול כרוכים ב-2 כרכים. האחד בפורמט גדול עד
(ועד בכלל) 16.8.73 והאחר בפורמט קטן, פורמט של ספר רגיל עד (ועד בכלל) קיץ 1973

רובן של הרשימות שלאחר מכן החל מתאריך 1973 הן ברובן קצרות, והן החפרסמו ב"דבר" בצורת
מכתבים למערכת, וכמה רשמיים, והם ממוספרים בחיבורם, כ-4 העתקים מהם שגם צווחם בחזקת "הענין"
כ"ק ב', 10.10.73, "הענין" קניאור וזאתה"א" 152: א"י 1973

א"פ ק אולסט 1990

ביבליוגרפיה של מאמרים ורשימות בשנים 1931 - 1990

בדפים המכונים כאן הובאה לרשום בליוגרפיה של כל המאמרים והרשימות שנכתבו על ידי... והוא בדפוס בכל מיני כחבי עת ועתונים, החל מן הרשימה הראשונה שהתפרסמה ב"העתיד" בינואר 1931.

כל מאמר או רשימה כןללח כאן את כותרתה, את החתימה שאיננה אחת בכל הרשימות, את שם כחב העת או העתון שבו התפרסמה ואת האריך פרסומה וכן כמה הערות הסבר לחוכן הרשימה, ולפעמים גם את הרקע לכתיבתה. מבחינה מסוימת מהווה ביבליוגרפיה זו מעין אוטוביוגרפיה בכתיבה "עתונאית" בשנים הנ"ל.

הרשימות והמאמרים... בחלקם כרוכים ב-2 כרכים, 4 עותקים לכל כרך. האחד בפורמט גדול, והוא כולל רשימות ומאמרים עד (ועד בכלל) 1974 והאחר בפורמט קטן של ספר רגיל שכולל רשימות ומאמרים עד (ועד בכלל) 1974. לאחר פרסום כיום אלה - הרבה רשימות הן קצרות שהתפרסמו ב"דבר" בצורת "מכתבים למערכת", במדור בעתון בשם זה, והרבה מהן נכתבו בחילופי מכתבים עם העיתון. חלק מהן נכתבו על ידי הסופר א. א. פ.

1. עם הסיום חתום א. א. פ. "העתיד" (בסאון תנועת "החלוץ" העולמית)

מס' 2 (110) סבת חרצ"א, ינואר 1931. הכרך 1/ א 12 *

זו הרשימה הראשונה שלי בדפוס. היא נכתבה ונתפרסמה לאחר סיום הסמינר העולמי של תנועת "החלוץ" העולמית שהתקיים בווארשה בחדשים ספטמבר - דצמבר 1930. הייתי אחד מ-45 החברים שהשתתפו בסמינר הזה. עם סיומו נחבקשתי לכתוב משהו עליו בשביל "העתיד". נסיחתי ורשימתי נתפרסמה. עוד כתבו על הסמינר הזה - משה קליגר ב"העתיד", משה ברסלבסקי ואהרן ברדיצ'בסקי ב"החלוץ הצעיר". 12

2. חלוציות בחיי יום-יום. חתום א. א. פ. פאלקוב החלוץ הצעיר חוברת 'אפריל 1931 מבחינת הביטוי, הערך והתוכן הייתי רואה אותה כרשימתי הראשונה לפרסום.

חולדותה: מיד לאחר חג הפסח 1931 קבלתי מכתב ממרכז החלוץ הצעיר בווארשה לבא לווארשה לעבודה במרכז. קבלתי את ההורעה ברצון ובאתי לווארשה. היו אלה ימי ההכנות לוועידה השנייה של החלוץ הצעיר שנחקמה באוחו קיץ במאי 1931 בדומצבה בסיכות בריסק. לקראת הוועידה הוכנה חוברת מיוחדת של כתב העת שלנו, שערך אותה אהרן ברדיצ'בסקי, שהיה המדריך והפעיל המרכזי בתנועה. החוברת היתה אמורה להיות מוקדשת בעיקרה לבעיות הוועידה. השאלה העיקרית שעמדה לפני הוועידה לדיון ולהכרעה היתה בעיית האוטונומיה של השכבה הבוגרת ונחבקשתי ע"י ברדיצבסקי לכתוב על הבעיה הזו. הייתי חבר בסניף בעירתי שבעיה זו לא היתה קיימת. אני לתומי חשבתי שהשכבה השלישית בשבילנו היא "החלוץ". בכל אופן לא היה לי שום יחס לבעיה הזאת ולא היתה לי שום דעה מגובשת בזה. בוועידה עצמה דיברתי על השכבה השלישית כאוטונומית. לא ראיתי שום צורך בשכבה שלישית אוטונומית. עלכן לא כתבתי על השאלה האת וכלל לא בשאלות הוועידה, וכחבתי מה שעלה אז על דעתי: "חלוציות בחיי יום-יום".

המספר הסופי של המספרים המצויין את המספר הכרך 1/ א 12
נמסר המספר 110 והכתיבה שליווה את המספר ידועה. מספר המספר
אילו המספר 110 לא מופיע במספר המספר הכרך 1/ א 12
כתיב המספר 48 הכרך 1/ א 12 והמספר 110 המספר 110
המספר 110 המספר 110 המספר 110

ואמנם, כך חשבתי, ובעצם כך אני חושב עד היום. אני זוכר שטבנקין, לאחר קראתו את הרשימה הביעה את שביעות רצונו ממנה. יתכן מאוד שהייתי מושפע אז מן הסמינר הרעיוני ובלקור מטבנקין מהרצאותיו על יסודות "החלוץ" ותנועת הפועלים בארץ שהוא ראה בהם, ביסודות אלה מעין פרוץ חיים. לא האידיאולוגיה היתה העיקר אלא ערכי החיים, אורח החיים, וברוח זו נכתבה הרשימה כל הכתוב בה אני יכול לחתום גם היום. 13

3 ועידת החלוץ הצעיר בדומצ'בה. חתום: אה פ-רב. "העתיד" גל' 119 - 118; 121 - 2 - 2 המשכים סיוון- תמוז תרצ"א 1931.

היתה זו הוועידה השניה של החה"צ, הוועידה החשובה ביותר של התנועה, שלמעשה היתה המדרך החנועה וקובעת את יסודותיה. בוועידה זו - המרצים והמארגנים היו נציגי התנועה עצמם. אני הרציתי בה על הקרן הקיינת לישראל בפעולתנו ובחינוכנו. הרצאה שהתכוננתי אליה בקריאת חומר וכו' גם דיברתי בוויכוח על דרך החה"צ ועל בעיית האוטונומיה שהתנגדתי לה. אבל תיבתי את ההתקשרות הארגונית הבורא אל הקיבוץ המאוחד בארץ - שאלה שגם היא היתה בוויכוח בוועידה. שליחי הארץ וכן מדריכי המבוגרים כמו ברדיצ'בסקי ואחרים התנגדו לה עקרונית. דברי על הקרן הקיימת וכן דבריבוני. נמצאים בספר הדו"ח של הוועידה הזו שהו שנה לאחר מכן. 18

4. העשור לעין חרוד חתום: א. פ-רב. "העתיד" גל' 124 - 123 אלול תרצ"א באותה שנה מלאו 10 שנים לעלייתה של עין חרוד על הקרקע- כלומר לייסודה. בעתונות החלוצית הופיעו רשימות ומאמרים לכבוד התאריך הזה. זוכרני שפנה אלי ל. לוויטה שאכתוב. נסיתי והדברים נתפרסמו. קצת דברי מליצה אבל נחבלו ברצון ע"י העורך שהיה צבי רוזנשטיין, מטעם ההסתדרות, אחיו של אברהם אבן שושן, עורך המילון החדש. הוא עודדני לכתיבה גם לעת אחרים. ראוי להעיר שרשימה זו, כמו גם רשימות אחרות שכתבתי וראו אור בכתיבי עת שונים, כמעט ללא עריכה. נראה שלא היו זקוקות לכך. באותו קיץ נתבקשתי ע"י לוויטה לכתוב משהו על טבנקין עם שובו לארץ. ידעתי שבזה לא ואכן, כתבתי והדברים לא היו מוצלחים וכמובן, שלא התפרסמו. 23

§ 5 צעדים ראשונים. חתום: אריה. "החלוץ הצעיר" חוב' י"ב, אוקטובר 1931. היה זה בקיץ 1931 לאחר מושבות (מחנות) הקיץ שהשתתפתי ופעלתי לארגונן ובהדרכתם. א השתתפתי בכמה מושבות באיזור וארשה, ליד פלוצק ליד הויסלה, וכן באיזור לובלין. נשאר של אותם מחנות שקראנו להם מושבות קיץ. היו 2 סוגים של מושבות. א. לחברים רגילים. ב. למדריכים. השתתפתי גם באלה וגם בא החמריים היו די אפורים. הכלכלה גרועה ואפילו גרועה מאוד ואפילו חנאי הלינה והמגורים על ערמות השחת, אבל היה שמח, צהלת נעורים, משחקים, שחיה בנהר בעיקר ב'סלה. בשביל המש היתה זו חוויה גדולה שהרבה זמן ניזונו ממנה וזכרו אותה. היה זה אחד מן האמצעים החינן הכי יעילים בחנאי המצוקה של הנוער היהודי בפולין של אז. 25

21* 6. הקרן הקיימת בפעולתנו ובחינוכנו. ספר הועידה השניה של החה"צ. מאי 1931, עמ' 70

כאמור, החקיימה ועידה זו בדומצ'בה, מעין עיירת קייט בסביבות בריסק בפולסיה. ועידה שמחה וצוהלת. פגישת נוער מכל רחבי פולין. הפגישה כשלעצמה היחה חשובה למשתתפים אולי יותר מכל השיח וההרצאות. בוועידה השתתפו שליחי הארץ והם אשר היחוו את מהלכה ואת החלטותיה בהרצאותיהם ובניסיון ההחלטות. אם כי בלסוף ההחלטות בנושא שעליו הרציתי עשיתי לבד. טבנקין הרצה על הדרך החינוכית של הנועה; לויטה על המצב בציונות בארץ ובתנועת הפועלים. וכן השתתפו משה ברסלבסקי, חיים בן ואחרים. כאמור הויכוח בעיקרו היה על השכבה השלישית, אוטונומיה וכו'. אני השתתפתי בויכוח, הרעיוני הארגוני (אוטונומיה וכו') וגם בנושא החינוכי. הויכוחים, כדו"ח עצמו, נתפרסמו בספר הד

15 7. דברים בוועידה השניה של החה"צ בספר דין וחשבון הועידה מאי 1931 עמ' 36.

כאמור דברי נסכו בעיקרם בשאלת השכבה השלישית ששללתי אותה. אבל חייבתי עקרונית התקשרות יעו וארגונית מפורשת עם הקיבוץ המאוחד בארץ. השליחים שללו את הדעה הזאת, וכמובן דעתם נתקבלה. אבל ההחלטות שנוסחו ונתקבלו היו בהחלט ברוח הקיבוץ המאוחד. 17

8. לאחר ועידת "תרבות". חתום: א. פיאלקוב. "החלוץ הצעיר" חוב' י"ב אוקטובר 1931.

באמצע קיץ 1931 התקיימה ועידת "תרבות" שהיחה הסתדרות עברית לחינוך וללקיום בחי ספר בשפה העברית. אל הוועידה הזאת, ואולי לא רק אליה, בא במיוחד ח. נ. ביאליק. בדרך כלל אלה שהדריכו והשפיעו בהחה"צ התנגדו שהתנועה תשתתף ב"תרבות" וממילה התנגדו להשתתפות בוועידה הזאת. אני ורבים אחרים בתנועה חייבנו את "תרבות" ואת ההשתתפות בוועידה. וצריך לדעת שרבים רבים מאוד מבין חברי החה"צ והחלוץ היו חניכי בחי ספר "תרבות" ששפת ההוראה בו היחה עברית, גם חינוך לעברית, לארץ ישראל, לציונות וכו'. עם בואו של ביאליק התארגן נשף קבלת פנים לכבודו. אנחנו, מרכז החה"צ, כמו המרכזים הציוניים האחרים; קיבלנו הזמנה וכבר איני זוכר אם לקבלת פנים זו ולישיבת הפתיחה של הוועידה שביאליק היה אמור לשבת בנשיאות ואחו - נציגי המרכזים של הסתדרות הנוער, וכמובן גם נציגי החה"צ, שאני הייתי צריך להיות נציגו. עמלתי והכנתי דברי ברכה לפתיחת הוועידה. חייתי במתיחות ובחרדה לקראת דברי וכבר איני זוכר אם חשבתי להביאם בכתב או בעל פה. גם איני זוכר אם אמנס דיברתי או שמצב הדברים בפתיחת הוועידה או בקבלת ביאליק היה כזו שבכלל לא נישאו דברי ברכה של נציגי תנועות הנוער. מה שאני זוכר שישבתי על הבמה, יחד עם אחר כנציג "החלוץ הצעיר". ב'אליק נתקבל בהרועות ברכה, דיבר וכו' לאחר הוועידה כתבתי את הרשימה הנ"ל. משה בסוק שהיה עורך "החלוץ הצעיר" אז, וגם הוא ממחיבי "תרבות". עודד אותי לכתוב על הוועידה ובכלל על יחס חיובי ל"תרבות" - דעה שלא היחה מ

אצל מדריכיה המבוגרים של התנועה אז.

ואם בביאליק מדובר. השתתפתי כאורח בחודש אוקטובר אולי באותה שנה בוועידת השומר הצעיר שביאליק השתתף בה כמברך. אני זוכר את כניסתו לאולם ואת ההתלהבות הגדולה שאחזה בכל המשתתפים שעמדו על רגליהם ושרו, נדמה לי משיריו. ביאליק היה נרגש מאוד ואני זוכר שבדברי ברכתו אמר בין היתר: " עם השירה הזאת אפשר ללכת וללכת וללכת. .. " 24

9. עם היובל הכפול. חתום א. פיאלקוב. העתיד גל' 127 - 128 כסליו חרצ"ב, דצמבר 1931.

רשימה זו כתבתי לפי בקשתו של עורך "העתיד" צבי רוזנשטיין עם מלאת 30 שנה לקרן הקיימת ו-50 שנה לחיבת ציון.

רשימה זו היא קצת מליצית. כל מיני כאילו סימאות ומטבעות לשון שגורות הוכנסו ב

אבל היא נתקבלה יפה וניחן לה מקום כבוד בהעמיד. עשה רושם. בעיירה שלי בוויסוצק. כך התרשמתי וגם אמרו לי כל מיני "נכבדים" בעיירה. התיחסו אלי בדרך ארץ שלא הייתי רגיל אליו. כאותו זמן התקימה בווארשה מעין נשף חגיגי לכבוד מאורע היובל ה-100. השתתפו בזה עשרות אנשים מנכבדי ומראשי ההסתדרויות הציוניות ומכל מרכז הסתדרויות הנוער. אני הוזמנתי וייצגתי באירוע זה את מרכז החלוץ הצעיר". גם הצטלמנו וקיבלתי לאחר זמן את הצילום, תמונה גדולה שבזמן מאוחר בשנת 1978 מסרתי אותה לארכיון התנועה החלוצית שבבית לוחמי הגיטאות ובמקומה קיבלתי העתק של תמונה זו, בצורת תמונה קטנה. 27

10 בשאלות התנועה - דברים בדיון במועצה החינוכית, קיץ 1932, של "החלוץ הצעיר".

13 החלוץ הצעיר וזקרת י"ג דצמבר 1932.

כאמור הדברים נאמרו במועצה החינוכית של התנועה שנקיימה ביוני 1932 בקיבוץ גרוכוב שע"י וארשה, לשם דיון וסיכום בשאלות חינוכיות, וכן בשאלות של לבוש, דגל סמל וכו' לפי מה שהגדרתי את תפקיד המועצה במאמר הזה היה: א. גיבוש השיטה החינוכית של התנועה. ב. בירור וסיכום בשאלות אקטואליות. 10 ימים ארכה המועצה. היה זה גם מפגש של נציגי התנועה מכל "תפוצותיה" ושכבותיה: סניפים, קיבוצים, מועצות גליליות וכו' בשאלות החינוכיות נטלח חלק ודברי נתפרסמו לאחר מכן בעתון התנועה כנ"ל.

מה שראוי לציון במיוחד: כאותה מועצה החקיים דיון על דגל התנועה - תכלת לבן או אדום. בימים ההם היה הדגל האדום מקובל ביותר בתנועות הסוציאליסטיות היהודיות, וכמובן גם ב"פועלי ציון", גם בקבוץ המאוחד בארץ וגם בהסתדרות העובדית. מדריכי התנועה המבוגרים, ובראשם אהרן ברדיצ'בסקי, שבעצמו היה חבר "פועלי ציון" חייב את הדגל האדום כדגל יחיד של התנועה ובהשפעתו חייבו אותו רוב חברי המועצה. אני הייתי אחד משניים (השני היה יהושע גבעוני ז"ל) שהצבענו בעד 2 הדגלים. גם כחול לבן וגם אדום. נדמה שבחקופה יותר מאוחרת הונהגו 2 הדגלים גם בהסתדרות. ההבדל ביני לבין יהושע בנושא זה היה כמדומני בזה, שיהושע דבר בעד 2 הדגלים אבל נמנע בהצבעה ואילו אני הייתי היחיד שגם הצבעתי בעד 2 הדגלים.

11 מגמות חתום א. פיאלקוב, החלוץ הצעיר חוב' י"ג דצמבר 1932.

את המאמר הזה כתבתי על רקע היחסים והחיכוכים בין החלוץ הצעיר ובין הסתדרות "פרייהייט" בסניפים שונים. והעניף היה: "פרייהייט" הסת' הנוער של פועלי ציון צ.ס. נחשבה כהסתדרות נוער קרובה לנו רעיונית קיבוצית כ' וכו'. במשך הרבה זמן היו היחסים ידידותיים מאוד. מדיכ"י "פרייהייט" ופועלי ציון במקומות שונים היו גם ממארגני החלוץ הצעיר. והנה בשנה זו שנת 1932 היו מקרים של העברת ילדים מ"החלוץ הצעיר" ל"פרייהייט", לאחר שגם "פרייהייט" התחילה לארגן ילדים באותם הגילים שארגן החה"צ מה שלא עשה קודם לכן. הסכסוך פרץ בעיר פינסק כאשר מדריכי פרייהייט שבחלקם היו מדריכים או משפיעים גם בהח"צ ועבירו חלקים מסניף החה"צ אל פרייהייט. מרכז החה"צ נקרא להתערבות ולעזרה להחזרת המצב לקדמותו. עם זה נתבקשתי לכתוב מאמר שיסכיר את... את ההבדלים בינו לבין פרייהייט אני זוכר שנשלחתי לפינסק, לברר את העניינים, ובפינסק עצמה קיבלתי מכתב מבסוק שהיה אז עורך החוברת הקרובה של עתון החלוץ הצעיר שבו ביקש ממני לכתוב את המאמר הנדרש. קיבלתי את ההזמנה. בפינסק התארחתי בקיבוץ ההכשרה שבו אגב היו בהכשרה קבוצת חברים מויסוצק. פינסק בקיבוץ בודאי שלא היו התנאים נוחים כלל לשבת ולכתוב, בכל זאת השגתי איזו חדר, לא זוכר אם בעיר ואם בקיבוץ, וישבתי וכתבתי. נדמה שהשם שנחתי למאמר היה בין החה"צ לבין פרייהייט, אך בסוק נתן לו את הכותרת "מגמות" והוא נתפרסם כולו, כמעט ללא כל שינויים (לתיקונים, פרט לתיקוני סגנון פה ושם. בהזדמנות אחת את הכתיבה הברורה שלי; והיתה כהפתעה בעיני).

12. ב"החלוץ הצעיר" על המועצה החינוכית. חתום - א. פיאלקוב "העתיד" גל' 1933-1934, 1935 סיון, חמוז 1932.

היה זה מעין דין וחסבון בשני המשכים בשני גליונות העתון, די מפורט על המועצה החינוכית שהתקימה בקיבוץ גרוכוב שליד וארשה ביוני 1932. במועצה זו נדרנו כל השאלות החינוכיות והארגוניות שעד למועצה זו התלבטה בהן התנועה ללא בירור תנאי רחב. במאמר צוינו 4 תחומי דיון שהם: א. המטרה החינוכית ב. שאלות חינוך כלליות. יסודות ושיטות החינוך בשכבות ובקבוצות. ד. שאלת הצופיות בתנועה. לא אכנס לפרטים. הכל מפורט במאמר הנ"ש באמת שיקף והסביר את הבעיות החינוכיות והארגוניות של התנועה. כאמור גם שאלת התלבושת, הדגל וכו' עמדו לדיון ולהחלטה. זוכרני שהוחלט על חולצה אפורה, דוגמת השומה"צ ולא על חולצה כחולה דוגמת "פרייהייט. כאמור לעיל הוחלט על הדגל האדום כדגל יחיד בתנועה. הייתי אחד מן השניים שהביעו בעד שני הדגלים.

28

13. בין אורגניות ללא אורגניות קיבוצית. חתום: א. פיאלקוב. "החלוץ הצעיר" חוב' ט"ו, מארס 1933 על פי חוכן המאמר, מאמר די גדול יחסית, ^{על} 7 עמודי העתון. היה צריך להיות כותרתו בעצם בין הקיבו המאוחד לבין הקיבוץ הארצי, שכן זה עיקר חכנו של המאמר. אח חשם הנ"ל לא נתתי אלא זעקב אשד שהיה השליח שלנו, חבר עין חרוד, שהיה עורך העתון.. כל עיקרו - תגובה למאמר של יהודה גוסהלף, שהיה אז שליח מטעם הקיבוץ הארצי לתנועת השומה"צ. לבשתי עוז, אספתי חומר של השומה"צ ושלנו ויצאתי במאמר זה לערער על קביעתו העיקרית של גוסהלף במאמרו שהנה הקיבוץ הארצי שלהם הוא כולו אורגני, מבנה אורגני וכו' ואילו הקיבוץ המאוחד הוא כולו "מכניות". השתמשתי בציטטות ובעובדות אח חולשת קביעותיו. צריך להגיד שהיה זה קצת "חוצפה" מצדי על שיצאתי לקרב בטרם הייתי בארץ, עם שליח, אדם שהיה בזמנו אחד מן המנהיגים המוכרים של השומה"צ. ואמנם משה ברסלבסקי העיר פעם בהזדמנות ברמז על כך.

עתון השומה"צ הגיב אז ברשימה קצרה אבל רוגזת מאוד כנגדי. זוכרני שרימה זו שלהם ^ה היר הערה בלגלוג שהדבר היחדי שהיה נכון במאמרי היו הציטטות משל מאמרי השומה"צ. ואילו כל היתר עורבא פרח. אני עצמי לא הגבתי אבל עשה זאת אשד ברשימה קצרה וחריפה בעתון "החלוץ הצעיר" בכותרת: השומר הצעיר רוגז... כשהוא נרוף בהם על שאינם מדברים לענין אלא רק זועמים ומגניס... אגב כך נזכרתי שעוד בסמינר "החלוץ" שהתקיים שנתיים לפני זה בווארשה, ביקר אותנו כאורח צבי לוריא, איש השומה"צ, ממנהיגיו, שניהן אז כשליח בתנועתו והרצה בסמינר על הארגון המשותף, עבודה עברית וכו'. הייתי אחד ואולי .. יחיד שיצאתי נגדו בהבעת דעה מתנגדת שניסו היחה הדעה המקובלת אז בהסתדרות ובמפא"י, שאנחנו בתנועת החחנכנו עליהן. והנה לוריא זה, במקום לענות לי עניינית לדברי החחיל להתקיף אותי בהדקת חויים עלי אישיח שאני מפאיניק, איש פשרוח, בלי עקביות וכו'; בסגנון הנוסחאות שהיו אז מקובלות בהשומה"צ. זוכרני שבן-אשר, חבר גבעת ברנר שהיה אז שליח בתנועה ענה לו בערך כך: הנה בחור צעיר מביע דעתו, ואחה לוריא במקום לענות לו עניינית אתה מתרף ומגדף. יש להוסיף שזאת היחה השיטה המובלעת אצל הקומוניסטים - להכתיים, להכפיש וכו' במקום להתוכח לענין.

39

24 x

פגישת הרעים בניאליסטוק חתום: אריה . החלוץ הצעיר חוב' י"ד, ינואר 1933.

זו רשימה כמעט אינספורמטיבית על מושבת קיץ שבה השתתפתי כמדריך. אז תקופה היא על פי החלטת ועצה החינוכית בגרוכוב, קראנו למדריך או למנהל בסניף בשם ר. ע. והיתה בזה הכוונה להדגיש את כרות של המדריך עם חניכיו. כך שגם מושבות הקיץ כלומר מחנות הקיץ נקראו אז בפינו מושבות רעים באותו גל' של החה"צ ספרו רבים ממדריכי המושבות על המושבות שבהם השתתפו כמדריכים. בעצם לא היתה זו מושבה אלא כמוכתר בשם פגישה של מדריכים שנמשכה כמה ימים לכירור שאלות חינוכיות וארגו

46

14. מתפקידנו. חתום א. פיאלקוב "החלוץ הצעיר" חוב' ט"ז אפריל 1933;

היה זה בתקופת הגאות של "החלוץ" ושל ההכשרה החלוצית. אלפים נהרו לתנועה ולקיבוצי ההכשרה לתנועות הנוער החלוציות. בזמן ההוא הייתי במרכז החלוץ הצעיר שמקום מושבו ועצודתו היה בגרוכו בקיבוץ. רוב הזמן באותו קיץ הייתי בדרכים, בביקורים בסניפים, בהדרכה במושבות (במחנות) הקיץ ובמושבות מדריכים. ראיתי במו עיני את גידול כוחה של התנועה והיתה בעיה אמיתית איך לעכל את הגידול הזה בחינוך ובהכשרה חלוצית לתפקידיו. הנהירה הזו, אפשר להגיד. מבלי לחטוא לאמת, היתה בעיקרה בכדי לזכות ברשיון עליה (סרטיפיקאט ארץ. כמובן שגם החה"צ שלא היה מתנועות הנוער הגדולות, בעיקר בהשוואה לתנועת השומה"צ, גם הן ג התרחב והיה צורך לדרבן להבליט את הנחוץ וההכרחי ביותר הינוך, באחריות וכו'. וכחתי בענין זה מה שכחתי. עד כמה שאני זוכר היתה הרשימה שכחתי יותר גדולה, והיא קוצרה בידי העורך, שהיה כנראה א. ש. ד. בדרך כלל אינני לוקה באריכות או בדברים יחריס, ועל פי רוב - כ מה שאני כותב וכחתי אז וגם כיום אין מקצרים ואין מקצצים אלא לעיתים רחוקות ביותר. בכל אופן שימה זו - כך נדמה, קוצצה ונשארו בה העיקר.

47

15. עם הגל החדש חתום: א. פ. "העתיד" גל' 143 אייר חרצ"ג, מאי 1933.

גם רשימה זו נכתבה באותה התקופה של נהירה גדולה ל"החלוץ" ולהכשרה ולתנועות הנוער. בשנה זו יכן בשנה שלאחריה, פרטים על כך ברימתנן המשותפת עם גרשון גל בשם "מרכז החלוץ הצעיר בגרוכוב) עלתי במרכז החהצ החלוץ הצעיר שמקום מגוריו ופעולתו היה אז בקיבוץ בגרוכוב. רוב הזמן הייתי בדרכים בביקורי סניפים, בהדרכה במושבות הקיץ ובמושבות מדריכים. ראיתי במו עיני אתגידול כוחו של "החלוץ" והיתה אז בעיה אמיתית. איך לעכל את הגידול הזה, איך ללוותו בחינוך ובהכשרה ופקידו. המצב היה כזה שרבים, ואולי רובם של העולים אז לארץ מקרב "החלוץ", שהתחנכו לתפקידים חלוציים יבוש עבודה, ללכת למושבות, למקומות הנחוצים וכו' בבואם לארץ הלכו לחל אביב וכו' בתנועה היה מצב של תיסכול נורא וחיפשו דרכים איך להתגבר על החולשה, על על הליכה או אי-הליכה לתפקידים חלוציים, לקיבוץ וכו'. אני כנראה הייתי מושפע מן הלך הרוח הזה ותחת רישומו כחתי חת' רשימה הנ'

48

16 צו ארעוולוציאנערער מאסן באוועגונג חתום: א. פיאלקאוו "דאס "ווארט" מס' 77 1934

ו הרשימה היחידה שכתבתי במקור ביידיש (עוד דברים ביידיש תורגמו מעברית) ומעשה שהיה כך היה: היה זה בתקופת הפעילות הרבה לקראת הוועידה הששית של "החלוץ" בפולין. היתה זו מערכה קשה עם רעות הנוער האוטונומיות ובעיקר עם השומה"צ. כל חברי מרכז "החלוץ" והפעילים בתנועת הנוער והקיבו היו מגוייסים לביקורים ולכינוסים ולהסברה לקראת הוועידה ושאלותיה. גם אני גוייסתי לחתאת חלקי. אז, יה זה במארס 1934, התקיים כינוס גדול במחוז וילנה, בקיבוץ "שחריה" שבוילנה על הוועידה ושאלותיה ינוס הזה השתתפתי מטעם מרכז "החלוץ". קיבלתי אז מכתב מאתגרשון אוסטרובסקי, עם הבקשה להשתתף בכינוס הזה וגם בקשה לכחוב משהו לעתון היומי של התנועה ביידיש בנ"ל. ישבתי וכחתי. לא בר אם לפני הנסיעה לוויילנה או בזמן שהיה בקיבוץ ערב תינוס הזה. מכיוון מסעילפי הוויכוח לקראת

הועידה היה בעיית החינוך בתנועה המונית, או בכלל בעיית החנוּל ההמונית כתבתי באותה שאלה תוך הבעת הדעה הבסיסית שאיו ניגוד מן תנועה המונית לבין תנועה חינוכית ומכאן השם: גם תנועה מהפכנית וגו המונית. כלומר - חינוך המונים. זכורני שגרשון אוסטרובסקי כתב לי אז מכתב עידוד לקראת הכנס.

ועוד אני זוכר: זה היה ביקורי הראשון סילנה והיה לי ענין רב לבקר בעיר המפורסמת הזו טיילתי עם חברים רבות בעיר ברחובותיה ובסימטאותיה, ביקרתי בספריית סטראשון, ב"ור"א, בבתי כנס בבית הכנסת של הקראים וכו' וכו'. זכורני יום אחד בדרכנו אני עם עוד חבר ברחוב סובוץ' בדרך לקיבוץ שכרחוב הזה ופתאום התפרצו כנגדנו כמה בחורים "גויים" בוודאי פולנים והתחילו להרביץ ב ישר בפנים. בעיקר משום מה הרביצו לחברי. אני משום מה לא נמצאתי ראוי למכותיהם. חברי עד כמה שיכול ענה להם במכות. איך שהל החחמקנו מהם בשלום. הביקור בוילנה ובכינוס הזה היתה בשבילי חרוייה חזקה מאוד. בכינוס הזה הדהו מאוד השיר ש אותו אז כהתלהבות גדולה ובריבוד נלהב, השיר של יצחק למדן מספרו "מסדה" מחול. מסדה מתלק ובווער ובווער - - בער אז המחול ובכלל...

17 פלוגת הים "החלוץ הצעיר" גל' 34 דצמבר 1938 חתום: א. פיאלקוב.

עברו 4 שנים שבהם לא כתבתי ולא התפרסם משלי שום דבר. והסיבה פשוטה: אותן 4 שנים היו השנים הראשונות שלי בארץ והייתי כולי שקוע בעבודה ובחיי הקיבוץ שבו חייתי - בהתחלה שנה וחצי הראשונות ביגור, ולאחר מכן בפלוגת הים בקרית חיים שאליה גוייסתי מיגור. צריך לציין שבחודש הראשון או השני להיותי בארץ כתבתי מכתב מפורט לחברים בווארשה על ימי הראשונים בארץ. אותו מכתב הועתק במכונת כתיבה בווארשה והעתקים ממנו נשלחו לחברים רבים. לא הרבה שנים ב-1982 עלה בי הרעיון לשלוח מכתב זה למערכת "שדמות" אולי ימצאו בו ענין לפרסום. הוא נתפרסם ברובו בשם "ובתוך זה קומץ חלוצים". בסופה של שנת 1938 גוייסתי ויצאתי לשליחות ל"החלוץ הצעיר" בפולין ומיד עם בואי נתבקשתי לכת משהו לעתון "החלוץ הצעיר" וכמובן שהכי קרוב לי לכתובה היתה פלוגת הים שממנה באתי ואכן כתב והמאמר התפרסם. אגב מאמר זה על פלוגת הים שימש לי בחלקו כבסיס לכתובה שלאחר כך על פלוגת ה בהזדמנויות שונות.

50

18. אברהם גרוב - קווים בדרך חייוסחתום: א. פ. החלוץ הצעיר גל' 38 מאי יוני 1939.

במאוס 1939 נהרג אברהם גרוב, שהיה חברי שעבד יחד אתי במרכז החה"צ במשך 3 - 4 שנים בווארשה ובג הוא נהרג בימי המאורעות בלכתו בירושלים, כך סופר, לסמינר מדריכים שבו היה אמור להשתתף. הידיעה על מותו מאוד הממה אותי, עד כדי דמעות ודכאון. והיה טבעי שנתבקשתי לכתוב עליו. ואז אספתי את מכתביו אלי שהיו שמורים אתי והשתמשתי בקטעים מהם לתיאור אישיותו ודרך חייו. דר זו של שימוש במובאות להוכחת דברים או להמחשת רעיונות ודעות הייתי נוהג בה לעיתים קרובות בכתיבתי תמיד ברבות הימים.

לאחר שנים רבות, עם הוצאת ספרי קיבוצי ההכשרה מטעם בית לוחמי הגיטאות בספר על התנועה בגליצ שגרבשב עבד במשך תקופה מסויימת ב-1933 הולס בו בספר זה לפי המלצתי מרביח ושימתי על אברהם גרוב ז"ל.

58

26

דודי שליח בפולין. חתום: א. פיאלקוב. צרור מכתבים גל' 54 (119) ינואר 1939

בעיירות פולין חתום: פיאלקו "דבר" 1939. 1. 10

כמזויין לעיל אותה רשימה שהיא מתוך מכתב ששלחתי מווארשה לחברים בקיבוץ פורסמה פעמיים
זמן, קודם ב"צרור המכתבים" שהיה אז הכסאון האינפורמציוני של הקיבוץ המאוחד וממנו הועתק
55

ליחוחי בפולין רוב הזמן עבר עלי בביקורים בעיירות, כלומר בסניפי החנועה שהיתה אז כבר
ת עם "פרייהייט". המכתב הזה שהתפרסם עיקרו היה משוט בעיירות ורשמים מן הביקורים האלה.
שב, מאוד אופייני לחקופה ההיא ומאוד מבטא את האווירה ששררה אז בפולין בחיי היהודים.
נוספים מאותה תקופה הועתקו וצולמו ונמצאים בארכיונים של "יד טבנקין" ובכית לוחמי הגיטאות

20. עם יהודים בברית המועצות. חתום: אריה. בספר "בימי שואה" הוצ' הקיבוץ המאוחד 1940

נכתבו בעקבות דברים שדיברתי בכנס של חברי קיבוץ שהתארגן ע"י הקיבוץ המאוחד והחקיים
הכובש בדצמבר 1939 לאחר שובם של השליחים מפולין, שהייתי אחד מהם, עם פרוץ מלחמת העולם השני
כינוס גדול שהשתתפו בו מאות חברים, השליחים, כל אחד סיפר מחוויותיו ומרשמיו על ימיה הראשונ
מה, על הנדודים שלנו בדרכים, על הביקור בברית המועצות, על שיחות ופגישות עם יהודים וכו'.
כאחרים מן השליחים ובעיקר לויטה וב-ן דורי ספרו בפרטים על הכל, ובחורזה גם דברי התפעלות
ו בברית המועצות - אני התרכזתי בעיקר על פגישותי ושיחותי עם יהודים שאתם נפגשנו בביקורנו
וברכבת בעת נסיעתנו. לא היו בדברי דברי הערכה ולא דברי הערצה על ברית המועצות וכל הקשור
לחיוב ולא לשלילה. הסתפקתי במסירת רשמים מן השיחות והפגישות. ספרו לי לאחר מכן שדברי
ש יוצאי דופן באווירה הכללית הסבו את תשומת לבו של ברל כצנלסון שהיה נוכח בכינוס והתעניין
וכו' הדברים כולם, של כל המדברים, כולל שלי, מעובדים וערוכים הופיעו לאחר מכן בספר בשם
ואה". את דברי לא שיניתי ולא תיקנתי. דיברתי קצרות ובצורה זו החפרסמו בספר. 68

בעיירה אחת. חתום: א. פיאלקוב בספר "החלוץ הצעיר", הוצ' הקיבוץ המאוחד 1944 א' 118

בשבילי הימים ההם אריה פיאלקוב. כתיבתי ימים שמכבר - אריה פיאלקוב.

ל הכותרות שדלעיל הם כותרות של אותו מאמר גדול המתאר ומספר על עירנתנו ו י ס ו ק .
ותרות - על שום מה? על שום שלושת המאמרים או הרשימות, שהופיעו בהזדמנויות שונות באכסניות
ת. ומעשה שהיה כך היה:
בקיץ 1942 או 1943 בא אלי משה קליגר שעבד אז בוועד חו"ל שבמזכירות הקיבוץ המאוחד ומספר
וחלט ע"י קבוצת חברים בהוצאת הקיבוץ המאוחד להוציא לאור ספר על תנועת "החלוץ הצעיר" לאחר
ועה כלתה ואיננה עוד. והנה הוא מסתובב בין החברים לאסוף חומר כלומר שחברים יכתבו על התנוע
ה שיש להם לומר ולספר ולשם כך בא גם אלי.

יבלתי את ההצעה ברצון וכן גם את ההזמנה לכתוב. גרתי אז בצריף בחדר קטן במשמר היס ולא היתה
שרות כתיבה מיוחדת. ומשום כך, במשך כמה ימים, כל יום אחרי העבודה, אני חושב שעבדתי או בכרם
נסיוני ואולי בלול, הייתי פונה אל חדר הקריאה, מין מועדון די יפה יחסית לזמן ההוא, ויושב
י יחסית זה הלך די מהר וללא קושיים מיוחדים, כמעט ללא טיטוטות, שהרי הדברים היו טבועים בי
בעו די בקלות, כמו מן המוכן.

עורך הספר היה משה בסוק ז"ל ולאחר שנה או שנה חצי שנתיים היה הספר מוכן. דברי התפרסמו
כפי שהיו כתובים, כמעט ללא עריכה, ללא שינויים, תיקונים או הוספות ואמנם בהזדמנות אמר
רק שלא היתה לו הרבה עבודה במאמרי, שכן היה כתוב יפה וטוב. הוא אפילו השווה את כתיבתי
ירה לכתיבתו ולסגנונו של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי בתיאורו הוא את העיירה, שלא ככתיבה של הרב

רים שדרשו ממנו דבה עבודה עריכה.

זמן, כאשר שמעתי שהספר הולך ומוכן חשבתי ראוי להמשיך את הסיפור שלי על העיירה ועל ישבתי וכתפתי דפים נוספים, על היציאה להכשרה; על העליה לארץ וכו' אך כל אותם דפים כנסו לספר ולסיפור שלי, אם משום שהמאמר כולו התמשך והתארך למעלה מן המידה הסבירה ואם הדברים הגיעו למערכת מאוחר מדי ולא הסליקו להיכנס, כפי שנאמר לי. כך או כך המאמר נגמר יקורים בסניף ובשאלות וחשובות שהיו נמטרות על המבקר.

לציין שבאותו ספר "החלוץ הצעיר" נחפרסמו משלי עוד שני מאמרים שנכתבו והופיעו בווארשה תנועה כמאמרים שבטאו ושיקפו את דרך התנועה. תאמרים הם: מגמות, המועצה החינוכית, 3 מאמרים אלה הופיעו בזמנם בעתונות התנועה; בדאלשה בשנות פעילותי ב"החלוץ הצעיר".

למעלה מ-20 שנה, בשנות הששים הופיעה ההצעה אצל בני עירתינו להוציא ספר לזכרה לאחר שנכתיב בית ישראל בפולין. דחלט על הדבר באחד מפגישות הזכרון של בני העיירה שהיו מחיימות בכל כרון לטבח של יהודי ויסוצק יומיים לפני ראש השנה. נאסף חומר וכספים ולאחר מכן הזדקרה כה. האיש שעסק בזה מעשית היה אחד בשם ישראל גוסמן בן העיירה. הוא חיפש אחרי שרך ובדק עות. הרגשתי שהוא חושש להציע אותי כעורך מתאים לדבר. כשראיתי שהעניין אינו מתקדם - רחיעתי והצעתי, ברמז כל שהוא, את עצמי. באין ברירה נתקבלה ההצעה וכל החומר נמסר לי לערוך וזה החלטתי להמשיך את ה"סיפור" שלי על העיירה כהמשך לסיפורי בספר "החלוץ הצעיר" בשם אחת". כתבתי את ההמשך שהיא על היציאה להכשרה, על העליה לארץ וכו'. גם נחתי כותרת אחרת וזו: "בשבילי הימים ההם". הופיע הסיפור המאמר בשנית.

בזכות העריכה של הספר "עירתינו ויסוצק" עשייתי בעיקר בשעות המאוחרות של הערב. בשנות 1970 שימשתי כמזכיר במשך וכל שעה פנאי הייתי מנצל לעבודת הכתיבה והעריכה של הספר, בעיקר וזה של הערב.

ודפס בחיפה בדפוס "אוח" כדי שאוכל לעקוב מקרוב על העבודה. הכסף למימונו נאסף מן החברים, זה שבארץ. ושוב 20 שנה והסיפור על העיירה הופיע בשלישית והפעם בחוברת נפרדת בשם "פרקי חיים", הסיפור:

הגיעה לארץ לאחר המלחמה והשואה - בנובמבר 1945, מן הראשונים שהגיעו לאחר המלחמה. יחד עם שרה בצריפון קטן מעין ליפט. קיבלתי אותה לחדרנו והקטן ואיך שהוא "הסתדרנו". רצו נה על כל מה שעבר עליה בשואה, איך נשארה בחיים וכו'. היא משום מה לא נעתרה לבקשתי ולא ד. אז הפצתי בה שהיא תכתוב הכל בידיש את סיפוריה. נעתרה וישבה ימים שלמים וכתבה. היו ונות נייר. ישבתי וחרגמתי הכל לעברית, והיתח זאת משימה לא קלה מכיוון שהכתב יד שלה די יענוח אבל הדבר נעשה. את הדברים המתורגמים מסרתי למשה ברסלבסקי, איש נען שהיה אז עורך . הוא כמובן שיפר ושיכלל את הכתוב ופרסם את הדברים תחת השם "עדות אס על ההרג". הדברים ע שהרי דין אלה דברי העדות הראשונים אז מפי אדם שעבר כל זה, על השואה וכו'. דברים אלה ית, תוך השמטות למען הקיצור מטמי חיסכון בספר "עירתינו ויסוצק", גם בעברית וגם בידיש. ונת 1980, בעת עבודתי בהוצאת הספרים של הקיבוץ והמאוחד, עלה בי רעיון, להוציא את העדות ווברת נפרדת. ומכיוון שכך החלטתי לצרף לעדות הזאת בחוברת גם את סיפור עירתי כפי שהתפרסמו את דברי אחותי על העיירה). כך הופיעה החוברת "פרקי חיים" שכללה את "בימי אימים והרוע" ול אמא וכן את "בנתיבי ימים שמכבר" משלי וגם את דברי אחותי בנען בשם "בית ובעיירה". החוברת -300 עפפים. כ-120 קיבלה אחותי שבנען שחילקה אותן בין אנשי נען. גם שלחתי להרבה חברים, ומכתבם שמונים. ^{החלק} עזררה הדים חזוביים רבים. קיבלתי דבה מכתבי חודה והערכה ממוסדרו שמורים בחיקים האישיים שלי.

לכך סיפור עיירתי ויסוצק בכמה הוצאות ספרותיות. לא שניתה ולא הספתי לנוסח האשון כפי הראשונה. ההדים גם על סיפור העיירה וגם על סיפורה של אימי על חורבן העיירה היו די חזקים ויפורה של אמא נקראו והושמעו בימי זכרון לשואה וגם בהתכנסויות זכרון של בני העיירה ברובן השתתפתי האחרונה קערב זכרון כזה דה בשנת 1982 לאחר מוחה של אמא ואולי גם בערב לאחר מוחה של שרה בשנת 1983. מאז הפסקתי להשתתף בערבי זכרון אלה שהמשיכו להתקיים. כמהשנים, סבורני בשנת 1988 טדע לי כי קטעים גדולים מסיפורה של אימי הופיעו גם בקובץ "נשים בשואה".

אם על ההרג גיטל פיאלקוב בתרגום א. פיאלקוב

"מבפנים" כרך י"א חוב' ד' מאי 1946 עמ' 657

27 סי הדברים על העדות הזאת מפי אמא. כתובים בשנת 1946 ~~החל מ-1946~~ ~~החל מ-1946~~

12.47 וס עליית "דרור" במשמר היס (אפק). חתום: א. פיאלקוב. צרור מכתבים כרך י"ב חוב' 196' 12.47 פשוט רשימת דו"ח על הכינוס הנ"ל. הכינוס התקיים בנקודה החדשה שטרם היה לה השם "אפק", קראה עוד משמר היס. היה זה כנס של כל העולים שהיו אז בישובי הקיבוץ שעלו אחרי המלחמה וואה. פרטים עליו כנ"ל. השתתף בכינוס גם טבנקין וגם לויטה. בכנס זה הוחלט על הקמת קיבוץ ול אנשי לוחמי הגיטאות בשם זה. הקיבוץ הזה עלה על הקרקע ב-1949, תחילה בוילהלמה, ולאחר מו הקבוע של היום בגליל המערבי בין עכו לנהריה. 66

ד א ת ו א ב ר . . . חתום : א. פיאלקוב. חוברת זכרון לאריה אברך חשרי, חש"ז 1946. ע"י יגור לכתוב עליו להוברת זכרון - ונענית. הרי היה לי יחס מיוחד אליו, ויחס בא לי רשימתי זו עליו. הכרתי אותו עוד מימי ויסוצק בביקורו את סניף החלון הצעיר בעיירה. מטעם הגלילית שמקום מושבה אז היה בקיבוץ קלוסובה שהוא היה חבר בה. שנית נפגשתי אחובכינוס ול החה"צ שהתקיים בסארני. אני חושב בחנוכה 1929. על הביקור שלו אצלנו בסניף כתבתי ברשימי וכן ברשימה "ארבעה שבקרו" בפר קלוסובה. ראשונים ביגור עבדתי אתו בעבודת בנין. הייתי נפגש אתו לעיתים קרובות ביגור וגם עלך שימה הנ"ל.

64 לזכרו הוקם ביגור ושוכן בו כיום הארכיון של יגור. החוב' עליו נמצא ברשומי.

הדרך לרוב יציב. חתום: א. סגול. "על המשמר" 1949 2.1

ס ימי הבחירות לכנסת הראשונה. הייתי אז בפעילות מגויימת במזכירות הקיבוץ המאוחד בוועד קראה אז ועדת הח' לןן שעיסוקה היה בגיוס שליחים לתנועות בארצות שונות שהיו קשורות עם מאוחד, קשרים אתם וגם הכוונה רעיונית תנועתית. בועדה בת 3 חברים היתה עבודתי בעיקר בקשרי עם התנועות והשליחים. הייתי מוציא ושולח לשליחים ולתנועות מכתבים של אינטורמציה מפורטת עשה בארץ, בתנועה, במפלגה (מפ"ם) ובקיבוץ המאוחד. מכתבים אל זכורים לטובה - וכך גם הזדמנויות שונות - בזה שלדכנו את השליחים בכל הנעשה וגם שמשו חומר לעתונות התנועתית חרים ורשימות וכ'. לעיתים הייתי מוצא בעתונות, בעיקר בעתונות יידיש של פולין מאמרים ש דברים מועתקים מהמכתבים שלי, ואמרו לי זאת גם חברים מרכזיים כבואם מפולין לארץ. מקופה כתבתי רשימות ומאמרים, לא לעיתים קרובות, לעתונות ובעיקר לעתון "על המשמר", שהיה ימי של מפ"ם שהיתה אז מאוחדת עם הרוב של חברי הקיבוץ המוחד. רשימותי בתכנס הוקדשו הסברה דרכה של מפ"ם ולהג'ת הקיבוץ המאוחד שכתקופה ההיא היה שרוי בוויכוח ובריב עם החלק בחוכו. לא חמיד היו המכתבים של לחברים בחו"ל, בעיקר בתחום המאבק עם הבריטים, לסעמם של

מפא"י שעבדו במזכירות הקיבוץ, אחד מהם אפילו התלונן עלי וקרא אותי לבירור בפני המזכירות שלפי טיעונו, מכתבי כתובים ברוח יותר מדי אקטיביסטית של אחדות העבודה בניגוד לרוח המתונה אז במפא"י. מפא"י אז הטיפה לרוב יציב משלה בבחירות. נגד מפ" ואחרים. נסיתי להוכיח יכוי שמפא"י לבדה תאסוף מספר קולות שיתן לה את הרוב בכנסת אבל היה סכוי סביר שתנועת 2 מפלגותיה הגדולות ביחד שיהוו רוב בכנסת הראשונה שהיתה אמורה להיות על פי המתוכנן בוננת ומחוקקת, שכידוע איננה כזאת עד היום הזה. 68

יחה עם הבורח. חוברת מיוחדת מטעם מפ"ם לקראת הבחירות לכנסת הראשונה. ללא חתימה. 1949. שבאו אלי מטעם מפ"ם, כזכור דבר אחי בענין זה משה סגה והציע וביקש לאכתוב חוברת שתסביר ה של מפ"ם לקראת הבחירות, שתתבסס על המצע של מפ"ם. ואכן כתבתי את חוברת ברוח מצע מפ"ם. ה הכתוב היה סעיף שחייב הקמת מדינה ערבית, לצד ומדינה היהודית בחלק הערבי של הארץ על ו"ם. זכורני שחומה חיות, לאחר פרסום החוברת נגשה אלי ואמרה כהאי לי שנה: מה, גם אתה ערבית? ... לנקודה הזאת של מדינה ערבית בתוך ארץ ישראל, התנגד התנגדות מסורתית החלק העבודה בתוך מפ"ם ובעיקר סבנקין ורבים אחרים בקיבוץ המאוחד. כבר אז, לקראת הבחירות, לאחר האיחוד, כבר החגלעו חילוקי הדעות בעיקר בשאלה הערבית, שבסוף היתה זו השאלה המרכזית פלגה מפ"ם לאחר מכן.

ות הבחירות בקיבוץ המאוחד. חתום א. אפק. על המשמר. 1949. 2. 10. 70

ירות להסדרות בקיבוץ המאוחד. חתום א. אפק. על המשמר 1949. 3. 25. ות הנ"ל נכתבו על רקע המחלוקת והעימות שהיה קיים אז בקיבוץ המאוחד בין הרוב שהתרכז נהגה בראשות סבנקין שמבחינה מפלגתית היה מאורגן במפ"ם המאוחדת לבין המיעוט שמבחינה יה במפא"י והזדהה עם פא"י גם בשאלות הפוליטיות וגם היה מאוחד בשאלות קבוציות, להגברת השפעתו בחינוך ובנוער.

אלה הענין היה להוכיח במספרים את התפלגות הדעות והמחנות בתוך הקיבוץ המאוחד ואת כוחו ו... חילוקי הדעות, ה כידוע הובילו בסוף אל הפילוג, שאחרי התאחד המיעוט עם חבר הקבוצות חוד הקבוצות והקיבוצים. 71

טח עליה, חבורות ותקציב אישי. חתום: א. פיאלקוב. צרור מכתבים גל' 214, כרך י"ג, יוני 1949 כתיבים היה בחקופה זו הבטאון האינפורמציוני של הקיבוץ המאוחד, ולמעשה גם כלי ביטוי למצבים קפוח בענין הקיבוץ. המאמר שדלעיל נכתב בצורת מכתב לחבר שהיה אז בשליחות באירופה דרור", והם נסבו בעיקר בשאלות שהתהלכו אז בקיבוצים. בעיית קליטת ועליה, שהיתה אז גדולה מאד אוד את הקיבוץ המאוחד ולנוכח אי-ההליכה לקיבוץ עלה רעיון החבורות - מעין קיבוץ הכשרה קיבוץ, שיכשיר את העולים לחיי קיבוץ, בתנאים לא ייח"כ קיבוציים, מבחינה עקרונית וחברתית אז רעיונות על התקציב האישי שמזכירות על כל פעיליה במרכז ובישובים התנגד לו. תל יוסף ודורות שהנהיגו תקציב אישי נקראו לבירורים די מתוחמים. גם עם ביח השיטה התנהל תקציב אישי במחסן הבגדים שהם הנהיגו. גם אני התנגדתי אז לתקציב אישי, אם כי לא יצא לי בו יכוח שהתקיים גם באפק. במאמר מכתב זה הבאתי לידי ביטוי את התנגדותי לתקציב אישי. אחר זה גם כתבתי מאמר די מנומק נגד רעיון התקציב האישי או התקציב הכולל. 72

חברה בקיבוץ. מתוך דברים בישיבת מזכירות הקיבוץ המאוחד. רשום: א. פיאלקוב. צרור מכתבים, כרך י"ג, חוב' 213, מאי 1949. עמ' 404. ייתה אז חקופה של התעוררות חברתית. כלומר נטיה מיוחדת לדון בבעיות. חברה שהחריפו לעיל) והיו דיונים על כך. אני זוכר שהדגשתי דברי ודה על תצורך בתקנון קיבוצי. מנוסח

30

ובשאלות חברתיות וכן, שחקנון זה יעוגן בחוקי המדינה מעין מסמך משפטי. הבעיה הזאת נכנסה ל יותר מאוחרת ואף הזדקרה כבעיה כללית בדיון בכנסת על מה שנקרא חוק המושבים או חוק האיגוד ים. החוק כפי שנדון אז, נדמה שלא מקבל לעולם אבל יותר מאוחר אולי בשנות ה-80 הופיעו ונו ע בדיוק ע"י מי וכיצד כלמיני תקנות ביחס לזכויות חבר, זכויות שזבים, פנסיה וכו'.

הערות אחדות לויכוח ישן. חתום: א. פיאלקוב "דבר" 8.7.1949

ימיה הראשונה שלי שנכתבה ישירות בשביל "דבר" והתפרסמה בו. דבר היה לפני הוועידה הט"ז של המאוחד שהתקיימה באוקטובר 1949 כגבי עת דנ"ל. לקראת ועידה זו שולבתי קצת בהכנות לקראתה. 2 - 3 ישובים, שאחד מהם הוא קיבוץ פלמ"ח צובא. וכן הוכנסתי לוועדה שהכינה את הוועידה עצמה הייתי בוועדת המדטים. לקראת ועידה זו כתבתי את הרשימה הנ"ל. אני זוכר שהיא יפה ב"ב"דבר" שהעורך שלו היה אז כמדומני יהודה גוסהלף. סופר לי שבאשדות יעקב שהיתה יכולה והמחלוקת בשני הפלגים החלק המפא"י מאוד התעניין לדעת על כותב הרשימה. בוועידה עצמי בתי בה והייתי בוועדת המנדטים נדמה שלא ידעתי בדיוק איך לנהוג במצבי ויכוח ומחלוקת. בוועידה יתי כחבר במועצת הקיבוץ, והייתי חבר בה כל אותה קדנציה עד הוועידה הי"ז ב-1955 בגבעה ברנו

86

ועדת חו"ל בפעולתה חתום: א. פיאלקוב. בספר הדו"ל לוועידה הט"ז של הקיבוץ המאוחד. חש"ז - כל ועידה היה מופיע ספר דו"ל על כל שנות תפעילות המרכזית של מזכירות הקיבוץ וועדותיה מן הועידה החדשה. מכיוון שמן הוועידה הקודמת - הוועידה הט"ו שהתקיימה ביגור ב-1946 ועד הוועידה הייתי בפעילות בוועדת חו"ל - הרי שהוסל עלי לכתוב את הדו"ל של תקופה זו. עשיית שילוב עם מספרים עם פירוט שמות השליחים שבכל ארץ וארץ בתקופה זו. תמציתו של דו"ל התפרסם (שליחות לג/לה" שהופיע בשנת 1989. 78

מפלוגת היסוד עד אפק. יומן אפק בדפוס מס' 78 (384) 15.10.1954

חוברת בדפוס. י"ט שנים לקיבוץ. ה' שנים להתישבות באפק.

ורשימה היסטורית שמספרת את סיפורו של הקיבוץ הזה החל מראשיתו בשם פלוגת היסוד ועד העלייה שבות באפק. תחילתה של רשימה זו בראשית 1947, עוד במשמר היסוד. ומעשה שהיה כך היה: בהוצאת הספרים של הקיבוץ המאוחד הוחלט אז להוציא סדרת ספרים על ישובי הקיבוץ וארקה ישראל על הכנת הסידרה הזו פנה אלי שאכתוב על הקיבוץ שלנו שהיה אז בסופו של הויכוח על מקום שבות ותחילת בנין הישוב באפקשטרם נקרא בשם הזה. כתבתי את הרשימה. השקעתי בכתיבתה הרבה עוספתי את כל החומר ההיסטורי שהיה בכתובים וכו' ושלחתי את העבודה המוגמרת שהכילה מאמר די ג - אבל העבודה נשארה גנוזה במערכת. הסדרה בכללה לא יצאה לפועל. וזו הרשימה המאמר שהכנה בשביל החוברת על אפק. רשימה זו שמשא בסיס לכל מה שנכתב על אפק בהמשך הימים בהזדמנויות ש

דבר הקבוצות בוועידתו. חתום א. סגול. על המשמר 10.1949. 7.

דבר או אוקטן בר 1949 התקיימה ועידה של חברי הקבוצות בגוש רמת יוחנן ונתבקשתי ע"י מערכת "דבר" שמשלב גם לעתון היומי שלנו להיות נוכח בוועידה ולכתוב עליה. נענית לבקשה ואת רשמיי ע"ן דו"ל העליתי על הכתב, וזה מה שנתפרסם ב"על המשמר". היה זה מאמר די גדול על הבעיות והדעה זו. 89

הנדידה הגדולה. לא חתום. צרור מכתבים, מס' 48, כרך ג' ספטמבר 1938. יומן אפק בדפוס, 54 מס' זו רשימה שנכתבה ב-1938 ביומן של פלוגת היסוד בעקבות הנדידה חזרה של החברים ממקום עבר למשנהו. הרשימה נוקבת במקומות העבודה השונים שחברי הפלוגה עברו אחסם באותו קיץ של מאורס. הרשימה הועתקה ל"צרור המכתבים" ועכשיו גם ליומן אפק החדש. 155

14 31

עיון אחד אנושי חתום: א. סגול. "בקיבוץ" מס' 141, כרך ד' 1953.

רשימה הזאת מחילה תקופת עבודתי במערכת "בקיבוץ".

"היה הבטאון שלאחר "צורך המכתבים" של הקיבוץ המאוחד. היה לו אופי אחר, עריכה אחרת, חר וכו'; הייתה זו התקופה שלאחר הפילוג של הקיבוץ המאוחד, עתון יומי שיבטא את הקיבוץ לא בטאון של הקיבוץ הוטלה גם המשימה לעמוד בשער גם בענינים רעיוניים ומדיניים, ובעצם, כפי לשם זה גוייסתי... 91

ה זו התייחדה גם עימות הציבורי ונזיכוח על היחס לברית המועצות, הקומוניזם וכו'. יום הופיע גם מאמר הגדול של בן גוריון בחתימת ס.ש. יריב "על הקומוניזם של השומר הצעיר תקופת ריב וזיכוח שים עם מפא"י וגם עם "איחוד הקבוצות והקיבוצים" שם אחרי הפילוג. ראית את השרשים ואת היחס ההיסטורי של תנועת העבודה הארץ ישראלית אל המהפכה ואל ברית ברובה של אה תקופה שעבדתי ב"בקיבוץ" כתבתי בשביל "בקיבוץ" רשימות ומאמרים שבחלקם הגזי וזיכוח ועימות עם מפא"י ועם חבר הקבוצות והקיבוצים בתחום הרעיוני מדיני. הרשימה שדלע שונה בנושאים אלה.

הפעם הראשונה, וזה המאמר הראשון בחתימת א. סגול. וכך הי הדבר. כתבתי את המאמר הנ"ל וחתו לעורך שהיה ישראל אבן-נור מכברי. ועדיין בלי חתימה. ובאמת לא חשבתי על ק מקודם. היה שלישי, היום שבו הייתי נוסע הביחה שכן הייתי אז מגוייס רק ל-3 ימים בשבוע, שחת יתר שלו בדתי במשק, נדמה לי במטבח. מיהרתי לצאת מן המערכת כדי לנסוע ואז תורך שם לב שהמאמר אינו ורא מיהר אלי בשאלה: כיצד לחתום? והנה תוך לחץ למהר לצאת כאילו הפלסתי כלאחר יד: א. אין פירוש הדבר שהייתה זאת תשובה מקריה. שכנבר חתמתי בעבר בשם סגול. לא כן סגול, סגולי מפני שזה נראה לי התרגום של פיאלקוב, באשר פיאלקוב ברסית הם פרחי סגליות. אחר כך, חר מאוחרת נודע לי לאחר כירור עם מומחה לעברית שהתרגום המדוייק צריך היה להיות , או ס ג ל י אך מכיוון שהשם הזה נכנס לשימוש הוא כבר נשאר קבוע: ס ג ל י ו י ש מ א ו ס ג ל י בשורוק.

אוי להוסיף שהשם סגולי יש בו משום דמיון בצלצול, במכטא ובלחיות לשם מלי המשפחה של ש ר ה רעייתי שכל בני משפחה בשם זה ניספו בשואה, והשם סגולי יש בו גם לשם המשפחה שלה. ועוד ראוי לציין שצביקה ואיילה ברצונם לאמץ להם שם משפחה משותף, בין ח שהצעתי להם סגולי או א ס א שגם בשם זה חתמתי הרבה פעמים על רשימות שכתבתי, הם בחרו ח א ס א ש שהוא ראשי תיבות של ארגמן (שם משפחה של איילה) ס ג ל פ י א ל ק ו ת הסוציאליזם נוסח ראנגון חתום: א. סגול. על המשמר 6.2.1953.

לרוח הימים ההם. כתובה גם רשימה זו ברוח ביקורתית חריפה, רוח מפמי"ח, אנטי מפא"י בקורת על החלטות של ועידה סוציאליסטית שתקימה בראנגון ושנסחה פרוגרמה חדשה לסוציאלי בקעה שאפשר להתגדר בה. השווייתי פרוגרמה זו, ששרת, נדמה לי שתתף בעריכתה ובניסוחה, סוציאליסטיות מן העבר וקצת כאילו לגלגתי עליהם. 94

די עצמם. חתום: א. סגול. "בקיבוץ" גל' 148, כרך ד' 1953 3.3

הזאת, כרשימות אחרות בהשך, הייתה בנויה על שימוש בדברי חברי מפא"י עצמם בעיתונות פוזיציוניים על מעשים, מחדלים, לא טובים אפילו מבחינתם, בעיקר בתחום ההתישבות, החקלאות וכו' יא קטעים מדברי עצמם כדי להראות ש כמה הם עצמם מרחקים מערכי תנועת העבודה וכו'; באמת תקופה של חיסול ערכים במפא"י. ד התקופה של חיסול זרם העובדים בחינוך, של החוק חום האישות, של הסטאטוס קבו, של האמריקניזציה בחות חיים וכו'! ולפני זה פירוק הפלמח נה זו על מה לכחוב. 95

38 למה יהגו ריק? חתום א. סגולי. על המשמר 9 1953 5.4.

שימה זו עוסקת בעיקר בויכוח עם מפא"י וביחוד עם איחוד הקבוצות והקיבוצים שהאשימה כבטאוניה את הקיבוצים הארציים האחרים. שהם מפגרים בייצור התקלאי ובקליטה וכיוצא בזה משימות ציוניות.

זר מביא עובדות והוכחות שמפריכות את הקביעות הנ"ל. נכאן השם: למה יהגו ריק? 95

39 מאז ועד עתה. רשימה שנכתבה בעקבות מאמריו של ס.ש. יריב (בן גוריון) בויכוח עם השומר הצעיר

"על הקומוניזם של השומר הצעיר - מאמרים שהופיעו גם בחוברת מיוחדת בשם זה. למקרא כל הדברים אלה מצאתי את דברי בן גוריון על ברית המועצות לאחר ביקורו שם ב-1923 - דברי תהילה ותשבחות. דירתי דברים אלה של אז לדבריו כיום ושאלתי: מה השתנה מאז ועד עתה שעד כדי כך יצדקו התקפות יפות פלאה על ברית המועצות. בן גוריון לא התעצל ובמאמרו הארוך בסדרת מאמריו התייחס לטענותי הנ"ל אישית. צריך להודות שבוויכוח אתי היה הגון וענייני עד כדי כך שמאיר יערי באחד ממאמריו התקנא" כי ונזף בבן גוריון על שאליו מחיחס בן גוריון בחומרה שכזאת ואילו את החבר סגולי "הוא יקח חתת זרועו" וכו' וכו' עיקר תשובתו אלי של בן גוריון מתרכזת בטענה שחל שינוי בברה"מ מאז 1924 שינוי מהותי ומכאן השינוי בעמדתו הוא כלפי בריה"מ. לפי דבריו בתשובתו אלי במאמרו קיימת תהום, בייסורין, בין רוסיה של שנת 1923-4 לבין רוסיה בלנת 1953. והוא מביא ציטטות ממאמריו מכתביו של א. די להוכיח על השינויים שחלו בעיקר כלפי הציונות. הדברים ישנם בחוברת הנ"ל עמ' 128 - 122. אולם חושבני שתשובה זו אינה מספקת שהרי כיום השוללים את המהפכה ואת ברית המועצות ובחוסר מובן בן גוריון אינם שוללים אותה רק כפי שהנה כיום אלא שוללים את עצם המהפכה מתחילתה והם שוללים גם את לנין של אז.

יחס זה קיים עכשיו בכל העולם המערבי, גם הסוציאל דמוקרטי כולל בארץ, כך שהיחס השל מוחלט הקיים כיום אין לראותו רק משום השינויים שחלו לרעה אלא שהשינוי חל אצל האנשים וכמובן גם אצל בן גוריון - יחס שלילי עקרוני כלפי עצם המהפכה וכל שכרוך בה. 168

40 כיצד הם מתקוממים? חתום: א. סגולי. בקיבוץ כרך ד' גל' 155 1953 4. 22.

גם רשימה זו "מתקילה" בעיקר את אנשי מפא"י ואת אנשי איחוד הקבוצות והקיבוצים שראה את עצמו מזרעיונית ופוליטית עם מפא"י. לעיתים היו אנשי ה"איחוד" יוצאים בהתנגדות לגבי מהלכים מסויימים מפא"י אך מהר מאוד היו "מחפיסים" ומקבלים את הדין. רשימה זו מדגימה את "התקוממותם" שהיחה בלח נחשבת, רק למראית עין וכו'. כאמור הָרָר עיקר כתיבתי ב"בקיבוץ" בחיזוק רעיוני של קברי הקיבוץ המאוחד, שהיו אז חברי מפ"ם, חוץ הוקעת מהלפיהם של אנשי ה"איחוד" במפא"י. 98

41 הכל מודין... בקיבוץ, כרך ד' גל' 159 1953 5. 18.

באמצעותם שאמהלאת העבודה השכירה בקיבוצים. כידוע היה זה בן גוריון שהופיע בחיוב העבודה השכירה בקיבוצים, ועם "היתר" זה היא התפשטה מאוד ובעיקר בישובי ה"איחוד". אבל גם ב"איחוד" האישים המרכזיים בתוכו התנגדו לכך ולעיתים הביעו את התנגדותם גם בדפוס ובוויכוח עם בן גוריון עצמו. רשימה זו עוסקת בויכוח הזה, חוץ הבאח קטעים שוללים את העבודה השכירה משל אנשי ה"איחוד" עצמם למעשה לא היחה זו התנגדות מעילה, שכן באמצעות מוסד מסויים כאילו חיצוני היחה העבודה השכירה רק נסבלת אלא גם מותרת. משמע - "הכל מודין...". אבל זו הודאה כביטוי של אחד המבקרים אותה "הן ולאור רפיא בידיה". 99

42 "הדרך החדשה" לחינוך. חתום: א. סגולי בקיבוץ כרך ד' גל' 160 1953 5. 27.

רשימה שעוסקת בהחלטת הביטול של זרם העבודה בחינוך ובהחלטת הכנסת, על פי יזמת מפא"י על החינוך הממלכתי בלחצו של בן גוריון. הרשימה מתורכחת עם הכתרת ההחלטה כ"דרך חדשה" בחינוך, ולסיום מביאה קטע מדברי ברל כצנלסון בזכות זרם העובדים וכנגד הס' ענים לחינוך כללי ממלכתי.

15 32 X

101

33 x

4. פזמונים... חתום א. סגולע בקיבוץ. כרך ד' גל' 162, 1953. 6. 10

גם רשימה זו מתורכחת עם עתונות ה"איחוד" שהוקיעה את "קיבוצי מפ"ם" כמתנכרים למדינה ומנבאה להם התפוררות" וכו' הרשימה מביאה מספרים ועובדות ומריכה את כל הקצוות שלהם. הרשימה הוכתרה בש "פזמונים" (אגב כמעט כל הכותרות לרשימותי נחנן ע"י המערכת, בעיקר ע"י יצחק כפכפי ש עין שרך על מטעם מזכירות הקיבוץ של "בקיבוץ 2 שהקפיד בעיקר "לעבן ר" על דשימות ה"אידיאולוגי שום שהיא הגיבה על דברי היריבים שהיו חוזרים נשנים כמו על פזמונים... 103

44. בתוהו לא דרך... חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך ד' גל' 164, 1953, 24.6

הרשימה בעיקרה עוסקת בניחוח ובביקורת החלטת מועצת ההסתדרות על הצטרפות ההסתדרות לאיגודים מקצועיים החפשיים ועל יציאתה מן האינטרנציונל המקצועי המאוחד שההסתדרות היתה מסונפת אליו. מפ"ם התנגדה לכך ועל כך היה הויכוח במועצת ההסתדרות בשנה זו. במהותו היה הויכוח קשור עם בעיי נשייטראליות" כלפי המזרח והמערב. ניטראליות שעד לשנה זו גם מפא"י החזיקה בה. בעצם עד לפני נתיים שכבר אז עזבה מפא"י את הקו הניטראלי והצטרפה רשמית למערב שבראשו אמריקה. 105

44. 45. הדגל... חתום א. סגולי. בקיבוץ. כרך ד' גל' 168, 1953, 22.7

הויכוח על הדגל קשור עם הויכוח על הזרמים בחינוך. ההחלטה על החינוך הממלכתי ועל ביטול זרם העבודה בחינוך באופן אוטומטי בוטלו גם כל הסמלים שבטאו את זרם עובדים כמו הדגל, ההמנון החגים המיוחדים וכו';

עבדתי הרבה על רשימה זו. חיפשתי בספרות העבר של חנועת העבודה ומצאתי חומר בנושא.. הית זו רשימה ש"הכתה גלים". לאחר שנים מצאתי אותה מודפסת בכתב העת "מ מגמות", כתב עת של עליי הנוער (כך נדמה). ויותר מאוחר מצאתיה להפחעתי. בקובץ "בר מצוה" שערך והתקיין אריה זבן גור מבית השיטה אבל גם במגמות וגם בקובץ זה היא הופיעה בלי חתימה, בעוד שכל החומר האחר בקובץ הוא חתום בידי כותביו. הזדמנות שאפתי את אריה ב.ג. לסיבב הדבר. חשובה ברורה לא קיבלתי... רק אמר שיבדוק אם אמנם כך הוא, ונשארתי בחמיהתי. 107

46. ועתה הם הטוענים... בקיבוץ כרך ד' גל' 169, 1953, 29.7

שוב הויכוח עם הכותבים מטעם ה"איחוד" על טיעונם כנגד הממשלה שמזניחה את ההתישבות וכו'. ברשימי עיקר הדברים כנגד הביקורת של אנשי האיחוד על החלטות מועצת הקיבוץ המאוחד באלונים באותו שהחליטה על ליכודו הרעיוני של הקבוץ. ביקורתם היתה שבהחלטה זו מתנקש הקיבוץ בדמוקרטיה, שזו החלטה טוטאלטאריות. השחדלתי להוכיח בדברי שגם בתנועת המושבים וכן בנוער הציוני ישנן החלטות דומות ושהפילוג באשדות י יעקב נגרם בשל אי- הזדהות של כל חברי המשק עם דרכי של מפ 109

47. הבוראנג ח/זר... בקיבוץ, כרך ד' גל' 171, 1953, 12.8

ופעם על העבודה השכירה בקיבוצים בהחלטות ה"איחוד", תוך ביקורת וניתוח הביקורת הפנימית בתו ה"איחוד" על החלטות אלה. בכלל הייתי משתמש הרבה במובאות (ציטטות) מדברי עצמם כדי להוכיח עד כמה הם סותרים את עצמם וכו'. 111

48. השילומים - לפיתוח הארץ. חתום צ. בן אב.

ובכן - קודם כל השאלה: החתימה שדלעיל למה? כמובן אני נתתי אותה החתימה הזו אלא העורך שה ישראל אבן נור. ולמה? איני יודע את התשובה המדוייקת. בדרך כלל הרבה רשימות ראשיות שאני כ חתומות מ.ב. כלומר מערכת בקיבוץ ובצדק. אמנם כמעט כל הרשימות בחתימת מ.ב. בשנים 4-53 אני כתבתי אותן אבל הרעיונות שבהם, התוכן הוא לא שלי. קיבלתי אותם מאחרים בעיקר מטבנק

יחי בא אליו, שומע את דבריו בענינים אקטואליים ורושם אותם וא"כך מעבד אותם כדי רשימה. התר
רשימה כזו אמנם לא היה שלי ולכך החתימה עליה היה מ.ב. אבל היו רשימות - בס"ה שחיים, וז
חת מהן, שאמנם אני כתבתי אותן אבל זו בהיותה מבטאת . אח דעתו של הקיבוץ המאוחד בענין השילומי
כנראה חשב העורך שראוי שתהיה חתימה סתמית. בכל אופן אני לא שללתי את מפעל השילומיסו . חשבתי
אפשר וצריך לקחת מן הגרמנים מה שיותר אבל בשביל פיתוח הארץ וגם בשביל השרידים מן השואה

116

4 "על פי דין תורה" חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך ד! גל' 1975 175. 1953 7.9. ה
הרשימה נכתבה כתגובה על חוק הנישואין והגירושיין שנחקבל אז בכנסת בהשראתה של מפא"י כחגמול
למפלגות הדתיות על הצטרפותן לקואליציה הממשלתית, (ב)חגדוטה של מפ"ם (כול ל חטיבת אחדות העם
והקיבוץ המאוחד). רשימה די חריפה שיש בה שמוש בעובדות על התעללות מצד הרכנות לגבי עניני נשוא
וגירושיין, עגונות, חליצה וכו'. 112

50. די ב ו ק. חתום: א. סגולי. בקיבוץ כרך ה; גל' 178 אוקטובר 1953
המאמר עוסק בחוגים ובדעות משהלכות בתוך מפ"י פנימה . המאמר מביא ציטטות ממאמרי חברי מפא"י
דברי ביקורת וכן דברי בקורת על הביקורת כאילו "דיבוק" משל הקיבוץ המאוחד נכנס לכותבי המאמר
והם כותבים דברי בקורת על זניחת ערכים, מסגרות וכו'. 114

51. ימים מחייבים חתום: י. נבו. בקיבוץ כרך ה' גל' 181 4.11 1953
קודם כל על החתימה הזו. רשימה זו וגם זו שלאחריה חתומים י. נבו. ועד היום איני יודע
למה החתימה הזו. בשתי הרשימות - דברים כלליים, כלל לאומיים, ומכיוון שחלק מן הרעיונות ש
שמעתי בהזדמנות מפי סבנקין ובצורה כללית ביותר, אולי משום כך חשב ה'עורך לחתום כך, אם כי
עצמם, עיקרם ותכנם הם שלי.

52 זיקר מכל הענק ה. חתום: י. נבו. בקיבוץ כרך ה' גל' 181 1.953 11. 4
הרשימה עסקת בבעיית המיים בישראל אעקבות ביקורו ⁶ נציג אמריקאז (ג'ונסון) בעניני המיים.
המאמר מנתח ביקורת על המסקנות ועל הפסקת העבודה בערוץ הירדן ע"י ממשלת ישראל בהשראתה של אמ
גם מאמר זה הושפע בחלקו מדברים ששמעתי מפי סבנקין בעת ביקור אצלו בענין זה. הרעיון העיקרי
כמאמר הוא - מים חשובים יותר מכל הענקה כספית שאמריקא יעלו לה למנוע מאתנו. בעזרת המים יצ
ערכים נכסים ששום הענקות לא ישו להם. זכורני שהוענקתי שבחים על הרשימה הזושהיתה מאוד לע
117

53. מחסלת? - לא מחסלת! חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך ה' גל' 183 1953 11. 18.
הפעם על תעבודה השכירה בקיבוץ בן עידת איחוד הקבוצות והקיבוצים. תוך חיבור הדיונים והדברים
בוועיה הזו הבאו קטעים מדברי החברים גנוחה של העבודה השכירה ולאחר כל הדברים על חיסולה נ
מצב כשהיה.. הביקורת היא על חוסר נכונות להחליט חד משמעית על חיסולה, לפחות בחקלאות.
119

54. מבוכה וטיח גם אחד. חתום: א. סגולי. בקיבוץ. כרך ה' גל' 184 25.11 1953
המאמר בשאלות חברה בקיבוץ. הכוונה לשאלות הקומונה, הצריכה, השיחוף וכו' הובאו קטעים שפר
האיחוד"ם המקייבים תקציב אישי וכו'. באותה תקופה הוחל כבר בהכנסת תקציב אישי בקיב
האיחוד. הקיבוץ המאוחד עדיין התנגד אז עקרונית לכך וברוח זו נכתבה הרשימה.
121

54 כוח הקיבוץ בדרך - ולא בניגוד לדרך. חתום: א. סגולי. כרך ה' גל' 187 1953
בזה ויכוח עם אנשי ה"איחוד" שהאשימו בעתונותם את הקיבוץ המאוחד שאינו חורם לייצור, לקלי

55

שימה מובאים מספרים ועובדות שמפריכים האשמות אלה אלא שהקבה"מ עושה את כל אלה בדרכו ולא בני דרכו. הרשימה ארוכה שהקליטה נעצרת בעיקר בגלל חוסר שיכון בקיבוצים ולא כן במושבים שנחמכים ותר בתחום השיכון. 123

55. רק עכשיו נודע להם. חתום א. סגול, בקיבוץ כרך ה' גל' 191 1954.1.13 הפעם ניתוח רשימה שהתפרסמה ב"דבר" על אנשי המושבים שמתאוננים על מצבם ללא שיכון מחאי ללא חדרי נוחיות בבתיים וכו' וכן גם על ההתמרמרות בקיבוצי ה"איחוד", חוץ הבלטת היחס הפושר ל הממשלה להתישבות בכלל. 125

56 כדבר המשל. חתום: אסף. בקיבוץ כרך ה' גל' 191 13.1.1954 רשימה כנגד קבוצת חברים בראשות דוד ליבשיץ וחנה למדן שפרשו אז אסיעת אחדות העבודה שהיו ממייסדיה והקימו לעצמם סיעה נפרדת ואף הוציאו כתב עת מיוחד בשם "מאבק", לאחר זמן הם הצטרפו למפא"י ולסיעתה בכנסת. הרשימה כנגד הצעד בזה, בהבאת משל ממשליו קרילוב על הצרדע המתנפחת והתפוצצות עצמית במקרה זה בח"ך מפא"י. זכורני שליבשיץ רגז מאוד והגיב על כך ברשימה חריפה בעת נדמה שזו הפעם הראשונה בחתימה זו - אסף, שראשי תיבות שלה הם אריה סגולי פיאלקוב. הית זו רשימה שניה שלי באות גליון.. גם לאחר מכן, בהרבה רשימות .. חתמתי כך. ראוי להוסיף ולהעיר שכעבור הרבה שנים, שנה לאחר נישואי צביקה כשעמדה המשפחה החדש בפני שאלת החלפת שם המשפחה שלה הצעתי להם את השם הזה כאחד משני שמות המשפחה שחתמתי בהם. סגולי ואס והם בחרו בשם אסף כשם המשפחה שלהם. 166

57 סלעים שנחדררו חתומה. א. סגולי. כרך ה' גל' 196 2.1954.17. זו רשימה כנגד משה סנה וחבורתו שאז הוצאו ממפ"ם בקשר עם פרשת אורן, משט פראג וכו' אז הם ייסדו מפלגה נפרדת בשם "שמאל" וכתב עת בשם זה. במועצת הרצה סנה הרצאה פרוגרמטית שבה מה שקרא את "סלעי המחלוקת" שבינם לבין מפ"ם ושכגללם הוצאו ממנה.. כותרת זו כמו גם את כל הותר למאמרי נתן יצחקלה כפכפי. 129

58. הגשמת הציונות - בניגוד לתנועה ציונית? חתום: א. סגולי. בקיבוץ, כרך ה' גל' 193 4 זו רשימה כנגד רעיונותיו של בן גוריון כנגד קיומה של ההסתדרות הציונית. ב.ג. פרסם אז שורה של מאמרים שבהם כפר הנחיצותה של ההסת' הציונית, משום שחבריה אינם מגשימים וכו' ואם ההסת' הצי/נית אינה מחייבת עליה לארץ אין הצדקה לקיומה. כל המאמר - פולמן עם המאמר של ב.ג. 127

59 ושוב - עם סנה ביחד חתום: אסף בקיבוץ כרך ה' גל' 206 5.1.54 בתקופה זו התנהל המאבק עם סנה וחבורתו במפ"ם ושל אנשי אחדות העבודה והקיבוץ המאוחד בתוך מפ"ם נגד השותפות עם אנשי סנה בוועד למען השלום שהיה קשור עם מק"י הכנגד העצרת המשותפת עם מק"י ייער ה צבא האדום בהרי ירושלים. 132

60 על הקיבוץ הדתי. חתום א. סגולי. בקיבוץ, כרך ה' גל' 206 5.1954.12. ראייתי לעצמי חוב, וכן גם מערכת בקיבוץ" לספר לקוראינו על הקיבוץ הדתי (וכן גם על קיבוצי הנוער הציוני). נפגשתי עם אחד מפעיליהם ורשמתי את מה שסיפר לי וכך נוצר מאמר ברוח אוהדת לה נדמה לי שבעיתונותם צויין הדבר לשבחנור. 130

36

אחד בגלוי ואחד בסתר. חתום: א. סגולי בקיבוץ, כרך ה' גל' 207 1954 .5. 19

הרשימה עוסקת תוך ביקורת, בישיבת המרכז ושל איחוד הקבוצות והקיבוצים. מביא קטעי בקורת
נות האיחוד ומעטונות אחרת על מפא"י ומדיניותה הלא אוהדת לקיבוצים בעיקר בתחום השיכון. מעניין
מדברי הביקורת אפילו של אנשי האיחוד כנגד מדיניות מפא"י בתחום ההתיישבות - חקפה עד היום הזה
כן היום או להיפך כיום כן אז לא היה יחסה של הממשלה בראשות מפא"י יותר אוהד להתיישבות מאשר
ס. אלא שאז היה הזרם הקיבוצי הקיבוץ המאוחד והקיבוץ הארצי שנאבקו בחוקף והוקיעו את המדיניות
הגיעו גם להשגים. כיום החק"ם מאוד משולבת בתוך המדיניות, דבקה במפלגת העבודה ללא השיגים
בסיכום כמע אותו דבר. 133

62 ירידת המוסר בישראל - מניין? חתום: א. סגולי, בקיבוץ כרך ה' גל' 209 1954.3.6

ישימה עוסקת במצב החברה בישראל על התופעות השליליות שמתגלות בה והסיבות להן. הרשימה מאשימה
יקר את מדיניות הממשלה על שהיא מפרקת ומתפרקת מערכים. פירוק הפלמ"ח, ביטול זרם העובדים
ינוך וכו' ואגב כך מביאה קטעים מסל עחונות ימנית החובעת עדיפות כיבוד ויוקרה לפקיד, לאנשי
רוך הלבן וכו'.
זן הרשימה הזו מסתבר שכבר אז בלטו סימנים ברורים לירידת ערכים בחנועה, תופעות קשות וכו'.
יבורים שהירידה חלה בעקבות ולאחר מלחמת ששת הימים - אינם מבוססים מציאותית.. בעצם התחילה
ה החברתית מוסרית בחברה הישראלית מזמן הקמת המדינה ואין עוד מלפני כן. 135

6. הערות לתכנית השתלמות. חתום: אריה סגולי. "למרחב" דו שלעון מס' 2 1954 16.6

ישימה שהופעה ב"למרחב" דו שבועון של חטיבת אחדות העבודה פועלי ציון ב"מפ"ס. היה בחקופת חילו
דעות הרעיוניים והפוליטיים במפ"ס שכתוצאה מהן הוציאה אחד העבודה בטאון משלה שבהמשך הפך
עחון היומי "למרחב".
הרשימה מגיבה על תכנית השתלמות בהוצאת הקיבוץ הארצי ובה הסברת חילוקי הדעות בין החטיבות
ס שהם, לפי תכנית זו בתחום מרכזים לנינוזם, השתחפוח בממשלה, המבנה הסריטוריאלי של המפלגה
התכנית מציגה את החטיבה, שהקיבוץ הארצי במרכזו, כשמאלנית בעוד שאח"ע היא ימנית וכו'. נדמה
שהתכנית הזאת נעלמה מהר מאוד גם בתוך הקיבוץ הארצי. 137

64 קבוצות הנוער הציוני חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך ה' גל' 211 1954 .6. 23

ישימה שניה על קיבוצים מחוץ לארגונים הארציים הגדולים, כתובה ברוח אוהדת. בהמשך הזמן נצטרפו
וצות אלה לאיחוד הקבוצות והקיבוצים ועם האיחוד הכללי הם כלולים בתוך החנועה הקיבוצית המאוחדת
139

65 מעבר מזה ומעבר מזה... חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך ה' גל' 212 1954 .6. 30

ימת ביקורת על קבלת הפנים שנחקבל שבעון "למרחב" מצד השמאל - אנשי סנה, ומצד הימין - אנשי
א"י. רשימה שמוקיעה את הטיעות שמתקיימות במפא"י ללא בסיס רעיוני. 141

66 מועצת מפ"ס - ומה לאחריה? חתום: אסף בקיבוץ כרך ה' גל' 214 1954 .7. 14

רשימה כמו אינפורמטיבית ביקורתית על מועצה מפ"ס, מבקרת את דוברי חטיבת ה"חזית". זכורני שלוי
ה הזרם השמאלני שבחוקר הקיבוץ המאוחד ומקורב פוליטית לאנשי השומה"צ, היה מאוד לא מרוצה מ
ישימה הזאת, וגם התבטא כמו "מיהו האסף הזה?" והער על כך משהו לא לבח. 143

67 הסכם והסכמיות חתום: א. סגולי בקיבוץ כרך ה' גל' 1954 .8. 11

"למרחב" מס' 4 .54. 11 .8. 11 142

זו עוסקת בחילוקי הדעות והמחלוקות שבחוק גפ"ם . היא הועתקה גם לחוך "למרחב" בכותרת או חתירה למיצוי המשותף? " 142

המקצועית בקרב בוגרינו. חתום אריה סגולי. "למרחב" (דו שבועון) מס' 5. 54. 8. 26 במחקר שהתפרסם על הנסיה המקצועית של הנוער בארץ . ועל השינויים מאז שנות השלושים מסתבר שחלו שינויים גדולים מן הנסיה של אז לחקלאות ולעבודה אל הנסיה למקצועות של עכשיו ליגנטיים". ככ"כ הוברר מן המחקר ש'ש' השפעה של החינוך על בחירת המקצוע. אלה שהתחנכו של זרם העבודה רב בהם אחוז הנוטים לעבודה ולחקלאות הרבה יותר מאשר אלה שהתחנכו בבתי - מכאן שכבר ב-1949 ניכרת הנסיה לא לקראת עבודה וחקלאות אלא למקצועות "אינטליגנטיים".

148

דיונות ועולם המהפכה. חתום: א. סגולי. מבפנים כרך י"ז חוב' ד' מאי 1954 עמ' 468 זר גדול בכמותו הראשון משלי שהופץ ב"מבפנים" והא עוסק ביחס ההיסטורי של תנועת הפועלים ישראלית אל עולם המהפכה, קרי ברית המועצות וכל הקשור אהה. כעין מחקר על יחסה של התנועה יאל המהפכה הרוסית וכו'. עברתי על כל החומר ההיסטורי בתחום זה וכן השתמשתי בציטטות מכל יו סירקין; ברנר, בן גוריון, סבנקין וכו' וכן בעובדות במשך הזמן בעבר. המאמר בטרם פרסומו הבאחי ללוויטה שעבד אז בהוצאת הספריסכדי שיעבור על הדברים ויעיר מה יסיה שכידוע היה חסיד גדול ואוהד גדול של ברית המועצות וכו' קרא את המאמר העיר הערות ו תוספת רעיונות ואוהדות ומפארות את ברית המועצות, כדי להן סיפס בחוך המאמר. שמעתי ורשמתי אבל לא השתמשתי בהם כהוספות למאמר. נשארתי כרעיונות ובניסוחים שלי. סבנקין, אף כי דבריו במוטו למאמר קרא ולא אמר כלום. החרשמתי שלא היה כ"כ מרוצה, שכן לפי הנסיון ידעתי רוצה מדברים הוא אינו - נמנע מלבטא זאת. גם ברסלבסקי שהיה עורך ה"מבפנים" שערך גם את , לפי החרשמתי אז, לא התלהב במיוחד. יש לי הרושם שחששתייהם של השניים היו בעיקר בתחום שהרי מבחינת תפיסת שניהם בזמן ההוא לא היה במאמר שום רעיונות חריגים מן המקובל אז בחנו

149

לכתיוח ש "תכלית". חתום: א. סגולי. כרך ה' בקיבוץ גל' 221. 1.9.1954. עיר שוב שכותרת זו, כמו כל הכותרות האחרות למאמאי ב"בקיבוץ" הן משל יצחקלה כפכפי, שהיה סר מטעם מזכירות הקיבוץ על "בקיבוץ". כל יום : שני, יום העריכה של העחון היה זושב במערכת החומר ובעיקר על החומר הרעיוני הפוליטי. לעיתים היה מחקן, משנה, מוסיף או גורע וכו' במאמרי, בעצם במצטם מאור של שינויים ותיקונים.

149

שהבנאמלאגסום על נאומי בן גוריון בפני הנוער על ההתישבות הנגב. המאמר בא להוכיח בעובדות שהרבה מרעיונותיו וניסוחיו - מעשיו והתנהגותו שלו ושל מפלגתו לתרים אותם.

אז ועתה. חתום: א. סגולי. למרחב דו שבועון מס' 7 9.1954. 8.

152

יקורתיח כנגד מפ"ם ועתונותה על יחסה לחטיבת אחדות ועבודה והקיבוץ המאוחד. נוי ציטטה משנה עמדה. חתום: אריה סגולי. למרחב (דו שבועון) מס' 7 4.11 1954 רשימת ביקורת כנגד מפ"ם, כנגד מאמרי סנה וגם יערי בקשר לעמדתם י הסואץ ע"י הבריטיים ובעיקר כנגד הסתירות שבעמדת מפ"ם בשאלה זו ועל השינויים שבעמדתם עת עמדתה של ברית המועצות בסוגיה זו.

161

24 38

בערפל. חתום: אריה סגולי. "למרחב" (דו שבועון) ס' 16. 18.11 1954.

ית על דברי בן גוריון על עם סגולה ועל מדינה למופת, - לא על עצם הספתו לכך אלא על בהנהגתו שסותרת לחלוטין את הסיסמאות האלה, בהבאת דוגמאות לכך. 163

שבון. חתום: אריה סגולי. למרחב עתון יומי 1954. 12. 31

מאמר זה נכתב כבר אחרי פילוג מפ"ם כאשר הופיע כבר למרחב כעתון יומי. זוכרני וחד לאפק (כבר הייתי אז בביח לאחל שנתיים במערכת " בקיבוץ") חברים ממרכז אחדות העבודה יחב וביקשו ממני להתגייס בכתיבה בשביל "למרחב" היגמי שרק התחיל להופיע ובעיקר בהדיפת זפ"ם כנגד אחדות העבודה שנתכוננה אז כמפלגה עצמאית. נעניתי לבקשה בנסיון כתיבת מאמר ס. אספתי את מאמרי מפ"ם ובעיקר את מאמרי חזן וכתבתי את המאמר בשם "קצת חשבון", שבעיקרו ם ועם חזן בעיקר. המאמר הופיע ב-2 המשכים. האחד כנ"ל והשני בשם דו לאומיות - כן או לא יד ביטטוח משלהם להפרכת טענות ולסחירת דברי הרהב שלהם. 164

דמיות - כן או לא? חתום א. סגולי למרחב 1955. 24.6

המשך למאמר הקודם: "קצת חשבון". 167

ק - בחמורות הזמן בספר עיירחנו ויסוצק. חתום: אריה פיאלקוב עם' 13

הספר הופיע בשנת 1963 לזכר עיירתי ויסוצק בעריכתי כנאמר לעיל במס' קצרה שבתוקף היותי העורך של הספר הנ"ל - ספר זכרון - הייתי "נאלץ" לכחוב משהו על יירה. אספתי קצת ידיעות כדי רשימה קצרה לזכרון. 14

אלף חתום: א. פ. בקיבוץ, כרך ו' ג' 236, ינואר 1955.

- ינואר 1955 הייתי כבר בכית ועובד בכרם וגם משמש כמזכיר המשק. יעצו לי להשתמש והשתמשתי שהתקרבה מאוד לגפנים עקרה את העשבים השוטים שבחוף השורות מבלי לפגוע בגפנים. כמובן שהה זה חסכה לנו הרבה בעבודת ידיים. כ"כ "התלהבתי" מן המצאה הזאת עד כדי כתיבת רשימה על נו ומן היומן היא הועתקה ל"בקיבוץ". 174

התקציב האישי חתום: א. פיאלקוב בקיבוץ כרך י"ג גל' 563 אפריל 1962

כתבה בעת שימשתי כמזכיר קדנציה שניה, לאחר שובי מן הקורס במשך 20 חדשים בשנים 60-61. זקופה זן החנהל אצלנו ובישובים אחרים על התקציב האישי (עדיין לא על התקציב הכולל) - הויכוח אצלנו היה די ער ולוהט בין מחייבים ושוללים. הייתי בין השוללים מטעמים קיבוציים - שימה הנ"ל. אבל משום מה לא דיברתי הרבה באספות בנושא זה שלא לסדר היום לעיחים קרובות. אבל ככתבתי את הרשימה שעליה מדובר כאן, ביומן שלנו. בכללו ברשימה כל הנימוקים שהיו לי קיבוצים נגד התקציב האישי. מתוך היומן הועתקה הרשימה כולה אל "בקיבוץ"; ואף זכיתי לקבל מן החברי קבוץ מישובים אחרים. כיום, אפשר להגיד שהתקציב האישי שהפך כעבור זמן קצר לל- (כלומר לאיחוד תקציבים לסכום שנתי כולל) "קידם" הרבה דברים לצד פחות קיבוציות שם אלה שביכויה של עכשיו בתנוצ הקיבוצית בנושא שבקיבור אפשר לנסח אותו בשם "חמורה" - ויכוח זה תחילתו בהכנסת הנוהג של התקציב האישי או הכולל. עם זה - צריך להודות הדבר אי אפשר היה. התקציב האישי תרם הרבה להשקטת הרוחות ולשיפור היחסים החברתיים.

170

ובלי מדים.. בחקופה זו, ראשית 1964, מחחילה חקופת גיוסי לעבודה בהוצאת הספרים של
 יא. וחד. גוייסתי : לכתחילה בעיקר לשם הכנה דברי טבנקין. לדפוס. אינני כותב עריכת
 לא חשבתי אף לרגע שאני עשוי להיות העורך של דברי טבנקין. נאמר לי שהעורך יהיה א.
 בי נועדתי להיות עוזרו באיסוף החומר ובהכנתו לעריכתו ע"י חרשיש. ואמנם כך החלתי.
 ל העתונים וכחבי העתוכו' וכן אספתי חומר מוכן שהיה מרוכז בתיקים שונים, ביחוד
 שבנקין בעין חרוד, סדרתי אותם והיגשתי אותם לחרשיש לשם בדיקה ועריכה. כך אמנם התנהלה
 כך א' של "דברים" ובחלק של כך ב', עד שנחקה החכילה ונשארתי האיש כמעט היחיד
 ה. כל ה"סיפור" הוא ארוך וגם מעניין, הוא סיפור פירוק השותפות ביני לבין חרשיש בעבודה
 והוא מסופר במקום אחד.

ראוי לציון, שמיום בואי לעבודה בהוצאת הספרים מעוררה בי הנטייה שמקדמת דנא -
 לכתבי עה. גם פנו אלי בענין זה גם "בקיבוץ" וגם "למרחב". ובכן לאחר זמן קצר של
 דצאת הספרים חוך הכנת החומר מדברי טבנקין פניתי לכתובה כל שהיא. "החלבשתי" על נוס
 במדים ובלי מדים" בחקופת מלחמת העולם השניה. מפא"י במלהמחה אז כנגד "אחדות העבודה
 גנות את הקיבוץ המאוחד שהתנגד כאילו להתגיסות למלחמה שמחוץ לגבולות וארץ, וחייב רק
 בלי מדים כלומר לפלמ"ח וכו' בדבריהם ובכתביהם גם הרבו לסלף ולערות וכו'. לקחתי עלי
 הדברים וכדרכי בהישענות על מובאות וציטטות שונות. זכורני שנחתי את זה אמר בסרס דפו
 לילי לבדיקה. הוא העיר משהו לענין. לא הרבה. היה לי רושם שלא רצה יותר מדי להתערב
 לא אחרים... בכל אופן לא שלל את הפרסום, ואמנם מאמר התפרסם ב"למרחב". היה זה
 ון שלי בחקופה זו. מכאן ואילך הייתי לעיתים קרובות מפרסם מאמרים גם ב"למרחב" וגם
 כרשום להלן. 172

מנות ישנים על "זמנים חדשים". חתום: א. סגולי. "בקיבוץ" כך, גל; 651 22.4.1964
 הם בנושא "חוקת המושבים". היו אלה ימי הויכוח על החוקה במושבים לרבל חרישתם לאשר
 נסת חוקה למושבים שחבטיח מרות הכלל וככלל את השמירה על יסוד השיתוף והעזרה ההדדית
 ה. היו כאלה במושבים שדרשו רביזיה שעיקרה היה דרישה לעקרונות חדשים כמו כל
 במדינה וכו'. היה ויכוח לזה גם בכנסת וגם בכנוסים פנימיים. למדתי את הבעיה גם
 עה, בהשחפות במועצות ובכינוסים שדנו בבעיה וכו' וכתבתי מה שכתבתי להגנת חוקת המושבי

175

הנקודה החיונית שבכל מערך. חתום: א. סגולי. בקיבוץ, כך. גל' 654 1964 15.5.
 בימי הויכוח, גם במפלגה וגם בקיבוץ המאוחד על כינון המערך של אחדה"פ עם מפא"י
 צה גם את המפלגה וגם את הקיבוץ. ויכוח בין מחייבים ובין שוללים. בראש המחנגדים
 מערך הזה היה טבנקין בכל הלהט והעצמה האופייניים. בעוד שגלילי יגאל אלון ורבים
 רך ההנהגה חייבו אותו. אני כשעצמי לא היה צורך לקבוע עמדה, שכן לא הייתי באף אחד מן
 היו אמורים להכריע בנושא זה. באף מן המועצות הייתה הצבעה אישית שמית בנושא וזכורני
 שהייתי מצביע עם השוללים. 177

התנועה הקיבוצית וברית הפעולה הפוליטית. חתום: א. סגולי. בקיבוץ, כך. גל' 660 7.64
 מ נוסדה. מחדש ברית התנועה הקיבוצית. והרעיון המרכזי ברשימה הנ"ל ה' כשם שאשרית ונח
 ת כן אפשרית ונחוצה ברית פוליטית של המפלגות הציו. סוציאליסטות.. בעצם טמון ברעיון
 ר שהוקם בפברואר 1965. זכורני שישראל גר, שהיה אז מזכיר הקיבוץ המאוחד, חבבטא פעם
 לטני, שאכן זה רעיון מחקבל על הדעת.. מן המערך של אז הוקמה בינואר 1968 מפל' העבוד

179

23 40

ת והכרונות חתום: א. סגולי בקיבוץ סך גל' 674 1965. 1. 6.
מה מתווכח עם חברים מן איחוד הקבוצות והקיבוצים שהעלו בדפוס את זכרונותיהם על
קיבוץ המאוחד ומניעיו. הרשימך מאשרת שאכן גם הם מודים שאת הפילוג הם עשו - דבר שעד
וסענו שהקיבוץ המאוחד הוא שגרם לפילוג. עיקר הטענה שלי ברשימה היא: אם אמנם היו סיבות
פילוג. איך הם אנשי האיחוד מטיפים לאיחוד עם הקיבוץ המאוחד עכשיו בדבריהם בכחבי עת
הם. ? 181

חדשה לפרשה ישנה. חתום: א. סגולי בקיבוץ כרך 5 גל' 667
רי ויכוח עם מפ"ם ודובריה שלטים את אנשי אחדות העבודה והקיבוץ המאוחד בפילוגה
ומעלים סיבות לא נכונות לפילוג זה. אני חוזר ומביא את סיבטת הפילוג לפי גרסתנו.
183

ה מספרים מספרים. חתום: א. ס. (סגולי) בקיבוץ, כרך גל' 681 1965. 5. 4
מה עוסקת באוכלוסיית הקיבוץ בוכלוסיית המדינה לפי הנתונים והמספרים שהתפרסמו אז
הסטטיסטי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מובאות השוואות בתחומים מקבילים עם הישוב
: ילודה, נשואין, גירושין, כוח עבודה וכו' 185

מפ"ם בין הגמריה לאלטרנטיבה. חתום: א. סגולי למרחב 1965. 7. 30
ויכוח עם מפ"ם לקראת הבחירות לכנסת 186

חוששת חתום אל"ף בעתון המערך בחיפה יוני יולי 1965.
יך זה הייתי מגוייס לפצילות באדות העבודה פועלי ציון בחיפה לקראת הבחירות לכנסת,
זו נחפרסמה בכתב עת של המערך לקראת הבחירות. 188

שני מפ"ם ומערך אחד. חתום אסף. למרחב 1965 9. 19
ימה זו - דברי ויכוח עם מפ"ם ששלל את עצם קיום המערך, ואילו אנו, אחדה"ע והקיבוץ
היינו קשורים עם מפ"י במערך. מפ"ם הצטרפה למערך רק אחרי מלחמת ששת הימים.
189

יהללור זר, מפ"ם ולא פיר. חתום אל"ף עון המערך בחיפה יולי 1965.
הפרופסור והלורד חתום: א. סגולי בקיבוץ כרך גל' 695 1966. 5. 11.
עימות עם הפרופ. ישעיהו לייבוויץ, שהפתיע כבר אז בהתבטאויותים החורגות בבעיות שונות.
דברי כחגובה על התקפותיו על הקיבוץ ועל הסוציאליזם וכו'. הרשימה באה לסתור את
בצובדות ובמספרים בתחומי חיים שונים ובמקביל דברי הלורד ז י ו בזכות התנועה
זה מול זה. 190

חתום א. סגולי. למרחב 1967. 5. 5.
ים מלכדים מול איחוד מסגרות למרחב חתום א. סגולי 1967 5. 5.
ין התאריך הנ"ל נכתבו הדברים בימי ההמתנה שלפני מלחמת ששת הימים. באותם הימים
חנועה הרעיון בדבר איחוד עם מפ"י והיה ויכוח פנימי בנושא. הקיבוץ המאוחד היה
בענין זה. טבנקין וכל הנוהים אחריו אפילו למערך התנגדו ובודאי לאיחוד. הדבר
מן הקצה אל הקצה מיד לאחר מלחמת ששת הימים, שאז היה טבנקין בראש החובעים את
הזה מתוך חקוה ושאיפה ליישוב הארץ כולה. במאמר שלי הנ"ל, שנכתב לפני המלחמה,

דעתי שהעיקר באיחוד אינו בצד הארגוני, אינו באיחוד מסגרות אלא בהעלאת
הבלטתי מגמת שליליות בחברה הישראלית והבעתי רעיונות שלאחר מכן, בתקופה יותר מאוחרת
כוננים מאוד. התופעה של ריקנות אידיאית כבר בלטה מאוד כבר אז. 193

על כתבי ב. ברוכוב חתום: א. סגולי מכפנים כרך כ"ט חוב' 1 - 2 פברואר 1967
הראשונים לעבודתי בהוצאת הספרים בעיקר למען התקנה לדפוס את דברי טבנקין, סופח לעבו
ודה עם ל. לויטה בעזרה לו בעבודת העריכה וההתקנה של כתבי ברוכוב. לויטה עבד אז על
ישי של כתבי ברוכוב ו"גויסתי" לעזרתו. קיבלתי את העבודה ברצון מתוך האחר שבדבר ומתוך
ללמוד ממנו בעבודת העריכה וכל הכרוך בכך. כמובן שאת העבודה העיקרית עשה לויטה. העבוד
בהגות, בהכנת המפתחות, בדיקת מקורות וכו' אגב כך הייתה לי ההזדמנות לשמוע מפי
דים ורעיונות העריכה, ב. ענייני כתיב, בניסוח וכו'. ואכן נהניתי לעבוד אחר וגם למדתי ממנו
על הספר נערכה לכבודו מסיבה בבית מזכירות הקיבוץ, שגם אני אמרתי בה אי אלו דברים
ועל עבודתו של לויטה ואחר מכן כתבתי רשימה בנושא וזוהי שזוינה לעיל. 1913

ולדות תנועת הפועלים בראי עקום. חתום: אריה סגולי למרחב 16. 2. 1968
הזה וכן השניים שלאחריו, שהם המשך לו, נכתבו כתגובה לספר שהופיע אז בשם תנועת הפועלים
ולמשל פרץ מרחב. איש הקיבוץ הארצי מן החלק השמאלני שלו, חבר בית זרע. נפגשתי אחר
ם בימי השתייכותנו למפ"ם. היה מרבה לכתוב ברוח השמאלני וגם ספר זה שהוציא נכתב ברוח
נוך עיוות וסילוף דברים. אזרחי עוז וחלקתי עליו בשלושה מאמרים די ארוכים ומפורטים ב"למ
מאמרים אלה עוררו את רוגזו ויצא במאמר או מאמרים להתקיפני וכו'. 196

י סוציאליזם מקורי. חתום: אריה סגולי למרחב 20. 2. 1968
מאמר שני, המשך לקודם לו, בתגובה לספרו של פרץ מרחב כנ"ל. מאמר זה עוסק בעיקר
והזנניו של פרץ על אחדות העבודה ההיסטורית ומנסה להוכיח שכל קביעתיו אינן להם על מה
198

מה התפלגה מפ"ם? חתום: אריה סגולי למרחב 21. 2. 1968
השלישי בנושא זה, מפרט המאמר את העניינים והנושאים שהיו בחילוקי דעות במפ"ם ושכגללם,
מפ"ם, בנגוד לגירסתו של פרץ בספרו. זוכרני שנחום ניר, ממנהיגי פועל ציון שמאל,
זורים עם אחה"ע לאחר מכן, נאחז במאמר זה ואף הוא יצא במאמר חריף כנגד פרץ וקביעותי
200

ציונות ושלמות הארץ חתום: אריה סגולי למרחב 15. 3. 1968
נחיל בסדרה של מאמרים בזכות שלמות הארץ על רקע הויכוח בבעיה זו לאחר מלחמת ששת הימי
משך עד היום ויימשך כנראה עד... עד מתי? בימים אלה התפרסם הכרוז לשלמות הארץ חתום
רה א"כ של אישים, סופרים, מנהיגים וכו' שכללו את נתן אלתרמן, ש"י עגנון, דוב סדן,
ויצחק צוקרמן ורבים רבים מאנשי השם בארץ. דווקא טבנקין משום מה לא חתם על הכרוז הז
עה לי עד היום הסיבה לכך. אגב גם בגין איננו בין רשימת החותמים. בכל אופן הויכוח
ווד. מפ"ם ומנהיגה מאיר יערי היה בראש המתנגדים בעוד שב-1937 היה בין המתנגדי
ביותר כנגד החלוקה והוא, השומה"צ אשר הטביע ראשון את המטבע לא לוותר " על אף שעל א
י שהייתי הראשון שגליתי את הגלוי הזה בכרוז שלהם מן הימים ההם. לאחר מכן רבים מחסי
הארץ הזכירו להם את זה והשתמשו בו כנגדם. 202

42

17.3.1968 חרום! אריה סגולי למרחב

יישוב הארץ כולה

שר למאמר הקודם והוא כולו מבקש להוכיח בעובדות ובמובאות עד כמה הציונות חתרה
שוב הארץ כולה ולא חלקים ממנה במאמר זה הועלן פרשת החלוקה של "1937 והזכר עד
ה"צ נלחם כנגד חלוקת הארץ.

ס להעיר שבמסמכים שלי בנושא שלמות הארץ, בכל אחד מהם, כמעט מודגש בסיום, הקביעה
שמת ראוי לוותר - כך חשבתי בכל הכנוח - וששלום הוא יסוד שכזה שכדאי וצריך להתפשר
שבון פשרה טריטוריאלית - אלא שבמצב הקיים באינן שלום ובאינן הסכם ואנו במצב מלחמה
להיקלע אליה - מוטב שכל השטחים יהיו בידינו. 203

איר דרך מבפנים כרך ל' חוב' 1 - 2 פברואר 1968. חרום: אריה סגולי.
זר להערכת ספר "דברים" כרך א' שאני עסקתי בהכנתו ובהתקנתו. הופיע שנה לפני כן ב-1967.
ב לפי בקשתו של זרובבל, עורך המבפנים, יש במאמר כמעט כל תורה שבניקין כפי שבאה לביטוי
על עריכת הכרך הזה היה אחראי חרשיש ואני עסקתי בעיקר באיסוף החומר והכנתו
ד ע"י ז. וולפובסקי שעבד אז בהוצאת הספרים. ראוי להעיר שבמועצת הקיבוץ המיוחד שהתקיימה
ת הגולן בנובמבר 1967 - חרשיל בדסריו במועצה ציין לשבח את עבודתי על הספר הזה.
זה נעזרתי בכתיבת המאמר על טבניקין בשביל כתב העת "אות" של מפלגת העבודה. קיבלתי
שכר סופרים" 100 לירות שמסרתים לקופת המשק. יותר מאוחר כתבתי רשימה על טבניקין
על באנגליה וגם הוא נכתב על בסיס המאמר הזה. 127

יך להבחין בעיקר חרום א. סגולי בקיבוץ כרך גל' 738. 29.4.1968
שימה זו כחובה ברוח שלמות הארץ - מסתמך על החלטות מועצת הקיבוץ המאוחד ועל המצע
עבודה כחטיבה בחוף מפ"ס. וכן על דברים משל טבניקין ומשל ביילינסון בשעתם. איך קרה
אז על המצב הדמוגרפי שיכול להתהוות בארץ שלמה עם כל הערבים שבתוכה. כנראה שהיתה
גדולה שתתגבר על המציאות הדמוגרפית. כיום נוכח הירידה הגדולה מן הארץ ונוכח העלייה
נתגבר על המציאות הדמוגרפית במצב של הארץ השלמה? בתחיים כיום - בקיץ 1990 - עם
לה מברית המועצות שוב משתנה המצב. אולם נראה שגם כיום, נוכח הריבוי הטבעי הגדול של
ירידה מן הארץ שנמשכת וכו' עדיין הבעיה הדמוגרפית בארץ קיימת. 205

21.6.1968 חרום אריה סגולי למרחב

רון - בזכות ולא בחסד

חו ויכוח על הארץ. מסתבר שבתקופה זו, תקופת קיום "למרחב" היתה הרוח הכללית בחוגי
עבודה והקיבוץ המאוחד בעד שלמות הארץ וישוב בכל חלקיה. ואכן האמת וההגיון היו אז
הארץ גם בחלקים גדולים של תנועת העבודה. 207

לזכרו - על מרכזי קולקובסקי חרום: א. פיאלקוב. בחוברת לזכרו, בחוץ' אשדות יעקב
חוב עליו ע"י קיבוץ אשדות יעקב; שהרו היה הוא בן עיריחי ובתקופה ההיא גם פעל וה
ה בזכותו הצטרפנו לה"חלוץ הצעיר". היו עוד כאלה שהשפיעו עלינו ובהסתלקותם לא
להזכיר אותם. היה כזה גם אריה אברך חבר יגור, שגם עליו כתבתי בחוברת לזכרו שיצאה
גם רשימות זכרון על אברהם גרבו, חמר שטופר, יהודה אלמוג, משהל מלמד, וכמובן גם על
רים, בחוברות הזכרון של אפק שבחלקם, אני ערכתי. 209

חלוקת" דרך פתרון שאין זה צדק ואינו בה אמת חרום אריה סגולי למרחב 16.1.1969

26 43

ק"ו - דרך פתרון שאין בה צדק ואין בה אמת: אריה סגולי למרחב 1969. 1. 16 בעיה - הארץ, השטחים, החלוקה וכו'. ה'זרם כשאני קורא באותם מאמרים אני נוכח שוב מה הדברים כשלעצמם נכונים ונכוחים מבחינת ההגיון והאמת ההיסטורית - מה שעומד למכשול ת היא המציאות של חוסר עליה, המצב הדמוגרפי, סכנת המלחמה וכו' משמע - הציונות כשלעצמה ת והגיונית, הצרה היא בעם ישראל שאין הוא נחלץ בל הכוח להגשמה, לעליה וכו' כאן

210

חד במאי - ובכלל... חתום א. סגולי. בקיבוץ כרך כ"א חוב' 756. אפריל 1969 לרשימה זו שהיא לדעתי טובה גם עכשיו? - ובכן, זכורני, במסעדה (המטבח) של מזכירות חד ברחוב סוטיץ ישבתי במקרה ליד אריה בן גוריון והוא פתאום שאלני: מהלעשות עם ? איך להסביר אותו לצעירים של ימינו? - עניתי לו מה שעניתי ולאחר מכן חשבתי בדבר וב אח מחשבותי בנושא - והרשימה נתקבלה. היה זה בדיוק כמה ימים לפני יציאתי לסיול ה. נדמה לי שיצאתי ב-28 לאפריל, ממש ערב האחד במאי, שלקראתו נתפרסמה הרשימה הזו.

212

מוש זכותנו על הארץ חתום: אריה סגולי מבפנים, כרך ל"א חוב' 1 אפריל 1969 באותו נושא - שלמות הארץ. הסתי מאוד אם הרשימה חתקבל במערכת. היא היחה, נדמה לי, שטנית, והנה להפתעתי נתקבלה ברצון והודפסה כפי ש"ל ללא כל תיקונים ושינויים. זכורני, ו בנושא זה, הסתמך אחרמך על המאמר הזה מבלי להזכיר את שמי, כדי להוכיח ולהוקיע את הזכות הזאת. הוא הזכיר במאמרו את ה"מבפנים" שכתב ענין ז. 135

שליחות ודרך חתום: אריה סגולי למרחב 1969. 12. 5.

כתב אחרי ועל הופעת הספר "בדרכי השליחות" על בעיות ההסתדרות ובהוצאת "חברות וחינוך" ז. עסק בזה אז יהודה ארז. את החומר לספר זה וכן את העריכה עשינו אנחנו ז.א. הוצאת זקיבוץ המאוחד. אני אספתי את החומר וכן את העריכה הראשונה, והייתי בקשר קבוע עם. י.

214

צח הספר החקיימה מסיבה לכבודו ולכבוד סבנקין במזכירות הועד הפועל של ההסתדרות היה אז יצחק בן אהרן. באותה מסיבה שהשתתפה בה גם גולדה מאיר כראש הממשלה נתקבל ינה המכתב של 18 המשפחות היהודיות הגרוזיניות על עלייתם לארץ. מאז התחילה עליה של לארץ. חשבתי שגם אני, כשותף פעיל בהתקנת הספר, אקרא לדוכן להגיד משהו והייתי מוכן ו קרה והייתי קצת מתוסכל. מסיבה לכבוד ולכבוד סבנקין החקיימה גם בדירתו של סבנקין השתחפתי.

קצת יותר בהירות חתום: אריה פ. בקיבוץ כרך גל' 768 1970. 1. 1.

זעין תגובה לרשימה של חבר קיבוץ "רגבים" בקיבוץ שבה הוא כתב על הצורך בשינויים יבוצים מבלי לפרט במדויק למה הוא מתכוון. כבר אז היו פה ושם דיבורים וכחבות על ים ללא פירוש מפורש. והדיבורים נמשכים היום ביהר פירוש וגם ברורים - קיימים.

היסטורי המעורר תמיהות. חתום א. סגולי מבפנים כרך ל"ב חוב' 1 - 2 1970

ך יחסית כתגובה למאמרה של אניטה שפירא בשם על התפתחותו הפוליטית של גודד העבודה זח שהוציאה גבעת חביבה, בשם "בדרך". באותו מחקר מאמר היא מסילה על סבנקין את ול גודד העבודה שגרם לחלוקת עין יוסף. וזה היה סילוף גס. כמובן שסבנקין נפגע ר הזה ובהזמנות הוא הביע לפני אח מורח רוחו מן המאמר. עיינתי במאמר והחלטתי להגיב,

ל עובדות ומובאות, והפרכת, כך אני מקוראח את כל קביעותיה במאמר בשם הנ"ל. היא ד תשובה, שעליו שוב הגבתי במאמר בשם "והתמהות בלינן עמדוח". המאמר של "מחקר היסטורי הות" יצא גם בתדפיס מיוחד שחולק לרבים. 140

מיהות - בעינן עומדות. חתום א. סגולי מבפנים סך ל"ב חוב' 4 (1970) דצמבר. ושא - על הפילוג בגוד העבודה ומקומו של סבנקין בפילוג הזה. תגובה שכנגד מאמר השני שפירא. הפעם הוספתי מובאות מפרוטוקולים באותו נושר בלחונוח גוד העבודה. אגב בתשובות צלות על שהחשידה צד אחד בפילוג הזה. אישי בפרשה זו. באזכרה ליהושע גבעוני באלונים, נזדמן לי, שלא בכרונה תחילה, לשכת שגם היא היתה נוכחח כאותה אזכרה. בראותה אותי פנתה לבעלה שישב לצידה בו הלשון : אתה רואה את הבחורצ'יק הזה - וצביעה עלי - הוא העיז להתווכח אחי... מסתבר מיח היתה די גדולה כבר אז. בויוכוח זה על הגדוד היא בוודאי נכשלה. מאמר הויכוח שלי אתה על מאמרה בספרה "ההליכה על קו האופק" על בן גוריון, סבנקין למהפכת אוקטובר שנפרסם ב"מבפנים" ביולי 1990 הזכרתי לה את דבריה על הגדוד לפני ל דבריה על האימננטיא וכו' 153

תמר נוסבאום שטופר חתום: א. פיאלקוב בחוברת זכרון בהוצ' גליל ים ספטמבר 1970 החברות שלי שבעיירה ויסוצק ובסניף החלוץ הצעיר. אחת מן הבודדות שהיינו בקשרים וחדים. גם בהיותי כבר בהכשרה ולאחר מכן בווארשה היינו בקשרי מכתבים וגם בארץ. ה לפני- ולפעמים היינו נפגשים קודם בנען ואחר כך בקיבוצה גיל ים. בערב הזכרון למותה בג'וליים, גם השחחפתי בדברים לזכרה. 201

מתחיל המחדל? חתום: א. סגולי בקיבוץ, כרך גל' 781 דצמבר 1970 דמה לי טובה גם לימינו, על ביטול זרם העובדים בחינוך. אין מה להוסיף. אולי זה זמן בערך ביקרתי בקורס לשיפור הלשון. קורס חשוב במיוחד לעוסק בעריכה. המורה יו נתן לנו לתלמידים, שהיו ברובם מורים, מדריכים וכ' לכתוב חיבור, למען בדיקה טיב ינה לשונית, סגנון וכו'; במקום לכתוב משהו חדש נחתי לו לבדיקה העחק של מאמר שלי ס, בסרם הלך לדפוס. לאחר זמן החזיר לי אותו ללא כמעט כל חיקון או שינוי. כלומר לשון והסגנון היה המאמר בסדר גמור. 217

יחוד התנועה הקיבוצית - לאלתר? חתום: א. סגולי מבפנים כרך ל"ג חוב' 1 התחלת הוויכוח על איחוד התנועה הקיבוצית. והויכוח עדיין לא בציבור בוועידות 1971 אחרות אלא בעיקר בעתונות הקיבוצית. אני מלכתחילה לא התלהבתי מרעיון האיחוד כתב המאמר הנ"ל. כך עד היום לא מובנת לי ההערה של המערכת מתחת לכותרת המאמר: "דעה שם מה שחי מילים אלה?". כמובן שזו דעה בויוכוח והן הרבה מאמרים מבטאים דעה ואין ון: דעה בויוכוח. תמוה ונשאר תמוה. ובעיקר כאשר עד עכשיו - בכלל לא נכתב בנושא זה. בוועידת הקיבוץ המאוחד, נדמה לי הוועידה ה-20 או ה-21, בויוכוח על האיחוד שהתקיים בחוג שאני השחחפתי בו הבעתי דעתי נגד האיחוד. היתה חכנית לפרסם את הדברים בשאלת דעידה הזאת ואפילו קיבלתי את דברי להגהה כדי להחזירם למען הפרסום, אולם עד היום הוועידה הזאת לא נתפרסם וכן לא מן הוועידה הקודמת. האיחוד החבצע. 162

ינים שונים - ושלוש הערות. הרשימה נכתבה והופיעה קודם ב"דפי אפק" - העלון המקומי, וממנו הועתקה ל"בקיבו" כרך גל' 789. חתום א. פיאלקוב. מאי 1971. יש בה יוצאת פרשת השואה מן ההגדה הקיבוצית. ב. על האחד במאי - חוסר כל אירוע וכל ציון ליום בעיה אי ההשתתפות באספות הקיבוץ טענתי שאילו לפחות אנשי הוועדון דור משתתפים באספות, ים שמחויבים בחוקף תפקידם היו לאספות מלאות. 220

ליורגפיה לכחבי טבנקין. חתום: א. פיאלקוב. בספר הציונות כרך ב'. 1971. לא זוכר ע"י מי, לחבר ביבליוגרפיה לדברי טבנקין שנפרסמו בדפוס. עשיתי זאת. עברתי טאספתיעחונים, שבועונים; ירחונים וכו' ורשמתי את כל המאמרים, הרשימות וכו' משל טבנקין. טאספתי ורשמתי: נמסר למערכת הוצאת הקיבוץ המאוחד שהתקינה את הספר והביבליוגרפיה כרך ב' של הציונות. היא אף הופיעה בחדפיס מיוחד ב-50 עותקים שחילקתי אותם לחברים ים. אחרי שחברת זו אזלה הצעתי שתצא מהדורה שניה. ההצעה נשמעה ולא מומשה. 217

זן הנפילים. חתום אריה סגולי. בכתב עת "אוח" של מפל' העבודה, מס' 15. 5.8.1971. היא על טבנקין ליום השלושים לפטירתו. נעניתי לבקשת מערכת "אוח" לאחר שלא מצאה, כנראה, "חשוב" שיעשה זאת. הרשימה הודפסה ללא כל שינויים וקיצורים ועוד קיבלתי לאחר זמן קצר ב"שכר סופרים". כך מקובל היה במערכת נאמר לי להפתעתי. זו הפעם הראשונה, אחת מתוך יבלתי "שכר סופרים" שמסרתיים, כמובן לקופת המשק. עם עיקרי הדברים שברשימה זו השתמשתי לאחר כשנים, ברשימה שהתבקשתי לכתוב על כיל כתב עת קיבוץ בלפה (אנגליה בשביל החנועה בחו"ל. 218

גמח האחדות במשנתו של טבנקין. חתום א. סגולי. מבפנים כרך ל"ג חוב' 4 צמבר 1971. הוכנסה גם בספר "יצחק טבנקין - פרקי חיים" שהופיע בשנת 1982. בספר הנזכר כאן באפעל ב"יד טבנקין". הכוונה לספר "פרקי חיים" שעכדתי עליו ב"יד טבנקין" עם יוסקה רבינוביץ. בספר 4 מדורים שכוללים את משנתו, פרקי חיים אוטוביוגרפיים יים, רשימות ומאמרים עליו. בספר זה הוכנס גם רשימה שניה משלי על טבנקין, והא בשמה: ק בעריכת כתביו. 214

י הקדמה ל"דברים" כרך ב' מאי 1972. חתום: א. פ. זה, כרך ב', ועד כרך ז' ועד בכלל, כתבתי את דברי ההקדמה לכל כרך. זה עלה לי די יד בהתלבטות ובהרכה מחשבה וקושיים איך וכיצד לכתוב זאת. עם זאת החגברתי ועשיתי. לפני יתי נותן ליוסקה רבינוביץ לעבור על הדברים. לא היה לו דבה להעיר או להוסיף וכו' לכרך הראשון של דברים כתב חרשיש. אך בין כרך ב' לבין כרך ג' חל ה"משבר" ביני לבין עצם היה זה משבר בין חרשיש לבין טבנקין ביחס לאופי העריכה ואז ממילא הוטלה עלי כל התקנת הכרכים הבאים וכמובן גם ה"הקדמות". כל הקדמה כאילו לפי חכנית ערוכה מראש עמודים בראש הספר. 230

טבנקין בעריכת כתביו. חתום: א. פיאלקוב. מבפנים כרך ל"ד, חוב' יוני 1972. פרסמו עם מלאת שנה למוחו של טבנקין. בחוברת מיוחדת של "מבפנים" שבה באו דברים ורשימות טבנקין - שנה למוחו והיה מובן שפרק זה של חייו בעבודה אחי בהתקנת דבריו שייך לעניין. 225

שהפעם, שלא כרגיל במאמרים אחרים משלי, עשה העורך שהוא זרובבל גלעד חיקונים
הוספות במאמר למען תצא רשימה ראויה לנושא, כטעמו. רשימה זו פורסמה, לפי המבפנים
נקיץ פרקי חיים וכו'. הוספות לדברים אלה ישנם בדברי על עבודתי עם סבנקין
לזכרו עם 15 שנה למותו שהתקיים ב"יד סבנקין" באפעל בקיץ 1986.

של הציונות "המלוכלכת"? על יהודה אלמוג. חתום: א. פיאלקוב בקיבוץ, גל' 816 ספט. 1972
יהודה אלמוג (קופלביץ') נזכרתי בפגישה הראשונה שלי אתו בווארשה בקיץ 1932 בימי
לין. אז באח השבתות הוזמן והשתתף בוועידה של הנועק הציוני ואני הצטרפתי אליו
ת. הנואמים בוועידה זו הרבו לדבר על הציונות ה"טהורה" שלהם מול הציונות האחרת.
אל הדוכן, כשהוא לבוש מעיל עור ובנעלי עבודה וקרא להם בדבריו לציונות "מלוכלכת"
ר ובלבנים; שהיא היא הציונות האמיתית.
ימה זו, וכן על רשימות אחרות משלי חתמתי פ י א ל ק ב ולא סגוליי. מסתבר לפי זה
דברים שיש להם אופי קצת ביוגראפי אישי ולא כללי חתמתי פיאלקוב. 220

רה הישראלית, תנעת הפועלים והקיבוץ. א. סגוליי. מבפנים כרכים ל"ד, ל"ה חוב' 3,4. 1972
שני המשכים, שהתפרסם ב-2 הוברות של מבפנים בסוף 1972 ובראשית 1973. נסיון להתמודד
יורח והעלאה השגות ורעיונות על החכרה הישראלית. עכשיו, שנים רבות לאחר כתיבת המאמר
י שהדברים נכונים גם כיום.

י שמש' לה סבנקין העיר לי לאחר קריאת הדברים, שהם עושים רושם של איזו אי-
ההשכלה הגבוהה והמרוץ אל הלימודים באוניברסיטאות.. אולי אם כזאת היא ההתרשמות
י, כפי שאני יכול להעיד עכשיו בנושא זה הכוונה היתה כלפי אלה הלומדים שאין
יין בהתנהגותם למעשה לאחד את הלימודים עם עבודה לאחריהם וכונתם היא - לימודים
ים העבודה ומחוך אי-החשבת העבודה הגופנית בעיקר. לאלה שאין בהשכלתם שום קשר ושום
ימה חלוציה; עם שום משימות חברתיות כלליות. 232

כי הדרך אל השלום. לחתום: אריה סגוליי. (הרהורים וערעור עם בעקבות "ארץ הצבי" לא. אליא
דבר 24.11 1972

מאמר גדול שכולל השגות וערעורים על ספרו של אריה אליאב שהופיע אז. 221

י ש ר א ל - ס ה י ? איה סגוליי דבר 1.12. 1972. 222

ערביה פלשתינאית. חתום: אריה סגוליי דבר 8.12. 1972. 224

איש בסדרה זו שעוסקת ומערערת על קביעותיו של א. אליאב בספרו "ארץ הצבי".
מאמרים אלה נראים לי נכונים במהותם גם כיום אלא שביינתיים שנה לאחר פרסומם פרצה
פור וכל מה שכרוך אתה באבדן אנשים ומשאבים ואפשר להגיד עכשיו שמשך מן הבסחון שנושב
- קצת התערער. גם הלך הרוח הכללי במחנה השתנה. עכשיו, לאחר מלחמת לבנון ועם
שמשתוללת זו השנה השלישית משהו השתנה בהערכה כללית ובחששות לעתיד.. גם ההערכות
19 - 1936 נשתנו. יש מקום להערכה מחדש של כל הבעיה. צריך לציין שגם המאמרים
בקביעה כי "למען השלום ראוי לשלם מחיר" כלומר ויתורים.

30 47

אמר בן גוריון? חתום : א. סגולי דבר 2. 1973. 22

שזר הראשונה שנכתבה על ידי בצורת "מכתב למערכת". לנוכח הדברים הרבים שיוחסו לבן גוריון תכנית בילטמור החכון נה לחלוקת הארץ הבאתי את דברי בן גוריון מצוטטים מ דבריו שחכנית בילטמור החכונה לארץ ישראל כולה ולא לחלק ממנה. בהמשך הזמן יצא לי עוד כמה הגיב בפרשה זו וברוח זו. 227

העבודה והשטחים. חתום : א. סגולי "אוח" מס' 99 3. 1973. 29

זהו זה באה להפריך את התפיסה שמתהלכת עד היום כי בגלל כיבוש השטחים חדרה העבודה הערבית לחוף מדינת ישראל שבחוף הקו הירוק. הסברתי ואני מחזיק בדעה זו גם עכשיו, כי שאלת היהודים בעצם היא שאלה פנימית של היהודים ולא קשורה עם השטחים שהרי גם קודם ערבים שמחוף הקו הירוק במשק היהודי. וכיום אפילו מובאים פועלים מארצות רחוקות - עיקרית לכך היא חוסר נכונותם של היהודים לעבודה גופנית שמצויה בשפע בחוף המדינה. 249

ה רוצה ס. יזהר? חתום אס"ף (אריה סגולי פיאלקוב) בקיבוץ כרך גל' 833 5. 1973. חגובה לברים מבולבלים כפי שהתפרסמו ב"בקיבוץ" ויתכן שאשם בכך המראיין או העורך של . בכל אופן הדברים בתכנם היו מאוד מבולבלים ולא ברורים ומובנת השאלה: מה רוצה ס. יזהר? אופן דעתו של ס. יזהר בשאלת השטחים וכו' היא כיום ברורה ביותר. הוא בעד מסירת ולם או חלקם, מחייב מדינה פלשתינית וכו'. 228

על מה יצא הקצף? על מה יצא הקצף. חתום אס"ף בקיבוץ כרך גל' 836 7. 1973. 9

חגובה על רשימה של חבר מגבת שהאשימה את שמריה גוטמן מנען בשאיפה להמשך המלחמה ויש לה יתר שטחי הגולן. 230

שלושה קולות חתום : אריה סגולי שדמות מס' נ"א קיץ 1973.

חגובה על שלוש רשימות שהתפרסמו בכתב העת של חבורת צעירים בני קיבוצים בשם "שדמות". הן משל יריב בן אהרן (גבעת חיים) אייל כפכפי (מעוז חיים) ועיריח מוסנזון (נען). בה בעיני גם כיום - תשובה לשלושה קולות די צורמים בכתב עת קיבוצי. 250

ל איש ומצעו. חתום אריה סגולי "אוח" גל' 114 7. 1973. 26

גד לובה אליאב שבאותו זמן פרסם מצע משלו לקראת הבחירות לכנסת השמינית, ברוח ספרו צבאי". הרשימה כתובה בקצת בדיחות הדעת על עצם הרעיון של מצע פרטי. ל. אליאב מוצג כאן ולבדיקה. 232

ויץ, וייצמן וכל השאר חתום: א. אסף בקיבוץ כרך גל' 16. 8. 1973.

קצת "מודרניסטית", מגיב על רשימה של אייל כפכפי שעושה שימוש עם דברים יוסף כדי להוכיח על נישולם של הערבים מאדמתם. הבאתי דברים אחרים משל וייץ כדי להפריך קביעותיה. וכן הבאתי דברים משל חיים ויצמן על ההתנגשות בין שני מיני צדק וש"ש ר באי הצדק הקטן ביותר". ומבחינה זו הצדק הוא לצד היהודים וכו' צריך לציין שאייל משך הזמן קצת התפכחה מן הטענות האלה וכיום אין לקרוא ממנה דברים מסוג זה. לא יותר על ההתישבות העובדת 233

31 218

המערכת חתום: א. פיאלקוב שדמות מס' נ"ה סחיו 1973

הוא בפרשת עיקריה ובירעם ובפגישה של סופרים אצל ראש הממשלה גולדה מאיר בענין זה. שמן הפגישה הזאת נתפרסמו ב"שדמות" רק דבריהם של אלה מן הסופרים שחיבו את החזרה לתושביהם הקודמים נגד דעת הממשלה ולא נתפרסמו דברי האחרים שבטאו דעה אחרת באותה ימי הייתה: למה זה כך?. חשובת המערכת היתה שאין שומות עוסק בצד הפוליטי של בן שהחשובה הזו לא סיפקה אותי אבל לא עסקתי יותר בפרשה זו. *67

דעת והמצעים חתום: אס"ף בקיבוץ כרך גל' 853. 1974. 1. 14.

"מתגרה" קצת עם יגאל אלון. הענין הוא שבכנס אחד של סופרים ואנשי רוח למען המערך ירוח לכנסת השמינית אמר יגאל כי המצע לכנסת זו מבטא שינוי ניכר בחפיסה המדינית וכו' ע לכנסת הקודמת. מה עשיתי? השויתי בין 2 המצעים זה לזה שהשינוי הוא רק בניסוח ובעצם באין שינוי במציאות אין שינוי במצעים. נדמה לי שהיה איכפת ליגאל הקביעה גם נפגע, שכן באחד מן ההזדמנויות בדבריו באחד מן הכנסים באפעל אמר מזשהו על צם לא לגנאי אבל גם לא לשבח. באירוניה אמרתי הבילוי "ההיסטוריון שלו סגולי". וד מקרה, שהזכרתי אותו במאמרי בניסוח של סענה כנגדו. והיה הדבר במאמרי על החברה ומעשה שהיה כך היה: באחת ממועצות הקיבוץ בשאלות החינוך בחקופה שיגאל כיהן כשר היה זה נדמה לי בשנת 1971 או 1972. בהרצאתו באותה מועצה בעניני החינוך הוא וא כשר החינוך נלחם להמשך קיומו של החינוך הקיבוצי, שהוא כעין זרם נפרד כנגד ס נגדו. במאמרי הנ"ל עניני החינוך הת כחבתי, בהקשר זה והגשתי שהבעיה איננה זרם יבוצי שלא בוטל ואין כלל סכנה לביטולו - הבעיה היא החינוך הכללי במדינה שהנה דים בוטל ואין שום מאבק, גם בראשותו של שר החינוך, לקיומו של הסעיף בחוק החינוך מתיר כ 20 או 25 אחוזים של לימודים בוח תנועת העבודה. יח שגם דברים אלה במאמר במכפנים במידה מסוימת היו איכפת לו. ובהזדמנות הנ"ל, חס בדבריו. 68

132 דברים בישיבת מרכז הקיבוץ המאוחד באפעל. בקיבוץ כרך גל' 856. 1974. 2. 4.

התפרסמו בשם א. פיאלקוב. היה זה בויכוח מדיני על השטחים וכו' על הגולן; על הפתרון. ו' ויכוח שבעיקרו נמשך עד היום. אני שלא כדרכי נסלתי את רשות הדיבור ודיברתי. "שלא כדרכי", שכן בדרך כלל, עם נוכחותי הרבה בישיבות המרכז שהתקמו לרוב באפעל י בדיבור. תמיד היה משהו שעצר אותי אם כי היה לי מה להגיד. הפעם דיברתי, והבעתי וס היא מכונה "ניצית". תוך דיבור הבעתי את הדעה, שחילוקי הדעות בינינו לבין בעיקר בחחום הסוציאלי ולא דוקא בחחום הציוני הלאומי. אני זוכר שדברי הרגיוז את ששיסע את דברי בקריאות ביניים והיו גם ששהו במקצת לדברי. ראיתי חובה לעצמי להעמיד דיוקם וחיקונם ובישיבת מרכז אחרת לאחר זמן, במעגן מיכאל נסלתי את רשות הדיבור להבהרה. ה ז"ל שישבה לידי נסחה להניא אותי שכל אדבר אבל לא יכולתי שלא להגיב ואכן דיברתי שנתפרסמו בבקיבוץ ערכתי בעצמי. 69

שלח חירום - בעד! חתום א. סגולי אוח מס' 144. 1974. " 2. 28.

לאחר התפרקות ממשלת הליכוד הלאומי ולפני הרכבת ממשלה חדשה לאחר הבחירות לכנסת ח. בשנים קודמות בויכוחים שהיו על הרכב הממשלה חייב ממשלה יחד עם חירות" וזאת - שום שראה בהם בני ברית לשלמות הארץ. כנראה שהדעה הזאת המשיכה לפעול בחוגים שונים

* מכון ויזמן תאמיר תל אביב (נשא) אהרון ג' ע"ל נחמיה גולדמן

בודה והקיבוץ המאוחד גם לאחר מכן. אני העזתי וכחבתי את המאמר הנ"ל, בהחשב במצב
שהשתקף אז. כמובן שממשלת ליכוד לאומי או משמעה היה בראשות המערך שהיה ברוב
בן בקיום משאל עם ביחס לשטחים. כל היתר - במאמר עצמו. 69

תאחדות לבן אהרן (בעקבות דבריו על הפלשתינים) חתום א. סגולי דבר 1974. 3. 25
ים בטלויזיה אמר בן אהרן שטבנקין היה היחיד ששלל את חכנית החלוקה בחוץ מפ"ם
מסורתלא בעצבנה ובציטוט דברים והחלטת שמפ"ם כולה - שללה את החלוקה. ובכלל -
שראל לא קמה ולא התעצבה בגבולות חכנית החלוקה של האו"ם. 70

נועה הפלשתינית חתום א. סגולי מבפנים כרך ל"ו חוב' 1 - 2 מארס 1974
סק באיפיון דמותה ומהותה של התנועה הפלשתינית. בעזרת חומר שקראתי ציינתי קווים
ן התנועה הפלשתינית לבין התנועות הפשיסטיות.
חר שנים, כבר בשנות השמונים, כאשר גילי עבד ב"יד טבנקין" פארכיון שלוו וכו'
קום" "גילה" את המאמר והביע לפני את הפתחו החיובית מן המאמר הזה שהתרשם ממנו מאוד. 71

לעצם הענין. חתום אסף. בקיבוץ כרך כ"ו גל' 868 1974. 5. 20
הוא ברשימת תגובה ל חיים גורי שהתפעל מחנועת המחאה שקמה לאחר מלחמת יום הכיפור
על דבריו בערך כך: לא זה העיקר, לא ההפגנו, וההתקהלויות, אלא המעשים, העובדות וכו'
ס דברי הנאחי כמה שורות שיר מן נתן אלתרמן משירו על העליה השניה.
נה קרה ונזדמן חיים גורי להוצאת הספרים לו בערך כך: תדע לך, שכתבתי נגדך ברשימה
"). הוא נראה כמופתע וביקש ממני את הרשימה. קרא וקרא לא אמר כלום. שתק. החרשתי שלא
מה להגיד. 73

ובא אבו ומדיניות הממשלה. חתום: אריה סגולי דבר 1974. 9. 8. במכתבים למערכת.
זו ובסגנון זה של "מכתבים למערכת" המשכתי לכתוב לעיתים קרובות בליקר בימי מלחמת
שנות 1983-1985. היו אלה בעצם רשימות קצרות עניינים האקטואליים של הזמן. 75

דברי הקדמה לכרך ג' של "דברים". חתום: א. פ. נכתב ביוני 1974
קדמה לכרך א' של "דברים" כתבתי את כל ההקדמות, 6 במספר - מתוך 7 כרכי "דברים".
לי די בקושי. בטרם כתיבה היה נדמה שלא אחגבר ולא אצליח לכתוה מה וכפי שצריך. כך
משאיר את כתיבת ההקדמה ממש ל"רגע האחרון". לפני הפרסום הייתי נוחן את הדברים
וקה רכינוביץ. מלבד הערות קצרות פה ושם, היו נשארים הדברים כפי שנכתבו לראשונה. 76

ויביזם יהודי. חתום א. סגולי. מבפנים כרך ל"ו חוב' 4. דצמבר 1974.
בא למסור את עיקרי הדברים אשר בכרך ג' של "דברים". עובדא היא, עד כמה שהדבר יהיה
הרי מכל חסידיו הרבים ושומעי לקחו וכו' לא היו כאלה שהתנדבו או הסכימו לכתוב
רכה על ספריו והיו פונים אלי שאעשה זאת. וכך יצא שכמעט על רובם של הספרים ; שבהם
ריו -רשימות ההערכה אליהם הם משלי, פרט על הספר "בדרכי השליחות" שמאמר הערכה עליו
י מישוה מ"למרחב". 77

מית ואחדות מעמדית במשנתו של טבנקין. יחחוס א. פאלקוב. בחוב' סוגיות במשנתו של טבנקין. חוב' ס' הוצ' "יד טבנקין" אפעל דצמבר 1974.

דפוס אלא בחוברת שכפול, אחת מן החוברות שהיו מופיעות בתקופה זו, מן ההוצאות והדיונים יון שהתקיימו לעיתים קרובות ביד טבנקין באפעל. סדרת חוברות זו נקראה בשם: ימי עיון יות ובעיות יסוד'. במחצית שנות ה-70 ובמחצית הראשונה של שנות ה-80 הייתי עורך יאן לאור. 80

הנ"ל שהייתה מיוחדת ל"סוגיות במשנתו של טבנקין, אף כי ביות) בנושא זה לא דיברתי, לפי הצעה אחת, לכתוב במיוחד בנושא האחדות במשנתו של טבנקין. רשימה זו הוכנסה על טבנקין בשפ "פרקי חיים", שיצא אור במחצית שנות השמונים

בורה היהודית ועוד משהו. חחוס: א. סגול. שדמות גל' נ"ח, קיץ חשל"ו, 1976. גובה למאמר אחד של רחל רוזנצווייג ב"שדמות", שעיקרו היה הרעיון של ממש גינוי רה בהיסטוריה היהודית כמו במרד הגדול; במצדה, מלחמת בר כוכבא עד טרומפלדור וכו'. בצורת מובאות מספריו של גדליה אלון, שאין לדון את גילוויי הגבורה והאף, אלא מתוך ברירה באין כל מוצא אחר.

ס הדברים אמר לי לויטה: אחת יודע עם מי החורכחת? הרי זו רחל רוזנצווייג, אשה של פרנץ רוזנצווייג, גיורת וכו', וכו'. .. כמובן שלא ידעתי ולא שמעתי עליה עד אז. ר ב"שדמות", היא, רחל זו, שוב החייחסה לבעיה האח בשדמות והפעם בלמה של הצדקות. 85

טובה ודברים חמוהים. חחוס: אסף בקיבוץ כרך גל' 926 1976 5. 31 ובה לרשימה מכתב של חבר קיבוץ על בעיית הירידה מן הארץ. מן רשימה נשמעו כעין יורדים ושאינם עולים מארצות הרווחה. הכוונה היחה טובה אבל היא נשמעה כהגנה על

ציין שרשימה ברוח זו פוסמה גם בעלון של אפק, הכוונה לרשימה של תגובה לרד תם מן הארץ, ונודע לאחר מכן שהמקורבים ליורדים האלה, הורים וכו' ראו את עצמם בו לפרסם דברים שכנגד וחזרו בהם, תוך קבלת עצה מאמה.. לציון שעוד בראשית שנות ה-60, באחת מן השעורים בקורס באפעל שהשתתפתי בו הביע המרצים, שהוא כיום מן המומחים באוניברסיטה על המזרח התיכון, הוא ד"ר שמעון שמיר; שנים כשגריר במצרים הביע את הרעיון שהיינו לוד מופתעים לשמוע א תו ממנו, שבעצם בירידה, שהרי ההגירה מארץ לארץ היא אחת מזכויות האדם וכשם שמוכנת החלפת אנגליה ך צריך גם להתייחס לירידה. 86

לספר על גרוכוב-בשם-בשדמות גרוכוב. חחוס: א. פ. מאי, 1976 מות "גרוכוב" עבדנו שנינו שרה ואני. התחילה בעבודה זו שרה כעובדת בכית ות. היא שאספה את החומר; נפגשה וראיינה אנשים וכו' אבל כשהחומר היה למעט כולו מסר לידי, כאיש הוצאת הספרים וכרגיל בעבודה זו. היה זה הספר הראשון שעבדתי עליו ה לדפוס מתחילתו ועד סופו. נעזרתי בעצתו של אהרן מאירוביץ; איש הוצאת הספרים, עבודה בחדר אחד.

שה כתיבת הקדמה. חשבתי וחשבתי ובסוף כתבתי ונזמה שיצאו דברי הקדמה לא כ"כ רעים.

לוח הצעיר" בגרוכוב. חתומים: גרשון גל, אריה פיאלקוב, בשדמות גרוכוב 1976
הותי, יחד עם חברי מרכז החלוח הצעיר האחרים בגרוכוב בחקופת פעילוהי במרכז החה"צ.
1933. גרשון גל הוא גרשון גלבורד, חבר רמת הכובש, שנפטר לפני שנה או שנתיים. עבדנו
קום שבתו היה אז בקיבוץ בגרוכוב. עלי להודות שהוא ידע או זכר וחר ממני כל מיני
ים על התקופה ההיא כמו למשל הסיפור על הלחם שהובא ונאכל טרי וכו'. שותפות הכתיבה
די, סיפורים ורטים ואני רשמתי. כתיבת הרשימה היא כולה שלי, אבל בהסכמתו המלאה.
הוא לא הסכים להזכירם, גם אם היו נכונים לפי זכרוני לא כתבתי.

88

דן (מתוך מכתב) חתום א. פיאלקוב בספר "בשדמות גרוכוב" 1976
נס לספר בשדמות גרוכוב קטעי דברים מתוך מכתבים שנכתבו אז ונארו שמורים אצלי.
דן הוא סיפור על איבוד צמי לדעת של חבר קיבוץ ע"י ששכב על פסי הרכבת. 92

שיעורים בהסטוריה. חתום אריה סגולי. דבר" חתום אריה סגולי 1976 29.8
תגובה לרשימה של אהרן מגד בנושא הגבורה היהודית, המרד הגדול, בר כוכבא וכו' בנימה
המורדים, הלוחמים וכו' תגובתי ברשימתי הנ"ל היתה באותה רוח שברשימה קודמת באותה
לתמהוני לא נתפרסמה במשך הרבה זמן ואז פניתי למערכת לשאול לסיבת הדבר ונאמר לי
לאהרן מגד שיגיב עליה. ושוב עבר זמן לב ולא הרשימה ולא שום תגובה משל א. מגד
הבינותי שהוא ויחר על תשובתו, ואולי כפי שאני משער, לא היה כ"כ פשוט לענות,
מו אהרן מגד שהתחנך על ברכי המחנות העולים" שהיתה מאוד מושפעת ממשנתם של ברל
נקין בנוש' זה. 92

לכרך ד' של "דברים" לטבנקין. חתום: א. פ. מאי 1976
קדמה זו עלתה לי בקושי רב. ביחס לכרך זה, כרך ד' הייתי רוצה להוסיף ולספר,
נערכה מסיבה של אנשי הוצאת הספרים. נוהג מקובל היה בהוצאה שלכבוד ספרים
מחבריהם היו עורכים מעין מסיבה ובזחוד אם המחבר היה אחד מאנשי ההוצאה כמו דורמן
וכדומה.. הפעם באותו זמן הופיע ספר שירים נוסף של זרובבל גלעד והמסיבה היתה, לפי
ית לכבוד זרובבל וספרו אך גם לכבודי עם הופעת כרך ד' של דברים. מי שפעל שהמסיבה
כודי היה משה קליגר. המסיבה התחילה שעה 12 לאחר דיון בשאלות מסדר היום הרגיל.
מכן, במסגרת המסיבה הזו משל משה טבנקין על זרובבל וספרו. גם אחרים דברו על שירי
יד שדיבר בזכות עבודתי על ספרי טבנקין היה מנחם דורמן. בדרך כלל דברים טובים.
וגם אני שהתכווננו גם כן להגיד משהו - והרי הייתי נוגע בדבר - לא הגענו כבר לרשות
השעה המאוחרת. נשאר משהו מטעם חמוץ ואפילו קצח מר בפה. 93

אפק בחגו. חתום: אריה פיאלקוב דבר 1976. 9. 2
תכו לכבוד יובל 30 שנה לעליה ולהתישבות באפק. היתה מסיבת חג די מוצלחת.
גח יובל זו כתבתי על אפק. לא בפעם הראשונה. כבר כתבתי בנושא זה כמה פעמים ולפעמים
תמש ב"חמרים" של רשימה קודמת ברשימה החדשה, וכך גם הפעם שכן סיפור המעשה לא
מה התפרסמה ללא תיקונים ושינויים. 94

52 x

דבר חתום אסף דבר 2.2.1977

המקורית שלי לרשימה זו היחה: נושא העבודה כלפי פנים צריך לציין שמחח למכתב זה
אח המילים: השם והכתוב שמורים במערכת. משמל שבשביל המערכת היחה כאן איזו בעיה,
זו השתהחה הרבה זמן במערכת, שלא כרגיל. ואם זכרוני לא מטעה אותי היו לי בנידון
ודברים עם המערכת, עם חנה זמר בכבודה ובעצמה בענין זה. והענין הוא לפי הבנתי כך:
ראיתי את בעיית הנטישה של העבודה הגופנית שפשחה בארץ כבעיה פנימית ולא דוקא כבעיה
אוכלוסיה ערבית מן השטחים, כפי שגרסו רבים. ג אני בדברי ברשימה האשמתי גם את המנהיג
כולם פנו למקצועות "הצוארון הלבן" וכו' כנראה שהדברים הנ"ל לא נראו בעיני העורכת
הסתיוגות של "שמורים במערכת". 94

פין - מזוית אחרת. חתום: אריה סגולי מגוון מס' 2 (14) פברואר 1977

רשימה ה'יודה שלי - בכחב עת זה. שנהשב ככלי הביטוי של מפ גח העבודה והוא יצא ע"י
בזופית, ועורכו היה אז אשר מניב ז"ל שנחשב לאיש השמאל הסוציאליסטי של החנועה.
נכתבה כחגובה למאמר של יהודה סלוצקי בבקורת על כרך דברים ד'. ברשימתו עושה סלוצקי
שבנקיין בעיקר בחתום תפיסותיו על ברית המועצות וכו' וכן גם מאשים אותו בפילוג וכו'
ה שהוא העיקר בספר כמו ההתישבות והקיבוץ, על כך לא היה לסלוצקי להגיד דבר.
ערה: מן המאמר שלי הוציא העורך קטע שמדבר על המדינה שקמה בזכות המאבק הציוני ולא
בזכות החלטת או"ם. יצויין שרשימה ברוח זו שכתבתי פעם ל"דבר", ושהיחה לנגובה לרשימה
מר גם היא לא פורסמה, לאחר ששכבה זמן ממושך אצל העורכת. עוד ייאמר משהו על זה בהמשך.

95

גנון וגם אמת בהתמודדות חתום: אסף דבר 11.5.1977

כנגד יעקב ריפתיין על כך שבאחד ממאמריו ייחס להשומה"צ דעות ועמדות שהתאימו לדעותיו
בתקופה זו ולא לעמדותיו האמיתיות כפי שהן מחועדות בהחלטותיו וכו' המדובר הוא בבעיה
עותרו של השומה"צ אז ועכשיו. הוכחתי זאת בהחלטות מוסמכות. 96

ים קולות ומבקשים סליחה. חתום: אסף דבר 28.7.1977

ה כנגד דברי מזכיר ההסתדרות ירוחם אשל שבאחד מנאומיו הבטיח שידרוש לדין את אנשי
השמיצו את ההסתדרות לקראת בחירות ואילו אחרי הבחירות עשו "סולחה". לחצו ידיים וכו'
99

א "החנועה במצב חדש" - בינינו לבין עצמנו. א. פיאלקוב בקיבוץ כרך גל' 956. 8.1977.

נאמרו ביום עיון באפעל לאחר המהפך הפוליטי עם עליית הליכוד לשלטון.
זו זהו שדברי המשתתפים בו פורסמו בחוברת מיוחדת בשם הנ"ל, הייתי נדמה לי, השלישי
ים. הדברים בחמיחם נחפרסמו ב"בקיבוץ" ובמילואם בחוברת מיוחדת בעריכתי. התעכבתי על
בעיית הפער הכלכלי החברתי בישראל. ב. בעיית המנהיגות והחנהגוה. ג. בעיית החינוך
חסיבה לוחמל שבמרכז החנועה הקיבוצית בחוך מפלגת העבודה. גם בן אהרו בדבריו דיבר
על רעיונית ערכית בחוך המפלגה.

סובה בעיירה חתום אריה פיאלקוב. בספר קלוסובה. 1976

על קיבוץ ההכשרה המפורסם קלוסובה בפולין. היה לי חלק רב בהתקנתו של הספר לדפוס.
וכמה דברים משלי שכבר נחפרסמו. הרשימה הכי מייגת היא על קלוסובה בעיירתי כריכ

יחד לספר זה אך השתמשתי גם בקטעים שכבר היו בדפוס אי פעם. הרשימה כוללת 3 פרקים, ססים על מה שקרה בעיירתי באמת. 106

נ ו ב חתום: א. פיאלקוב בספר קלוסובה יוני 1976.

הוא שם העיירה שבה התקיים קיבוץ ההכשרה שבו הייתי חבר במשך הקיץ של שנת 1930, להשתתף בסמינר העולמי השני של "החלוץ" שהתקיים בווארשה בסופה של שנת 1930. הרשימות על פלוגות קלוסובה היה עלי לכתוב וכתבתי על הפלוגה שלי - יאנוב. נפגשתי בוך זה שהתגוררו בחל אביב. העלינו זכרונות ומשהו מהם הכנסתי לתוך הרשימה. זו הרשימה ורה למזכרת לקיבוץ הכשרה זה. 112

ייפגשו? חתום אריה פיאלקוב בספר קלוסובה כנ"ל.

מחוך מכתב שנכתב בנובמבר 1938 בלוצק בעת ביקוריין שם. בימי שליחותי בפולין בחורף. זכורני שבאתי ללוצק ביום חורף קר ולגופי מעיל לא חם ביותר ובמחפרה שבקיבוץ שחברי ו בה תפרו לי צוארון למעילי וכן בד תחחון ויצאתי משם לבוש לקראת המשך הביקורים פים ובקיבוצי הכשרה.

ר זה גם הוכנס העתק מצולם של מכתב שניתן לי בקיבוץ - המלצה שיקבלוני בכל סניף שאיקלע שיה ויתנו לי את המשך הוצאות הדרך לסניף הקרוב. כך נדדתי מעיירה לעיירה עד שהגעתי ל ווארשה 101

ל ספר קלוסובה. חתום א. פ. בקיבוץ כרך גל' 965 . 1978 . 4 . 3

על הספר "ספר קלוסובה" שכתבתי למען "בקיבוץ" - רשימה שמוסרת על תוכן הספר תוך שימוש מחוך הספר ע עצמו. 100

רות בעקבות מאמרים אחדים של מאיר יערי חתום: א. סגולי על המשמר 1978 . 11 . 3.

לב שיערי, וכן גם אחרים בהשומר הצעיר אינם מדייקים, בלשון המעטה בעינים היסטוריים חנועס. פשוט מספרים דברים לפעמים, שלא היו ולא נבראו, כך לגבי אחרים וכך לגבי עצמם. י מאמר חגובה בנושאים שונים כמו שלמות הארץ, מדינה דו לאומית וכו' וכו' עם המאמר למערכת "דבר", בחשבה שזוהי האכסניה למאמר מעין זה. פניתי לסגן העורך שהכרתי ו א גילה לי שאין לו מעמד קובע במערכת והוא מסופק אם המאמר יפורסם עכשיו. ובכן הוא לפנות ל"על המשמר", ובחוך כך הוא מחקש עם עורך "על המשמר" בענין זה. העורך חיים אחי יפה ומבטיח לפרסם את המאמר בתנאי שיערי יראה אותו ואולי גם יגיב בחשובה. אכן המאמר התפרסם, ללא כל תיקונים ושינויים אלא שיחד אתו באחו עמוד התפרסם גם מאמר יערי. אינני חושב שהחשובה אמנם ענתה לשאלות ולתהיות שהעליתי במאמרי. 101

תל חי. חתום א. פ. "יחד" בטאון התנועה הקיבוצית המאוחדת. מס' 3 1979 . 12 . 21

ס להזכיר, שבשורת הפירסומים של בית לוחמי הגיאות, היו גם ספרים על קיבוצי ההכשרה ספר על כל גוש הכשרה. 3 מהם: בשדמות גרוכוב, ספר תל חי ושחריה ערכתי וגם התקנתי גם את ספ? קלוסובה שלא אני ערכתיו, התקנתי לדפוס. ספר "תל חי" הכרונה לקיבוץ-גוש הכשרה בכתבתי עליו רשימת בקורת. לתל חי לא היה לי כל קשר במיוחד בכל זאת הכנסתי בספר זה לי כתבתי בעת שליחותי בפולין, מכתב שראה אור ב"דבר" ובצדוד כתבים, והוא כבר צויין על ספר תל חי עבד אחי יחד יעקב זילברשיוד מדפנה, שהיה חבר בתל חי. 102

בת הקדמה זו התלבטתי הרבה ולבסוף יצאו דברים לענין.. בהקדמה זו היחה לי ההזדמנות
זמורה שחלה בתפיסתו של סבנקין ביחס לברית המועצות וכל הכרוך בכך בימינו. כ"כ היארתי
לי את התקופה והתנאים שבמסגרתם נאמרו הדברים אשר בכרך זה. נדמה לי שבדברים קצרים יחסית
אר את התקופה שהיחה תקה וסוערת; התקופה שבה חלו 2 הפילוגים הגדולים: פילוג הקיבוץ
פילוגה של מפ"ם - הפילוגים שהסביעו את חותמם על התנועה הקיבוצית ובארץ בכללה. 103

ק על הדרך. חתום: א. סגולי מבפנים כרך מ"א חוב' 3 - 4 דצמבר 1979
על כרך דברים ה'. קצת מוזר עם כל ההערכה והערצה לסבנקין אצל חסידיו, ידיו וחלמידיו -
היחידים יודעי ספר וכתיבה שיואלו לכתוב משהו על הספרים שהופיעו מדבריו. חמיד לאחר הונ
סדרה זו היה זרובבל פונה אלי בבקשה כתיבה וכך יצא שמלבד על דברים א', שגם עליו כתבתי
" ספר מאיר דרך" - כתב על דברים א' מנחם אורן, כך שמלבד ההקדמות לכרכים (פרט לכרך א)
מאמרי הערכה על ספרי דברים. 110

וש האמת והונאה עצמים חתום: אסף. מבפנים כרך מ"ב חוב' 2 - 3 יולי 1980
צרה של עמוד אחד בחגובה לדברים ורשימות שחוזרות ונשנות בשבחו של המשפט של ברל
כות המבוכה ובגנות הסיח" כאלו הסיסמה בזכות המבוכה טובה לכל הזמנים וכאילו ב. כצנלסון
יה חמיד . הבאתי ציטטה מדברי ברל שמדברת בגנותה של המבוכה. המבוכה היחה לכה בעיניו
ה-30 לקראת מלחמת העולם השניה שהיחה תקופה של מבוכה וחוסר ודאות בתנועת הפועלים
ותקופת משפטי . הראווה בברית המועצות כלומר בעיקר בתחום הסוציאליזם וכו' אבל בתחום
ישוק הארץ וכו' בכלל לא היה ולא הסיף למבוכה וגם נלחם כנגדה. 108

ח בילטמור ופילוג מפא"י. חתום א. פיאלקוב דבר 1980. 9. 16
ס כאן פיאלקוב דווקא איני זוכר עכשיו. זו אחת מן הרשימות הראשונות שנשלחו בתור
דכת שהתפתחה והתרחבה כדי צורת כתיבה במשך הרבה זמן, לעיתים קרובות, בעיקר בימי
ין.

הרשימה מגיבה על דעה שהתהלכה בעיקר בחוגי מפא"י שפילוג מפא"י ב- 1944 חל בשל
ילטמור. הזכרתי שבמועצת ההסתדרות ב-1944 נתקבלו החלטות משותפות למפא"י ולאחדות העבודה
את תכנית בילטמור וגם שוללת את תכנית החלוקה. מה שגרם באופן ישיר לפילוג היו חילוקי
בכל החומי המדיניות הציונת ובתנועת הפועלים, ענין הסיעה, ובאופן ישיר ההחלטה לקיים
לצורך לוועידה ההסתדרות. 112

ח הפילוג. חתום אסף דבר 1980. 12. 4.
בציטטה משל כותב הרשימה שהאשים את הקיבוץ המאוחד ואת אחדות הבודה בפילוג מפא"י
מר שלו בדבר השבוע" הוא א/מר במפורש לשבחו של בן גוריון שה' בן גוריון עצמו לא חשש
פא"י כשזה היה נחוץ לו. 114

ד לירוד. חתום אסף. דבר השבוע" מס' 5. 1981. 30.1. הכותרת ש'י: בזכות הירידה?
לרשימה שנותנת למעשה לגיטימציה לירידה מן הארץ בהשוותה את ישראל למדינות אחרות בעולם.
ברשימתי כנגד התפיסה הזאת. ולמרבה ההפתעה החליפו אפילו את הכותרת כנ"ל. 114

55

ל נפש . בחוברת זכרון על משה' ל מלמד גם "שביל כבשו רגלי" חשמ"א

תוך מכתב שכתבתי למשפחת הנ"ל לאחר מותו. המדובר בחבר שהיה אתי יחד בשליחות בפולין - 1938 בחנועה המאוחדת "פרייהייט החלוץ הצעיר" והיינו יחד בנדודים בדרכים בתחילת השניה. 114

"החלוץ" ועל פילוג מפא"י. בחוברת בר ל , מס' ל"א נובמבר 1981 . חתום : א. פיאלקו הפרוטוקול - דברי חברים ביום עיון על ספרה של אניטה שפירא על ברל כצנ"סון. גם אני דשות הדיבור אך בגלל קוצר הזמן נשארו אחדים שלא הגיעו לכלל דיבור ודבריהם הוכנסו לחוברת לפימשת'יעם ברל פעם אחת בגרוכוב ועל השיחה הזאת סיפרתי. כ"כ העליתי דברים על פרשת מפאי.

ב זה - קומץ של חלוצים. חתום: א. פיאלקוב. שדמות חוב' פ"א / פ"ב תמוז חשמ"ב. קטעי דברים מחוך מכתב שכתבתי לחברים בווארשה שבועים שלושה לאחר בואי לארץ. המכתב הגיע לחברים שעבדו אתי יחד בתנועה. שלחתי את ההעתק שהיה בידי למערכת שדמות" בכחינת " לאחר שראיתי שדברים מסוג זה מתפרסמים ב"שדמות" והנה כמעט להפתעתי נתפרסמו הדברים אבל בחלקם המשמעותי. 116

מערך - אייכה ? חתום : אסף דבר 18.8.1982

הרשימה הזאת במסגרת "מכתבים למערכת" מתחילה שורה של רשימות משלי על מלחמת לבנון בקי לתה ועד סופה. בתקופה¹² כתבתי כ-30 רשימות שנתפרסמו ברובם ב"דבר" ב"מכתבים למערכת". וכו' חמה ב-1982 כנגד המלחמה, שהיא מלחמת, ללא תכלית וכו'. באותה תקופה גם כתבתי רשימה ת בנושא זה בויכוח עם אמנון לין על רשימתו בדבר בשם מבלן ההשיגים". התגובה¹³ רשימה ה בשם: השיגים במבחן המ"יאות" שבה הפרכתי את קביעותיו על ההשיגים. הרשימה לא הודפסה. דבר" שלא הגיעה למערכת. הגשתי עותק שני אבל לא הופיעה. תר מאוחר בנוואר 1983, הופיעה ב"כותרת ראשית" מכתב מאת חברה מקיבוץ ממנרה, חתומה ז. '7. המכתב כולו נגד מלחמת לבנון ובו גם הפיסקה הזאת: כשהגע קצלי לחופשה - - אחרי ימה הראשון - הדבר הראשון שיצא מפי להגיד היה: תדע לך החארגנה : כאן קבוצה של אמהות בוח להכניס כדור באריק " - - - לאחר זמן התברר לי שהיו עוד קבוצות של אימהות ונשים שחששו כזה.

למכתב זה כתבתי מכתב למערכת "כותרת ראשית" שיקרו היה: " לא הכנסת כנב באריק" דבר שלא זוטב ארגון פפגנות של נשים ואמהות כנגד המלחמה הזו וזה היה בסרם הוקם ארגון כל שהוא לאחר מכן נגד המלחמה. עבר זמן והמלכ לא התפאסם ובתשובה לשאלתי במי זרכ¹⁴ בענין זה נענית מת יעל חן המזכירה שמכתב כזב כזה ממני לא הגיע למערכת. קשה לי להאמין בכך אלא שאני חולק על החליטו לא לפרסם ואולי גם התחרטו על : עצם פרסום המכתב ממנרה 114

בקש תשובות חתום אריה סגול. "יחד * מס' 73 1982 . 9 . 22

רשימה הזאת היו בעיות. היתה זו רשימה בתגובה לראיון עם דני רוזוליו שהתפרסם ב"יחד" השנה 1982 (חשמ"ג) בראיון זה אמר דני ר. בין היתר שמלחמה זו מלמת לבנון היא בלתי-יין הלאה ברוח זו להצדקת המלחמה. כתבתי רשימת תגובה כנגדו בכותרת " שאלות שמחפשות תשובה ליחת הרשימה למערכת קיבלתי טלפון מן העורך שהיה אז אבנר בן יהודה מקיבוץ דפנה, ש ממני להפוך את הרשימה שלי למעין מכתב למערכת מקוצר ומתומצת. לא הסכמתי לכך. אחרי ביח הגענו לידי עמק השווה מבלי לוותר על אופי הרשימה, שהתפרסמה בשמה הנ"ל. 118

בטרם פרסומה נפגשתי ממ במקרה באפעל עם דני לוזוליו ואמרתי לו שכתבתי כנגדו רשימה כזאת . הוא ענה לי מיד ברוגזה מסוימת ובהסחת השאלה: למה לא הודעתי לו על כך עוד בטרם הפרסום. מה שעניתי שאינני חושב שאני חייב לפנות אליו קודם הפרסום לאחר שדבריו התפרסמו בל הפירוט ען מה שטען. ספרתי לו שגם לגילי אמרתי שאם יתפרסם שנית מאמר שלו לחיוב המלחמה הזאת, כבר פרסם מאמר ברוח זו - אני אפרסם מאמר כנגדו. עלזה ענה לי דני: אתה רוקה, עם גילי מתחשב ובי לא נהגת כך. הוא היה מאוד לא מרוצה והיה לי רועם שהיה רוצה שאחזור בי, שהרי שלי באותו זמן טרם התפרסם. לא חזרתי בי ומאמרי התפרסם בכותרת "מבקש תשובה". לאחר זמן התפרסמה רשימה כנגד דברי מאת חבר יגור צבי סלע. עניתי תשובה מפורטת פרסום אבל הפעם נעתרתי לבקשתו של העורך שביקש לוותר על הרשימה, שכן זה יכניס אותנו לויכוח לו סוף. ויתרתי ועלי להגיד עכשיו שגם במקרה זה לאהייתי צריך לוותר, שכן תשובותי לדבריו לאחור מכן לנכונות וצודקות.

- 118 1.11. 11982 דבר חתום: אסף. דבר 119
- 171 1971 עמדת המערך - אינה ברורה. חתום אסף 23.11. 1982 דבר 119
- 172 על מה לרכז את המאבק. חתום אסף דבר 1.1983 6
- הילד של אנדרסן. חתום: אסף. דבר 12.4. 1983
- 119 לא להסתפק בהחלטות. חתום: אסף. דבר 14.6. 1983 119
- 171 רק כדי לא להרגיז. חתום אסף. דבר 2.8. 1983 119
- 172 מלחמת לבנון עם כל דבר חתום: אסף. דבר 15.12. 83 119
- 171 בין ציון לציון. חתום: אסף. דבר 21.1. 1984 120

הרשימות שבשורות אלה הם בשאלת המלחמה בלבנון וכולן ברוח שלילת המלחמה תוך תביעה לפעול בית כנגדה ולמען יציאה מן ההרפתקא הזאת.

יה ודיוור לבני שני העמים . חתום אריה סגול. דבר 1984 .2. 16
 ושא זה כתבתי רשימה די ארוכה יחסית על בעיית הדיוור של הערבים במדינה. היא נכתבה נוכח כוח שהיה בעתונות על כניסתם של ערבים רבים למגורים שירה ובקניית דירות בערים ובשכונות דיות ועל המאבק כנגד חופעה זו במקומות שונים בארץ בנצרת עילית, בעכו, בנוה יעקב בירושליים . כנגד הדעה שהובעה על פי רוב בעתונות שיש להשלים עם חופעה זו בשם הליברליות, הדמוקרטיה חי דעה נגדית שעיקרה שכל הישוב בארץ מחחילתו הוקם על בסיס של ישובים, שכונות בערים וכו ים של היהודים וקו זה לדעתי רצוי שיימשך מבלי לשלול מגורי יחידי ערבים בין יהודים. לאחר זמן די ממושך הופיע הנושא הזה כשהוא מבוסס על הרשימה שלי, כשהיא מקוצרת ומקוצר הרעיון המרכזי שבו במגרת מכתבים למערכת. כעבור זמן הופיע מאמר של חיים גורי ב"דבר" ו השתמע כמחייב מגורים מעורבים. שלחתי לו אח מאמרי המקורי המחייב מגורים נפרדים, אך לא השיב לי. 120

- 171 שאלות לשר הבטחון. חתום אריה סגול. דבר 10.5. 1984 120
- 18 המותרת מאז ועד היום. חתום: אריה סגול. דבר 10.5. 1984 121
- 181 שלושה ועל ארבעה. חתום אריה סגול. דבר 8.8. 1984 121

46 57

שורות של חנה זמר-חתום: אריה סגולי יחד גל' 116 1984. 8. 17

במאמר של חנה זמר, עורכת "דבר", שהתרכבו בו בכזונה תחב"ה, כך אני חושב; שתי שורות ירות את הקנאים בימי הבית השני כמי שהשאירו אחריהם אגדת הירוואית ומבצר הרוס מצדה בגד 2 שורות אלה יצאתי ברשימה בדבר במכתבים למערכת אולם לתמהוני הם לא הודפסו. מבלי הסיבה. שתי, לא בפעם הראשונה והתברר לאחר מכן במקרים דוליס, שעם כל הפתיחות וחופש "דבר" ובפי חנה זמר אין מפרסם ב"דבר" כל משהו שנוגע בחנה זמר עצמה, או במקורכיה. פרה עם רשימה משלי שנגעה בישראל קיסר, מזכיר ההסתדרות בקשר לשירת ה"אינטרנציונל" וכן נוספת על הקמת המדינה. שלחתי, איפוא את הרשימה הנ"ל למערכת יחד" והיא ראתה אור בו ביאליק, בגין, בן גוריון וחתום: אריה סגולי. כותרת ראשית גל; 89. 1984. 8. 15. 121

שימה קלילה כמעון פיליטוניסטיה על ביאליק והתבטאותו ה"בלתי הוגנת" על הכותל המערבי, זה בהקשר לביקורו של שמעון פרס ליד הכותל המערב והקע בו פתק בסרס כניסתו כראש ה הליכוד הלומי וזא שלא כבן גוריון אלא דוקא כבגין יריבו. 122

משהו בתחום החינוך. חתום אריה סגולי. דבר 1984. 9. 4.

רבה על דברי דובר משרד בקשר לסעיף המחר להורים לתבוע תכנית לימודים שיש בה גם לימוד עת העבודה וערכיה. סיעוני היה על כך שבמשך הרבה שנים של המערך בשלטון ובמשרד החינוך גר לממש את הסעיף הזה. והנה עכשיו מוקמים בתי ספר ברוח חנועת העבודה ודוק בימי ה הליכוד במשרד החינוך. 122

אחדות לאומית" גם ב"דבר". חתום: אריה סגולי דבר 1984. 12. 27.

על "דבר" שמאז ממשלת האחדות הלאומית הנ"ל קולו בניגוד להתנהגותו הקודמת, כנגד מלחמת והבאתי כדוגמא את השתקת "דבר" על הפגנה של חנועות הנוער כנגד מלחמה. זו.. בקשר עם זו התפתחה ביני לבין האחראי ב"דבר" על הגשת ידיעות מסוג זה. 122

ג'וני ומלחמת לבנון. חתום: אריה סגולי. "מעריב" 1984. 8.10. במכתבים למערכת עם חגובה לרשימה של אגוד אולמרט, מאנש הליכוד בקשר למלחמת לבנון. 122

איחודים ופילוגים: עובדות היסטוריות. דבר 1985. 3.2 חתום: אריה סגולי

ה לדברי חזן ב"דבר השבוע" בנושא איחוד ופילוג, דברים לא נכונים שאמר בריון אחד ב"דבר" י את דברי במונאות גם מדבריו בימים ההם וגם מדברי יערי. ס כבר מדובר בחזן ראוי להעיר משהו שקור בשמו: לרגל זה שהבנתי חלק מארכיונו לבית הגיטאות העברתי גם העתקים מהרצאות של חזן בסמינר החלון בוארשה ב-1930. ועל כך הודיע הארכיון לחזן, וחזן ענה על כך גם בשאלה על רושם ההרצאות כלמר עלי. כאשר ספרו לי על זה מכתב לחזן והעליתי במכתב את כל פרשת הסמינר ההוא. גם שלחתי לו תמונה מאותו סמינר, וגם מן המאמר שלי בויכוח עם יערי כפי שרשום לעיל. לא ענה לי. אפילו לא על קבלת החומר. 122

על האירנציונל ובכלל... חתום: אריה סגולי. הדף הירוק מס' 157 1985. 2. 26.

בר הוא על המנון האירנציונל, שמזכיר ההסתדרות ישראל קיסר הביע את דעתו שצריך לשנות מה מילים שאינן מחאימות לימינו. הגבתי והבאתי מדברי ב. כצנלסון באותה סוגיה. הרשיב למערכת "דבר" והיא לא נחפרסמה, לפי התרשמותי גם משום שהיא "התמרדה" כנגד מזכיר דר/ת. שלחתי אותה ל"דף הירוק" והיא התפרסמה. הוא אשר כתבתי כבר: רשימות שנגעו, ללא לשבת, בעורכת עצמה או במקורכיה, שהיא חלוייה בהם, לא התפרסמו. נגנזו. 123

ברל ומורשת השבת. חתום: אריה סגולי. דבר. 1985. 3. 18.

למגיני השבת והישענותם על ברל. יצאתי להגן על שבת חפשית ונגד שבת לפי ה"שולחן ערוך" והסחמכתי על התנהגותו של ברל במ בהזדמנויות שונות, שהתפרסמו. גם ברשימות שצוינו כאן יצאתי להגן על יהדות חפשית כו' בהסתמך על דברים משל ברנר וכו'.

124

לא לשחוק - כן להוקיע. חתום. אריה סגולי דבר 1985. 3. 20

אלה שדורשו שחוק, לא להעמיד למשפט את האשמים במלחמת לבנון. בדעה זו הייתי מרשיח המלחמה. ני, בנסיעה שלי ברכבת מחל אבי לחיפה ובראשי היחה מוכנה רשימה שתבעה הפגנו בהנמקה א בזמן של מלחמה מיותרת דוקא אז צריך להפגין התנגדות והתקוממות ולא אחריה שא

ת לא מעלה ולא מורידה. ואין לה ערך ממשי. 125

בדות כהווייתן. חתום א. סגולי דבר 1985. 41. 22.

לה שבסיכסוך היהודי ערבי הם דווקא נוטים לצד בספרים ובמחקרים של מקורות ערביים להגנתם

חיים על המקורות הציוניים. כאילו הם פסולים. 124

ישב של המלחמה חתום אריה סגולי. דבר 1985. 6. 5.

עם השבויים הערבים ששחררו בתמורה לשחרורם משבי של 3 - חיילים שבויים, והמשוחררי

ערבים מצטרפים כעת למחנה המחבלים והרי "הישג". 125

מסמר בלי ראש. חתום: אריה סגולי דבר 1985. 6. 19

שמתנגדים להקמת ועדת חקירה למלחמת לבנון וגם על החזרתו של אריק שרון לממשלת

אונית. הכותרת שדלעיל משל המערכת. 125

כריות ויוצרי. חתום: אריה סגולי. כותרת ראשית. גל' 134 1985. 6. 26

בה עוסקת בדבריו של יוסי שריד על ספרו של יוסי ביילין. עלפי ספרו של ביילין,

שבנות התעתועים" באו מן המערך ובעיקר מן הקיבוץ המאוחד.

סיחתי להפריך את הקביעה ש"רק" מבי ת מדרשו של הקיבוץ המאוחד יצאו הדברים שיוסי מייחס

מו המושג ערבי ארץ ישראל או ארץ ישראל השלמה שעליה חתמו לאחר מלחמת 67

ס סופרים, משוררים וכו'!. רעיון הסרנספר - טבנקין התנגד לו בחריפות. ההתנחלויות -

פי חכנית אלון שאין ה"עבודה" מתנגדת לה. בהקמת קריית ארבע - גם בן גוריון חמך.

ציו שרשימתי הקורית קוצצה וקוצרה.. נוסח שני ששלחתי לא הגיע בזמן, וגם הנוסח

רצץ. 125

אומנם עובדת כפיה? חתום: אריה סגולי דבר 1985. 7. 4.

חלטה נגד חיוב צעירים לקבל כל עבודה שישהשתמכו בה גם נציגי ההסתדרות. משמע -

ל דמי הבטלה ולא לעבוד בעבודה כמו למשל בקטיף או בבית חרושת. הבעתי את הדעה

מקדמת דנא בחנועה שכל עבודה כשרה ויהודים ראויים לעבוד בה. 127

פ"ם ומלהמת לבנון. חתום אריה סגולי דבר 1985. 10. 14

תפסה מפ"ם ל"אי דיוק". לאי אמת. ברשימה טען מאיר תלמי כי מפ"ם התנגדה למלחמת

חחילחה, ואין זו אמת. היא לא תמכה אבל גם לא התנגדה. בהצבעה בשאלה זאת בכנסת דא

ל לא הצביעה נגד. 127

שיח (ראשחה של פלוגת הים) חתום: אריה פיאלקוב דבר 29.11.1985. 126

13.2.1986. דבר. אריה סגולי

תגובה לאיזכור ערך ההגנה בתורתם של ז'בוטענסקי, חרות כו'. הבאתי מובאה מספר ונות של בן גוריון על הערכת זבוטענסקי את ההפגנה ואת הפטיציה כלפי חוץ במאבק ני ועד כמה לא נשתנה הרביזיוניזם בתחום זה. לאחר זמן שמתי לב שכוחבי מכחבים למערכת בציטטה זו, ואולי גם הם לקחו אותה מן המקור. 127

ממשלת ה"אחדות" המפורדת חתום אריה סגולי. דבר 1986. 3.2.

חשבתי את ממשלת האחדות כמוצדקת כדי באמצעותה לסיים את מלחמת לבנון, אולם הבעתי ברשימה זו את הספק בהמשכה של האחדות הזאת. 127

ערות אחדות על החינוך הקיבוצי. אריה סגולי דבר 1986. 6.5.

שהוסיע בדפוס שרואה במצב שווה בחינוך את הזרם הדתי ואת הזרם הקיבוצי וגם קטר וג על החינוך הקיבוצי רשימה שהגנה על החינוך הקיבוצי כנגד מקטרגיו.

האם רק אדם אחד? חתום אריה סגולי דבר 1986. 6.15

רשימה ב"דבר", המייחסת רק לאדם אחד, בן גוריון, את הראיה המוקדמת של אפשרות המלחמה בימים לפני מלחמת השחרור. הבאתי מובאות /עובדות כדי להפריך קביעה זו.

כ"כ הגבתי על הגיוסה שבן גוריון היה היחידי שחייב הכרזה על הקמת הכינה. הבאתי החלטות של מרכז מפ"ם בלדן זה, ודוקא במרכז מפא"י, וגם בממשלה, היו מאנשי מפא"י שהתנגדו.

129

על עם עובד, על עליה ועל הירידה. תגובה על דעה שהסחמכה על בן גוריון בדרישתו

ובד אקדמאי אבל חוץ החעלמות מוחלטת מהשך הרעיון במאמריו המחייב את האקדמאים שיעבדו בכל המלאכות הקשות והמלוכלכות ואלה שיקבלו שכר יוחר לבוה מאלה האקדמאים שיעבדו

"קלות ונקיחות". רעיון שממנו התעלם המטיף לעם אקדמאי.. כ"כ התרעתי על הסלחנות

ח כלפי היורדים, גם ב"דבר". 130

כל תק/פה והיהדות שלה. חתום אריה סגולי. דבר 1986. 8.17.

לה הרואים ביהדות רק דת. הבעתי את הדעה שהרבה פנים לא רק לתורה אלא גם ליהדות בימינו - כדברי גרסום שלום - הציונות ה^ה היהדות. והבאתי כאסמכתא גם מדברי ברנר.

131

על החלטה אחת מ מרכז התק"ם. חתום אריה סגולי. דבר 1986. 4.9.

יחד חתום: אריה פיאלקוב. 1986. 9.5

ונה להחלטה של מרכז התק"ם, שהישוב בגליל המרכזי, אחד מן המצפים בשם "מעלה צביה" על של צביה לובטסקין - לאחר שהמרכז טען שאינו יכול להחזיק אותו - אותו ישוב שקיים

זות קיבוצית יימסר לאיזה גוף להקמת משק שיחופי. הרשימה שלי הייתה די חריפה בסגנון ות התק"ם כנראה מאד רגזו על הרשימה ונדליון, מזכיר התק"ם כתב באחת מרשימותיו,

א אהב את הסגנון הזה". 129

60
ס ימים טלפן אלי מישוה שלא רצה להזדהות, חבר קיבוצ, שברך אותי על הרשימה הזו שלי
החלטה ואת המחוייטים. יצויין גם בהפתעה שמטעם בית לוחמי הגיטאות, גם מקיבוץ לוחמי
לא ממשפחת לובסקין צוקרמן, איש לא הגיב על החלטה זו.

הנסיעות של חברי הוועדה המרכזת - חחום אריה סגולי. דבר 1986 . 9 . 11
סיעות הרבות של חברי הוועדה המרכזת של ההסתדרות ולא דוקא של המזכ"ל שאל התגובה
הכתבים הצטרפתי.. לאחר הופיעה בדבר רשימת תגובה בעניין זה. 131

נית אלון כיצד שמטה. אריה סגולי. 1986 . 9 . 16.
ברשימה של דני שביט שנא בחשבון עם חבריו לתנועה ולקיבוץ על השליטה בשטחים,
מדיניות של שלום וכו'. הזכרתי לו את תכנית אלון שלפי ידיעתי הוא לא התנגד לה. וכו
איזה יחס מיוחד לדני שביט, ויש לי רושם, על אחת מרמיזותיו בהזדמנות כי בהיותו
היה לד מחרשם ממאמרי ב"בקיבוץ", שהיה קורא אותם. 130

ר לימוד מודרג - למה לא? דבר 1986 . 9 . 21. אריה סגולי
הדברים נכתבו בימי מאבק קשה של הסטודנטים נגד גובה שכר הלימוד באוניברסיטאות. לא
לא יונהג שכר לימוד מודרג לפי מצבו הסוציאלי של הסטודנט.
ה לרשימה זו קיבלתי מכתב מיו"ר או מזכיר אגודת הסטודנטים של מפלגת העבודה. הן טען
אגודה הציעה זאת במקומות המתאימים. 133

המצב הקיים - האם הוא רצוי? אריה סגולי דבר 1986 . 10 . 15
ברי אחד הקוראים (הוא שמואל כהנא כהנסקי), שהיה מן הראשונים שבמייסדי פלוגת הים
משלת אחדות לאומים הוא פטנט רצוי בדרך כלל ורצוי להמשיך בכך גם להבא.
ן הגבתי שאין המצב הזה רצוי, ושהוא הרע במיעוטו כדי לסיים את מלחמת לבנון, אבל כעת
אין זה מצב רצוי ולאחר היציאה מלבנון ראוי לה למפלגת העבודה לפרק את הממשלה הזו.
132

קדמה לכרך ששי של "דברים". חחום : א. פ.
קדמה לכרך שביעי של "דברים". חחום : א.פ.

לעניין המזכיר הכללי הראשון - חחום: אריה סגולי. דבר 1986 . 11 . 18
מאה שנה להולדתו של בן גוריון רבו המאמרים והרשימות והאזכרות ובכולם הודגש שהיה
הכללי הראשון של ההסתדרות. התלבטה אצלי בראש העבודה שבימים ההם של ימי ייסוד ההסתדר
שנים לאחר ייסודה בכלל לא היה בן גוריון בארץ, ובכלל לא היה קיימים מזכיר כללי להסתדר
ר לי שהיתה מזכירות בת 3 חברים שהיו י. שפרינצק, י. טבנקין ובלומנפלד. מה שהפתיע
מיוחד שבספר הזכרונות של בן גוריון הוא בעצמו כותב שכיום זה וזה " נבחרתי להיות
הכללי של ההסתדרות". מעניין שבתי טבת בספרו על בן גוריון. כותב גם הוא שבכלל
יים אז מזכיר כללי. עם זה לא ערערתי על העובדה שלמרות זה שלא נבחר הרי למעשה הוא
ש הקובע בהסתדרות בכל ימי פעילותו בו בחוכה. 132

61 x

10.12.1986 חתום אריה סגולי דבר.

זי על הדעה המקובלת שהאימה את. יאל שרוץ לבדו במלחמת לבנון. הדגשתי את העודה. בל בעולם ובמש טר דמוקרטי הרואה בראש הממשלה את האחראי העקרי, פורמליה ועובדתית בכל הקובעים בממשלה בעת כהונתו ובעיקר, אישיות כבגין שעשה שלום עם מצרים בניגוד לכל הסופיה שלו ושלו עצמו. אין מקום לטיהור שמו של בגין מאשמה בקיומה של מלחמת לבנון.

135

הבעיה והפתרון. חתום אריה סגולי. דבר 21.12.1986

עם על עצם הבעיה הפלשתינאית וכנגד אחד מסופרי "דבר", שטען שהבעיה היא מדינית ולכן דון מדיני. לא ערערתי על הצורך בפתרון מדיני אבל השאלה היא על טיב הפתרון הזה. דברים עד עכשיו לא נעטרו לשום משא ומתן שהרי השאלות מחערורות: איזה פתרון וכו' וכו' איפוא נשארת: מהו הפתרון? עכשיו, בכחיבתי החוזרת בענין זה, לאחר כמה שנים, עלי להודת צריך לחזור לרעיון של פתרון מדיני ובזה להתרכז בפעילות המדינית. 135

על שמאל ושמאלנות. חתום אריה סגולי. דבר 24.12.1986

חי להגדיר לפי הבנתי את המושגים שמאל ושמאלנות וההבדלים שביניהם. הגדרתי את כל אלה כציונים סוציאליסטים ומשתיכים להסדרות הציונית כשמאל ואילו כל שרואים סוציאליסטי וץ להס' הציונית, אלה ראוי להם להיקרא שמאלנים. בדרך כלל יש כאן ערבוביה במושגים, כשימוש בציבור ובחונות. 137

עדות אישית מסוג אחר. חתום: אריה סגולי. דבר 119877

דברים ברשיה בדבר" כעדות שיח של מישהו, שבתקופת השואה הישוב בארץ לא הגיב ולא על השואה והוא מביא: עדות אח עצמו - והכותב הוא אמנון שמוש, חבר קיבוץ - שכנינוסי שבהם הוא השתתף, גם שבנקיין לא הגיב ולא ציבר כלל על השואה, הערתי שאלה הם דברי הבאתי עדות אישית מסוג אחר שערערה מכל וכול על קביעותיו של העדות הנ"ל. 133

אף על פי כן... חתום אריה סגולי. 26.2.1987

יממה מקטרגת על הקיבוץ בהסתמכות על דברים ברלימה משל דן שביט. לאחר דין ודברים עם ח וגם עם דן שביט וחוך כדי סינגור על נוער הקיבוצים הגעתי לצירוף המילים המפורסם של אף על פי כן... 136

דברים והיפוכם. חתום: אריה סגולי

רים אמורים כלפי בן גוריון שבסוגיות שלמות אמר דברים לא רק שונים אלא גם סותרים אחד ד בכל דעה שהיא בבעיית שלמות הארץ יכול להסתמך על בן גוריון לחיוב ולשלילה. משמע [היפוכם. בבעיה זו. גם בהבה נושאים אחרים אי- אפשר למצוא בדברי בן גוריון דעה חד משדבריו יש חמית אכל" שמבטל את דעתו הקודמת. 133

האוניברסיטאות והסטודנטים. חתום: אריה סגולי דבר 6.5.1957

חקומת הסטודנטים נגד שכר הלימוד שהוטל עליהם. כתבתי על כך שנית כנגד רשימה של אחד רופסורים שניסה להוכיח את מסכנותו: של הסטודנט הישאלי בהשוואה לחברו בארצות אחר. טענתו על ההטבות הרבות שלהן זוכים אנשי השררה שבשלטון הבלטתי את העובדה שגם האקדמפסורים למיניהם זוכים אף הם להטבות רבות ומוטב: שיעשו קודם כל סדר בביתם הם.

134

45 62

חוללות הליברליזם בחסות אחדות לאומית חתום: אריה סגולי 10.5.1987

חקנות בחחום המדיניות הסוציאלית של הממשלה בניצוחו של שר האוצר הלכרלי משה שהפיק את שיעור המיסים מבעלי ההנסות הגבוהות ופגיעתם של בעלי ההכנסות הנמוכות, וניו למשוך דולרים עד כדי 2000 דולר לכל נפש בישראל. עיקר התמיהה היחה על שנציגי העבודה בממשלה עברו על כך בשחיקה. עיקר עיסוקם בחחום המדיני ואילו בחחום הסוציאלי לים לחלוטין. 136

על שכר הלימוד באוניברסיטאות. חחום: אריה סגולי דבר 1.6.1987

ה כנגד העובדה שבכל הפולמוסים בנושא זה אין נשמעת שום טענה גנגד הממסד האוניברסיטאי בנושא זה. להוכחה הבאחי עדות שהתפרטה של איש מן הסגל האקדמאי עצמו המעיד על בניהם אנשי הסגל שלומדים באוניברסיטאות חינם ללא כל שכר לימוד בכלל. הוא דורש לחייב את גל לשלם שכר לימוד כמו כולם וע"י כך לשפר את המצב הכספי של האוניברסיטאות. 133

מה בדיוק משנה רן כוחן? חחום אריה סגולי "קיבוץ" בטאון התק"ס מס' 29. 6.87

נגד הדרישה בקיבוץ לעשות שינויים מבלי לפרש בדיוק למה הכוונה. לא הבעתי התנגדות שתי שיפורטו השינויים שעליהם כ"כ מרבים לדבר. גם הדגשתי את העובדה שבשנים האחרונות בה שינויים. הכותרת שדלעיל היא משל המערכת. 137

יותר שחור מירוק. חחום אריה סגולי. הדף הירוק מס' 221 7.14.1987

שימות רבו בעתון הנ"ל שר/בן "שחורות". ובעיקר כותבות הרבה על העזיבות שאין חופעה ושהיא מלווה את הקיבוץ כל ימיו. זוכרני בבואי לארץ בנובמבר 1934 נפגשתי באוירה של ואפילו על אלה שלא עזבו החלהכו שמועות שהם עזבו. בהיותי ביגור בשנה הראשונ בארץ הגיעה אלי פרומקה עם קבוצת עולים חדשים מפולין והראתה להם באצבע שהנה אני בחי שכך נפוצה ידיעה שגם אני עזבתי. 138

על הטרנספר: היסטוריה ומציאות. חחום אריה סגולי. דבר. 1987 7.22

נושא הטרנספר שעלה ע"י רחבעם זאבי (גנדי) והסתמכותו על אבות התנועה והזכיר בקשר ברל כצנלסון ואת שבנקין.

שימתי העליתי את הנושא כפי שהופיע בזמנו. הזכרתי ששבנקין גם בשנים ההן התנגד ננגד הפתרון הזה והבאתי ציטטה מדבריו בנושא זה. הבעתי את דעתי שמבלי להכנס יי שבדבר - הדבר הזה הוא בלתי מציאותי. 138

למה יצא הקצף על היורדים (כותרת המערכת). חחום אריה סגולי. 1987 8.10. מער

שלי היחה: על היורדים. נחפרסמה גם ב"דבר" בחחימת א. פיאלקוב (לא יודע למה.)

7.15.87 ומקוצצת מאוד. שורות בודדות. אני שם לב שהעחונות בכללה וגם "דבר"

ים בסלחנות מסוימת לירידה... כתבו ומאמרים אין מגדירים את החופעה בשם "ירידה" יר. גם הקיצוץ: הדרסטי של הרשימה מעיד על כך. 138

רק לא חד-צדדינות חחום: אריה סגולי. דבר השבוע. גל' 33 8.14.1987

דברי חגובה לכתבה אחת גדולה של חבר בן קיבוץ בדבר השבוע" - דברי קטרוג קשים על קיבוץ, אחת מן הרשימות המקטרגות שהפכו לאפנה בתקופה זו על הקיבוץ. כתבתי מה שכתבתי

ירסמו בדבר השבוע " בעמוד הראשון במדור "תגובות".

זימה זו "השתתחתי" למשך שנה זו 1987. שתי הרשימות הבאות, נכתבו הרבה זמן, לפני

ותאריכילי הרשומים כאן. 139

קטרוג אחד . חתום: אריה ס גלי סגולי. שדמות גל' קג - קד דצמבר '1987

ם שכתבתי מיד לאחר פירסומו של מאמר משל משה שנר ב"שדמות" כשנה הקודמת בשם: ^המצעדו
בוץ מהומאניזם לסוטאליסאריזם". כל המאמר כולו. קטרוג על היבוץ. מיד לאחר קריתו ישבת
אפשר להגיד, אפילו בקלות, ללא התלבטויות יתרות את המאמר הנ"ל. כל מיני רעיונות
י, רעיונות ושברי הרהורים, מובאה וכדומה, עלו בי ומצאו במאמר זה את ביטויים.
למעשה בקיץ 1986 ^להחלפתי את המאמר הקודם על "החלוצ הצעיר" בשבילי אולם
נזיאוני בית לוחמי הגיטאות, וכן ככתבתי את דברי בשביל הכינוס באפעל עם 15 שנה למותו

" בשדמות" נדפסו כמעט לאחר למעלה משנה וחצי לאחר כתיבתם. 139

טבנקין כחלמוד ובעריכת כפביחוס: אריה פיאלקוב. מכפנים כרך מ"ס חוב' 4, חורף תשמ"ח
שדברתי, ובפעם הראשונה מן הכתב, בכינוס באפעל ב- 86. 77. 7. 1988

15 שנים למותו של טבנקין.

ות לכך שהדברים היו כתובים, הם היו ערוכים ומסודרים, אף כי הם נאמרו כאילו הם
בעל פה. הוכח לי שלא הייתי צודק בזה שהעדפתי עד עכשיו לדבר שלא מן הכתבשהיו, כך היה
, ספונטניים וישר לענין. הוכח לי ה^עם שגם מן הכתב אפשר שהדברים יצאו. ספונטניים
ן הדברים נתקבלו טוב אצל השומעים. היחה הקשבה טובה, וגם אמרו לי על זה.

ור, הדברים ראו אור לאחר למעלה משנה לאחר כתיבתם. 142

2: שלושה שנשכו בראי עקום. חתום אריה סגולי מכפנים חוב' יוני 1990

כתבו בתגובה למאמר אחד בספרה החדש של אניטה שפירא בשם "ההליכה על קו האופק" שם
ועליו יצאתי להגיב הוא: בן גוריון טבנקין וברל כצנלסון ביחסם למהפכת אוקטובר ולברית
ח. המאמר מלא אי - דיוקים, סילופים ועיוותי דברים של כל אחד מן השלושה. עוד עם קרי
מיד עלו בי רעיונות תגובה והתנגדות ואתם העליתי על הכתב יותר מפעם אחת תוך קריאה
שנית. את הנוסח הראשון של מאמרי שלחתי עוד לפני שנה לעורך המכפנים תוך ספקות והיסו
אם הוא ראוי וכו. בעצם ספקות שישנם אצלי בהרבן מדברי בטרם מסירתם לדפוס. והנה
המאמר נתקבל ברצון אך עד שהתפרסם עברה כמעט שנה, שכן היה חומר קודם שחיכה
השקעתי הרבה זמן בכתיבת המאמר. כמה פעמים עשיתי בו שינויים ותיקונים, יותר מאשר
שהוא של אי פעם. וזאת - מכיוון שהמאמר שעליו הגבתי כתוב בצורה ובסגנון די
ם" ובמילים משתמעות לכמה פנים וכו' דברים והיפוכם בנשימה אחת וכדומה. וגם לאחר כל
והתיקונים שחזרו ונשנו תוך זמן היותו של המאמר שלי במערכת, נוכחתי עם פרסומו
"פאשלות": האחת שבקטע שמדובר בו על הדברים הצורמים והלא נוחים שהיו לעיתים בפי
וחבריו בנושא הזה לא הובלטה העובדה שבנושא המהפכה וברית המועצות היה באמת לטבנקין
חר חיובי ויותר אוהד מאשר ל-2 חבריו שמדובר בהם - עובדה שלא הובלטה די. והשניה -
המאמר שלי המדבר על הדרך המשותפת במהותה ל-3 המנהיגים - סיפא זו היא מלחמת, לא
פשר היה בלעדהואפילו יותר מחאים למאמר כולו.

ה לי עכשיו, בעת כתיבת הדברים האלה, אוגוסט 1990, שהמאמר הזה הוא אולי האחרון שאני
כאן. לעת עתה אין בראשי שום רעיון על כתיבה נוספת אבל - מי יודע?... 149

דברים נוספים לסיום! אולי זמני?

רציתי להוסיף בזה כמה שורות דברים משלי שכתבתי, ומשום מה לא ראו אור.

השיגם במבחן המציאות - רשימה שכתבתי, אני חושב בספטמבר 1982; ימים אחדים לאחר חחילת המלחמה אני מהתחלה התנגדתי למלחמה הזאת שלוחה ברשימות הגבה והתנגדות בעיקר בצורת מכתבים למערכת. באותם ימים ימי ראשית המלחמה, יולי אוגוסט 1982, התחלתי, כאמור ברשימותי כאן, ברשימה "המערך - אייכה?". אז נתפרסם מאמר של אמנון לין, נדמה לי, בשם "במבחן ההשיגים" שבו מנה את השיגי המלחמה. עניתי במאמר בשם "השיגים במבחן המציאות" שבו הפרכת את ההשיגים שהעלה ופיתחתי מעין "פילוסופיה" בנושא מלחמה צודקת והכרחית ומלחמה בלתי צודקת ומיוחרת. המאמר לא התפרסם על פי חשבת המערכת, משום שלא הגיע למערכת. כתבתי על כך ברשימתי כאן "המערך - אייכה".

ב. לחץ המונים על הממשלה. נכתב בינואר 1983 והיא באה כחגובה על רשימה ב"כותרת ראשית" של חברה מקיבוץ מנרה שקראה להחנקש בחיי אריק שרון על חלקו המכריע במלחמה. גם על זה כתבתי כאן ברשימה "המערך - אייכה?". גם רשימה זו לא הופיעה על פי חשבת המערכת משום ש"הרשי לא הגיעה למערכת". לפי השערתי משום שפשוט החליטו "לרדת מן העניין" שלא היה נוח.

ג. כמה הערות לרשימות של צבי סלע. רשימה של חגובה לרשימה הנ"ל שלחך בקשת עורך ה"יחד" של החק"ם שנעחרתי לו ויחרתי על פרסומה.

ד. בשאלת המגורים של יהודים ערבים. כבעיה זו (ביותר רטים ברשימתי כאן בשם בניה ודיור לבני נני העמים") כתבתי רשימה די מפורטת שנשלחה לפרסום ב"דבר" ונתפרסמה מקוצרת ומקוצצת. הדף הירק הירוק" בכלל לא רצה לפרסם אותה. וגם עורך ה"מבפנים" למעשה דחה אותה. לדידם של כל אלה נדף מן הרשימה, לטעמם, ריח של גזענות לדעתי - ללא כל בסיס.

ה. הטלוויזיה והאחד במאי. המדובר ברשימת חגובה על הצגת האחד במאי בצורה מעוותת בטלוויז בכתבנית "ערב חדש" ערב באחד במאי, אולי של מאי 1984.. נסיתי להפריך את דברי הלגלוג על " עם חלכה ומזי רעב" וכו' הרשימה לא התפרסמה.

ו. על 2 שורות ברשימת בחירות
כזאת היתה הכותרת לרשימה שכתבתי בקיץ 1984 בחגובה לרשימה של חנה זמר עורכת "דבר" שהיו בה 2 שורות של גינוי לקנאים ולגיבורי מצדה, לקראת הבחירות לכנסת של אותה שנה. הרשימה לא התפרסמה. בשיחה סלפונית נאמר שלא התפרסמה "משיקולי המערכת". לפי התרשמותי והשערתי - משום שהיא כאילו נגעה או פגעה בחנה זמר עצמה. לפי זה ולפי רשימה אחרת שנגעה בחנה זמר ושלא התפרסמה, הבינותי שעם כל היומרה והגאווה על חופש הביטוי, הפתיחות וכו' אל חגעו במשיחי... אותה רשימה נתפרסמה בעתון התקמי "יחד" בשם "על שתי שורות של חנה זמר"

ז. הרהורים נוגים ביום שמחה.

הרהורים הנוגים מכוונים לאותה שמחה עם שחרורם של שבויים אחדים תמורת שחרורם ממאסר של מאור אסירים, נדמה לי למעלה מ- 1 000 מחבלים מסוכנים. הבאתי לידי ביטוי את השחתפותי בשמחה אולם היו הרהורים נוגים על נכונותנו להציל אנשים בודדים במחיר כה גדול ואילו במלחמת לבנון נפלו רבים וכלל לא חשבו שיהיו שבויים שיצטרכו לפדותם. והרי במלחמת לבנון נגרמו לנו צרות רבות

65
48

פי כמה מן הנפילה של כוודדים בשבי ומתכנני המלחמה כלל לא החשבו בזה.

ה. ככוח מה קמה המדינה?

גם זו רשימה כנגד חנה זמר שקבעה בפסקנות במאמר ב"דבר" שבלי החלטת או"ם לא היתה קמה המדינה. ערערת על הקביעה הזאת ונסיתי להוכיח שגם בלי החלטת או"ם, בצב שנתהווה אז, לא היה מוצא אחר אלא הקמת המדינה. לשם חיזוק דברי הבאתי מובאה - מכתב מכן גוריון למשה שרת שהתפרסם בספרי היומן של מ. ש. שקובע חד משמעית שלא בזכות החלטת או"ם קמה המדינה אלא בכוחו של העם היהודי. הוא גם דרש משרת שלמחו בענין זה יהועד וימר. נזכרתי שח הקביעה הזאת של כ.ג. נקט גם הפרופ. זאב לקויר באחד ממאמריו בענין זה. גם נזכרתי שברשימה שלי בשם "טבנקין מזויח" אחרת שהופיעו ב"מגוון" הוצא קטע זה מן הרשימה המקורית שלי.

ס. על המנון האיטרנציונל ובכלל...

הרשימה נכתבה בחגובה על ראיון עם מזכיר ההסתדרות ישראל קיסר שבו הוא קיסר, התבטא שצריך לשנות או להוציא מילים מחוך האיטרנציונל. בעיקר את המילים "עם עבדים ומזי רעב". ועל כך הגבתי והסתמכתי גם על רשימה מאת ברל כצנלסון בענין זה. רשימה שראתה אור בכתיביו... שלחתי את הרשימה שלי למערכת "דבר" והיא לא נתפרסמה והיא היתה בהחלט ראויה לפרסום. שלחתי אותה ל"דף הירוק" והיא נתפרסמה, וגם כבר היתה ערוכה להוציא גם ב"יחד" אלא שנעכב בגלל פרסומי ב"דף הירוק" כגני שכתבה לי מערכת "יחד".. נוכחתי שהיא לא נתפרסמה ב"דבר" משום שהיא כאילו פגעו במזכיר ההסתדרות שעתון "דבר" חלף בו כספית. שוב הוכחה "לחופש הביטוי".

י. ומה רוצים מחפשי היהדות?

רשימה כנגד המאמרים והרשימות הרבות על היהדות שאינה וכו'. לא זכור לי אם שלחתי רשימה כזו לפרסום או שכתבתי ולא שלחתי. בכל אופן כתבתי 2 רשימות קנושא זה ששתיהן התפרסמו האחת "כל תקופה והיהדות שלה" והאחרת "ברל ומורשת השבת".

י"א. על הירידה. רשימה די מקיפה שהחלטתה מקוצרת ומקוצצת להדהים ב"מעריב" לאחר פרסומה ב"דבר" גם כן מקוצצת. למדתי מכאן שבלי התקשורת שלנו, גם ברדיו ובטלוויזיה נוהגים בסלחנות רב כלפי הירידה, אולי גם משום שהם עצמם מאנשיהם וכותביהם, נגועים בזה.

י"ב. משהו על מה שהיה

חגובה כנגד רשימה של אחד משער העמקים שבה מכנה את היהודים המתישבים לשודדי קרקע של הערבי לאשמים בהפיכתם לפליטים וכו' כנגדה העליתי כמה עובדות היסטוריות על גאולת קרקע וכו' על מלחמת השחרור, על החלטת החלוקה. לא זכור לי אם שלחתי את הרשימה לר לפרסום או לא.

והיו עוד כמה נסיונות של כתיבה רשימות שלא שלחתי אותן לפרסום ונשארו גנוזים.

רשימה ביבליוגרפית שוטפת של מאמרים ורשימות החל משנת 1972 כהמשך לרשימה
 הביבליוגרפית שבשני הכרכים הקודמים - בפורמט גדול ובפורמט הרגיל.
 המספרים שמשמאל לשם הרשימה - מספר ראשון הוא מספר הע' שבכרך זה. המספר השני הוא
 המפר של העמוד ברשימת המאמרים עם ההערות המסבירות של כל מאמר ורשימה. בע' של מספר
 זה ישנה הערה שבקשר עם המאמר או הרשימה שמדובר בה.

	66		דברי הקדמה לכרך השני של "דברים" לסבנקין
		48	מכתב למערכת "שדמות"
		48	המציאות והמצעים
48	68	48	דברים במרכז הקיבוץ המאוחד
		48	ממשלת חירום - בעד
		49	הערות אחדות לבן אהרן
		49	התנועה הפלשתינאית
		49	לעצם העניין
		49	אבא אבן ומדיניות הממשלה
49	76	49	דברי הקדמה לכרך השלישי של "דברים" לסבנקין
		49	אקטיביזם יהודי
50	80		אחדות מעמדית ואחדות לאומית במסגרתו של סבנקין
		50	משהו על הגבורה היהודית ועוד...
		50	כוונה טובה וב דברים חמוהים
		50	מהי גרוכוב? (הקדמה לבשדמות גרוכוב)
		51	מרכז "החלוץ הצעיר" בגרוכוב"
		51	בשולי שיעורים בהיסטוריה"
		51	סקרה אסון (מתוך מכתב)
51	93	51	דברי הקדמה לכרך הרביעי של "דברים" לסבנקין
		51	קיבוץ אפק ב גו
		52	סבנקין מזווית אחרת
		52	סגנון וגם אמת בהתמודדות
		52	בינינו לבין עצמנו
		52	קלוסובה בעיירה
		52	מאבדים קולות ומשיבים סליחה
		53	ספר קלוסובה
53	101		בעקבות אחדים ממאמריו של מאיר יערי
		53	על ספר "תל חי"
		53	על ספר "תל חי"
54	103		דברי הקדמה לכרך החמישי של "דברים" לסבנקין
		54	בין חיפוש אמת והונאה עצמית

		53	109	יאנוב
54		109		חכניה בילטמור ופילוג מפא"י
		110		מכתב המלצה לסניפי "החלוץ"
		53	111	מתי ייפגשו "
		54	112	במאבק על הדרך
		54	114	מי חלל את הפילוג
		54	114	מיורד ליורד
115				דברי הקדמה לכרך הששי של "דברים" לטבנקין
55		116		ובחורן זה קומץ חלוצים (קטעי מכתב)
		55	118	מבקש חשובות
		56	118	מי מפלג את העם?
			118	הילד של אנדרסן
		119		עמדת המערך אינה ברורה
		119		לא להסתפק בהחלטות
			119	רק כדי לא להרגיז
			119	מלחמת לבנון עם כל דבר
56		120		בניה ודיור לבני שני העמים
			120	בין צידון לציון
			120	שאלות לשר הבטחון
			121	המחחרת : מאז ועד היום
			121	על שלושה ועל ארבעה
		57	121	על שתי שורות של חנה זמר
		57	122	משהו בתחום החינוך
		57	122	ג' ומלחמת לבנון
		57	122	אחדות לאומית גם ב"דבר"?
57		123		איחודים ופילוגים : עובדות היסטוריות
		57	123	על שירת האינטרנציונל ובכלל...
		58	124	ברל ומורשת השבת
		58	124	עובדות כהווייתן
		58	125	לא לשתוק - כן להוקיע
		58	125	מסמר בלי ראש והפטיש
		58	125	ההישג של המלחמה
		58	125 1	זכויות ויוצרים
			126	ראשית ...
			126	על מה לרכז את המאבק
		58	127	מפ"ם ומלחמת לבנון
59		127		האומנם עבודת כפיה ?
		127		מאז ועד היום

59	הערות בעמ'	130	כל תקופה והיהדות שלה	83
59	הערות בעמ'	130	הערות אחדות על החינוך הקיבוצי	84
60	הערות בעמ'	130	על הנסיעות של חברי הוועדה המרכזת	85
60	הערות בעמ'	131	לענין המזכיר הכללי הראשון	86
60	הערות בעמ'	131	המצב הקיים - האם הוא רצוי ?	87
61	הערות בעמ'	132	עדות אישית מסוג אחר	88
60	הערות בעמ'	132	שכר לימוד מורג - למה לא?	89
62	הערות בעמ'	133	על שכר הלימוד באוניברסיטאות	90
61	הערות בעמ'	134	ושוב - על מלחמת לבנון	91
61	הערות בעמ'	134	הבעיה ו"הפתרון"	92
		135	השתוללות ה"ליברליזם" בהסרת אחדות לאומית	93
		61	"אף על פי כן"	94
59	הערות בעמ'	136	על ההלטה אחת ד של מרכז התק"ם	95
		61	על שמאל ושמאלנות	96
62	הערות בעמ'	136	מה בדיוק משנה רן כוחן ?	97
		62	יותר שחור מירוק	98
62	הערות בעמ'	137	על הסרנספר : היסטוריה ומציאות	99
		62	למה יצא קצף על היורדים?	100
		137	על הירידה	101
		62	רק לא חד צדדיות	102
		63	מול קטרוג אחד	103
63	הערות בעמ'	141	עם טבנקין - כתלמיד ובעריכת כתביו	104
		63	שלושה שנישבו בראי עקום	105
		152	על השואה ועל המדינה	106
		152	על קנאות ומתינות במרד הגדול	107
		152	על השליחות לגולה	108
		155	חיי החקלאים באספקלריה של התנ"ך	109
		179	נדאשית שירתו של החלוץ המשורר	
		181	בצדור החיים והזכרון	111

70 66

הקצאה
ספר "קריית"
כרך ב'
1972

לא זכה יצחק טבנקין, ולא זכינו אנחנו, שספרו השני בסדרת "דברים" יראה אור בחייו. כשלושה חודשים לפני מותו נמסר הספר לדפוס, והוא שמח לכך וביקש להחיש את הוצאת הספר ככל האפשר, כאילו ניבא לו לבו כי שעתו קצובה.

והנה הספר לפנינו, עם מלאות שנה למותו. "דברים" כרך ב', הוא אסופת דברי יצחק טבנקין בתקופת השנים 1935—1939, ובכך הוא המשכו של הכרך הראשון (1918—1934), שראה אור ב-1967. הדברים נאמרו בשעתם במסיבות ציבוריות שונות, בכינוסים הסתדרותיים, קיבוציים ומפלגתיים, ב"החלוץ" ובתנועות הנוער בארץ ובגולה. רובם ראו אור בכתבי עת שונים ומיעוטם רואים אור לראשונה בספר זה. מהרצאותיו בסמינר המרכזי של הקיבוץ המאוחד, שהתקיים בעין-חרוד בקיץ 1937 הוכנסו לספר זה רק אותן הרצאות בחדות שראו אור בדפוס בשעתם.

תקופת השנים 1935—1939 היתה תקופה סוערת בארץ, גדושת מאבקים, בנין ומעש, אך גם רבת תלאה והרס. בתקופה זו פרצו מאורעות-הדמים, על ההרג והסבל הכרוכים בהן אך גם חושלה ההתגוננות הפעילה ועוצבו דפוסי ההגנה החדשים, מן ה"ציאה מן הגדר" דרך הפו"ש, חיל-הנוטרים, פלוגות-הלילה המיוחדות ועד ה"חי"ש; התרחבה ההתישבות היהודית עם הקמתם של עשרות ישובי "חומה ומגדל"; נפרצו תחומיה הצרים של העליה הליגאלית ונתחדשה ההעפלה החלוצית; נכבשו עמדות-יסוד בעבודות הים, בדיג ובנמלים; התרחבה העבודה בסביבות ים המלח, ובצפונה הוקם ישוב יהודי קיבוצי ראשון. בתקופה זו החריף המאבק המדיני, הוקמה הועדה המלכותית, ובד"ח שלה הובאה ההמלצה לחלוקת הארץ — תכנית שעוררה ויכוח סוער בישוב ובתנועה. הסתדרות העובדים גדלה והסתעפו שלוחותיה; התנועה הקיבוצית התרחבה והתחסנה והויכוח על איחודה סער בשורותיה. ועל הכל — ירד צילה של מלהמת העולם השני, עם התפשטות כיבושיו של הנאציזם באירופה, על כל האימה שצפן עמו לעולם, לתנועת הפועלים ובראש וראשונה — להמוני היהודים. את כל ההתרחשויות האלו חי טבנקין בכל סערת נפשו, עמד במרכז המערכות המדיניות, המאבקים הציבוריים, והוא פעיל ומפעיל. דבריו הועיקו ותבעו מעשים, ועם שנאמרו לשעתם, היה בהם כדי לעצב עקרונות משנתו ולהנחות את התנועה הלכה למעשה, מאז ועד הנה.

שתי סוגיות עיקריות הסעירו בתקופה זו את הציבוריות הפועלית והקיבוצית: הצעת החלוקה של הארץ ושאלת איחודה של התנועה הקיבוצית. בשתי אלה טולטלה התנועה טולטלה עזה וגבר בה המאבק אשר, דומה, עקבותיו, במשמעותן האקטואליות, לא נמחו עד היום.

גם כרך זה, כקדמו, מחולק למדורים שלכל אחד מהם נושא מרכזי אחד, ובו ניתנים הדברים לפי הסדר הכרונולוגי. חמישה הם המדורים בספר: א. תנועת הפועלים הארץ-ישראלית. ב. הקיבוץ — בעיות ותפקידים. ג. במאבק המדיני. ד. לחינוך הממשיכים. ה. עם אלה שהלכו.

דברי טבנקין בכללם, וגם בספר זה, אינם יודעים תחומים מדויקים ויש אשר מספר נושאים משתלבים זה בזה. הדברים סווגו איפוא במדורים על פי נושאים המרכזי. דברים שנאמרו במסיבה אחת (ועידה, מועצה וכד'), אף אם דנים בנושאים שונים לפי סעיפים מוגדרים ניתנו בספר, למען שלמות הופעתם, ברציפות.

כ"דברים" כרך א', כולל גם כרך זה מדור של נספחות ובו מילואים, תעודות, הערות כלליות, מפתחות, רשימת השמות המקורות. ב"מילואים" ראויים לציון במיוחד דברי טבנקין במועצת "פועלי-ציון" הרוסים שנחקיימה בווינה בספטמבר 1909, שהם מן הדברים היחידים של טבנקין שנשארו בכתובים מן התקופה שלפני עלייתו לארץ, והם מבטאים את דעתו הייחודית בבעיית האחדות של תנועת הפועלים בגולה הפעילות הציבורית הארץ-ישראלית, בניגוד לדעות שהיו מקובלות אז ב"פועלי-ציון" הרוסים, עם בר ברוכוב בראשם.

מן התעודות נבחרו אלה שהן בעלות ערך היסטורי מיוחד שביטאו את מגמות התנועה בכללה, והקיבוץ המאוחד בפרט.

ההערות בספר הן משני סוגים: א. בגוף הספר בשולי העמודים, להבהרת ענינים ומושגים לגופם של דברים. ב. הערות כלליות בסוף הכרך על ארגונים, מוסדות, אירועים וכי', שבחלקם, לפחות, אינם ידועים לקורא של ימינו, וביחוד לקורא הצעיר.

ברשימת השמות כלולים כל השמות הנזכרים בספר, כמאתיים וחמישים, מלווים הערות ופרטים ביוגרפיים אופייניים. בסופה של כל הערה מסומן העמוד בו מופיע השם. אין הרשימה כוללת את השמות שבהערות השוליים ובהערות הכלליות.

מפתח הענינים (לפי סדר א"ב) כולל את הענינים שבגוף הספר, בהערות השוליים ובהערות הכלליות. ברשימת המקורות צוינו ה"אכסניות" בהן ראו אור הדברים.

בעריכת הספר נסתייענו בדברים שהניח משה ברסלבסקי ז"ל שטרח בשעתו בהתקנת קובץ מדברי טבנקין ולא נסתייע הדבר בידו.
 א. פ י א ל ק ו ב כ ינס ומיין את הדברים, חיבר את ההערות לסוגיהן, את רשימת השמות ואת המפתחות והתקין את הספר לדפוס. ש. א ב נ - ש ו ש נ סייע בהבאה לבית-הדפוס. א. י ש ר א ל י עזר בהגהות. כל הדברים שבטכסט, למעט ההערות לסוגיהן, היו לעיני טבנקין לפני מסירתם לדפוס.
 בכינוס הדברים ובחיבור ההערות היה לנו לעזר רב החומר שהעמידו לרשותנו ארכיון העבודה בתל-אביב וארכיון הקיבוץ המאוחד בעין-חרוד ועל כך נתונה תודתנו.
 הספר רואה אור בסיועו של מוסד „יד טבנקין“.

א. פ.

מאי 1972

מכתב למערכת
1973, סגן, 27

מכתב למערכת

11.8.73

למערכת שדמות שלום רב,

קראתי בעניין בהוברת "שדמות" האחרונה את דברי "סופרים אצל ראש הממשלה" שדנים בפרשת בירעם ואיקרית. חושבני שלמען חישוף האמת והאיוון הנכון, ראוי להביא בחוברת הקרובה של "שדמות" גם את הצד השני של המטבע. כידוע השתתפו בפגישה זו גם סופרים כמו חיים גורי, משה שמיר ואחרים, וראוי לשמוע גם את דעתם והערכתם באותה פרשה ובאותה פגישה.

מן העיתונות ידענו שהפגישה היא לא נועדה לפרסום, אך "אם כבר או כבר" — אם כבר נתפרסמו דבריהם של שלושה אלה שבאו ב"שדמית" — ראוי להשיג גם את דבריהם והערכותיהם של ראש הממשלה ושל ישראל גלילי עצמם, ולא כפי שהם מובאים בשמם על-ידי הסופרים המרואיינים.

אם ממילא חשבתם לפרסם דברים של סופרים נוספים שהשתתפו באותה פגישה, אבקש שליחתכם על שאני "פורץ" לדלת פתוחה. אך אם לא — אבקש לפרסם מכתבי זה בחוברת הקרובה של "שדמות".

א. פיאלקוב

אפק

תשובת המערכת:

התפיסה המובאת במכתבו של א' פיאלקוב רואה בפרשת היסורים של בירעם ואיקרית פרשה פוליטית בעיקרה, שיש להציגה באורח "מאווני", אחרת יהיה בכך משוא פנים ונקיטת עמדה פוליטית.*

אולם אנו לא התיימרנו לתת כיסוי עיתונאי לפרשה, בכך עוסקים אמצעי התקשורת היומיים. נתנו דעתנו אל העיקר, והוא, לדידנו, בראש וראשונה, הכאב האנושי של העקורים והאטימות האל-אנושית של הממשלה — והאבסורד שקשה להשיגו כי אנחנו, אנחנו המעוללים ואת באיוולתנו, ואין כוח שיתקן את המעוות האומלל הזה.

ולגופו של עניין:

מערכת "בתפוצות הגולה" פנתה בזמנו אל כל הסופרים שהשתתפו בפגישה אצל ראש הממשלה, והציעה להם לראיין אותם ולפרסם דבריהם בכתב העת. כל הסופרים שנענו בחיוב לפנייה זו, כלומר שהסכימו להתראיין — אכן רואיינו, ודבריהם מצויים במערכת "בתפוצות הגולה". חיים גורי ומשה שמיר, מסתבר, לא הסכימו להתראיין בהודמנות זו.

בגלל לחץ של ההנהלה הציונית, כנראה מאותם טעמים שמונה א' פיאלקוב, נאלצה מערכת "בתפוצות הגולה" לגנוז את הראיונות, אבל הואילה לאפשר לנו לעיין בהם. פירסמנו ב"שדמות" רק שלושה ראיונות שנראו לנו מבטאים כמה שאלות חשובות הקשורות בפרשה זו. לא היתה כל יומרה להציג משהו "מאווני", כאמור.

קק"ז

853 '01

1.1.1974

סעיף ג' הוא, שמירת אופיה היהודי של מדינת ישראל. כך מנוסח הסעיף במצע לכנסת השמינית. למרבה ההפתעה, גם במצע לכנסת השביעית מצוי סעיף זה. הוא מנוסח כך: "כל הסכם של שלום יהיה חייב להבטיח את עצמאותה של ישראל, את ריבונותה ואת יכולתה להתגונן מתוך שמירה על אופיה כמדינת יהודים בעלת יעוד לאומי" וכו' וכו'. יתכן שזו נוסחה פחות, חזקה" מן הנוסחה שבמצע לכנסת השמינית בנושא זה. אבל יקשה להוכיח שיש כאן הבדל מהותי.

סעיף ב' בדברי י.א. מוגדר כסעיף המדבר על "עידוד יסודות המנהל העצמי של יושבי השטחים". הוא מפורש במצע לכנסת השמינית במלים אלה: "ינתן עידוד לפעילות עצמית של האוכלוסיה בשטחים בתחומי מינהל, חינוך, תרבות ועוד לטיפוח דפוסי הדמוקרטיה בחיים החברתיים-ציבוריים והמוניציפליים". סעיף זה במצע יסודות השביעית הוא כך: "ממשלת ישראל יזע לפעילות עצמית של האוכלוסיה בתחומי החינוך, התרבות והדת ובטיפוח יסודות הדמוקרטיה והקידמה בחיים החברתיים, הציבוריים והמוניציפליים". אכן, המלה "מינהל" אינה נזכרת בפסקה זו אבל היא מצויה בהמשך: "במסגרת זו יתאפשר חידוש הנציגות במנהל המוניציפאלי" וכו'.

אכן, יש כאן שינוי בניסוח אולם קשה ליחס לו משמעות מרובה מדי. נשאר לנו איפוא, סעיף א' המדבר על "הזווה העצמית של הערבים הפלשתינאים" שישנו במצע הכנסת השמינית ואיננו במצע הכנסת השביעית. אכן, זהו שינוי. אבל, דומה שאם גורס המערך על כל חלקיו ומצעו כי "ישראל שוללת הקמת מדינה ערבית פלשתינאית נפרדת נוספת ממערב לירדן" מה זה חשוב לנו אם קיימת, והיות פלשתינאית" או לא? מה לנו, והאם יכולים אנו להתערב בהגדרתה של הזווה העצמית הפלשתינאית-ירדנית? וזהו הערבים הפלשתינאים-ירדנים את עצמם כרצונם! מה היא החשיבות המעשית הקונקרטית בהכרתנו את ה"זווה" הזאת? כמובן, אפשר לומר שלא חשבות הנוסחה וחשובה הרוח המפעמת אותן, והיא, הרוח, שונה במצע הכנסת השמינית. ייתכן, אך מי ימדוד את הרוח? דומה שלא רק על טעם וריח אין "התווכח, אלא, במקרה זה, גם על טעם ורוח. כאמור, אין בדברים הנאמרים בזה משום טענה או התלוננות על הדמיון המהותי בין שני המצעים. כל עוד המציאות האובייקטיבית היסודית שביחסי ישראל-ערב לא שנתנה. אין פלא, אם אין שינויים מהותיים בנושא זה גם במצעים.

אם"ף

אפק

ב"בקיבוץ" האחרון-שלפני הבחירות (גליון 851) מובאים דבריו של חברנו יגאל אלון, בכנס של אנשי רוח למען המערך, בדבריו הוא אומר כי המצע החדש לבחירות 1973, מבטא שינוי ניכר בתפיסות המדיניות והתכנית המדינית של המערך" ב"ה השנים הבאות. ודאי, אין כל רע בשינויים, אם הם נדרשים בתוקף שינוי המציאות והתנאים או בעקב השיבה או שיקולים חדשים. אין גם, לומר, שאין כל שינויים או הוספות במצע החדש. הכוונה כאן היא לציין שאותו "השינוי הניכר" שעליו נסבו הדברים באותו, כנס של אנשי רוח" אינו בעל משמעות עקרונית, והוא לבחון את הדברים מראו י.א. את השינוי:

- 5- סעיפים עיקריים וראה י.א. את השינוי: הכרה ב, בזהות העצמית של הערבים הפלשתינאים והירדנים".
- ב. עידוד יסודות המנהל העצמי של יושבי השטחים.
- ג. שמירת אופיה היהודי של מדינת ישראל.
- ד. התישבות סלקטיבית ושקולה הצמודה לצרכי הבטחון.

ה. מגמה מדינית מובהקת שתכליתה השלום כיעד מוחשי, קונקרטי וכו'.

והנה, עיון כלשהו במצע המערך לכנסת השביעית, תוך השוואת הנוסחאות, מראה לנו כי השינויים הם יותר שינויים שבנוסח (ולא יכול להיות אחרת, כי הרי זה מצע חדש) ולא שינויים שבמהות. אין קביעה זו באה להתלונן או לטעון כנגד עובדה זו. היא רק באה לציין אותה, ואגב כך להוסיף ולהעיר כי, אכן, המציאות האובייקטיבית ביחסי ישראל-ערב טרם השתנתה ביסודה, ומשום כך — אין שינויים מהותיים גם במצעים של שנת 1969 ושל 1973.

נתחיל מן הקל אל הכבד ונפתח מן הסוף — מסעיף ה', הוא סעיף השלום. מצע המערך לכנסת השמינית מדבר על "המשך החתירה להמתן הסטטוס קוו המדיני בשלום, כיעד מרכזי". במצע לכנסת השביעית מנוסח סעיף השלום, כמובן אחרת, אבל הוא בעל אותה משמעות. דיעוף אומר: "ישראל תתמיד בנכונותה לנהל ז ללא תנאים מוקדמים, מכל צד שהוא, עם כל מדינה משכנותיה למען חתימת הווה שלום". פטוקים נוספים בנושא זה רק מחוקים את התיזה העיקרית הזאת. מי שאומר שיש הבדל מהותי בין שתי הנוסחאות אינו אלא כאילו אומר, ולו בעקיפין, שהנכונות לשלום שבאה לביטוי במצע לכנסת השביעית היתה, לפחות, רופפת, מעורעת, פגומה, לא כנה. האומנם?

סעיף ד' הוא סעיף ההתישבות. סעיף זה מוגדר במצע לכנסת השמינית בדברים אלה: "יעשה להמשך ולביצור ההתישבות וההתנתחות בהתאם להחלטות שיתקבלו בידי ממשלת ישראל מפעם לפעם מתוך עדיפות לשיקולי הבטחון של המדינה".

הסעיף בנושא זה במצע לכנסת השביעית מנוסח כך: "יש להחיש ביצוען של היאחזויות בטחוניות והתנתחויות קבע. הממשלה בדיוניה והחלטותיה על ההתנתחות, בין כפרית ובין עירונית, תהיה מודרכת על ידי שיקולי הבטחון של המדינה".

אכן, יש כאן שינוי נוסח. אך שינוי מהות — דומה, קשה למצוא כאן.

קק"ז

דו"ג

קק"ז

קק"ז

2.1974

האידיאולוגים של חוגים אלה מרוכזים בספרו של ל. אליאב, "ארץ הצבי" מי שהיתה לו סבלנות וקרא את הספר כולו — קרא גם את הפרקים העוסקים בדמותה של החברה הישראלית. על פי אליאב בספר זה על משקה וכלכלתה של החברה הישראלית להיות תואמים את מיבנה של העם היהודי בגולה שהוא, כידוע, ללא עבודה, ללא חקלאות, ללא שליטה במקורות קיום ראשוניים וכו'.

אם נראה את הדברים נכוחה ונחרף את המ' אבק בישראל בתחום החברתי הסוציאלי; אנ ויאבק נגד תפיסות רביוניגמיות רחוקות הרשתי

א. פיאקוב (אפק) אמר: "ודאי שאנחנו וה' מחנה המרוכז ב"ליכוד" הם שתי דרכים שונות ומנוגדות. אבל נראה לי שהקו החוצה בין שתי הדרכים היה בעבר, וצריך להיות בהווה, בתחום הסוציאלי החברתי ובתחום הרעיוני הבסיסי יותר מאשר בתחום הצינוני המדיני האקטואלי בימים אלה. ההבדל בינינו ובינם התבטא, וצריך להת' בטא היום, בתפיסה על דמות החברה הישראלית, בהשקפה על המיבנה הכלכלי והחברתי שלה וכל הנובע מזה. הצינונות שלנו התייחודה לא רק בהעברה פיסית של היהודים אל הארץ, אלא גם בשינוי המיבנה הכלכלי והסוציאלי שלהם רחוק

ממשלת חירום - בעד

מאת אריה סגורי

בנאומה לפני באי המושב המיוחד של ה' העד הפועל הציוני תירצה ראש הממשלה את סירובה להקים ממשלת חירום לאומית בנימוק, שאנו עומדים לפני הכרעות קשות ומאבקים מדיניים חמורים. וממשלה כזאת לא תוכל לקבל את ההכרעות הדרושות. משום חילוקי הדעות היסודיים שהיו בתוכה.

יש להצטער, שראש הממשלה, ע"פ הדיוח בעיתונות, לא פירסמה את מהותן של "הכרעות קשות" אלו, שלגביהן יש חילוקי דעות יסודיים. הכל יודעים שה"הכרעות הקשות" שצויות להיות נדרשות בעיקר בתחום הטריטוריאלי, כלומר: בבעית ממדי הפרשה הטריטוריאלי, שאנו נידרש לעשותה. ההנה באותו זמן, בערך, שבו נהפרסם נאומה הנזכר של ראש הממשלה, נחפרטמו שתי חודעות נוספות של ראש הממשלה. האחת - שלא נוותר על רמת יהגולן, והאחרת - שלגבי יהודה ושומרון - לא תכריע הממשלה או הכנסת הנורכתי, אלא שהשאלה חובא להכרעת העם בכהירות חדשות.

כסתבר אפוא שלגבי רמת הגולן - אין כל חילוקי דעות בין הכוחות העיקריים שמהווים את הכנסת השמינית. המערך, "הליכוד", ה"מפד"ל, ואולי גם ל"ע, כלומר רוב מניין ורוב בניין מכריע במדינת ישראל אינם מוכנים לוותר על רמת הגולן, לגבי יהודה ושומרון, דמה שגם מחנה "הליכוד" יסכים שהשאלה תובא להכרעה לפני העם. אין להניח שהליכודים העצמאיים לא יקבלו את הפתרון הזה. אנו רואים אפוא שגם לגבי יהודה ושומרון ישנה אחדות דעות בין הכוחות העיקריים בכנסה.

לגבי ירושלים - ודאי חדאי שאין חילוקי דעות. לא נטעה אם נצטרף, לגבי ירושלים, לכוחות הלגים גם את "התנועה לזכויות האזרח", על כל פנים, הרוב המכריע של העם בישראל מאוחד בתשובתו: לגבי "הבעיות ה"טריטוריאליות העיקריות.

ההכרעות הקשות - מה הן?

נשאתר בעית סיני. לגבי שארם א שייך ופיתחת רפיה - ישנן החלטות מוסמכות, שהמערך התחייב עליהן לכבר במצע הבחירות לכנסת השביעית, ולא ביטל, אותן. "הליכוד" המפד"ל ודאי שאינם רוצים פחות מזה, אשר לבעית יתר שטחי סיני - אין ולפנינו, לא ב"ליכוד" ולא במפד"ל, החלטות מוסמכות ה"שוללות כל פשרה בתחום זה. נהפוך הוא: המפד"ל הדגישה לא פעם, שלא הרי שטחי סיני כהרי יהודה ושומרון לא פעם, שאם הרי שטחי סיני פ"ע - אפשר להגיע איתה לעמק השווה. דומה שגם יחסו של "הליכוד", על כל פנים של חל"קים נכבדים בתוכו, אינו כה נוקשה לגבי סיני. יש רגליים להנחה, שגם איתו אפשר להגיע לעמק השווה בשאלה זאת. ואם אפילו נניח, שישנם בתוכו חלקים קיצוניים - יש יסוד להשערה, שבמגישה פנים אל פנים במשא

ומתן שישותפו בו, תתרכך עמדתם ותתמתן. אלו הן השאלות החמורות ביותר, שידרשו "הכרעות קשות", ומסתבר שבחברה הישראלית יש מידה רבה של קונסנסוס לגבי השאלות היסודיות שהמדינה, ועמדת לפניהן בימים אלה, מדוע אפוא לא תתייצב ממשלה מאוחדת, שתייצג את הכוחות העיקריים שבעם להתמודדות משותפת עם הסכנות ועם הבעיות הקשות המצויות והצפויות?

יתר על כן: אם נבדוק מקרוב את העמדות וההשקפות של הכוחות שמרכיבים את "הליכוד" ואת המפד"ל, ולא נוכל להבחין בחילוקי דעות מהותיים ביניהם בשאלות המדיניות המעסיקות כיום את הציבור, מדוע אפוא מוקדש כל המרץ למירוץ הבלתי נלאה אחרי המפד"ל, ולא נעשה שום נסיון להידברות עם "הליכוד".

ניגודי דעות סוציאליים

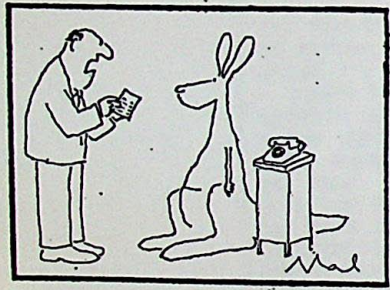
אין בדברים האלה משום נסיון לששטש את חילוקי הדעות האידיאולוגיים הפוליטיים בין המחנות המיוצגים במפלגות השונות ב"ציבור ובכנסת. אלא שדומה, שאותם ניגודי אינטרסים ודעות שונות אינם דווקא בתחום הלאומי, הציוני-המדיני האקטואלי, ישנם ניגודי אינטרסים ודעות בין המחנות בתחום ה"חברתי-הסוציאלי והכלכלי, אולם דווקא בתחומים אלה אין מרבים לדבר בהם ואין מעלים אותם כנימוקים המונעים "הכרעות קשות". מסתבר שבתחומים אלה אפשר להגיע לגישה אחת המניחות את דעת הכל. יתירה מזאת: השקפותיה בשאלות חברה וכלכלה של המפלגה הליברלית העצמאית - זו המפלגה שהיא לכל הדעות כשרה למהדרין לכל קואליציה - אינן שונות במהותן מן ההשקפות הכלכליות והסוציאליות של הגורמים המהווים את ה"ליכוד". לא רחוקות מהן השקפותיה ודעותיה של המפד"ל.

בוודאי לא הכל יישק על פי המצעים המגורסחים, וייתכנו מאבקים פנימיים גם בתוך הממשלה. עם זאת סביר, שבימים רגילים תשאף הממשלה להיות בהרכב "נוח" לה, בלי אלה שעלולים "לעשות צרות", אולם מה שסביר בימים רגילים, אינו סביר בימים אלה, שלכל הדעות הם בלתי-רגילים באשר לגשיים ולסכנות.

צרכים לאומיים עליונים

אפשר להבין את החתירה המתמדת של המערך לצירוף המפד"ל אל הממשלה, למען יתרחב בסיסה, אולם כל זה - עד לגבול מסויים, דומה שהמפד"ל, בתביעותיה הקיצרניות הגבול הוה. "השותפות ההיסטוריות" עברה את גינת בעיקר בתחום "מיהו יהודי", עברה את הגבול הוה. "השותפות הציונית הדתית, שגם העבודה ובין התנועה הציונית הדתית, שגם שכה שנים רבות, דומה שהיא מתערערת והולכת. מורו, שבה בעת שכוחות צעירים ד"תים עולים להתחישבות, ומבני הישיבות ישנם שמשתתפים במלחמה - אין אלה באים לידי ביטוי בניצוגות הציבורית של המחנה הזה. עובדה היא שבקרוב נציגי המפד"ל בכנסת אין

אף אחד מתוך ההתיישבות העובדת הדתית, הקיבוצית והמושבתית; וגם בשאלת "מיהו יהודי" נדחק קולו של הקיבוץ הרתי לקרן-זווית. ייתכן, שלהתנגדות לשתוף מחנה ה"ליכוד" בממשלת חירום לאומית יש גם מניעים פסיכולוגיים-אישיים, שביודעין או בלא יודעין משפיעים ופועלים, ודאי, אין לולול במניעים אלה; אך אן הם יכולים להיות שקולים כנגד צרכים לאומיים עליונים, ביחוד בימי חירום, ממשלת מיעוט, כממשלה שמקמת עכשיו, אף אם תאריך ימים למעלה מן המשוער כעת - האם יספיק לה כוחה לעמוד מול לחצים וסכנות? כנגד סכנות ולחצים כאלה שאנו צפויים להם, מן ההכרח שיעמוד כוח מלוכד; ולא שמחנה גדול יעמוד מנגד, יקטרג וירבה מבוכה ורפיון במריו ובחוקפנותו הקולגית. ואף אם משום מה לא תצלה ממשלת ליכוד לאומי - הרי אקשרות ההפרדה בין הכוחות שמורה תמיד, על כל פנים, ממשלת מיעוט שעלולה להוביל לבחירות חדשות איננה התשובה הטובה ביותר לבעיות ימינו.

1111 ס"א 144
28.11.1974

בכו
הי

הערות אחדות לבן-אהרון

בעקבות דבריו בטלוויזיה על הפלשתינאים

"73"

25.3.1974

מאת אריה סגולי

יש להצטרף על הצורך לכובא בדיוודברים עם בן-אהרון. הרבים, ואני כאחד מהם, שחמ' כו בעיקרי דעותיו, השקפותיו ופעולתו בתחומי ההסתדרות והחברה הישראלית צר להם מאד על שנגמרה כפי שנגמרה תקופת שרותו כמזכיר ההסתדרות. מבלי להיכנס לפרטים ולסיבות אין ספק כי יציאתו או הוצאתו של בן-אהרון מתפקידו, וכל מה שנובע מזה, לא תצמיח טובה רבה לחב"ה רה"א, ואלה, לתנועת הפועלים ולתנועה הקיבוצית.

אחרת הם הדברים, לדעתי, בתחומי מדיניות והנהגה. אצל בן-אהרון ואחרים מתקשרות ההשקפות בתחום החברתי וההסתדרותי עם ההשקפות המבוססות על ידם בתחום המדיני והבטחתי. על אף באותה מידה של לגיטימיות אפשורית וקיימת גם התקשרות אחרת: השקפות דומות להשקפות בן-אהרון בתחום החברתי, ארות, שונות ומגוונות לשל, בתחום המדיני. כל זאת — כש"ה הדיון הוא ענייני אקטואלי ובי מידה שהוא גולש לתחום ההיסטורי.

טורי, וראם את העובדות ההיסטוריות.

כלפי מה הדברים אמורים? כלפי אותו שידור בטלוויזיה בתיבת "מה עכשיו?" (17 במארס 1974) בטשא "הפלשתינאים" שבימהלכו השתרבבה גם ההיסטוריה. בראיון דיון הנכבסר בן אהרון, (בערך ולא בדיוק כי אין הדברים כתובים לפני), כי התנועה הציונית כולה, על כל התנועות והמפלגות שבתוכה, קיבלה את תכנית החלוקה (החלוקה הא"ר). וכאשר הציר לו ברה"מלוג"תא, בין היתר, כי מלבד הרב"ה ויוניטסיס"חרות גם מפ"ם לא קיבלה אותה, וגם סבנקין לא קיבל אותה, השיב בן אהרון כי אמנם סבנקין לא קיבל אותה, אבל מפ"ם (המדובר במפ"ם המ"א אחדת) כן קיבלה אותה.

לאלה שלא האוינו לתכנית זו ראוי לציין שהמדובר הוא על חלוקת הארץ לאחר החלטת א"ם של 29 בנובמבר 1947. שכן בנוגע ליחס החלוקה בשנים שקדמו לחלטתה הנ"ל דומה שברור לגמרי כי גם "השומר הצעיר" וגם "אחדות העבודה" — פועלי ציון שללו את תכנית החלוקה לחלוטין.

ובכן, דומה שבן-אהרון, שזכ"רוננו אתו, לא דק שרתא הפעם. סבנקין לא היה אחד ובודד בתוך תנועת הפועלים בשלילתו העקרונית את תכנית החלוקה. מפ"ם כולה, ובן-אהרון בתוכה כאחד ממנהיגי הכולטים, שללה עק"רונת את החלוקה גם לאחר שנתקבלה באו"ם אף-על-פי שביציגה בא"ם, על דעת המפלגה כולה, פעלו קונקרטיים לקבלתה ולשיפורה ככל האפשר.

ועידת האיחוד של "השומר הצעיר" ואחדות העבודה — פור"עלי ציון", היא ועידת היסוד של מפלגת הפועלים המאוחדת שנתקיימה בינואר 1948, למעלה מהר"ש לאהר הולדת א"ם על החלוקה, ביטאה את יחסה לחלטת החלוקה בנוסחה הבאה:

"בתנאים המדיניים החדשים שנוצרו עם החלטת האומות המאוחדות תשתתף המפלגה במלוא כוחה — על אף שלילתה העקרונית את פתרון החלוקה — בבניין המדינה היהודית ובנהגה עליה".

החלטתה זו מבטאת את היחס האמיתי של המפלגה המאוחדת: שלילה עקרונית של החלוקה וחיוב בנייה והנהגה של המדינה היהודית, בתנאים המדיניים החדשים.

הבחנה זו בין שלילה עקרונית לבין התחשבות עם המציאות המדינית הקונקרטיה מאשיינת גם את ההחלטות האחרות בנושא זה באותה ועידה וגם את מדיניותה של מפ"ם המאוחדת במשך תקופה מסוימת לאחר ועידה זו, גם את יחסה של אהר"ע וגם את יחסה של הקיבוץ המאוחד על פי ההחלטות המוסמכות של גופים אלה. בנאומו בישיבת הכנסת, בוויכוח על מדיניות החוץ של המשלה שהתקיים בראשית ינואר 1950, הציע ריפסין בשם מפ"ם להביע אי-אמון לממשלה משום 4 נימוקים, שהראשון בהם היה משום שאין לנו משלימים עם ייצוב עובדת החלוקה" (על המשמר" 3.1.50).

בהצעת המצע הנפרד שלה לזוועידה השניה של מפ"ם בשנת 1952 הכניסה חסיבת "אחדות העבודה", שבן-אהרון היה אחד מפ"עליה המרכזיים, סעיף מיוחד בנושא המדובר שנוסחו היה כזה: "לזכות איומי החוקפנות כלפי מדינת ישראל ובמלחמת התנועה, נת, אם תהיה כפירה על מדינת ישראל, תהיה המפלגה נאמנה

להכרת שלמותה ואחדותה של הארץ".

ב"עיקרים המאוחדים" של הקיבוץ המאוחד שנתקבלו בור"עדהו ב"1955 מנוסח העיקר הראשון בדברים הבאים:

"ארץ ישראל בגבולותיה הטבעיים היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי והמרחב לעליה, להתישבות ולהתגשמות המפעל הציוני".

ובכן, לא היה זה סבנקין בודד שמועדו ביחסו לעקרוני שלמות הארץ, כארץ "התגשמות המפעל הציוני". יחד איתו היה בן-אהרון ושניהם ביחד לא היו מקטלא קניא" בתוך כל הגופים שקיבלו את החלטת הנ"ל, לומר עכשיו שהכל קיבלו את החלוקה. פרט לסבנקין הרי זה משוט לא פרו"יק".

אין זה המקום לדיון על היחס העקרוני, התנועתי של מפ"ם לנושא חלוקת הארץ. ראוי הדבר למחקר מיוחד. אצל בן-גוריון, למשל, בצד חיובו הפוליטי האקטיבטואלי את חלוקת הארץ בשנת 1937, ישנם גם דברים אשר שול"לים את החלוקה מבחינה עקרונית. ברל כצנלסון כידוע, שלל את החלוקה וכן גם רבים אחרים ממנהיגי מפ"ם. גם תכנית בלי"ס מור לא הייבה עקרונית דווקא את חלוקתה של ארץ-ישראל המערבית. הנה רק בזמן האחרון העידה גולדה מאיר כי מפלגת העבודה, אף פעם לא היתה ולא תהיה מפלגת חלוקה" וכאשר בתקופת המנדטאט הסכימה (מפ"ם) לחלוקה היה זה משום שהביריה היתה גרועה יותר ללא הלכנו בתרועה לחלוקה". (דבר" 25.2.74).

ודאי אין הדברים האלה באים להוכיח כי הגישה העקרונית הבי"סיסית היא כזו בכל המקרים, בכל התנאים ובכל המצבים — היא לבדה המדריכה, הקובעת והמכריעה. ישנה מציאות פוליטית קונקרטיה שהיא לפעמים בכחינת מעצור בלתי-עביר ומינת ואין ברירה אלא לעקוף אותו בדרך כן הדרכים המצוינות. החלטת החלוקה של א"ם היתה תוצאה של מציאות מדינית מסויימת. עם זאת — לא היא שקבעה את גבולות המדינה למעשה השיג העם הי"הודי לא את מה שהחלט "לתת" לו באו"ם אלא את מה שכוותו הצבאי וההתישבותי הספיק לו "לקחת". שכן מדינת ישראל חרה"גה הרחק ממסגרת גבולות החלטת האו"ם.

לצערנו, משום מיעוט הכוח היהודי, ולא דווקא רק הצבאי, אלא בעיקר הכמותי וההתישבו"תי, אנו עלולים לעמוד עכשיו בפני מצב דומה. יש לנו תכניות, תכנית אלון" ותכנית הארנו"תחלטות על גבולות בני-הגנה, כזכרים ומסוכמים וכו' וחוקה על נציגינו כמאבק המדיני שימסדו בכל הכוח למימוש תכנית אלה או אחרת, אך מי יערוב לנו שאכנס נשיג את המירב? המצ"אות היא קשה ומרה. ישנם ויה"יו להצגם, חסימות, אימים וכו' ואם כתוצאה מן התנאים האלה נשיג פחות מן המבוקש האם יצדק או הפקחים המינימליסטים למיניהם בטענתם, הרי אמרנו לכו"?

אלה הן הערות "היסטוריות" שאולי אינן תופסות לגבי הווי"כוח האקטואלי על הדרך אל הש"לגם ואל הפתרון המדיני ביטי"נו. בוויכוח זה — ודאי שסבירות דת וטוב שהן באות לביטוי" אך מסחבר שבחיכוח זה — יש שא"גם מסתפקים בנימוקים מדיניים אקטואליים ומפליגים אל ה"יסיס"טוריה, אכן, ראוי הדבר, אבל באמנות לעובדות ההיסטוריות.

התנועה הפלשתינאית

השגות ומסקנות

א. סגולי

ועדת גיבנה ושאלת נציגותם של ערבי ארץ-ישראל, או של "הארגונים הפלשתי-נאיים" או של שניהם ביחד בוועדה זו, העלו על פני השטח מחדש את בעיית ה- זהות או הישות הלאומית של הערבים תושבי ארץ-ישראל. אין טעם קונקרטי מעשי בבירור שאלת מוצאם של ערבים אלה אף כי מבחינה תיאורטית עיונית כל-לית ומבחינה רגשית יהודית ישראלית ה- שוב הדבר מאד. הדבר חשוב מכיוון שבי- רור הדבר היה מוכיח שחלקים גדולים מבין הערבים תושבי הארץ אינם יושבים בה מ- דורי דורות כפי שהם טוענים, אלא שאף הם הינם מתגרים שהיגרו אליה במאות השנים האחרונות ובחלק גדול, במאה האחרונה, בתוקף כוח המשיכה של אפשרויות הפרנסה והרווחה הכלכלית שבאו לארץ מן העליה והפיתוח היהודיים. כאמור, אין זה המקום לבירור הנושא הזה מבחינה היסטורית רח- קה אך דומה שיש מקום לענינו לבירור שאלת זהותה של האוכלוסיה הערבית ב- ארץ בעבר הקרוב.

הערבים והמדינה הפלשתינאית

אם לראות את ההווה כהמשכו של העבר, סביר להניח שאוכלוסיה זו (וארץ-ישראל בכלל), לולא הציונות, היתה מתחלקת בין המדינות השכנות ולא היתה קיימת בכלל שום "ישות פלשתינאית" מיוחדת. בעבר, במשך מאות השנים מאז חורבן הבית השני לא היתה ככרת ארץ זו על האוכלוסיה ש- ייבשה בה, יחידה מדינית אֶתנית ולאומית נפרדת אלא מצורפת או משולבת בשלמותה או בחלקה ביחידות מדיניות גדולות (אימ- פריות) או למדינות הסמוכות לה. במשך תקופה ממושכת נחשבה הארץ כחלקה ה-

דרומי של סוריה וכך כונתה גם בפי ערבי ארץ-ישראל. אפילו בקונגרסים הערביים שדנו בבעיית ארץ-ישראל בשנים הראשו- נות לאחר הצהרת בלפור הופיעו ערבי ארץ-ישראל כנציגי סוריה הדרומית. הצה- רת בלפור והמנדאט, כלומר יעודה של הא- רץ לשוב ולהיות ארץ-ישראל ממש, הן אשר החזירו לארץ את ייחודה המדיני וה- מינהלי הנפרד. עובדה זו לא יכלה לשנות מניה וביה את זהותם האתנית והלאומית של הערבים יושבי הארץ. הם נשארו אוב- ייקטיבית ובהכרתם בני העם הערבי אשר מסביבם, בארצות השכנות. ואכן, עד היום הזה, אין להצביע על איזה שהם קווי יחוד משמעותיים של ערבי ארץ-ישראל בהש- וואה לערבים יושבי הארצות השכנות,

בעיקר בסוריה, בלבנון ובעבר-הירדן. הש- פה, הדת, התרבות, המנטאליות וכ"י גם מאחדים וגם מייחדים את תושבי האזור הזה. חוסר הייחוד הלאומי של ערבי ארץ- ישראל אושר ונחתם למעשה בתקופה יותר מאוחרת על-ידי הערבים עצמם, תושבי הארץ והמדינות השכנות. עובדה היא שאו- תם חלקי הארץ שנשארו מחוץ לשטחה של מדינת ישראל — לא התגבשו כמדינה ער- בית פלשתינאית, אף שהא"ם החליט על כך, אלא צורפו למדינות השכנות: יהודה ושומרון לממלכת ירדן, רצועת עזה לשל- טון מצרים. גם את החלק המפורז, המסוכ- סך שבגבול סוריה—ישראל שהוקצה למ- דינה היהודית, תבעה סוריה לעצמה ולאו- דוקא למען "הפלשתינאים". ערבי ארץ- ישראל, אף שחלקים נכבדים מהם התחזרו ברמה תרבותית, בפעילות ציבורית וב- תעוזה צבאית — לא השקיעו משהו מסו- דות אלה כדי לקיים ישות נפרדת במדינה עצמאית בשטחים שברשותם, חרף החלטות בין-לאומיות שחייבו את הקמתה. ואין ה- דבר מקרי. כנראה, שישות זו ומדינה נפ- רדת שמבטאת אותה לא היתה מן הצרכים החיוניים להם ביותר.

גם המדינות הערביות, אלה שפלטו ל- ארץ-ישראל ב-1948, לא עשו זאת למען הקמתה של מדינה פלשתינאית, אלא קודם- כל כדי למנוע את הקמתה של מדינת- ישראל. ספרי זכרונות, כתבים ומחקרים של מנהיגים ערבים שהיו מעורבים בדבר, ולא ערבים, מעלים את העובדה שמאו הח- לטת האו"ם בסתיו 1947 על חלוקת ארץ- ישראל עמלו המדינות הערביות במסגרת הליגה הערבית למנוע מערבי ארץ-ישראל את ייסודה של ריבונות ערבית עצמאית בארץ-ישראל. שום תכנית מדינית אחידה ביחס לארץ-ישראל לא היתה למדינות-ערב עם "פלשתינ", פרט למניעת הקמתה של מדינת ישראל. הכוחות הצבאיים, גם של- הם עצמם וגם של הערבים הפלשתינאים, היו מפורדים ומפולגים ללא תכנית ופיקוד אחידים. דומה, שגם התנגדותן לחלוקת ארץ-ישראל לא היתה משום הרצון לכוון בה מדינה ערבית, שהרי הן עצמן חילקו את השטחים שנשארו מחוץ למדינת ישראל ביניהן לבין עצמן ולא איחדו אותם למדינה ערבית פלשתינאית. גם הקמת ממשלת עזה שנועדה ליצג את ערבי ארץ-ישראל כישות עצמאית ריבונית בארץ-ישראל ושנתמכה על-ידי מצרים היתה יותר משום מעשה כנגד עבר הירדן מאשר משום תמיכה ברי- בונות עצמאית של ערבי ארץ-ישראל. ממ- שלה זו התפרקה לא רק משום התנגדותה של ממלכת עבר הירדן לקיומה אלא גם

71

חגיגות כ"ק 1974

לממלכת ירדן בסיועם ובאישורם של נציגי ערבי ארץ-ישראל עצמם. מדינות-ערב אף שלא הכירו רשמית בסיוע הזה השלימו למעשה אתו. "ישות ערבית פלשתינאית" באיוו צורה שהיא — לא התקיימה יותר. שום תביעה למדינה ערבית פלשתינאית נפרדת ואפילו לאוטונומיה מסויימת בתוך ירדן — לא הועלתה.

ההתעוררות הפלשתינאית — מטרתה ואופיה

תנועת ההתעוררות הערבית הפלשתינ- אית המיוחדת, זו שבאה לביטוי בהתארג- נותם ופעילותם של "הארגונים הפלשתי- נאיים" השונים מייסודם של יאסר ערפאת וחבריו — מטרה אחת להם: השמדת יש- ראל. מבחינה זו היא המשכה וירשתה של תנועת המופתי משנות השלושים. כוון כן זו, עיקר חתירתם — רבונות ערבית על ארץ-ישראל כולה וחסול הישות היהודית בארץ-ישראל. אצל תנועת המופתי בזמנו — על-ידי איסור עליה ורכישת קרקעות ואצל הארגונים הפלשתינאיים כיום — על-ידי גירוש היהודים מן הארץ. אצל אלה וא- לה — כל האמצעים היו והינם כשרים: מע- שי רצח-אדם ללא אבחנה, הרס והשמדה, עקירה ושריפה, פרעות וביזה. כל פשע — יבורך ויהולל. התחיל הדבר בפרעות ירו- שלים ויפו ב-1920 ו-1921, נמשך במאו- רעות תרפ"ט, התרחב במאורעות 1936—1939, גבר ועלה כדי מלחמה ב-1948 עד מעשי הטרור האימתניים של ארגוני המ- חבלים בשנים האחרונות בארץ ובעולם.

תנועה זו מראשיתה ועד היום — קווי דמיון אופייניים לה בשרשיה, במטרתה וב- אמצעיה לתנועה הפאסיסטית-היטלריסטית באירופה בשנות השלושים והארבעים. כ- תנועה ההיטלריסטית בשעתה, שינקה את חיותה מן הנחיתות והקנאה הגרמנית, נחי- תות וקנאה של עם גדול ורב שאיחר ופיגר בהתפתחותו הכלכלית, המדינית והטכנית מדעית לעומת אנגליה וצרפת, כן גם תנו- עת ההתעוררות הערבית יונקת מן הנחי- תות ומן הקנאה של בני עם גדול השולט בהמוני כוח אדם בשטחים רחבי-ידיים וב- משאבים עצומים ועם זה מפגר בהתפתחותו הכלכלית, המדינית, התרבותית והטכנית מ- דעית לעומת בני עם קטן וחלש ככני העם היהודי שאך מקרוב באו לארץ והנה הם גוברים ועולים בהתפתחותם הכלכלית, ה- תרבותית והטכנית. כתנועה ההיטלריסטית בשעתה שתלתה כל אשמה וכל פשע ב- צוואר היהודים, שעל כן אחת דתם להי- שמד, כן גם תנועת ההתעוררות הערבית תולה ביהודים ובמדינת ישראל כל חטא

שע ויש לכן להכחידה מתחת השמים.
תנועה ההיטלריסטית בשעתה כן גם ב-
ועת ההתעוררות הערבית הועלו מעשי
זריות, טבח ורצח, ביחד כלפי יהודים,
ירגת פולחן ומצוה קדושה. סימת ה-
יהאד" — מלחמת קודש בלא-מוסל-
ים — ליוותה ומלווה כל מלחמה של ער-
ים ביהודים ובישראל כדי להגביר התלה-
ות וכוח למעשי רצח.

מן המפורסמות הם קשרי התנועה הער-
ית הפלשתינית עם הפאשיזם האיטלקי
ונאציזם ההיטלריסטי הגרמני. בתקופת
אורעות 9-1936 נתמכו הכנופיות בכסף,
נשק, בתמיכה מדינית ובהדרכה צבאית
ול איטליה וגרמניה הפאשיסטיות. רבים
מנהיגי הכנופיות בימי המאורעות ובמל-
מת השחרור קיבלו את הכשרתם הצבאית
חינוכם האנטי יהודי בגרמניה הנאצית.
מנהיגים ערביים שגלו מן הארץ מצאו בה
קלט וסעד. בימי מלחמת העולם השניה
תחבר המופתי הירושלמי עם מנהיגים וק-
יינים פרו-נאציים במדינות ערביות ויחד
יצאו מחסה בגרמניה ושיתפו פעולה אתה
נגיס מתנדבים מוסלמים לעזרת הנאצים
מלחמה. המופתי היה גם בעצה אחת עם
גייטלר בתכנון השמדת היהודים באירופה
אף תכניות מוכנות היו עמו להשמדת ה-
שוב היהודי בארץ-ישראל. מנהיגים והוגי
ציונות ערביים לא התביישו לחפות על פו-
דעי מלחמה נאציים ועד היום יש מהם
מלמדים סניגוריה על השמדת היהודים
אירופה.

אף כי הלאומנות הערבית הפלשתינית
תמידה להתעטף באיצטלה מהפכנית, מר-
ה להצהיר על מהפכה וקידמה הרי היא,
אמיתו של דבר, תנועה ריאקציונית, כת-
יעה הנאצית שאף היא הופיעה כנו-
את מהפכה והתחדשות בעמיהם. האיס-
ם מהווה יסוד דומיננטי, מקור השפעה
שראה, באידאולוגיה הלאומנית הערבית.
רוב המדינות הערביות, גם "המהפכניות",
הווה האיסלם את דת המדינה, כששתיהן,
ת והמדינה, חד הם להלכה ולמעשה.
ני אלה, הלאומנות והאיסלאמיות, חופפות
בתים זו את זו. כמופתי, שהיה מנהיג
י ולאומני כאחד, כן יורשיו במנהיגות
ועת הארגונים הפלשתינאים, האיסלאם
לאומנות כרוכים יחדיו בתורתם. מגוון
בר שארגונים אלה מגנים את ישראל
דינה דתית ואילו הם לוחמים למדינה
לנית.

הלאומנות הערבית הפלשתינית כפי ש-
מתגלה בתנועת הארגונים הפלשתי-
מתיוחדת בכמה סימני היכר נוספים
משותפים ללאומנות הערבית הכל-
ולנאציזם ולפאשיזם האירופיים בז-
חוקים בה יסודות אמוציונאליים, אי-
ציונאליים. קנאות חשוכה, תוקפנות גסה,
רברבות מנופחת, גזומנות בלתי מרו-
ת וכדומה תכונות ומידות מסוג זה מאפ-

ינות אותה. יצרי גדלות ותסביכי נחי-
תות — שולטים בה בערבוביה. היא בזה
לדמוקראטיה, לחריות הפרט וסוגדת לטו-
טאליטאריות ולדיקטטורה. מגלה חוסר סב-
לנות כלפי מיעוטים לאומיים ואינה מכירה
בזכויותיהם. ואלה, בצביעותם הרבה, מטיפים
מוסר לישראל על שאינה דמוקראטית ואינה
חופשית!

"האמנה הפלשתינית" ומשמעותה
מטרתה של התנועה הפלשתינית המגו-
למת על-ידי הארגונים הפלשתינאים מוג-
דרת בבהירות מספקת, ללא כחל ושרק ב-
"אמנה הפלשתינית" שנתקבלה על-ידי "ה-
ארגון הערבי לשחרור פלשתיין" בקונגרס
שלו ב-1964 ועודכנה ביולי 1968 על-ידי
המועצה הפלשתינאית, במושב מיוחד, שבו
היו מיוצגים כל הארגונים הפלשתינאיים
שבארצות ערב, לרבות המתונים שביניהם,
אם ישנם כאלה. לצורך עניינו די בציטוט
מדויק של אי-אלה סעיפי החלטה שב-
"אמנה" זו כדי לעמוד על מטרתה של
תנועה זו לגבינו. סעיפים אחדים ב"אמנה"
זו מגדירים כי "פלשתיין בגבולותיה כפי
שהיו בתקופת המנדט הבריטי היא יחידה
טריטוריאלית אינטגראלית"; כי "העם ה-
ערבי הפלשתינאי הוא בעל הזכות החוקית
במולדתו"; כי "היהודים אשר שכנו משכן
קבע בפלשתיין עד תחילת הפלישה הציונית
לתוכה יחשבו פלשתינאים" וכו'. תחילת ה-
פלישה מוגדרת בהחלטה מיוחדת בשנת
1917, שנת הצהרת בלפור, שבה החלה
"התוקפנות הציונית" ועל כן "פירוש סילוק
עקבות התוקפנות צריך להיות סילוק כל
עקבות התוקפנות מאז התחילה הפלישה
הציונית ולא מאז מלחמת יוני 1967". המטרה
היא איפוא "מאבק מזוין — — — לשחרור
פלשתיין — — — ולריבונות עליה".

בהודמנויות רבות מוסיפים דוברים רש-
מיים של "הארגונים הפלשתינים" כי מטר-
הם הסופית לגבי ארץ-ישראל היא הקמת
"מדינה חילונית דמוקראטית" במקום מדי-
נת ישראל, שהיא, לדידם, לא חילונית ולא
דמוקראטית. על יחסה האמיתי של ה-
לאומנות הערבית ל"חילוניות ולדמוקרא-
טיה" כבר דובר לעיל. יש רק לחזור ולציין
את המסקנה המתחייבת, שהיא די מובלטת
ב"אמנה" זו, כי "מדינה חילונית ודמוקרא-
טית" זו מיועדת רק לפלשתינאים שישבו
בארץ "בשנת 1917". וכי כל האחרים, כל-
מר היהודים, יוחזרו ל"ארצות מוצאם". רק
או כמובן תהיה זו מדינה "דמוקראטית
וחילונית" למופת... להשגת מטרה זו נועד
"המאבק המזוין" ששיטותיו, אמצעיו ודר-

כיו מוכרים מקרוב בארץ ובעולם.

כאן המקום לציין תכונה נוספת משותפת
לנאציזם וללאומנות הפלשתינאית. ביחס
ליהודים — שניהם אינם משקרים. את מה
שכתב היטלר ב"מיינ קאמף" זמן רב לפני
שהגיע לשלטון על השמדת היהודים הוא
קיים בנאמנות עם הגיעו לשלטון. תהיה
זאת תמימות מסוכנת שלא להאמין לכנותן
של החלטות ה"אמנה" הנ"ל לגבי היהו-
דים בארץ-ישראל. אמנם הסיסמה "לזרוק
אותם לים" הוצנעה ואינה נשמעת יותר
בפומבי אך משמעותה של "מדינה פלש-
תינאית דמוקראטיה חילונית" בכל "פלשתיין
שבגבולות המנדט" היא אותה המשמעות.
אכן, דברים קשים. אך אין להתעלם מן
המציאות ומן האמת אף אם קשה היא.

מסתבר מכאן שכל אותו ויכוח ביחס
להכרתנו בקיומה או אי קיומה של "ישות
פלשתינאית" — היא ויכוח שלא לענין.
השאלה העיקרית לגבינו היא: מהו יחסה
של תנועה זו אלינו, אל היהודים ואל ה-
ציונות? אם "ישות" זו שוללת את מפעל
התחיה היהודית כלומר, את הקיום היהו-
די — מה לנו אף אם היא קיימת? מה
קדוש יש בקיומה של "ישות" או אפילו
"תנועה לאומית" מוכרת, אם זו במטרותיה,
במהותה, במעשיה ובדרכי לחימתה אינה
אלא תנועה לאומנית, אנטי-יהודית, ריאק-
ציונית פושעת? ואם אפילו יש בה, בתנועה
מעין זה, מעשי הקרבה ומסירות נפש, האם
רק משום כך היא ראויה להכרה ולצידוק
דינה? האם לא היו בהיסטוריה תנועות
ריאקציוניות, לאומניות ופאשיסטיות של-
פחות בראשית דרכן גילו הקרבה עצמית?
בעקבות המשורר ובשינוי גוסס יש לומר:
אם מטרת תנועה זו להשמידנו מתחת הר-
קיע, אף אם בשם הצדק תופיע — ימוגר
כסאה לעד!

שאלות וכמה הנחות יסוד

כאן ישאל השואל: ובכן — אז מה?
האם לעולם הסכסוך היהודי ערבי? האם
לנצח יחסי איבה? עד מתי? היכן המשען?
השאלות הן חדות, תהומיות כתהומיות
הגורל היהודי. אך מי יוכל להשיב עליהן
תשובה חד-משמעית? אפשר רק להניח
כמה הנחות יסוד:

א. הקיום היהודי שהמשכו עשוי להיות
מובטח על-ידי הגשמת הציונות — הוא
מושכל ראשון, מתחלט, או בלשון ראשונים
"הכרת היסטורית" ששום קשיים, מעצורים
והתנגדויות מכל צד שהוא אינם יכולים
לשלול אותה.
ב. הערבים באיזור ובארץ הם עובדה
שאינו להעבירה מן העולם. עם זאת — אין
הארץ בשבילם תנאי לקיומם, לא הפיסי
ולא הלאומי כפי שהיא בשביל היהודים.
מלחמה מתמדת היא בלתי אפשרית לשני
הצדדים. מכאן ההכרח לחפש דרכים וצורות
לדו-קיום בין מדינה יהודית ריבונית עם
המדינות הערביות השכנות ועם המיעוט
הערבי בארץ.

סבירה אילו אפשר היה להציג לפני הבוחר מן המערך כמה "פתרונות" לבחירה שכל אחד מהם הוא חד-מש- מעי מנוסח ומוגדר, מפורש וקונקרטי. אבל הרי לאמיתו של דבר, כל "הפת- רונות", כולל "פתרוננו" של אליאב, הם פתרונות תיאורטיים, שבוודאי הם כש- רים לדיונים ולוויכוחים, אולם מה טעם להתפלג על פיהם כשהם בבחינת "ביצה שלא נולדה"?

אין זו מחלוקת פנימית ראשונה ב- יחס לפתרון שאלת ארץ ישראל. ידועה המחלוקת הקשה בתוך מפלגת פועלי ארץ ישראל בשנות השלושים ביחס ל- הצעת ועדת פיל על חלוקת ארץ ישר- אל. הצעת ועדת פיל, שהיתה בעיני עצמה די קונקרטית וברורה, לא נר- אתה כל כך ברורה בעיני התנועה ה- ציונית ו/או מפא"י דאז, ועם כל חי- לוקי הדעות העמוקים מאוד- בשאלה זו, לא נתפלגה התנועה לרשימות ש- נות והיא הגיעה לידי נוסחה די סת- מית, אבל משותפת ומוסכמת ששמרה על אחדותה. ואמנם לאחר זמן קצר הוכחה ההחלטה המוסכמת כנכונה ביותר, שכן פתרון החלוקה ירד בכלל מן הפרק.

אחרת היתה ההתפתחות בוויכוח השני בסוגיה זו, הוא הוויכוח על "תכ- נית בילטמור". על פי תפיסתו של טבנ- קין וחבריו אפשר היה להגיע לידי ני- סוח משותף על המטרות הציוניות ב- תקופת המלחמה ולידי מעשים משו- תפים, ללא התפלגות. ואמנם באחת ממועצות ההסתדרות (אפריל 1944) נתקבלה החלטה משותפת ומוסכמת ביחס למטרות הציוניות, שבהחלט אי- פשרה פעילות ציונית מדינית, אלא ש- החלטה זו טורפדה ע"י החלטה שניה,

שנתקבלה בקולות הרוב במפא"י, ה- החלטה על בחירות להסתדרות בטרם זמן, והיא שגזרה למעשה על הפילוג.

והמסקנה? - פילוג, ואפילו הת- פלגות, "אד הוק" לרשימות נפרדות לעניינים מסויימים לעת בחירות, הוא תרגיל יותר מדי רציני וספק רב אם כדאי להתנסות בו בשאלות שפתרוןן תלוי לא רק בגוהמים פנימיים, אלא בהרבה במציאות הפוליטית המורכ- בת והמשתנה ובגורמי-חוץ.

ע"פ 14 הנקודות" היווה, לדעתי, בע"ר ויכול להוות בעתיד (אם תהיינה בחירות בקרוב) מצע שאיפשר ויאפשר הליכה משותפת אתו לבחירות של כל המרכיבים העיקריים שבתוך מפלגת העבודה. אלה מתוך המערך שלא היו או לא יהיו שלמים אתו, היה ויהיה עליהם להסיק את המסקנות. מבחינה זו יש מקום לתמיהה ולמעלה מזה, על אותם יחידים וקבוצות שמבפנים, שעם ההליכה המשותפת על יסוד ה- מצע המשותף, הם באותו זמן נלחמו ונלחמים נגדו ונגד נושאו מבית ומ- בחוץ. אין זאת אלא שמידות כמו סתג- לנות, פרגמטיות, אופורטוניזם וכו' קובעות בהתנהגותם יותר מן הנאמ- נות לעקרונות שבשפה כל כך רמה הם דוגלים בשמם.

ג. הכל בהשתנות. גם יחסי עמים. גם תפיסות והרגשות. גם סכסוכים "נצחיים" מתישבים עם הזמן, עם התמורות, עם ההכ- רח לחיות חיים משותפים. יחסי איבה ומל- חמה בין עמים ומדינות שררו גם באירופה במשך שנים רבות והם חלפו. ערבי מדינת ישראל לא היו ואינם שונים בתרבותם, ב- אופיים, ביחסיהם וכו' מן הערבים שמחוץ למדינת ישראל והם השלימו, ובדרך-כלל מקבלים ברובם המכריע את מדינת ישראל כמציאות שהכרחי ואפשר להיות אתה. יש, איפוא, יסוד, סיכוי ותקווה שגם הערבים האחרים יגיעו לאותו מצב.

ד. לא להרפות מלשקוד על טיפוחה של חברה יהודית-ישראלית - חלוצית במע- שיה, מוסרית בערכיה, שוויונית ברמת- חייה, איתנה ברוחה ובוטחת בצידקתה כדי יכולת ונכונות עמידה מול סכנות קיימות וצפויות.

ה. דרך ראשית להשלמה ולשלום הוא גידול הכוח היהודי בארץ, גידול כמותי ואיכותי בלתי פוסק, שיהדיר את ההכרה באיזור ובעולם, שגם אותו, את הכוח היהודי, אין להעביר מן העולם, והכרח לחיות אתו, שכן, כדברי בילינסון, "אין אמצעי לשבור את כוח ישראל בארצו, כי הכרח החיים אתו ואמת החיים אתו, ואין דרך בלתי אם להשלים אתו".

[אפק]

לעצם העניין אס"ף

2

(הרהורים והערות לדברי חיים גורי)

אי-אילו "נקודות" בדברי חיים גורי (בקיבוץ" 22.4.74) מעוררות הרה- רים. משום רצינות הדברים ומשום כנותו של דוברם, כנות שמעטים מבין

המושכים בעט בעתונים נתברכו בה, אולי כדאי להביא הרהורים אלה לידי ביטוי.

ובכן, "נקודה" מס. 1, והיא מן ה- נושאים שבסוף הראיון, היא בעיית ה- הצבעה האחרונה לכנסת, והרי זו בע- יה שעשויה לחזור ואפילו בזמן הק- רוב. ח.ג. מודה שלא הצביע "מערך" אלא "בעד אחת מרשימות המיעו- טים", וזאת משום שלא יכול היה ל- הצביע "בבת אחת בעד משה זיין, וב- עד ינאל אלון ובעד לובה אליאב". מן הקביעה הזאת מתבקשות, ע"פ ח.ג., אם כי לא במפורש, כמה מסקנות לג- בי בחירות כמו - סימון האנשים שה- בוחר רוצה בהם, בחירות פנימיות, ו- גם הירדות המערך לרשימות שונות לפי עניינים מסויימים. אפשר, אולי, שאחת מן האפשרויות האלה היתה

"גידול"

כ"ק 13 868

20.5.1974

הנה אנו עדים לתהליך של הפרדה גוברת והולכת בין חלקי אוכלוסייה שונים מבחינה לאומית ומבחינה עד-תית, בתחום העיסוקים והפרנסות. הדור הצעיר, בעיקר, "האשכנזי", פרט לזה שבהתיישבות העובדת, פונה ל- השכלה גבוהה, לעיסוקים אקדמאיים וכדומה, ואילו בני המיעוטים הלא-מייים, וגם בני עדות המזרח שבאוכלור-סיה היהודית הולכים לעבודה וממ-שיכים בה. מיותר, ולא זה המקום, ל-הכביר מילים על העיוותים ועל הסכ-נות החברתיות, המדיניות, הבטחוניות וכו' אשר במצב זה. האם נוכח זאת, וגם מטעמים רבים אחרים, לא הגיע

הזמן לחפש דרכים וצורות, גם בתחום הלימודים וגם בתחום העבודה, להק-היית החודים הקיצוניים שבהתפתחות זו? ואם ב, "אידיאליים" מדובר, הן שוטט לו פעם מין, "אידיאל" שכזה ששמו היה, "אחדות העבודה הגופנית והרוחנית", האם אין הוא מספיק ראוי, נוכח ההתפתחות המסוכנת, כדי להשקיע מאמצים אינטלקטואליים ו-מעשיים בנסיון לממשו?

והפעולה לצמצום הפער? וההתגיי-סות לצבא הקבע? והעזרה לעיירות הפיתוח? איפה, למשל, קבוצת הצעי-ריס, מבין המפגינים הרבים, שתתארגן ותבוא לקריית-שמונה לחיות בה מ-מש? יתר על כן: רבים מבין האנ-שים, מנהלים ומומחים, בעלי תואר למיניהם, ובהם אנשי "חוגים" ו, "תנו-עות מחאה", מוצאים את פרנסתם ר-עיסוקיהם בתחומי אזורי הספר, עיי-רות הפיתוח וכו' והם עצמם, עם גמר עיסוקיהם, נחפזים למקומות מגורי-הם למרכזים העירוניים, לשכונות ה-פאר והיוקרה. וכי אין זה, "אידיאל" ראוי לשמו, "ללכת אל העם", לחיות אתו ולעזור לו במצוקתו?

ישנם איפוא אידיאליים שמחכים ל-גואלם. ואף על פי שאין אלה שצוינו כאן אלא אידיאליים שבטווח הקצר, שבהישג יד מהיום למחר, שבאפשרות הגשמה של כל בחור וטוב בישראל - הם קשורים, משולבים ומתנים את הג-שמתם של האידיאליים הגדולים, ה-מתנוססים בראשי ההפגנות ואסיפות המחאה. בקשר הזה - העיקר. השא-לה היא, איפוא, ישנה נושנה: מי ומי ההולכים, לא להפגנות בלבד, אלא ב-עיקר, "לשדות". האם לא זהו העניין?

אפק

ה.ג. ע"פ דבריו כפי שהתפרסמו, מ שם מאוד מן ה, "היחשפות" מן "הסקרנות המציבה שאלות", מן ה-הקשבה הרבה, מן הדיבורים וכו' וכו' שהתגלו ומתגלים בהתכנסויות של צעירים לאחר המלחמה האחרונה. אכן, יש משהו מ, "חשבון הנפש" שבא לידי ביטוי בכל אותן התכנסויות. או-לם אחרי הכל מנקרות השאלות: ה-אם בכך המיבחנו? האם זהו העיקר? ודאי, רבים מבין המתכנסים, המפגי-נים והמשוחחים הם צעירים שעמל ועומדים במיבחנו הגורלי, שאין למע-לה הימנו, וקנצי למילים. אך הרי ה-מדובר הוא על "היום השני" שלאחר, לפני או בין המלחמות ודומה שעל ה-קשר שבין התופעות אין כבר ויכוח. ובכן, חוזרת השאלה: האם האסי-פות, ההפגנות, השיחות וכו' הם, וב-עיקר הם, עצם העניין? כמובן, מוטב ביטוי תחת אלם, ערות תחת אדישות. ההפגנות והאסיפות אולי ישנו מעט או הרבה בתחום הצורות הארגוניות, שיטות הבחירה, חילופי אישים בשל-טון וכו', גם זה נחוץ וחשוב! אבל ספק רב אם יותר מזה. ואם העלה

ח.ג. כדוגמה למציאות דומה את הע-ליה השניה שבאה כתגובה ל, ראשית ההסתאבות" של העליה הראשונה, הרי כדברי ח.ג. עצמו, זו באה עם דב-ריס, "ששינו את הארץ" והם היו ב-עיקר בתחום המעשה, בתחום ההגש-מה. הנה כך מאפיין אותם בשירו, "אנ-שי עליה שניה", נתן אלתרמן:

הם אמרו: אין זה די לדבר על ציון ועל ארץ אבות, כי צריך לסקל ולחפור באר ולחרוש ולזרוע. צריך לעבוד. זאת אמרו ועשו - - -

ח.ג. רואה בתנועות המחאה, "ביטוי לאי-נחת, להזדקקות אמיתית למשאת נפש, לאידיאליים". לאילו אידיאליים הכוונה? וכי חסרה היא תקופתנו אי-דיאליים, בעם ובארץ? הן הם ממש מתגלגלים ברחובות. כמובן, אם הציו-נות פירושה רק מגורים בארץ הרי ש-כל תושבי הארץ הם, "אידיאליסטים" בפועל, אך אם לא להסתפק בכך, כפי שאמנם מחפשי "האידיאליים" אינם מסתפקים, הרי האידיאליים פרושים לפנייהם במזומן. וכי ישוב הארץ אינו אידיאל ראוי לשמו? שטחי ארץ רח-בים פתוחים להתיישבות בתוך ה, "קו הירוק" ומעבר לו, בנגב ובגליל, ברמה ובערבה, בהר ובבקעה - למיבחר לכל גוף וקבוצה, לפי מיגוון הדעות והתפי-סות הפוליטיות וההתיישבותיות ועל פי היחס לצורות ההתיישבות הקיי-מות ובאפשרות לעצב צורות חדשות - הכל לפי הטעם האישי והאידיאל ה-חברתי והפוליטי. אף כי נעשה לא מעט בתחום ההתיישבות בשנים האחרונות - הרי אין הנעשה נמצא ביחס כל-שהו לצרכים ולממדי כוח האדם והצ-עיר במדינה. האם יש השוואה כלשהי בין ההליכה להתיישבות לבין הנהירה לאוניברסיטאות, למשל?

א. אבן ומדיניות הממשלה

מצד ישראל לפשרות וויתורים וכו', אלא שהם הערבים, בשלהם: "אף לא תיקון גבולות".

מה מצינו, איפוא, שר החוץ לשעבר? הוא סבור, לפי מעריב, שהחזרת יריחו, תביא להכשרה פסיכולוגית של הציבור בישראל לקראת אותם ויתורים טריטוריאליים שניאלץ לעשות. ומה נקבל תמורת ויתורים אלה? על כך העיר שר החוץ לשעבר בחלק הראשון של נאומו - "אף לא תיקון גבולות". באותו נאום גם התרעם שר החוץ לשעבר על שרים המכריזים על "אי נכונותנו לכל פשרה נוספת ברמת-הגולן". מסתבר כי שר החוץ לשעבר מוכן לפשרה, כלומר לנסיגה נוספת. ומה נקבל תמורת זה? ראה לעיל.

מן הקריאה ביומנו של מ. שרת בולט הקושי האובייקטיבי של ממשלה שאין בה אחדות דעים בשאלת המוקד של מדיניות החוץ והבטחון. במשך שנים ייצג אבן בכבוד ובגאון את מדיניות החוץ שלנו שגובשה לאו דווקא לפי הקווים שאותם היתווה שר החוץ לשעבר בפני אספת הסטרי-דנטים. איך זה פעל? על כל פנים דבריו העכשוויים של שר החוץ לשעבר על מדיניותה של הממשלה שהוא ייצגה כלפי חוץ - מתמיהים מאוד.

אריה סגולי

בשעתו, עם חילופי האישים ב-תפקיד שר החוץ בממשלה החד-שה היו שלא הביטו בעין יפה על חילופים אלה ואף היו שראו משום עוול באי-מינויו של אבן אבן להמשיך בתפקיד. והנה ב-ימים האחרונים היתה לנו ההזדמנות לשמוע ולקרוא את השי-קפותיו של שר החוץ לשעבר, אבא אבן, בנושאים שעומדים ב-מוקדי חיינו. אמנם ידענו שדעור-תיו והשקפותיו של שר החוץ לשעבר, אינן עולות בקנה אחד עם הקו המדיני שהתגבש בממש-לה הקודמת ושלמעשה נמשך גם בממשלה הזאת. ידענו, אבל עכ-שיו אננו יודעים יותר...

בפגישה עם חברי תא הסטרי-דנטים של מפלגת העבודה בירור-שלים גילה שר החוץ לשעבר כי בתקופת כהונתה של ממשלת גול-דה מאיר, היו כ-50 מגעים בין נציגי ישראל ובין נציגי מדינות ערב שבחלק מהם השתתף גם הוא. אלא שמכל המגעים לא יצא דבר. "שום נציג ערבי לא גילה נכונות להסכים לפשרה טריטורי-יאלית עם ישראל ואף לא נכר-נות לתיקון גבולות" (ראה, מעי-ריב" 16.8.74). היה זה גילוי חשוב ביחוד לגבי אלה הטוענים שממ-שלת גולדה מאיר לא נקטה יוזמות, לא פעלה למען תשלום וכו', מסתבר שהיתה יוזמה. היו פגישות והיו מגעים ובוודאי, כפי שמסתבר, הובעה נכונות

773

8.9.74

פקדון נשק
ס"ה "צחוק"
יולי 1974

„דברים“ כרך ג', כשני הכרכים שקדמו לו, הוא אסופה מדברי יצחק טבנקין, הפעם — מתקופת מלחמת-העולם השנייה, מראשית 1940 ועד יום הנצחון על גרמניה הנאצית במאי 1945. אך מפאת ריבוי החומר יבואו הדברים שיוחדו לשואה ולמאבק הציוני המדיני בכרך ד'.

הדברים המכונסים בכרך זה, נאמרו במסיבות ציבוריות שונות, בכינוסים הסתדרותיים, קיבוציים ומפלגתיים, ורובם ככולם, פרט לבודדים, ראו אור בשעתם בכתבי-העת של התנועה.

הדברים כולם נושמים את רוח התקופה, מוראותיה, מאורעותיה, מצוקותיה ותקוותיה. סבלות יהדות אירופה, ענותה וכליונה, מרד הגיטאות, סכנת הפלישה של האויב הנאצי לארץ, הכרח העמידה בשער, ההתנדבות וההתגייסות, גזירות „הספר הלבן“ והמאבק כנגדן, ההעפלה והקליטה, חישול ההגנה ויסוד הפלמ"ח וכי' — אלה היו מן הנושאים הכלליים העיקריים שעמדו במרכז כל כינוס תנועתי, פועלי וקיבוצי, ואשר בהם נשא טבנקין את דברו המזעיק והתובע לעמידה, להתגייסות, להצלה, למאבק, להיחלצות. זו הרוח השורה בכל הופעותיו בתקופה זו, והיא עלתה לגובה רב ביהר ייחוד בדבריו על צו העמידה וההתגייסות לעת מלחמה.

המדור הראשון בספר, „במבחן המלחמה“, יוחד בעיקרו לדברים בנושא זה, והם דברים שלא נס ליהם גט לעת כזאת, כאשר העמידה וההתגייסות הם הכרח לנו כאז כן עתה, אם גם בתנאים אחרים ובמציאות שונה לגמרי.

את המדור הזה משלימים „מילואים“ — דברים שנאמרו במוסדות ההסתדרות והמפלגה וטרם ראו אור, ואף הם, עיקרם — ימידה והתגייסות. וראויים כאן לציון מיוחד הדברים שנאמרו בנובמבר 1940, „לקראת שרה צעירה בהגנה“, ועיקרם התביעה „להקמת כוח מלחמתי יהודי“ של צעירים, מגיל 16 עד 26 — דברים שהגיעו לכלל מימושם במאי 1941, בייסוד הפלמ"ח.

תקופת המלחמה עם שהיתה רב-ז'אנים ומצוקות, היתה גם עתירת בנייה משקית, התבצרות כלכלית, ייסוד ישובים חזשים וביסוס הקיימים. עם הגידול וההתפתחות רבו הבעיות והסתעפו, והחריף המאבק הפנימי בתנועת הפועלים: בהסתדרות, במפלגה ובקיבוץ המאוחד, מאבק שגרר אתו את פילוגי של מפלגת פועלי ארץ ישראל ואת הקמת „התנועה לאחדות העבודה“. במרכז כל המאבקים והאירועים האלה עומד טבנקין — מתלבט, נאבק, בוחן ושוקל, הוגה ומבהיר, ורישומי הדברים בספר שלפנינו מרוכזים בעיקר במדור השני: „תנועת הפועלים — בעיות ומאבקים“.

והתנועה הקיבוצית לעת מלחמה שנותקה ממקורות יניקתה ביהדות אירופה, מעינות חייה לא פסקו מלפכות. במרכזה — ההתנדבות, ההתגייסות לכל שלוחות הכוח היהודי: בצבא, בפעולת הצלה, בשליחות, בהעפלה וכי'. הפלמ"ח נישא וקיים בעיקר ע"י התנועה הקיבוצית, ותורמתו של הקיבוץ המאוחד, בהשראתו הפעילה של טבנקין, בכוח אדם, בתמיכה חמרית, בעידוד מוסרי, ובמאבק מדיני — בולטת ביותר. דברי טבנקין בנושאים אלה — ובמיוחד דבריו בשתי הוועידות של הקיבוץ המאוחד, שהתקיימו בתקופה זו — נותנים ביטוי עז להישגים, לבעיות ולמאבקים בתוך הקיבוץ המאוחד. דברים אלה מכונסים במדור השלישי שבספר — „הקיבוץ במערכה“.

המדור הרביעי „עם אלה שהלכו“ — זכרון אישים שהלכו לעולמם, ויצחק טבנקין נשא עליהם את דברו. מטעמים טכניים יבואו הדברים על א. רופין ועל ב. כצנלסון, שנפטרו בתקופה זו, בכרך הבא.

הכרך מחולק, איפוא, לארבעה מדורים, מדור מדור ונושאו המרכזי, כשהאחד נוגע בשני, משתלב בו ומשלימו, שכן דברי טבנקין, אף אם היו שלובים וקשורים בשלל נושאים ובעיות, היה להם תמיד נושא מרכזי. בכל מדור ניתנו הדברים בסדר כרונולוגי לפי זמן אמירתם. דברים שנאמרו במסיבה אחת (ועידה או מועצה וכד') אפילו נסבו על נושאים שונים, לפי סעיפים מוגדרים, ניתנו בספר, למען שלמות הופעתם, בחטיבה אחת.

כשני הכרכים הקודמים, כולל גם כרך זה מדור של „נספחות“ ובו בעיקר דברים שטרם ראו אור בדפוס, תעודות, וזעירות כלליות, מפתחות, רשימת השמות והמקורות. ההערות ניתנו: א. בגוף הספר, בשולי העמודים, להבהרת ענינים ומושגים לגופם של דברים. ב. בסוף הספר, במרוכז, הערות כלליות על ארגונים, מוסדות, אירועים וכי'.

"אקטיביזם" כרך 11, חלק 4, 1974

77

שהגענו אליו בארץ אינו אלא פרי אוריני-טאציה אחת: על בין-לאומיותה של שאלת היהודים ועל עצמאות פעולתנו. היהודים יפתרו את בעייתם בפעולתם העצמית ו-עמי העולם ייאלצו אף הם לבקש פתרון לשאלתנו" (עמ' 53).

ומן האקטיביזם אל האנטי-פאציפיזם. בע-צם הימים הקשים של קיץ 1942 התכנסו המורים והמטפלות של בתי-הספר בקיבוץ המאוחד לדיון בבעיות החינוך לעת מלחמה. באותו כינוס נשא טבנקין הרצאה גדולה על "בית הספר והמלחמה". דבריו, שבאים בספר שלפנינו, מתמקדים בהדגשת ההכרה בראיית המציאות הריאלית הקיימת, שהיא מציאות של מלחמה בהווה ובעתיד הקרוב, ואלהיה יש להתכונן ולהכין את הדור הצעיר. הוא חוזר והדגיש: "ההתכוננות למל-חמה — אין פירושה אהבת מלחמה או רצון למלחמה. פירושה ראיית העתיד" (עמ' 105).

מכאן ההתנגדות לחינוך לפאציפיזם שהוא חלום שווא "בשנים הקרובות ובדור הזה". כי: "מהו הפאציפיזם? — לא אהבה לש-לום, לא אהבת החיים והאדם יש בו. הוא אמונת שווא שהמתנגד השואף לשלטון, החי מהשלטון, — אם זה שלטון מעמד על מעמד או של אדם על אדם — לא ישתמש למטרותיו בכוח ובאלימות. אמונה זו מח-לישה את כוח הטוב, ונותנת עידוד לכוח הרע. החלשים, המשוועדים, המנוצחים, ע-מים מחוסרי קוממיות ועם מחוסר מולדת, אנשים עובדים מחוסרי תנאי עצמאות — לגבי כל אלה האדיאה הזאת, שאפשר להימנע ממלחמה, היא לא רק חלום שווא, אלא גם אדיאה מזיקה" (עמ' 105).

עם זה מודגש בדברים הדגש היטב ההב-דל שבין החינוך לשם מלחמה לשמה, מל-חמה שביסודה שנאת עמים, ניצול עמים וארצות לבין החינוך למלחמת שחרור שב-יסודה אחוות אדם ואהבת אדם. הוא הט-עים: "חשוב מאוד להדגיש את החיץ המב-דיל בין חינוך פאשיסטי לחינוך סוציאליסטי טי לוחם". — — — החינוך הסוציאליסטי למלחמה — "פירושו להילחם על דבר ש-הנהו ההיפך הגמור ממלחמה. החינוך למל-חמה מול הפאציפיזם, הוא מלחמה על עולם ללא מלחמות, על עולם אנטי-מיליטאריסטי. אנטי מיליטאריזם לוחם!" (עמ' 118).

על כן קובע טבנקין: " — — — יש לטפח בילד את ההרגשה של אחוות אדם ואהבת אדם, לנטוע בו יחס לקדושת חיי האדם, לקדושת חיי היהודי. בית ספרנו לא יהיה מיוסד על שנאת גזעים, על שנאה ל-ערבים על אהבת המלחמה!"

" — — — למה אנו זקוקים בראש ורא-שונה? לכוח יהודי חפשי, לאיש יהודי הדרוך כולו למלחמה. ופירושה של מלחמה: גם אפשרות של נצחון וגם אפשרות של מפלה. לא יהיה ערך לדגל העברי בארץ ישראל אם יהודי הארץ לא יקומו בגבורה אחרונה להגן עליו. לא תוגן הארץ, לא יוגן הדגל העברי אם ישלחו ילדינו, משפחו-תינו מהארץ. — — — כל שילך לחוץ לארץ הריהו כעוזב את החזית — היא הח-זית אשר בה צריכים אנחנו להיות עד הרגע האחרון של המלחמה בתחומיה וגם אחרי הרגע האחרון הזה — למלחמה פארטיזאנית גם במקרה של פלישה לתוכה. — — — אלה שמתפרנסים וקיימים בארץ זו, אלה שחיים בה וראו בה אושר — בל ילכו מהארץ הזאת!" (עמ' 36). "ואם אנחנו ניפול פה יבואו אחרים במקומנו" (עמ' 89). בדיון פנימי בוועד הפועל של ההסתדרות אמר: " — — — אם נגזר עלינו ליפול — ניפול פה עם הנשים והילדים וכל מה שיש לנו פה". אבל " — — — גם עכשיו נקרא לכל יהודי לבוא הנה מפני שזה מבטיח עתיד. — — — בכל אופן, כאן יש לנו סיכוי. אנחנו צריכים להגיד: לא לפנות! על אחריותנו — לא לפנות!" (עמ' 446-447). " — — — צריך להתכונן לצרכי הגנה אחרים: לסכין ולמקל, למלחמה פארטיזאנית, שלא רק הגברים אלא גם הנשים משתתפים בה. המחשבה צריכה להיות: כל נקודה, כל איש בכל נקודה בכל מיני נשק צריכים להיות מוכנים להגנה" (עמ' 454). כזהו פירושו של האקטיביזם היהודי בימי חירום.

"אוריניטאציה" ופאציפיזם

מן האקטיביזם במובנו של טבנקין נובע ישירות עיקר אחר והוא עיקר "האוריני-טאציה על עצמנו" שאף הוא מנושאי דבריו של טבנקין בתקופה זו. עיקר זה הגיע לידי ביטוי חד בוועידה החמישית של ההסתדרות (אפריל 1942) — בוויכוח על "האוריניטאציה" לאחר המלחמה. האויב הנאצי עמד אז בקרבת מצרים וסכנת פלי-שתו לארץ היתה מוחשית ביותר. מבין אנשי השומר הצעיר ופועלי ציון שמאל היו שטענו לאוריניטאציה על "עולם המ-חר" שבראשו ברית המועצות והיו שתבעו אוריניטאציה על מעצמות המערב. כנגד כל אלה טען טבנקין: " — — — הרי זה נראה כמעט כטירוף-דעת כאשר ערב פלי-שה גרמנית לארץ אנו יושבים ומתווכחים על גורמינו ופועלנו" — והמשיך: "כל מה

הספר "דברים" כרך ג' ליצחק טבנקין שהו-פיע זה מקרוב * — טבוע בו הותם התקופה, היא תקופת מלחמת העולם השנייה. המל-חמה, השואה, סכנת הפלישה הגרמנית ל-ארץ, המאבק על צורותיו השונות עם הספר הלבן וכי — אלה מהווים את הרקע לדב-רים שנאמרו בנושאים השונים בכנסים הר-בים שנתכנסו באותה תקופה, ואשר דברי טבנקין בהם, קובצו בספר זה.

מכאן, שהמוטיב המנחה בדברים המכו-נסים הוא מוטיב העמידה כנגד האויב ה-נאצי, אם לעת פלישה, בהתגוננות, ואם במלחמה ישרה אתו, תוך השתלבות בכו-חות הלוחמים הסדירים והבלתי סדירים. המאמר הפותח את הספר הוכתר בשעתו בשם "איך נעמוד?" והוא סמלי לתקופה ההיא אך לא רק לתקופה ההיא. נוכח סכנת המלחמה שאנו שרויים בה — אקטואליים הדברים כאז כן עתה.

אקטיביזם יהודי בימי חירום

המלחמה וכל הכרוך בה היא, אשר העל-תה ביתר תוקף את רעיון האקטיביזם שגם בזמנים "רגילים" היה מעיקרי משנתו הצי-בורית של טבנקין. האקטיביזם היהודי מו-עמד בספר זה על עיקרו: פעולה עצמית ממשית. לא פאטאליזם ולא אופטימיות מופרזת אלא ראיית המציאות כמות שהיא, ופעולה עצמית בהתאם. "החטא הגדול ביו-תר הוא כשאדם או אומה אינם משתמשים במלוא כוחותיהם" (עמ' 30) למלחמה ש-היא, לגבי היהודים, ובייחוד בתקופה זו, מלחמה על הקיום.

* דברים, כרך שלישי (1940-1945), הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ה. 525 עמ'. כינס. ליונה בהערות והחקין לדפוס א. פיאקוב.

מן התקופה הקשה עם התקרבות הצבא הגרמני למצרים והתגברות הסכנה של פלי-שתו לארץ עולים בספר הדים להתלבטות גדולה ואף לחילוקי הערכות ודעות כיצד על הישוב לנהוג במקרה של פלישה גר-מנית היו בישוב, ואף בתוך תנועת הפו-עלים, שהעלו רעיונות בדבר העברה מאור-גנת של ילדים ונשים לארצות שמעבר לים. אפשר להתרשם שהיה גם ויכוח על צורת ההתנגדות של הישוב לפולש הגרמני, אם בהתנגדות ישירה בארץ ומחוצה לה או ב-מלחמה פארטיזאנית בפנים הארץ בלבד. כתגובה להלכי-רוח דפיטיסטיים שהילכו אז פה ושם בישוב אנו קוראים בספר את דבריו המתלהמים של טבנקין בנושא זה:

הפלמ"ח — ייסודו, גדולו, טיפוהו — היה מעיקרי דאגותיו בתקופה זו. מקובל לחשוב את יום ייסודו של הפלמ"ח בל"ג בעומר תש"א (15 במאי 1941) והנה מתוך החומר שראה אור בספר שלפנינו מתברר שעד בנובמבר 1940 בשיחת חברים פני-מית, העלה טבנקין את הצורך בהרחבת היקפה של ההגנה ובהעמקת תכנה. כיצד? על-ידי "יצירת 'שורה' צעירה מגיל 16 ועד 26" ושבמסגרת זו תיעשה פעולה חינוכית ורעיונית למען "ליצור בלב הנער את היחס לרובה בלי שיאבד את דמותו הרוחנית" לבל יראה "ברובה ובפצצה את העיקר" אלא כ"רע הכרחי שיסיף להיות רע הכרחי עשרות שנים" (עמ' 28). אלה הם דברים שבישרו את הקמת הפלמ"ח. אף הטיפוהו בהרבה על קביעת מסגרתו ועל רוחו.

בקשר לפלמ"ח יצוינו כאן שתי פרשיות נוספות שרישומיהן ניכרות בספר שלפנינו. האחת, בקשר להחזקתו וקיומו של הפלמ"ח והשניה, ביחס לצורת הקשרים של איש ה-פלמ"ח לחטיבה, לבסיסה ולפעולתה. אשר לפרשה הראשונה — המדובר הוא בתקופה, במחצית שנת 1942, שעצם קיומו של ה-פלמ"ח היה בסימן שאלה משום חוסר אמר צעים וחוסר תמיכה מצד המוסדות. בתקופה זו פותח, בעיקר ע"י טבנקין, רעיון השילוב של עבודה ואימונים גם כעיקרון כשלעצמו וגם כמקור קיום החזקה. בספר שלפנינו אנו קוראים מדברי טבנקין: " — — — הישוב הזה, וקודם כל — הקיבוץ הזה (ה-קיבוץ המאוחד) משקיו, אנשיו, כספתי, ה-אשראי שלו — הכל צריכים לעמוד לרשות ההתגייסות וההגנה. — — — הקיבוץ, הישוב העובד העצמאי, חייב להקים נוסף לכוחו שבצבא, רורבה מגויסת, שהיא גם עובדת וגם מתאמנת — כוח ער, מגוייס ומזכך בכל ישוב ובכל נקודה לכל שעה שיידרש. — — — מהי אמת המידה לגיור-הנ? כל היכולת! אנחנו מציעים דבר שאם יקום יהיה לדבר גדול וגורלי: כוח צבאי

יהודי עצמאי! — — — האם יכול הכוח העצמאי לקום בהנאים המיצעים? אם הת-יובה היא חיובית, מוכרח הפלמ"ח לקום ולהיות לכוח של כחש!" (עמ' 92—101). באותה מועצת הקיבוץ המאוחד שבה נ-אצרו הדברים דלעיל הציע טבנקין לקיבוץ להכתתך במתן הלוואה להגנה בסכום של 3000 לא"י לחדש — הצעה שנתקבלה ו-קיימה ובוה הצילה את המשך קיומו של הפלמ"ח. היתה זו החלטה היסטורית (היא מתפרסמת בספר במדור "תעודות", עמ' 490). שממנו תוצאות מרחיקות לכת בהמ-עד הזמן בתקופת המאבק ובמלחמת השח-

פרשה שניה נוגעת לוויכוח שהיה בתוך הפלמ"ח ובתוך התנועות שקיימו אותו ב-יחס לטיב הקשרים וההשתייכות של חבר הפלמ"ח אל חטיבתו. האם תהיה זו השתייכות כות קבועה ורצופת-זמן, בדומה להשתייכות החייל בצבא או השתייכות חולפת, זמנית. כאמור, חצה הוויכוח את מחנה הפלמ"ח עצמו. אנשי השומר הצעיר צידדו בהשתיי-כות חולפת, בחילופין מתמידים של החברים, בעוד שאנשי הקיבוץ המאוחד חייבו קב-עות לאורך-זמן כנהוג בצבא. בספר מובאים דברי טבנקין בדיון זה שהתקיים ביולי 1943 כשהוא אומר: " — — — נוכח המצב צרי-כים איזה רכבות להיות מוכנים לעמד ב-מצב שיווצר אחרי המלחמה. לזלא הפלמ"ח היתה ההגנה העצמית יורדת לחלוטין. — — — הצידוף של עבודה ואימונים הוא טוב. זה מבטיח שלא תהיה תלישות ולא סולדאטסקה — וישנה עצמאות כלכלית. אן אנו תלויים בתרומות. — — — יש לנו בפלמ"ח ענין פרוליטארי וענין לאומי, על כן יש להגדיל אותו. — — — ואם המדובר הוא על תלישות מהבית, האם אפשר לקרוא לזה תלישות כשאיט משמר העמק יושב בעין-חרוד ולהיפך? — — — הליכה רק מהפלמ"ח, טרם שנגמרה המלחמה יש בזה רפיון. — — — יש עוד מה לעשות בפל-מ"ח: הכרת הארץ — — — יש גם לעשות

פעולה תרבותית ורעיונית — — — יש לתת לפלמ"ח מנוף של הרחבה והתמדה, אחרת — הכל יתמוטט" (עמ' 478—479).

בעיות ומאבקים

המדור השני בספר הוא "תנועת הפועלים בעיות ומאבקים". ואמנם נושא אתו מדור זה — גם בעיות גם מאבקים. בעיות פנימיות של תנועת הפועלים מודקרות על זיויהן וסבכתן אך עם זה גם מוארות באור המקל על התרתן. אין אלה בעיות שעבר זמנן. להיפך — עם הזמן רבו, החמדו ו-הסתבכו. דומה שבעיות "נצחיות" הן שכאז כן עתה קיימות ודורשות פתרון. משום כך נראים הדברים שבספר כאקטואליים כאילו נאמרו לשאלות זמננו.

בתקופה זו ועל רקע הבעיות — הלכו והחריפו הוויכוחים בתוך התנועה. סיעה ב' שראשית צמיחתה חלה עת בסופו של שנות השלושים — הלכה והתעצמה. עיקרי דבריה, בקורתה ותביעותיה — מודקרים בכמה מאמרים שערכם לא פג עד היום הזה. תצוין כאן תעודה שראויה להיקרא היסטורית שמגבשת ומנסחת את הבעיות, הוויכוחים וההשקפות של סיעה ב', הלא הן "ההנחות לוועידת משלגת פועלי ארץ יש-

אחת מן הבעיות הסבוכות של תנועת הפועלים הכללית והארץ-ישראלית — היא בעיית השלטון. מצד אחד הותרת התנועה לשלטון בעם כדי להגשים יעודיה אך מצד שני בתהליך הפעלת כח השלטון יש והת-נועה מסתנוורת מן הכוח שבדיה ומאבדת

את דרכה הייחודית. נגד "הסתנוורת" זו מן השלטון מופנים הרבה דברים בספר זה. אומר ט: "המכשול הגדול ביותר, הסכנה הגדולה ביותר לאדם ולאנושות טמונים בתאוות השלטון על האדם. — — — אולם תוכן המלחמה הסוציאלית הוא מלחמה על שלטון. — — — בפאתוס שהיה לתנועת הפועלים בארץ, בשאיפתה לשלטון בעם, כפי שהורנו הדיעה הנסיון בעשרות ה-שנים האחרונות כרוכים גם זגוק, הסכנה והפאטאליות של מלחמה בין פועלים, עובי-דים ואיכרים על שלטונם והשפעתם בעם ובארץ" (עמ' 163).

סכנה גדולה ראה טבנקין במלחמה על ה-שלטון בתוך ההסתדרות. לא מלחמת דעות ולא מאבק מפלגות רעיונית, אידיאולוגית, פוליטית — לא היא מפתחה אלא המלחמה על השלטון לשם שלטון. מלחמה זו הופכת שוני של דעות לניגוד. דעות, שתוך פולמוס מחריפות ומתנפחות כדי מלחמה הודית בין פועלים בתוך ההסתדרות האחת קריארו של טבנקין, כפי שבאה לביטוי בספר זה, היתה לשיתוף של הפועלים כולם ולא שלטון של חלק אחד על משנתו. "השלטון עצמו, המלחמה על השלטון והשגת השלטון — יש בהם איזה ניגוד פנימי, מוסרי לעצם חינוך הפועל — — — יש כזה משום שי-מוש באמצעי שתכנו מנוגד למטרותו. — — — כדי להגשים אידיאל של חברת פועלים חפשית ולהפוך את העם כולו לאנשים עובי-דים — יש הכרח במלחמה נגד השלטון הקיים ובעד שלטון אחר. — — — אחת הפרובלימות העיקריות של תנועת הפועלים וההתלבטות העיקרית שלה היא מסביב לשאלה הזאת — — — בדבר הדרך לשלטון והשימוש בו, בדבר השמירה על אופיה של תנועת הפועלים, על טוהר האידיאל המו-סרי שלה ותכנה המוסרי — — —" (עמ' 207).

אחדות פועלים — כיצד?

בין הנושאים הרבים שהספר דן בהם נמצא גם הרבה רעיונות ותפיסות הנוגעים לנושאי אחדותה של תנועת הפועלים, תכנה, טיבה ויצירתה. יצאה זו ההריפה מאוד בתקופה זו י"הרי זו תקופת הוויכוחים הגדולים בין הסיעות בתוך מפא"י, הקמת

(א) אחדות סוציאלית או אחדות מעמדית. יסודה אחדות תנאי החיים ואורח החיים. אחדות זו מתגשמת להלכה אם לא למעשה בהסתדרות (וגם במפלגות הציוניות-סוצי-ליסטיות) בקליטתה בתוכה אנשים עובדים, כמנוסח בחוקתה "החיים על יגיעם מבלי לנצל עבדות זולתם". אין פירוש הדבר, על-פי שבנקה, שבבנקיה "ל פגיעה כל שהיא ביסוד זה — מחויב המציאות הפי-לוג המעמדי. אם רק הוויית החיים הבסיסית נשארת מאוחדת בתוך המעמד — על ההס-תדרות לפעול להקהיית ניגודים, לצמצום פערים, לביטול הופעות של ניצול וכדומה ולשמור על אחדותה המעמדית. בעדותו בפני ועדת הששה מטעם מפלגת פועלי ארץ ישראל לבחינת המצב בהסתדרות לקראת ועידתה החמישית (1942) טבנקין אר-מר: " — — — העזרה ההדדית, שלילת הניצול והעבודה השכירה במשק העצמי של הפועל הן איפוא מיסודות הסתדרותנו. הן היו אחד המניעים ליצירת חברת העוב-דים, שנועדה להקנות להסתדרות זכויות וסמכויות נוספות גם מבחינה משפטית חו-קית. — — — סמכות זו היתה מכוונת לשתי מטרות יסודיות: א. פיתוח הארץ — — — ב. הגברת יכולתה של ההסתדרות להילחם בהבדלים בין השכבות השונות ש-

בהן ציבור הפועלים, בין החוקים והחל-טים, ולמנוע בתוכה ניגודי אינטרסים המת-הווים בין מנצלים ומנוצלים" (עמ' 147).

(ב) ביטוי שני לאחדות זו היא האחדות הפוליטית שאיננה אחדות פוליטית. אין אחדות זו מחייבת מרות שלטונית של הדעה האחת על האחרות אלא חתירה למיצוי המ-שותף, ולפעולה משותפת. טבנקין ראה אפ-טרות וחובה לקיים מפלגת פועלים אחת עם השומר הצעיר ועם פועלי ציון שמאל שכן הוא ראה את כל החלקים הציוניים-סוציאליסטיים שבתוך ההסתדרות כחלקים של תנועה אחת שיכולה להיות מאוחדת גם במפלגה אחת. בדבריו במועצת השומר הצעיר באפריל 1942, בתגובה לדברי ה-"התמודדות" שנשמעו במועצה זו אומר טבנקין בין היתר: " — — — דרך אחת לנו במלחמה ובהיאבקות. והנשק העיקרי הוא כוח פועלים למלחמה, כוח מאוחד, אגב מלחמה על ערכים והישגים ועל עצמאות פיזית" (עמ' 165).

סמכות ההסתדרות

בספר הזה באים במקומות שונים דברי תגובתו של טבנקין להחלטות שנתקבלו ב-ישיבות הוועד הפועל של ההסתדרות וב-מועצת ההסתדרות בדבר משלחת ההסתדרות לקונגרס הבין-לאומי של האגודות ה-

עם כל החתירה למיצוי המשותף והמ-אוחד בפנים תנועת הפועלים לא שלל טבנ-קין את זכות ההכרעה של הרוב בתחומי העשייה. הוא דרש שתינתן להסתדרות סמ-כות רחבה ביותר בתחומים רבים ובהיקף רחב. אנו קוראים בספר: "אנחנו אומרים: סמכות להסתדרות בתפקידיה ההתישבו-תיים, התרבותיים, סמכות לדין ולהחלטה בשאלות הפוליטיות לארגון פעילות פר-ליטית, סוציאלית ולאומית. אמנם יש חלקים, משמאל ומימין, המערערים על הסמכות ה-זאת. אלה ואלה אומרים: סמכות בתנאי שהיה לנו רוב. אנחנו איננו מתנים תנאים. אני יודע רק הגבלה אחת לסמכות הזאת והיא: חוסר הסמכות להטיל דעות על הזר-לת. שום רוב, ואף הכלל כולו, אינו יכול להטיל אמונה על היחיד" (עמ' 218).

הספר מסתיים בדברים שנאמרו לאחר ה-פילוג במפא"י, פילוג שטבנקין לא השלים אתו. אך ראה טבנקין, ע"פ ספר זה, את הפילוג הזה?

אנו קוראים: " — — — המסגרות המס-לגתיות הקיימות התפקעו לא מסיבות אר-גוניות, אלא מתוך התלבטות גדולה בין שיתוף ושלטון, בין הכרעת ימין ושמאל ואיחוד. אותו ההרכב של הארגון הפוליטי המפלגתי שהיה — איננו ולא יהיה עוד. בתקופת המעבר לאיחוד ציוני-סוציאליסטי, פוליטי-מפלגתי אחד, שאנו מאמינים בו ושואפים אליו אין דרך חזרה לצורות מפ-לגתיות שלא יכלו לאחד בתוכן את הפעי-

טרור ערבי

הטרור הערבי מראשית פעילותו, יותר מאשר הוא מבקש להפיל קורבנות ולפגוע באנשים, מבקש הוא לפגוע ברוח, לערער את המוראל, להטיל מבוכה. בדרכו זו הוא תר אחרי "מטרות קלות". הפגיעה בעיירות הפיתוח נמצאת בדרך-המלך של המדיניות הזאת. למרבית הצער, דומה שלפ-עמים יש לאויביו גם הישגים בקו זה. תסכול ציבורי, התפרעויות ומבוכה, כפי שאירעו, הם שמך-משחה על גלגלי הטרוריסטים ומעודדים אותם לפעילות נוספת. אך יכול גם להיות אחרת. הקורבנות והסבל, הפצועים וההרס, יכולים להיות גם גורם מחשל ומלכד. בתי-שאן שילמה את המחיר, ולא בפעם הראשונה. לבנו ותנחומינו נתונים לקרבנות הרצחנות השפלה, ליתומים, לעיירה המיוסרת. יחד עם זאת אנו תקוה שמה שהתרחש ישמש כחומר מאיץ להתחשלות, להתבגרות מהירה, לעליית הנכונות וההתנדבות להגנה עצמית, וכן לכל יתר הדברים המתחייבים ממצבו של עם נתון במצור ובלחימה.

מיומן מעו"חיים 22.11.74

לים ולא יכלו להפעיל בתוכן את הבלתי-פעילים ולהעלות את התנועה ואת המעמד כולו לשליחותו" (עמ' 224).

הקיבוץ

המדור השלישי בספר, והוא רב כמות ואיכות, הוא המדור על הקיבוץ, ובעיקר על הקיבוץ במלחמה. רבים מדפי המדור הזה מתמקדים בבעיות השליחות והחינוך בגולה ובארץ.

כבספרים הקודמים כן גם בזה יוחד מדור מיוחד לאישים שהלכו לעולמם בתקופה זו ואשר טבנקין נשא עליהם את דברו. במדור זה נכללו: חיים שטורמן, אנשי "חירות" מגבעת ברנר (עליזה פאס, אלפרד ואן-דרוואלדה, לוצי פיסר וזאב אורבאך), או-טו רוזנבאום, מנחם אוסישקין ובר ברוכב. דברי אזכרה על ב. כצנלסון וא. רופין שמתו בתקופה זו, יבואו מטעמים טכניים, בכרך הבא. בספר מתפרסמים לראשונה פרוטו-קולים מדיונים בישיבות פנימיות של מר-סדות ההסתדרות ומפלגת פועלי ארץ יש-ראל. הוא מלווה אפרט מפורט של הערות-הסבר, תעודות היסטוריות, רשימת שמות, מפתחות ומקורות — להאיר עיני הקורא. בסיכום — הרי זה מספרי המקור של התנועה. כל השוחר לדעת את התנועה, אור-חה ומחשבתה יפנה אליו.

אוקטובר 1974 [אפק]

אחדות מעמדית ואחדות לאומית במישנתו של טבנקין

הנושא שעליו אני רוצה לייחד את הדיבור ניתן אולי להגדרה בניסוח הבא: אחדות מעמדית ואחדות לאומית במישנתו של טבנקין.

אתחיל את דברי באפיזודה שקראתי אי-פעם באחד מספרי זכרונותיו של "בונד", מדם. בזכרונותיו אלה הוא מספר כיצד נקלע, מתוך סקרנות, זוד הקונגרסים הציוניים שלאחר מותו של הרצל. מן היציע בו ישב והתבונן באולם בו הסתופפו הצירים, משך את תשומת לבו אחד מהם, ששתי תוויות עות לו בשני דשי מעילו: בדש האחד - תווית עם דמותו של הרצל, ובדש האחר - תווית עם דמותו של מרכס. האיש בעל שתי התוויות, אחד מצירי "פועלי-ציון" הראשונים, היה למשל ולשנינה בספרו של מדם, אך גם בפי רבים מבין הצירים הלא-סוציאליסטיים בקונגרס. "הא כיצד?" - תמהו - "מרכס והרצל יחד? שני הפכים בנושא אחד?!"

אכן, גם הציונות "הכללית" וגם ה"בונד" האנטי-ציוני - שניהם לא הבינו את השילוב הזה שבין נאמנות ללאומיות היהודית לבין נאמנות למעמדיות הפועלית, שציינה את הציונות הסוציאליסטית.

זכור לי ויכוח דומה בנושא המזיגה של הציונות עם הסוציאליזם בתקופה מאוחרת יותר. היה זה במסיבת-הסיום של הסמינר העולמי השני של "החלוץ", שהתקיים בווארשה בקיץ 1930. גרינבוים, שהיה אחד מן המרצים הראשיים בסמינר ומן הדוברים במסיבה, טען שיש משהו מן המלאכותיות ומחוסר האמת בזיווג זה שבין הציונות והסוציאליזם והסמלים שלהם, שכן, ביסודו של דבר, הפועלים והחלוצים הם ציונים נאמנים ושלמים, ובמקרה של ניגוד בין צרכים ואינטרסים ציוניים לבין צרכים ואינטרסים סוציאליסטיים - הוא בטוח שהצרכים והאינטרסים הציוניים יכריעו את הכף.

בתשובתו טען טבנקין שאין לתאר ניגוד כזה, שכן אין אינטרסים סוציאליסטיים העלולים להיות בניגוד לאינטרסים ציוניים, וכן אין אינטרסים ציוניים העלולים לשלול או להיות בניגוד לאינטרסים המעמדיים של הפועלים. הוויכוח התגלגל לשירת "האינטרנאציונל", ערכו ומקומו בתנועת הפועלים העברית. בלהט דבריו על האינטרנציונל קרא טבנקין בקול: "נשיר אותו". ואז קם כל הציבור הגדול על רגליו ובהתלהבות עצומה שר את הימנון-הפועלים אל השירה הצטרפו גם גרינבוים והאחרים, בהם גם כאלה שלא מן המחנה, שהיה קרוי אז "מחנה ארץ-ישראל העובדת".

נושא זה - על היחס ההדדי שבין הציונות והסוציאליזם, בין "לאומיות" ו"מעמדיות", בין אחדות לאומית ובין אחדות מעמדית - היה נתון גם בחוץ תנועת הפועלים העברית בארץ, תחילה בין פועלי-ציון והפועל הצעיר ומאו ייסוד "אחדות-העבודה" - בינה לבין הפועל הצעיר. זה היה אחד מסלעי-המחלוקת הגדולים בדיונים ובמו"מ לקראת איחוד שתי המפלגות, במפלגת פועלי ארץ-ישראל.

הפועל הצעיר, מראשיתו, ובחריפות יתרה א.ד. גורדון, שללו כל אינטרסים, כל צרכים וסמלים מעמדיים נבדלים וכל קשר של תנועת-העבודה העברית לתנועת הפועלים הבין-לאומית - בעוד שפועלי-ציון, ולאחר-מכן אחדות-העבודה, חייבו אותם. בסופו-של-דבר הגיעו לידי נוסחאות משותפות וקם האיחוד - מפלגת פועלי ארץ-ישראל, ולא אכנס במסגרת זו לפרטים.

נחזור לטבנקין ולמישנתו בנושא זה. ולצורך זה עלינו לשוב אל תקופת בחרותו של טבנקין, בשנות פעילותו בפועלי-ציון בפולניה.

ויכוח היה לו לסבנקין עם ברוכוב בכמה נושאים שהיו מכבשונה של הצ.נות הסוציאליסטית באותה תקופה, ולצורך ענייננו נסתפק בהבלטת שניים מהם. בנושאים אלה עסקה באינטנסיביות רבה מועצת פועלי-ציון ברוסיה, שהתקיימה בווינה, בספטמבר 1909: ברוכוב וסבנקין שניהם היו צירים באותה מועצה, אשר בסך-הכל השתתפו בה 13 צירים, שייצגו, לפי הדו"ח מאז, 28 קבוצות, בני 5 עד 70 חברים בכל קבוצה, ובסך-הכל - 390 חברי מפלגה.

אחד מן הנושאים העיקריים שהיו שנויים בוויכוח במועצה זו היה נושא אחדותה של תנועת הפועלים. הבעייה בכללותה שעמדה לדיון הייתה, האם לחייב אחדות פועלית מעמדית יהודית כוללת או מפלגות פועליות נבדלות, לפי אידיאולוגיות. מהמשך הדברים יובן יותר תוכן הוויכוח. סבנקין טען אז:

" - - - מרכז ה"בונד" הוא שהנהיג ברחוב היהודי את הנוהג להקים מפלגות נבדלות בגלל כל סכסוך מפלגתי. עתה התעורר רצון עז בקרב ההמונים להתאחד. יבנו להם התיאורטיקנים את מבצריהם העיוניים כאוות-נפשם, אולם בחיים מהווה הפרולטריון מחנה מאוחד, מלוכד. תהייה לנו מפלגה לוחמת אחת, ולא קבוצות ספרותיות, המתקוטטות ביניהן לביץ עצמן".

(דברים, כרך ב', עמוד 459)

מן הדברים האלה משתמע בבירור, שסבנקין חייב את מפלגת-הפועלים המעמדית הרחבה, הכוללת, ללא הבדל השקפה ודעה. על רקע המציאות הקונקרטי של תנועת הפועלים היהודית אז נשמעו הדברים האלה כשוללים גם את קיומה העצמאי האוטונומי של מפלגת פועלי-ציון. תנועת הפועלים אז הייתה קרועה ושסועה בין מפלגות שונות: גלותית ("ה"בונד") טריטוריאליסטיות בצורות שונות (ס.ס. וסיימאים) ופועלי-ציון הארץ-ישראלית, שלא הייתה מן החזקות ביותר בין המפלגות. בתנאים אלה נודעה העזה רבה בהצעת האחדות הכוללת, שהייתה עלולה, למעשה, להוביל להתחלפות של מפלגת פועלי-ציון כמפלגה עצמאית אוטונומית. ואמנם מכך חששו ברוכוב וחבריו, והם התנגדו לאיחוד זה. כנגד חשש זה טען סבנקין:

" - - - ללכת יחד עם "הבונד", עם כל הפרולטריון היהודי, האם לכך ייקרא חיסול?"

(שם עמוד 464)

הוויכוח השני באותה מועצה היה ביחס להשתתפותה של מפלגת פועלי-ציון בקונגרס הציוני. ברוכוב, ועמו מרבית צירי המועצה, התנגדו להשתתפות בקונגרס הציוני, משום טעמים מעמדיים וכו'. לא ניכנס לפרטי הדברים שהנם יחובים ומוסברים ב"כתבים" של ברוכוב, כרך ב', עמוד 460-467. סבנקין, עמו עוד אחד או שניים מן הצירים חייבו את המשך ההשתתפות. בהנמקתו, סבנקין, בין היתר:

" - - - לאמיתו של דבר קיימות בתחום העשייה הציונית הרבה נקודות-מגע בין הפועלים והבורגנות וההמון הזעיר-בורגני הרחב. ינסו ה"פרוגנוסטיקנים" (כלומר: המתנגדים להשתתפות בקונגרס הציוני בנימוקים שיסודם ב"פרוגנוזה" ההיסטורית - המעתיק) להתחמק ככל שיוכלו, אך קיימת ועומדת העובדה שמצד אחד יכולה מפלגת פועלים לנהל מלחמה מעמדית, ומן הצד השני מעוניינים הפועלים לעחים בדבר שמעוניינים בו גם חלקים של מעמדות אחרים.

מכל הסתירות יש רק מוצא אחד: כציונים, המבינים את הצורך

והיה אם נשאל: כיצד יבוא לידי ביטוי הייחוד הציוני של החלק הציוני ה. עלי בתוך מפלגת הפועלים היהודית הכללית, כיצד תוכל לפעול במסגרת זו, הכללית, שהיו בה גם חלקים אנטי-ציוניים?

מסתבר שטבנקין היה חדור אמונה, כי אפשרית אחדות הפעולה המקצועית והכלכלית עם הפעולה הציונית, כשהם דרים בכפיפה אחת, ללא חשש של התגברות השפעת הלא-ציונות והאנטי-ציונות שבמסגרת המאוחדת. טבנקין האמין באינטרסים ובצרכים של הפועל היהודי, שיתגברו וייכבשו לעניין הציוני.

במציאות המסובכת והמסוכסכת לא עמדה השקפתו של טבנקין על האחדות הפועלית היהודית במיבחן ההגשמה. ה"בונד" התגבש כמפלגה עצמאית - מקצועית ופוליטית וגם אנטי-ציונית לוחמת, שלא איפשרה קיום מסגרת משותפת

אחת עמו. עם זאת, במצבים מיוחדים חייב טבנקין, ועמו חברים אחרים, הליכה משותפת עם ה"בונד", כשם שבתקופה מאוחרת יותר, בארץ, חייב טבנקין ממשלת ליכוד לאומי עם "חירות" בתוכה. מצבי-חירות מיוחדים היטו אצלו את הכף לצד זה או אחר.

בשנת 1930, לקראת הבחירות לסיים הפולני בפולין, וטבנקין או בשליחות - חייב את ההליכה לבחירות ברשימה משותפת עם ה"בונד" כשהוא נתמך בכך ע"י מפלגת פועלי ארץ-ישראל, מיד לאחר ייסודה. השומר הצעיר וגורדוניה, שתמכו ברשימה הציונית הכללית, שגרינבוים עמד בראשה, ראו בהליכה משותפת עם ה"בונד" משום "כלאיים" והתקיפו אז, תוך לעג, את שליחי הארץ ופועלי-ציון על צעד זה. אך כאמור, הרצון להוות כוח יהודי פועלי כל-שהוא ותחושת האחדות היהודית המעמדית הם שהכתיבו את המהלך הזה.

*

יסוד האחדות המעמדית במישנתו של טבנקין - כמה משמעויות היו לו. סכימטית - סיווגתי אותם לארבעה:

(א) אחדות סוציאלית; משמע - אחדות שבחיים, - בתנאי חיים ובאורח-חיים - המושחתת על העבודה, חזון שוויון האדם ושוויון בתנאי חיו. עוד בוועידת-היסוד של אחדות-העבודה, ב-1919, מפרש טבנקין את מושג "אחדות העבודה" כ"אחדות על יסוד העבודה ועבודה כיסוד של אחדות".

תפיסה זו של האחדות היתה נחלתה של אחדות-העבודה כולה, מראשיתה, וממנה הונחלה להסתדרות העובדים ולמפלגות הפועלים. קשור עמה ונובע ממנה אותו עיקרון ארגוני, שהוא גם מהותי, המתיר להסתדרות ולמפלגות הפועלים לכלול בשורותיהם רק אנשים עובדים "החיים על יגיעם, מבלי לנצל עבודת זולתם";

(ב) אחדות כוללת של כל הכוחות והגופים הציוניים-הסוציאליסטיים. טבנקין השלים עם אחדות פועלית חלקית רק בלית-ברירה, אך חייב את האחדות הכו' ז. על-פי ספרו של ד"ר יוסף גורני - "אחדות-העבודה" - היה טבנקין בדיונים הראשונים על האיחוד ב-1925, בין המחנגדים לו, ולאחר-מכן ב-1927, במועצת אחדות-העבודה שדנה בכך, בין הנמנעים. אלא שלא מצאתי בספרו של גורני אסמכתות והוכחות לקביעות אלו. לעומת זאת יש עמי פרטיכל, ללא תאריך, שמצאתי בארכיון העבודה, של דיון בוועד הפועל של אחדות-העבודה בעניין זה, ובו אומר טבנקין את הדברים הבאים:

"האיחוד עם הפועל הצעיר איננו פסול, אבל לא רק אתו. צריך להעביר את הדבר לציבור (הפועלים)".

משתמע מכאן צידוד באיחוד, אך לא חלקי אלא כולל.

בתקופה יותר מאוחרת התרחבה תפיסת האחדות וכללה את השומר הצעיר ואת פועלי-ציון-שמאל, לאחר הצטרפותם להסתדרות הציונית. את שתי

החטיבות הללו ראה טבנקין כחלקים של תנועה אחת, תנועת פועלי ארץ-ישראל. יש על כך דברים רבים בספרי "דברים". ב"התמודדות" שהכריז השומר הצעיר לעתים כנגד חלקים אחרים בתנועת-הפועלים - ראה סכנה גדולה. לא האמין בחפיצת ה"אלטרנטיבה" של השומר הצעיר, והתנגד לה. גם את האיחוד עם השומר הצעיר לעת ייסודה של מפ"ם, לא ראה אלא כשלב לאיחוד כולל.

התנגדותו בתקופה מסוימת להקמת המערך בין "אחדות-העבודה" (השנייה) לבין מפא"י נבעה בחלקה הגדול משום שמלכתחילה נבנה המערך כ"מערך זוגי", ולא כמערך כולל. הוא המשיך לתבוע את המערך הכולל, כשלב לאיחוד הכולל.

ג) אחדות רעיונית-פוליטית - ולא אחדות רעיונית. אחדות כוללת הייתה, מעצם טבעה וטיבה - בהיותה כוללת זרמים בני מוצא, חינוך וסגנון שונים - את חופש ההתבטאות בכל צורותיה ואת העימות החפשי בין הגוונים ויגונים. על כן - לא מרות שלטונית של דעה אחת על האחרות אלא חתירה מומדת למיצוי המשותף, ושיתוף ממשי באחריות ובמעשה. האימרה המקובלת שהופנתה ל"השומר הצעיר" בהקשר לאיחוד: "קחו אותנו כפי שהננו, ונקח אתכם כפי שהינכם" - מבטאת את ההסכמה מראש לזרמי מחשבה שונים, שהיאבקות, הוויכוח והעימות ביניהם הם לגיטימיים בהחלט. וכל זאת - בלי לשלול או לפגוע באחדות המעשה המשותף.

טבנקין לא השתתף בוועידת כפר-ויתקין, שסימנה את הדרך לפילוגה של מפא"י. בדיונים פנימיים שלפני ועידה זו נשארו בסטנוגרמה דברי הנמקתו לאי-השתתפותו בוועידה. הוא אמר:

" - - - פירוד הוא טירוף-דעת. מי עושה את הפירוד? כולנו עושינו את הפירוד. 'אנו רוצים בכוח יהודי, האם נשיג את זה ע"י כך שנהיה מפלגת שמאל? אנו רוצים בהעפלה - - - הגנה עצמית, קיבוץ פתוח, קואופרציה שרכושה נתון לכל עובדיה, איגוד מקצועי המעלה את הפועל הפשוט - אידיאות אלו יש להן סיכוי לקבל רוב בין פועלי ארץ-ישראל. האם ע"י פירוד נגיע לכך? - - - אני אומר לא השתתפות ברע. בפילוג המפלגה אינני מוכן להשתתף. הכרחית מלחמה פרינציפיונית על מפלגה אחת, הפתוחה לזרמים ולדעות, שע"י דיון מתמיד לגופן של שאלות חגיג לאחדות".

מסחבר שקיימות בתוך תנועת הפועלים שתי אסכולות ביחס לפירוש מושג האחדות. האחת - ביסודה הרצון להשליט את האחדות בכוח המרות השלטונית, והאחרת - יסודה ברצון למיצוי המשותף ובפעולה משותפת. הראשונה היתה אחד מגורמי הפילוג הראשיים של מפא"י ב-1944, והאחרת היתה מגורמי האיחוד הראשיים בשנת 1968, עם הקמת מפלגת-העבודה הישראלית. שתי אסכולות הן, שנאבקו והתנצחו ביניהן. בתולדות תנועת הפועלים גברה לעתים האחת, ולעתים האחרת. האיחוד שקם עם הקמת מפלגת העבודה, ואחר-כך המערך עם מפ"ם, האם יכולים היו לקום על יסוד ההחלטות הצנטרליסטיות של ועידת כפר-ויתקין?

ד) אחדות להגשמה למעשים. האחדות הפועלית, אליבא דטבנקין, מלבד היותה ערך לעצמה - עיקר חשיבותה בהיות עצמה בעלת-יתר כוח ויתר יכולת להגשמת מעשים חלוציים. מכאן עיקר המחלוקת בתנועה העולמית של פועלי-ציון, בראשית שנות העשרים, מחלוקת שהביאה לידי פילוג התנועה בוועידה העולמית החמישית של פועלי-ציון בווינה, ב-1920. לא על נושאים עיוניים מופשטים היה עיקר הוויכוח, אלא על המעשה הארץ-ישראלי. באותה ועידה אמר טבנקין:

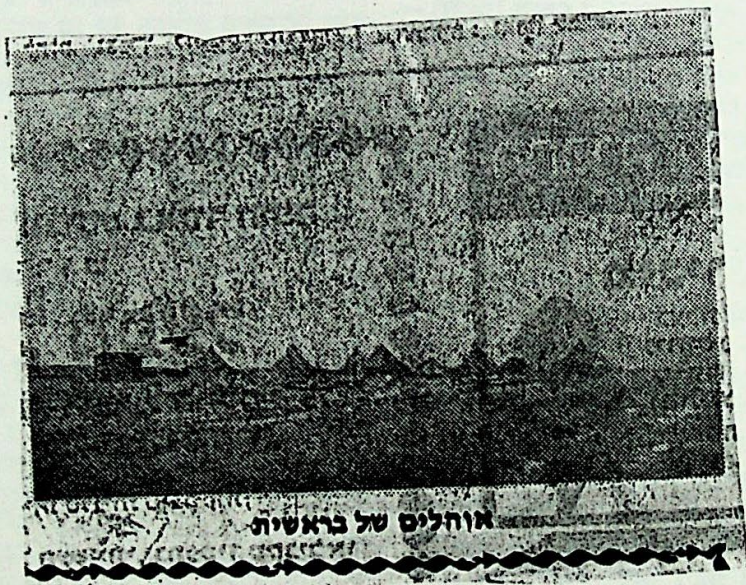
" - - - ההבדל בינינו ובין פועלי-ציון בגולה הוא באקטיביות שלנו. אתם דורשים מחבריכם תמיכה, סולידאריות. אנחנו דורשים את האיש כולו. חבר "צעירי-ציון", המחזיק בידו האחת במחרשה וביד האחרת ברובה, הוא יותר רבולוציוני מקומוניסט יהודי בווינה, המקבל רזולוציה שמאלית ביותר, ואיננו חי חיי פועל - - - לנו לא חשובים המכירים ב"פלשתניה" בפרוגנוזה אלא חשובה הפעולה הממשית בארץ-ישראל".

מכאן גם אחד הנימוקים החשובים ביותר. בהתנגדותו לאיחודה של התנועה הקיבוצית בעת הוויכוח הגדול בנושא זה, במחצית השנייה של שנות השלושים. איחוד התנועה הקיבוצית בתנאים הנתונים אז היה מחליש את תנופת ההגשמה של הקיבוץ, את המעשה החלוצי. נימוק זה בצירופו עם נימוקים אחרים, בוודאי תרם את חלקו להתנגדותו אל האיחוד המוצע.

ולסיכום: ראינו שגבולות האחדות המעמדית על-פי טבנקין היו רחבים למדי ולעתים נראו אף רחבים מדי, כמו בזמנים ובמצבים שבהם חייב אפילו מסגרת ופעולה משותפת עם ה"בונד", ולא רק לגבי האחדות המעמדית כך אלא גם לגבי האחדות הלאומית. טבנקין שהיה מראשי הלוחמים כנגד הסכם העבודה עם הרביזיוניסטים ובאותה תקופה אף לא חייב במיוחד קואליציה רחבה אפילו עם המזרחי וציוני ב' - חייב אחדות לאומית שתמצא את ביטוייה בממשלת ליכוד לאומי בתקופה שלאחר מלחמת ששת הימים.

ימי חירום, ימי סכנת מלחמה - היו אצלו בבחינת יוצאים מן הכלל, המזוייבים. ליכוד כל כוחות העם. בימים שכאלה ראה את העיקר בעמידה איתנה, שלשמה ליכוד כל הכוחות הוא צו עליון.

* * *

אוחלים של בראשית

לבין אנשי יבנה וחכמיה, הוא מפוקפק ביותר. ההיסטוריון המוכשר והמעמיק שהלך לעולמו ללא עת, גדליה אלון, הוכיח במחקריו שראו אור בספרו "מחקרים בתולדות ישראל", כי לאור העובדות (ראה מאמרו, "הליכתו של רבן יוחנן בן זכאי ליבנה") מתחוויר "שהורר-מאים נתכוונו לרכא את האומה כולה בכל הדרכים — — שרבן יוחנן בן זכאי וחברתו הלכו ליבנה לא מפני שהם ביקשו להם מקום זה אלא מפני שנשלחו לשם שלא בטובתם, כרבים אחרים מן הבורהים, אנשי השם, לפי שיבנה אחד ממקומות הגולה שנכ-לאים בהם המשלימים מן העם" (וכי (מחקרים בתולדות ישראל, חלק א', ע"פ 237).

ובכן השקפה שרואה בהליכתו של ר' יוחנן בן זכאי ליבנה משום ניגוד למעשי הקנאים אינה כל כך מבוססת. לא ניגוד היתה, איפוא, יבנה לירושלים הלוחמת אלא המשך באמצע-עים אחרים ובתנאים אחרים, שכן זכרונות המלחמה, גבורותיה ועלילותיה שימשו מקור השראה גם לקיומה של יבנה וחכמיה.

בדומה לכך מופרכת ההשקפה הגורסת, והיא גורסת בעקיפין גם ברשימתה של רחל רוונצווייג, כי בעטים של הלוחמים הקנאים בא עלינו החורבן ואפשר היה למנוע אותו אילו היו היהודים נוהגים בדרכי שלום ונועם עם הרומאים. ושוב, משום קוצר המצע, אין אלא להסתמך על מחקריו של גדליה אלון ז"ל.

הוא אומר: "נראין שמעיקרה של המרידה עשו הרומאים מלומה עם עם היהודים שבא-רץ ישראל שתכליתה היתה: גטילת האוטו-נומיה המדינית מישראל וביטול שלטונה של הסנהדרין, וביותר — דלוללה הפיסי והרוחני של האומה, בדרך שלא יהיו עוד היהודים בארץ כשרים להתקומם כנגדם ולאיים על שלטונם. לפיכך לא הבהינו ברוב המקרים בין קיצוניים למתונים, בין לוחמים ורופי-שלום — ולפיכך לא נענו (הרומאים) במת-כוון פעמים רבות לקריאתם של אנשי השלום להקדים ולבוא לעזרתם — — שכן עיקר מבוקשם במלחמה היה זיכויו של העם ולא הכניעתם של מחוללי המרד" (שם, ע' 234).

עובדות רבות מביא גדליה אלון במחקריו שמוכיחות כי הרומאים לא הבחינו במעשי אכזריות ודיכוי בין הקנאים הלוחמים, ובין בקישי השלום. "פעמים הרבה הכריעו לט-בה מאות ואלפים מאנשי השלום שמעולם לא עמדו להילחם עמם והרגו את הלוחמים שנכנעו לפניהם ושהבטיחו להם את בריחתם" (וכי).

מרד בר כוכבא המשיך את מלחמת הקנאים כשם שמלחמת הקנאים היתה המשך למלח-מות המכבים. לכל המלחמות האלה היה מקור אחד: אי-הכניעה. הרצון לחיות חיי עם עצמאי, חופשי. וכי אין הציונות ממשיכה את השאיפה הזאת? וכי אין היא יונקת מאור-תור מקור? המעפר בעפר את המכבים, את הקנאים ואת אנשי בר-כוכבא — האם אין הוא מצטרף, ולו אפילו בלא-יודעין, למשמי-צי הציונות? הרואה בבר-כוכבא מנהיג פא-סיסטי האם אין הוא חוזר, ולו בלא יודעין, על ההשמצות הסובייטיות שגם הציונות היא פאסיסם?

בתקופה האחרונה, עם הרחבת הדיון על הסכסוך היהודי-ערבי מסביב לארץ ישראל, יש ומרחיקים לכת אלפיים שנה אחורה ומע-לים לדיון פרשיות היסטוריות מימי הבית השני ולאחריהם. עולות פרשות החורבן, הקנאים, יבנה, מרד בר-כוכבא וכדומה. בשטף הדיבור או הכתיבה יש שמפגינים היפכא מסתברא שמתיימר להיות מקורי ביו-תר. מהם בולטים במיוחד אלה שמעמידים לעמוד הקלון את הקנאים, את אנשי מצדה, את בר כוכבא, ומלוויהם של אלו מבין חכמי ישראל באותה תקופה. יבנה וחכמיה והנלווים אליהם מוצגים לראווה כדוגמה וכסמל לריא-ליות, לפכחון, להשלמה עם המציאות, לראייה מרחיקה לכת, שכן הם-הם שהצילו את ישראל, את קיומו, את תורתו, את רוחו וכי.

הגדילה לעשות רחל רוונצווייג ברשימתה: "יעוד הציונות כיום — כיבוש שותפים" (שד-מות ג'ה, קיץ תשל"ד). לדידה, על פי רשימה זו, שני גורמים מנוגדים פעלו בהיסטוריה היהודית והם "שעיצבו את גורל העם בעבר". האחד — הסגידה לגבורה, והשני — חוכמת החיים שבעשיית השונא לאוהב.

בשל אנשי הגבורה, אליבא דרחל רוונצווייג, באו עלינו כל הרעות והצרות בארץ ובגולה — ולוא הם הלוחמים היהודים, מאז ועד היום, מימי גזעון ויפתח, המכבים, הקנאים, בר כוכבא ועד טרומפלדור ועד בכלל. גבורת טרומפלדור, לדידה, אינה אלא "גבורה רומ-אית" ולא "חוכמה יהודית"; יהודה המכבי לא לשחרור כמהה נפשו אלא "תאוה להת-

פישות טריטוריאליית", ובר כוכבא היה לא פחות ולא יותר אלא פיהרר פאשיסטי... ובכן, הבו לגבורה היהודית. הבו גודל לחוכ-מה היהודית. ה"גבורה" וה"חכמה" הוצגו כאן באופן מלאכותי כערכים מנוגדים, אחד מול השני. הראשון — לקלס ולשמצה. השני — לגאון ולתפארת.

כל "הפילוסופיה" הזאת, כפי שבאה לידי ביטוי ברשימה, בנויה על ניגודים מדומים, מלאכותיים, והיא בניין שאינו חדש ביותר. נושא היחסים שבין אנשי המרד ובין "יבנה וחכמיה" הוא נושא שנתון בוויכוח בהיסטור-יוגראפיה היהודית. יש שמציגים את שני אלה כשתי תפיסות עולם דרכי התנהגות מנוגדים ומתנגשים אהדדי. יש שתולים את חורבן הבית השני בעצם המרד ובקנאים שניהלו אותו, ואילו את המשך הקיום של העם היהודי הם מייחסים ליבנה וחכמיה. על פי השקפה זו נידונים לגנאי גם אנשי מצדה ובר כוכבא, ועל פי הגיון זה היה צריך לשלול ולגנות גם את המכבים בעבר הרחוק וגם את לוחמי הגיטאות בתקופתנו — אלא שהראשי-נים זכו בנצחון ועל כן, מובן מאליו, הם צודקים, יפים וישרים, ואילו האחרונים יותר מדי קרובים לתקופתנו ויותר מדי ידועה ונאמת מכדי שאפשר יהיה למישהו למרוד בה. אבל הקנאים ואנשי בר-כוכבא — שאני

של עם ישראל. תהיה התשובה לכך שתהיה, אבל דומה שאין להוציא מ-השבו הגורמים שקיימו את ישראל, הקשר החי לארץ ישראל. הזכרונות, הכ-הות, התפילות, האגדות וכי הקשורים ארץ ישראל ועם המאבקים עליה — חי את כוחות הקיום של העם. וקשרים אלה הנמצע לנתק אותם מן הקנאות ומן הגב היהודית ביחס לארץ ישראל, מאז ועד ה-לכן ההפרדה שעושה רחל רוונצווייג אנשי הרוח ובין אנשי הכוח בבניין י-ישראל החדשה, כאילו בזכותם של הראשו-אנו חיים ואילו האחרונים מביאים עלינו כל הצרות — גם היא הפרדה מלאכותי-מדומה, שאינה קיימת. במציאות לא ה-הגבורה היהודית מתגלה כלל אילו לא פ-בה רוח הקיום ורצון הקיום. וגם להי-רוח זו שפרנסה את הקיום היהודי ינקה מן הגבורה ומן המאבק היהודי הממושך ארץ ישראל.

על פי רחל רוונצווייג, מצדה וביתר הורידו העם ל"תהום". איננו יודעים מה היה ק-לעם ישראל ללא כאבק על קיומו העצ-עמים גדולים וחזקים מאתנו, שלא נלחמי-קיומם ועצמאותם, נעלמו מן הבניה, וי-שגורל דומה היה צפוי גם ליהודים א-נכנעו. אפשר לשאול: ומה בכך אם "נעלמים"? הן גם העמים שנעלמו — נעלמו ממש פיסית. הם התבוללו אחד ב-נטמעו, פשטו צורה ולבשו צורה ואיך ה-נשאר "קיימים". ואם הקיום הפיסי הפ-

הוא הערך הקיים היחיד, מה רע אין בהפסקת הקיום הלאומי? מה היה רע בה-בוללות?

השואל כך ביחס לעבר, מן ההגיון שישאל גם ביחס לתווה, שכן מבחינה מהותית: בכך הבדל, ומה שלא נעשה בעבר ניס-כל שהיא, הרי אם הדבר אפשרי, יתכן לעי-תו בהווה. ואם אין הדבר נעשה בהווה, רחל רוונצווייג אינה מציעה זאת, כי אפשרי היה, וטוב היה לעשותו בעבר? נ-תבר שאין היהודים, לפחות בחלקם הגד-מוכנים להפסיק את קיומם היהודי המיו-לא בעבר ולא בהווה, ובין הגורמים שה-את "הקיום" הזה לא היה הגורם האר-ישראלי מן האחרונים שבהם דוקא.

האנטי-תיזה לאי-הכניעה ההיסטורית היהודים שרחל רוונצווייג, כמסתבר, ני-אתה — היא, כמשתמע, הכניעה. היא עש-להצילנו "מן התהום". אך ההיסטוריה ה-דית מאז ימי מרד בית שני ובר-כוכבא מ-מלחמות הגיטאות אינה מוכיחה זאת. כא-עשו הרומאים כלה ב"אנשי השלום" פחות מאשר באנשי ומלחמה. הוא ה-בניטאות בימי השיאה. במציאות החיים ה-הברירה חדה כל כך בין אי-כניעה וט-לבין כניעה וקיום. לעומם הברירה ה-אהרת: אי-כניעה עם סיכוי של נצחון ל-כניעה עם סיכוי רב של מפלה. האם לא ל-החיים היתה עמידת הגבורה בהיסטוריה היה-דית? ובתווה — אילו היו הציונות והייש-היהודי בארץ נכנעים להתנגדות הערב-החזרת ונשנית — האם היינו מגיעים

לעצמה היעוצה לנו סוף סוף נתגלה לנו מטה הקסמים
 מה מאוד. סוף סוף השונא לאיבה. זהו, לדבריה,
 לעשות את השונא לאיבה. זהו, לדבריה,
 המצב האחד בו מובטחים לנו בטחון וחיים."
 הגילוי הזה לא צריך היה להרחיק נדוד אל
 יאבות דרבי נתן "מכילתא דרבי שמעון בר
 זחאי". הוא זוהר בפשטותו מן התנ"ך בדברי
 ישעיהו: "וגר זאב עם כבש" וכו'. אלא
 שהבעיה היא, כפי שגם רחל רוונצוויג מודה:
 "איך עושים שלא יהיו אויבים?" לרחל
 רוונצוויג ישנה תשובה, והיא: "הבה נחקור
 מה פירושו לעשות את שונאינו — אוהבינו.
 זו תהיה ציונות היום."

ובכן, מהי איפוא הציונות כיום?
 לא עליה, לא התיישבות, לא סתימת פערים
 חברתיים, לא גידול הכוח היהודי אלא —
 הבה נחקור...
 והרי אנו חוקרים ותמהים, חוקרים ותמהים.

אפק

77 תמוז 31 46 (926) 1976

טובה ודברים תכוהים

משה נחום יבקר, כפי שהוא מעיד על עצמו, ביקור קצר בארצות-
 והרי הוא מספר לנו משהו מרשמיו ומהרהוריו ובעיקר על
 ים"ה (ב"קבוץ" מס' 41).
 אורה הכל שפיר, מבקר אדם בארצות-הברית, פוגש את היורדים,
 ומספר עליהם. אלא שבתוך הכתבה-הרשימה הזאת משתרבים
 משפטים תמוהים ואין אתה יודע מה מקורם, מה כוונתם ומה
 ללמדנו.
 וב חגי:

גשתי עם כמה מבין היורדים. יהיה זה מאוד לא צודק לעשות
 לדעתי, אין גם טעם לבוא אליהם בביקורת ובטענות. כמוכן
 שמח לו בחרו לחיות כאן, אלא שממהות חיינו נובעת גם הזכות
 את הארץ בה האדם רוצה לחיות."

"ממהות חיינו נובעת גם הזכות לבחור את הארץ" וכו'. אכן,
 מעורר תמיהה. אם הכוונה היא לזכות הפורמלית בוודאי שהצדק
 חגי, שהרי האדם, כמאמרם של חכמים ונבונים, נולד חפשי וזכותו
 חפשי גם בתנועתו ובנדודיו, מכאן לשם ומשם לכאן, ובייחוד
 בתקופתנו, תקופת הנדידה הגדולה. אך המדובר הוא לא בזכות
 לית, החוקית, אלא ב"מהות חיינו" — הא כיצד? האם ממהות
 יהודיים, הציוניים, הארץ-ישראליים, הקיבוציים — נובעת, הזכות
 את הארץ" וכו'? ואם אמנם כך הוא — מה יש להתלונן על
 ? הרי לפי ה"קונצפציה" הזאת הם אינם אלא, מממשים את
 זאת וזכותם לבחור. אם כן — מה נאמר ומה נדבר?

דגי, אינה לי המקרה לשמוע פעם בהרצאה אחת את אחד מן
 באוניברסיטה העברית בירושלים, שהוא כיום אחד מן הפרופסו-
 רים בארץ. הוא דווקא היה שמח, כך הוא כותב, אילו, בחרו לחיות כאן.
 הוא גם אומר — בפירושו: "ויש הכרח להעלות את קרנה של ישראל
 בארץ" על ידי שליחים נכונים והסברה מתאימה", והרי אין לחשוב
 ש"הסברה מתאימה" זו צריכה לעקוף את ענין העליה. הכוונה היא,
 איפוא, טובה. אלא שאם כך חוזרות השאלות למקומן: כיצד מתיישבים
 הדברים? כיצד חיים עם הסתירה הזאת? כיצד ומה מסבירים?
 (אפק)

הנה כי כן. ישנה, איפוא, תיאוריה שכזאת, והיא מהלכת ברחובות,
 באוניברסיטאות ופה ושם גם בקיבוצים. והתיאוריה היא פשוטה בתכלית
 הפשטות: "ככל הגויים — בית ישראל". מה הם עוקרים מארצותיהם —
 אף אנו כך. אלא שכאן עולה מיד, בכל פשטותה השאלה: האמנם קיימת
 השוואה כלשהי בתחום זה בין "בית ישראל" לבין "כל הגויים"? —
 הן הם, הגויים, חיים במיליוניהם בארצותיהם, עובדים ויוצרים ואנו,
 בהמונינו, ברוב המכריע של עמנו, מפורדים ומפורדים, וכאן בארץ,
 במדינת ישראל העצמאית, לאחר כך וכך שנות ציונות ו-28 שנים של
 מדינה, נדמה אפילו ל-3 מיליון טרם הגענו. ומסביבנו ועלינו וכנגדנו
 כאן — המונים גועשים, נוהמים, רוגשים שנאה. מה יש להאריך. הן
 הכל כה ידוע וברור, והנה מבקר בן קיבוץ בארצות-הברית, פוגש יורדים,
 שלפי "אומדן יודעי דבר" (כך אומר חגי) הם בניו-יורק בלבד —
 300 אלף (ראוי לציין, כי יש רואים את המספר הזה מוגזם ביותר
 ומפריחים אותו במכוון היורדים להצדקת עצמם), ואין לו לחבר קיבוץ
 זה, עליהם, כדבריו, "ביקורת וטענות", שהרי "ממהות חיינו נובעת גם
 הזכות" וכו' כנ"ל, בעוד שלאמיתו של דבר, ובמצבנו, אין זכות זו
 דומה אלא לזכותו של החייל לערוק מן החזית!

וכמוכן, כ"פועל יוצא" הגיוני מפילוסופיית "הזכות לבחור" נובעת
 הקביעה השניה שקובע חגי ברשימתו: אם יהודים בארצות-הברית חיים
 ברמת חיים גבוהה ואם בנוסף לכך ישנם יורדים הרי יהודי ארצות-הברית,
 כך אומר חגי, "צריכים להיות יותר ממשוגעים" כדי להחליט לעלות
 לארץ."

בוודאי, אין לחשוך בכותב הרשימה שהוא משבח את הירידה או
 שהוא אינו רוצה בעלייתם של יהודים מארצות-הברית לארץ. זה לא!
 אדרבא. הוא דווקא היה שמח, כך הוא כותב, אילו, בחרו לחיות כאן.
 הוא גם אומר — בפירושו: "ויש הכרח להעלות את קרנה של ישראל
 בארץ" על ידי שליחים נכונים והסברה מתאימה", והרי אין לחשוב
 ש"הסברה מתאימה" זו צריכה לעקוף את ענין העליה. הכוונה היא,
 איפוא, טובה. אלא שאם כך חוזרות השאלות למקומן: כיצד מתיישבים
 הדברים? כיצד חיים עם הסתירה הזאת? כיצד ומה מסבירים?
 (אפק)

87 X
1367 אילול
1976 י"א

גרוכוב — שבה מדובר בספר זה, היא — קיבוץ-הכשרה, אחד מרבים של תנועת "החלוץ" בפולין, בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם. קיבוצי-הכשרה חלוציים לעשרות, ובתקופה מסוימת אף למאות, פוזרים היו בערים ובעיירות ברחבי פולין, והם שהכשירו והכינו צעירים וצעירות מישראל לארץ-ישראל, לה מקום וערך סגוליים בתנועת ההכשרה בפולין.

זכתה גרוכוב והיא היתה הראשונה בשרשרת קיבוצי-הכשרה, והיחידה ששימרה חיותה בהתמדה וברציפות במשך כל תקופת קיומה של תנועת "החלוץ" בפולין. עם ההתעוררות הציונית שעלתה וגאתה ביהדות פולין לאחר מלחמת-העולם הראשונה — היא קמה, ועם כליונה של יהדות זו — כלתה אף היא. משנוצרו גרעיני "החלוץ" הראשונים — עולה רעיון ההכשרה החלוצית, ובגרוכוב הופך הוא לממשות: חווה חקלאית ליד וארשה, בקצווי הכרר, ובה חלוצים עובדים ויוצרים ומכשירים עצמם לארץ.

גם אחרונה היתה גרוכוב, בחינת "אחרונים על החומה". בתקופת הגיטו — היא מתחדשת וממשיכה להתקיים. ואחרי המלחמה היא הופכת סמל ודגל. את זכרה שומרים ולאורה מתחנכים.

ובין הראשית והאחרית — למעלה מעשרים שנה של התפתחות ויצירה — במקביל ובמשולב עם התפתחותה ויצירתה של התנועה כולה. בעתות גאות היא מתרחבת ועולה, ולעת שפל — מצטמקת, מתכנסת בתוך עצמה, אך תמיד חיה וקיימת, נאמנה לדרכה, מחשלת ערכים, מגבשת יסודות וכלים, שומרת על אופיה המיוחד.

אופיה החקלאי, עצם היותה משק, שהחקלאות היא בסיס-קיומו ומציאות-חיוו — משווה לגרוכוב ערך מיוחד בחיי התנועה. היא הופכת לכברת ארץ-ישראל בתוככי הגולה. היא משמשת הוכחה חיה ליהודים ולגויים שיש בכוחם של יהודים לחרוש ולזרוע, לשתול ולקצור כגויים אשר מסביבם, ויהודים שוב לא יכבשו פניהם בקרקע. פליאתם אך גם גאוותם היא על החלוצים האלה, עובדי האדמה החיים בצוותא.

גרוכוב היתה מקיימת את תכני המעשה החלוצי בעבודה, בשיתוף, בהעלאת מאות חברים לארץ, בקשר החי עם הארץ, ככל קיבוצי ההכשרה האחרים. אך מפאת היותה קבוצה עצמאית, בעלת משק משלה, מובדלת ופרושה משאון קריה והמונה, ועם זה סמוכה אל העיר הגדולה — ניתן לה לממש בתחומיה ערכים חלוציים ותפקידים תנועתיים מיוחדים לה. החקלאות קבעה בהרבה את אורח-חיה; רעיון הקביעות בהכשרה, אף שהורתו ולידתו כרעיון היו בקלוסובה, הגיע לכלל הגשמה תחילה בגרוכוב, ולו רק משום שהמציאות החקלאית חייבה, לפחות חלק מהחברים, לשהות במקום דרך-קבע בכל עונות השנה; ההכשרה להגנה ולאיימונים, וקורסים בלתי-ליגליים להגנה, — אף הם מתקיימים לראשונה וברך-קבע בגרוכוב; כינוסים תנועתיים, סמינרים, מועצות וכו' זכו בגרוכוב להכנסת אורחים יפה; גרוכוב הופכת משענת נאמנה למעשי העליה וההעפלה לארץ, בשנים הראשונות — לחלוצי רוסיה ואוקראינה, ובשנים האחרונות — לחלוצי עליה ב', כשהיא משמשת להם אכסניה, מקום התארגנות וכו'; חברים מגרוכוב עושים יחד עם שליחים מן הארץ בפעולות רכש, תעשיית נשק והספקתו לארץ; החל בעליית הנאציזם לשלטון וכלה בימים שבטרם-מלחמה, ואף בימי המלחמה עצמם, מוצאים להם בגרוכוב מקום-קלוטה והכשרה חלוצים מגרמניה, מבווגרים ובני-נוער; ובימי השואה, בעצם הימים הנוראים של מצוקה וכליון, משמשת גרוכוב בית לקבוצת חברים, מגן ומעוז מעט למחירת היהודית הלוחמת, משענת לתנועה החלוצית ולארגון היהודי הלוחם.

אף כי מקום וערך מיוחדים הוקצו לה לחקלאות בגרוכוב, הרי בתחילת שנות השלושים, עם חירת ההכשרה אל ערים ועיירות לעשרות ברחבי פולין ואל סוגי-עבודה חדשים — השתלבה גם גרוכוב במהלך החדש. היא חרגה מתחומיה — לווארשה העיר, לכיבוש מקומות-עבודה בכל אשר יימצאו, ולטיביותיה של וארשה, לערים ולעיירות, ויסדה בהן פלוגות-בנות. גרוכוב הפכה, איפוא, לקיבוץ גדול וגדל, מתרחב וקולט, כשהחקלאות היא בסיס וייחודו, ועם זה — אם ומרכז לפלוגות-בנות בסביבות וארשה. גרוכוב בתקופה זו היא, איפוא, גם חווה חקלאית, גם קיבוץ-הכשרה וגם, גוש" שמרכז בתוכו, בימי שוא, 13 פלוגות ובין מאות רבות של חברים.

ספר זה בא לספר את סיפורה של גרוכוב במאמר, ברשימה, בשיר ובתצלום — מסכת נופלאה של חיים ויצירה; משכן מעט לאירועים, לחוויות, לרשמים, לזכרונות מן הימים ההם. יד זכר לאחר ממפעליה הנאדרים של תנועת "החלוץ" בגולה.

מלבד התייעוד ההיסטורי באים בספר דבריהם של כ-200 חברים, מהם דברים שנכתבו או שנרשמו מפי חברים במיוחד לספר זה, ומהם דברים שלוקטו מעתונות התנועה, מפרסומי גרוכוב, יומנים ועלונים, ומרשימות חברים מן הימים ההם. מאלה שנתנו דבריהם לספר זה הלכו לעולמם בתקופת הכנתו נחמיה גרוס, עזריאל הולצברג, חנוך וייסברוד, שלמה מינץ, משה נגרי, פנחס ספיר, יקותיאל עזרוני וצסיה קריבינסקי. זכרונם צרור בדפי הספר הזה.

הדברים ערוכים לפי תקופות-שנים. כל תקופה, אף אם אינה מקיפה אלא שנתיים-שלוש שנים — מדור מיוחד לה. דמויות אנשים שאינם עוד, שרישומם היה ניכר בחיי גרוכוב ואשר דברים כתובים משלהם או עליהם הגיעו אלינו, משולבים בתוך המדורים בהתאם לתקופת פעילותם. מכלל הרבים-הרבים מאנשי גרוכוב שניספו בשואה ובמרד הגיטאות — רק על מעטים, וכולנו להביא דברים לזכרם.

1972

משני כיוונים, שהם אחד, באו יחמו של הספר; הכיוון האחד — בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון, הרואה חובה ושליחות לעצמו לכנס, בן השאר, גם את מורשת התנועה החלוצית. הכיוון השני — חברים יוצאי גרוכוב שבארץ. בכנס חברים יוצאי גרוכוב שנתקיים בחוה"מ סוכות תשל"ל (1969), ובו נטלו חלק גם נציגי בית לוחמי הגיטאות, הועלה הרעיון, אך הסיכוי למימושו עדיין לא נראה אז. לביצוע הרבר, הלכה למעשה, נרתמה הנהלת בית לוחמי הגיטאות. שרה סגל, חברת אפק, מעובדות הבית, שקדה על איסוף החומר, מיונו וברירתו, ראינה חברים, רשמה מפהם ותירגמה. יעקב כהן, איש אלונים, מיוצאי גרוכוב, שגויס במיוחד להוצאת הספר, נרתם לפעולה והתמיד בה לכל שלביה בכל המרץ והשקידה. בפגישות חברים מיוצאי גרוכוב, שנערכו בימתו של יעקב כהן, הוקמו שתי ועדות — תחילה, ביולי 1971, ועדת פעולה מצומצמת, ולאחר מכן — ועדה ציבורית רחבה. שתיהן נועדו לביור, לליווי ולעזרה בשלבים השונים של הפעולה. יחד עם יעקב כהן כמרכז פעלו ועזרו צבי ברזילי, יצחק ברמן, שלום בן-יעקב ומשה רנת. נציון עוד את יקותיאל עזרוני ז"ל, שהיה הראשון שעורר את דבר הספר בעתונות. כל אלה בשקידתם ובמסירותם, כל אחד בתחומו, סייעו להוציא את דבר הספר מן הכוח אל הפועל.

החומר ברפוס, בתצלום ובתעודה, רובו ככולו, לוקח מגנזי ארכיון התנועה החלוצית בבית לוחמי הגיטאות.

לכל אשר נענו, פעלו ועזרו — יבורכו בברכת המוגמר, ויהי ספר זה שכרם.

פ. א.

מאי 1976

גרשון גל, אריה פיאלקוב: מרכז "החלוץ הצעיר" בגרוכוב

למעלה משנתיים, מאוקטובר 1932 עד ראשית 1935, היה קיבוץ גרוכוב מקום משכנו של מרכז "החלוץ-הצעיר" ובית מגוריהם של החברים שעבדו בו. המניע העיקרי לכך היה גרשון אוסטרובסקי, שבאותו זמן, קיץ 1932, הגיע כשליח ההסתדרות והקיבוץ-המאוחד לפעולה בתנועת "החלוץ" בסלוני. רעיון ההעברה לגרוכוב, שבראשיתו היה מופנה גם כלפי חברי מרכז "החלוץ", היה פשוט ביותר: חברים פעילים בתנועה חלוצית, המחנכים להי הגשמה וקיבוץ מן הדין שהם עצמם יחיו, ככל האפשר חיי קיבוץ וראיה לכך — מזכירות הקיבוץ המאוחד בארץ, אף היא חבריה הפעילים מתגוררים (אז) בעין-חרוד. הרעיון אשר כשלעצמו, מבחינה חלוצית וקיבוצית, נראה הגיוני מאוד, נתחזק נוכח הפער הבולט שבין תנאי החיים הקשים שבקיבוצי ההכשרה לבין תנאי החיים הנוחים, יחסית, של אותם מפעילי התנועה, שליחי הארץ ומשפחותיהם וכן חברי המרכז המקומיים, שהתגוררו בווארשה.

רעיון ההעברה היה מלווה בנימוק נוסף: מכיוון שמרכז "החלוץ-הצעיר" היה נתון תמיד במצוקה כספית, ואילו השליחים קיבלו משכורת מן המוסדות הציוניים, הרי סביר הוא, מבחינה חלוצית וקיבוצית, שהכספים המתקבלים ייכנסו לקופה משותפת לסיפוק צרכי הכל.

הרעיון מראשיתו נראה היה כקשה להגשמה. מרכז "החלוץ" והשליחים היו קשורים בכל פעולתם במוסדות ממשלתיים וציוניים, שכולם שכנו בעיר, ובהתרחקות ממנה לפרבר מרוחק, ללא אמצעי תחבורה עצמיים, ראו השליחים הפרעה גדולה לפעולתם התקינה. נוסף לכך היו אחדים מן השליחים בעלי משפחות עם ילדים ובמציאותה של גרוכוב, כמו במציאות קיבוצי ההכשרה בכללם, לא היו תנאים לחיי משפחה ולגידול ילדים.

מכאן צמח רעיון פחות קיצוני: יעבור קודם כל מרכז "החלוץ-הצעיר" שהבריו צעירים, ללא משפחות וכו' ובעקבותיו, במשך הזמן, יעבור גם מרכז "החלוץ". למעשה מרכז "החלוץ-הצעיר" אמנם עבר לגרוכוב. אך מרכז "החלוץ" נשאר בווארשה, ולא עוד, אלא שגם מרכז "החלוץ-הצעיר" חזר לווארשה לאחר שנתיים ורבע.

בתקופת המעבר לגרוכוב — פעלו במרכז "החלוץ הצעיר" שניים: גרשון גלברד (גל) ואריה פיאלקוב. לאחר כמה חדשים הצטרף אברהם גראבוב. לאחר שנה — נוסף זרובבל פונדיק בעיקר — לעבודה המשרדית והכספית. זכור, למשל, שכל פרוטה שנכנסה הוצאה היתה נרשמת על ידו בקפדנות וכשהיה מזדמן העירה היה מביא אתו חשבון מפורט לפרטיו, אף של ההוצאה הקטנה ביותר שהוציא לצרכים האנושיים האלמנטריים ביותר. בחצי השנה האחרונה פעל במרכז "החלוץ-הצעיר" בגרוכוב גם יהושע גבעוני.

באותה שנה הוקמה מזכירות כללית לקיבוצי ההכשרה שבגוש החלוצי הכללי ומקום משכנה אף הוא היה בגרוכוב. פעלו בה: יהושע וושצינה וגולדה מינץ. מזכירות זו לא האריכה ימים ופעולתה הועברה למחלקת ההכשרה שבמרכז "החלוץ".

קיבוץ גרוכוב, כידוע, שכן כולו בבית בן קומותיים חצי (מעין קומת גג). למשרד ה"מרכז" נועד החדר הקטן (כל היתר היו אולמות גדולים) שבמרכז הבית בקומת הגג. החדר הקטן הזה היה "יוצא דופן" ביתרון אחד שהיה לו לעתים על פני האולמות האחרים שבבנין: בחורף היה בו חם. משום תנאי העבודה המשרדית ומשום שהיה חדר קטן היה מצוי בו תנור חימום. בערבים היה החדר מלא אנשים שבאו להתחמם בו. משום החום שבתנור היינו גם מאחרים לשבת בלילות החורף, פשוט מתוך חוסר-רצון להיכנס לאולם המיטות הגדול והקר. פעם, במקרה אחד של מחלה מדבקת, הפך חדר המרכז לחדר איזולאציה לחולים.

מבחינת תנאי החיים — האוכל, הלינה, הביגוד וכו' — היינו כחברים בקיבוץ לכל דבר. תנאי החיים בגרוכוב אז היו די קשים. היו ימים של רעב ללהם ממש. בדרך כלל היתה מאפיה בגרוכוב, שהיתה מספקת להם לקיבוץ, אך היו ימים שמחוסר קמח, או משום קלקול התנור לא פעלה המאפיה והיה מהסור בלהם. מן הימים ההם זכור הסיפור הבא: פעם באין להם לארוחת הערב — באה "משלחת" של הקיבוץ לאנשי מרכז "החלוץ-הצעיר" וביקשה הלוואה לקניית לחם. מרכז "החלוץ-הצעיר", שהיה שרוי בעת ההיא דרך קבע במצוקה כספית — נבצר ממנו, גם במקרה זה, להיענות לבקשה. בחיפוש אחר מוצא גובר הגובר שלנו באחד מאירועי היום וסיפר למשלחת כי באותו יום הביא לו נציג אחד הסניפים שטר בסכום של 5 זהובים כמס-מרכזי, אך דא עקא, שגוברנו שם לב שהשטר הזה הוא מזויף ועל כן לא רצה לקבלו, אך עכשיו, לעת צרה ומצוקה, ניתן הענין להכרעתם: ברצותם יפנו לאותו בחור, יקבלו את השטר המזויף ויקנו לחם... בקרבת מקום נמצאו שתי מאפיות שאצלו ניתן היה להשיג לחם. האחת שבעליה היה "גור" צעיר, פולני, והאחרת שבעליה היתה אשה יהודיה זקנה. הדילמה היתה, איפוא, קשה וכפולה גם יחד: (א) אם בכלל להשתמש ביודעין בכסף מזויף, ולו אפילו להשגת לחם; (ב) באילו משתי המאפיות לבחור, אם במאפיה של הפולני הצעיר המנוסה, תוך סיכון להיתפס, או במאפיה של היהודיה הזקנה, שהסיכוי להיתפס על ידה היה מועט ביותר. לאחר דין דברים ב"משלחת" (סוכם: א) עושים את הדבר, שהרי להם לרעים קודם לכל דבר ("על פת לחם יפשע גבר", כמאמר חכמים); (ב) קונים אצל בעלת המאפיה, היהודיה הזקנה, ליתר בטחון... לאחר שהוכרע ה"צד העקרוני" שבדבר, החל ויכוח מעשי: מי ומי ההולכים? מי יבצע את המשימה? זה בכה וזה בכה עד שנמצאו שתי חברות שהתנדבו למבצע... בציבור שררה ציפיה מתוחה לתוצאות הניסוי. חדר האוכל היה מלא, כשיושביו מסובים מסביב לשולחנות הארוכים — רעבים, שרים, ומצפים אל הלחם המקווה. ואכן, הן המתנדבות, הצליחו, ועם הופעתן עם הלחם בקרבת חדר האוכל — פרצה תרועת שמחה מפי המתכנסים. משום הקושי לפרוס את הלחם בעודו חם בסכין — "שברו" אותו בידיים וגושים גושים חולק ונאכל... בהזדמנות זו יצויין "פרט" שכזה: נוכח המצב החומרי הקשה של גרוכוב הציע פעם גרשון אוסטרובסקי באסיפת ה"קבוצה" (היא קבוצת אנשי מרכז "החלוץ" ושליחי הארץ שחיו בקומנה בווארשה ברחוב דולנה 34) להפריש מתקציב הקבוצה לעזרת גרוכוב. מבחינה מעשית התבטא הדבר, במקרה זה, בשליחת שק קמח מן הקבוצה לקיבוץ בגרוכוב.

שלושה במיטה אחת

תנאי הלינה שלנו היו, כמובן, כשל כל החברים. לרשותנו עמדה מיטה אחת וככל החברים שיטנו שניים או שלושה במיטה אחת (רוחב המיטה כמטר ועשרים בערך), כן גם אנחנו: שלושתנו במיטה אחת, ואם במקרה, נעדר אחד מאתנו מן המקום בלילה לרגל ביקורים בסניפים, כינוסים וכדומה — מקומו במיטה על פי רוב לא היה נפקד. תמיד היה מישהו שנוקק למקום לינה, ואם הנוקק הזה היה עוד מאלה שבאו מן הסניפים אל המרכז ל"סדר ענינים" ומשום מה נשאר ללון — הרי בוודאי שמקומו בלילה היה במיטת ה"מרכז" המשותפת. גם חברים שבאו למרכז "החלוץ" ל"סדר ענינים" ונאלצו להישאר בווארשה — היו באים לגרוכוב ללון למשך לילה או יותר. בצפיפות הגדולה ששררה בגרוכוב באותם ימים — היתה בעיית הלינה לאורחים סבוכה ביותר וב"דרך הטבע" היתה המיטה שלנו, אם לא היתה תפוסה על ידי שלושה, מועמדת קבועה לקבלת אורחים. זכור מקרה שאחד מאתנו נעדר בלילה, ושכבנו לישון בשניים. אחד מן השניים היה לאחר יום עבודה מתייף במשק (היו ימים שעבדנו, ועל כך להלן) ונרדם מיד. והנה הופיע אורח וביקש להצטרף כשלישי למיטה. הפציר האחד שטרם נרדם באורח.

שינסה לחפש מקום במיטה אחרת מכיוון שהישן עייף וקוק ליתר מנוחה. תוך כדי דינודברים התעורר הישן, הרגיע את המתדיינים והזמין את האורח להיכנס למיטה. ואם בפרשת מיטות עסקינו, תצויין אפיזודה נוספת: אחד החברים — זלמן הצהוב — דגל ב"פרינציפ" מיוחד לו: אף אחד, מחוץ לבעלי-המיטה הקבועים, אסור שישכב על המיטה שלו, אפילו ביום. קרה המקרה שטבנקין, עם ביקורו בקיבוץ, שכב לרגעים בשעת בין ערביים, לבוח, כשגבו למעלה, על מיטתו של אותו בעל ה"פרינציפ". הלה, ללא אומר ודברים רבים, ואולי משום שלא ראה את פני האיש, ניגש ישר אליו וטפח לו מאחוריו...

וגם עובדים ממש

היינו מרותקים לעבודה שלנו במרכז ה"החלוץ-הצעיר" בביקורים בסניפים, בכינוסים, במושבות קיץ, בפעולות הדרכה בכתב ובעל-פה וכדומה, אך גם לעתים היינו נותנים ידנו בעבודה גופנית ממש, בעיקר בעונות בוערות במשק החקלאי, ב"גיוסים" לאיסוף עגבניות ובתלישת הרברבר. העגבניות נחשבו למיצרד יקר והיו מיועדות רובן ככולן לשוק, אך לפעמים בשעות חסד, היינו "מטיילים" לגן וברשותם האדיבה של העובדים היינו טועמים מהן, במקום, בשטח הגן. אחת מבעיותיו הקשות של סידור-העבודה בקיבוץ היתה בעיית הניקוי של בתי השימוש. בתי השימוש היו מיבנים רעועים של לוחות עץ שעמדו על גבי כורות. מזמן לזמן, עם מילוי הבורות, היה צריך לנקות אותם והיתה זו, כמובן, עבודה בלתי נעימה ביותר. גם בעבודה זו השתתפנו, שהרי לא יתכן שמחנכים ומטיפים לעבודה לא יתנו את ידיהם ממש בכל עבודה.

למרות תנאי החיים הקשים היתה השמחה שרויה בגרוכוב. הריקודים, בעיקר בלילות שבת ובמוצאי שבת, היו סוערים ורוגשים ביותר, ובהתלהבות שלא רפתה במשך שעות ארוכות ללא הפוגה. זכורה בחורה אחת מדנציג (בגרוכוב בימים ההם נמצאו בהכשרה גם חברים מן ה"החלוץ" ו"הבונים" מגרמניה וביחוד מדנציג) שעמדה בפניה, מחוץ למעגל הריקודים, ולא הרפתה באחד מאתנו שיסביר לה מה המקור ומאין הכוח לריקודים נלהבים שכאלה...

במשך חדשים אחדים היתה מתהוללת בגרוכוב גם מעין הילולה מיוחדת של שמחה והשתוללות, שספק אם התקיימה כמותה בקיבוצי הכשרה אחרים: לפנות בוקר, בטרם שחר, גם בימי עבודה, לקול צלצולו של הפעמון או נקישת בפחים וכדומה, היו החברים מתעוררים ובעודם בפזימות או עטופים בסדינים או שמיכות, יוצאים במעין תהלוכה שכולה שמחה, שירה וריקודים, עולים ויורדים מקומה לקומה, מלמטה למעלה וחוזר חלילה. שום איש לא הורשה להישאר במיטתו. הכל נגרפו להילולה הזאת, שנמשכה ביום חול עד אור הבוקר, עד היציאה לעבודה.

למומנטים ה"שמחים" של גרוכוב אפשר לצרף גם את "המתחיות" — כלומר — אותם "קונציס" של מתחית חברים על ידי מעשי קונדס שובבנים. בעיקר היו מצליחים בכך עם חברים חדשים שאך זה באו לקיבוץ. ה"קרובן" היה נחקר בכל מיני שאלות אישיות יוצאות דופן ביחס לעברו, עבודתו, קשריו עם בחורות וכדומה. לפעמים היה ה"קרובן" "נלכד" על ידי תשובה בלתי-סבירה החוקרים, שלפעמים הופיעו כסוכני משטרה או אנשי בולשת, היו חורצים את דינו לבית-סוהר, פסק-דין שרק עם תחילת "הוצאתו לפועל" ממש היה מתגלה כ"מתחיה" ואז כמובן רבו הצחוק, השמחה וסיפורי דבדיותא...

גם קנאות יתרה שררה לעתים בגרוכוב. קנאות לערכי ההכשרה הקבועה כפי שנתגבשו והתקיימו במשך שנים בקיבוצי ההכשרה בפולין. הקומונה השוויון והשיתוף נשמרו בקפדנות יתרה ולפעמים עד כדי גיחוך. זכור מקרה של חבר ששלח, או התכוון לשלוח, מכתב לקרוביו כבול פרטי ששמר לעצמו במסתרים ורבתה התרעומת עליו עד כדי הצעה להוציאו מן הקיבוץ. התערבנו בענין, שכן היינו משתתפים באסיפות הכלליות ולפעמים באופן אקטיבי, ומנענו את הדבר.

בפעילות תרבותית ותנועתית

ככל האפשר השתתפנו גם בפעולה התרבותית של הקיבוץ. היו מאתנו שריכוז חוגים ללימוד עברית, לידעת הארץ, הקיבוץ וכו'. זכור חוג אחד ללימוד הקיבוץ שריכוז חברים רבים. החוג נפתח בקריאת שני שירים, האחד של טשרניחובסקי — "אני מאמין", והאחר משל ביאליק: "ביום קיץ. יום חום...". התפלאו החברים: מה לשירים אלה ולהסברת הקיבוץ. היום, לאחר 40 שנה ולאחר כל התמורות שחלו בשנים אלה, גם כיום, דומה שבלי הקשר הזה, שבין ה"אני מאמין"

91
לטשרניחובסקי וה"בא אלי רע עיף", בלי האידיאות האלה שבאו לביטוי בשיריהם של טשרניחובסקי וביאליק — קשה, מאוד קשה, לקיים קיבוץ...
מושבות-חורף למדריכים, פגישות וכדומה, בעיקר בשביל הסניפים שבאזור וארשה. פעולה זו בקיבוץ משום עזרה רבה לתנועה.

חובה להודות שמבחינה מעשית, טכנית וארגונית, לא היתה גרוכוב המקום המתאים ביותר לעבודה יעילה של המרכז. מרכז "החלוץ-הצעיר" היה קשור בכל פעולתו עם מרכז "החלוץ", עם החברים והשליחים שפעלו בו ועם אמצעי העבודה שהיו ברשותו ולא היו ברשותו של מרכז "החלוץ-הצעיר". השליחים, שליחי הארץ, חברי הקיבוץ המאוחד — אלה שנשלחו ישירות ופעלו ב"החלוץ", אך גם אלה שנשלחו ופעלו ב"החלוץ-הצעיר" (בתקופה ההיא היו אלה בתחילה יעקב אשד ולאחר מכן — גם יוסקה רבינוביץ) — התגוררו בווארשה, ב"קבוצה". כל הישיבות והדיונים בעניני התנועה, ובכלל זה, שאלות הקשורות עם תנועת הנוער נתקיימו ב"קבוצה", וברבים מהם לא שותפנו ולא השתתפנו; במרכז "החלוץ". עבדו גם חברים, אשר מבחינת מוצאם התנועתי, קשריהם החברתיים והתענינותם הרוחנית השתייכו אף הם כמונו לחבורת אנשי "החלוץ-הצעיר" ומשום תנאי העבודה השונים והנפרדים נפגמו הקשרים ההדדיים; נוסף לכך — בכל העבודה המעשית, הטכנית-משרדית, היינו תלויים במשרד של מרכז "החלוץ" שבווארשה. במשרד שלנו בגרוכוב לא היו שום מכשירים וכלים לפעולה משרדית, כמו מכונת כתיבה, כלי שכפול, סידורים למשלוחי דואר, טלפון וכו'. בכל אלה היינו נזקקים למרכז בווארשה — דבר שחייב נסיעות תכופות לווארשה, על כל הכרוך בהן בבזבוז זמן, כספים וכו'. התנאים האלה שיבשו במידה מסויימת את הפעולה התקינה של המרכז בגרוכוב ואת שיתוף הפעולה בינו לבין החברים והשליחים שהיו בקבוצה.

ותיזכר פה אפיוודה אחת: פעם ביציאתנו מגרוכוב כדי לנסוע לווארשה לשיבה אחת, בעמדנו ממתנינים לחשמלית שתאסוף אותנו, התברר שנעלי שלושנו מאובקות כלשהו. א. גראבוב ז"ל, שהיה בחר "מסודר" ומקפיד על נקיון לבושו ונעליו, הציע לחזור לקיבוץ ולצחצח את הנעליים, שכן לא יתכן לבוא לשיבה כווארשה עם נעליים מאובקות. אמר השני: אין דבר, לא נורא אם הנעליים אינן מצוחצחות... אמר השלישי: אכן, הנעליים צריכות להיות מצוחצחות, אבל במקרה זה, בדיעבד, אם כבר הגענו הנה — מוטב לבוא בזמן לשיבה, ואפילו בנעליים לא מצוחצחות, מאשר לאחר אליה...

עם ראשית שנת 1935 חזר מרכז "החלוץ-הצעיר" לווארשה, ומאז גרו חברי יחד עם החברים והשליחים של מרכז "החלוץ" ב"קבוצה". באותו זמן בערך התחלפו חברי מרכז "החלוץ-הצעיר". אלה שפעלו בתוכו בשנים 1932—1934 עלו לארץ ובמקומם באו לפעולה חברים אחרים.

רמת הכובש. אסק 1972

29.8
1976

בשורלי "שעורים" בהיסטוריה"

מאת אריה סגולי

מפורשות על הקופתני" — לא פסקה ולא התפתנה. כל התפיסה הזאת, שקיימת פה ושם ושמנסה להדביק תווים של "יבנה" ו"שכאל" על פי היותם למרד ולקנאים (יבנה) — עם הקנאים ושכאל — נגדה) היא מופרכת מעיקרה כשם שניפרכת ההשקפה הכרוכה בהכרה, יומ"ק עם "גיב"ם" ו"שכאל" עם "זוני"ם" בוויכוח הפוליטי בימינו. מדיעין ירושלים הלהטת, כזאת, ביהר, וכו' הן עדיין סבלים, לא סבלו חידול, כי אם כבלים של ה"קיום" על העצמאות ועל ההופעה והנוכח. העבודה היא שההגישה זאת.

אין אמתנו יודעים מה היה קורה אילו נכנע העם ללא בלחמה על קיומה. בדק שואל אהרן מגד: "מה אירע לעמים שלא התמרדו?" ידוע בבקצה מה אירע להם. הם נעלמו כן הבימה וייהן שגורל דומה היה צפוי גם ליהודים אילו נכנעו. אפשר אף לשאול: ומה בכך אילו היו "נעלמים"? הן העמים ש"נעלמו" לא נעלמו פ"י. סתם הם התבללו אחד בשני, נטמעו, פשטו צורה ולבשו צורה וכך נשבר קיומם". אך אם הת"בוללות היא דרך לשמירת הקיום, היא יכולה להיות התשובה לבע"ית הקיום של העם היהודי גם בימינו. מדוע, איפוא, אין אנח"נו יכולים או רוצים להתבולל?

מתברר שהיהודים, על כל פנים, חלק גדול של העם היהודי, אינם יכולים או אינם רוצים להתבולל והם בוחרים להיאבק על קיומם וחיייהם. אויביהם שאינם רוצים ולא רצו, מסיבות רבות וי שונות, בקיומם. אינם נוטים ל"שורות ולמתינות בעניין זה. בע"

כה, בימי המרד הגדול הופנה כאמור, אל העלב גם איתנו הר"רים.

הרובאים כיוו בהתנס את ככלי שי השלים לא פחות כאשר את אנשי המלחמה. במצב זה אין משמעות רבה להבחנה בין "מתמרד" ל"קצונים", בין הקנאים ל"בין שוחרי השלום. הכניעה וה"הסגלות — לא הועילו. יאם מדובר באנלוגיות — גם כיום אין הרבה משמעות להבחנה בין "גיב" צי"ם לבין "זוני"ם" כשהגד סכנה אינו מבחין ביניהם. במצ"י אהת בעבר ובחזרה, אין הבריאות הזאת כל כך. לעיתים הבריאות היא בין אייכנויה עם סיכוי רב נבחרו לבין הסתגלות וכניעה ב"טובה תבוסה מוחצת. לעיתים אין כלל ברירה (ועל כצב זה עמד א. כנד), נקלעים למצב של סבל כוח הסבל והלה התפרצות. האם אפשר להעריך עכידה רק על פי ההוצאות? האפשר לגנוח עמידה שנוכסלה? האם צודקים המסגרי לים והכנענים? ההיסטוריה כל ה"תקופה האחרונה — התקופה ש" לפני ובזמן כלהתה"הפולס השניה ולאהריה. בעולם ואבלו — ככ"י לה דוגמאות רבות להשוואה ול"הערכה. (אנגליה של צ'מברלין ועל צ'רצ'יל), צרפת של וישי וכל דה"גול, צ'כוסלובקיה, כלח"מת ישראל וכו' וכו').

דבריו של אהרן מגד רומזים לכך שאף הוא מצטרף אל הגישה המקובלת המעמידה זה כנגד זה את "מצדה" נגד "יבנה". גם הב"תנה חדה זו אינה מוסמכת על ה"כל. גדליה אלון, למשל, שאת דב"ריו בפרישת המרד מעריך א. מגד כ"עמקים ביותר", אינו גורס כך.

באמרו של אהרן מגד, ישנו יום בהיסטוריה" בחלקו הראשון — "יהודה" — "דבר" 10 באור ה"הזהה. כהן דבריו כתבברר כי גם הוא, "ככל היסטוריון י"הלמד היסטוריה" נוקט עמדה. והעמדה היא, אם להסתפק במשפט הבציתי כהן מאמרו, "שעבוד וגנישות מילודות תגובה. האפשר לומר שכיום, כשאנו "חכ"מים לאחור" ויודעים שהמרד הביס שואה גדולה — היינו נוה"גים אחת? (ושאלה אחרת: מה ארע לעמים שלא התמרדו?)

דומה כמפסוקים אלה, ובאלה שלפניהם המסתמכים על פלוניס יעל כך סגם אוהבי השלום — כשרם נדיש והם הוקעו על ה"צלב) מכטיך אהרן כגד את ככ"י רת ההערכה והכבוד לגבורי ה"מרד כפי שהסתמנה בחקופת תחילת התחיה הלאומית הצ"י"נית". אם כך הוא הדבר, מאין הקביעה שכיום בתקופתנו, שוב מתהפך הגלגל. כלומר, שכיום מביטים אחרת על המרד ועל הקנאים? האם ד"ל במישדר ב"טלוויזיה שמשתתפים במקרה או לא במקרה, היו אלה ולא אחר"ים. כדי לקבוע זאת? לי נראה שהגלגל לא התהפך. על כל פנים, לא מאז קמה "תנועת התחיה ה"לאומית הציונית". כאן, לפני 40 שנה, כן עתה, היתה וקיימת אותה המחלוקת לגבי הערכת המרד ה"גדול. זו מחלוקת הריפשה" — שאף מי שרואה בה "השלכות

על פי גדליה אלון (ראה כאמרו, הליכתו של ר' יוחנן בן זכאי ליבנה") כהחורר ש-הרובאים הת"כיונו לדכא את האימה כולה בכל הדרכים — — שרכן יוחנן בן זכאי וחבורתי הלכו ליבנה לא כפני כרם ביקשו להם כקום זה אלא כפני שנסלחו להם שלא בטובתם, כרבים אחרים כן ה"בורחים, אנשי העם, לפי שיבנה אחד מסיבות הגולה שנכלאים ב"הם המסלומים כן העפ"י וכו' (בחקרים בתולדות ישראל, חלק א' עמ' 237). ההשקפה הרואה בהליכתו של ר' יוחנן בן זכאי ליבנה כשום ניגוד לירושלים ה"לוחמת אינה איפוא מבוססת דיה יאף עליה חלוקת הדעות. אנו תורמים, איפוא, אל הרא"ית, לא גלגל מתהפך לפנינו אלא בחלוקת ואיש לפי טעמו ולפי אמנותו יחיה.

ספר קצנאג לילא

מקרה אסון (מתוך... מכתב)

גרוכוב, אוקטובר 1933

המצב כאן בגרוכוב לא רע, ביחס למה שהיה לפני שנה, שנה וחצי. המסכה שלמה לחיוב. קודם כל קיבוץ גדול, לפני חודש — 170, כיום אחרי האישורים למעלה מ-150 חברים. עובדים בעיר ובמשק העצמי בעבודות מקצועיות בעיר ובסדנאות, עבודה במחצלות, סלים, סריגה.

בקיבוץ עצמו, חיי חברה לא רעים, שירה, ריקוד, גם נגינה ובטעם. סדר, נקיון, ארגון — גם באלה התקדמות רבה לטובה. גם עבודה תרבותית פחות או יותר מסודרת. יש חוגים ללימוד עברית, שיחות, מסיבות-שבת, אלו האחרונות מסתדרות בטעם אם כי לא תמיד, ובמסיבה — שיחה, שירה ונגינה, גם דקלום ולסיום — הריקוד, ריקוד ממש כריקוד-קלוסוה מאו, ריקוד במשך שעה-שעתיים, כסערה, בדבקות — לא רע בגרוכוב כעת.

בימים האחרונים איבד כאן חבר אחד את עצמו לדעת. העמיד את עצמו על פסי הרכבת ונהרג. הסיבות לא ידועות. השאיר פתק, בו הוא כותב, שאינו מאשים שום אדם במותו. "מי שאין לו מזל, לא צריך לחיות". היה חולה בזמן האחרון. אבל היה שמת, חי עם החברים, הרגיש, כנראה, איזו מועקה בלבו. המקרה הראשון בקיבוץ ההכשרה. בעצמו מסמורגון, דוד קולובסקי שמו. היה זמן לא רב באחת מפלוגות הגוש ומשם בא לגרוכוב. היה כאן 3 שבועות. דיכאון שרר בקיבוץ, אבל רק בימים הראשונים, לאחריהם — הכל שב לקדמותו.

א. פיאלקוב

תקציר
3 אפריל
1946

הכרך שלפנינו, הרביעי במנין, המשך רצוף הוא לשלושת כרכי „דברים” שקדמו לו. בכרך זה מכונסים דברי יצחק טבנקין על השואה והמאבק הציוני משלהי 1942 ואילך, אף כי הכרך הקודם מסתיים במחצית שנת 1945, עם סיום המלחמה. שאר נושאים ניתנים כאן, חגיגת הזמן, מן המחצית השנייה של 1945, כהמשך לכרך ג', עד אוקטובר 1949 — מועד כינוסה של הוועידה ה־ט"ו של הקיבוץ המאוחד. ריכוזם של הדברים על השואה והמאבק בכרך אחד בא כדי למנוע את פיצולם, וגם מטעמים טכניים. הדברים כולם הושמעו בכינוסים ציבוריים שונים, בוועידות, במועצות ובפגישות חברים וראו אור בכתבי-העת של התנועה. מקצת דברים בעלי ייחוד מסוים רואים כאן אור לראשונה.

כרך זה פותח איפוא בדברים שנאמרו בשלהי 1942, עם בוא בשורות-איוב הראשונות על השואה. אז, בדצמבר 1942 נתכנסה מועצת-אזעקה של ההסתדרות ובה השמיע טבנקין את מרי-ועקתו. בדברים אלה, שנתייחדו בראשונותם ובסערת-רוחם, נפתח איפוא, הספר שלפנינו.

במדור זה, ובהמשך לדברים על השואה, באים הדברים על המאבק הציוני המדיני. מאבק זה, שראשיתו ערב מלחמת-העולם השנייה, והמשכו בשנות המלחמה — עיקרו בתקופה שלאחר המלחמה, ותכניו וייעודיו צמודים וכרוכים ללא הפרד במיצוי הלך ההיסטורי והאקטואלי של השואה והמרד. שני אלה — השואה והמאבק — עמדו במרכז הדיונים בכינוסים התנועתיים, הכלליים והקיבוציים, בתקופה זו, ועליהם נשא טבנקין את דברו הוועק והמועיק. כאן גם דבריו העזים בוועידה ה־ט"ו של הקיבוץ המאוחד, זו הוועידה אשר בה גוללה צביה לובטקין לראשונה את מגילת הכליון והמרד של יהודי פולין.

במדור זה באים גם הדברים בתהום המאבק הפנימי שבתוך תנועת הפועלים, שעיקרם ייחס לתוכנה ולצורתה של השתתפות ההסתדרות בקונגרס הבין-לאומי הראשון לאחר לחמה של האגודות המקצועיות. דברים בנושא זה ניתנו גם ב„מילואים” והותמים את המדור דברים שנאמרו עם קום המדינה. כללו של דבר, המדור הראשון מעוגן כולו בתקופה היסטורית רבת-יגונים ורבת-תקוות גם יחד — התחוללות השואה וראשית התקומה.

המדור השני כולל בעיקרו את דברי טבנקין לעת שני איחודים פועליים: האחד — של התנועה לאחדות-העבודה עם פועלי-ציון שמאל, והשני — של אחדות-העבודה פועלי-ציון עם מפלגת פועלים השומר הצעיר (ייסוד מפ"ם). במדור זה גם דברים לעת אירועים חגיגיים וימי מועד.

בכרכים הקודמים מכונסים במדור מיוחד הדברים על הקיבוץ, שעיקרם הפעם — ארחות-חיים ובעיות חברה. דברים בשאלות השוטפות של הקיבוץ ניתנו ב„מילואים”. המדור הרביעי „עם אלה שהלכו” — זכרון אישים וחברים שהלכו לעולמם. במדור זה באים דברים של טבנקין על ב. כצנלסון ועל א. רופין, דברים שמטעמים טכניים לא נכללו בכרך ג'. בכרך זה גם דברים לזכרם של חנה סנש ושורה אושרוביץ ו"ל. הרואים כאן אור לראשונה.

אין בכרך מדור מיוחד בשאלות תנועת-הפועלים הארץ-ישראלית, שכן הדברים בנושא זה היו כרוכים בעיקרם בתקופה הנידונה בדברים על המאבק הציוני המדיני, ומובאים במדור הראשון. עם זה, כמה דברים המעוגנים במידת-מה בנושא תנועת הפועלים כונסו במדור השני „איחודים ומועדים”. בכל מדור ניתנו הדברים בסדר כרונולוגי. לפי זמן אמירתם.

בכרכים הקודמים, כולל גם כרך זה מדור של „נספחות”: מילואים — דברים בישיבות במוסדות ההסתדרות ובמוכירות הקיבוץ המאוחד; תעודות, הערות כלליות, מפתחות, רשימת השמות ורשימת המקורות.

ההערות המובאות בגוף הספר, בשולי העמודים, — תכליתן לסייע למעיין בהבהרת ענינים ומושגים לגופם של דברים. בסוף הספר, במרוכז, באות הערות כלליות על ארגונים, מוסדות, אירועים וכו'.

ברשימת השמות כלולים כל השמות הנזכרים בגופי המאמרים, בצירוף הערות ופרטים ביוגרפיים. בסופו של כל ערך כזה צוינו מספרי העמודים שבהם נזכר השם. השמות המובאים רק בהערות-השוליים ואינם בטכסט — רוכזו במפתח מיוחד.

מפתח הענינים, לפי סדר א"ב, כולל את הענינים שבגוף הספר, בהערות-השוליים ובהערות הכלליות. ברשימת המקורות צוינו האכסניות שבהן ראו אור הדברים.

אריה פיאנקוב כינס ומיין את הדברים, חיבר את ההערות לסוגיהן, את רשימת השמות ואת המפתחות והתקין את הספר לדפוס. שלמה אבן-שושן סייע בהתקנה לדפוס.

נציין בתודה את עזרתם של ארכיון-העבודה בתל-אביב, שהמציא לידינו חלק מן הדברים ומן החומר שנדרש לחיבור ההערות, ושל מוסד „יד טבנקין” באפעל, שסיפק לנו חלק מן התצלומים המובאים בספר זה.

3.9.74

מאת אריה פאלקוב

ירד ערר העבודה

שיהודים צריכים לעבוד. אף מע- בידים ומעסיקים בסקטור הפרטי — מרבים לדבר כיום בשבח ה- עבודה העברית. הבעיה היא — ההגשמה העצמית שהיא הבעיה המרכזית של הציונות. של הסור ציאלים ושל כל האידיאות הנע- לות שבעולם. הבה ונבדוק: מי מבין אנשי הצמרת הישראלית, מן הקואליציה שבראשה מפלגת העבודה ומן האופוזיציה, שגם בה משובצים "שמאליים". למיניהם. רוצה שבניו יהיו פועלים ממש — מאובנים, מיומנים, בעלי השכלה וידע — אבל פועלים במדים כח- לים ולא דווקא. בעלי צווארון לבן? מעוטרים תארים מכל הסוגים והדרגות? והלא הצמרת הנואת כשמש, בודיעין ובלא יודיעין, דוגמה להתנהגותם של רבים ב- ציבור הרחב!

כאן נקודת המבחן. פעם היה עיקר סימנו של מה שקרוי "שמאל" — העבודה. בימינו טושטשו התחומים. כל מיני יושבי טרקלינים מתהדרים משום מה ב- נוצות של "שמאל" ואילו חלקים נכבדים במניין של פועלים מוצ- אים את מקומם באירגונים ומניים. ערר העבודה והעבודה כערך יר- דו פלאים.

ומרבים לדבר בנכות הייצור, הייצור לשם יצוא וכו', ויש גם שמגנים את השירותים שבחלקם מנופחים, אך במציאות — עולם כמנהגו נוהג, וכן גם המדיניות הכלכלית-החברתית. פועלי הייצור והייצוא — לאו דווקא הם — במעלה סולם השכר וההערכה. ו- מי שהולך לעבוד — לאו דווקא לו — כל הכבוד.

ובכן, אחריהם ובן-גוריון — מי בהם זדק? אפשר להגיד שכל אחד מהם זדק על פי דרכו. ה- ראשון — בספקותיו, שאכן יש להם יסוד במדינת ישראל; וה- שני — באמונתו כי יתכן אחרת. אכן, הכל צפוי והרשות נתונה.

ישראל קרגמן נדרש לבעית ה- עבודה העצמית או העברית, — ("דבר", 22.12). הוא הוור ומעלה לפניו את דברי אחרי-העם ש- הטיל ספק באפשרות קיומה. של מדינה יהודית משום העדר רצון, יכולת או נטייה לעבודה אצל ה- יהודים. בן-גוריון, כפי שמספר לנו קרגמן, חלק עליו והוכיח כי ניצ- גה העבודה העברית, שכן, בלי נצחון זה לא היתה קמה מדינה יהודית, אלא שלאחר מלחמת ששת הימים הביע בן-גוריון את חרדתו לגורל העבודה העברית משום הערבים הרבים שנוספו ו- כר.

מה שיש לציין בדברי קובלנה אלה הוא — תליית הקולר בתנ- אים הייצוניים (הערבים שמסכיב), ואף מלה ביקורת כלפי פנים. גם אחר-העם וגם בן-גוריון אמרו את דבריהם המנוגדים בנושא העבודה העברית בטרם קום המדינה, כא- שר המציאות היתה — המוני ער- בים בארץ ישראל וסביבתה. הרא- שון לא האמין, השני האמין ב- קיומה של עבודה עברית גם ב- מציאות זו. אבל שניהם ראו את הבעיה גם כבעיה פנימית, של ה- היהודים עצמם.

אמרים: הכל בגלל. השט- חים. אך מציאות של המוני הער- בים באזור הוא המצב הנורמלי, הקבוע של מדינת ישראל. מדינת ישראל כגורה ומסוגרת בתוך עז- מה, עם גבולות של גדר תיל, של אין יוצא ואין בא — האם בזה אנתנו ירוצים? וכאשר יבוא השלום המיוחל — מה יהיה אז? תשכשכ לנו דוגמה, "טיפת שלום עם שניים-שלושה כפרים ערביים בלבנון. וכי אין מתקבלים מהם ב- זרועות פתוחות אנשים לעבודה בישראל? מניין הבטחון שלא גר- צה לנהוג כך. למען השלום וה- יחסים חטובים, גם לגבי פועלים מכבדים, מירדן ומסוריה בבוא ה- שלום? על שום מה נלחן על "ה- שטחים" ככאלו בהם, ורק בהם, תלוי הקולר?

בדרך כלל, הכל מסכימים לכך

חברות פרטיות, וקבוצת חברים ישיבה כל שנות המלחמה במרכז השטחים האלה. למקום זה הער- רו עזר הצאן והמוסר למכונות החקלאיות, והחברים היו באים אליו לשמירה, ולעבודות זמניות. אך עד שהתמשש הרעיון להת- יישב מחדש במפרץ עברה על הקיבוץ תקופה של התלבטות ו- ויכוחים פנימיים. לבסוף הגיעה מכירות הקיבוץ המאוחד למס- קנה שאין ברירה אחרת, ופעלה למען ההעברה למפרץ.

אפק

כ"ב כאלול, 18 בספטמבר 1946 הוקמו היסודות לבתים בנקודה החדשה, שהשם אפק ניתן לה ב- שנת 1949 על שם הישוב הקדום הסמוך שהיה בנחלת שבט אש- המעבר לנקודה החדשה היה בימי מלחמת השחרור, ועם הכרזה ה- מדינה כבר היו כל חברי הקיבוץ בנקודה החדשה. שטחי האדמה של הקיבוץ היו מפוזלים בחלקם ולא הספיקו לקיומו של הישוב הגדול. הקרן הקיימת לישראל רכשה אדמות נוספות בעזרת "קרן הקיבוץ", בימי המלחמה ו- אחריה, וכיום יש לקיבוץ שטח רצוף ורחב. המשק נמצא בתה- ליד מתמיד של התפתחות. עם השנים הוסלו ענפי הכרם, הבני- נות, והפירות הנשירים, ולעומת זאת התרחבו בריכות הדגים, ש- יצלו את המים המלוחים ש נחל- נעמן ושטחי גידולי השדה. ה- ייצור השנתי של הקיבוץ הוא (1975): כותנה — 1600 טונות, חיטה — 600 טונות, מטעים (אש- כוליות ונשירים) 900 טונות, דגים — 200 טונות.

ברפת יש 220 פרות חולבות והייצור השנתי הוא 1.600 אלפי ליטר חלב (7.000 ליטר חלב ל- פרה בממוצע שנתי); הלול מייצ- 200-250 טונות בשר פסיומים ל- שנה ומוזה 140 טונות בלול מו- דרני. בסך הכל יסתכם הייצור החקלאי השנה (לש"ל) ב-18 מיליון ל"י. המפעל התעשייתי "מגו-אפק" מייצר מכשירי מידה זעשיתיים, מדי לחץ, מדי-יחום, ווסתי לחץ לשוק המקומי, ול- ארה"ב. במפעל מועסקים כ-40 חברים, בעיקר ותוקים, והיקף הייצור השנתי שלו 5 מיליון ל"י. כיום יש בקיבוץ 318 חברים ומעמדים, 118 בני המקום ו-17 ילדי חוץ, 35 חברי גרעין הכש- רה של הנוער העובד העומדים להצטרף לקיבוץ אחרי שירותם הצבאי, 60 מתנדבים זמניים ו- ארבעה הורי חברים — בס"ה — 550 נפשות.

קיבוץ אפק שוכן בעמק זבולון, במרחק ארבעה ק"מ מהכביש ה- ראשי חיפה-עכו ממזרח לגבעה שנקראה תל-כורדאני וכיום — תל-אפק. בשנים הראשונות ל- קיבוץ ישב הקיבוץ בקרית חיים והיה ידוע בשם פלוגתיים, אחר כך התיישב על שפת הים מדרום לעכו ונקרא משמר הים. אפק היא תחנתו השלישית והוא חוגג היום 29 משולש 30 שנה לאפק, 37 שנים להתישבות הראשונה במשמרי-הים 41- שנה לפלוגתיים. לפלוגת- י, שהוקמה ע"י הקיבוץ המאוחד בספטמבר 1935, נועד תפקיד כ- בוש העבודה בים ונבמל חיפה. שמונה חברים וחברות מיגור היו הגרעין הראשון של הפלוגה והם קלטו חלוצים מפולין ומברמניה לפני המלחמה העולמית ובכוח ה- מלחמה. רוב חברי הקיבוץ הוותיקים קים באו מפולין, ומיעוטם מגר- מניה. הם עבדו בסבלות ובסווא- יות, ביום ובלילה, בשבת ובחג, היה עליהם להיאבק עם הקבלני- הערביים, שלטונות המנדט וכ- אים סוכנים וסוחרים יהודים ויה- עים עם הפועלים הערביים הי- מתוהים, אך הם כבשו את ה- עבודה, וחדרו לעבודות מקצוע-

יות באניות ובנמל, ועם כניסתם לעבודות אלה הוכנסו בהן שכי- לולים טכניים. כמעט לא היתה הועסקו בנמל שחברי הפלוגה לא השבינה הערבית, גוייסו כל חברי הפלוגה לעבודה בנמל ונסיון הש- בתחו סוכל.

בתקופה זו עבדו חברי הפלוגה גם בבתי חרושת וביישור חולות במפרץ ובמחצבות, בסלילת כבי- שים, ביערות הכרמל, בביצורים ב- עתלית ובכרונן יעקב ובגדר ה- תיל בצפון. בשנתה השלישית ה- חלה הפלוגה בתקמת מפעלי דיג, והגריה היתה במשך הזמן למס- פנה שבנתה סירות לדיג ולצי ה- מלכותי הבריטי בשנות מלחמת- העולם. חברי הפלוגה שאפו ל- אחר משק חקלאי, מפעלים ימיים ועבודה בנמל אך מהרגע הראשון הם נתקלו בחוסר הבנה ובהת- גרות מצד המוסדות המיישבי ל- שאיפה זו.

משמר הים

במאי 1939 עלתה הפלוגה עי- הקרקע, במסגרת התיישבות, חו- מה ומגדל, על שפת הים מדרום לעכו, ונקראה בשם משמר הים שטחי האדמה החקלאית שהוקצ- לה היו במרחק של ארבעה ע- חמישה ק"מ ממקום ההתיישבו- כלומר: התכנית היתה להקי- ישוב על חוף הים, עם מעגן סיי- יות, מפעלים ימיים ומשק עור, ש- שהמשק החקלאי העיקרי שלו רחוק ממנו. במשך השנים התי-

חברי קיבוץ אפק היו ביחידות העבריות קבוצה הבריטי, בבר- גדה ובפלמ"ח. במלחמת השחרור היה הישוב כסיס ליהודית שלמ"ח. שהגנה על משמר העמק וגוש זכור לזן. אחד מהם נמל בהגנה על שדות המשק. במערכות ישראל עלו חמישה מבני הקיבוץ וחב- ריי, חברים רבים היו פעילים ב- "החלוץ" ובתנועות הנוער בחו"ל, במחנות הפליטים באירופה, ב- בריחתה ובארגון עליה ב-

אס"ף (השם והכתובת שמורים במערכת)

בסקירתו על כרך ד' של "דברים" לסבנקין ("מיגזון" 11, נובמבר 1976) לא מצא טרום' יהודה סלוצקי נושאים אחרים, שבהם עוסק הספר, לענות בהם אלא דווקא אותם נושאים שבהם חשב שאפשר "לעשות חשבון" עם סבנקין "אחת ולתמיד". הספר, שבו קרוב ל-500 עמ', דן בנושאים רבים ומגוונים, כגון השואה, המאבק, מלחמת העולם ומלחמת העצמאות, ההתיישבות, הקיבוץ, הגזר, חינוך ותרבות, אישים וכו' וכו', לכל אלה כמעט אין התייחסות בדברי טרום' סלוצקי או שהתייחסות לכמה מהם היא רק בדרך אגב. לעומת זאת ייחד כמעט את כל דבריו לנושאים שהיו שנויים במחלוקת חריפה ואשר חלקם של אלה בספר הוא, יחסית, קטן ביותר. אין, אפוא, ברירה אלא ללכת בעקבותיו ולנסות להעיר אי-אלה הערות מנקודת-מבט שונה.

מן הסקירה משתמע, כי סבנקין הוא שגרם לפילוגה של מפא"י בשנות הארבעים. זו גירסת שטופחה בידי מפא"י וימים ההם ויש מחזיקים בה עד היום. טרם נכתב הנחקר האובייקטיבי והבלתי-משוחד בנושא אחדות ופילוג נתנועה הפועלים הארץ-ישראלית בכלל, ובפילוג של שנות ה-40 בפרט. אמנם קשה להניח שמחקר כזה יגיע לאובייקטיביות מוחלטת אבל אין ספק, שהיה ממתן קצת את הפסקנות החפזיה השגורה בנושא זה. מה שאס"ר של להגיד במסגרת מצומצמת זו הוא, שאמנם היו קיימים, וקיימים עד היום, סירוסים שונים למושג האחדות ובי-התאם לנך גם לגבי המניעים שגרמו לפילוג. יש אחדות שכל עיסקה מרות שלטונית של חלק אחד, ולו אפילו יהיה הרוב, על כל החלקים האחרים, ויש אחדות המיוסדת על שיתוף, הבנה הדדית ורצון טוב שכל-כולה חתירה מתמדת למיזוי המשותף. בשנות הארבעים השתרה במפא"י האחדות מן הסוג הראשון ובבדיקה מקרוב של העניינים סביר לחשוב, שבעטייה של השתררות זו חל הפילוג, וחבל שמשום קוצר הידיעה אין אפשרות להמ"חיש בכמה דוגמאות מן החקופה ההיא אח אמיתותה של קביעה זו.

סבנקין לא השתתף בוועידת כפר ויתקן שסיכנה את הדרך לפילוגה של מפא"י. בדיונים סנימיים שלפני ועידה זו נשאר בסטנוגרמה דברי הנמקתו לאי השחתותו. הוא אמר:

"... סירוד הוא סירוף דעת. מי עושה את הפירוד? כולנו עושים את הפירוד. אנו רוצים בכוח יהודי, האם נשיג את זה ע"י כך שנהיה מפלגת שמאל? — מרכז שמאלי שמחוץ לו ברל כצנלסון, בך גוריון, דגניה וגבע, הקואופרטיבים, האם הוא מקרב את ההגמר? גיה הארץ-ישראלית הפועלית על אלה שיבואו? — האם בפירוד יש תקוה להגמוניה? אני צריך להיות מטורף להשתתף בזה. אני אומר: לא השתתפות ברע. בפילוג המפלגה אינני מוכן להשתתף. הכרחית מלחמה טריניציפיונית על מפלגה אחת הפתוחה לזרמים ולדעות שעי' דיון מתמיד לגוסן של שאלות תגיע לאחדות."

אמנם אין, ולא יתכן שיהיה, בדברי סבנקין "הסבר משיב רצון" לענין הפילוג כפי שרוצה סלוצקי בסקירתו, שכן, בכל "הסבר" כזה יש משום שמץ של הצדקה לעצם הפילוג. דבר שסבנקין לא רצה בו. לעומת זה יש בדברים אחרים משלו מאותה תקופה משום אמונה באפשרות אחדותה של תנועת הפועלים כשהיא בנויה אחת. לאחר הפילוג אמר סבנקין באחד מנאומיו:

"המסגרות המפלגתיות הקיימות התפקעו, לא מסיבות ארגוניות אלא מתוך התלבטות גדולה בין שיתוף ושל-טון, בין הכרעת ימין ושמאל ואיחוד. אותו ההרכב של הארגון הפוליטי שהיה — איננו ולא יהיה עוד. בתקופת המעבר לאיחוד ציוני-רסוציאליסטי, פוליטי מפלגתי אחד, שאנו מאמינים בו ושואפים אליו אין דרך חזרה לצורות מפלגתיות שלא יוכלו לאחד בתוכן את הפועלים ולא יוכלו להפעיל בתוכן את המוני הבלתי פעילים ולהעלות את התנועה כולה לשליחותה" ("דברים", כרך ג', עמ' 224).

יש בדברים האלה משום שאישה לשלילת המבנה הצנטראליסטי של מפלגה. המערך עם אחדות העבודה-פועלי-ציון ולאחר מכן האיחוד המשולש, ולאחריו המערך עם מפ"ם בשלהי שנות השישים, האם הם קמו, האם יכלו לקום, על היסוד הצנטראליסטי של החלטות ועידת כפר ויתקן? מפלגת העבודה (המערך שלה עם מפ"ם) הוא מהלך חדש. אין מפלגת העבודה, מבחינה ארגונית, אותה מפלגה צנטראליסטית אשר בתוכה חל הפילוג בשנות הארבעים. יש רק לציין לשלילה גמורה את ההוטעה, שבמקום סיעות רעיוניות הנאבקות על עקרונות ועל דרכים קמו וקיימות בתוך המפלגה המאוחדת חטיבות קבוצות והוגים שפעט מאד קשר להם, אם לדבר בלשון המעטה, עם עקרונות ודרכים, אלא כל-כולן אינטרסים אישיים והחירות להפסיק עמדות שלטוניות. האם לא טובה יותר ואמיתית יותר מפלגה שבה חטיבות רעיוניות מוגדרות?

דומה, שסלוצקי לא כיוון לאמת ההיסטורית כראותו את הפילוג המפלגתי הקיבוצי כסיבה לאי-הליכה לקיבוץ של העליה, לרעיון החבורות שלא מומש וכדומה. התנועה הקיבוצית ככלל מעולם לא היתה מאוחדת מבחינה ארגונית, ויכוחים ומחלוקות בתוך מפא"י, ובין מפא"י לבין הגושים הפוליטיים האחרים, היו תמיד, ודווקא בשנות השלושים הארבעים היתה ההגשמה החלוצית — בעבודה ובכיבוש עבודה, בהתיישבות, בהגנה, בהקמת הפלמ"ח וכו' — בפריחתה. הקיום הארגוני הנפרד כלל לא הפריע לאלה שרצו להגשים, האם עכשיו, לעת איחוד (מפלגת העבודה), מערך (עם מפ"ם) וברית (התנועה הקיבוצית) באוכלוסייה יהודית של 3 מיליון, בתנאים פי כמה יותר טובים מאז — יש יותר הגשמה חלוצית, יותר קליטת עליה, יותר התיישבות, יותר הערכה לעבודה גופנית מאשר אז?

* ענין אחר, שסלוצקי בחר לעסוק בו בביקורתו על סבנקין הוא ענין המדינה. אין זה אלא סילוף כאשר מייחסים לסבנקין התנגדות להקמת המדינה. דווקא בספר הזה, המבוקר, יכול היה סלוצקי למצוא פסקאות רבות ומובאות מפורשות של סבנקין בזכות המדינה העברית. ההתנגדות היתה לחלוקת הארץ. עובדה היסטורית היא, שכאשר תכנית בילטמור התקשרה במפורש עם התנגדות לחלוקת הארץ כפי שהוחלט במרעצת ההסתדרות נ"א (מארס-אפריל 1944) הצביעו נציגי סיעה ב' בעדה. ("דב"י"ם" כרך ג', עמ' 491). משום מה מתעלם סלוצקי מן המכתב שמתפרסם באותו ספר מבוקר, מכתב החתום ע"י סבנקין וציתלינג וחברים אחרים (עמ' 440) ובו מובאת ההתחייבות, שבקונגרס האיגודים המקצועיים הבינ-לאומי: "חברי המשלחת לא יפעלו בניגוד להחלטות התנועה הציונית ומוסדותיה". אכן, היו הערכות מוסעות גם אצל סבנקין וגם אצל אישים אחרים, מי חכם ולא יסעה, ומי גאון ולא ישגה? צריך לזכור, שהדברים ההשגות שנגדם מתקומם סלוצקי נאמרו בראשית שנת 1944 כאשר הציונות-העברית, בריטניה וברית המועצות היו בחיות

95

264 1114
1977/1/17

האנטיינאציה ערב לקראת הקמת אינטרנציונל מקצועי חדש, שפרעלי המערב המורח היו מאוחדים בו. מה הפלא אם נוכח כל מה שעבר על העולם בתקופת המלחמה לפניה פעמו תקוה ואמונה בלב אנשים כטבנקין, שב- יסודם היו חזרויים אמונה באדם ובאפשרות חידוש פני העולם, מה הפלא אם האמינו שלאחר המלחמה יקום ויתכונן עולם חדש, עולם של אחווה, סולידאריות ושלוש ובמסגרתו תתקדם הציונות לקראת הגשמתה בארץ-ישראל בלתי-מחולקת?

העלה לא פעם על נס את עזרתה הגדולה של ברית המועצות להקמת המדינה, מה הפלא אם לאור כל זה שרר בחלקים גדולים של הישוב חוס חדכי לברית המועצות? לעומת זה בודאי ידוע לסלוצקי, שבחינוכו במפ"ם על "ההשאלבות" — וזה היה כמה שנים לפני משפט הרוס-אים — באיזה צד עמדו טבנקין וחבריו. יצוין גם, כי בשנותיו האחרונות, וביחוד לאחר מלחמת ששת הימים, שינה טבנקין את יחסו לברית המועצות. הוא החל להאמין, כי ברית המועצות מסוגלת לכל רע שבעולם. דברים מפורשים בנושא זה ישנם בדבריו על מרד צ'כוסלובקיה ("מבפנים", דצמבר 1968, "למרחב", 6.10.1968).

סלוצקי לא דייק בהצעתו, ש"חסידיו תלו בו" בו, בטבנקין, את הקביעה שהוא שלל את התנדבות בני הישוב לצבא הבריטי במלחמת העולם השנייה. לא חסר דיו תלו בו זאת אלא מתנגדיו. טבנקין עצמו, כפי שמאיר סלוצקי בצדק, טען לפרופרציה מתאימה בין שני סוגי ההתנדבות (הפלמ"ח והצבא הבריטי). לעומת זאת היו ממנהיגי הישוב שהתייחסו מי בקרירות ומי אפילו בהתנגדות להתגייסות לפלמ"ח ועל-כל-פנים העדיפו בצורה בולטת את ההתגייסות לצבא הבריטי.

בסיכום יש להעיר, כי הסקירה הביקורתית של סלוצקי על "דברים", כרך ד', לא נתברכה באיזון הראוי כלפי כל תחומי ההגות הפעילות של טבנקין כפי שבאו לביטוי בכרך זה. סלוצקי נטפל לאיראלה עמדות של טבנקין בתחום המדיני העלים עין מדברי הגותו ופעילותו של טבנקין בתקופה זו בתחומי ההתיישבות, הקיבוץ, החינוך, הנוער, הפלמ"ח — תחומי הגשמה שבהם היה עיקר הגותו ועיסוקו של טבנקין ואשר על תרומתם המכרעת להקמת המדינה, לקיומה ולביצורה, דומה אן עוררין.

אריה פגלי

מדברי ביקורתו של סלוצקי משתמע, כאילו ההחל-טות וההכרזות המדיניות הן שעמדו לנו ומכוון ניתנה לנו המדינה. האמת היא, שהתפתחות המאורעות היתה כזאת (השוואה, המאבק, הפליטים, ההעפלה, מדיניות בחוץ, ההתנגדות הערבית, יציאת האנגלים מן הארץ וכו' וכו') היא הובילה בהכרח לקראת התנגשות פניוית צבאית בין היהודים לערבים בארץ, שעם נצחון היהודים בה הובילה בהכרח לקראת עצמאות יהודית — עם החלטת א"ם ובלעדית. בכוחו העצמי של הישוב בהתיישבות ובמלחמה (הפלמ"ח) — בשני אלה שבהם היתה תרומתו של הקיבוץ, וחלקו של טבנקין בולטת למדי — קם והיה המעשה הגדול הזה. ותמזה ביותר הדבר עד כמה עינו החדה של סלוצקי, שהצליחה "לתפוס" מדברי טבנקין ציטטות ופסוקים "הולמים" כל כך, לא הבחינה במאמר שלם באותו ספר בשמו הסמלי "באור מדינת ישראל" (עמ' 209).

*

וד טענה לו, לסלוצקי, נגד טבנקין: על יחסו החיובי ליאקוטובר, למהפכה הרוסית, ובכך, מי כסלוצקי יודע, שלא לבדו היה טבנקין ביחסו זה. במאמר אחר של סלוצקי (מסה על אהבה נכונה, "משא" 3 בדצמבר 1976) מספר סלוצקי עצמו על יחסו החיובי של "אחדות העבודה" ההיסטורית למהפכת אוקטובר. היא היתה אפילו מזכנה להצטרף לקומינטרן, בן-גוריון העריץ את לנין ואת המהפכה ובביקורו בברית המועצות בשנת 1924 כתב מכתבים נלהבים עליה שאותם פירסם ב"מבפנים" של הקיבוץ המאוחד בשנת 1944, כלומר לאחר המשפ"טים המפורסמים של שנות השלושים. סלוצקי מסביר זאת בתקופת הגדולות שתלו במהפכה באותה תקופה. אבל האם לא היה בעמידתה ובמלחמתה של ברית המועצות צות בהיטלר, בהצלתה אלפי פליטים יהודים, בתמיכתה האקטיבית, גם בנשק, בהקמתה של מדינת ישראל משום מתן תקווה לשינוי עמדתה ליהודים ולציונות בדומה לתקווה שהיתה לאחר מהפכת אוקטובר? בדיווריה שזי

סגנון וגם אמת בהתמודדות

דומה שאין צורך לעמוד על ההבדל שבין הנוסחאות של בן-גוריון ושל ביליגנסון, לבין העמדתן שמייחסים להם "דיפתין" (ואם היו מייסודים שגרסו עם ערבי פלשתינאים — מי הם?) יתר על כן: גם העמדה של מפ"ם אינה בדיקת זנ שמייחס לה ריפתין, בוועידת היסוד של מפ"ם (ינואר 1948) נוסחו הדברים בסוגיה זו. כך: "שיחון פעולה — בין העם העברי החוזר לארץ ובין המוני העם הערבי היושבים בה". המונח "המוני העם הערבי" ניגם של העם הערבי שבארץ וגם מרחב המזרח התיכון, על כל פנים, עם ערבי-פלשתינאי — מונח כזה — לא ייכר ולא ייפקד.

יחכן שמפ"ם במשך השנים שיי נחה עמדתה ואימצה לעצמה את הנוסחה שריפתין מייחס לה "ית" כן, אבל עובדה היא שבועידת היסוד של מפ"ם לא דובר על עם ערבי פלשתינאי, ומייסודי תנועת הפועלים הישראלית מעולם לא השתמשו בנוסחה זו: או בדומה לזו.

כמוכן אפשר לשנות עמדות "פרוגרמט" ו"נוסחאות" אך מי שמשען עמדותיו האקטואליות על ההיסטוריה ראוי לן להקפיד לא רק על הסגנון אלא גם על האמת ההיסטורית.

אס"ף

עקב ריפתין מבקש תוכן וסגנון בהתמודדות לקראת הבחירות ("דבר" 28/4/77). אכן, דרישה לגיטימית וצודקת בהחלט, אלא שזוהי מחייבת, כך נדמה, שאלו וכן הסגנון תתלווה גם האמת בשימוש בדברים שבהיסטוריה.

והזברים אמורים הפעם כלפי התייחסותו של ריפתין אל בעיית היחס או השייכות של הערבים אל ארץ ישראל, במשנתם של השומר הצעיר ושל מפ"ם ושל מייסודי תנועת הפועלים הישראלית" כלשונו. על פי ריפתין ה"עמדה ההיסטורית" של הג"ל ה"ה" כי, הארץ הזאת היא מולדת משותפת של שני העמים, העם היהודי החוזר לארצו והעם הערבי הפלשתינאי, והנה נדמה, כי בסוגיה זו לא דייקו ריפתין, ה"אמת ההיסטורית היא קצת אחרת. ידועים שנים, שבדבריהם שב"כאוב בסוגיה זו: השתמשו בנוסחה שהיא, בפירוש שונה מזה שמייחס להם ריפתין. מדעת או שלא בזדעת, נוסחתו של בן-גוריון, ה"ה: "ארץ ישראל יעודה לעם העברי ולערבים תושבים בתוכה" (ממעמד "לעם" הוצאת חש"י עמ' 100). נוסחתו של ביליגנסון ה"ה: "ארץ ישראל יעודה לעם העברי ולעם הערבי הגר בה" ("דבר" 22/10/29).

בשתי הנוסחאות האלה אין עם ערבי ואין עם ערבי פלשתינאי בארץ ישראל. ישנם ערבים (או ערבי פלשתינאי) וישנם יהודים בארץ ישראל.

חמשיך גם בקדנציה הבאה. ומעניינת הסיפא של ההחלטה הזאת, כפי שנתפרסמה יג' ר באמצעי התקשורת: "למען להיות דוגמה לעם". ובכן, לאחר שנים רבות נמלכה הממשלה בדעתה והחליטה להיות דוגמה לעם ובענין כה חשוב כמו ביגוד לנשות השרים...

ובהקשר לזה, ראוי לציין, שכמה זמן לפני ההחלטה הזו לגלגה גולדה מאלו הישראלים שעושים קניות בחו"ל ובבואם הכיתה מתברר להם שלפחות חלק מהרכישות שלהם Made in Israel משמע, אפשר עוד להשיג בארץ את הביגוד הדרוש לנשות השרים מבלי להזדקק להחלטות כאלה. אמנם אין מעשים מסוג אלה נגד החוקים אבל, כאמור, מנהיג פועלים אינו יכול להסתפק בחוקים הרשמיים, בשבילו ישנם וצרכים להיות חוקים אחרים, נוספים, שאף שאינם כתובים בספר החוקים, הם מתחייבים לגבו מחוקף עצם היוח מנהיג פועלים.

ועל החינוך

ג. ומשהו בקיצור על החינוך. כולנו קובלים על ביטול זרם העובדים בחינוך. עם זה אינני חושב שאפשר כיום, ומציאות ובאווירה הקיימת לחדש אותו. מוסדות ומפעלים שקמו בתקופת החלוציות וחוסלו. כנראה, לא יקומו מחדש. אני גם בספק אם קיימת כיום בתנועה העזה להקים מפעל מסוג זה כמו זרם העובדים, אפילו אילו יכולנו לעשות זאת. עם זה, נדמה לי, שהיה ברור לנו ובוודאי לנו גם עכשיו, שאח ערכי תנועת העבודה אין להנחיל לדור הבא בלי חינוך. למשטר הקיים, לארחות החיים המקובלים ההולכים עם הזרם - אפשר גם לא להגן במכוון. לאלה - זרם החיים עצמו מחנך. הרחוב מחנך, המשפחה מחנכת, הסבתא מחנכת. אבל שינוי ארחות חיים, ערכי חיים אחרים, חפיסת עולם אחרת אח אלה אי אפשר להנחיל ללא חינוך מכוון. וכאן אני רוצה לציין שגם מה שאפשר היה לעשות בתחום זה במסגרת החוקים הקיימים - לא נעשה. הקיבוץ עצמו שהיה חפשי לעשות בביחו, בתחום זה, כבחוק שלו - לא עשה את הראוי להיעשות. החינוך הרעיוני בשנים האחרונות הוזנח ויש תוצאות. אני חושב שיתכן שינוי בתחום זה. ההתעוררות של הצעירים לקראת הבחירות היא עובדה שנתנת חקוה.

השאלה כעת היא: מי יציל? מי יהיה הנושא להתעוררות ולהתחדשות? אני מפקפק אם יש כזה מחוץ לתנועה הקיבוצית. אינני אומר בזה דווקא - איחוד התנועה הקיבוצית. איננו דנים בזה כרגע ולא אכנס לזה עכשיו במיוחד. אני חושב שמספיקה בריח התנועה הקיבוצית כדי להוות מסגרת לגרעין של כוח להתחדשות ולפעילות. פה מחקשים הדברים להצעה בן-אהרן שהתנועה הקיבוצית וכל מי שיצטרף אליה יהוו חטיבה לוחמת ומחנכת בחוף מפלגת העבודה - חטיבה רעיונית מאורגנת ולגלית שתהיה מכובדת יותר מכל החוגים והקבוצות שקיימים כעת בחוף המפלגה. על כל פנים היא עשויה לחת טעם וזהות לפחות לגוף הזה שמתברריו יושבים פה.

* * *

מאבדים קולות ומשיבים סליחה 28.7.77

הם ומעטם דברי השמצה עליו. כנגד הערכה זו אפשר להתנגד, להתוודע לתקפות, לכתוב מאמרים, להוכיח וכו'. התנועה הקיבוצית, כמיטב יכולתה, עושה זאת בכל אופן לא ערכה "סליחה". אבל, כנגד השניים הנ"ל בורק דברי השמצה אישיים שבמשמעותם הם גם נגד ההסתדרות. המספיקה הודעת התנצלות ולו גדולה כגודל מר דעת ההשמצה - וב"הארץ" - כדי סליחה ומזילה? וכבודו של ההסתדרות, מה יזא עליו?

כד פרסמו מדעת התנצלות (כ" יחס לי. משל) והכל נסלח להם. ב"סליחה" קיימים, כידוע, שני צדדים: המבקש את הסליחה ו- נענה לה. למה איפוא, הקובלנה רק על הליכוד? למאמר של א. גבע מתבקשה, איפוא, כותרת "מש-נה מעין זו: מאבדים קולות (ו) אין להכחיש - גם בבחירות ל-הסתדרות ב-1973) ומשיבים סליחה".

ברשימתו, קוצרים את הקולות ומבקשים סליחה ("דבר" 13.7.77) כגנה אהרון גבע את ה"ליכוד" שסיגל לעצמו שיטה מסוימת ב"בלחמתו כנגד יריבים: לפני הבחירות הוא טופל על היריב. כל מיני האשמות, מזדללים ופשעים ר לאחר הבחירות מבקשים סליחה שלום על ישראל.

אכן, מאבדים קולות ומשיבים סליחה. כל הכבוד לנעלבים ו- אינם עולבים!

אכן, גם את התנועה הקיבוצית התקיף הליכוד. אך זו היתה התקפה שניקרה בהצעת דעה, הערכה שלילית של הקיבוץ וכו'. אין בזה חדש. מרכיבי הליכוד ברוחם מעולם לא הביטו על הקיבוץ בעין יפה ולא חסכו מפני

דוגמאות היות מביא א. גבע להמחשתה של השיטה הנ"ל. חזן - בין היתר - והאשמות כנגד ירוחם משל ואוריאל אברמוביץ לפני הבחירות. להסתדרות. אך אנו קראנו ושמענו ששני אלה, כל אחד בנפרד, תבעו את המש-מיצים לדיון. אלא שלאחרי הב-חירות, חייבו וניסו ללחנץ ידעם כלשונו של א. גבע. אנשי הלי-

אסיף

אשך

ק"ק 78
 3.4.78
 8 (965)

ספר קלוסובה

כינוס וערך: חיים דן
 התקין לדפוס: אריה פיאלקוב
 בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון
 והוצאת הקיבוץ המאוחד. תשל"ח.

במסגרת ספרי הזכרון והתיעוד ש- מוציא מוזיאון בית לוחמי הגיטאות למורשת השואה והמרד – הופיע עכשיו "ספר קלוסובה". זה הספר השלישי בסדרה זו של ספרים על קיבוצי ההכשרה בפולין שבין שתי מלחמות העולם.

בית לוחמי הגיטאות, שאוצר בתוכו נוסף למורשת השואה והגבורה גם את מורשת התנועה החלוצית ותנועות הנוער החלוציות באירופה – רואה חובה ושליחות לעצמו להציב יד וזכר למפעל ההכשרה המפואר של "החלוץ" בפולין ובפעולתו זו הוציא עד עכשיו, כאמור, שלושה ספרים שיוחדו לשלושה גושי הכשרה. השניים שהופיעו מזמן הם "סיפורו של קיבוץ ההכשרה" על גוש קיבוצי ההכשרה שהקיבוץ בלודז' היה במרכזם, והאחר – "בשדמות גרוכוב", על גוש קיבוצי ההכשרה בסביבות ואר-שה, כשהקיבוץ בגרוכוב שעל יד וארשה במרכזם. כעת הופיע ספר קלוסובה, שהוא על קיבוצי ההכשרה בוליל ו-והליו ובחלקם בפולסיה ובגליציה, ש-הקיבוץ בקלוסובה הוא במרכזם.

איתרע המזל והקיבוץ בקלוסובה נקלע לעבודה במחצבה ובמנסרה – עבודה קשה ומאמצת ביותר, ועבודה זו שיוותה לקלוסובה את אופייה הפועלי הטיפוסי. העבודה הפשוטה, הקשה, הבלתי מקצועית, שהיתה הכרח המציאות, הפכה לערך עליון, למטרה, למשאת נפש. הקריטריון היה – לפי צרכי הארץ – ועל כן: חציבה באבנים, סחיבת קורות עץ במנסרות, חטיבת עצים, סבלות וכו' – כל עבודה תירצה; כל עבודה – נחוצה; כל עבודה, ו-תהיה הקשה והמזוהמת ביותר – כשרה, יתר על כן – ככל שהיא קשה יותר, כן מרובים בה האתגר, המיבחן, כוח המשיכה.

קלוסובה היתה קנאית בחלוציותה ובקיבוציותה. הכל במכסימום. כל רכוש פרטי היה אסור בתכלית ה-איסור. סיסמה כעין פרוכת היתה תלויה בכותל מול הכניסה אל החדר-האוכל: "החלוציות העברית אכזרית במעשיותה ונפלאה במהותה". ללמדך, חלוציות ללא רחמים... ומסופר בספר שבאחת הישיבות בארץ שאל ב. קצנלסון: "מי חיבר סיסמה זו?" ומרשק השיב: "ברנר". ברל לא קיבל את ה-תשובה וטען שאין בכתבי ברנר פסוק כזה, וגם לא יכול להיות...".

ואכן, אין בכתבי ברנר מין פסוק שכזה. אבל לגבי חלוצי קלוסובה בי-טאה סיסמה זו את הלך רוחם ואת מציאות חייהם, וטבעי היה גם שהם ייחסו אותה לברנר, שהרי הם ראו עצ-מם מגשימי תורתם של השלישיה ש-תמונתה אף היא היתה תלויה בחדרי-האוכל של קיבוצי ההכשרה – טרומ-פלדור, ברנר, גורדון.

אף השם הרשמי של הקיבוץ בקלו-סובה היה – קיבוץ חוצבי אבנים קלו-סובה, ע"ש יוסף טרומפלדור.

לא לבדה היתה קלוסובה. פלוגות היו לה בסביבתה ובמרחקים. בוהליו, בפולסיה ובגליציה, למעלה מ-70 פלו-גות וכולן מסומנות במפה החותמת את הספר. שלוש עשרה שנה התקיימה קלוסובה, אך רק במשך 6–7 שנים שימשה מרכז ואם לגוש כולו. לאחר מכן (בשנים 1932–1933) ירדה מגדו-לתה. התנכלו לה עוינות, "גויית" ו-שנאה ממשלתית רשמית, היא הלכה והצטמקה וב-1937 התחסלה כליל. אך גוש קלוסובה נשאר חי וקיים. הוא התפצל לשלושה גושי מישנה ולכל אחד מהם מרכז משלו: לוצק, ורבה, קובל. וכך עד הסוף המר – עד פרוץ המלחמה ועד בכלל.

אלפי חברים מצאו את הכשרתם ב-קיבוצי ההכשרה ומשעלו לארץ נשאו את טיפוס ישוביה אל כל מקום אליו הגיעו: לקיבוץ ולמושב, לעיר ולמו-שבה. בשנות ה-30 הראשונות הלכו אנשי קלוסובה בעיקר לשלושה קיבו-צים: גבעת השלושה, יגור ורמת רחל (כיום בעין כרמל), ולאחר מכן – ל-פלוגת הים-אפק, לרמת הכובש, לעין חרוד ולישובים אחרים. נדמה שהם מצויים במרבית ישובי הקיבוץ המאוחד שמלפני מלחמת העולם.

אין להזכיר את קלוסובה, בלי בני מרשק. מרשק וקלוסובה – חד הם. הוא היה הרוח החיה של קלוסובה, רוח חיה וסוערת, משווה אופי ומע-צבת דמות... לא לחינם כינו ה"גויים" את חברי הקיבוץ שעבדו יחד אתם בשם "מרשקי".

ספר קלוסובה הוא אוסף דברים של כ-200 חברים, מהם דברים שנרשמו מפיהם, או נכתבו על ידיהם – דברים מן הימים ההם, זכרונות, רשימות, תעודות, מכתבים, תמונות והערכות. לפנינו ספר שמספר את סיפורו של גוש קיבוצי ההכשרה, אשר השם קלוסובה חופף אותם: מסכת מופלאה של חיים ויצירה, משכן מעט לארועים, חוויות ורשמים מן הימים ההם; יד וזכר לאחד ממפעליה הנאדרים של תנועת "החלוץ" בגולת פולין. א.פ.

בעקבות אחדים ממאמרי של מאיר

מאיר יערי הוא מן המעטים במנהיגותה של תנועת הפועלים הארץ-ישראלית שבנוסף לפעילותו הציבורית והתנועתית הוא נתבדך בכושר כתיבה פובליציסטית ובניצול כושר זה במירבו. הוא מרבה לכתוב וכדאי לקרוא אותו. יש בכתיבתו חיוניות רבה, בלתי-אמצעיות, דימויים וביטויים בלתי שיגרתיים אף שאינו נמנע מחריפות-לשון בתגובה למאורעות ולדעות שאינם לפי טעמו. אלא, שלפעמים, לעיתים קרובות מדי, בטפלו בדבריהם ובדעותיהם של אחרים יש ומשתכחים ממנו דברים ליוקם ואין הוא מקפיד לבודקם במקורם וכתיבתם, או שנותן להם פירושים חופשיים-מדי לנוחות הדיסקוסיה. ביופן כללי, אפשר לומר שדברים ודעות המיוחסים לאחרים באין הוכחות אובייקטיביות כמו תעודות, אסמכתות, מראי-מקום, תארי-כיס וכדומה לא תמיד נאמנים הם למקורם. הדבר נכון לגבי רבים מכותבי המאמרים ולוקה בכך לפעמים גם מ. יערי. ודאי אין לדרוש ממאמרים פובליציסטיים תכונות וסימונים של מחקר אובייקטיבי כל-שהוא, אולם המוסר ודעות משל אחרים ראוי לו שינהג זהירות והקפדה.

„חצי-פאשיסט“ ועל שום מה הוא שתק?

בשיחה-ראיון שהיתה לו למאיר יערי עם הפרופ' לייבוויץ („חומס“, מוסף תג העצמאות, 1978) התגלגלה איך שהוא השיחה גם על טבנקין. ידועים דעותיו של הד"ר לייבוויץ בגושים רבים וגם על הקיבוץ הוד-מן לו פעם הפיק מפיו כמה מרגל-יות שאחת מהן היתה, „שמה הפכה (התנועה הקיבוצית) לגידול פארא-ויטי בגוף המדינה והעם?“ (ראה „מאוננים“ חוב' ג' תשכ"ז). והנה נפגש יערי במרחביה קיבוצו לשיחה כדיון ראיון עם הד"ר לייבוויץ. תוך כעין שיחה הפיק פיו „מרגלית“ נוס' פת. וכך אמר הד"ר לייבוויץ: „יצחק טבנקין נעשה כפוף ימיו מה שאחר קורא חצי-פאשיסטי“ ויערי ענה: „כן, אם תשאל אותי היום, אני בטוח שהיכננו או לעשות (הפזונה) להקמת המערך עם מפ"ם. אני מלא ספקות.“

נאות א. סגולי

האם דרך אחת לסוציאליזם?

במאמר הנ"ל מצביע יערי כלפי „טבנקין וחבריו“ על שהם, „עברו מן הנוסחה של מארכסיזם-לניניזם ל-„סיטואיזם“. במקום אחר („השבוע בקיבוץ הארצי“ מס' 1266, אוגוסט 1978) הוא חוזר על אותה קביעה ואומר: „אנשי אחדות-העבודה — נקטו להחליף את הויקה לקומוניזם-לניניזם בויקה אל הקומוניזם של „סיטי“ הפלא ופלא! מתי ואיפה ועל-ידי מי נאמרו או נכתבו דברים מ-„עין אלה על-ידי אנשי אחדות-העבור דה? אכן, אחד מן הוויכוחים הקר רעיוניים שבמפ"ם המאוחדת והשדר אל טיטו. אך לא רק אליו. גם ל-„גומולקה וז'אומי. הוויכוח לא היה על אישיותם או על דרכם אם כנתנה היא, אם לאו. הוויכוח היה על הדרך ל-„סוציאליזם — האם אחת היא, והיא דרכה של מהפכת אוקטובר וברית-המועצות, או שתיתכנה דרכים ש-„נות, ואת הדרכים השונות סוללות ובונות התנועות הסוציאליסטיות כל אחת בעמה ובארצה לפי מציאותה ותנאיה. מכאן גגור הוויכוח על דר-„כש של טיטו ושל גומולקה וכו'. טבנקין וחבריו ראו זכות ליוגוסלבים, לפולנים, ליהודים וכו' ללכת בדרכם, הם לפי תנאיהם ולפי הבנתם, אכל הסוציאליזם. ואילו יערי וחבריו גר-„עמדתנו הסוציאליסטית הבין-לאומית מיוסדת על: א. ויקה רעיו-נית למורה ולדרך הביצוע התיס-טורית של תנועת הפועלים המהפכ-נית בעולם, עם ברית-המועצות ב-„מרכזה, המנשימה את הסוציאליזם-על-ידי עקרונות המארכסיזם-לניניזם

למקרא אחדים ממאמריו של מ. יערי בשנה האחרונה יש גם רושם שהוא מנסה „לרכך“ קצת דעות ו-„עמדות משלו עצמו ושל תנועתו ב-„עבר, ולשם כך הוא לפעמים ידועים לו להברר אישים ומנהיגים ידועים שמחזק לתנועתו כאומר: ראו, לא רק אני, גם הם... לפעמים בפיסקאות מסוימות במאמריו הוא כאלו „מת-בער לגמרי מידעות והשקפות משלו, ומושל תנועתו, שהם כעת, אם ל-„דבר כלשון המעטה, לא כל כך נעי-„מות, ומטיל אותם על זולתו כאומר: ראו, לא אני, כי אם הוא... יש ל-„קוות שבין המחקרים הלא-מעטים ש-„נעשים כעת באוניברסיטאות ובמכו-„ני-מחקר — לא ייעדר גם המחקר, מעין המשך למחקרו של אלקנה מרגלית, על השומר הצעיר בארץ, מחקר שיגלה דברים בהווייתם.

שלמות הארץ — הכיצד?

לכפי מה הדברים אמורים? — לכפי כמה פיסקאות משמעותיות ב-„חר במאמריו של מאיר יערי בשנה האחרונה. במאמר „שני צידי המטבע (ב, על „המשמר“ 17.1.1978) שבו מעריך יערי את האיחוד ואת הפילוג של מפ"ם בשעתה הוא מעלה, בין היתר, את הקביעה שבו בזמן שהוא וחבריו שמרו על העיקרון שבמצע מפ"ם, המדבר על „החזרת שלמות הארץ לא בדרך של הפעלת כוח“, „טבנקין וחבריו שחתמו על ה-„החתימות הואת שכחו אותה ברבות הימים. אחרי הפילוג, אומר יערי, „הגל כבר טבנקין בחזרות שלמות הארץ שלטוטנו אפילו בכוח“. „הת-„אצל טבנקין גרמה לא מעט לפילוג כינינו. אגב, מפיסקה אחרונה זו ששתמעת הקביעה: לא רק אחרי ה-„פילוג הגל טבנקין וכו' אלא גם לפני.

ובכן ייאמר בכל ההדגשה: אין דברים טבנקין, בהרצאותיו ובנאומיו בדברים בזכות „החזרת שלמות הארץ בכוח“, דברים הפוכים מאלה לפני הפילוג ולאחר הפילוג ישנם, גם ישנם, והם:

אגב עיסקו ב, „שני צידי המטבע“ של האיחוד והפילוג הוא מוצא לנחוצ להדגיש את ה, „צד השני של המטבע“ ביוסיו עם בן-גוריון, ש, „במשך כל ימי חייו הוא טיפה ירדוה איתו“. די לעיין עיפן כל שהוא בשורת מאמ-ריו של ט. ש. יריב, שהוא בן-גוריון, תחת הכותרת „הציננות והקומוניזם של השומר הצעיר“, כדי להיווכח ב-„שיעור הידידות האישית השופעת. אלא שאין זה מן העניין הפעם. הפעם נשאלת השאלה: מה הקשר המיוחד בין האיחוד והפילוג לבין „הידידות“

עם בן-גוריון? מתברר שיש קשר והוא כפי הנראה ב, „נקודה“ שאף היא קשורה ב, „טבנקין וחבריו“. יע-רי אומר: „הוא (בן-גוריון) היה מאושר שהייתי נגד פרישת הפלמ"ח ניקים שלנו מן הצבא“. ואין זו הפעם הראשונה שיערי אומר זאת. עוד לפני שלוש שנים בראיון ל, „דבר שבוע“ (מס' 51, 1975) העיד על עצמו שהוא לא תמך ב, „עויבה ההפגנ-תית של מפיקי הפלמ"ח, ללמדך ש-„בתוך מפ"ם המאוחדת אין, היה מ-„שהו שתמך בעזיבה זו.

הבחינת המפורשת של טבנקין ש-„חזרה ונשנתה ככתב („דבר“, „למר-„חב" 25.8.63, „מעריב“, 23.8.63) וכעל פה ביחס להאשמה זו — אינה מרעי-לה. ההאשמה חוזרת שוב לפי אר-ות מתכון: לא אני כי אם הוא... באותו מאמר, וכאילו דרך-אגב, עורך יערי מעין „חשבון חוטא“ ב-„תום אחר. הוא מעמיד זה מול זה את השומר הצעיר, והוא מעיד עליו שהוא שמר על „רציפות היסטורית“ מול „טבנקין וחבריו“ אשר אצלם „עקרונות רבים נתרוקנו מתוכנם“. אין הוא מעמיד עקרונות מול עקר-נות כמתחייב על פי התגיון הפשוט, או „רציפות היסטורית“ מול אי-רצי-פות היסטורית אלא רציפות מול עקרונות. תכנו, בבקשה! אילו עקר-נות משל השומר הצעיר, למשל, נשאר ברציפות היסטורית? — דו-לאומיות? — שלמות הארץ? — (כן, כן, השומר הצעיר הוא שלל ב-„חתימות את חלוקת-הארץ ודווקא מבית מדרשו יצאה הסיסמה „אף שעל“.

בגילוי-דעת של השומר הצעיר ב-„יוני 1937 נאמר בין היתר: „לא נוכל להפקיר אף שעל אחד של אד-מת ארץ-ישראל“. ראה ספר „השומר הצעיר“ כרך א', עמ' 290) ארץ-

מתוך התשובה קצת קשה להבין למה מכון ה, „כן“, הוא, אם להסכמה לתו הוה, שנתן לייבוויץ בטבנקין ואם לגבי יחסו של יערי למערך, אך אפילו אם שתק יערי למשמע דברי לייבוויץ, מדוקרת השאלה: על שום מה הוא שתק? — והו, שתיקה כ-„הודא דמיא. וכל זאת — על שום מה? — הן אין לומר שטבנקין לא היה ציוני-סוציאליסט, שלא היה מ-„מניחי היסודות של תנועת-הפועלים בארץ, שלא תרם משהו לתנועה ה-„קיבוצית וכו' — על שום מה יכונה „חצי-פאשיסט“ ויערי ישמע ויש-„תוק? — מסתבר שכל זאת בא לו לטבנקין בגלל יחסו העקרוני לשל-מות-הארץ, בגלל חביבתו להתייש-בות בארץ בלתי-מחולקת וכו'. והן כאמור, גם השומר הצעיר שלל פעם את חלוקת-הארץ. הן הוא אשר קרא בזמנו לא לוותר על „אף שעל“ וכו', ויערי עצמו, עוד באוגוסט 1947, הו-„קיע את בן-גוריון על שבע בליק סאכנס חלק מכריע של ארץ-ישראל ולא את ארץ-ישראל בשלמותה (ראה „הציננות“, כרך ד', עמ' 186). האם היה או השהו, „חצי-פאשיסט“? — והן דווקא או, בתקופה הזאת, נדע השומר הצעיר כגוף מארכסיסטי-שמאלי-מהפכני כשר למחדרין! כיוון שהגענו לאותו ראיון עם הד"ר לייבוויץ ראוי להעיר כמה הערות נוספות.

א. יערי טוען, ולא בפעם הרא-„שונה, „כי במשך תקופה ארוכה“ ארוכה, החל מן הפגישה בין וייצמן ובין המלך פייסאל סתת 1920—1921 ורעד פגישתו של בן-גוריון עם ועדת הלוד פיל היו בן-גוריון וברל כעל-„סון בעד פתרון דו-לאומי? וכו'. גם בענין זה ראוי לציין בלתי הכבוד: לא רק פורתא. ניתן ספר ונחזה. נחזה באותו ספר שיערי רואה אותו

גליציה) וגוש תלחי (ביאליסטוק-גרודנה), מסופר בספר החדש.

קיבוץ תלחי - ראשיתו קבוצת חברים שהתקבצה ב-1927 בכפר רודה-אופאלין עיר חלם. שנה זו ידועה בתולדות התנועה ניה והחלוציות כשנת המשבר הגדול - עלייה וירידה מהארץ. אך גם בשנה זו ל חלוצים כפולין. לא בהמונים באו - אך שבאו מחושלים היו באופלים, אטינים תם, וזם שהקימו וקיימו את קיבוצי הו קלוסובה, שחריה, תלחי וגרוכוב - מי מעוז לציונות המגשימה וגרעין לימים יבוי והימים באו. במחצית שנות השלושים טו קיבוצי ההכשרה על פני כל פולין ה מנוברוילייקה שע"י וילנה בצפון ועד טר שליד העיר חלם בדרום. יצויין אגב, שב טראבניקי וסוביבור, בהן שכנו בשנתם מחו הכשרה - התקיימו בשנות השואה מחו כוז והשמדה של המוני יהודים. סוביבור בתולדות השואה כמחנה שבו פרץ מרד רים ואשר ממאות האסירים שפרצו א המחנה ניצלו כמה עשרות.

תלחי - שם זה על שום מה - מסר החברים בספר: "חיפשונו שם לקיבוצנו. שהגענו למקום ההכשרה סמוך ל"יא אוז לטנו לקרוא לקיבוץ ע"ש חללי תלחי. הם קמה בפולין, "ברית טרומופלדור" וויזיוניסטיים וחשבונו, כי טבעי יותר יה אנו, מגשימי הדרך החלוצית שבה דגל פלדור, נישא את שם תלחי."

חלוצי גוש תלחי שבפולין, כחבריהם צי ההכשרה האחרים, עבדו בכל עבודה רתה להם- העבודה הפשוטה, הקשה, מקצועיות, שהיתה הכרח המציאות, הפכו עליון, למטרה ולמשאת נפש. כל עבודה ותהיה הלשה והמוזמת ביותר: עצי, שאינת מים, סבלות במסרות, חרושה, בחיבת קרח בנהרות, בבוסקי שירות בית, ואפילו בחפירת קברים בבתי רות - ה"ל היה כשר למען הקיום ציפיה מתנוזה לעליה לארץ, נשאת הן עליונה. אנשי תלחי בבוואס לארץ התרכזו לה באיילת-השחר. לאחר מכן הלכו גם לי אחרים - יגור, גבעתי-השלושה, גליליים רים, וכרגיל - גם לערים ולמושבות.

במרבית שנות קיומו של גוש קיבוצי היה הקיבוץ ביאליסטוק - מרכזו של בקיבוץ זה שבה תמוכיות המרכזית וכו עצות הגלילית של שתי תנועות הנוער - לוך הצעיר" ו"פרייהייט". הקיבוץ ביאלי מנה בשנות ושיא שלו - 200 חברים.

הקיבוץ ביאליסטוק ידוע גם כנור אחד המרדני הגדולים בצורה הנאצי ב השואה, בפיקודו של מרדכי טננבוים. בספ אות תולדות המרד הזה, ההכנות והדיוני ראתו, פרוטוקול אותנטי מן האסיפה ד בקיבוץ לקראת המרד, וכן פרקים מיוני מרדכי טננבוים-תמרין בתקופה זו. ספר תלחי - הוא אוסף דברים של חברים, שנרשמו מפיהם או נכתבו על ידי זכרונות, רשימות, תעודות, מכתבים, תמו הערכות. לפנינו סיפורן של עשרות פלוגו

מו וכשרונותיו לחברה כולה; לכל אחד - לפי צרכיו מאת החברה כו- לה. זהו מיצוי שאיפותיה של תנו- עת-העבודה בעולם בכלל ושל תנוע- תנו בכללות. השם המתאים לתנועתנו; הוא איפוא, השם, שבו נקראה תנו- באקוין; לתנועה הקומוניסטית. ב- התאם לכך צריכים היינו להיקרא בשם התאחדות ציונית-קומוניסטית. דברים כ"ך א', עמ' 54.

ברור איפוא בתכלית הבחירות ש- בהשתמשו בדבריו במנוחים כמו "קומוניזם", "קומוניסטים" לגבי עצ- מו ולגבי הקיבוץ לא התכוון טבני- קין לפירוש הפוליטי האירגוני שלהם אלא לפירושם הכלכלי-החברתי. ש- הרי מי כמוהו היה הריף במאבקו כנגד אימוץ הלניניזם על כל ה" מסתעף ממנו למפ"ם המאוחדת!! נכון גם, שטבנקין העריך חיובית את מהפכת אוקטובר והעריך את מפעלה של ברית-המועצות ואת לנין. אבל מכאן ועד להגדרה, "שהוא קומו- ניסט" במובן הפוליטי-אירגוני, כפי שמיחס לו יערי - משתרע מרחב מפרדי ומבדיל כהבדל שבין יום ולילה, בין אור וחושך, ויש לתמוה תמיהה גדולה על יערי שבאמירתו זו, וללא כל תיעוד ואסמכתא, טיש- טש את ההבדל הזה.

*

רגיל הוא יערי לחור ולשנן ב- אוני חבריו וקוראיו, ובצדק, שיבי- טו לברית ולא ליצר, דומה, כי גם במרי-שית עם חברים ויריבים ראוי שגם הוא יביט לברית זו שמבוססת על עקרונות ומשימות משותפים ו- יימנע מדברים שאינם לעניין, שאף אם אינם פוגמים ברית גם אינם מעלים אותה.

תלחי

י 30 א 3
21.12.79

קיבוץ הכשרה בפולין / חגוש ופלוגותיו כינסו וערכו: יעקב וילברשייך, אריה פיאלקוב בית לוחמי הגיטאות ע"ש יצחק קצנלסון הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ט תלחי - אין הוונה לתלחי ההיסטורית שבגלל העלוון, אלא, כפי שצויין לעיל - לקי- בוך הכשרה או לגוש של קיבוצי הכשרה בפולין שבין שתי מלחמות העולם. חמישה גושי הכשרה של תנועת, "החלוץ" היו קיימים בפולין בשנות השלושים (המדובר בקיבוצי הכשרה שהוגדרו ככלליים, לעומת קי- בוצי הכשרה האוטונומיים של השומר-הצעיר וגורדוניה). בכל "גוש" התרכזו עשרות פלוגות, כשבמרכזן הקיבוץ המרכזי, הגדול ביותר, הנותן את הטון, ובו יושבת המזכירות המאגדת את כולן.

בית לוחמי הגיטאות, שאוצר בתוכו, נוסף למורשת השואה והגבורה, גם את מורשת התנו- עה החלוצית ותנועות הנוער החלוציות באירופה, רואה שליחות וחובה לעצמו להציב יד וזכר למפעל ההכשרה המפואר של התנועה החלוצית באירופה. עד עכשיו זכו כבר ארבעה גושים לחעלות את סיפורם בספרים, והם: גוש לודז', גוש גרוכוב-וארשה, גוש קלוסובה (ווחלין),

בעוד הזדמנות נדרש יערי לטפל בטבנקין. בפולמוסו עם חברו לתנועה ישראל רינג (ראה, "השבע בקיבוץ הארצי" מס' 1266, אוגוסט 1978) אומר מאיר יערי בין היתר, ולא ב- פעם הראשונה:

"לפני שנפרדו אנשי אחדות- העבודה מאיתנו נודע היה יצחק טבנקין המנוח להציג עצמו כקר- מוניסט, ואילו אנו הסתפקנו ב- סוציאליזם מהפכני."

שוב אותה שיטה: לא אני, כי אם הוא... הוא קומוניסט ואני רק סוציא- ליסט מהפכני. (דוק ותיזכר: אליבא דלייבוויץ טבנקין הוא חצי-פאשיסט ויערי שותק והנה הוא מוצג כקר- מוניסט...) ואתה שואל: הא כיצד? - על מה היו איפוא הוויכוחים ה- גדולים בתוך מפ"ם המאוחדת? - מצעו של מי נשבע אמונים למארכ- סיום-לניניזם - מצעו של יערי? יצחקי או של בר- יהודה-גלילי? מי תבע השתלבות ב, מחנה המהפכני בעולם, שברית-המועצות בראשו? "חזית הליכוד" או חטיבת אחדות- העבודה? - מי דרש שמפ"ם תוש- תת על עקרונות אירגוניים של תנו- עת הפועלים המהפכנית (קרי קומו- ניסטית) טבנקין וחבריו או יערי ו- חבריו?

בעוד הזדמנות נדרש יערי לטפל בטבנקין. בפולמוסו עם חברו לתנועה ישראל רינג (ראה, "השבע בקיבוץ הארצי" מס' 1266, אוגוסט 1978) אומר מאיר יערי בין היתר, ולא ב- פעם הראשונה:

"לפני שנפרדו אנשי אחדות- העבודה מאיתנו נודע היה יצחק טבנקין המנוח להציג עצמו כקר- מוניסט, ואילו אנו הסתפקנו ב- סוציאליזם מהפכני."

שוב אותה שיטה: לא אני, כי אם הוא... הוא קומוניסט ואני רק סוציא- ליסט מהפכני. (דוק ותיזכר: אליבא דלייבוויץ טבנקין הוא חצי-פאשיסט ויערי שותק והנה הוא מוצג כקר- מוניסט...) ואתה שואל: הא כיצד? - על מה היו איפוא הוויכוחים ה- גדולים בתוך מפ"ם המאוחדת? - מצעו של מי נשבע אמונים למארכ- סיום-לניניזם - מצעו של יערי? יצחקי או של בר- יהודה-גלילי? מי תבע השתלבות ב, מחנה המהפכני בעולם, שברית-המועצות בראשו? "חזית הליכוד" או חטיבת אחדות- העבודה? - מי דרש שמפ"ם תוש- תת על עקרונות אירגוניים של תנו- עת הפועלים המהפכנית (קרי קומו- ניסטית) טבנקין וחבריו או יערי ו- חבריו?

שאנשי, "ברית-שלום" דג- מר: "העם היהודי רוצה חופשי, זאת אומרת: ית" (אנחנו ושכנינו עמ' על ונתנו נאום הוא מדבר על המדינה שתהיה, "סוציא- לית" משעבדת ואינה מדכ- ה שלטון איש באיש ועם מדינה דר-לאומית, כפי מן דבר שמיה.

ה דר-לאומית

מיי יערי גם לברל עה, כי במשך תקופה ארו- חייב מדינה דר-לאומית על פיסקה אחת באחד מ- לואום מלאום לא יאמץ. מ- ליערי וחבריו שהשמעו עוזו בימי חייו של ברל בדיני להפריכם. בהקשר ברל: י כבוד גדול שב,השומר לומדים עמשי מה שאמר- ה הם. אני רוצה לקנות שלושי-עשרה שנה לימדו י אומר עכשיו - - גם ישי-עשרה שנה לא ניסחתי דורשים מדינה דר-לאו- תבים, כרך י"ב עמ' 241 -

ו ראיון טוען יערי, ושבו הראשונה, כי השומר- את רעיון המדינה הדו- 1946. גם בזה לא דק פור- ת מפלגת השומר הצעיר, יוני 1947 תובעת בהחלטה פיתוח הארץ - - המורות לקראת עצמאות "לאומית" (ראה ספר תול- ת הפועלים בארץ-ישראל זב ערב ב' 129). רק ערב ה- ארים ועם המשא-ומתן על אחדות-העבודה, הסתלקה שוה"צ מן הנוסחה הדו- אגב, אותה מרעצה החליטה ת, "המרת המאגדת הברית ב"דר-לאומי של שלוש ה-

הגדולות מטעם האו"ם" ו- יערי את ה"ממור" הזה דט בין-לאומי" למפתנו של וול לפי אותה שיטה: לא אם הם...

דוק הפלמ"ח

ראיון נדרש שוב יערי ל- דוק הפלמ"ח הוא מפתיע ויש בדבריו אלה: "בענין של הגנה לישראל, פרשת אלי- שילו בענין הפלמ"ח כאשר זו (לבן-גוריון) דרשו ל- אינו אוטונומי - אני ב"גוריון" ואתה תמה ו- א כיצד? - אם היה בדע- ב"גוריון בפרשת הפלמ"ח לא היה נאבק על דעתו זו באירגון הקיבוצי? - על שום מה לא שמע-

קומונה ו' קומוניסטים" וצל טבנקין
אכן, זו הדבר שטבנקין השתמש לעיתים כמנוחים קומונה, קומוני- טים, הו ישובות קומוניסטית וכו' ב- יחס לקבוץ ולכל אשר מסתעף מ- מנה המישלים קומונה וקיבוץ לעי- תים הן חופפים בדבריה. בהרבה הזדמנויות אף הסביר, חזר והסביר, קומוניסטים

הקצאה לקרקע
כך ה'
1979

כרך זה של „דברים“, החמישי במנין, המשך רצוף הוא לארבעת הכרכים שבאו לפניו. מכונסים בו דברי יצחק טבנקין לזמן שלהי שנת 1949, עם הוועידה הט"ז של הקיבוץ המאוחד באוקטובר 1949 בגבעת-ברנר, ועד שלהי שנת 1956 לאחר מבצע סיני. דברים אלה, רובם ככולם ראו אור בשעתם בכתבי העת של התנועה.

שבע שנים אלה, היו שנים קשות וסוערות בישראל. טרם נמחו עקבות מלחמת-השחרור ובעיות-מוקד ישנות וחדשות הוחרפו פי כמה: חבלי קליטתה של העליה ההמונית בתנאי מצוקה, חוסר-עבודה, מגוריי-ארעי במעברות — מזה, ושטחי-קרקע פנויים המכזים לגואלם בהחישבות ובעבודה — מזה. ואין זרימה מספקת של העליה להתישבות, להיאחזות בקרקע. הישובים הקיבוציים הרבים שקמו בשנת מלחמת השחרור ולאחריה — וגם הישובים הוותיקים — סבלו ממחסור בכוח אדם ולא נמצאה הדרך לקליטתם של עולים רבים בהם. בעיה זו, בעיית קליטת העליה בהתישבות ובקיבוץ, היתה בעיני טבנקין בעיית-מוקד, שהסעירה את רוחו ועליה זעק את זעקתו בכל כנס ציבורי קיבוצי ולא-קיבוצי. משהו מהדיה של הצעקה הזאת מוצא את ביטוייה בכרך זה.

בתקופה זו, אף שקולות המלחמה נדמו — לא שקטה הארץ. יותר ויותר מתברר כי קווי שביתת-הנשק שנחתמו אינם מחסום מפני מסתננים ומרצחים מעבר לגבול. חללים רבים נפלו בתקריות גבול, ורכיש רב נגנב ונשדד. מדינות ערב השכנות, על אף הסכמי שביתת-הנשק, לא פסקו מאוימהן כנגד המדינה. תעלת סואץ נשארה חסומה בפני אניות ישראליות, וחרם כלכלי מצד מדינות ערב סגר על ישראל מעברים. המעצמות האחרים גילו אולטימטום ואפס-רצון לגונן על ישראל. בסופה של תקופה זו התמקדו בעיות הבטחון במבצע סיני, ואחו — המאבק על ישראל על כיבושיה והישגיה במבצע זה. בכל אלה — חי טבנקין בסערת-נפש גדולה, ובכל כינוס ומפגש זעק והסביר ותבע — לא לסמוך על אחרים, לא לשקוט על השמרים, לעמוד על המשמר, לבצר, לאמן, לחזק, לאגור כוח.

בתקופה זו ידעה התנועה, עם טבנקין במרכזה, מאבקים רעיוניים גדולים מכפנים ומבחוץ: מכפנים, בתוך הקיבוץ המאוחד, עם חברי מפא"י שבתוכו שערערו על דרכו של הקיבוץ המאוחד עד כדי פילוגו; ובתוך מפ"ם, שעמה נמנו באותה תקופה חברי הקיבוץ המאוחד ברובם המכריע — עם חלקים נכבדים בתוכה שיערערו על עקרונות נוסיונים בדרכה הציונית-הסוציאליסטית והחלוצית של המפלגה; ובתוך המחנה הציוני-סוציאליסטי, נאבק עם מפא"י, שלפי הכרת טבנקין, סתה מן הדרך המסורתית העצמאית של תנועת הפועלים הארץ-ישראלית ופנתה לשבילים זרים לה. ובצמוד למאבקים אלה שמכפנים — המאבק הגדול עם „החוג" ובעיקר עם העולם הקומוניסטי, שיצא בתקופה זו, בייחוד במשפט פראג ובמשפט הרופאים במוסקבה, להכפיש בעפר את תנועת התיחה העברית. בפרשיות אלה עמד טבנקין כציר איתן ורב את ריבו של עם ישראל, מדינת ישראל, התנועה והקיבוץ. כאן התעלה טבנקין לרמה של עומד בשער, הודף התקפות, בחון.

מבקר ומבסס מחדש את הדרך אל מול הדרכים האחרות מימין ומשמאל. בכידור הראשון של הספר כונס איפוא כל שנאמר על ידי טבנקין וראה אור בדפוס — במאבק זה על הדרך הציונית-הסוציאליסטית-החלוצית של התנועה.

יש להעיר, שבמשך חמש מתוך שבע השנים שמדובר בהן בכרך זה, היה טבנקין — יחד עם חבריו מהקיבוץ ומחטיבת „אחדות-העבודה-פועלי-ציון" — חבר מפ"ם, ובחור שכזה השמיע את דבריו הנמרצים: נגד ה„השתלבות"; נגד מפלגה טריטוריאלית יהודית-ערבית; בזכות עקרון שלמות הארץ; בעד השתתפות מפ"ם בממשלה, נגד צנטראליזם רעיוני-ארגוני וכו' וכו'. עם פילוגה של מפ"ם (אוגוסט 1954) קרא טבנקין לכינוס הכוח, לגיבוש רעיוני עצמאי.

ראוי לציין כי בסופה של התקופה המדוברת כבר מסתמנת תמורה מסוימת ביחסו של טבנקין אל ברית-המועצות ואל הקומוניזם הבין-לאומי המאורגן. אמנם, נוכח עמידתה האמיצה של ברית-המועצות במלחמתה בנאצים, שבזכותה ניצלו יהודים, לאור תמיכתה האקטיבית, גם בנשק, בהקמתה של מדינת ישראל, עם האמונה שגברה להקמתו של אינטרנציונל מקצועי מאוחד, פיעמה גם בלב טבנקין התקוה להתמדת עמדתה החיובית של ברית-המועצות ליהודים ולמדינת ישראל, ותקוה זו, בנוסף להערכתו העקרונית היסודית למהפכת אוקטובר, מצאה לה ביטוי בדבריו בתקופה זו. אך לאחר העיסקה הצ'כית-מצרית ולאחר מבצע סיני החלו להישמע מפיו דברי בקורת. בקורת זו נחריפה והולכת בתקופה מאוחרת יותר, שאינה במסגרת כרך זה.

כבכרכים הקודמים, כן גם בכרך זה, תופסים הקיבוץ, דרכו, מאבקו בעיותיו מקום מרכזי. במציאות החדשה שלאחר קום המדינה ולאחר פילוגו של הקיבוץ המאוחד טבעי הדבר שדברי טבנקין יחדו בעיקרם לביסוסו הרעיוני המחודש של הקיבוץ. הרצאתו הגדולה בוועידה הט"ז של הקיבוץ בגבעת-ברנר — „הקיבוץ בימי תמורה" פותחת את המדור הזה, השני, בכרך זה, ובו משכו דבריו שנאמרו במועצות ובכינוסי הקיבוץ השונים בכעיותיו השונות והמגוונות: עליה וקליטה, התישבות ומשק, עבודה וחברה, חינוך ונוער וכו'.

המדור השלישי — „במערכו“ — כולל את דברי טבנקין בעניני הזמן, ועיקרם — בעיות הבטחון, ההתישבות, מדיניות, כלכלה וכו'.
 במדור הרביעי כונסו דברים שראו אור בתקופה זו על אישים וחברים שהלכו לעולמם. רק הדברים על שלמה קפלנסקי רואים כאן אור לראשונה.
 במדור „נספחות“ באים מילואים — דברים בישיבות מזכירות הקיבוץ המאוחד, וכן תעודות, הערות כלליות, רשימת השמות, מפתחות ורשימת המקורות.
 בגוף הספר, בשולי העמודים, מובאות הערות להבהרת ענינים וכושגים לגופם של דברים. בסוף הספר — הערות כלליות לגבי ארגונים, מוסדות וכו'.
 כינס ומיין את הדברים, יזיבר את ההערות לסוגיהן, את רשימת השמות ואת המפתחות, והתקין את הספר לדפוס — אריה פיאלקוב. סייע בהתקנה לדפוס שלמה אבן-שושן.

ינואר 1979

א.פ.

ספ קולוסוב
 תש"ח 1978

קלוסובה — בעיירה

א. ארבעה שביקרו

ארבעה הם היו. ארבעה חברים, שליחים מקלוסובה שבאו אל העיירה ואיתם ההרצאה, הסיפור, התביעה... לא בכת אחת באו, כי-אם במועדים שונים בשנתיים הקשות לציונות ול„החלוץ“, שנות 1927—1928.

הראשון בהם מבחינת זמן הביקור — קורין. כך — בשם המשפחה. איש לא ידע את שמו הפרטי. הוא בא ביום שישי אחד על מנת לעשות בעיירה ובסניף — כל השבת, „כל השבת“ — לאו מילתא זוטרתי. הרי יהיה סיפק בידינו לשוחח ולברר, ללבן ולפתור את כל השאלות והבעיות. טרם היינו או מוגדרים רשמית לתנועת „החלוץ-הצעיר“ והיינו סתם הסתדרות נוער ציונית עברית. ואל „ההסתדרות“ הזאת, „הסתמית“, הוא בא לפי קריאתנו-הזמנתנו, להוציאנו — ולרא במקצת — מן „הסתמיות“.

הוא בא למועדון, לבוש תולצה רוסית שחורה, שצווארונה רקום ויורד אל הצד, והוא הגור תגורת-בד שקצותיה משולבים ויורדים לצדדין. בחור יפה, ערש רושם בעיקר על הבחורות: כזה ישנו בקלוסובה, אכן, דבר הוא... ויתלחשו מפה לאוזן: הערב ירצה...

הוא הרצה. לא הרצאה סתם אלא גאום ממש. מסודר, דבר דבור על אופניו. על מה דיבר? על מה גאם? — כמדומה, על המצב. והרי היה המצב קשה. בארץ משבר. עלייה — כמעט לא היתה. בפולין, וגם בעיירה, רבו ה„יורדים“ שהוציאו את דיבת הארץ רעה. בקלוסובה ישבו אנשים וחיכו וחיכו... במצב זה זיו דבריו מאירי עיניים. הוא נסך תקווה, הוא עודד, הוא הרים את ה„מוראל“. המועדון היה מלא מפה אל פה. באו לשמוע גם כל מי-שהיו פעם „תלוצים“ וסתם בחורים ובחורות. ועל המועדון, גם מאחורי החלונות, צבאו אנשים, אבות ואמהות של הנמצאים פנימה וסתם יהודים — עמדו והקשיבו בנשימה עצורה.

במשך השבת ובמוצ"ש — היה הביקור במרכז הכול, מלוא כל העיירה. ישיבות, אסיפות, שיחות; ובערב, במוצ"ש — שאלות ותשובות. ושוב — המועדון מלא ושוב צובאים בחוץ רבים והדברים נבלעים ממש. השאלות רבות, דחופות ומבהלות, שהצטברו במשך הזמן ועכשיו הגיעה שעתן והן פורצות ועולות: מדוע ולמה, וכיצד ומתי וכו'. כל העיניים מופנות אליו, אל השליח מקלוסובה. והוא, הקלוסובאי הזה, הכול הוא ידע, על הכול הוא עונה בפירוט, בטוב טעם, בידיעה — והיתה הרוחה. והעיקר — הרושם! „הנה כאלה נמצאים בקלוסובה — ואנו לא ידענו; מניין להם הזמן, הסבלנות והאמצעים ללמוד, לקרוא? — והרי עובדים הם הרבה וקשה...“ והיתה התמיהה גדולה וההתפעלות עוד יותר...

השני מקלוסובה שביקר באותה תקופה היה מרשק. אם אין זכרונני מטעני היו שתי מטרות לביקורו. האחת — לצרפנו לתנועת „החלוץ-הצעיר“, והשנייה — להוציא מן העיירה כמה חבריה להכשרה, לקלוסובה. כאמור, היינו אז בהסתדרות נוער סתם, לא מוגדרת, ונמצאנו או בוויכוח פנימי קשה ביחס להגדרה התנועתית שלנו. אף כי הפעולה החינוכית התרבותית בסניף היתה מלכתחילה ברוח „החלוץ“, וה„חלוץ-הצעיר“ הרי לרגל ביקור של קבוצת

נצרים ונעדרת מ, השומר-הצעיר" מהעיירה הקרובה — עלה אצל חלק מחברי הסניף ובעיקר — מחברותיו הרעיון על הצטרפות להשומר-הדוקא. אותה קבוצת מטיילים, שהיתה לבושה תלבושת אחידה, עגודה סימני שרד שונים, מוויינת בדגלים, מקלות וחצוצרות, הולכת בסך ומברכת בקולי קולות — היא אשר משום מה הקסימה לחלק מהחבריה. ועלה הוויכוח על גדותיו: „חיצוניות" ו„פנימיות", צורה ותוכן וכי וכי.

הנהגה — מרשק. הוא ודאי יתרץ קרשיות ובעיות. שמו ושמעו של מרשק בעיירות הסביבה — הלכו לפניו לא רק בקרב הלוצים וציונים אלא גם בקרב מתנגדים מושבעים, בונדאים וקומוניסטים. מועדון הסניף היה מלא נוער ומבוגרים מכל הסוגים, ובהם קבוצה של קומוניסטים שהיו ידועים כמביני דבר, בעלי-הכרה, קוראי ספר ומתמצאים בבעיות. והנה אותם קומוניסטים, ובעיקר אחד מהם, בקי ורגיל ופולמוסן חריף, מקובל מאוד בעיירה — התחילו בוויכוח אתו על עצם העניין, על הציונות. ואותו קומוניסט מטיח מספרים ועובדות, מנסה להוכיח שאין הציונות אלא עורבא פרת, הלום באספמיה, אוטופיה בלע"ו, ובכלל היא כבר מזמן פשטה את הרגל. ואילו בברית המועצות — היהודים הם בשיא ההצלחה, שזיוון זכויות, בירו-ביג'אן וכי וכי.

מרשק מקשיב, ודווקא — בשקט, בטבלנות, לא מתפרץ, לא משסע. והנה הוא מדבר: בשקט ובפשטות מפרק את כל בניינו של הלז. הוא מסביר, מנמק, מפריך טענות, מעלה עובדות שכנגד, תוך בקיאות רבה גם בענייני הארץ וגם בענייני היהודים בברית המועצות. הרושם היה עצום. היתה הרווחה: איש קלוסובה ניצח את הקומוניסט הלז, המפורסם שבעיירה, הבקי והחריף והידוע הכול. ואנו, בני הנוער, „החלוצים" — כאילו ברקיע השביעי: הרי משלנו הוא, איש קלוסובה. התהלכנו גאים, שכן אנו המנצחים והיה בזה במישרין ובעקיפין גם משום הטלת משקל כבד לצד ההכרעה בכיוון ההגדרה ל„החלוץ-הצעיר".

השלישי מבין שליחי קלוסובה שביקרו בסניף היה אריה אברך. שניים הראשונים, נאמו, תירצו קושיות, פתרו שאלות — ממש „עקרו הרים", והיה אז מה לעקור ומה לגטוע בליבות בני הנעורים. שהרי היתה זו תקופת ירידה בציונות. קרן הקומוניסטים עלתה, ועלו-גאו הוויכוחים בעיירה בעיקר בין הקומוניסטים ובין „החלוצים"; אלה הנערים הנערות שנפשם כלתה לציון, ובזמן שהם עצמם היו דלי ידיעות ונבוכי דרך ומרבי שאל — היה עליהם להילחם מלחמת שפתיים קשה בכמה חזיתות: עם הקומוניסטים, עם ה„יורדים", עם ההורים וכי. באותם ימים, שליח או מבקר ציוני שהיה בא לעיירה וידע להבהיר, ללבן, להסביר ואגב כך ל„הכות" את היריב המתנגד — והיה ערכו ברום המעלה. וכאלה אמנם היו, כמסופר, שני המבקרים הראשונים. רישומם בעיירה ובסניף היה ניכר זמן רב. והנה — התלחשו יודעי-דבר — הפעם יבוא איש הספר, איש הרוח, איש התרבות של קלוסובה. כך נראה היה אברך עוד בטרם בואו, אך עדיין לא נתפס הדבר כדבעי: מאי משמע? לא ינאם? לא יתרץ קושיות ובעיות?

הנהגה הוא בא, ולבושו — פשוט, והילוכו — מתון, ודיבורו — שקט. כתרותו, סובביותו, כרגילו. אך הוא — „שלא כרגיל". ממעט בדיבור, מרבה להקשיב, שופע חמימות בשיחה ומחייך בטוב לב. באסיפה הראשונה ניסו החברה להתהלך איתו כאשר עם קודמיו: קודם כל — עליו להרצות, אחר כך — יענה על שאלות. שהו כ"כ רבות ומטרידות, ומי אם לא המבקר, שליח קלוסובה, ישיב, יישב ויתרץ? ואמנם מנסה אף אברך בכך, אך ניכר מיד שלא בזה כוחו. תשובותיו והבהרותיו היו קצרות וממצות. גדמה היה שהוא כאילו ממחר לצאת מחוץ „סבך" זה כדי להיכנס לעניינים קרובים לו יותר. ואכן, היתה אכזבה מסויימת בציבור החברים: השאלות המטרידות — מה יהא עליהן? והיכן „הנאום" המקיף, המסביר, ה„מרבץ" למתנגדים? אך אברך, כנראה, אינו מרגיש בכך. הוא ב„שלו". מוציא ספר אחד — והוא „מסדה" של יצחק למדן וקורא ממנו; מוציא ספר שני — „בגלגל" של שלונסקי — ואף ממנו קורא ומסביר. הנערים והנערות תמהים במקצת. לא לכך נתכוונו. אבל אברך ממשיך בקריאה תוך הטעמה, תוך הדגשה, תוך הסברת משפטים ורעיונות בהתלהבות עצורה. מורגש — דווקא לכך נתכוון. הנה כאן העיקר — בעמל ש, בכף יד לנו קטנה ואצבעות המש לה, בעקשנותם של מעפילי „מסדה", וביצירה החלוצית אשר בארץ.

וכך במשך כל זמן הביקור. שיחותיו פהות נתונות לישאלות אידיאולוגיות ויותר מספרות על החיים, על העבודה ועל מסירות הנפש אשר בארץ. קרא מספר „יזכור" לחלוצים שנפלו על משמרתם בארץ ואגב כך סיפר על הדרכים המשובשות, בים וביבשה, שבהן הלכו והעפילו הלוצים... אחרי שיחות אחדות גדלה ההערכה ועלה היחס, ורבים נתקשרו אליו בחיבה ובהערצה. היה לביקורו ערך מיוחד. הוא הפנה את תשומת הלב יותר פנימה ואמצעי לכך — היצירה העברית.

ספר קולארה
1978

הרביעי היה גרינשפון. הוא בא אלינו, אל העיירה ואל הסניף, ללא הודעה מוקדמת. נדמה לי שהיה אז בסיבוב-ביקורים בעיירות ובסניפים להוציא מהם אנשים לקלוסובה. קלוסובה בימים ההם לא הקפידה בקבלת אנשים דווקא באמצעות "המרכז", באישורים רשמיים, בתעודות רפואיות וכדומה. נדמה לי ישאף לא שאלה להשתייכות ל"החלוצ" דווקא. די היה לה בעצם הרצון של הבא אליה לחיות בתוכה. ובימים של מצוקה וחוסר עלייה, באין נהירה "טבעית" אל קלוסובה — היו יוצאים ממנה שליחים אל העיירות שבסביבה "לשלוף שלל" לאסוף אנשים ולהביאם ישר, לפעמיים יחד עם השליח, אליה.

כך, כמדומה, הגיע אלינו גם גרינשפון. היה ערב חורף קר וחשוך, סופח שלג השתוללה בחוף, והנה הוא נכנס ניכורבל כולו במעילו ופניו מוכנסות פנימה, לתוך הצווארון המורם — מחסה ומסתור מפני הקור הצורב. מעטים היו אז במועדון ומפאת הסופה שבחוף לא אצו הללו, כאשר עשו זאת בהודמנויות אחרות, לאסוף חברים נוספים. ישבו להם המעטים מסביב לשולחן שהוקרב אל התנור החם, והוא במרכז, כשגבו אל קיר התנור — מדבר...
על מה הוא מדבר? כמובן, על קלוסובה. מספר על דא ועל הא והעיקר — על הצורך באנשים נוספים לקלוסובה, שאותם הוא מבקש בסניפים ושגם עלינו לתרום תרומה...

והיה אם תשאלו: מה התכלית? הרי הארץ סגורה, עליה איננה — ולשם מה כעת הכשרה?! והנה לסתירת טענה זו, שהוא עצמו העלה — משל בפיו. והמשל הוא — באילון שגזעו קשוח וזקוף וענפיו קשים ומסתעפים לצדדים, אלא שיטריטיו מעטים ויטטייב, ובאה הסופה ונושבת בו ועוקרת אותו ויטריטיו והופכת אותו על פניו — ובל והיה כלא היה: ולעומתו — אילן שני שגזעו גמיש, ענפיו רעננים ויטריטיו רבים ועמוקים באדמה פורייה, ובבוא הסופה ונושבת בו — מתהפף אותו אילן, מטה צמרתו וענפיו כלפי מטה עד יעבור זעם הסופה. ואכן, הסיפה עוברת, האילן כוזקף וממשיך את חייו.

כך — ממשיך וממשיך גרינשפון — כאילן הזה שגזעו גמיש ויטריטיו עמוקים — כן התנועה החלוצית. יעבור הזעם, תבוא עלייה, ואיתה — תעלה ותגדל התנועה החלוצית. ועל כן — אל פחד ואל ספקיות. קיבוץ קלוסובה — חי, חי וקיים!

ג. אחד יצא — וחזר...

קרובה היתה קלוסובה אל עיירתי — מרחק של כמה עשרות ק"מ ברכבת בכיוון דומברוביצה-סארני. לעתים קרובות היה מישהו מהעיירה נקלע אליה, אם לרגל עבודה ומסחר ואם בכוונה תחילה לראות ב"פלא", ואלה היו מספרים ביחידות ובמעגלי קבוצות על זה הפלא המיוחד במינו: 80-100 בחורים ובחורות מכל קצווי פולין חיים בצוותא, נעולים, "גומעס" לרגליהם, עובדים במחצבה ובמנסרה (משוריה) יחד עם ה"גויים". ורוחש חיים הוא הקיבוץ הזה: אסיפות, שירה, ריקודים — למרות הנכר מסביב וחוסר התקווה לעלייה קרובה. והיו נערים ונערות מאזינים, משתאים וחולמים...

אותם שליחים שקלוסובה היתה מיזגרת מדי פעם אל עיירות הסביבה, אם בכדי לעזור ולעודד סניפים בחולשתם, ואם בכדי "להוציא" כהן אנשים לקלוסובה להכשרה — אותם שליחים היו מפעמיים את הלבבות החולמים; היו מספרים על קלוסובה, חיה, ענייניה ותקוותיה — ועלתה הרוח בין החבריה. ואם היו מצליחים השליחים ו"מוציאים" את מישהו להכשרה וגברה ההשפעה במישרין ובעקיפין ונתהדקו הקשרים.

כך קרה שלאחר ביקורו של אחד משליחי קלוסובה בעיירה, כמו שני בחורים, מן המבוגרים, משרידי "החלוצ" שהיה קיים פעם, ויצאו לקלוסובה, והיו הם לשיחה בפי כול. מכתב כי הגיע מהם — ולעתים רחוקות הגיע — היו מספרים בו מפה לאוזן, במועדון וברחוב. והנה משום מה נקלע אחד מהם לעיירה ליום-יומיים, נדמה לי לתהות על קנקנם של החבריה — אולי אפשר להוציא מהם מאזדהוא אל הקיבוץ... והיה אותו ערב בו ביקר ה"קלוסוביאק" שלנו במועדון — ערב מיוחד במינו. אותו בחור ישב לו ליד השולחן, במרכזו, ומסביבו — חבורת נערים ונערות בישיבה, בעמידה, בכפיפת-גו ובהטיית-אוזן — מקשיבים בדחילו ורחימו לדבריו ולסיפוריו... על מה סיפר אותו בחור בן העיירה שבא מקלוסובה? על הכול — על העבודה, על האוכל, על השינה, על האסיפות, על הריקודים וכך וכך. ערב חורף ארוך הצטופפו החבריה במועדון לאור מנורת נפט מהבהבת — והקשיבו, והקשיבו...

אך לא זה העיקר. העיקר היה — להוציא חבריה להכשרה לקלוסובה, והן והי אף מטרת בואו הפעם של השליח מקלוסובה. והיה אותו חורף קשה במיוחד.

קור וכפור ושלגים עזים — לא ססקו במשך כל ימי החורף, והכפור למעלה מכל מידה רגילה, ואיך ייצאו נערים ונערות צעירים בני 15—16 בחורף קשה כזה לעבודות אבן ועץ במחצבה ובמנסרה בקלוסובה? מי יעצור כוח בתנאי החיים והעבודה הקשים בקלוסובה ולא ייכשל לחרפתו ולחרפת הסניף כולו? ורבתה המבוכה בסניף וגברה ההתרגשות וסערו הוויכוחים. השליח מגסה לעודד, להוכיח, לעורר — ונדמה שהוא צודק, אך גם נערים ונערות צעירים בפחדם האינסטינקטי טיבו ובדבריהם המגומגמים התמימים — גם הם צודקים. ואי המוצא? והנה קם אחד מבין הצעירים ביותר ומודיע על התנדבותו... והיתה הקלה בין החברה וגם הערצה לזה הנער המתנדב שהציל את המצב... אך בכל זאת כירסם הספק: היחזיק מעמד? האם לא ייכשל?

מעשה ההתנדבות של אותו נער, אף כי הוכרו עליו במועדון בפני עם ועדה, היה בבחינת סוד כמוס מחוצה לסניף. אסור היה שהדבר ייודע בעיירה, ובייחוד להוריו של אותו נער, שכן אם ייודע להם — ירעשו אמות הסיפים, לבנם הנער המתנדב, יעשו את המוות, יסגרו אותו על מנעול וברית, ואת הסניף, מקור כל הצרות, יהפכו על פיו. ואכן נשמר הדבר היטב בסוד.

כל ההכנות ליציאה נעשו בחשאי בתוך מועדון הסניף. בו אסף את מטלטליו המעטים, שהיו שמורים לשעת היציאה. ובאותו לילה, ליל מוצ"ש, שבו אורגנה היציאה — כעין חגיגות סודית שורה היתה במועדון הסניף. רקדו ושרו עד כלות הכוחות ובאותו זמן התלחשו בפנינות — ובחדר הקטן, הסמוך, עסקו באירגון היציאה.

היה ליל חורף בהיר וקר. עם היציאה מן המועדון הלכה ורפתה ההמולה ושקט מתוח השתרר. שיירות שיירות צעדו החברה אחרי האחד, "הגיבור", היוצא ברגל לתחנת הרכבת, בדרך לקלוסובה. עם הפרידה גברה המתחות. האח — הבכור, שברגע האחרון נודע לו על יציאת אחיו הצעיר, השיגו בדרך כדי להיפרד ממנו. נרגשת וקשה היתה הפרידה בין שני האחים. דומם עמדו החברה מסביב לשני האחים כשהאחד מהם, הבכור, מגיש לאחיו הצעיר, היוצא לדרכו, זוג תפילין ושפתיו לוחשות ברעד: "סימן וסמל לזכר בית אבא ואמא שלעולם לא תשוב אליו..." לבבות צעירים הלמו, רעדו... ידיים נלחצו בחווקה ושפתי הכול לוחשות ברכה ותפילה: רק לבל יחזור, לבל יעזוב...

אחרי שבועיים חזר, לא עצר כוח.

ג. החלה תזונה — ורבו היוצאים

אמנם חזר הנער, אך לא היה בעובדה זו משום הסחת אשמה על קלוסובה. הבער עצמו לא האשים, לא קבל, לא טען. הוא רק סיפר — על העבודה, על האספות, על האוכל, על השירה הריקודים וכו'. הוא עצמו צעיר מדי היה ועל כן לא עצר כוח להתגבר על הקור העז. אצבע רגלו קפאה ולא יכול היה לעבוד — על כן חזר. יעבור, איפוא, החורף העז, החברה יתבררו וקלוסובה שוב תמשוך אליה...

ואכן, כעבור זמן התחדשה התנועה לקלוסובה. החלה תזונה. רק אז האחד וזו אחרי השני, השלישי והרביעי... כל יוצא להכשרה הפך עניין לסניף לענות בו בישיבות ובאספות, לאישור בסניף, לקשרי מכתבים עם המועצה והמרכז. לאירגון היציאה וכו'. וגם עתה — כאו: מחוץ לכתלי הסניף — הם יצאו ובעיקר לא להורים. אלה לחמו בתוקף ובכל האמצעים נגד יציאת בניהם ובנותיהם להכשרה. רבות וקשות היו מתדיינים איתם. היו מסתירים את בגדיהם וחפציהם, מונעים כל פרוטה מהם והדברים הגיעו אפילו עד כדי מסירת העניין למשטרה. מעשה באחד שימים על ימים התכונן ליציאתו, העביר בצינעה את בגדיו לבית חברו להצפינם עד בוא מועד, יצא בחשאי מהעיירה לתחנת הרכבת בדרך לקלוסובה, ואחריו אחד-אחד במסתרים חברי הסניף — מלווים ונושאים את חפציו. עם כל רשרוש של צעדים וקשקוש של עגלות באותה דרך היו כולם מסתתרים בכורות שבצידי הדרך לבל ישגיתו עוברים ושבים בחבורת הולכי-רגל חשודה בחשכת הלילה... ובכל זאת נודע הדבר להורים שעה אחת אחרי יציאת בנם מביתם ומיהר האב ורדף אחרי בנו אל תחנת הרכבת — אך לא יכול לו. את בגדיו וחפציו אמנם הצליח להוציא ממנו, אך את הבן עצמו לא הצליח להשיב אל ביתו. והגיע הבן לקלוסובה בחוסר כול... ומעשה בשני שאביו הגיע אליו לקלוסובה על מנת להחזירו ממנה הביתה — ולא עלה בידו... ומעשה בשלישי שהצליח להתחמק מביתו רק באמתלא שהאט יוצא לחפש עבודה בעיר הקרובה. וכך רביעי וחמישי וכו'.

108 x

אבות ואמהות רגוז, רגשו וקיללו את הבנים, את הסניף, את קלוסובה ואת ארץ-ישראל כולה. שם החלוצים ושמה של קלוסובה היו למשל ולשנינה כפי ההורים והיו כאלה. אשר היו יורקים בעגרים על פני מועדון הסניף, כפי שהיו יורקים בעברם ליד ה"קלויסטר" בירכתי העיירה. קשה ומר היה המאבק בין אבות ובנים, אך לא נמשך זמן רב. נוכחו אבות כי לא יוכלו לבנים עקשנים — והשלימו. בנים ובנות שאושרו לעלייה חזרו מן ההכשרה ונתקבלו ברצון ע"י הוריהם וגם נעזרו ככל האפשר בעלייתם לארץ.

עם עליית הראשונים לארץ, ועם קבלת המכתבים הראשונים מהם, גברה ההתעניינות. שליח מארץ-ישראל שהיה מודמן לעיירה היה מוזמן לבית הורים ובצמאון בלעו את דבריו על הארץ, על הקיבוץ וכו'. אנשי הסניף היו מביאי ביתם של הורים שבניהם היו כבר בארץ, או עדיין בהכשרה, ומכובדים עליהם ביותר. אבות ואמהות היו מלווים עולים לארץ וברטט שולחים להם את ברכתם. מאחורי חלונות ודלתות היו מקשיבים לאיזר דובר שם בפנים, במועדון הסניף, על הארץ, על ההכשרה וכו' — מפי השליח-המבקר.

עם גידול העלייה לארץ פסקה כליל ההתנגדות ליציאה להכשרה, אם לקלוסובה שהיתה מקום ההכשרה העיקרי לקליטת בני העיירה, ואם למקומות אחרים, בקרבת מקום ובמרחקים. לא היה כמעט בית בעיירה, אשר ממנו לא היה בן או בת בארץ, או בקיבוץ הכשרה. הארץ, הקיבוץ, קלוסובה — הפכו לאחדים בתודעת אנשי העיירה; איתם חיו, בדאגותיהם, בחרדותיהם ובשמחתם...

אריה פיאלקוב

אפק, 1976

בין חיפוש האמת והונאה עצמית

הקדמון

כרך א"ג
מל 3-2
1980

אס"ף

הפותרת את כל השאלות, ובין מבוכה יבחר האדם מרצונו במבוכה. אבל הוויכוח איננו בין מבוכה לאי-מבוכה, אף אינו בין אמת לשקר. הוויכוח הוא בין חיפוש האמת ובין הונאה עצמית... (כ. כצנלסון, ערכים גנוי, זים, עמ' 9).

אכן, אותם דברים של ברל כצנלסון, בכרך ט' של כתביו, המכותרים בשם "בזכות המבוכה" — יותר משהם עוסקים ב"מבוכה" הם מוקיעים את הטיח, שהוא הוא ההונאה העצמית. לגבי עיקרי הדברים לא נהג ברל, כידוע, בליברליות יתרה ובמתן זכות למבוכה. באותן הרצאות שלו, שראו אור בספר "ערכים גנויים", ישנם גם הדברים הבאים:

"... אין, לדעתי, כל קשר בין המבוכה שאנו מדברים עליה ובין הטענות של התערפלות דרכנו. בחרנו בדרך העבודה, בבנין הארץ, בחיי שיתוף, בעבודה עברית, בקרקע לארץ מי, בסולידריות של פועלים בהסתדרות. והמבוכה התיאורטית, שאנו נתונים בה, אין לה כל נגיעה לערכי היסוד האלה שאנחנו מגשימים."

ובכן, איפוא, גם ברל כצנלסון, שכותרת מאמרו מנפנת "שדמות", גם הוא לא ראה בזכות למבוכה משום תשובה לכל השאלות והפירוכות. המבוכה, אם היא קיימת, אין להתבייש בה אך גם אין להתהדר בה בחינת "שישו בני מעי, אני נבוך וטוב לי..." הספקנים הגדולים לא את המבוכה חיפשו, אלא את האמת. והוויכוח הוא — כדברי ברל — בין חיפוש האמת ובין הונאה עצמית.

בגליון "שדמות" (שבט, תשמ. מס' ע"ב) נתפרסמה תשובה כביכול, לרשימתו של זאב צור "שדמות זורעת מבוכה" ("מבפ"נים", סתיו תש"ם, מא/3-4). המשיב בשם מערכת "שדמות" לתגובה, מצא לעצמו דרך נוחה: במקום להשיב לעצם הענין, תלה את התשובה באילן גדול... בכותרת מאמר של ברל כצנלסון. וכך כותב אותו המשיב מ"שדמות": "צאו וראו בכרך ט' של כתבי ברל (עמ' 241-266)". חד וחלק. מי שיבדוק באותם עמודים של כרך ט' ימצא — היש שם שיר הלל למבוכה או לא. שהרי הכרזת, שהמשיב קבע לתשובתו אומרת: "בזכות המבוכה ובגנות הטיח" — ללמדך, אף אם "שדמות" זורעת מבוכה, אולי, זה לא כליכך נעים, אבל גם לא נורא, שהרי ברל ככבודו ובעצמו כתב בפירושו: "בזכות המבוכה" וגו'.

ובכן, מסתבר, שאותו משיב מ"שדמות" זוכר אמנם את הכותרת הנ"ל של ב.כ. אבל ספק רב אם גם את עצם דבריו של ברל בנדון הוא זוכר. שכן, אילו זכר אותם או היה חוזר וקורא אותם מחדש, יזכר שלא היה פוסק את פסוקו הקצרצר והפקקני. בכל אופן, ברל עצמו, כשהוא נדרשו לאותה בעיה, כתב את הדברים הבאים:

"...אינני סבוך כי יש בתוכנו אנשים הרוצים לזרוע מבוכה לשם הנאה, או שיש בתוכנו המדברים בשבח המבוכה. כתבתי 'בזכות המבוכה' ולא 'בשבח המבוכה'. בין שבח לזכות ההבדל גדול. כרגל לא כתב בשבח היאוש אלא מתוך הכרח היאוש [...]. קשה להניח, כי בכרירה בין דרך ברורה,

תכנית בילטמור ופילוג 16.9.8

אריה אופ"ך מטיח במ. הסקלי ברג ש, וכרונו אינו משרת אותה יפה"ה (דבר" 23.8) אך הוא עצמו עושה שימוש במחצית האמת. נכון הוא כי בישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות בפברואר 1944 הגיעו שני חלקי מפא"י דאו. הרוב המיעוט (סיעה ב'), לידי מה שאופ"ך קורא, התנגשות חזית"ת ביחס להוראות ולהרכב משרת לחת ההסתדרות לקונגרס האגחים המקצועיים. אלא שפחות מהרשמים אחרי כן - בישיבת מועצת ההסתדרות (מארס-אפריל 1944) - בדיון בשאלה זו עצמה נמצא הי פתרון לאותה, והתנגשות"ת באותה מועצה הגיעו בשאלה זו שני הצדדים לידי מה שמכנים עכשיו "קונסנזוס". ההחלטה שנתקבלה ספיקה למרבה הפלא, את שני חלקי מפא"י. היה בה גם אישור התביעה, לכונן את ארץ ישראל כי קומונולט יהודי" (תכנית בילט מור, סעיף 1 בהחלטות) אבל גם, מלחמה נגד כל המגמות של חלוקה וקיצוץ בשטחה של הי ארץ" (סעיף 2 בהחלטות). והרי על כך, על הופעה משותפת ומלך כדת בקונגרס על יסוד החלטה משותפת. נאבקה סיעה ב' בישיבת הוועד הפועל פחות מהרשמים לפני כן.

מכל האמור לעיל מתברר שלא עניין תכנית בילטמור שימש, הי קש האחרון ששבר את גב הגמלי" כדברי אופ"ך. כנראה שבעיני בן גוריון והנילווים אליו לא נראתה אותה החלטה משותפת והיא טורף פרה בהצעה שהפכה להחלטה על דעת הרוב באותה מעצה: לקיים

יאנוב ש"ע פינסק, בליבה של פולסיה, עיירה קטנה היתה, מנתה בסך-הכל 6000 נפשות - שמחציתם יהודים. פרנסת יהודי העיירה היתה על המסחר ועל המלאכה, כרוב עיירות פולין. כמפעלים יוצאי דופן בעיירה היו המנסרה (משריז), מעין "אחוזה" חקלאית ובית-בד לשמן ובשלושתם עבדו חברי הקיבוץ. הפלוגה - שמה הרשמי היה "קיבוץ חוצבי אבנים בקלוסובה, פלוגה ביאנוב ע"י פינסק" - נוסדה בשלהי שנת 1929. במאי 1930 - מועד בוואי אליה - מנתה 31 חברים ובהם 4-5 חברות. כעבור זמן קצר נוספו עוד כמה חברים וחברות ומנתה 35 חברים ובהם כ-10 חברות.

העבודה העיקרית של הפלוגה היתה במנסרה, במרחק של 2-3 ק"מ מבית המגורים של הפלוגה. עבודתם של הבחורים במנסרה היתה בהגשת קורות עץ והכנסתם אל מכונת הנסירה ("גאטור"), ובסידור ערימות של לוחות-עץ. גם החרות עבדו במנסרה ועבודתן היתה באיסוף השבבים, הנסורת ושיירי העץ שבתוך המנסרה ומסביבה. בדרך כלל עבדו בשתי משמרות, כל משמרת - 8 שעות. משמרת הלילה היתה נגמרת ב-12 בלילה. לעבודה וממנה הלכו, כמובן, לגל. שכי העבודה של בחור למשמרת היה 3 וחובים. לבחורה - פחות. יום א' שבעה היה יום המנוחה.

כמה בחורים ובחורות עבדו ב"אחוזה", בגן ירקות שבעליו היו יהודים. כמו-כן עבדו כמה בחורים בבית מלאכה - שמשום מה נקרא בפי החברים בית הבד - שייח שמן. כל עבודות הבית נעשו בידי החברות.

הפלוגה שכנה בבית ישן בקצה העיירה. הדר גדול שימש חדר מיטות לבחורים ובעצת הצורך - גם מקום להתכנסות ציבורית, כגון אסיפות, שיחות ושיבות וכד'. הדר קטן יותר שימש חדר מיטות לחברות. המטבח שימש גם חדר אוכל. מלחמה, כמובן, לא היתה, והיו מתרחצים בחצר במים קרים שהיו מובאין בדלים מן הכאר שבעיירה.

מלבד בית המגורים הכללי - היה ברשות הפלוגה חדר מגורים נוסף, שנקרא "משכ" במרחק מה מן הבית הכללי, והוא שימש בעיקר ללינת לילה לבחורים. מיטות בחדרי הלילה היו מיטות-עץ רחבות, שבכל אחת מהן ישנו בשניים לעיתים גם בשלושה.

החוגה בדרך כלל היתה דלה. ההכנסה מן העבודה הספיקה בקושי לכיסוי הוצאות ההכרחיות לתזונה, שכר-דירה וכו'. הוצא מעט מאוד להלבשה ולהגעה, והרי את אלה הביאו איתם החברים מן הבית. נעלי עבודה היו לפעמים עוברות לגל לרגל, מן המשמרת האחת אל האחרת. וכשחבר שנאשר לעלייה, או מסיבה אחרת היה צריך לגסוע לעיירתו, לבית-הוריו, היה שם עינו בנעליו של חבר זה או מקרוב בא - ו"מומין" אצלו את הנעליים...

בעיית השיתוף ובעיות השוויון תפסו מקום רב בעיסוקי החברים, בדיונים ליים ובישיחות פרטיות. כבכל הקיבוצים בעת ההיא היו הבגדים, שהחבר הביא מן הבחינת רכוש משותף, שהוכנסו למחסן הכללי וממנו קיבל כל אחד את גופו, אם מישלו ולפעמים לאו דווקא משלו. זכורה לי אסיפה סוערת ביחס חזר אחד שנתגלו אצלו 2 זוגות גרביים שלא מסרם למחסן הכללי - והאסיפה נזרה את מעשהו זה בכל לשון של גינוי.

בנושא השוויון, שהיה אחד מן הנושאים ה"מדוברים" ביותר, התקשרו אף עני הכסף הפרטי, בולים למכתבים, הגאות מן החוץ וכדומה. ומעשה בבחור שבא לביתו של אחד מקרוביו למסור לו ד"ש משפחתי, הוזמן זמן תה ונעתר. הבחור חזר לקיבוץ וסיפר לתומו את הדבר. תמחו החברים אף שקבלו: מעשה אשר לא יעשה!..

העניינים התגלו - להלכה ע"י הנהלה, או מזכירות גבחרת באסיפה הכל-אולם למעשה - קבע בכול איש אחד שהיה הכול: גם מזכיר, גם גובר, מנהל סעודה גם מנהל אספסה (אקונום) וכו'. איש זה כל עיסוקו וכל זמנו

א. פיאקוב
במשך כל שנות פעילותי ב-
מפלגות. מנעתי להפצת דעתני.
או בחיבור עם חברי, מלצטט
דברי מנהיגים נמצאים, בהנהגה

התנועה הקיבוצית
מנהל תעמולה
מנהל חינוך
מנהל ספרים

מגבת, נמקום מגוריו היה בפונסק ובה שכנה הכיכר הגלילית של ההחלוק בפולסיה).

שאלת האישורים לעלייה בתקופה הזאת, תקופת "הספר הלבן" של פאספילד, היתה, כמו בכל פלוגות ההכשרה, השאלה הקשה ביותר. המועמדים לעלייה היו רבים והסרטיפיקטים מועטים. בחורף 1931 זכתה יאנוב, עליפי החלטת המזכירות בקלוסובה, רק ב-2 סרטיפיקטים, שלמעשה ע"י "פיקציות" יכלו לעלות בהם 4 כלומר - 2 בחורים ו-2 בחורות. ורבתה ההתמכרות בפלוגה, שהיתה בטוחה שמגיע לה יותר. בהתערבותו של הרשל פונסקי הושגה פשרה: אם לא יעלו משום מה מבין הנאשרים בגוש קלוסובה - יבואו במקומם 2 הראשונים, לפי החור, מבין אנשי יאנוב, ושקטו הרוחות.

העבודה התרבותית - היתה חלשה למדי. היו 2 הוגים ללימוד עברית, אחד למתחילים והאחר למשתלמים, אך אף הם לא התקיימו בקביעות ובציפיות. כל עתוני התנועה בעברית וביידיש, וכן גם "דבר", הגיעו לפלוגה, אך אח העתונות העברית - רק מעטים קראו. לפעמים התקיימה כיתה כללית על המצב בארץ ובציונות והיא היתה בעיקר בקשר עם הגזירות על העלייה, חוסר סרטיפיקטים וכו'. העבודה במשמרות הקשתה על עבודה תרבותית סדירה. חצי מן הבחורים, ולעיתים גם בחורות, עבדו במשמרת שניה, כלומר בערב, והיה למעשה רק ערב אחד, ביום א', שהיה פנוי לכל החברים, והוא היה על פי רוב מוקדש לאסיפה כללית.

בסופו של קייץ 1931 התחסלה הפלוגה עקב צמצום העבודה במנסרה. בראשית 1933 התחדשה הפלוגה ביאנוב והפעם ע"י אנשי "שהריה", וחול-דוניה מאז משתלבות בתולדות קיבוצי גוש "שהריה".

א. פיאלקוב

אסק, יוני 1976

לפניו התחיל
ואם פרוצדורות התחלואות

1930 7/12
n=28

אזן מלשם נהי הפנת ארם
בזה - אורה פלגל. האל אהב קלמן
אנש אורה אהלם אסאנון התחלוא

הוא, והלש הכסם הפלוגות
קלה מאד לא וכלנו אסקיה אה
החלוא הדיק אורה, אנחל אהקלם
בזה ארם סנל אטנל א ופנהי הה
אחש א אנסל אהלוא הדיק
אחל א אהלוא אה האלמא הפולמ
בזה אהלמל אהלוא אהלוא - אהל

החלוא
החלוא
החלוא

ספר קולות
1978

„מתי ייפגשו?...“
(מתוך מכתב לפלוגת-הים בארץ)

1978

לוצק, 6.11.38

— — קטן הקיבוץ בלוצק כעת. רק 80 חברים. בשבוע האחרון התחילו להגיע חברים חדשים מן הגיוס — ואלה בהרצ'יקים צעירים מאוד, בני 17 וגם בני 16. ורבתה הצפיפות. אמנם ישנים אחד במיטה, אך המיטות מאד צפופות אחת לשניה, ובשעת הדחק מקרבים 2 מיטות וישנים — 3 ב-2 מיטות. עכשיו לא מספיק גם זה, ועד שיושגו חדרים חדשים — מצטופפים עוד יותר. ישנים על השולחנות ועל הספסלים. עבודה ישנה ולא מספיקים אנשים...

אך נכנסתי הנה — הקיפוני מיד בשאלות על חבר זה ועל זה, ועל שלישי ורביעי, בלי סוף. מתעניינים גם בפרטים. חיים פה מאוד עם הקיבוץ. רבים רואים את ביתם בארץ בפלוגה [פלוגת הים, היא „אפק“ שבימנו]. סיפרתי פה על הפלוגה, אופי העבודה ותנאיה — והיו הדברים חדשים להם. חברים רבים כותבים הנה, אך על העבודה לא כתבו. למה? — יש ומשווים את לוצק עם הפלוגה בטיב העבודה ובתנאיה. גם פה עבודת סבלות קשה ותנאי עבודה לא נורמליים. לוצק, בדיוק צוגעפאסט [מתאימה], לדבריהם, לפלוגת הים. גם בעוד דברים יש איזה דמיון. בכ"ז אומרת חברה: „אני אוהבת את לוצק, אך איני רוצה שלוצק חמשיך להיות בפלוגת-הים. בארץ-ישראל צריכים החיים להיות ארצי-ישראליים.“ ובכלל, כמה חיים פה אנשים עם ארץ ישראל!... לא יודעים מתי יעלו, אך בטוהים שיעלו — ובקרוב. וכמה נוצצות העיניים — כאשר המדובר הוא על עלייה לארץ ישראל. כמה אהבה יש לארץ ישראל! באהבה זו יש בטח מסוד הגבורה והמסירות הרבה שמראים כעת צעירי ישראל בהגנה ובעבודה בארץ.

ועוד, יש שירה ושמחה וצחוק בלוצק. פנים מאירות, הומור וטוב לב. גם מילה עברית אפשר לשמוע תכופות. לא הרגשתי ברינון ובריטון ספוגי התמר-מרות, שאנו רגילים לפעמים להרגיש בקיבוצי ההכשרה. כנראה שבוה באמת שונה לוצק מקיבוצים אחרים, לפי מה ששמעתי. חיים גם עם התנועה ושאלותיה. גם הגיוסניקים, שחלק מהם אנשי סמינריונים, והמועצה הגלילית של תנועת הנוער השוכנת בלוצק — מוסיפים למקום, ויש יחס טוב מצד כלל החברים לענייני התנועה ולפעולותיה.

יש תזמורת בלוצק. היא כיום — לא פעילה. כיום תלויים הכלים על הקיר, אך יש נוחה הרוח במוזנה, בייחוד ביום שבת, ואז מורידים את הכלים ו„הקונצרט“ מתחיל: כל הכית כולו תרועה ומצלולניים, ושמחה בציבור. „תגיד“ — הם אומרים לי — „איך להעביר את התזמורת שלנו על אנשיה וכליה לפלוגת-הים? — כמה טוב היה זה.“ כן, כך הם רוצים. ורעיון בריא בדבר.

ויש משק עזר בלוצק: פרות, גן ירקות ו... כלבים. כלבים נובחים, כמו בפלור-גת-הים. ויש רדיו ובערבים הוא מזמזם בחדר האוכל — גם-כן כמו בפלוגה. וכמו להכעיס, אם תרצה לשמוע את ארץ-ישראל — יפריעו לך לפעמים רוסיה ולפעמים גרמניה. אך לפעמים יתגבר „קול ירושלים“ ושירה עברית צלולה —

תישמע. וכמה טוב אז. השירה ע"י שולחן האוכל — נפסקת. כל האזניים נטויות וקשובות: האזינו לקול ירושלים!

וכמה מרבים לשאול, בכלל ובפרט, על פלוני ועל אלמוני וכו' וכו'. ובינתיים נדעו לי גם „סודות“: הוא שם והיא פה, היא פה והוא שם. „מתי ייפגשו? הגד!“

אני, מה לי לעשות, אני מנחם ואומר: „ייפגשו, ייפגשו — — —“

א. פיאלקוב

א. סגולי: במאבק על הדרך עם הופעת "דברים" כרך ה'

נגד שיחוף פעולה עם מק"י: בעד השתתפות בממשלה: בעד זכותו של כל עם לקבוע לעצמו את דרכו ואת משטר חייו (בעיית טיטו ביוגוסלביה וגומולקה בפולין) ועוד ועוד. היו אלה ימים בהם התבצרו משה סנה וחבריו השמאלנים בתוך מפ"ם, בהנהגתה ובעתונותה, כחבורה משפיעה וממריצה לחסלנות ציונית. את המפלגה כולה אחז בולמוס של אופוזיציוניות עקרונית, לקראת שיחוף פעולה עם מק"י (המפלגה הקומוניסטית הישראלית). נפגמה עצמאותה הרעיונית של המפלגה ונשתבשה פעולתה המדינית. משפט פראג החרף את הניגודים הפנימיים והדברים הגיעו עד כדי כך, שנכבלה זכות הביטוי החפשי והשווה לכל חברי המפלגה. בכל אלה נאבק טבנקין בתוך מפ"ם, ובפנים הקיבוץ קרא לשמירה על הדרך הציונית-סוציאליסטית ביחודה המגשים תוך ליכוד השורות וגיבוש הכוח.

על מה ניטשה המחלוקת בתוך הקיבוץ המאוחד? עד היום ישנם מהלכים לגרסה, שהמחלוקת בין המחנות בתוך הקיבוץ, אשר נסתיימה בפילוג, מקורה ביחס לברית המועצות וכל הכרוך ביחס זה. הגורסים כך או שלא יודעים, או ששכחו את מצב הדברים לאמיתו. אמנם, נכון, שמפא"י בכללה, וחברי מפא"י בקיבוץ המאוחד פחדו אָתָּם, ונמצאו ביניהם שהיו אף בטוחים, כי הנה יוצא הקיבוץ המאוחד לקראת שמד קומוניסטי. עוד בוועידה ה"ז של הקיבוץ המאוחד ב-1949 בגבעת-ברנר הכריז ח. בן-אשר בפומבי על החרמת מורים ובתי-ספר מסוימים בקיבוץ, וכל זאת בעטיו של הפחד, כי אלה מובילים לחסלנות ציונית. האם היו לו רגליים לפחד זה? במועצת הקיבוץ לאחר הפילוג התייחס לכך טבנקין ובין השאר אמר:

"הלא עיניכם הרואות, האם רוסיה כולה בנויה בדרך של קיבוצי השומר הצעיר והקיבוץ המאוחד? האם כך בונים בצ'כיה, ברומניה, קיבוצים ותנועות נוער בדיוק כפי שאנו בונים כאן? (...) ומהו תכנון של הפחד מהשומר הצעיר, מהקיבוץ המאוחד? מה הדמות הרוסית שיש להם? מה הפחד מאָבָּדן היהדות? מי יתחרה אתנו בעצמאות חיינו? היכן יש דבר יותר ישראלי-עצמאי — האם תמצאוהו ברחובות תל-אביב, ששם מתגוררים כוהני המקוריות הישראלית, החרדים לאופי כפרינו וישובינו? האם הכל שם כל-כך ישראלי-טיפוסי, ולעומת זאת בגבעת-ברנר ובעין-חרוד ביד-מרדכי ובקיבוץ לוחמי הגיטאות יש פחות ישראליות, פחות עצמאות, פחות מקוריות, פחות נאמנות?" (דברים, כרך ה', עמ' 237).

לא היה, איפוא, כל יסוד לאותו פחד. וכלום יכול להיות מוצדק חשש מעין זה, כי הקיבוץ המאוחד על שלל מפעלותיו בהתיישבות,

את הכרך-החמישי מסדרת ספריו של יצחק טב-נקין, בהוצאת הקבה"מ, יש לראות על רקע התקופה בה אמורים דבריו, כלומר: המחצית הראשונה של שנות החמישים. היו אלו שנות המאבקים הגדולים בין המחנות — כן בעולם, וכן בארץ, לרבות במערכות הקיבוץ. בעולם — היו אלה ימי "המלחמה הקרה" בין הגוש המזרחי והגוש המערבי, אליה נתלוו גם מלחמות של ממש בקוריאה, בהודו-סין וכו'. בארץ — מאבקים בקרב תנועת הפועלים, בעיקר — בין מפא"י, שכרתה אז ברית-שלטון עם הציונים הכלליים, בממשלה וברשויות המקומיות ולבין מפ"ם, שהיתה מורכבת ממפלגת אחדות העבודה ובמרכזה הקיבוץ המאוחד, ממפלגת פועלים השומר הצעיר ובמרכזה הקיבוץ הארצי, וכן מפועלי-ציון

שמאל. מפ"ם הורחקה אז מן האחריות להנהגת המדינה ועובדה זו החרפה מאוד את ההתכחשות ההדדית, פעמים לצורך ופעמים גם לא לצורך.

גם במפ"ם גופה התחולל המאבק בין חטיבותיה השונות. שני הקיבוצים הארציים, שאמנם חיו את חייהם הרגילים והמשיכו ביצירתם החלוצית — אף עליהם לא פסח צלו של המאבק הפנימי. מאבקים אלה הביאו בסופו-של-דבר לפילוגה של מפ"ם ולפילוגו של הקיבוץ המאוחד. היו אלה זעזועים קשים ומכאיבים, שאותותיהם חרותים עד היום בהווייתן ובהתפתחותן של תנועת הפועלים ושל התנועה הקיבוצית. כתוצאה מכל אלה קמה מחדש מפלגת אחדות העבודה-פועלי-ציון והוקם איחוד הקבוצות והקיבוצים. הכרך

החמישי של כתבי טבנקין מייחד דברים הרבה למאבקים האלה. לגבי טבנקין היו אלה מאבקים על דרכם הציונית-סוציאליסטית והמלוצית של התנועה ושל הקיבוץ המאוחד.

כיום, יש המציינים את המאבקים והפילוגים האלה כגון טירוף-דעת, ליקוי מאורות, איבוד-החושים וכדומה. ניתנה האמת להיאמר, כי משהו מן היסודות האלה אמנם נתלווה להם, לשני הפילוגים, אך אליבא דטבנקין, כפי שבא לידי ביטוי בדבריו בספר זה יש להבחין, הבחנה משמעותית, בין שני הפילוגים. בעוד שהפילוג במפ"ם הוגדר על-ידי "השתחררות מן השב"י" (עמ' 114) הרי בפילוגו של הקיבוץ המאוחד הוא ראה "אבדן עשתונות" (עמ' 228), "הפרת ברית" (עמ' 235), "כשלושן חברתי ומשקי" (עמ' 453), וכיוצא בהן הגדרות המגנות את הקרע. עם זה, מי שאינו מסתפק בהכתמת המאבקים ההם בשמות של גנאי בלבד, מי שרוצה גם לרדת לעמקם של הדברים — עליו לעיין בספר שלפנינו, המייצג אמנם רק צד אחד של המטבע, אף-על-פי-כן יש בו עדות ראשונית ומקורית למה שהתחולל

חברת מן הקיבוץ את עצמאותו רעיונית והארגונית. הללו לא הסתפקו במאבק על חפסותיהם ודעותיהם, אלא קמו והתארגנו בתוך הקיבוץ כולו ובכמה מישוביו כגוף נפרד

עם מוסדות נפרדים לקליטת עליה, לארגון נוער וכו'. ראוי לזכור שהדברים הגיעו לידי כך שבאשדות-יעקב, לדוגמה, שלל הרוב המפא"יי מקבוצת חברים-עולים, מניצולי השואה, את זכות חברותם במשק, אך ורק משום אי-השתייכותם למפא"י. החלטות הקיבוץ המאוחד

במועצותיו ובמוסדותיו בנושא זה הושמו לאג' והיו עובדיה וזו היתה עילה ראשית לפילוג. בספר מובאים דברי טבנקין בנושא זה, דברים שחזרו ונישנו בשיבות ומועצות, דברי הוכחה ותחנונים לבל יפולג הקיבוץ. באחת מן הישיבות המייגעות האלה קרא טבנקין:

"הנורא ביותר הוא פילוגם של ישובים קיבוציים מבחינה חברתית, משקית ותנועתית. הפילוג נוטל מן הקומונה את ערכה. צריך לבטל את סכנת האסון הזה. (...) חובה עלינו להילחם באופן אקטיבי נגד החלוקה, ואין מספיקה התנגדות פאסיבית בלבד (...) יש לראות בפילוג הזה סכנה לקומונה בארץ ולאנשים החיים בה. לא נצא מהפילוג שלמים. הכל יישארו בעלי מום..." (דברים, כרך ה', עמ' 454—453)

טבנקין העלה הצעות שונות לשיחוף פעולה ממשי ככל התחומים: בכית-הספר, בנוער, בקליטת עליה, בפעולה הרעיונית וכו'. הדברים לפרטיהם כתובים וחתומים בספר שלפנינו (עמ' 447—457) אך דבר לא הועיל, כיון שנגזר במקום כלשהו, כי הקיבוץ המאוחד חייב להתפלג — והפילוג קם אמנם והיה.

הרבה מן הדברים בספר ממוקרים להשגת הגיבוש הרעיוני של הקיבוץ. שלאחר הפילוגים הוא חייב להיות גם גיבוש פוליטי. אמנם תמיד ראה טבנקין בקיבוץ גם שותפות רעיונית ובהתאם לתפיסתו זאת מחייב היה את הפעולה הרעיונית האינטנסיבית. עד עתה, כך בתקופה הראשונה כאשר רוב חבריו של הקיבוץ המאוחד השתייכו למפלגה אחת (עד 1944 למפא"י), וכך בימים שלאחר מכן, כאשר חבריו נתפרדו לשתי מפלגות, יכול היה הקיבוץ לקיים את ליכודו הרעיוני על בסיס התפיסה הציונית-סוציאליסטית ההתיישבותית-חלוצית במובנה הרחב, מבלי שידגיש הדגשת-יתר את ההשתייכות המיוחדת בתחום הפוליטי מפלגתי. לא כן עכשיו, לאחר שני הפילוגים. מעתה קיבל הליכוד הרעיוני, שאליו נוקק הקיבוץ, אליבא דטבנקין, משמעות מיוחדת. שוב לא די היה בהגדרה הכללית של "חינוך ציוני-סוציאליסטי של החברים", כפי שנתקבלה במועצת היסוד של הקיבוץ המאוחד באוגוסט 1927, או בהגדרות דומות, שנתקבלו בוועידות ומועצות

אחרות של הקיבוץ. כעת אומר טבנקין: "אנו זקוקים היום, יותר מתמיד, לבנין אידיאולוגי, לביסוס דרכנו תיאורטית ומציאותית (עמ' 59). (...) יותר מתמיד אנו זקוקים כיום לליכוד רעיוני, לפנים אידיאולוגיים. לשם כך הכרחית תנופה אדיאית. זו דרושה כיום לקיבוץ, כשם שדרושה לו דרכו המשקית" (עמ' 60).

בנובמבר 1954, לאחר הפילוג במפ"ם, ביטא טבנקין את רעיון הליכוד הרעיוני בצורה בהירה ומוגדרת יותר, באמרו:

גם בית רעיוני. אבל לכית זה היה חסר הגג — המפלגה הפוליטית. תמיד היינו שותפים ביצירת המפלגה בארץ, אלא שיחד עם זה היה בתוכנו, בקיבוץ, חופש ביחס להגדרה הפוליטית-המפלגתית. אבל בתחום זה חל שינוי גדול (...) הקיבוץ שוב איננו עתה במצב שהיה לפני הפילוג (...) שוב אין הקיבוץ המאוחד יכול להתקיים עוד רק כבית משקי, כלכלי, חברתי ורעיוני. הוא מוכרח להיות גם בית פוליטי" (עמ' 117—119).

ראוי לשים-לב לשינוי רבי-משמעות בתי-סחכו של טבנקין את ברית המועצות ואת המחנה הקשור אתה בעולם, כסופה של התקופה המדוברת בספר זה. עם כל ביקורתו החריפה וזעמו המתפרץ כלפי ברית המועצות והנלווים אליה, ככל הנוגע למשפט פראג ומשפט הרופאים במוסקבה — לא חרגה ביקורת זו, בדרך-כלל, מתחום "הנקודה היהודית". נוכח עמידתה האמיצה של ברית המועצות במלחמת בנאצים, שבזכותה ניצלו יהודים רבים, לאור חמיכתה האקטיבית, גם בנשק, להקמתה של מדינת ישראל, עם הסיכוי שעלה בהקמתו של אינטרנאציונל מקצועי מאוחד — פעמה בלב טבנקין התקנה, כי יחסה של ברית המועצות ליהודים ישנה סוף-סוף והיא תמשיך בעמדתה החיובית למדינת ישראל. תקנה זו, בנוסף להערכתו העקרונית החיובית את מהפכת אוקטובר, מצאה במרביתה של תקופה זו ביטוי בדבריו. אך אירועי הומון — העיסקה הצ'כית-מצרית, מצצע סיני, הוועידה העשרים של המפלגה הקומוניסטית בברית המועצות — חוללו שינוי בהערכתו של טבנקין את ברית המועצות ומדיניותה הפנימית והחיצונית כאחת. וכך הוא אומר בנדון:

"לנוכח מאגר הנשק הסוביטי בידי מצרים קשה מאוד להאמין שברית המועצות אכן מטפחת חזון של שחרור עמים וחרדה לשוויון וזכותם לקיום. (...) הביורוקראטיזציה השלטת במשרד, המשפט שאין בו דין צדק, שהוא משפט ראנה ושקר ביודעין; המרצת הפיתוח על-ידי טיפוח פער בין האדם העובד בביכודה השחורה ובין איש הפיקוד בעל הידים הלבנות; הדיפלומאטיה החשאית, ה"אינטרנאציונלי-זם" התועלתי, המפלה בין חזק לחלש ומאיים בחורבן על החלש; טיפוח האדישות למוסר הקומוניסטי; פולחן האלימות מתוך חשבון של ריווח; האיחור של הוועידה העשרים, האיחור בתיקון השגיאות, החטא שבשגיאות המביא לידי עונש; הדיכוי בהונגריה, בפולין, ברוסיה; רחיצת הכפים בנקיון והטלת חטאי פולחן היחיד של סטאלין על אלה שיחד אחרו שגו וחטאו; הלא-סטאליניזם של סטאליניסטים מובהקים; פולחן ברית המועצות כמדינה המכוונת את חיי כל המדינות בעלות הברית

הסוציאליסטיות; דינמיות מדכאה ומתנוונת במשך 40 שנה; הפיכת אדיאליזם ריבולוציוני לשאננות אדישה של מאגנאטים, שיכחת המרצא — כל אלה עלולים להביא את ארץ המהפכה להתנוונות ולאבדן דרך" (עמ' 402).

הביקורת של טבנקין כלפי מדיניותה של ברית המועצות מחריפה והולכת במשך הומון. ביתר שאת מחריפה היא לאחר דיכוי המרד בצ'כוסלובקיה, אך דברים אלה יכללו בכרך הבא של של כתביו. מעל לכל חדור הספר שלפנינו, כמיהה עזה לקליטת העליה הגדולה, שידעה אז הארץ, ולהתערותם של העולים בהתיישבות ובקיבוץ. באלה רואה טבנקין את בעיית המוקד של הארץ ושל הקיבוץ כאחד. ועל כך חוזר היא ומסביר ותובע וקורא להגברת מעשי הקליטה וההתיישבות והבנין. קול-תביעה עז זה בוקע ועולה מכל דפי הספר.

מי חולל את הפילוג?

ניו ללמדך, כי אלה שנגד הוא כותב לכל הם מסוגלים, גם "לי חולל פילוגים בתקופת השואה". ומאלה הוא דווקא תובע התלכדות, אהדות וכו' וכו'... אלא... ניקח מאז מה כתוב בו: "בן גוריון לא חשש לפלג את מפא"י בתקופה שלפני המדינה, כשם שלא חשש מקרע עם מפ"ם ומפילוג מפא"י בשנות הששים" (דבר השבועי 27.5.77).

לימדנו, איפוא, סופרנו: מי סוף סוף חולל את הפילוג בתקופת ה"שואה"?

משהו בנושא זה ימצא המתעניין בספרה מחקרה של אניטה שפי" רא "ברל" (בעיקר כהלק ב"י). ב"ה הלגט כדאי לו גם לדניאל בלוך

דניאל בלוך, מתמודד רבא הוא, אין כמעט מאמר ממאמריו ב"דבר" בו אינו מגיע אל התחמך בדוות כל הדרכים מובילות אלה — ישירות, עקיפות, עקלקלות — ובלבד לנגח דומה שהדבר יותר משווא מבתן הוא מלבה, גם אש שמומן כבתה.

במאמרו "המתמודד האחרון" — ("דבר" 19.11), החזיק בלוך לנ" דוד אל שנות הארבעים. וכך הוא כותב: "אלה שחוללו את הפילוג במפא"י בשנות הארבעים צריכים להזור ולזכור היום במה עסקו ב" תקופת השואה וחורבן יהדות א"י רופה".

מה עניין שמיטה אצל הר סי

מיוודד ליוודד על פי כותרת הרשימה "מ" עלי ליוודד כחונן יורד" (וגם עלימי האכסניה) ב"דבר השבועי" (מס' 2 מתאריך 9 בינואר) היה סביר להניח שמדובר בגננתה, אבל למרבה ההפתעה נותנת הרשימה לגיטימציה לירידה ו" אף מעודדת אותה.

אנדיאלוג-הירידה מצדיק א"י חה בקשי עבודה דיוור, ידוע לכל שרבים מאנדיאלים עבודתם מובטחת בישראל ודירתם נאה, אבל בעיני בעל הרשימה כל היורדים חסרי פרנסה דיוור ו" אף יש בארץ אבטלה מסיימת ומנייה, בגלל מדיניות הממשלה, הרי יש גם דמי אבטלה, תמי" כות וכו', לדעת כותב הרשי" מה יש, "עבודות נוחות ומבי" שות" שמוטב לעזוב את הארץ ולא לבוא אתן במגע. מעולם לא הצדיקה תנועת העבודה ה" ארץ-ישראלית את עזיבת הארץ טעם זה. אילו כזאת היתה השקפת העולם של העולים לפי ני קום המדינה ולאחר הקמתה, דאי לא היה בארץ, כמולם, א"י פלו לחתול נוסף, כלשונו של הלווד פאספילד, בעל הספר ה" לבן של שנת 1930. האם לכל היורדים מחכה עבודה קלה ו" נקלה בארצות ירידה? הכותב משהו את מדינת יש" ראל להולנד, בהולנד והגירה לגיטימית, ואף אצלנו כך. ה" אפשר להשוות? האם הולנד מקפת אויבים השואפים להש" מידה? האם קיומה תלוי בהג" ה אליה?

מה היינו עושים אילו חזרו כל היורדים לישראל? שאלה הכותב, מתייכן נמצא להם ע" בזה? אפשר להמשיך ולש" אול: מה היינו עושים אילו באו יותר עולים לישראל? מה היינו עושים לולא הנשירה? וכר ו" כ"י, שאלות כאלה שאלה ממש" לת המנדט, כבוונות-הדון לצמ" צם את מסכת הסרטיפיקטים ש" הקצימה לעולים, אילו כזאת היתה תפיסתה של התנועה ה" ציונית, של תנועת הפועלים ושל המדינה לאן היינו נגיעים? רשימה זו ב"דבר השבועי" מה הוא באה ללמדנו? את מה היא באה לשרת? מה לה ול"דבר השבועי", מוסף "דבר", עתון פועלי ארץ-ישראל? וכי אין סיני לליבראליות ולהופש ה" ביטוי? אס"ף

אציל נפש בלב כהן 14 יק"י (מלח) 3/11/81 1981

באחד מימי ספטמבר 1938, למורת ראש דשנה ורצ"ט, יצאנו יחד לשליחת כתובות הכאונות "פרוייקט החלוקי-רצ"ט" והגענו לזאנרש בליל יום כיפור רצ"ט. זה היה חנוכה. בעיקר, לאחד הא חתו, ירדנו מילין עד הים בספטמבר 1939, יום פרוץ ההלחמה. יצאנו ממואזישה ב"ד בספטמבר ובסך קרוב לשלושה וחמישים שהינו כרוך על גומל פולין — שרידת-המועצה וכן בארצות הברית, לארץ, לזרפת, בסוף נובמבר 1939. שנה עברנו יחד בתנועה המאוחדת היינו כאילו בני "מזא" שוננו אבל בין שנינו לפסחה לא היו שום תנולים, לא רציניים ולא מעשיים, ביום לסעודה שעמדו בה נזכר אני בפרט אחד, היינו אישית, שנינו לבינו, שבו התגלה משהיל בענוותנו ובאצילות נפשו.

זה היה לפני הקונגרס וציינו רכ"א בונכונ, ממוכו "החלוקי" "סדרו" את רשימה רצ"ט ים לקונגרס הזה. יצא גם ב"ים התנועה המאוחדת, משהיל הוכנס לרשימה הצירים לקונגרס, הוא התקומם, טען שבכך התחפף בקנינים אחד (נראה שב"ד 1933 מאו"מ מילין, ערב עלייתו חרשית, וכן דיוק טליו וזה, כי אם אני יודע וצדד, וכן וכן לא רק כיכינו, בעת שהמנדט על "עמדות", הוא כליך סופגת תעויות רבות, אלה גם או, גם על דקע הימים ההם, כשינוי נזכר בה — אני רואה בכך מאצילית נפש מאז היינו לפערים (פגמים) פתאום, מיום לאחה הספסלים באחת הפגיוות והגוללות יצאנו על הא ועל דא, רשום היה יצום לשכת אימו ולשמוע את גישתו לעויות — גישתו של "הארם באוהל", על יושם בית, ועמיהו על לכלל שמעבר לו ישאל ויתעניין. קראתי אצל שלמה גרדונסקי, שהיה יליד גרונו, על עמיהו טלו בנידונות עם התעויות על הסטראיליות: אך יוצאך ואין יהיה וכו', שאל אותו חברי ובכן — אך אתה יושם לעצמך את ההברה והסוציאליסטית העמיתית? טעה ונדה ענה לו גרדונסקי — כך היה מספר: "משהו דומה לנודות". תמהתי מה היה בגרונו זאת, שגרדונסקי חשב אותה למעין דגם להכרח סוציאליסטית בשיונה טלפניות עם משהיל שאלתי: "מה היה בגרונו שלך שכן ידבר עמיהו גרו ונסקי?" ענה לי משהיל: "הרבה עזרה הודות, הרבה מונחת צדקה ועזרה לנזקקים, הרבה עזרה לזולת וכו'". מבחינה זאת היה משהיל איש גרונו — הרבה עזרה, הרבה התחשבות בזולת, אצילת מילוקי

דוכים קרים כאשר ישנה פנייה הטובה ביותר היא הנתיקה ואף

המעמד - איך?

18.8.82

המלחמה? לפי רבין והמעמד? ריך לעול בדרך מדינית, אך כ"י נתיים עוברים שכונות וחדשים ומענות איתנו עבודות נוראות: מספר הלליו טבין חילי צה"ל, נכים, פצועים, שבויים, חרג ו" רס ללא טעם וחליות, אמריקה מאלימה, מצרים מאלימה, ישראל מאבדת את שארית מעמדה כצ"י נגה על תגליל?

ציוני בתכנית "מוקד" בטלוויזיה וקחייתו לשמוע מפי יצחק רבין אילו מלה גואלת להתרתו של ה"שלוונסקי", שרבינו עצמו כבר הזניע עלי מומו, מלה כזאת לא שמענו, לעומת זה שמענו כמה עיקרי אמונה שמקבלים כל רבים מאד במדינה. מוקדת השאלה: למה אין ה" שרף מתקומם נגד עצם המשך

היבטך המערך להסתפק ברוב ריו המנוסטים בוועדה התוך וה"י טחון ובהחלטות המנסחות יש" ב" לשכ"י? למה לא יצמד ברא" שיה של תנועת מתאה גדולה בעצ" רות עם, בהפגנות המונים ודאר פעולות? האם פרם ונדגשה ה" אה? אס"ף

בכרך זה של "דברים", הששי במנין, מכונסים דברי יצחק טבנקין בתקופת השנים 1957 - 1966. תחילתם - לאחר מבצע-סיני, וסיומם - ערב מלחמת ששת הימים. בכרכים הקודמים כן גם בכרך זה באים הדברים כפי שנאמרו בשעתם במסיבות ציבוריות שונות בכינוסים ציוניים, הסתדרותיים, קיבוציים ומפלגתיים וראו אור בכתבי-עת של התנועה.

העולם בתקופה זו לא ידע רגיעה. המלחמה בווייטנאם נמשכה ואף התרחבה ואיימה על שלום העולם. גרמניה הרחיבה את הודיינותה ועלה החשש כי תרכוש שליטה גם על נשק גרעיני. ארגונים ניאורנאציים החלו לפעול בה בהסתר ובגלוי והגבירו הלכידות חוקפניים. למרות זה - בחוגים שונים בישראל ובתפוצות היו רווחים הלכידות של סלחנות, התפייסות והתיידדות בין העם היהודי לבין גרמניה, הלכידות שהחלישו את התודעה הלאומית והאנושית של היהודים. בחלק מארצות הגולה, אלו הקרויות ארצות-השפע, החלה צומחת ועולה ההשקפה בדבר איתנותה של הגולה, וכי חייהם וכחיותיהם של היהודים בחוכה מובטחים ויציבים. מכאן - התפיסה ההדשנית על שוויון ערך לאומי בין החיים בארץ לבין החיים בגולה שהינה, לפי תפיסה זו, לא גלות כלל אלא תפוצה - תפיסה שרופפה את כוח התביעה לעליה, לקיבוץ-גלויות ולתחייה לאומית. בכינוסים ובימי-עיון ציוניים עולמיים, שהתקיימו בתקופה זו בירושלים, נזעק טבנקין להחריע נגד הלכידות והשקפות אלה, וכדרכו העלה ברמה את התביעה לחיסול הגולה, לעליה ולקיבוץ גלויות. מול ערעורים וספקות עמד שוב טבנקין במאבק על הדרך הציונית-הסוציאליסטית החלוצית המקורית. למאבק זה יוחד המדור הראשון של כרך זה.

בארץ היתה זו תקופה של התפתחות כלכלית מואצת רבת הישגים. התקלאות הפכה להיות גורם רב-משקל בכלכלה הלאומית, בייצור ובתעסוקה, והיוותה גם גורם להנעת מפעלי תעשייה ושירותים. התפוקה החקלאית גדלה עד כדי סיפוק התצרוכת המקומית במוזנות, וכן לייצוא. השיבות מיוחדת נודעה למשק הקיבוצי שגילה כושר רב בניצול מיטב הישגי המדע והטכנולוגיה המודרניים, להקניית התמחות מקצועית גבוהה לחבריו ובשילובה של החקלאות עם ענפי כלכלה אחריו. אך אל כל ההישגים האלה נתלו חולשות ועיוותים: היקף ההתיישבות לא הדביק את צוניה של המדינה; אזורים ריקים מישובים יהודיים נשארו שוממים; התלות הכלכלית בגורמי-חוץ לא צומצמה; הפער בין העיר והכפר, בין המועסקים בענפי ייצור ובין השירותים - הלך והתרחב. פחת ערכה של העבודה הגופנית היצרנית וגדל שיעור העיסוקים הספסריים; פטו תופעות הסתגלות אל אורחות-חיים של חברה בורגנית; רבתה צריכת הראווה והמותרות ועם זה התביעות למשכורות-פער שהעמיקו את הקיטוב הסוציאלי; גברה נהירת הנוער המתבגר יוצאי-צבא לערים - אל הלימודים האקדמיים, לעיתים מתוך מניעים אינדיווידואליסטיים-קארייריסטיים, שגררה עמה אף עויבת הקיבוץ ונטישת ישובי-ספר. אל מול כל אלה עמדה התנועה הקיבוצית ונאבקה על רמתה החלוצית וצמיחתה התרבותית. אך גם כה ניכרו אותות הזמן והשפעתו. העבודה

השכירה, שכמעט נעלמה כליל מן החקלאות - נתבצרה בתעשייה. הקפאון בהתישבות, בהקמת ישובים חדשים, לא פסח גם על הקיבוץ המאוחד, שבתקופה זו לא הקים אלא רק ישוב אחד - אילות, וישוב אחר, יד-חנה סגש, אף נעזב. קליטת העליה בקיבוץ פיגרה בהרבה אחרי הקליטה הכללית בארץ, ועם זה גדלו שיעורי העויבה בישובים הצעירים, דבר שהעלה את רעיון ההצמדה של ישובים צעירים וחלשים אל ישובים ותיקים וחזקים יחסית. השתלבות הבנים במשק ובפעילות המקומית לא לוותה בהשתלבות מקבילה בפעילות תנועתית ובהת-גייסות כלל-קיבוצית. על כל אלה נאבק טבנקין בישובים ומעל הבמות הכלליות והקיבוציות, בכינוסים, במועצות ובשתי הוועידות שהתקיימו בתקופה המדוברת; דבריו במסיבות אלה ניתנים במדור השני של כרך זה: הקיבוץ במערכות הזמן.

ובתקופה זו היו גם מערכות בממשלה, בכנסת, בהסתדרות ובמפלגה. בתקופה זו חלה הנסיגה, תחילה מסיני ולאחר מכן מרצועת עזה. טבנקין נאבק נגד הנסיגה תוך הוקעת צביעות ואיומיהן של המעצמות. הקיבוץ, שנציגיו השתתפו באמצעות מפלגת אחדות-העבודה פועלי-ציון, בקואליציה הממשלתית, עמד במאבק על דמות החברה והמדינה, בעד מדיניות פועלית וחלוצית, בעד ערכי העצמאות המעמדית במדיניות ההסתדרות, נגד התפייסות בטרם-עת עם גרמניה בדרך של קשרים מסחריים ומכירת נשק, בעד פיתוח משק-הפועלים וטיפוח חינוך חלוצי פועלי וכו'. במוקדי המערכות האלה עמד טבנקין, נאבק, מזהיר, תובע ומועיק. במחצית השנייה של התקופה האמורה, לנוכח התלכדות הימין והתפלגותה של מפא"י בעקבות ה"פרשה", גבר הצורך בליכוד-יתר של תנועת הפועלים. עלתה ההצעה להקים ברית של מפלגות הפועלים לשם בלימת עליית הימין ולקידום עשייה משותפת במדינה ובהסתדרות. ברית מתוכננת זו בשמה - "המערך לאחדות פועלי ישראל" - בצורתה המוצעת כמערך זוגי, עוררה תחילה את התנגדותו של טבנקין, והתנגדותו מנומקת במאמרים אחדים בכרך זה. אך כאשר נפלה ההכרעה וכוונן המערך, בין אחדות-העבודה - פועלי-ציון ומפא"י, כשהוא פתוח וקורא להצטרפותה של מפ"ם - נתן לו גם טבנקין את ידו וברכתו. מערכות סנימיות אלה, וכן בעיות הבטחון, הכלכלה, ההתישבות וכו' - כל אלה כלולים במדור השלישי בכרך זה.

116

כבכרים הקודמים כן גם בכרך זה כלולים במדור הרביעי דברים על אישים וחברים שהלכו לעולמם. גם את הכרך הזה חותמות "נספחות" הכוללות תעודות, הערות כלליות, רשימת השמות, מפתחות ורשימת המקורות. בגוף הספר, בשולי העמודים, מובאות הערות להבהרת ענינים ומושגים לגופם של דברים. בסוף הספר - הערות כלליות לגבי ארגונים, מסדות וכו'. במעשה הכינוס והמיון, חיבור ההערות לסוגיהן, בשולי העמודים ובסוף הספר, חיבור רשימת השמות והמפתחות והבאת הספר לדפוס - עשה א. מיאלקוב. סייע בהתקנה לדפוס שלמה אבן-שושן.

• *

אריה פיאלקוב

63/111 (3) "ד"ר ש"א"א 1981-1982

ובתוך זה - קומץ חלוצים קטעי מכתב

24.11.34

לחברים בורשה שלום רב!

לפי ארצות המוצא: גרמנית, רוסית (אנשי אסטוניה), יידיש, עברית - והשלטת כמובן - הפולנית. דהיפות, צעקות, יללות-ילדים מצד אחד; שירה וריקודים מתוך שיהה סוערת מצד שני. הכל משמש בערבוביה. ובתוך זה קומץ חלוצים, באמת קומץ, בין 1000 איש הנוסעים באניה זו - רק 60 חלוצים. מהם למעלה מ-30 מפולין והיתר מגליציה, לטביה, אסטוניה, אמריקה וכו'. בשבילי היה הרכב העלייה שבאניה זו באמת הפתעה. ידעתי שאחוז החלוצים הוא קטן בעלייה הנוכחית; אבל עד כדי כך - לא פיללתי. וטראנספורט זה, כפי שמסרו, איננו מבחינה זאת יוצא מן הכלל. האחוז של העלייה החלוצית הוא כזה בכל הטרנספורטים של העלייה האחרונה. ואם ככה - הרי מצבנו באמת קשה וחמור מאד. הרי מכאן הסכנה הכי גדולה לארץ-ישראל ולעתידה. ומרגיז הדבר עוד יותר, שהרכב העלייה הזו הוא גם דווקא בקמי שלטון הפועלים באקסקוטיבה. באניה איתנו נסעו גם ליב יפה, בנימין גריני בויס, אינדלמן ואיזה רב מה"מזרחי". סידרו נשף קק"ל באניה. חדר האוכל הגדול היה מלא אנשים. היתה זו חגיגות שלא מצאה לה בטווי. השירה לא היתה מאורגנת; חברינו היו מפוזרים ברחבי האולם; התחילו בשירה שרו אותו יחידים - נו, שירים עבריים חלוציים לא ידועים במיוחד לקהל הזה. דיברו אלה הנ"ל, כל אחד בלשונו ובסגנונו.

אני מתקשה מאד בהתחלת הכתיבה שלי אליכם. תחילה חשבתי באמת אבוא לארץ ומיד אכתוב לכם. אך עם כל יום שעבר קשתה עלי הכתיבה ודחיתי אותה ליום אחר, עד היום הזה, בו שבתי ממסעי והחלטתי להתחיל לכתוב. אני כבר פה שלושה שבועות. כל הזמן הזה שוטטתי בארץ. ראיתי, הסתכלתי, קצת שוחחתי עם החברה. מובן, קשה וכמעט בלתי אפשרי למסור על הכל ומהכל. אנסה מכל מה שיעלה המזלג.

ובאניה - כאן נתגלתה תמונת העלייה הנוכחית באמת בכל מהותה וצורתה. איזה מין עירבוב של יהודים! מכל מיני גילים, סוגים וחוגים. אנשים, נשים, וטף. ישישים, זקנים, צעירים, ילדים ותנוקות. ומהם 'קפיטליסטים', מעמד בינוני, סוג ב', סטודנטים, 'דרור' שים, 'מומלצים' - ואיתם כל תופעות הלואי של יהודי ממין זה - בליל של שפות.

הכוח המניע, הלא זוהי תורה שלמה על כוחות שבמציאות היהודית, על פרוצסים פנימיים בחיים היהודיים וכו' וכו'. אבל כשאתה רואה לפניך מול פני הגלבוש את העמק כולו או כשאתה עובר באוטו בין שדות עבריים ואתה אז לא זוכר ולא חושב בתיאוריה ציונית - לפניך מרחבי מפעל גדול. אז אתה משתומם. ואתה מרוצץ הרגשות שונות ומתנגדות: מצד אחד קצת נבוך וגם מבוייש, כעני זה בפתה השדה על "אשר לא טיפות זעתי אדמתכך השהורה הרטיבו" (ביאליק); ומצד שני - גאה, שמח ומין הרגשה של "יקרתם לי שדות יקרתם לי שבעים ושבעה". ומתוך זה שוב השאלה - אלה מנין לנו? מאין הכוח, מאין הכשרונות? ומבלי משים אתה נזכר בדברי ברוכוב, ברור וכו' על המציאות היהודית, על גורמים הסטוריים - הם היוצרים את הכוח, את הכשרון, את האמונה.

והקבוץ - מפעל בתוך מפעל. לא אעמוד על כל פלוגה שביקרתי בה. לא הספקתי לראות את הקבוץ מכל צדדיו, כי הן רק יום או יומיים הייתי שוהה בפלוגה - אבל שוב, מבחינה משקית-כלכלית - זה יותר בולט לעין מיד - הרי זה מפעל עצום. אני רואה שהקבוץ מתחיל באמת להגשים את שאיפתו המשקית-כלכלית לאיחוד הקלאות, הרושת ומלאכה במשק אחר. הנה בגבעת השלושה - בית הרושת לעלים, בחוגים-עין-חרוד - ביה-חרושת לסריגה - וככה נגרות, מסגר-יות בהרבה פלוגות. אתה נכנס לחצר עין-חרוד, גבעת-השלושה, יגור - אתה מרגיש דופק של חיים, ולא רק מצד זה. אתה מרגיש גם את האידיאה המפעמת בכל אלה, המכוונת את המעשים והפעולות. מעניין ההבדל בין עין-חרוד ודגניה למשל. יצא לי מיד מעין-חרוד וגשר לסור לדגניה. באמת משונה - כמעט אין אפשרות להשוות ביניהם. נדמה שהם שני דברים שונים לגמרי, אם כי המקור הרי הוא אחד. בעין-חרוד אתה מרגיש ורואה בעין אופקים, מרחבים. אתה מרגיש שבניין זה מודרך על-ידי אידיאה מרכזית גדולה, המשקיפה למרחבי עולם ואדם, המתחילה מעין-חרוד, אבל חותרת להתפשט לכל העבר-רים ולהקיף הכל. מה שבדגניה, נדמה, כל כך אחר. שם, כאילו, זרועות הקבוצה סגורות, מחבקות אותה - מין נווה שאנן טבול בהמון ירק (וזה דוקא יפה מאד), המרוכז לעצמו ובתוך עצמו. וזה כל-כך בולט, אפילו בצורת הבניינים, בסדר שלהם, בכל.

אני חושב לסיים. יש אולי עוד דברים שהייתי רוצה לשאול אתכם ולספר לכם; אבל קשה לי במכתב. תבואו - ונשוחח!

וכעת - האמטיר עליכם שאלות? לא! הן תדעו - אני רוצה לדעת על הכל! אתם מוכרחים לכתוב לי, כל אחד ממקומו. אתם שומעים, גרשון, גרובוב, יהושוע וכו'! אם לא תענו - לא אכתוב יותר! הכתיבה עולה לי בקושי נורא. ואומרים שבימים יבואו תקשה

בסוף דיבר יפה. דברי תוכחה לחצאין. דבר על העליה הזאת העירונית, על עזיבת החקלאות, הזכיר את ראשוני המתיישבים, החל מהרמב"ן (כאן מחאו כף הזקנים...) אנשי ביל"ו ועד אחרוני המתיישבים בואדי חווארית (כאן מחאו חברינו כף...) הטעים שיש להרכין ראש בפני כל אלה שהודות להם מפליגות אניות אלה מלאות אדם לארץ, לרוק את כל חטאי הגלות הימה ולהיות "אנשים חדשים". כן, גם לכך מחאו כף בסער. בקול - וכי מה? אבל בעצם העובדה של הרכב העלייה היה מין לעג מר לכל דברי יפה. כשהייתי מעיף עין בפני היהודים הללו הממלאים את האולם היה נדמה לך שהנה הם ברובם הגדול המכריע על-ידי עצם היותם יהודים כאלה שולחים לשון מול פני יפה הבריו: להרכין ראש בפני ראשוני המתייש-בים - מדוע לא? הן זה לא קשה, ירכינו! והנה הם מיד מוחאים כף בסער כזה. אבל הם בעצמם בגופם, לאחר דברי יפה, כאשר לפני דבריו, המשיכו הזקנים בתפילה ובשיחות על הארץ הקדושה - נו, הם זקנים וטבעי הדבר. והצעירים רובים מתלוצצים, מתהוללים, והפולנית לא סרה מפיהם.

כמעט 3 שבועות הסתובבתי בארץ. מיד ביום השני לבואנו היינו כולנו ביגור; אחר-כך ביקרתי ביהודה, עמק יזרעאל ועמק הירדן. ביהודה - תל-אביב, גבעת השלושה, הכוש-כפר-סבא, חוגים-דעננה, בן-שמון במועצת הנוערי-העובד. נענה, משם לעמק, חוגים-עין-חרוד, עין-חרוד, תל-יוסף, ומשם לגשר, דגניה, כנרת. מה יש להגיד - ארץ-ישראל הולכת ונבנית. זהו מפעל ענקי, באמת מפעל שקשה להשיג אותו מרחוק, וגם מקרוב אתה עומד ומשתומם: איכה זה היה? מאין הכוח הזה? מאין הכשרונות? אתה חזאה כפרים, שדות, כרמים, פרדסים, בניינים וחדרים, כנישים, מפעל רוטנברג - והכל בידי יהודים. וברשות יהודים. והחלק המכ"י, בכל זאת, בעבודת היהודים. אך כיצד זה היה? מובן, אני מבין וידע את הגורמים, את

עוד יותר. אמרתי פעם לגרובוב שבשעת הן-חק אכתוב גם מכתב שני, גם אם לא אקבל תשובה. אני חוזר מדברי אלה - אם לא תענו לי, גם אני לא אכתוב יותר! וחבל יהיה... אני רוצה במכתבכם, במכתב כל אחד מכם - תזכרו!

בעקבות הראיון עם דני רוזוליו שבדרום ב"יחד" לפני העבח בביירות

22.10.

73 א 3 י
1982 ג' אלול

מאת אריה סגולי, אפק

דני קובע בין היתר: ש"המלחמה היתה בלתי נמנעת" ומגיע למסקנה ש"כאחד מלקחי מלחמת יום כיפור היינו גם אנו נותנים מכת נגד מקדימה". משמע, המערך, אילו היה בשלטון, היה גם הוא פותח במלחמה. אבל באותו מסמך שכנראה הוא זה שעליו מסתמך דני מובאת "עמדת המערך בנושא הצפון" (לישכת המפלגה 14.1.82) כך: "ישראל תדבק בהפסקת האש שהוסכם עליה בדרום לבנון, כל עוד היא מוכחדת ע"י כל הצדדים. אם תיפתח מלחמת התשה מצד

12

118

המחבלים, יפעל צה"ל בלבנון במגמה להרחיק את המחבלים ובכך הם מן השטחים שמהם ניתן להפגיו את ישראל". וכו' וכו'. ו שבתקופה שבין החלטה זו לבין יום פתיחת המלחמה דיברו א המערך בכל הופעותיהם ברוח זו. אם כן, על סמך מה הקב ש"היינו גם אנו נותנים מכת נגד מקדימה"?

בדרום לבנון היתה קיימת, אפוא, "הפסקת אש שהוסכמה על כלשון ה"עמדה". מבלי להיכנס לדרך שבה הושגה הפסקת אש עובדה היא שהיא היתה קיימת. והרי עכשיו הכל יודעים שההתנה בשגריר ארגוב לא היא היתה הסיבה למלחמה. במשך כמעט שני היתה מלחמת התשה, לא היו הפגזות על הגליל ותושביו לא במקלטים. מה, אפוא, כפה את ישראל להפר הפסקת אש זו? כמובן, אין המערך, שמחוץ לשלטון, אחראי לפתיחת המלחמה אולם שוב, מאין הקביעה שגם המערך היה פותח בה? ואם ידעו המערך באמצעות ועדת החוץ והבטחון ובאמצעות ראש המטה ש"מסר להם במסירה כמוסה ידיעות וכוונות" מה שעומד להתר מדוע לא הרים המערך את זעקת התנגדותו למלחמה זו כה לעמדתו?

דנימח עויני אתנו - ישות פלשתינאית יש עם פלשתינאי - והוא יתן ומפתח חרבותיה ומדיניות יתנו מכמה מעמי ערב שבמסגרת

ומספרם מספיק כדי לעשות צרות, שהרי בכלי הירייה שלהם נהרגו חיילינו לאחר צאת המחבלים מביירות. ומתנות הפליטים, שמהם בעיקר באים המחבלים - מה הערובה שלא יוסיפו להצמיח מחבלים אחרים? אכן, נהרסה תשתית וכו', אך במציאות המסובכת והמסוכסכת של לבנון, מה הערובה שלא תיכנה מחדש? האם יש צה"ל, האר יינתן לו לשבת ישיבת קבע בלבנון כדי למנוע זאת? ויש נשיא חדש, או מה? אפילו אם היה זה באשיר, ולא כל שכן שזה אמין ג'מיל, האר ממנו יבוא השלום הנכסף?

ולעומת "הישגים" אלה - מה רבים וקשים מנשוא הנוקים כפי שדר מכוונים בכותרת הראיון. דני עצמו מונה אותם בפירוט. האם רק נוקני מדיניים? המוות, השכול, הימתות, האלמנות, הנכות, ההרג, ההרו והחורבן? שם ישראל שהוכפש? האנטישמיות שגברה: יחסי ישראל מצרים שהתכרסמו; אש"ף שכבודו עלה; כלכלת ישראל שנפגעה קשות; פילוג העם שהעמיק בארץ ובחפוצות: מילואים מתמשכו שהשפעתם ניכרת וכו'. האם בצילם של כל אלה - ההישגים וההצלחות אינם מתגמדים? ומציקה מאוד השאלה: האם היונה המלחמה הזאת באמת בלתי נמנעת?

על פי דני, וכידוע. רבים ושלמים במערך שותפים לדעה זו, מלחמה בלבנון היתה בלתי נמנעת, וזאת כיוון שההתעצמות של בא הסוריה והתעצמות המערכת הצבאית של המחבלים בדרום לבנון זו מצב שישובי צפון הארץ הפכו בני ערובה" וכו'. נימוק התעצמות הסורית" הפך להיות, בפי חסידי מלחמה זו מן הקואליציה והאופוזיציה, לעיתים כנימוק וכסיבה ראשית לפתיחת המלחמה. כך, על פי הגיון זה, למה נציגי המערך, ודני בתוכם, הזהירו בכל ון של אזהרה, ובצדק, שלא להסתבך במלחמה עם סוריה? האם עצמות סוריה, ללא כל התגרות מצידה, מצדיקה פתיחת מלחמה שמורה להיות מוגבלת, אבל עלולה להתפתח למלחמה כוללת? אידך - האם התעצמות צבאית של הצד שכנגד, כאשר קיימת יחית נשק או הפסקת אש מוסכמת, מחייבת פתיחת מלחמה?

בהמשך מונה דני מספר הישגים של המלחמה הזאת. ואלה הם: א. חבלים יצאו מביירות. ב. נהרסה תשתית המחבלים. ג. באשיר מיל - נשיא (עכשיו לא באשיר אלא אמין). אלה אמנם הישגים אבל למחצה, לשליש ולרביע. המחבלים יצאו אבל רבים מהם נשארו

מי מפלג את העם? 1.11.82

שהיה, אף אם זה מעשי עוול ופי ש. הוא שישנו והוא שיהיה גם בהווה ובעתיד. הרמוני טוען מה שידוע לכל כי שני שלישים של הטריטוריה ראטי" הבטחוני שלנו הם הניכיי תנועת העבודה. שתנועת העבודה הוציאה מתוכה את מתנגדיה יכול היה חרמוני להוכיח מקרובים לו אפילו יותר מאריאל שרון ורפאל איתן. קודם כל מנחם בגין, שכ ידוע היה חבר ב"השומר הצעיר". מה לעשות? - רוח הוא בא דם! ועל כנון דא קונן הנביא: בנים גדלתי ורוממתי הם פשעו בי.

מול טבח שאחילה וסאברה מי ביא חרמוני את פרשות כפר קא סס וקובייה אבל החשודים בכפר קאסס הועמדו לדין לא כתוצאה של מחאות ועם התפגנות המונים שלא כוועדת החקירה של הממשלה אחילה התנגדה לה ר השלימה אתה כאילו כסאת שד. פעולת קיבייה שהתנהלה בניצוחו של אריאל שרון, עוררה ויכוחים בישראל ובדבריו בכנסת רמו משה שרת כשר החוץ על הסתייגות מי מנה אף בטרם חקירה והעיקר - אין מעשי עוול שנעשו בעבר מצ- דייקים מעשי עוול נוספים בהווה ובעתיד. נהפוך הוא: מעשי עוול נחשפים ונחקרים כדי שלא לתי וור עליהם ולא כדי להוכיח שמה

יוסף חרמוני, חבר קיבוץ איילת השחר, רואה במערך בלבד את האשם ביצירת מה שהיא מכנה "שני עמים יהודיים בארץ ישראל" ("דבר" 19.10). חרמוני שעל פי דעותיו שבאות לביטוי מדי פעם במאמריו, מקורב לליכוד, כנראה אינו שם עיניו אפילו בעי חונו של הליכוד. יומן השבועי ולאניו לא מגיעות קריאותיהם של מקורביו, אף כי הן נשמעות במרחק לא רב ממקום מגוריו. כנראה שגם ב"דבר" הוא קר ראי קריאה סלקטיבית ביותר. את דברי חנה ומר הוא בוודאי קורא אך את שבה ויסי ואחרים שמספי רים על איומי רצח בכתב ובטלפון שהם מקבלים, ספק, אם הוא קר ראי.

12.4.83

הילד של אנדרסן

ישר כחו של מביה מנדלסון סדר חדש בלבנון, לא וזוה שלום. לים כשום אוטו עם קביעתו ה

קראנו בעתונות שבישיבת ועדת החוץ והבטחון של הכנסת א-פר יוסי שריד, (דבר' 10.11), שמתחייבת נסיגה ישראלית חד-צדדית לקו ה-40 ק"מ. אבא א-בן המשיל את לבנון לכחורת דבורים בלי דבש" מדברי שני קו של 40-45 ק"מ צפונית לג-אלה היה מובן שיש להחזיק ב-בולגו, עד אשר יובטח על ידי סח רבלאווי או על ידי כוחות אחרים, ששטח זה צפונית ליש-ראל לא יהיה איום על בטחונה של ישראל וזאת הכתבה בדבר'הל ברלב יוסי שריד נמצאו

הלוקים בדעותיהם לגבי עמדת המערך בסוגיה זו. אם כן, מהי עמדת המערך לגבי סוגיה זו של 40 הק"מ? אנו זוכרים שניציגי המערך כי כל הורמנות שהיא, לאחר פרוץ המלחמה, הביעו את תמיכתם כי מלחמה המוגבלת עד 40 ק"מ זו כור גם שניציגי המערך הכריזו מעל פני כל הכמות על התנגדותם למלחמה לשם השגת מטרות מדיניות. מדוע, אם כן, איז ה-מערך שומר אמונים לעמדת עצ-מו? מדוע לא יתמקד המערך כי

מאבק לשוב אל היעד המקורי של המלחמה - קו בטחון של 40-45 ק"מ? אלה מתרכזו שאינם מסונדרים מן ההישגים והנצ-חונות של המלחמה הזאת. אלה שבהם באו 400 האלף שהפגינו בכיכר - ההתערור העם? מן הנסיון למדנו כי הממשלה הזאת, ממשלת הליכוד, מלחצם של שניים היא מתקפלת - מן הלחץ האמריקאי ומן הלחץ של המוני בישראל. אסף

119

לא להסתפק - החלטות

14.6.83

חבורך מסלגת העבודה על ש-סוף סוף הרהיבה עוץ והחליטה הולטה חד-משמעית לתבוע את יציאת זה"ל מלבנון. אמנם, הח-לסה שבאה במאוחר אבל מטב מאוחר של היום מאשר עוד יותר מאוחר של כעבור חודש, חוד-שיים וכי.

קא מהחלטותיה של מפלגת הע-בודה, אנשי הממשלה, הם, כידוע, מלומדי מלחמה, איש חרבו על ירכו - האם החלטותיה של מפ-לגת העבודה דווקא הן יבהילו אותה? הם הרי ממשכיים להתר-ב רב בהשגים, הצלחות ונצחונות של מלחמת לבנון עד עצם ה-יום הזה! ובכל זאת - יש שני מיני לח-צים שממשלה זו מתכופפת החת כובד ששם: לחץ אמריקאי ול-חץ ישראלי המוני כללי. הפעם סו-עלים שני הלחצים בכיוונים מו-גדים והשאלה היא: לחצו של מי יגבר? הלחץ הציבורי הישראלי

החוק כמה על הממשלה את מי-ועדת החקירה לענין סברה ושת-לה. האם לא ראוי שיווצר לו דומה כדי לכפות את היציאה ל-לבנון? על מסלגת העבודה כ-ייצגת יחד עם שוחסיה בענין את מחצית האוכלוסיה הישראל-ית לא להרפות, לא להסתפק בה-טות אלא בנוסף להן להחייב צורה רשמית או בלתי רש-מית בראשה של תנועת מחאה עמ-ת חוץ פרלמנטרית למען יישום ד-לטותיה היא - יציאה מו-ו של זה"ל מלבנון. אכ

קיבוץ אפק

2.8.83

רק כדי לא להרגיז

סוף סוף החליטה הממשלה על נסיגה מלבנון, נסיגה שהיא קוראת לה היערכות או פריסה מחדש. את הנסיגה הזו הציעו טובים ור-שלמים גם שרים ומומחי בטחון, גם פשוטי-עם (במכתבים למער-מח העתונים) לפני זמן רב וה-ממשלה אטמה את אונה משמוע. בנייתם נפלו ונפצעו עוד כמה עשרות מחיילי זה"ל ומשאבים רבים הלכו לטמיון, והממשלה נצארה בשלה. מפתיע עד כמה שרים שהיו כבר מזמן בדעה זו, ויתרו בקלות מדהימה על דעתם מפני דעתו של ראש הממשלה אף כי המדובר הוא בדיני נפשות.

ערשיו גם ראש הממשלה, הו-ך הודאה במסע, נסוג ומסיג גם את זה"ל. במצב הקיים - גם זה לטובה אם כי עדיין רחוק מן-הטובה הנדרשת. ונשאלת בכל זאת השאלה: על מה ולמה התעקש ראש הממשלה ולא התהיט על צעד זה קודם לכן? על כך עונה ב,מערב" (22.7) יוסף הריף, שכנראה מצוי אצל ה,חלונות הגבוהים", כי "בגין שנדרש לשאלה זו אמר, כי הדבר היה מרגיז את האמריקאים ומקל על לבנון להתחמק ממילוי ההתחייבות" וכי, ובכן, האם מוטב, איפוא, שיפלו וייפצעו

חיילי ישראל ובלבד שלא להר-יז? האם זהו מה שמתחייב מ,מזכר ההבנה" הידוע? אילו כל כשלונה של הממשלה במלחמת לבנון, היה מתמקד בזה דינו כדו להעיד על אטימותה וסחמור-הה. על אחת כמה וכמה - שצעד מפגר זה אינו אלא פרס אחד בכשלונו הגדול של מלחמת לבנון. נשאר רק לתמוה המיהה גדולה ומביכה, על שגם במצב זה עדיין מצויים רבים בישראל שתומכים ומאמינים בממשלה זו. לעומת זה - אין לתבוה על "קדרותו" של ראש הממשלה, הרי אין לבו לב-אבן זמן הטבע שהוא קודר. אסף

קיבוץ אפק

15.12.83

מלחמת לבנון עם כל דבר

אייל רנן, חבר קיבוץ חמדיה, בהנחנה על מעשה ההתנחלות ב-קודה ושוכרנו (ראה, התאווה לשחוט פרות קדושות", דבר' 28.11) נוקל, משום מה גם להצ-דקה של מלחמת לבנון. לדידו מוקדם לסכם תוצאות. התוצאות הקיימות, אכן טרם סוכמו סופית, והרי מלחמה זו טרם הגיעה לקיצה והל כל האכזרות והצרות שהמיטה עלינו נוסף עכשיו השהורו ה-למוני של מחבלים. כל זה כנראה כצבורי הנשק בעיניו. לדידו דיים כדי לעשות שנוצאו בלבנון מדינת הדועה "הקס להורגן - השכם להורגו", כלחמת לבנון הורגו, איפוא בכתיבת "השכם ל-אימיה זו טקופ כבוד לה בתר-

רת ההגנה העצמית. מקורה בתל-מוד בפירוש לפסוק במקרא, כי כקרה של התנגשות עם, גנג ב-מתחרת", כאשר אדם יחיד עומד מל אויב שברור שהוא גבון ל,לקום ולהרגו". במצב זה, מתוך הגנה עצמית, "השכם להורגו", אך האם אפשר להחיל כלל זה כפשוטו ובפסטנטו בכל התנאים ובכל הזמנים גם ביחסי עמים ומדינות, ואפילו רק לגבי כוונות של הצד שכנגד? אם כן, מצבורי הנשק אצל הצד שכנגד הם סיבה מספיקה לזוהם מלחמה - מדוע מצבורי הנשק שהולכים ורבים כצורה אינם מניעים (ובצדק) את ישראל למלחמה איתה ודווקא ל-ישראל? הכל מכון לציון האו-וירי? מצבורי נשק אלה, שבאיכר-תם יש אנשי מקצוע שמפקקים,

היו משותקים במשך 11 הדשים קודם למלחמה, ישובי הגליל לא הופגזו ותושביהם לא ישבו בגק לשים. האם במצב זה היתה המל-חמה הכרחית? עכשיו - אומר רנן - אפשר לחיות, לעבוד, לבלות גם בקרית שבוה", אבל יש נקום להטיל ספק אם כל אנשי קריית שמונה אטומים לאותו סבל ולאותם יסו-רים שהמיטה מלחמה זו על אלפי משפחות בישראל ובלבנון, ללא כל תוצאה חיובית שעשויה לכי יכול, לכפר על כך, אם בכלל יש כפרה. וראוי לשים לב לעובדה נוספת, שאלה שהפגינו את קריית שמונה הם הרי אלה שבשבע האחרון שוחררו מלחמה אנכאר... גם זה מתוצרת המלחמה הזאת. אסף

קיבוץ אפק

בניה ודירור לבני שני העמים

720

ההיבט החוקי הפרמטרי, הוא היבט השני. כאשר, יש להבחין היטב בין המדיניות הנקושה או הנגזרת החופשית לבין החוקה הי- פורמאלית או הנגזרת הכופה כפי כוח התנגדות על הוולת. כפי חוק השבות, שאמנם מפלה בי- יחס לכניסה לארץ בין יהודים ללא-יהודים, אבל בו בזמן אינו אוסר על כניסה לא-יהודים ל- מדינה. כן גם מדיניות ההתיישבות או האיכולוס של ישובים חדשים, כן הדיון שתמשיך בקו הלאומי, היהודי, העצמאי. אבל בו בזמן לא יתכן, גם מבחינה ציונית מ- הותית וגם מבחינת זכויות היגורים, לאסור בתוקף חוק מגורים משר- תפים או לסכל בהחלט ציוניים נגדות אלימה למגורים משותפים. אם ישנם ערבים שראים אפשר- רות לעצמם לגור בקרב יהודים ועיי כך להיות בהכרח חשופים להשפעה התרבותית, ההיגיונית, החברתית וכר של הרוח היהודי באותה חידת מגורים - שיתון להם הדבר בעין יפה. אין להת- עלם מן הסיכוח שגרמו לערבים להפסד לעצמם מקומות מגורים בערים כמו נצרת וכו'. מצוקת ה- ובאין בניה חדשה לערבים, כפי שהיא חייבת להיות בערים אלה - מחפשים הזקוקים לדירור מש- בות מגורים סמוכים.

הפתרון הוא. איפוא, במדיניות השיכון של הממשלה, שהיכת לדאוג לכל אורחיה. בניית דירות לערבים בנצרת ובעכו יהיה אך לי מורידה בכלל מן הפרק את הבעיה הזו.

קייבון אפק

מחישבים החדשים כבואם לארץ שאיפתם היתה - חור שאיפה ציונית בעיקרה - לא רק ההלפת מקום מגורים גיאוגרפי אלא הק- מת ישוב יהודי עצמאי בשפה, חרבות, בית ספר, תנועות נוער, שרותים דתיים וכו', וכל אלה - כגרעין למדינה העברית העתי- דה. מן הנמנע היה להעלות על הדעת - וסבורני שלא יעלה על הדעת גם עכשיו, פרט למקרים בודדים חריגים - להקים ישר- בים חדשים מעורבים מלכתחילה של יהודים וערבים. לא רק קי- בוצים ומושבים לא יעשו זאת (ואין המדובר בחברים בודדים לא יהודים בישובים קייבוציים לא רבים, שזה בהחלט סיבוציים אלא גם ישובים פחות מוגדרים מבחינה רעיונית מהותית. ונצרת עלית עצמה תוכיח: לא המשך רצוף לנצרת הישנה אל נצרת חדשה.

שאלת המגורים, משותפים או לא משותפים בין יהודים לער- בים, יש לפנות דעת, להבחין בין מדיניות לבין מצב חוקי פור- מלי. יש מקום בדיקת זה גם לבטון את הנרשא מבחינה היס- טורית - שהיא ממחישה את המדיניות הקונקרטיה שהייתה מ- קובלת והממששת עיי המתיישבים חבנינים היהודים בתקופת ההת- ישובת ההגלה מאז ההגלה לפני כשאר שנים ועד היום; הבחינה האקספולאטית-פראגמטית צריכה לענות על השאלה: האם אפשר תכשו בימינו לחוקק בנושא זה חוקים ונהגים נוקשים בבחינת יקוב הדיון את ההר? לדעתי ס- ניד לבדוק את התבר משתי ה- בחינת האלה - משתיהן ולא מאחת בלבד.

אשר לבחינה ההיסטורית: אם נבדוק את המצב ניווכח כי מאז העליה הראשונה הלכה ההתיש- בות ההתדית בכיוון של ישובים עצמאיים נפרדים ממחילתם. כי זאת היתה גם המדיניות המכוון- נת. אפילו בערים מעורבות כמו ירושלים, חיפה, יפו ודומיהן ה- קימו לעצמם העולים החדשים ש- טונות יהודיות נפרדות ליד ה- ערים הקיימות. הבדלי מוצא, תר- בות דמוסי התנגדות, רמת חיים, וכר היו יותר מדי גדולים בכדי שיוכלו לדור בכפיפה אחת, תוך התבוללות של תרבות אחת ב- שניה שהיא קיימת בתנאים מסר- ימים בין שתי תרבויות, או בין רוב לאומי שלט לבין מיעוט לאומי בעלי רבה שווה בקירוב. נוסף לכך, ואולי זו הנקודה ה- תיקרית שהיהודים העולים וה-

בין צידון לציון

29.1.84

השניים - בסגנון דיבורם, בייחוד של ארנס, המחון והשקט יחסית, קשים לישראל יותר משהיו בגין ושרון שבסיגנונם הבוטה קוממו המרדיו ואילו סגנונם של אלה מרדים, וכאילו מרגיע במקום ובוי- מן שאין להירגע.

נציגו המוסמכים של המעור, שמתייבים, כך נדמה, את היציאה מלבנון, איפה זעקתם והסיון מו- כיח כי ממשלה זו לא נאומים תה אלא לחץ של המוניים או- יש לתמוה תמיהה מביכה על אשר האופוזיציה, הרשמית מבלתי רש- מית, מרשה בזמן האחרון מן ה- לחץ המונע עיי המוניים ליציאה ממשית מן המלחמה הזאת.

אשקף

ווכח כי גם תנאיה האחרים, שתלויים בלבנון, כמו, "ממשל חוק" בלבנון, "צבא לבנון חוק" וכ- דומה, גם הם במציאות הלבנונית, אינם אלא משענת קנה רצוף? האם לא הודו לא פעם מקורות בני-סמכא כי גם ההסכם עם לבנון אינו שווה את הנייר שהוא כתוב עליו?

יש להודות ולומר כל הכבוד ליותם על מאמרו, "בין צידון לציון", (דבר, 2.1). אמנם אין זה הקול היחיד, הברור והחד-משמעי הראשון ב, "דבר" הקורא ליציאה מלבנון, אלא שגם קולות לא רק נשמעים אלא גם נשקלים, וקולו של יוחם הוא בר-משקל כבד וראוי שיניע את אמות הסי- פים של הכנסת ואת לבותיהם הערלים של אנשי הממשלה בכס- אותיהם הנישאים.

מתקבל-הרושם כי מצד הממשלה קיימים כאן שיקולים של כבוד ושל בושא ואלה שהבטיחו, "להי- טיב עם העם" לאחר שגמרו להי- טיב עמו בכלכלה ובחברה, זו להם הדרך היחידה להמשיך ו, "להיטיב". צודק יוסי שרוד במכתבו לשמיר וארנס כי, "הרמס של היילי צה"ל הנהרגים והנפצעים בלבנון בכל יום הוא בראשם", "על המשמר" (30.12.83) שכו, ראוי לציון: אלה

באותו גיליון, "דבר" מספרת ל- תבה כי למעשה נסוגה ממשלת ישראל מתביעתה ליציאת הסו- רים כתנאי ליציאת ישראל. למת "פחאום" נסוגה? אין זאת, כי נוקחה לדעת שנבצר ממנה להניע את הסורים לכך, מה צריך עוד לקיות כדי שממשלת ישראל תי-

שאלות לשר הבטחון

29.4.84

אינם אנשים, אינם יהודים? ועוד משהו: לאחר חסיפת האוטובוס בדרך אשקלון- אשדוד שמענו לא פעם בכלי התקשורת, מפי שר הבטחון, כי "לא היה משא ומתן עם המחב- לים". אך אתם כלי תקשורת הודיעו באתר יום, ולא פעם, כי במשך כל הלילה עד פרי- צת כ1 וות צה"ל, דווקא התגל- משה ומתן עם המחבלים, ובכך, מה היא האמת מר ארנס?

קייבון אפק

מפחית השר כמעט שנה מ- "תקופת השקט", כלשונו, בג- ליל? ובהקשר זה, אולי יגלו לנו פעם איך הושגו אחד-עשר חדשי שקט אלה בגליל?

ב. אמנם באחד עשר עשר החדשים של 1981-1982 לא נפגע איש בגליל, אך האם בי- משך השנתיים האלה של מלח- מת לבנון באמת לא נפגע איש בגליל? ואלה שנהרגו ונפצעו במלחמה זו, מן הגליל, ובתוך זה נדמה לי גם מקריית שמונה.

שר הבטחון פרופסור משה ארנס, וכמהו רבים אחרים מ- חסידי מלחמת לבנון, תזורים ר- מדגישים בכל הזדמנות כי, "זה שנתיים לא נפגע איש בגליל". שתי שאלות עולות למשמע דברים אלה:

א. האמנם רק שנתיים? ו- מדוע לא כמעט שלוש שנים? הרי דווקא במשך אחד-עשר החדשים שלפני מלחמת לבנון לא נפגע איש בגליל. האם זה פרח מזכרונו של השר? מדוע

המתרת: מאז ועד היום

חופה. גם או נמצאו גם אנשים דתיים שחיפו על המעשים הר-אלה.

באחד הכינוסים של הימים ההם אמר על כך יצחק טבני-קין: "בשיחה עם יהודי דתי עמדתי על הלך-רוחו ביחס ל-מתהווה בארץ. אותו יהודי חרד, שחי כל ימיו כאיש מסורת, נת-גלה כבעל מידות חדשות. וכך בקירוב היו דבריו: מקובל ש-איש צבא הורג איש-צבא, אף שאין לו אישית שום דבר נגד-דו, אך מדוע יש לדון לכף

חובה אדם ללא מדים, שהרג ערביה מטעמים אחרים? למש-מע דברים אלה תמהתי: איש דתי — ומדבר כך? ואיפה הורת ישראל? איפה, לא הר-צחי? האם על-פי מושגים אלה תיגאל הארץ? דומה שרות תז-זית מהלכת בארץ". (דברים, כרך ב' עמ' 167).

אכן, גם כיום רוח רעה מה-לכת בחלקים של הארץ. מתי וכיצד תתנדף?

אריה סגולי
קיבוץ אפק

ביום בממשלה. כיום, שבחיקו נולדה וטופחה התיאוריה של תגמול ללא הבחנה, ובהשרא-תה בוצעו מעשים מעין אלה שתוכננו עתה. אפשר להזכיר כאן לפחות שלושה מקרים, מתוך רבים, שבהם הותקפו נה-רגו ונפצעו ערבים, עוברי-דרך מקריים, באוטובוסים וברגל, בי-שנה השניה (1938) לייסוד ה-אצ"ל. ב-21 באפריל, בדרך ראש-פינה—טבריה, ב-24 בי-מאי בירושלים וב-25 במאי ב-

העונות הפיגוע בערבים, על-ידי הסגנה מטעני חבלה ממול-תים באוטובוסים ערביים, גונו-גונו גם על-ידי ראש ה-השביע הערכה רבה על הצלחתם לרשת החבלה היהודית, גם על-ידי גורמים ממשל-תיים אחרים. אולם נדמה שלא ידעו היה להיזכר ולהזכיר, כי לא ידעו או ששכח, כי דברים מעולם, היה הארגון הצבאי הלאומי שבכירי אנשיו יוש-

על שלושה ועל ארבעה

121 * 8.8. 44

הוורודות, אבל מוסיפות למע-רך 3-4 מנדטים ובכך משנות את כל התמונה.

על כל אלה — ואם לא תקום ממשלה שהמערך במרכזה ובי-ראשותה — יש מישהו או מי-שהו, שנושא או שנושאים בי-אחריות לכך, ועליו או עליהם לתת את הדיון, דיון צדק. הדב-רים רציניים מכדי לנהוג במידת הרחמים.

אריה סגולי

מערך, כפי שהוכח, לפחות מני-דט אחד.

אינני אומר בזה שאילו היה אחרת בארבע הנקודות הנ"ל, היינו יוצאים ברכוש גדול. כפי שרבים ושלמים ציפו. הדברים מורכבים מדי ודרושה עבודה יסודית, מעמיקה, בעיקר חינו-כית, כדי לשנותם. אבל גם במצב הקיים — אילו המדיניות בארבע הנקודות הנ"ל היתה אחרת — גם אז היו התוצאות לאו דווקא מתאימות לציפיות

על שלושה... ועל ארבעה לא אשיבונו, אמר הנביא. בשלושה-ארבעה עניינים שהיו בידי מפ-לת העבודה יש לראות את ה-נשלוך במערכת הבחירות בי-השוואה לציפיות.

א. על העיתוי. יום הבחיר-רות בעונת הנהירה לחו"ל לא היה טוב מבחינת המערך. עם כל התמיהה שבדבר, לפי העי-רכת רבים, רוב היוצאים לחו"ל בעונה זו הם מצביעים פוטני-ציאלים של המערך. אותו רוב שהחליט על הבחירות עצמן עשוי היה להחליט גם על מיר-עדי, אם במקדם ואם במאוחר יותר.

ב. על אי הצבת יצחק נבון בראש הסולמ, כמועמד לראש הממשלה.

ג. על מערכת הסברה והעי-מולה כושלת ומחטיאה את ה-מטרה.

ד. על אי הכללת לובה אלי-אב ברשימת מועמדי המערך. אני חתק מדעותיו של אליאב בשאלות מדיניות, אבל שכמותו ישנם רבים במפלגת העבודה ובמערך. והם לא נפסלו. הכל-לתי ברשימה היתה מוסיפה לי-

על שתי שורות של חנה זמר

האם אין הגדרה זו את אנשי הליכוד כממשיכי הקנאים, והקביעה שכל מה שהשאירו לדורות הבאים וכו' פסקניות כדי וחפזות מדוי כבוד גדול מדי חולקת עורכת "דבר" לחבורת הליכוד כממשיכי הקנאים, אותם קנאים שברל כצנלסון, מייסדו ועורכו הראשון של "דבר", ראה בהם ובשכמותם את "יסוד הגבורה", שהוא עצם מעצמו של יסוד הקיום הישראלי. ואם כבר להשוות "חבורה זו" למישהו ומשהו בתולדות ישראל — אולי מתאימה לכך יותר משיחיות השקר, ולא ודווקא אנשי המרד הגדול?

ואם לחזור לאותן שתי שורות בסוגיה זו, ראוי לשאול: איך היינו מתייחסים לכתובה מעין זו של חנה זמר ביחס לחומי הגיטאות, למשל, בתקופת-תנו (בעצם לכל מיני התקופות ומרידות בישי-ראל ובעמים, שנכשלות). האם היינו כותבים, למשל, שכל מה שהורישו לחומי הגיטו — הוא אגדה הירוואית וגיטו הרוסי דומה שחנה זמר היתה כותבת כך. מדוע? מפני שהיא יודעת את האמת, שכרייה אחרת לא היתה וכל התנהגות אחרת, גם היא ואפילו יותר, הביאה אבדון, הרס וחורבן. אם כן — בניין לחנה זמר, שלקנאים, מבחינתם, היתה ברירה אחרת? ב. כצנלסון טאל: "האם הגיעה לידינו שורה אחת מספרות הקנאים" אפילו יוסי פיס פלביוס, שמכנו בעיקר יונקים ועליו מסתב-כים, אפילו הוא מספר סיפורים שונים ומגוונים ביחס למצבם של היהודים תחת שלטון הרומאים (ראה ג. אלון, "מחקרים בתולדות ישראל").

אופנה חדשה זו (האמנם חדשה?) שבאה לשיקן את המרד היהודי ההיסטורי, ואגב כך לראות בקנאים היהודים של ימינו את יורשיו — אופנה זו מורה ומתמיהה. מה לה ולתנועת העבודה בישי-ראל?

אריה סגולי, אפק

ברשימתה של חנה זמר ב"דבר" (20.7) — "בלי אפולוגטיקה", עם הקביעה הנכונה ש"את המדינה החדשה שיש לנו אי אפשר להשאיר בידי החבורה הזאת" (אנשי הליכוד), מפתרבות, אגב אירחא, שתי שורות, שמגדירות את אנשי הליכוד כממשיכי הקנאים, שכל מה שהשאירו לדורות הבאים הוא אגדה הירוואית ומיכצר הרוס, מצדה."

"משהו בתחום החינוך"

ביאליק, בגין ובן-גוריון

כי תנועת העבודה, ואף הוא זכה לברכתו של השר. על כך בוודאי יבורך, אך למקרא או-חם דברכי לא מרפה ממני ה- מחשבה המטרידה: איפה ה- שרי החינוך שלנו, ובתוככם חב- רי קיבוץ, כשגם החינוך וגם ה- חוק היו ברשותם? אין להסיק מן הדברים האלה שהכל - ה- הכרה, התודעה, האופי וכו' - תלוי בחינוך. גם אין להגיד ש- החינוך בלבד הוא המעצב את דמות היחיד והחברה. אבל מ- שהר" בכל-זאת יש בו, בחי- נוך, או איך זה קרה שתנועת העבודה, בהיותה בשלטון, וית- זה מרצונה על "משהו" גדול זה? איך נתענה להסתפק ב- חינוך כללי, סתמי, נייטראלי? איך זה קורה שמה שמבוצע בי- מי שלטון הליכוד אי-אפשר היה לבצע בימי שלטון תנועת העבודה?

הוא אינו מסתפק בורם הממלכ- תי-דתי שבו הוא שולט יחיד בכיפה (תרתי משמע); הוא גם אינו מסתפק ב-תודעה היהו- דית" שהוכנסה לבית-הספר ה- כללי על ידי זלמן ארון וז"ל. ו- הוא מעודד טיפוס נוסף של בית-ספר "לתל"י". הדות" (תל"י) והיה אם תשאל: לימודי יה- דות אלה מה טיבם? מה יש בהם יותר ממה שיש, למשל, בלימודי "התודעה היהודית"? האם אין הכוונה להחדרת ער- כי דת נוספים, במטרה של יהדות, שחודרים בלא-הכי ד- רך הדלת האחורית גם לבית- הספר הכללי?

ועוד מספר לנו הדובר, כי במסגרת אותו סעיף הוקם גם בירושלים בית-ספר "ברוח ער-

מרשימתו של דובר משרד החינוך והתרבות ("דבר" 21.8) נודע לנו כי שר החינוך והתר-בות, כשאך "גילה" כי בחוק ה- חינוך הממלכתי קיים גם סעיף המאפשר שרבע מתכנית הלי-מודים תיקבע על-פי רצון ה- הורים, הכריז על מדיניות של עידוד מימוש הסעיף הזה. כ- זכור, סעיף זה הוכנס בחוק החינוך כמין פיצוי על חיסולו של זרם העובדים בחינוך וכ- וונתו היתה בעיקר לאפשר הח-דלת ערכי תנועת העבודה ל- בית-הספר הממלכתי-כללי. שרי החינוך, עד 1977, כולם מאנשי תנועת העבודה, היו "אפיפיו-רים יותר מן האפיפיור" עצמו ולא העזו לפעול למימושו של סעיף זה בחינוך הכללי. לעו-מתם, שר החינוך הדתי, מעו-

קראנו על הפתק שטמן המיועד לתפ-קד ראש-הממשלה, שמעון פרס, בין אבני הכותל הכעריבי (כותרת ראשית), 1966 קראנו ותהינו, וכבלי משים עלה ב"זכרון ס'ספיר" אחר, סיפור מן החיים, שגם נועלה על הכתב. ח"ס'נתחן ביאליק נודמן לברלין יאחו מאידעות אב הדפ"ט (1929). וקלעו לאספותים על מאורעות אלה שישנו ככותל המערבי, ויברו שם בשיחיו של הכותל, בגודלתו ובקדושתו. לבקשת יורד האסיפה שגם הוא, ביאליק, ישנו הכתב, סירב לחילה, ורק לאחר הפצית מובכות נענה ואמר בערך כך: איני נוסכים ליכרי קודמי, מגוימים בדבר דומה הכותל לאותה שן יהודה ונבטת שבקלה היהודית המפורסמת "שתיקנה לך כל השיניים ורק אחת ישיא לשים כאב שיניים".

מחברו שהכותל המערבי לא רק לשם נאכים נותר, אלא גם לפתקי-הפילה של הניעדים לראשות-הממשלה, פרס שפינו לפניו כחלמידו של בן-גוריון, מנסה אולי ללכת בעיקבות רבו, אך לכותל המערבי הוא הולך דווקא בעיק-בת בנק.

8.10.84 גיוני ונולחנות לבנון

קראתי את דשימתו של אהוד אולמרט, גיוני, שב הביתה", (מעריב", 26.9). לא ראיתי ולא קראתי את המחזה הזה ולא עליו כוונתי להעיר. כוונתי לשאלתו של אולמרט: "מה לגיוני ולנו? מה בין טראמבו של 1918 ובין מדינת ישראל של 1984?"

אולמרט מוסיף ומקשה: "האם מישהו רוצה לרמת, למחות, להעיר על כי החלטנו על מלחמה כלשהי (אם אי-פעם בכלל היינו חופשיים להחליט עליה) תוך התעלמות מרעת (הדגשה שלי) מתוצאותיה, מייסוריה ומנוקיה?"

כמובן, וכך כסתבר מתוכן הרשימה, שאולמרט בדברו על "מלחמה כל שהיא" מתכוון גם למלחמת לבנון. כלומר: גם מלחמת לבנון היתה מלחמה כפויה על ישראל, ולא היא! נאמר עליה במפורש מפי הגבורה שהיא היתה מלחמת ברירה. על מלחמת לבנון החליטו המחליטים, תוך התעלמות מתוצאותיה, מייסוריה ומנוקה". כלום לא חייבת ממשלה היוזמת מלחמה בלבנון ללמוד, לחקור, לבחון ולבדוק את המציאות הלבנונית השסועה והמפולגת לעדות פלגים, סיעות, שבטים וכו' בכדי לדעת את תוצאותיה, ייסוריה ונוקה" של מלחמה זו? האם אפשר להכניס ב"שק אחד" את כל מלחמות ישראל?

אולמרט מסיק לקח מן המלחמה הזאת שעל כל מלחמה, חייבים למצוא את הדרך להידברות פנימית מוקדמת". אבל במלחמת לבנון כפי שהתנהלה לא היתה, "אווירה של הסכמה" לא רק בעם, אלא אפילו לא בממשלה. היתה זו מלחמה כושלת ועל כן יש מקום למאמרים, למחות, לסיפורים, לשרים וכו' בגנותה של המלחמה הזאת מתחילתה ועד... עד סופה - - מתי?

אריה סגולי

לא לשם ניגוח וקינטור נאמ"רים הדברים. כך או כך הרי תורכב ממשלה חדשה ואם ה- מערך יהיה במרכזה, כפי שיאה לו, בשום אופן אל ימסור את משרד החינוך לאחרים. ראוי שילמד הלקח ולא יחורו על שינויות שנעשו בעבר בתחום זה.

אריה סגולי קיבוץ אפק

4.9.84

אריה סגולי, קיבוץ אפק

"אחדות לאומית" גם ב"דבר"?

שתיקה, בירושלים, בתל-אביב, בהרצליה ובמקומות אחרים (דווקא בחיפה, הפועלית, נאסר קיום ההפגנה), בעד זירוו ה- יציאה מלבנון. כלי-התקשורת, הרדיו והטלוויזיה, דיווחו על כך בפרטים, אך ב"דבר" לא היתה על כך אף מלה אחת.

מתקיימת בארץ הפגנה-יל תנועות הנוער החלוציות, ש- הרומתן לצבא וקשריהן עם תנועת העבודה הם ללא עו-ררין, ובעתון פועלי ישראל - הם מלהזכיר! אולי גם זה מאו-תות הזמן החדש: אחדות לאו-מית!

אחדות לאומית", בלטה האופו-ר זיכיה במאבקה נגד מלחמת לבנון. הדבר בא לידי ביטוי גם ברוב עתוני הבוקר היומיים ("הארץ", "דבר", "על המש"מ"). אך מאז הוקמה ממשלת "האחדות", הגמיך משוס'מה אחד מהם, "דבר", את קולו. איפה הם אלה שקולם נשמע לעתים תכופות, חד וברור, כנ-גד המלחמה ובזמן האחרון בעד היציאה מלבנון, כמו חנה זמר, טוביה מנדלסון, סדי פרויס, יותם ואחרים? מדוע נדם קו-לם?

ודוגמה קטנה, אפינית, אחת מרבות: בשבת, 15.12, התקיימו הפגנות של תנועות הנוער ה-חלוציות, יחד עם "הורים נגד

ביציאה מלבנון תרומה נכבדה אף לפתרון בעיות כלכלה (זוכרים? מיליון דולר ביום) והנה, בעוונותינו הרבים קמה ממשלה הקרויה ממשלת האת-דות הלאומית, שמחציתה, לר-בות ראש הממשלה ושר הבט-רון, אנשי מפלגת העבודה. כיצד מגשימים אלה את החלטות מפלגתם ואת הבטחותיהם של-הם בעניין לבנון? עולם כמנ-הגו נוהג. הרוגים ופצועים, הו-צאות איריות על הרס ועל בניה בארץ הארזים והכל ב-אחריות מפלגת העבודה. אנשים מפוכחים, חכמים ונבונים, בעלי נסיון וידע, שמים מבטחם ב-גאקורה.

רפי אדרי, בדברים שנשא באוני פעילי מפלגת העבודה בבית-שאן ("דבר", 17.12) ציטט החלטה של לשכת מפ-לגת העבודה מלפני שנה: "יש לבצע לאלתר וללא כל התנייה את סידורי הבטחון הנדרשים שיאפשרו את יציאת צה"ל מ-לבנון ללא דיחוי".

ובכן, כדאי להזכיר למי ש-וקוק לתזכורת: החלטות רבות על היציאה מלבנון התקבלו ב-מוסדות מפלגת העבודה ואף התפרסמו ברבים (ראה "דבר" ושפני עונת הבחירות). מי לא ווכר את הגאומים הגלהבית על דחיפות היציאה, על קביעת לוח-תאריכים מחייב וכו'? הני-גראתי

אריה סגולי קיבוץ אפק

חודים ופילוגים: עובדות הסטוריון

של ההיאבקות הפוליטית גברו ואף העמיקו ההבדלים — הנתונה ברובה המכריע, כמעט כולה, מסכמת לעצמה, כי אין עתה סיכויים לאיחוד עם מפא"י (בדרך ארוכה, מ. יערי, עמ' 99).

אתם. כלומר, כל זרם נשאר עם האידאולוגיה שלו בתוך המסגרת המאוחדת ואילו השר-מר-הצעיר גרס, "איחוד פרד-גראמשי" דווקא ואפילו דרש שלפרוגרממה המאחדת יצורף סעיף על המארכסיות של המפלגה לפעולה החינוכית של המפלגה המאוחדת. חזן עצמו אמר ב- אותם דיונים: "אין האיחוד יכול לקום על חורבות אמונתנו והנאמנות לדרכו עד היום". מ. יערי אמר: "לכל אורך החזית

ברל. לא היה מוכן להצטופף תחת גג אחד עם אנשים שלא הודהו איתו מבחינה רעיונית". משמע, בלשון ימינו, ברל שלל פלוראליזם רעיוני במסגרת אחת, ואילו השומר הצעיר צידד בכך. גם זה תמוה מאוד. ראוי שתזכר בהקשר זה ה- נוסחה של מפא"י דאז, שברל וטבנקין נתנו לה ביטוי בערך בנוסח זה: "קבלו אותנו כפי שהננו ונקבל אתכם כפי ש-

הבדל לאישיותו ו- יעקב חזן ראי לה- הנהגות לדבריו ב- הד השבוע" מתאריך 1939 בשיתוף על ברל בצנזרסון "ה- שובשיל את ה- ברל ראה את ה- פלוראליזם" משמע (או מפא"י) היא אידאולוגיה ואילו עדין דווקא לא. והרי, שדה השומרי-הצעיר להשיב אותה, ועוד היום הזה. חזן עצמו לא נר באותו ראיון: (מן התנועה לאחדות מפני שלא היה לנו אידאולוגי משותף". וכן: יעקרי רק אם המת- יערי באידאולוגיה של-

חזן, כפי שצוטט ב- 1939 בשיתוף על ברל בצנזרסון "ה- שובשיל את ה- ברל ראה את ה- פלוראליזם" משמע (או מפא"י) היא אידאולוגיה ואילו עדין דווקא לא. והרי, שדה השומרי-הצעיר להשיב אותה, ועוד היום הזה. חזן עצמו לא נר באותו ראיון: (מן התנועה לאחדות מפני שלא היה לנו אידאולוגי משותף". וכן: יעקרי רק אם המת- יערי באידאולוגיה של-

ועוד: עליפי חזן, ברל האדם היעקרי בפילוג כ- ב-1944. זוהי, כמוכך, ה- אישית שזוקקה להוכחה אם לדון לפי העובדות עות, הרי בתקופה ההיא דווקא בן-גוריון החריף ו- ביותר במלחמתו נגד כלשהו של בעלי העות איות בתוך המסגרת המש- צר המצע מלהשתרע ב- הגדולה והמסובכת של אי- ופילוגים בתנועת הפועל ארץ-ישראלית, אך לכבו היסטוריה ראוי היה להעי רות מעטות אלה.

אריה נ קיבוץ

חללים כהמונים. כלום אלה אינם מור רעב, שראוי לזכור אותם בהמנון?

מן הדברים שבמוקד' הנ"ל מסתבר, שחייבת להיות התאמה מדוייקת בין המציאות ובין המלים, אפילו כשיר ובהמנון. וראוי לשאול בהקשר זה: איש דתי — האם ירשה לעצמו לשנות פסוקים ומשפטים בספרים המקודשים עליו רק משום שאינם מתאימים עוד למציאות של ימינו ועוד: האם "התקוה", ההמנון הלאומי המקודש והמהולל — האם הוא מבטא את המציאות ואת מאוויי-הלב של העם במדינת ישראל? ובעמים אחרים — האם המנונים וסמלים מבטאים בדיוק את שאיפותיהם ומציאותם? מדינות באירופה, חילוניות בתכלית, עדיין הצלב מתנוסס במרכז דגליהן?

וראוי להיזכר: אין זה ויכוח חדש; כבר היו דברים מעולם. בזמנו היה נושא המנון ה-אינטרנציונל" אחד מן הנימוקים, שהימין הארץ-ישראלי נלחם כנגד קיומו של זרם העובדים בחינוך, שבמסביבות מסויימות היו תלמידים שרים את האינטרנציונל, כנגד ר' בנימין, שאף הוא פסל אותו המנון, כתב ברל בצנזרסון:

"לא מיטב שיר ולא מיטב האידאולוגיה קובעים את גורלו של המנון, כי אם מסביבות היסטוריות — האם לא מלינוי לבנות, וכאם טובי הלבנות, פעמו ברגש לשירת ה-אינטרנציונל" מתוך בקשת חיים טהורים יותר, חיי אדם יותר? האם אלה ששרו "לא גיבור" — לא קראו לגבורה ולא ביקשו את הגיבור דווקא ואפילו את הקדוש? אכן, כוחה של שירת ה-אינטרנציונל" הוא לא בערכה הפיוטי, או בכוחה המוסיקלי, או בתכנה האידאולוגי, כי אם בקום התנערה עם תלכה". (כתבים, כרך ח', עמ' 185)

אכן, דגלים והמנונים — יותר משום פרי פרוגרמות והשקפות הם פרי תנאים היסטוריים ומצבים מסויימים. המרימים אותם דגלים והשרים אותם המנונים, בין אם הם לאומיים ובין אם הם בין-לאומיים, בישראל ובעמים, לא נהכרח ולא כולם מודעים תמיד למשמעותם, ואף על פי כן — הם עושים זאת, כי חשים הם כי שלהם הם.

בישראל קיימת בעיה במיוחד בתחום הסמלים הפועלים הבין-לאומיים. רבים מפועלי ישראל כיום, בהיותם חסרי מסורת פועלית ושורשים בחיי עבודה, ובמציאות של יחסי קונפליקט עם העמים השכנים — מתקשים לעכל שירים וסמלים פועלים בין-לאומיים. במציאות זו מתחדדת חובת ההסתרות ומפלגות הפועלים בפעולת חינוך והסברה בתחום זה.

אין להסיק מזה, שלא ייתכנו שינויים וחיודשים, אולם, על דעת המקום ועל דעת הקהל" ולא בחפזה, ובצמידות למציאות של אותה תנועה עולמית, ששואפת ונאבקת לשנותה.

אריה סגולי, קיבוץ אפק.

על ה-אינטרנציונל" ובכלל...

תמוה מאוד היה לשמוע מפי מזכיר ההסתדרות, בראיון בתכנית "מוקד" (30.1.85) בטלוויזיה, שהוא מבקש לשנות מלים בהמנון ה-אינטרנציונל". והמדובר הוא בעיקר במלים "עם עבדים ומזרע רעב", שכל יזכרו וכל ייפקדו בהמנון הפועלים הבין-לאומי.

אין זו הפעם הראשונה שחכמים ונבונים מתוך התנועה ומחוצה לה מערערים על מלים אלה בהמנון זה, ובעצם על ההמנון הזה עצמו. ראוי איפוא להעיר אי אלו הערות בסוגיה זו.

ה-אינטרנציונל" הוא המנון הפועלים הבין-לאומי. רק בורים ורמגוגים יכולים לייחס את מקורו לקומוניזם הפוליטי, פועלים יהודים כמזרח-אירופה שרו המועצות. פועלים יהודים קולו מפי פועלים רוסיים בשפתם בטרם נשמע קולו מפי פועלים שרק מוסד פועלי בין-לאומי מוסמך הוא שיכול ורשאי להחליפו, לשנותו או לתקנו. וכל זמן שפועלי ישראל קשורים בדרך ההסתדרותם ומפלגים עם הארגון הבין-לאומי הזה (וכידוע, קשורים אלה חיוניים מאד לא רק לפועלי ישראל אלא גם למדינת ישראל), לא היה זה מן הדין ומן היותר, שההסתדרות לברה תעשה בהמנון זה ככתוך שלה כלבר.

כל הקצף באותו מוקד' ובהודמנויות אחרות יוצא נגד המלים "עם עבדים ומזרע רעב". לגבי אותם מראיינים, וכמסתבר גם לגבי המראיינין באותו מוקד', אין עוד עבדים ואין מזרע בעולם ואין לשאת מלים לשווא. אך האומנם באמת כך הוא המצב בעולם? לפי פרסום הבנק העולמי נמצאים כיום 800 מיליון בני אדם במצב של תת-תזונה; 800 מאות מיליון הם אנאלפביתים; 15 מיליון ילדים מתים מדי שנה מרעב, וכל אלה לא רק באסיה ובאפריקה אלא גם באירופה ובאמריקה, ובימינו ממש: אתופיה, שהעולם בחלקו, כולל ישראל, נחלץ לעזרתה מצפורני הרעב, המפיל בה

קצ

3.2.85

ברל ומורשת השבת

124

53

773

18.3.85

בה הנאה, עידון הנפש והרחבת הדעת, לפי טעמם ובחירתם של השובתים, או יום מנוחה האסר הנאה כלשהי אם אינה על-פי דיני „שולחן ערוך“ והפירושים הרבים שניתנו להם במשך ה- דורות?

כאן יצויין: תביעתם התוק- פנית של הדתיים למיניהם לה- טיל חוקי שבת הלכתיים על הציבור בישראל; אשמים בה לא מעט התנועה החילונית ה- חפשית בישראל ובמיוחד תנו- עת העבודה, על ארגוניה השר- גים, לרבות התנועה הקיבוצית. במקום שהדתיים חשים שתבי- עה זו או אחרת שלהם לא תו- עיל וצעקתם לא תיענה — הם מנמיכים קולם עד שהוא משתק כליל.

ודוגמאות לכך: הכדורגל ב- שבת, הטלוויזיה, החחברה בחיפה, בת-הקולנוע הפתוחים בשבת בערים הגדולות, אילו היה ציבור גדול מאורגן עומד על דעתו ותובע קיום עקרונותיו החילוניים ההומאניסטיים, אי- לי חוקים ונוהגים רבים, כולל דיני אישות, דיני גיור וכדומה, לא היו מתקיימים על-פי דינם של רבנים וראשי ישיבות.

אריה סגולי
קיבוץ אפק

קצת לפגישה, פשוט שהה ב- בית-הכנסת, ואילו ברל חיכה לו במקום שנקבע (אגרות ברל כצנלסון, כרך ה, עמ' 236). מכאן, שיחשו של ברל למי- תוסים יהודיים מקודשים לא היה חד-משמעי כל-כך, ו„ארץ ישראל קודמת“ היה מן הער- קרים החשובים ביותר ביהדותו.

על עצם הצורך ביום מנוחה, לאחר ששת ימי עבודה, אין שמץ עוררין, לא בתרבות יש- ראל ולא בתרבות העמים ה- נאורים. על המקובל בעם ה- יהודי, שיום מנוחה זה הוא דווקא בשבת ולא ביום אחר — גם על כך אין עוררין. אפילו הרפורמיים מן הסוג הישן, ב- מרכז אירופה ובמערבה, ה- כופרים למיניהם בעם היהודי, לא העלו על דעתם להחליף את השבת כיום מנוחה ביום ראשון, למשל, כמנהג שכניהם הנוצרים, שאותם חיקו בתח- מים אחרים. הוויכוח הוא על חופש המצפון ועל זכותם של יחיד ושל ציבור לחיות ולהת- נהג לפי נטיית לבם ואמונתם, כל עוד אינם פוגעים בזכויות זולתם. והוויכוח הוא גם על השאלה — שבת זו, שאנו שומ- רים, מה מהותה? לשם מה היא? האם לשם מנוחה שיש

מדרכי אור, במכתבו למער- כת („דבר“, 53), השעין את דבקותו ב„מורשת השבת“ כפי שהוא גורס אותה, על ברל כצנלסון, ש„אף הוא לא אחת הכריז שהשבת בשבילו זה ענ- יין ממדרגה ראשונה“. גם אם לברל „נגרמו מתח ועגמת נפש“ בגלל חילול שבת, עדיין אין זה מוכיח שהוא גרס מנוחת שבת על-פי אותו „שולחן ערוך“ האוסר, כפי שמסתבר מדברי בעל המכתב, הקרנת סרטים ב- שבת בפתח-הקווה, ברל הש- תתף בעשרות ובמאות כינוסים, עידות ומועצות שהתקיימו ב- יבת ולא התנזר מדברי תגובה, תוך שימוש ברשימות, שאין „הניח שכתב אותן בערב שבת, טרם שמע את הדברים שעל- ים הגיב.

ומעשה בברל, שב„ימים ה- וראים“ של תשרי תרצ"ז בא לונדון לשיחות עם אנשי-שם יהודים ולא-יהודים בענייני ה- רניות הציוניות. בליל „כל רבי“ נקבעה לו שיחה עם רבי מלצ'ט, חבר פארלמנט זעיל בנושאים ציוניים. מלצ'ט צמו חשש לקיים את השיחה וקא בליל „כל נדרי“, אך זרל הרגיעו במלים אלו: „ארץ ישראל קודמת!“ מלצ'ט איתר

22.4.85

עובדות כהווייתן

את הערבים בלי רכושם מי כפריהם במלחמת השחרור. ה- י"א גם קביעה זו היא מיתוס שחובה לנפשו?

מחבר המאמר שולח את ה- קורא ל„מקורות“, כדי לגלות את האמת, אכן, יש מקורות ויש מקורות והם שונים ומש- גים וגם הם תלויים במקורות שמהם הם נשאים. מקורות הקרויים בפי שאלתיאל רש- מיים, עדיין אינם פסולים רק משום כך, האם המקורות ה- ערביים הם אמנים יותר? מהו המקור ל„הפטרותיו“ של אלי שאלתיאל, מה הם מניעיו, ומה ביקש להוכיח בגילוייו המפ- ריכים?

אריה סגולי
קיבוץ אפק

דבריה של המחברת בספרה הם מופרכים מעיקרם. ואם הם מופרכים, הרי שאותן האשמות הרווחות במערב כלפי ישראל הן שרירות וקיימות, וראויות להישמע כאמת לאמתה.

על-פי מחקרה של המחברת נמצאו „גילויים של גזענות איסלאמית אלימה כלפי היהוד- ים“ בארצות האיסלאם. מת בר המאמר, מסתבר אינו מק- בל קביעה זו, האם קביעה זו היא מיתוס שחובה לנפשו?

לדברי אלי שאלתיאל, ב- ספר האמור מובאים תחשיבים וסיכומים שמבליטים את ה- יציאה הגדולה של יהודים מ- מדינות ערב בלי רכושם שהוח- רם, יציאה השקולה כנגד יצי-

במאמרו „להפריך את העוב- דות“ („דבר“, 29.3) קובל אלי שאלתיאל על „ספר עב-כרס“ שהופיע בארצות-הברית רש- ייחודו הוא בלימוד זכות על ישראל בקונפליקט היהודי-ער- בי. אינני מכיר את הספר ואני דן עליו רק לפי עדותו של שאלתיאל במאמרו. המדובר הוא בספר שחיברה עתונאית בשם ג'ון פיטרס, שבו מבקשת המחברת, כלשון המאמר, „לנ- פץ את ה„מיתוסים“ הרווחים בתוהים ליבראליים במערב, ש- ישראל והציונות „הם הצד ה- ראשון בעימות היהודי-ערבי“.

על-פי הספר האמור, האשמה זו היא מיתוס שראוי לנפשו. מסתבר ששאלתיאל מאד לא מרוצה מהניסוח הזה. לדידו,

ל
ט
ח
ו
ו
או
או
הו
בו
ש
ש
יו

לא לשתוק - כן להוקיע

125

983

20.3.85

הזאת, לא פחות ולא יותר, אלא לשתוק. ודאי, ש"השאלה שעומדת עכשיו על הפרק היא מה ל-עשות" וכי וכי. אולם אין הרשאלה הזאת, הנכונה והעניינית, מפריעה להמשך ההסבר-רה, לרבות ההוקעה של השגיון והאבסורד אשר במלחמה הזאת - וזאת דווקא כדי להפיק מ-מנה לקחים לעתיד. על-כן, לא לשתוק צריך אלא להוקיע. הדברים רציניים מ-כדי לעבור עליהם לסדר היום. אריה סגולי קיבוץ אפק

על-פי חגי אשד, ברשימתו הנ"ל, הביקורת וההוקעה, הם מסגנונה של ה"דמוקראטיה העממית". לדידו, ההוקעה וה-וויכוח, ההאשמה והשכנוע, הן שיטת טיעון מנוגדות. אולם למעשה, גם לפי חגי אשד ב-מאמריו, אין אלה מנוגדים. ב-וויכוח יש לעיתים גם משום הוקעה, ובשכנוע יש לעיתים גם מין ההאשמה ולהיפך. ואם לדבר על שיטה בוויכוח, הרי דווקא חגי אשד דומיו לוקים בשיטת "הדמוקראטיה העממית", הרי הם דורשים מן ה-מבקרים של המלחמה הארוכה

חגי אשד בשיטתו - הוא דורש מאתנו, לא פחות ולא יותר, לא להוקיע, לא "להע-מיד למשפט יריבים פוליטיים לגבי מלחמת לבנון בעבר, ב-הווה ובעתיד". ("דבר" - 13.3.85). בשפת בני אנוש פשוטה פירוש הדבר - לשתוק. הוא, חגי אשד, כעתונאי שמלאכתו בכך, ימשיך לכתוב מאמרים ובכתביכתו ילמד זכות עליה-מלחמה הזאת ואף יעלה נימו-קים מבית-מדרשו של הליכוד להצדקתה, ואילו אנחנו עלינו החובה לשתוק.

מסמר בלי-ראש והפטיש

27 יוני 1985

שלא זו, האומנם לא זו? הוא הוזה ממשרד הבטחון, ודווקא על-ידי ממשלת בגין, ואין זה דבר פחות ערך. הוזה, אלא שהוחזר למקום כבוד. ועל-ידי מי? על-ידי ברילב ותבריו עצמם. אריה סגולי קיבוץ אפק

הקבועה. כדבר המשל - מסמר בלי ראש: אין להוציא ואין לכופף. אם ברילב עצמו ער לעובדה שראש הממשלה הקודם, בעק-בות מסקנות ועדת כהן, אמנם זו אחרת - ולא מילתא זו-רתא היא - הרי לדידו יש מש-קל שכנגד והוא אריאל שרון

ראש הממשלה (הקודם) אמנם הלך, אבל אריאל שרון נשאר. מן הדברים האלה משתמע לא רק שאין השפעה לדברי הסברה ושכנוע, אלא גם למס-קנות של ועדת חקירה אובייק-טיבים אין ערך. הכל סגור וחי-תום בחברה הישראלית ואין להזיז שום אדם מן המשבצת

להתנגדותו להקמת ועדת חקירה לגבי מלחמת לבנון הר עלה השר חיים ברילב נימוק חמור. על-פי "דבר" (24.5) אמר השר בעת סיור בנהריה כי לדעתו, "ועדה כזאת אינה יכולה לחדש מעבר למה שאנו יודעים", וכי על לועדת כהן לא נודעה השפעה גדולה, שכן

לייחס את רעיון הטראנספר ליצחק טבני קין. רעיון זה היה אחד מן הנימוקים שנשמעו תכופות מפי טבנקין דווקא כנגד חלוקת הארץ. בוויכוח הגדול של החלוקה כמועצת האיחוד העולמי בציריך באוגוסט 1937, אמר טבנקין: "האוקואציה (כך קרא לרעיון הטראנס-פר) המוצעת לנו כמוצא ממכוכב השאלה הערבית היא אידיאה פיראית ובלתי מוסרית, אם היא תוצא לפועל באלומות". הוא חזר על דעתו זו עשרות פעמים גם אחרי מלחמת ששת-הימים. גם ברל כצנלסון ראה בכך כפיתרון יחבעיה, כמובן לא בכפיה ולא כאלומות. אין לזה ולא כלום עם רעיונותיו המטור-פים של כהנא ודומיו. ד. ההתחלולות נכון, הקיבוץ המאוחד נשא ונושא את דגל ההתייש-בות גם מחוץ לקריהירוק, בתחומי תוכנית-אלון. והרי בתוכנית-אלון, תומכת ותמכה מפלגת-העבודה כולה (וגם מחוצה לה) גם בימי שיבתו של שרד בתוכה. על הקמת קריית-ארבע בירד גם בן-גוריון. הקדמה שכולה שיר ושבח לייסוד קריית-ארבע כתב בן-גוריון לספר-חברון. אין מה להתבייש כמה שעשה הקיבוץ-המאוחד בתייש-בות ברמת-הגולן ובביקעת-הירדן אך לראות בו כוח יחיד מוביל וקובע כמדי-ניות ההתיישבות - קצת מוגזם הדבר. אריה סגולי. קיבוץ אפק

כל ארבע הדוגמאות שיוסי שרדי מטפל בהן במאמרו לקוחות מבית-מדרשו של הקיבוץ-המאוחד דווקא. א. ערביי ארץ-ישראל - עם פלסטיני. בספרות תנועת-העבודה, עד אחרי מל-חמת ששת-הימים, לא היה כלל בשימוש המושג "עם פלסטיני". לא תמצא בכית-בים וכדבריהם של הוגי תנועת-העבודה, ואף לא של הסיפורת הציונית ככללה אלא את המושג "ערביי ארץ-ישראל". ב. ארץ-ישראל השלמה. כבוד גדול מדי מעניק שרדי לאנשי אחרות-העבודה והקיבוץ-המאוחד ביחסו רק להם, ובעיקר לטבנקין, את רעיון ארץ-ישראל השלמה. מיד לאחר מלחמת ששת-הימים התפרסם מינשר התנועה למען ארץ-ישראל השלמה בחתימתם של סופרים ומשוררים, מורי-הוראה והוגי-דעות ולא-דווקא של הקיבוץ-המאוחד. כהכרת תנועת-העבודה ההיסטורית בכלל לא היתה קיימת ארץ-ישראל אחרת. אפילו ביחס לעבר-הירדן, גם כאשר השלימה התנועה הציונית הרש-מית עם קריעתו מתחומי ארץ-ישראל - תנועת-הפועלים או בארץ לא השלימה. ברל כצנלסון ראה בקריעה זו "שור עם". דברי אורי ברנר המצוטטים אצל ביילין ושריד נאמרו כדי להרחיק את שולחי הפגזים מעמק בית-שאן וככל זאת - לא רבים תמכו בהם באותה מועצה. החלטה ברוח זו לא נתקבלה. ג. רעיון הטראנספר. עלילה היא

ההישג של המלחמה

אלפי מחבלים במהלך מלחמת לבנון, תוארה בפי חסידי הר מלחמה כאחד ההישגים שלה. והנה עתה כה רבים מהם שר-חררו להמשך פעילותם התבל-נית. והרי לנו "הישג" נוסף של המלחמה הזאת. קיבוץ אפק אריה סגולי

זכויות ויוצרים מיקרה מוזר קרה לו ליוסי שרדי. עשרות שנים הסתופף בצילה של תנועת-העבודה, היה משמשיה ונושאי-כליה, גם ממבטאיה בכנסת ובציבור, והנה פיתאום התחרר לו ש"כל רעיון עיוועים ימני-לאומני הורתו ולידתו במערך" ("כתורת ראשית", 132), ש"אין מחשבת תעוועים שמפלגת-העבודה לא היתה לה קרקע צמיחה פורייה", וכל זה נתגלה לו רק עכשיו, מסיפרו של יוסי ביילין שמצא בו "אוסף נדיר של מובאות" שבאמצעותן הוא יוצא לקרב.

134
26.6.85

מאז ועד היום

בכגוריון בוכרונותיו מתוך שיחה בינו לבין ז'בוטינסקי ב-1934.
 "רגע אחד התעורר ז'בוטינסקי ואמר בהתלהבות: אם שנינו נשלים בינינו... כל העם היהודי ישמח ויצא אלם שמחה יש לנצל למפעל גראנדיוזי. הסכמתי. שאלני: מהו המפעל שלך? אמרתי מפעל התיישבותי גדול... הוא ענה: איני מתנגד להתיישבות... אבל אין זה המפעל. דרוש מפעל שכל העם ישתתף בו, שיעשה רעש בעולם... מהו המפעל? שאלתי: מפעל הפטיציה... קצת נדהמתי. התביישתי מעלבונו של אדם זה. הוא הרגיש בתמהוני ואמר: אתה שהגך כל ימך יורשטטלר (איש המדינה) איך זה אינך מבין ומעריך את ערך ההפגנה והלוונג. למילה, לדיבור, לנוסחה יש כוח עצום.
 הרגשתי שהגענו כאן לנקודה המרכזית העומדת בינינו".
 זכרונות, כרך ב' עמ' 204.
 אכן, מאז ועד היום ההפגנה והרעש היו ונשארו ערך עליון בתורתם.

הליכוד ובעיקר "חרות" רואה את עצמו כממשיך וכמגשים את תורת ז'בוטינסקי. אולם בדקה משווה בין תורת ז'בוטינסקי לבין עמדת "חרות" כיום תוכיח שלא כן הדבר בכמה תחומים חשובים. אין זה המקום לפרט את הדברים. אולם יש תחום שבו "חרות" נשארה נאמנה לתורת ז'בוטינסקי והוא: מקומה של ההפגנה. גם אם היא נראית כפרובוקטיבית, ושל הרעש שהיא מקימה בהשגת מטרת מדינית או אחרת. הדבר הובלט בצעדים ההפגנתיים והפרובוקטיביים בפרשת הרהיבת. פה ושם כבר צויין בעתונות שמאורעות 1929, שבהם נרצחו עשרות יהודים ונגרם הרס רב, התחילו בהפגנות של נערי בית"ר באיזור הכותל המערבי. תנועת הפועלים באספותיה ובעתונותה הוקיעה את צעדיהם אלה של הרביזיוניסטים דאז.
 בקשר לכך ראוי להעלות אפיוודה אחת שמספר עליה

בתעודות ובפרוטוקולים. באותו מאמר חזר תלמי על טענתו כי "גם ממשלה על ט-הרת הליכוד היתה מוציאה את צה"ל מלבנון". יתכן מאוד, ש-כן שום מוצא אחר מן הסבך לא היה. בנמצא. אבל והשאלה היא שאלת העיתוי. אפשר ל-הניח בוודאות, שהליכוד ל-בו, בהיותו אהדאי למלחמה ר-הנימוקי הקאטיושות, היה דו-חה את הכרעתו על היציאה מלבנון עוד ועוד, ובינתיים היו נהרגים עוד ועוד מחיילינו. אילו גרמה ממשלת האחדות לקיצור המלחמה אפילו ביום אחד, היא היתה נחוצה וכד-אית. מן הדין שמפ"ם תרגיש, אם היא עדיין לא מרגישה, אי-נוחות בזה שלא היה לה חלק בהכרעה הפורמלית, אבל הקובעת, את היציאה מלבנון.

במאמרו "כל מרורי מפ"ם" (דבר, 10.85), בהצדיקו את פרישת מפ"ם מן המערך עם קום ממשלת האחדות הלא-מית, קובע מאיר תלמי מניה וניה, כי מפ"ם, "התנגדה ל-מלחמה הזאת (מלחמת לבנון) מראשיתה. ואף הצביעה נג-דה חרף דעת שותפה או ב-מערך".

ובכן, ייאמר בכל הבהירות, שצאי תלמי לא דק פורתא. מפ"ם אמנם התנגדה למלחמה, והרי המערך כולו, לפי החל-טותיו המוסמכות, בטרם פר-צה, התנגד לה. אבל בהצבעת האמון שהתקיימה בכנסת ב-ראשית המלחמה היו חברי מ-פ"ם בין תשעת חברי זכנסת שנמנעו מהצבעה. בפירוש נמ-נעו ולא הצביעו נגד. על מ-ש-מעות ההימנעות אפשר לתלות כל מיני טעמים, אבל קשה לומר שזו התנגדות מפורשת, כדברי תלמי.

אין זו הפעם הראשונה ש-נציגים בכירים של מפ"ם "שוכחים במקצת" משהו מ-עמדותיהם בעבר. והם אפילו לא טורחים לבדוק את הדברים

שאלה אחרת היא, אם ל-אחר היציאה מלבנון ונוכח ה-אנדרלמוסה והניגודים המ-הותיים שבממשלה הזאת, יש הצדקה להמשך קיומה.

אריה סגולי
 קיבוץ אפק

אריה סגולי
 קיבוץ אפק

על ממשלת "האחדות" המפורדת

בחיים לא כל הסכם ניתן לקיים עד הסוף. על פי הקתולים אסורה בתכלית האיסור הפרת הסכם נישואין. אולם, בדרך כלל, וגם על פי ההלכה היהודית גם ברית נישואין שנכרתה ב"קדושה ובסתרה" ובשנועת אמונים של "אהבה ואחוה ושלוש ורעות" קורה ומגיעים למצב של אין מוצא אלא בנירושין שהם לגיטימיים לחלוטין. אם מתברר, שהסכם האחדות הוא ללא נשוא - האם לא יהיה יותר מוסרי להתיר אותו מאשר להמשיכו בצורה כזאת? האם אין זו "אחדות" מפורדת במהותה?

עליוה ולך חרדה מאוד שמה תפורק ממשלת "האחדות הלאומית" (דבר, 16.2.86). לעומת אלה המחייבים את הפירוק, בטענות מוסריים, כדבריה, היא רווקא עושה שימוש בטענות רומים להנמקת קיומה של הממשלה הזאת. ובכן, נימוקים מוסריים - מי יעמוד כנגדם?

ממשלת האחדות היתה לה הצדקה מוסרית בעיקר משום שהפסיקה את ההרג וההרס של מלחמת לבנון, וזכות זו תעמוד לה בכל משפט היסטורי. אולם עכשיו, במצב הקיים במדינה ובממשלה, עומדת השאלה מחדש. גם על פי מאמרה על ע.ו. תיתכן בכל זאת שעה שבה "סיבה אמיתית ומהותית" תגרום לפירוק ממשלת ה"אחדות". והשאלה היא: האם טרם נגרשה הסאה?

אלא, שכאותו יום שבו התפרסם מאמרה של ע.ו. היה מאוד "שמח" בישיבתה השבועית של הממשלה. כלי התקשורת לא נמנעו מלספר בפירוט על הכליטטראות שעפו מפי השרים מקצה אחד של השולחן אל משנהו. "שקרו", "פרצוף שמו", וגם "מניאק" הוזכר. חירופים וגירופים שלא בדיוק מתיישבים אם "הסכם" ועם "מוסר". איך יכולה לתפקד ממשלה כזאת?

אריה סגולי
 אפק

2.3.86 אפק

האומנם עבודת-כפיה?

קטיף למשל, או בבית-חרושתו ומדוע יש לתת לבחור זה דמי אבטלה, כפרס על סירובו לע-בד?

ב"דבר", 6.6. הופיעה ידיעה תחת הכותרת: "נגד חיוב צעיר-ים לקבל כל עבודה". הקורא עלול היה לחשוב, שמדובר ב-מתנה ריכוז, שמפקדיו כופים על צעירים לעבוד בכל עבודה. והרי המדובר הוא בהצעת-זק לגבי צעירים בריאים, עד גיל 25, שאין להם עבודה המתאי-מה להכשרתם המקצועית, יחוי-בו לקבל כל עבודה שתוצע להם. נציגי ההסתדרות התנגדו להצעה זו. משמע, לפי הכתבה, ראו לו, לאדם צעיר, להתבטל ולקבל דמי אבטלה.

פרופסורית מן החוג לסוציול-לוגיה. באוניברסיטה העברית, שאף היא מתנגדת להצעה הנ"ל, מסתמכת על הנסיון. לדבריה, "הנסיון מוכיח שאנשים אינם הולכים לעבודה שאינם רוצים בה". איזה נסיון? ואילו אנשים? האם כזה הוא הנסיון של צי-בור הפועלים בארץ? האם כל חברי ההסתדרות עובדים רק בעבודה שהם רוצים בה? האם ההתפרנסות מדמי אבטלה יש בה יותר כבוד אנושי מאשר התפרנסות מעבודה? ומה על ה-סיסמה "עם הפנים לייצור"?

על-פי "דבר" אמר מנהל ה-מחלקה לתחיקת עבודה בהס-תדרות, כי "לא יתכן להפוך את העבודה לבית-כלא לעובד". אולי יטרח מנהל המחלקה ויס-ביר לנו: מדוע אסור לבחור צעיר ובריא לעבוד, זמנית, ב-

אריה סגולי
 קיבוץ אפק

56 128 x
הקצאה
3 פ"פ

1985

כך זה של "דברים", השביעי במנין, הוא גם האחרון בסדרת כרכי "דברים" של טבנקין. חחילתו - מיד לאחר מלחמת ששת הימים (שבועות תשכ"ז - 1967) וסיומו עם דבריו האחרונים שראו אור בדפוס ימים ספורים לפני פטירתו. גם הדברים בכרך זה, ככרכים הקודמים, הם דברים שנאמרו בשעתם בנסיבות ציבוריות שונות בכינוסים ציוניים, הסתדרותיים, מפלגתיים וקיבוציים וראו אור בשעתם בכתבי העת של התנועה.

מסגרת זמן אמירתם של הדברים, שהיא התקופה שלאחר מלחמת ששת הימים היא גם שקבעה את מרכזו ועיקרו של הספר הזה: מלחמת ששת הימים - הערכתה ולקחה. לגבי טבנקין, בדבריו כפי שבאו לביטוי בכרך זה, מלחמת ששת הימים היתה מלחמת הצלה-זקיום של ישראל - העם והמדינה, ולקחה - למהר ביישובה של ארץ ישראל הבלתי מחולקת על כל מרחביה. דבריו בתקופה זו בכל המסיבות הציבוריות שהשתתף בהן היו בעיקר בנושא זה, תוך הדגשת החיפוף בעשייה ובהגשמה מידיות. יישוב הארץ, יסוד ההתיישבות שגם בימים "כתיקנם" ראה בהם את עיקר מהותם ומרכז כוחם של הציונות, ההסתדרות והקיבוץ - לא כל שכן עכשיו עם ביטול גבולות שבינת הנשק ושובה של הארץ אל שלמותה הטבעית וההיסטורית. עכשיו - יש למהר, לעשות, ליישב, להתיישב, "כי אין זמן, כי כוער". בתקופה זו עלתה ועקתה קריאתו לעם בישראל ובגולה, לתנועות הנוער, ובראש ובראשונה לקיבוץ, לעלות לשטחים הפנויים וליישבם. מעשה ההתיישבות - הוא אשר יבטיח את הבטחון, את השלום ואת העתיד.

דבריו בנושא זה, ברובם, רוכזו בשעתו ועל פי בקשתו כספר מיוחד שראה אור בחייו, שנשא את השם שהוא עצמו נתן לו: "לקח מלחמת ששת הימים - יישובה של ארץ בלתי מחולקת". את הספר ערך מנחם דורמן. מהדורה שניה של אותו ספר הופיעה מיד לאחר פטירתו בהוצאת הוועד הפועל של ההסתדרות. הדברים מאמרים של ספר זה, וכן דברים נוספים משלו באותו נושא, כלולים במדור הראשון, באותו שם, של הכרך שלפנינו.

ככרכים הראשונים, כן גם בכרך זה, יחד מזיר מיוחד לבעיותיה ותפקידיה של תנועת הפועלים. תקופה זו, שאחרי מלחמת ששת הימים, ראתה לטבנקין כמתאימה ביותר וכמחייבת במיוחד את התחדשותה והתערענותה של תנועת הפועלים בהסתדרותה ובמפלגתה. כבר במועצה של הקיבוץ המאוחד, שנתכנסה ימים מספר לאחר המלחמה, קרא טבנקין לאיחודה מחדש של תנועת הפועלים במפלגה כוללת אחת - איחוד הנדרש כתוקף צרכי התקופה ודרישותיה כהתיישבות ובבנין. ואמנם היה טבנקין שותף באיחוד המחודש, בייסוד מפלגת העבודה הישראלית ובהקמת המערך עם מפ"ם. דבריו במעמדים אלה, וכן בשאלות הזמן של חברת העובדים, משק הפועלים, המאבק המקצועי וכו' כלולים במדור השני בכרך זה.

המדור השלישי בכרך זה הוא - הקיבוץ. אך בתקופה זו גם הקיבוץ - עיקר תפקידו ופעילותו הוא בהתיישבות בשטחים החדשים ובראש וראשונה בגולן ובבקעת הירדן. טבנקין עוה, המריץ וזירז הקמת יישובים בגולן, ליווה בכרכה ובעידוד את הקמת הקיבוץ הראשון בגולן ואף הסכים שם בסדר ליל הפסח הראשון. דבריו על הקיבוץ ותפקידו ביישוב השטחים החדשים כלולים אפוא בדבריו הכלליים שבמדור הראשון. במדור זה נכללו בעיקר דבריו בבעיות הקיבוץ המיוחדות הדבריו, האחרונים שראו אור בדפוס, ימים ספורים לפני מותו.

במדור הרביעי בכרך זה באים דבריו על אישים וחברים שהלכו לעולמם. מדור הנספחות בכרך זה קובע ברכה לעצמו, הן בכמות הדברים שבו והן בתכנם. במדור זה ניתנו דברי מילואים לנושאים ולפרשיות של תקופות קודמות שהצריכו הסברים נוספים והשלמות. יש בו, במדור זה, גם מתוך דברי טבנקין שנמצאו גנוחים בעזבונו ובארכיונים, מימי סוף מלחמת העולם הראשונה בזכות ההתנדבות לגדודים העבריים של אז ולמען יצירת קרן עבודה של הפועלים לפעולה עצמאית.

שתי פרשיות במדור ה'נספחות' מוארות כאן באור מיוחד: א. פרשת העמידה היהודית מול אימי הפלישה הגרמנית לארץ בימי מלחמת העולם השנייה. משל טבנקין בנושא זה כאן רואים אור דבריו שקוראים לעמידה עיקשת: 'עמידה של גבורה מתוך אירצון להשתעבד - - יש גבורה בעמידה בפני תותח. שפלות ואבזר-השכל הוא לא לעמוד'. ב. בפרשת המאבקים, היחסים והמחלוקות הבין-סיעתיים בשנות וארכעים במפא"י - ערב הפילוג. ככל הבידורים והדיונים הפנימיים בנושא זה איתן טבנקין בדעתו נגד פילוגה של מפלגת פועלי ארץ ישראל. "כשאני בחק את הדבר בתוכנו - הרי פירוד הוא טירוף דעתו מי עושה את הפירוד! כולנו עושים את הפירוד. אחד התנאים להגמוניה של תנועת הפועלים היא מפלגת פועלים מאוחדת - - הייתי חושב לאסוף את הפילוג במפלגת הפועלים ואם התחולל, אחשוב את כללנו אחריים לו - - אין הכרח בפילוג". ראויים במיוחד לציון במדור זה גם דברי טבנקין לאחר כיבושה חלוקתה של פולין בין גרמניה וברית-המועצות נחחילתה של מלחמת העולם השנייה. טבנקין קורא להמשך הקיום והפעילות של התנועה שם בתנאי מחתרת: "יש להקים גרעינים חשאיים בלתי לגאליים, עבודה כנוער חמישיות, חמישיות - - קונטרבאנדה של ספר עברי, העתקות של שיר עברי - - להקים קונטרבאנדה של עליה משם וכו'".

כאמור, חותם כרך זה, השביעי, את סדרת כרכי 'דברים' של יצחק טבנקין, בהם כונסו, על פי סדר כרונולוגי ולפי נושאים מרכזיים, דבריו שנתפרסמו בשעתם בתקופות השונות של חייו, עד לפטירתו ב"ג תמוז תשל"א (1971).

אמנם תמו ה"דברים" - אך לא נשלמו. טבנקין השאיר אחריו עוד אוצר גדול של סטנוגרמות והקלטות של מאות רבות של הרצאות בסמינרים הרבים שבהם הוא פעל - באפעל, בעין-חרוד ובמקומות אחרים. סידורת הרצאות אלה בתולדות תנועת הפועלים הארץ-ישראלית, בתורת הקיבוץ ותולדותיו, בנושא הציונות הסוציאליסטית ועוד - עדיין מחכות לעריכתן והתקנתן לדפוס, ומלאכה זו עודה לפנינו. ארבע הרצאות נפרדות מתוך סדרת הרצאות שנשא בסמינר הקיבוץ-המאוחד בעין-חרוד תל-יוסף בקיץ 1937 נתפרסמו כבר בקצבי 'שורשים' של מכון 'יד טבנקין' בהוצאת הקיבוץ המאוחד, ומצאנו לנכון לתיתן בכרך זה במדור ה"נספחות". את ארבע הרצאות האלה ערך והתקין לדפוס שלמה דרך. כמה הרצאות מהסמינר הנ"ל פורסמו בשעתן ונכללו בכרכים הקודמים של 'דברים'.

מן התעודות ניתנו במדור זה ההחלטות של שלוש מועצות הקיבוץ המאוחד שהתקיימו באותה תקופה. החלטות אלה מתקשרות ומשלימות את דברי טבנקין בנושא זה בכרך זה. ההערות הכלליות וההערות שבשולי העמודים, רשימת השמות, המפתחות ורשימת המקורות חוברו והותקנו לדפוס בידי אריה פיאלקוב. בהכנת הכרך הזה, כינוס החומר, בחינתו ומיונו לסוגיו עשו אריה פיאלקוב ויוסקה רבינוביץ.

האם רק אדם אחד?!

הנחה מקובלת היא, כי אירועים היסטוריים שנכתבים בדרך של מחקר ותיעוד הם אמנים יותר מדברים שנכתבים בדרך הזכרון או ההגות האופשית. אך למקרא רשימתו של מאיר בראלי, ב'נגוריון מל מפ"ם' (דבר" 25.5) מסתבר, שלא תמיד כך הדבר. בראלי אומר, בהסתמכו על ד"ר יואב גלבר בספרד-מחקרו, למה פירקו את הפלמ"ח (את הספר עצמו לא קראתי) כי 'רק אדם אחד ראה לנגד עיניו פלישה ערבית עם תום המגנראט'.

ל'ב'נגוריון זכות עליונה בהקמת המדינה וכל הערכה לפעלו בתחום זה לא תהיה מוגזמת. אבל נראה, שצעת מוגזם יהיה לומר, שרק הוא, האדם האחד שראה לנגד עיניו וכו'. אמנם בוועדה המדינית של הקונגרס הציוני הכ"ב ברצמבר 1946 הזהיר בן גוריון מפני 'הסכנה שהמדינות הערביות

השכנות ישלחו את צבא לתקוף את הישוב ולהשמירו ועלינו להתכונן וכו', אולם הוא לא היה היחיד שהזהיר על כך. עוד בחל' 1945 הוגש למטכ"ל ולמפקדה הארצית ד"ר וכו כתוב בעצות האנגלים הולך ומתארגן צבא בכל הארצות הערביות... הכוח הצבאי הזה, בחלקו או במלואו, יכול להיות מופנה נגדנו. עלינו... להיחז מוכנים וכו'.

באותה שנה גם יוחנן רטנר, שהיה בתקופה מטרייט ראש המפקדה הארצית, הוזהר כי באה בחשבון התנגשות לא רק עם המן פרע... כי אם גם עם צבא סדיר של מדינות ערביות מטרייטות". במאי 1947 הוגשו שני תוכירים, האחד ישירות ל'ב'נגוריון השני לישראל גלילי באותו נושא וברוח זו. גם יגאל אלון במכתבו לסליחי הפלמ"ח מעבר לים לאחר החלטת אר"ם כי 29 בנובמבר 1947, מעמיד את חבריו ופקודיו בפני הסכנה הזאת.

ביחס לפלמ"ח עצמו ולפידוקט, כפי שמוצג בספרו של גלבר, חזקה על אנשי הפלמ"ח עצמם, שאם יראו צורך יידעו מה להשיב. מה שראוי לציין בקשר

לכך, שבאחד מן הראיונות שראיין בפרשה זו אמר יגאל אלון (אם אינני טועה, החרדים באים מן הכרזת שאילו היה רצון טוב אפשר היה לקיים את הענין כהמשך ישיר של הפלמ"ח על מסורתו וערכיו, ולא חזקה כארגון חדש ונפרד שהקים על היסודות.

ובקשר לכך עוד הערה: בראיון שהתפרסם ב-'מעריב' (23.5) אמרה גאלה בן אליעזר, בתו של ב'נגוריון, כי כולם אמרו לו ולבן גוריון, אל תכריז על המדינה, אל תכריז, אבל הוא הכריז. עם כל הכבוד, גם זה לא מרדיוק, לא כולם אמרו: אל תכריז מפ"ם של או (שהיתה מאוחרת עם אחדות העבודה פועלי ציון) החליטה בפנידוש כי 12 למאי 1948, החליטה שאינה משתמעת לשתי פנים: להכריז על כינונה של המדינה העברית. בישיבת מנהלת העם (הממשלה של אז) שדנה בשאלה החלטת ב"ב נגד 4 להכריז ב-15 במאי (למעשה ב-14 למאי) על כינונה של מדינת ישראל. בין ה-6 שהצביעו עם ב'נגוריון היו 2 נציגי מפ"ם אהרון צילוינג ומרדכי בנטוב, ואילו בין אלה שהצביעו נגד היו גם שניים

מחבריו של ב'נגוריון למפלגה אליעזר קפלן ודוד רמז. ג' שפרינצק ולמן התנגדו להכרזתו, כך, שכתרתו של מאיר בראלי לרשימתו, לא תמיד מתאימו לפעמים קרובות באותה תקופה. היה ב'נגוריון מל חבריו כמפא"י אריה סגל 17.6.86 אה

מאיר בראלי מעיר: אילו קרא א. סגול את ספרו של יואב גלבר לפני שהגיב עי סאמרי היתה תגובתו שונה, כי נדמה לי. פרופ' גלבר מספ (ומסתבר על תיעוד) אינו ב'נגוריון טען כלפי הפיקוד העליון שהם מרדבים על רובנו ולנו נחוצ יהיה לעמוד מן תותחים וטנקים. היתה אמירה של אוריס, מה ושם, שתינת פלישה - אבל היחיד שתב לארגן הכנות לפלישת צבאו היה ב'נגוריון. אם זכרונאי אינו מטעה מטה הפלמ"ח היו רבני שהדגישו זאת (ולא בהודמנו של ריכח עם רב"ג, כמובן). כותרת מאמר מתייחסת א זרק לנושאים שיואב גלבר ו בהם נספרה: כיטול המ"א חזמ" ושידוק מטה הפלמ"ח היו רבני רבני שאשי מפ"ם (כחוד אנט אחה"ע) תסכו בהם ב'נגוריון וחרדים אלה היתה צדקתם.

מעלה ציפה אין אפשרות להם כלים וידיעה מספקת כדי שיו להציע הצעות אלטרנטיביות. א ברומניות, מספרים על 'הקמת קיבו אחד לשנה, על ביצוע העליה לנו חרין, על גרעין מייסד להרעמיט על איורות בית-הערכה, על בדי המצב ב'לבון'... חס ושלום, אין עירעור על הקיים. אבל להפי כיוועין, ישוב קיבוצי עלישם צב למשק שיתופי? ראוי, שכל מי שהדבר נוגע לליו ימחה בכל דרך אפשרית, לפחו בדרך של מכתבים בעיתונות ש התנועה הקיבוצית. אריה פיאלקוב (א. סגולי), אמי

ועוד, מן ה'הקמון' התאגיד המשקים השיתופיים והתק"ם ישקלו, במועד מאוחר יותר, אפשרות הצטר- פות משק זה לתק"ם". איוו ג'סטוה! נוחי, צביה, בשלום על משכך, אל דאגה! במועד "מאוחר יותר" יינתן לשמך להיכנס בכל הכבוד לתאגיד המשקים השיתופיים... כצפוי, ישאלו מיד: ובכן, מה אתה מציע? הרי "אין אפשרות" וכו'. חב" רים שנמצאים מחוץ לעניינים, אין

על החלטה אחת של מרכז התק"ם התפרסם ב'יחד' (164), וחזר ונישנה ב'תקמון' - כי "אין אפשר רוח להקים במעלה-צביה קיבוץ". על כן הוחלט במרכז התק"ם "למסור את המקום להקמת משק שיתופי". החלטה זו הדהימה רבים, אם לדבר בלשון המעטה. דווקא שמה של צב"ה, שעל שמה נקרא, יוסר מקיבוץ ויוצמד למשק שיתופי! כל הכבוד לכל מושב-עובדים ולכל משק-שיתופי שקם וקיים, אבל לאחר ששמה של צביה לובטקין כבר הוצי מד לקיבוץ - לבוא ולהפכו, בהכרה וביודעין, למשק שיתופי - קשה למ צוא מילים לכיטוי מורת-הרוח נוכח מעשה זה.

על החלטה אחת של מרכז התק"ם

התפרסם ב"חר" (בטאון התק"ם מס' 164) וחזר ונשנה הדבר ב"תקמון" (רפי מידע של התק"ם), כי "באין אפשרות להקים במעלה צביה קיבוץ" וכי החלט במרכז התק"ם למסור את המקום למען יקום בו בעתיד משק שיתופי.

החלטה זו התמיהה רבים, אם לדבר בלשון המעטה. דווקא שמה

של צביה לובסקין יוסר מקיבוץ שעל שמה נקרא ויוצמד למשק שיתופי. כל הכבוד לכל מושב עובדים ולכל משק שיתופי שקם וקיים. אילו היתה תנועת המושבים מחליטה על הקמת מושב עובדים, ואפילו לא שיתופי, על שמה של צביה לובסקין היתה היא ראויה לכל ההערכה וההוקרה. אבל לאחר ששמה של צביה כבר הוצמד למקום שנמשך חמש שנים קיים כקיבוץ, מיושב על ידי בני קיבוצים - לבוא עכשיו ולהפוך ביוזעין ובהכרה למשק שיתופי - קשה למצוא מילים לכיטוי מדת הרוח נוכח מעשה זה. ועוד התפרסם: "תאגיד המשקים השיתופיים והתק"ם ישקלו במועד מאוחר יותר אפשרות הצטרפות משק זה לתק"ם". איוו ג'סטנה במועד מאוחר יותר יינתן לשמה של צביה להיכנס בכל הכבוד

לתאגיד המשקים השיתופיים... כצפוי, תישאל מיד השאלה: ובכו, או מה אתה מציע? הרי התברר. שאין אפשרות" וכו'. חברים שנמצאים מחוץ לעניינים אין להם הכלים ואין להם המידע המספיק כדי שיוכלו להציע הצעות אלטרנטיביות, אבל גם "זה" וגם "התקמון" מספרים: א. על הקמת קיבוץ אחד לשנה ב. על ביצוע העלייה לנווה חרוף באוקטובר 1986: ג. על כווא של הגרעין המייסד בהר עמשא במרץ 1987: ד. על איזורח בית הערבה: ה. על בדיקת המצב ב"לבנון" ללא הצעת שינויים. חס ושלום, אין ערעור על הקיים. אבל להפוך ביוזעין משק שכבר אורח כיישוב קיבוצי ע"ש צביה למשק שיתופי - הרי זה צעד שאין להשלים עימו.

אריה סגולי אפק

על שמאל ושמאלנות

בריישית הסמנטי בן החברים שלמה שטיפמן מאפק לבין סעדיה גלב מכפר גלום בקשר למונחים "שמאל" ו"שמאלנות" (דבר" 15,12,86) נראה לי שחל שיבוש אצל שניהם בערבוב המונחים האלה. לפי דעתי אין שני המושגים זהים. ביחס לזיהוי או לפירוש המושג "שמאל" - הצדק עם סעדיה גלב, שמאל אינו שם גאון, להיפך; הוא שם כבוד ואפשר לשאת אותו בגאון ובראש מורם. מאז המהפכה הצרפתית מסמל המושג "שמאל" - שוויון, צדק חברתי, מאבק

לשחרור לאומי וסוציאלי וכדומה. במציאות היהודית - הוא אומר: ציונות סוציאליסטית. את אנשי מפלגת העבודה, מפ"ם, רצ (האם היא סוציאליסטית?), שבצר השווה שביניהם הוא השתייכותם לתנועה הציונית, ראוי להכליל ב"שמאל", ואילו כל אלה שרואים עצמם סוציאליסטים הם מחוץ לתנועה הציונית כמו ר"ת, הרשימה המתקדמת (האם היא ציונית?) וארגונים דומים ראוי לכנות "שמאלנים". יתכן שיש בפירוש זה שרירות מסוימת, אבל שרירות זו קיימת בהרכב מונחים אחרים, שאינם מדויקים בשימוש היומיומי. השמאלנות גם מאופיינת בעמדות "יוניות" מובהקות בשאלות סולישיות, אף שרוב מגיינו רוב בגיינו של "שמאל" היה דווקא אקטוביסטי, שבימינו

אפשר לשייכו למחנה הגנצ"י. הערבוביה המושגית היא די גדולה. קיבוץ אפק נוסד לא בדיוק ע"י חברי יגור, אשרות יעקב, גבעת ברנר וכו', הוא נוסד על ידי הקיבוץ המאוחד כתנועה מיישבת ומייסדת ישובים קיבוציים, אמנם את אפק תחילו לבנות 8 חברי יגור, אך בחלוף ימים ספורים הצטרפו לקיבוץ עולים חדשים חברי התנועה החלוצית מפולין ומגרמניה שנשלחו על ידי הקיבוץ המאוחד. גם עשרות. המגוייסים נשלחו על ידי הקיבוץ המאוחד והם ראו בזה שליחות. אפק לא החליטה על הוותה, היא לא הגדירה את עצמה. מתחילתה היא היתה ישוב של הקיבוץ המאוחד, דרך זו - בניית ישובים קיבוציים - נמשכת עד היום ע"י התק"ם. אריה סגולי קיבוץ אפק

62130 X
קצ
4.9.86
3 י
5.9.86

קצ
24.12.86

מה, בדיוק, משלה רן כוחו?

זכו. גטורי קרתא, ובשנת השמיטה קראו על שם... מיי חברי הקיבוצים. כך בכותרת, לעומת גטורי קרתא (קיבוץ מס' 27), וכך בתוכן רשימתו של רן כוחו. בפירושו: התנועה הקיבוצית מלאה בגטורי קרתא, המונחים להילחם על החומות, גם אם גיבוע בהם סדקים רבים. ולפני זה, כד: התנועה הקיבוצית דהיום הפכה לאחר ממבצרי השמרנות והמחירים שנתרו בארץ. בעוד הכל מסביב רוחש ומשתנה ללא פחות מרביתם - בתחושה שמה שהיה הקיבוצים - לפחות מרביתם - עדיין חיים להם חברי הוא שיהיה - לנצח. וכך, ברוח זו, נמשכת השימה מבלי שינוע, ולו ברמז קל, על מהותם של השינויים המתבקשים. כלומר: מה הם, הקיבוצים, המתבקשים האלה שאנו מתבקשים לעשותם

ומלשון מליצית משהו, אבל בהחלט עונה למטרות הגדרת הענין, נעבור למנועולים המצויים במחשב: ראשית חוכמה - למה נחוץ מנעול למחשב? המחשב מיועד כיום לשתי מטרות עיקריות: ביצוע עיבודים - ושמירת מידע. במידה ומדובר בנוסחאות או תיאוריות, שטודיות חסובה, הרי שעל בעל הענין לשמור עליו רק לדורשי טובתו. במידה ומדובר במידע, יש אינטרס לבעל המידע לשמור את המידע (רפואי, כלכלי, חברתי, אישי או אחר) בתחום שליטתו, על-ימנת שיוכל לתמרן את מהלכו בהצלחה. בננקים גדולים מחזיקים בכל יחידת-מחשב אדם, המקבל שכר טוב, על-ימנת שינסה לפרוץ למערכת המחשב של הבנק עצמו, ולגלות בה ליקויים בהגנה על המידע. כך מבטיח לעצמו הבנק, שברגע שתתאפשר פירצה בהגנתו שהציב על המידע שלו, היא תתגלה בהקדם. עובדה זו באה ללמד אותנו כמה חשוב ורגיש הנושא הזה של הגנה על מידע ממוחשב.

בתיכוננה המפורט של חברת העתיד. לעוני הסוציאליים שכאו אתריהם התרכזו בעיקר החברה הקיימת ומעט מאוד עסקו בתכנון מחשבה שצרכי החיים החדשים הם אשר יכ אורחות החיים ואת רפוטי ההתנהגות, תוך וחדושים. גם הקיבוץ החל את קיומו ללא מפורטות בכל תחומי החיים. כל אלה באו הזמן, מתוך החיים, המציאות וההתפתחותו לציון, שמרבית השינויים והחדושים שנת לא תוכננו מראש ולא הוטלו מלמעלה ההלכות ממוסדות. רובם באו ילמטה התפתחות על קיבוץ עצמם - ורק לא קיבלו תוקף כללי. על יסוד מה שהיה בעבו להגות, שכן יהיה גם להבא. החיים ומתוכם, לפי הצורך, יבאו גם השינויים וה שינויים בטרם הכל החיים עצמם - ראוי שיפרש ויפרט, למו הוא מתכוון. אם רן כוחו לא יסתפק כלליים על הצורך וההכרח וכי - אלא יכ לאחד, בפירוט, את ההוכחות שלהם הוא נדע כמה המדובר וכיצד להתייחס לכך.

אריה סגולי

עדות אישית מסוג אחר

אמנון שמוש ברשימתו "עדות אישית" (משא, 16.1.87) בא כיליו לסייע לאלה שאומרים, כי בשנות השואה לא זעק ולא הועק היישוב בארץ והתנועה הציונית למחאה, לעזרה ולהצלה. ביום עיון של תנועת "מחנות העולים" שהוא היה חבר בה, וכן בהרצאות ובשיחות הרבות בתנועה, וגם בדברי טבנקין באותו יום עיון "אף לא מלה אחת על השואה" - כך הוא מעיד.

נאמנה עלי עדותו של אמנון שמוש, אולם, באותה מידה נאמנות עלי עדויות אחרות בפרוטוקולים, בנאומים ובדברים שברפוס באותה תקופה וכן עדויות של אנשים שהשתתפו בכינוסים, בימי עיון, בישיבות

ובתייעצויות בנוגע לשואה ועל הדרכים להצלה. ואם טבנקין, המדובר הוא ביצחק טבנקין, ששמוש מזכיר אותו, שבאותו יום עיון דיבר על הכל אך "אף לא מלה אחת על השואה" ראוי להזכיר בהקשר זה של 1944, שבינואר 1944 התקיימה הוועידה הי"ד של הקיבוץ המאוחד בגבעת ברנר שבה הופיע יוסף קורניאנסקי, אחד מן הניצולים, שבא ישר מגיא ההריגה וסיפר מ"מקור ראשון" על כל מה שקרה וקורה עם יהודי אירופה. דרכי טבנקין בתגובה לדברי יוסף ק. הופיעו אז ב"מכפנים" וחזרו והופיעו ב"דברים" כרך שלישי (עמ' 347) ויעיד מי שיקרא בהם אם אמנם אין בהם "אף לא מלה אחת על השואה", אם כי יש בהם גם על עניינים אחרים.

אך דברים על השואה נשמעו לא רק בראשית 1944. טבנקין, כידוע, היה מאוד מעורב בחיי תנועות הנוער והיה מופיע תכופות בכינוסיהן ובמועצותיהן ומשמיע את מרחי זעקתו על השואה ועל הכרח הצלה. די להזכיר בהקשר זה כינוס גדול של נוער שהתקיים בפלוגת הים

בקריית חיים בינואר 1943 בהשראת הסיסמה שהיתה תלויה ממול "למה נירא מוות ומלאכו רוכב על כתפיו" (ביאליק), סיסמה שביטאה נכונות לחימה ופעולת עזרה. עוד לפני זה, בדצמבר 1942, נקראה במיוחד מועצת ההסתדרות המ"ח, ובמרכז דיוניה היו השואה והדרכים לעזרה ולהצלה. גם כינוסיזעקה רבים אחרים, למחאה ולחיפושי דרכי עזרה התקיימו ואין לומר, כפי שיש אומרים, שהיישוב לא חי ולא התייסר עם השואה אף כי לא התנזר מלעסוק גם בנושאים אחרים, שהזמן גרמם.

אין זה נכון, שלא היו נסיונות לפעולות הצלה. אין זה המקום לפרט. אורי ברנר עשה בנושא זה עבודת מחקר שכתמציתה פורסמה ב"דבר השבוע" במאי 1984. הפעולה לעזרה ולהצלה היתה במרכז פעילותם הציונית של אליהו גולומב ושאל מאירוב (אביגור) ושל רבים אחרים. הקיבוץ המאוחד עשה בזה לא מעט, הוא יזם קורס לשליחות שהתקיים במאי-יוני 1942 במקוה ישראל שהשתתפו בו 35 חברים מכל התנועות הקיבוציות ומפקדו היה משה כרמל. מן הקורס הזה

יצאו שליחים לקושטא, לאיראן, לעיראק וחלק מן הצנחנים לארצות אירופה לעזרה ולהצלה. היו קורסים נוספים ובכולם השתתפו 50 איש מהקיבוץ המאוחד. היו כל מיני תכניות של ההגנה והפלמ"ח. אחת מהן היתה להחזיר את כל הפלמ"ח לאירופה הכבושה דרך תורכיה או דרך יוגוסלאוויה כדי שימריד את היהודים נגד הנאצים, וכדי לסייע ליהודים בדרכי בריחה והצלה. כל ההצעות והתכניות התנפצו אל סלע סירובן של בעלות-הברית שבלי שיתופן ועזרתן - שום תכנית לא יכלה לצאת לפועל.

ואחרי ככלות הכל - נוכח ממדי האסון האיום שקרה לנו עם אובדן יהדות אירופה - קשה להשלים עם הדעה שנעשה הכל, הכל כדי לעזור ולהציל, אך באותה מידה אין בסיס לאמירה שאפשר היה לעשות ולא נעשה כלום. אם היה משהו שיכול היה לעשות יותר היתה זו היהדות האמריקאית שלא השתמשה בכוחה הרב כדי להניע את הממשל האמריקאי שיעשה מה שיכול היה לעשות, ולא עשה.

אריה סגולי אפק

שכר לימוד מודרג - למה לא?

אופיר פינס, יו"ר ארגון הסטודנטים של מפלגת העבודה, בהעלותו את מצוקת הסטודנטים נגד התביעה מצד הנהלת האוניברסיטאות, להפקדה של 1500 ש"ח, נוסף לשכר הלימוד. תובע מראשי האוניברסיטאות להיות "דוגמה אישית", על ידי תשלום שכר לימוד מלא לבניהם הלומדים באוניברסיטאות ובויתור על שנת שבתון. אכן, במצב הכספי הקשה של האוניברסיטאות, ונוכח התביעה לדמי הפקדה, נשמעות טענות אלה מפי יו"ר ארגון הסטודנטים די סבירות. אולם, עם זה מתעוררת שאלה, שאף היא די חרידי מדיע לא תישמע מפי

יו"ר ארגון הסטודנטים התביעה לשכר לימוד מודרג באוניברסיטאות? - העשיר ירבה והדל ימעט - עיקרון שחייב להיות די מקובל במפלגת העבודה. הרי איש לא יכחיש, כי רבים מאוד הם הסטודנטים בני משפחות ששירות. שביכולתם לשלם את מלוא התמורה כעד לימודיהם - למה שלא לתבוע זאת מהם?

יום לאחר מכן (8.9.86) התפרסמה ב"דבר" כתבה קצרה על דיון בוועדה המרכזת באותו עניין תוך התנגדות לתביעת דמי ההפקדה. ראוייה לתשומת לב העובדה, כי על הצעתו של הרב גרשום הרפנס (פאג"י) לתבוע הנהגת שכר לימוד מודרג לא היתה, ע"פ הכתבה הנ"ל, שום התייחסות. השאלה, איפוא, במקומה עומדת, והיא מופנית גם להנהלת האוניברסיטאות, גם לארגוני הסטודנטים וגם לוועדה המרכזת: שכר לימוד מודרג ע"פ היכולת הכלכלית של הלומדים והוריהם - למה לא?

אריה סגולי קיבוץ אפק

דברים והיפוכם

ההסתדרות נ"א, עמ' 122). כידוע, התפתחו הדברים כפי שהתפתחו, ואין התפתחות זו אלא מוכיחה שתחת לחץ של תנאים ומציאות משתנות לפעמים דעות והשקפות. אך דברים שנאמרו והודפסו - אינם משתנים.

אך ישנם דברים והחלטות שהם בבחינת מעשים. כמקביל לדברי בניגודיו על היחס בין דברי הגויים לבין מעשי היהודים (כמדויק: "עיתדנו אינו תלוי במה יאמרו הגויים אלא במה יעשו היהודים") אפשר להגיד בעניין שלפנינו שהעיקר איננו בדברים שנאמרו או לא נאמרו, אלא במעשים שהתלוו לדברים. לדוגמה: ההחלטה על הקמת המדינה וההחלטה על הקמת הפלמ"ח. שתיהן - עמודי תווך לתקומתה של מדינת ישראל.

אריה סגולי אפק

ברשימתו "בניגודיו והגבולות - זכרונות והרהורים" (דבר, 22.2.87) בא אבא אבן להפריך את קביעתו של צבי שילוח שבניגודיו דיבר וכתב נגד חלוקת הארץ ובזכות ארץ-ישראל השלמה כמדינה יהודית. אין לפקפק בנתונים ובעדותו של אבא אבן ברשימה הנ"ל. נגד קביעתו של שילוח האמת היא שדברי שניהם, גם של שילוח וגם של אבא אבן, יש להם על מה לסמוך.

בדברי בניגודיו שהתפרסמו בעיתונות ובספריו ישנם דברים מנוגדים בסוגיה זו. ואם כן - הא כיצד? הדבר מזכיר את הבדיחה הידועה על הרב שפסק ששני בעלי הדין שבאו להתריין לפניו, ששניהם צורקים. טענה כלפיו אשתו הרבנית: כיצד ייתכן הדבר? ענה לה הרב: אם כן - גם את צודקת. לעומת דברי עדותו של אבא אבן - ישנם דברים הפוכים, שמהם ראוי להביא מובאה קטנה, אחת מרבות. במועצת ההסתדרות נ"א, מאוס 1944, אמר בניגודיו:

אם הייתי ב-1937 במרינצ'יפ בעד כבל מדינה יהודית בחלק של הארץ אם כי התנגדתי לחלוקה לא פחות מטבנקין. עכשיו אני דורש מדינה ככל ארץ-ישראל לכל הפחות בכל מערב ארץ-ישראל. (מועצת

73

773

21.9.86

122 x

השתוללות ה"ליברליזם" בחסות אחדות לאומית

773

10.5.87

מהלכת: מדינה עניה - ואורחיה עשירים. מעתה גם המדינה עשירה: דולרים יש למכביר, ואתה אורח ישראלי - תפוס כפי יכולתך; רוץ מהר פן תאחר, רוץ ותפוס. ואם תשאל: ומה יהיה בעתיד, בעוד שנה שנתיים? אל תדאג - אלוהים גדול - כלומר, אמריקה. איך אמר אשכול המנוח בכדיחות-הדעת: העיקר שבאמריקה לא תהיה בצורת... כאלה פניו של הליברליזם הישראלי.

מה שתמוה ביותר בכל זה הוא היגררותם של נציגי "העבודה" בממשלה, אם בשתיקה ואם בגמגומי מילים, אל המדיניות הזו. מ"מ ראש הממשלה, שבעת שירותו כראש ממשלה גילה מעורבות פעילה בענייני כלכלה, ושר הכלכלה שעצם קיומו מוצדק, כמסתבר, בהתערבותו ופעילותו בענייני כלכלה ומשק - היכן הם במערכה הזאת? שותפותם בממשלה - היכן היא בתחומים אלה?

אריה סגולי
אפק

עליה הכלת. שר האוצר כאחת מהופעותיו בטלוויזיה בנושא זה, ברצותו להמחיש את גדולתה של הרפורמה נקט לשון מוחשית וציורית: הרים יד קמוצה, פותחה וסוגרה כשבפיו הסיסמה: האורח - עם מחצית עמלו בידו. זו בלשונת מהות הרפורמה. עמלו של מי? בכחינת המציאות בארץ מתברר, שדווקא העמלים קשה - הכנסתם היא מן הנמוכות ביותר. ואילו בעלי ההכנסות הגבוהות, כרובם דווקא אינם עמלים כל כך קשה. ואם נחוצה רפורמה - האם היא לא חייבת להיות דווקא בכיוון ההפוך, להעלות רמת החיים של השכבות המקופחות, לצמצום הפער? ב. תקנה שניה בתחום מטבע החוץ, רק אתמול שלשום נולדה וגם היא מבית היוצר של שר האוצר ומומחיו. מכאן ואילך כל נוסע לחו"ל וכן כל אורח יוכל למשוך ולתחזק ברשותו 2000 דולר לכל נפש במשפחה. מעתה כל תינוק בישראל - מייד עם היוולדו יוכל למשוך 2000 דולר לזכותו. אימרה

ממשלת "האחדות הלאומית", ככל שהיא מאריכה ימים, לאחר הרוטציה, מגלה יותר ויותר את פרצופה האנטי-סוציאלי - פרצוף שהוא כמדותו גם אנטי-ציוני. הדבר הובלט בתקופה האחרונה הכלטה יתירה בתכנם של 2 החלטות תקנות בתחום הכלכלי-חברתי שיצאו אמנם מבית מדרשו של שר האוצר וכת דיליה, אך גם הצד השני, בתוקף היותו שותף לאותה ממשלה - אינו יכול לרהוץ בנקיון כפיו.

המדובר הוא א. ברפורמה במיסוי המפחיתה את שיעור המיסוי מן העשירים שפירושה למעשה העלאת הכנסתם של העשירונים העליונים והמשך קיפוחם ופגיעותם של בעלי ההכנסות הנמוכות. רפורמה זו אינה אלא מרחיבה את הפער הכלכלי-חברתי הקיים בלאו הכי בחברה הישראלית - הרחבה ניכרת ביותר. הרי זו רפורמה אנטי-סוציאליט ברוח הליברליזם הבורגני, שתחילתו במדיניות ארליך ואירוד, שכתמימתנו חשבנו שעבר

"אף על פי כן"

773

26.2.87

במקרה מופיע הספר המרובר והדברים עליו בתקופה שלמען הקיצור ניתן להגדירה תקופת יפת. האם רק יפת אחד כזה קיים? צאו וקראו בד"ח מבקר המדינה על המצב באוניברסיטאות. הרי הן עילית שבעילית, השאור שבעיסה. כל קורא בד"ח זה יגלה בו את מה שיש בהן, באוניברסיטאות: שחיתות, בזוז, הפקרות, שערוריות כספיות, הידרדרות מוסרית שאין להעלות על הדעת. וכן - או מה? מי יתנני במדבר מלון אורחים ואעזבה את עמי ואלכה..." זעק הנביא במרי ועמו. אבל הוא לא עזב. לא ירח איש כמוני" - קרא המשורר. אין לאן לברוח!

דומה שד.ש. אינו מאושר כל כך עם שתי האמרות המפורסמות על הקיבוץ של שני אנשי הרוח, ההוגה והסופר, על הקיבוץ. מרטין בובר: "אי כישלון למופת". עמוס עוז: האפשרות. הפחות רעה מבין האפשרויות". כן, זהו אי-על-פי-כן...

אריה סגולי
אפק

בכללו היו קשים ומרים (לעם ישראל; מצד חוקי ההגיון, אין עתיד) - לשם מה כתב מה שכתב, אם אין תקוה והתשובה: "צריך בכל זאת לעבוד". במילים אחרות משלו: "אי-על-פי-כן..." אם העם הוא עמך ואתה רואה בהמשך קיומו טעם, ערד וצורך; אם הארץ היא ביתך - אתה מעדיף לחיות בתוכה בכל מצב שהוא; אם הקיבוץ הוא בשבילך צורת חיים שביטורה עדיפה על פני צורות חיים אחרות, עדיפה למען צורות חיים אנושיים יותר, עדיפה כרי מתן אפשרות לחיי הגשמה, לחיים של יתר שוויון וצדק "אי-על-פי-כן..."

"אי-על-פי-כן" זה איננו ברברי ד.ש. על פי מירי פו. מה שיש הוא זה: אנחנו מנסים להפיק את המיטב האפשרי, אך הולכים ונשחקים".

האם יש דרך אלטרנטיבית טובה יותר? ד.ש. אומר: "תחושת התבוסה ואי-הטעם שבקיום, גם בקיום האחר, משתפת לדניאל העירוני ולשכבה גדולה והולכת בחברת הקיבוץ". כלומר: תחושת התבוסה קיימת בכל דרך. פה ושם - כישלון, תבוסה. ובכן - או מה?

ברשימתה הקצרה "הזמן דילל את האיכות" (דבר, 6.2.87) רחשה מירי פו המון טענות ומענות, הרהורים ודעות, משל דן שביט, אותו ריאיינה על הקיבוץ, בעקבות ספרו החדש "אנה ואני". אם הרברים מפי דן נמסרו בדיוקם הרי ולפנינו הקיבוץ עכשו הוא מעין תסביכת של עיוותים וסטיות עד כדי "תבוסה", "התפוררות" ו"כישלון" - לילים והגדרות שבהם מגדיר ד.ש. את מצבו של הקיבוץ כיום. בלתי-ניתן ברשימה קצרה להגיב על כל ההאשמות האלה. באופן כללי ובקיצור ניתן להגיד, שכל מה שד.ש. עושה לגבי הקיבוץ יכול הוא לעשות לגבי המדינה כולה. לו היה אוסף את כל החטאים, החולשות, הסטיות והעיוותים שהמדינה נגועה בהם כיום, היה רואה לפניו מין ניגוה, אם לא משהו דומה לסדום, שנגזר עליה, ככתוב: "עוד ארבעים יום וניגוה נהפכת".

ראוי לשאול שאלת תם: הספר "אנה ואני" (טרם קראתי אותו) לשם מה נכתב? ולשם השוואה: ברנר שדבריו על היישוב בומנו ועל העם

על שכר הלימוד באוניברסיטאות

1.6.87

123
773
1.6.87

בכל הנושא הזה של שכר הלימוד באוניברסיטאות מזדקרות שתי תופעות מתמיהות ביותר. האחת - בין כל הטענות, התלונות והמחאות שנשמעות בכלי התקשורת, בהפגנות וכו' שמופנות אהרדי, אלה כנגד אלה: סטודנטים, אוניברסיטאות, ממשלה, שר האוצר, שר החינוך וכו' אין נשמעת אף טיפה של טענה או תלונה נגד המימסד האוניברסיטאי עצמו. דומה, כאילו ברית עלומה כרותה בין כל הגורמים הנ"ל, שלא לנגוע בהם, בחינת "אל תגעו במשיח".

אך הנה קרה דבר, והיה זה מפתיע ביותר, אילו לא קרה. נפרצה פרצה בגדר השתיקה המוסכמת הזו. פרופ' עמנואל פרגון, שהוא כפי שהוא מעיד על עצמו מן "הסגל האקדמי של האוניברסיטה העברית שענייני ההשכלה הגבוהה קרובים לליבו" במכתב ל"דבר" (21.5.87) מגלה, את מה שהיה ידוע, כי "בשעה שמעלים את שכר הלימוד לכלל התלמידים, הננים בני משפחתם של עובדי

האוניברסיטאות מפטור מלא, וזאת באופן הדדי בכל המוסדות בארץ". תופעה זו מוגדרת על-ידי בעל המכתב כ"חמורה וכנומה פסולה". כל הכבוד לפרופסור שהעז ואף הציע, לבטל מיד את הפטור הפסול הזה ואת הסכומים הנכבדים שייחסכו יש להקדיש להקלת הנטל הכבד הרובץ על הסטודנט המצוי". הוא מוסיף ואומר לנו: "צאו וחשבו איזו תוספת שכר חינם מקבל עובד שכמה מבני משפחתו לומדים באוניברסיטאות השונות בארץ. האם זה סביר במצב הנוכחי?"

אך תופעה חמורה זו אין היא היחידה במימסד האוניברסיטאי. מבקר המדינה בדו"ח שלו על האוניברסיטאות גילה עוד שאלה, שאילו נמנעו היו כוודאי תורמות הרבה להקלת המצוקה הכספית של האוניברסיטאות.

ועוד תופעה: בכיטאון הקיבוץ הארצי "השבוע" (7.5.87) אנו קוראים: "הקו שהוצע על-ידי נציגי מפ"ם - הקבה"א בנושא שכר

הלימוד אומץ על-ידי ההתאחדות (כמסתבר - התאחדות הסטודנטים) 1. מאבק ללא פשרות על שכר לימוד שנתי בסך 800\$. 2. הנהגת שכר לימוד מודרג, כך שבעל יכולת ישלם יותר והחלש פחות, כשוועדה ציבורית משקללת את הקריטריונים וקובעת סדרי עדיפויות לפי מצב סוציאקונומי ומשפחתי של הסטודנט וכן מקצועות נדרשים למדינה וכו'".

ובכו, קיימת החלטה גם בהתאחדות הסטודנטים הארצית, גם בארגון הסטודנטים של מפ"ם שהוא כמוגדר בכיטאון "כוח מוביל", על תביעה לשכר לימוד מודרג - אז איפה הם בכל הנושא הזה? את הקול הזה לשכר לימוד מודרג - כלל לא שומעים!! האין זו תביעה צודקת שראויה להישמע ברמה?

אריה סגולי
אפק

האוניברסיטאות והסטודנטים 6.5.87

773
6.5.87

למאמרו האחרון של יוחנן גליקר "מי צריך סטודנטים?" (משא 4.10) ראוי להעיר כמה הערות:

א. בעל המאמר עורך השוואה בין מצבו הווה של הסטודנט האנגלי לבין המצב המסכן והקשה של הסטודנט הישראלי. יורגש, השוואה מעין זו אינה רלוונטית כלל בעניין זה כשם שאין היא רלוונטית גם כתחומי חיים אחרים. ההבדלים בתנאי הלימודים בין הסטודנט הישראלי לבין הסטודנט האנגלי הם תוצאה ישירה של ההבדלים בתנאי החיים והקיום של המדינות האלה עצמן ומיותר להיכנס לפרטים.

אם למרות כל הצרות והקשיים של מדינת ישראל היא מקיימת מוסדות רבים יחסית להשכלה גבוהה שבהם לומדים 70 אלף סטודנטים והיא מן הראשונות בעולם במספר הסטודנטים שלה יחסית לאוכלוסייתה - הרי היא ראויה לכל השבחים. עובדה זו כשלעצמה מסבירה משהו את סיבת קשייו ותלאותיו של הסטודנט הישראלי.

ב. ביחס למקורות המימון של ההשכלה הגבוהה מצביע המאמר - ובצדק - על ההוצאות הגדולות המיותרות שמוציאה המדינה - קרי הממשלה - לכל מיני צרכים לא-חיוניים ומוטב היה להפנות משאבים אלה להשכלה הגבוהה. המאמר מונה את ההוצאות המיותרות האלה כמו נסיעות לחו"ל של שרים, סגני שרים, מנכ"לים ופקידים וכו' הם ובני משפחותיהם

וכו'. כל נסיעה כזאת - עולה למשל המיסים הישראלי לא פחות משכר הלימוד המקסימלי של סטודנט ליותר משנה אחת" זו טענה צודקת.

מחלה זו, המאופיינת על-ידי ריבוי הנסיעות לחו"ל לוקות בה כל הממשלות ללא הבדל הרכב מפלגתי וגם המימסד האוניברסיטאי. "מיוחסים, קבוצות לחץ ואנשי שלומנו", שהמחבר מונה אותם במימסד הממשלתי קיימים גם קיימים במימסד האוניברסיטאי. מי שיקרא בעיון את דו"ח מבקר המדינה על האוניברסיטאות יגלה בו הוצאות מיותרות למכביר. גם בזכזכזים, הטבות כספיות בלתי-חוקיות, טובות הנאה למיוחסים, ואם אינני טועה, בני פרופסורים ושכמותם ברמה מקצועית פטורים משכר לימוד בכלל וכו' וכי תופעות שגובלות עם שחיתות והפקרות.

אם כן, מה כי תלינו על אחרים - ייעשה קודם כל סדר בבית המימסד האוניברסיטאי עצמו. יושר, הגינות וחיסכון מכפנים כוודאי היו תורמים תרומה נכבדה גם להקלת המצוקה הכספית של ההשכלה הגבוהה. ג. בעל המאמר מרכה להשתמש ב"בני העניים" כנימוק נגד שכר לימוד גבוה. כוודאי בשביל בני העניים, ש"מחם תצא תורה" כמזוטט - כל שכר לימוד ואפילו הנמוך ביותר הוא למעלה מיכולתם, ומן הדין ששום שכר לימוד לא יחול

עליהם. אולם האם כל אלפי הסטודנטים הם בני עניים? דומה, שבני עדות המזרח שבחלקם הגדול מזהים עם "בני עניים" אלה אפילו לא טועים ל-20% באוכלוסייה הסטודנטית. מבלי להשתמש במספרים מעורכנים אפשר לקבוע בוודאות, שרובם של הסטודנטים הם בני השכבות המבוססות. וקיומן של שכבות מבוססות, נרמה - אין צורך להוכיח. הרפורמה במס עוד תגדיל את הכנסתם ולא יהיה כל עוול אם אלה ישלמו שכר לימוד כהתאם ליכולתם. שום "מוסר כליות" לא מונע מן הבנים לקבל מהוריהם כל מיני טובות הנאה בכסף ובטובין, ומיותר לפרט.

ד. מן האמור לעיל צפה השאלה: למה לא יונהג שכר לימוד מודרג? העשיר ירבה והדל ימעט. יצויין, שאין כל התייחסות להצעה שכזאת שגשמעת לעיתים קרובות. יהיה זה לכבוד ההשכלה הגבוהה אם שום כשרון לא יילך לאיבוד בגלל חסרון כיס, וכי בעלי האמצעים שלרבים מהם - אמצעיהם כאו להם מן המדינה ומן העם היהודי הודות למפעל הציוני ותרמו את חלקם הראוי להאדרת ההשכלה הגבוהה לכל שכבות העם ולתפארת מדינת ישראל.

אריה סגולי
אפק

ושוב - על מלחמת לבנון

חידוש הוויכוח על מלחמת לבנון בעיתונות, ובעיקר במכתבים למערכת, ולא רק ב"דבר" - אין בו כדי להפתיע. בכל תארי הגנאי שניתנים לה למלחמה הזאת - המיותרת, האומללה, המזיקה וכו' - אין משום הגומה. לפיכך מובנת הנטיה הקיימת, בעיקר בין אנשי ה"ליכוד" - להשכיח אותה, להרחיקה מתודעת הציבור כאילו היתה ולא היתה. למרבה ההפתעה קיימת נטיה זו, במקצתה גם בין אנשי המערך, לפחות בחלקו המערוב כיום ישירות בשלטון, אם משום שלום בית מאולץ ואם משום הרגשת אשמה כלשהי, ואם מסיבות אחרות.

אבל, ראויה לתשומת-לב העובדה, שרבים מן העוסקים בכתיבה על המלחמה הזו מפנים

את דבריהם, אם לזכות ואם לגנאי, בעיקר כלפי אריאל שרון. גם בזה אין משום הפתעה יתירה שהרי חלקו ומעמדו הרב במלחמה זו הם מן המפורסמות שאינן מצריכות ראייה. בכל זאת, אין לראותו בבחינת האחד במערכה שכל הקולר תלוי על צווארו בלבד.

מן הניסיון של שנות קיום המדינה, וכן מן המקובל בדמוקרטיה בעולם, ידוע מה רב ומה עדיף מקומו ודעתו של ראש הממשלה להכריע בעניינים, אם משום חוסר מידע מספיק הנחוץ להכרעה של חברי ממשלה ואם משום שחברים בממשלה לפעמים ומראש מבטלים דעתם מפני דעת ראש הממשלה ואם מסיבות אחרות. לבגין כמנהיג "חרות" וכראש ממשלה היתה לו עדיפות גבוהה בהכרעת עניינים. ספק רב אם איש אחר, מאנשי "חרות", כראש ממשלה, היה מצליח להביא את חברי מפלגתו בממשלה לידי ויתור טוטאלי על כל סיני וכל אשר בו במשאבים ובנכסים, כפי שהביא אותם בגין. וכן הדבר לגבי מלחמת לבנון: אין איפוא להוציא מכלל "גיבורי המלחמה" על מהלכה ותוצאותיה, אם לחיוב ואם לשלילה, את בגין בכבודו ובעצמו. הוא כראש

ממשלה חייב היה לחשוב, לברוק, לחקור וכו' אלף פעמים ואחת את תכניותיו, כוונותיו ושאירותיו של אריאל שרון בסרם מלחמה ובמהלכה.

אך לא רק בגין ושרון. כל חברי הממשלה ההיא, יש להם חלק נכבד בהרפתקה האומללה הזאת. ואם היו "שותקים" - גם השותקים. שכן שתיקה במקרה זה - כמוה כהודאה. אפילו אלה שגילו מורת רוח מצעד זה או אחר - היא לא באה לידי גילוי קבל עם ועדה. אף אחד מהם לא התפטר.

ועוד הערה בעניין שלפנינו: בהגנתו על שרון מפני "דברי השמצה" (דבר, 16.11.86) קובע ארנולד מרגלית מחיפה, שהמצב לפני הכניסה ללבנון היה בלתי-נסבל... בימים או כלילת יורים ללא הכנה" וכו'. זה פשוט לא נכון. כמעט שנה, מיולי 1981 עד יוני 1982, שרר שקט יחסי בגבול הלבנון כתוצאה ממשא ומתן עם ממשלת הליכוד בראשות בגין. זו עובדה שהכותב הנ"ל ושכמותו מעדיפים לשכוח ולהשכיח מתודעת הציבור.

אריה סגול
אפק

134
27
10.12.86

הבעיה ו"הפתרון"

וכן, עכשיו אנו יודעים את מה שלא ידענו במשך קרוב ל-20 שנה, אם אנו רוצים שתשקוט הארץ, ובני שני העמים ילמדו לאהוב אלה את אלה, יחיו בשלום ובשלווה יחד על פני כנרת ארץ זו שבין הים והירדן - יש דרך ויש פתרון.

טדי פרויס במאמרו 19 השנים לא לימדו לאהוב" (דבר, 30.11.86) גילה את הדרך. דבריו ברורים וחד-משמעיים: "הבעיה היא לאומית פוליטית" - הוא אומר - "וכוונתו לפתור רק באמצעים פוליטיים". בסדר גמור. את ה"סחורה" הזאת יש למשוך ולקנות מהר מאוד. יתר על כן: היא כבר "קנויה" מזמן רב, מאז קיום המדינה, והרבה לפני כן. מי ומתי לא השתוקק לפתור את הבעיה "באמצעים פוליטיים"? והפעם מפרש הכותב את תוכן "האמצעים הפוליטיים" בדברים מפורשים, חד-משמעיים.

הוא אומר: "הסרת עול הכיבוש והגדרה עצמית לנשלים", לא להוסיף ולא לגרוע. הכל ברור כשמש.

מי שלא יודע, או מי ששכה, עשוי לחשוב, למקרא המאמר, שהנה במשך כמעט 20 השנים שעד למלחמת ששת הימים היו שנים של "לימדו אהבה", שנים של אחווה, שלום ורעות, ופתאום קפצו על היהודים רגוזם וקפצם, התנפלו בשצף קצף על הצד השני, ואז, רק אז, כל האהבה שלימדו במשך כמעט 20 שנה - פרחה ואיננה.

האם כזאת היתה המציאות? הן כל השטחים, כולל ירושלים המזרחית, היתה בידהם ומדוע, אם כן, פרצה מלחמת ששת הימים? האם משום שהיהודים הם שואפי קרבות כל כך? מלחמת ששת הימים שהיתה בזמנה מלחמת הצלה כיצד נשכחה מלב, היא וסיבותיה?

"הסרת עול הכיבוש" - אומר המאמר. ככה, סתם, לצאת? לשוב אל גבולות יוני 1967? ללא הסכמי שלום? ללא גבולות בני הגנה? לצאת - ומי יכנס? התשובה במאמר היא: "הגדרה

עצמית לנשלים" - מה הכוונה? מדינה פלשתינית נפרדת, או מדינה ירדנית-פלשתינית? כך או כך - טרב שמענו מן הצד השני הנוגע בדבר (מי הוא: ערפאת, ג'יבריל, אבו נירל?) דברים מפורשים מוסכמים בכל הבעיה הזאת, מלבד אותם דברים מפורשים שב"אמנה הפלשתינית" שאף פסיק לא נמחק ממנה. גם מכל הפגישות והשיחות המשותפות שבין אנשים מסויימים של שני הצדדים טרם ראינו הצעה או מיסמך כלשהו שיהיה מוסכם ומקובל אפילו על הנפגשים. במצב זה הצעת פתרון כמו "הסרת עול הכיבוש" וכו' כנ"ל נראית כפשטנית מאוד. וטרי פרויס, שפיקח הוא ומבין עניין - כיצד הגיע לפשטנות זו? אין בדברים אלה משום הבנה לאירועים ולהתנגשויות האחרונים בירושלים. גם במצב הקיים אין כל הכרח שיקרו בוודאי יש לקיצונים משני הצדדים חלק רב בהחלפת המצב, וכנגד שניהם, ללא הפליה, יש לפעול בכל חומרת הדיון.

אריה סגול
אפק

27
21.12.86

כל תקופה – והיהדות שלה

אפשר אנלי להבין יהודים טובים שמצויים ליד המקורות שבאים להפריך דעות, איסורים, פסקי דין וכדומה, של יהודים טובים אחרים בעזרת פסוקים, מובאות ואמרות גם הם מן המקורות. בעימותיהם זה עם זה חשוב להם לצדדים המתדיינים להיתלות באילן גדול כדי להוכיח כל אחד את אמיתו בימינו אלה קורה הדבר לעיתים קרובות בין דתיים כינם לבין עצמם וגם בין דתיים לבין חילוניים שמשום מה חשוב להם לחקות יתדותיהם במקורות

הערות אחדות על החינוך הקיבוצי

במאמרה "הם רצו ונשארו להיות שונים" (דבר" 13.5.86), נדתייחסות לבתי הספר הקיבוצי-ים, נתפסה יעל פישביין לכמה אידי'וקים, אם לדבר בלשון המעטה.
א. המאמר מעמיד את החינוך הדתי והקיבוצי למען הסימטריה

על הנסיעות של חברי הוועדה המרכזת

הרשימה "צעד גדול" של חיים ביאור (דבר" 27.8) על נסיעות חברי הוועדה המרכזת לחו"ל ראוי שתעורר תשומת לב על שני גילוייה. מתגלה לנו: א. כי מזכיר ההסתדרות ממעט בנסיעות לחו"ל, זיור האגף לאיגוד מקצועי גם הוא בתחתית הרשימה של הנוסעים.

אפילו בתחום אורחות חיים וכו'. הגדיל לעשות בנושא זה הרב משה זמר במאמרו "וגר לא תונה" (דבר" 31.7.86). בעזרת פסוקים ומובאות מגדולי תורה הוא בא לסתור את פסיקתו של הרב פרץ, במקרה זה בנושא הגרים, והרי הדבר נעשה גם בנושאים אחרים. מסתבר, שעצם העובדה שאפשר להוציא מן המקורות דברים והיפוכם, פסיקות וסתירתן לגבי עניינים דומים אומרת: דרשני, היא אומרת: אין הדברים חד-משמעיים אפילו בהלכה. וכמאמר חו"ל – ושוב מן המקורות – הרבה פנים לתורה. ואין לתמוה אם רבים טובים ושלמים גורסים: הרבה פנים גם ליהדות עצמה.
לגבי הדתיים, ללא הברל כמעט של עדה, נוסח וסגנון, יהדות פירושה – דת. שאל יהודי דתי: יהדות – מהי? ויענה ללא הרהור: אמונה, מצוות, הלכה וכו'. הניסיון של חוגים חילוניים

בשורה אחת כשני זרמים. שונים במעמדם שלא נתמוגו בחינוך הממלכתי ואילו. הזרם היחיד שבוטל היה זרם העובדים, כאי-לו החינוך הקיבוצי היה מחוץ לד רם העובדים ונפרד ממנו, והרי ידוע לכל שהחינוך הקיבוצי היה ופעל כחלק בלתי-נפרד של זרם העובדים.
ב. על פי המאמר הנ"ל הותר לקיבוצים להשפיע על 25 אחרי זים מתכניות הלימודים. והרי האמת היא שלא רווקא לקיבר צים הותר הדבר. הרבר עוגן ב"חוק החינוך הממלכתי" תשי"ג לגבי החינוך הממלכתי ככללו ולא רווקא בלחץ התנועה הקי-בוצית לבדה. תנועת העבודה ככללה עמדה על כך.
ג. יעל פישביין גורסת ש"התנועה הקיבוצית התנגדה לאינטגרציה". מסתבר, שקיים יד

מסויימים להשתמש במקורות ואפילו בתנ"ך, כדי לתת לחיים פירוש חילוני ליהדות – הוא נסיון שווא. לגבי הדתיים אין בתנ"ך דברים כפשוטם. ככול – כוזבת קדש, מילי דשמיא. לכל דור – יהדות משלו, ולכל תקופה – יהדות משלה. לא הרי היהדות בתקופת התנ"ך בארץ ישראל כהרי היהדות בגולה וכו' וכו'. דומה שגרשום שלום הוא שאמר: היהדות של זמננו היא הציונות. ואם כבר להורקק לנוסחה מן המוכן ראוי להזכר בדברי ברנר בנושא זה: "אנחנו הננו יהודים בחיים הממשיים, בלב וברגש, בלי כל הגדרות שכליות, בלי כל התחייבויות כתובות, כל מה שיקר לנו כיום הזה, כל מה שיש לו ערך בעינינו, כל מה שנובע מתוך המהות החופשית שלנו – בלי אונס וכפייה, תהיה איוו שתהיה – זוהי יהדותנו".
אריה סגולי

תר מפירוש אחד למושג האינט-גרציה. אין אינטגרציה יותר שלי מה בין ילדים ונוער ממזרח שונה מאשר בחינוך הקיבוצי. מאות בני נוער שמחוץ לקיבוץ נקלטים ומתחנכים בקיבוצים, הם באינט-גרציה מלאה בכל תחומי החיים: בחברה, בלימודים, בתזונה, במגד-רים וכו' וכו'.
ד. לגבי תוצאות החינוך הקי-בוצי, אפילו אם חלק מן הבנים עוזבים את הקיבוץ – הרי תרומתו של החינוך הקיבוצי די-משמ עותי בחברה הישראלית מעל ומעבר למספרם היחסי. בני הקי-בוץ כאשר הם שם, הם די מבוך שים בחברה הישראלית, גם הצב-אית וגם האזרחית, והם בסך-הכל 3.5 אחוזים באוכלוסיה היהודית בארץ.
אריה סגולי

כך פרוצה הלילת בוועדה המרכזת שכל באיה יכולים לעוף ממנה אל מעבר לים כל אימת שמתחשק להם? האם לית דין ולית דיין? אפילו כממשלה החצויה, נרמה שיש מישוה שדן ומחליט על נסיעות השירים, איד קורה שבוועדה המרכזת, שברובה הגדול "מעור אחד", איד קורה, שבה, לפי שמשמע מן הרשימה, אין רשות מרכזית שמחליטה – מה כן ומה לא? וישראל קיסר, שהוא על פי שמו, בהיפוך מילים, מלך ישראל, האם בתחום זה פוקעת מלכותו?
בכל אופן מן הרשימה משתמע כאילו אנו בימי השופטים: אין מלך בישראל ואיש הישר בעיניו יעשה... בכספי הציבור תמוה מאוד אם לא למעלה מזה. אריה סגולי

כל זה טוב ויפה, ראוי לציון ולהערכה רבה. ב. כי ישנם כאלה בוועדה המרכזת שנוסעים ונוסעים, ועוד איד! המדובר הוא לא בנסיעות ע"ח הכיס הפרטי והזמן הפרטי שהם, הנוסעים, אדונים להם לעשות בהם כרצונם. המדובר הוא בנסיעות באמתלאות שונות על חשבון הציבור, ע"ח משלם המיסים ההסתדרותי ולשם מה הנסיעות? כתב הרשימה נותן בהם סימנים: האחד כדי "ליצור קשרים" השני "לשיח עם צעירי העולם השלישי"; השלישי – למשך חודש! לוועדה של ארגון התעבורה הבין לאומי (המרכזת במקור) וכו' וכו', עד כדי כך שנסיעה אחת אפילו מוגדרת כ"שערוייה".
למקרא כל זה. מתעוררת תמיהה גדולה האומנם עד כדי

125
17.8.86

173
5.6.86

173
11.9.86

על עם עובד, על עליה ועל הירידה

בסדרת מאמריו של מאיר בראלי בשם הכולל "משבר העליה משבר הקליטה" ("דבר" יוני 1986) יחד פרק אחד לנושא המקצועי של העליה. בהביאו בחשבון את החומר האנושי השטניציאלי של העליה מארצות המערב ואת הנסיבות השונות של ימינו, מעלה בראלי את הרעיון שבגוריון הגה בזמנו - לכנות עם עובד אקדמאי.

ואכן, רעיון נשגב. כל בני הארץ, לאחר סיומם את לימודיהם הגבוהים, אם בארץ ואם בחו"ל, עובדים בכל עבודה נחוצה. אחדות העבודה וההשכלה הגבוהה - רעיון גדול שעל הגשמתו חלמו גדולים ושלמים בעולם ובארץ. אלא שבגוריון

קשר את הרעיון הזה עם עור רעיונות שקשורים אתו מהותית ומעשית. וכך כתב בגוריון ("דבר" 1.8.62):

"עלינו לתת לדור הגדל בארץ, לכולם ללא יוצא מן הכלל, לכל צעיר וצעירה, השכלה אוניברסיטאית, לעקור את הפער הרוחני שבינינו. לא לבוא בטענות על פער שבשכר, אלא כל סנדלר, כל מנקה רחובות יהיה חניך אוניברסיטה - אבל מנקה רחובות יקבל שכר גבוה יותר מפני שהוא עובד עם אקדמאי".

משמע: א. השכלה אוניברסיטאית לכל. ב. הכל עובדים בכל עבודה נחוצה. ג. שכר עבודתם של העובדים בעבודה המכונה פשוטה - גבוה יותר. אם גם את הרעיונות האלה מקבל בראלי על שום מה לא אמר זאת בפירוש כמאמריו?

באלה הימים שבהם נכתבו המאמרים שמדובר בהם, התפרסמו בעיתונות (וגם ב"דבר") כמה ידיעות שראויות לתשומת לב בהקשר זה: ארנסט

יפת היו"ד המתפוסר של הבנק הלאומי, שהוא הבנק של התנועה הציונית, מקבל תגמולים של מיליוני דולרים. על משכורתו השנתית חלוקת הדעות: אם היא של עשרות רבות של אלפים או של מאות אלפים של דולרים (פרסום רשמי מסורב בעקשנות); שכרם של יושבי הראש של חברות ממשלתיות שונות, של מנהלים ובעלי תארים אקדמיים שונים וכו' וכו' גם הוא גבוה לאין שיעור ביחס לשכר הממוצע לשכיר במשק. על פי בגוריון בדבריו הנ"ל - חינוך אוניברסיטאי, עבודה ושכר, מהווים אידיאה אחת. מי שגורס עם עובד אקדמאי עכשיו ומשאיר את בעיית העבודה והשכר לימות המשיח - האם אינו נושא את האידאה הבוגוריונית לשווא? ואולי דווקא האידאה הזאת בשלמותה בכוחה המוסרי, במאבק למענה, בעשייה להגשמתה. אולי דווקא היא, בין היתר, תהווה גורם מושך, לפחות לגבי סוג מסויים של עולים מארצות המערב? ובקשר למאמרים אלה עוד

הערה: אגב הטיפול בעליה עוסקים המאמרים גם בירידה. אם לגבי העליה אין בראלי גורם ובצדק "חלוקה בין עולים ועליה", וחלוקה זו לגבינו היא אפילו "טפשות גדולה", הרי לגבי הירידה הוא גורם הבחנה בין הירידה שהיא תופעה שלילית לבין הירודים שהם יוצרי התופעה. והרי המדובר איננו ביחידים אלא בתופעה המונית ולא דווקא של אנשים אשר רע ומר להם, גם לא מדובר ביורדים חזורים. להם כל הכבוד: המדובר באנשים צעירים מסוררים בעבודה ובמקצוע וכו' האם לא הם שיוצרים את התופעה?

בכל אופן, הסלחנות המודגשת והכיבודים שהיורדים זוכים להם לעיתים קרובות באמצעי התקשורת, בוודאי שאינם מוסיפים כוח לעידוד העליה.

178 23.7.86 אריה סגולי אפק

מכתבים למערכת דבר

תכנית אלון כיצד שמטה...

שבחשבון הכולל הזה, תכנית אלון (היתה תכנית כזאת?) נשמטה לחלוטין מזכרונו של שביט, בהקשר זה. תכנית זו, אף שלא הוחלט עליה רשמית לא בממשלה של אז ולא במפלגת העבודה, הפכה להיות התכנית המקובלת בממשלה ובמפלגת העבודה שלפיה תוכננה והופעלה המדיניות ההתיישבותית גם בקיבוץ המאוחד, גם באיחוד הקבוצות והקיבוצים, ובהמשך בתק"ם, עד היום הזה. לא זכור שרן שביט היה עם מיעוט "מהוסס ונבוך" שהתנגד לתכנית זו.

תכנית אלון אמרה משהו גם כבעיית השליטה בשטחים. כנאום בוועידת מפלגת העבודה באוגוסט 1969 אמר יגאל אלון: "הייתי רוצה לראות לפחות ראשיתה של מדיניות, המבקשת לעודד את היסודות החיוביים בחברה הערבית של השטחים המוחזקים, על מנת שיקימו לעצמם מעין מינהל עצמי, מעין שלטון בית אשר יקבל בהדרגה על עצמו את מלוא האחריות לעניינים הפנימיים, הכלכליים, החברתיים,

דן שביט בשיטתו "הזמן ואנחנו" ("דבר" 2.9.86) פותח עם יעקב צור ותכניתו ל"צמצום השליטה בשטחים" כלכד ונמצא ממשיך בחשבון כולל עם "רבים וטובים" מחבריו לתנועה. מדבריו משתמע, כאילו בכל הסוגיה הזו של "השטחים" ובמשך כל התקופה שלאחרי מלחמת ששת הימים, היו כמעט כולם וכל הזמן "בראש אחד".

האמת היא, כי בסוגיה זו, סוגיית השטחים, רבו ההתלבטויות, הנפתולים, חילוקי הדעות והשינויים עם הזמן החולף. תמוה מאוד,

התרבותיים, הדתיים, בעוד אנו מחזיקים בידינו את ענייני הביטחון החיצוני והפנימי" (תכנית אלון מאת ירוחם כהן עמ' 107).

המינהל העצמי או שלטון בית לערבי השטחים היה חלק אורגני בתכנית אלון. הסיפור הוא אמנם כדברי ד.ש. סיפור ישן נושן אך התכנית לצמצום השליטה בשטחים גם היא איפוא לא כל כך חדשה. אנשים מן ה"אקטיביזם המסורתי", כביטוי של ד.ש., גם הם תמכו בתכנית אלון. את הקמת גלגל בכקעה ואת אל רום בגולן בירד כן אהרון דברני עידוד חמים, בשם ההסתדרות. כל הריבורים על "הודמניות שהחמצו" הוכחו על ידי יודעי דבר מקרוב, כריבורים בעלמא.

תכנית אלון, כידוע, לא נתקבלה על ידי חוסיין אפילו כבסיס לפתיחת משא ומתן. אם עכשיו נתחדש משהו בתחום זה לקראת משא ומתן - יבורך המעשה ויבורכו העושים.

אריה סגולי אפק

16.9.86

היסטוריה ומציאות

את דבר עקירת 200,000 מכפריהם ומעריהם. רוב הער יסכימו לכך, לא מבחינה ולא מבחינה פרטית. יאות לעזוב ארץ בעלת כלכלית ובתקופת בנייה ברצון טוב לא יזווזו מכאן - בעל כרחם" (דברים, כרך 3-322). בוויכוח שהתרחש הוא חזר על דברים מעין אלה כל זה שייך להיסטוריה הסיפור" הוא שונה לחלוטין. גם בתקופתנו, בשנים מלחמת העולם השנייה באירופה העברות אוכלוסין בלתי מבוססים - אין להניח אפשרי כיום. מה שהיה בלתי בשנות השלושים, הוא בלתי פי כמה וכמה כימינו ובאזורנו אריה

מחייבי החלוקה וגם בדברי שולליה, כשהוא קשור לחלוטין עם ההנחה הבסיסית, שאף כי אין לשלול אותו מבחינה מוסרית, אין הוא בריביוצו כלל וכלל. כאמור, הדברים בנושא זה נאמרו בוויכוח הגדול על "החלוקה" ב-1937. ברל וטבנקין שנייהם, בהדגשה שונה, שללו את החלוקה ביתם לרעיון הטרנספר היו דעותיהם מנוגדות בתכלית הניגוד. ברל ראה בטרנספר את "הטוב שבפתרונות" ו"שהוא מוכרח (הדגשה במקור) לבוא ביום מן הימים" (כתבים, כרך י"ב, עמ' 361), ואילו טבנקין שלל אותו לחלוטין. הוא אמר: "האבקואציה (הטרנספר) המוצעת לנו כמוצא ממבוכת השאלה הערבית היא איריאה פראית ובלתי מוסרית, אם היא תוצא לפועל בכוח, באלימות. לאנגליה קל להפריח סיסמאות כאלה, אולם לנו אסור להניח כיסוד לשאיפתנו הפוליטית

רחבעם זאבי (גנר), שהעלה מתוהם הנשיה את נושא הטרנספר לקח כמשענת לו את אבות התנועה ובראשם, בנשימה אחת הוזכר את ברל צנלסון ואת יצחק טבנקין. יכול היה בהקשר זה להזכיר גורמים נוספים משמעותיים ביותר, שחייבו בשנים הרחוקות הן את האפשרות הזו כפתרון לבעיה. הוועדה המלכותית שקרויה ועדת פיל, ברו"ח שלה ב-1937, ראתה כאפשרות "לסידור הסכם להעברת קרקע ואוכלוסים. יש לקוות, כי גם המנהיגים הערבים וגם היהודים יגלו אותה כינה מדינית גבוהה שגילו התורכים והיוונים, ולמען השלום יחליטו אותה החלטה נועזת" וכו'. גם ה"לייבור" הבריטי, באחת מוועידותיו, נדמה בשנת 1945 החליט החלטה דומה. יש לציין, כי היה זה או רק רעיון בבחינת הלכה ואין מורין כן. גם בוויכוח הגדול על הצעת החלוקה ב-1937 הופיע הרעיון גם בדברי

הגליון האחרון של "הירוק" הוא שחזר. ויעיד על כך גם יתור משהוא ירוק. רקע שחזר, שדמויות מללו של עמוד ומכרכרות עליו. לבנות מתנודדות ומכרכרות עליו. לפתע פתאום גילו עיתונאי הדף, כי יש עזיבה בקיבוצים וקפצו על המציאה - יש על מה לחשוב... אילו בשנות השלושים היו כחורים טובים ומשורשים כעיתונאי הדף, במקום ללכת לעבודה במדעים, במפעלי יס"מלח כסדרם, כבטן אניות במלים, ביישוב ארמות נשמות וכיוצא בזה, אילו במקום זה היו מוצאים אותם מתנבאים כמעט עוזבים, הם היו מוצאים אותם מתנבאים כמעט עוזבים, שהעוזבים, מיסודו של "הדף", באותו סגנון, עכשוו, לשבט ולא לחסד. ואמנם כבר אז, מתנבאים עכשוו, לשבט ולא לחסד. ואמנם כבר אז, ועוד הרבה קודם לכן, חרצו אלה את דין הקיבוץ

עמליה ה:
אתם מדווחים על צערה של הקהילה הקיבוצית, אבל הרוח הנושבת מן התורה שלכם היא של ניכור: עובדות, מכפרים וציטוטים בבהירות - ודבר החומר העובדתי הפיקטיו בעד עצמו.

על הירידה

גם את השנה מיותר לציין כי ההגדרות אינן לגבי אישיותם היורדים, אלא לגבי מצבם הלאומי אין דרך למניעת הירידה דרך החינוך וטיפוח הקשר למדע עם זאת צריך להורות שהחינוך כלייכול דרושים גם תנאי הסכירים - וראשון להם - השלום.

כדיונים החוזרים ונישנים על הירידה מן הארץ את ההערה המפורסמת של יצחק רבין "גפולת של נמושות". עכשיו אנו שומעים הגרסה נוספת, קרובה לזאת, מפי שר הקליטה יעקב צור - "גבות אישית" ("דבר" 9.7). מי שלא אהב את ההגדרה הראשונה בוודאי לא אוהב

למה יצא הקצף על היורדים

שר הקליטה יעקב צור הגדיר את תופעת הירידה "נכות אישית". אפשר לשאול: מתוך המניין יהודים שבגלויות ישראל רק מעטים מאוד מהם עולים ואף לא רבים יחסית מבקרים בארץ. למו דווקא יצא הקצף על היורדים שולדו בארץ, חיו בה עשרות שנים, ספגו מאווררת רבים מהם מדברים עברית. מדוע דווקא הם עומדים ראשונים לביקור רתו

אכן, לא דומה העולה בהר וחזרו בו בפרהסיה באמצע הדרך למי שכלל אינו מנסה לעלות. הראשון בדרך הטבע מוצג לראר וה יותר מן השני שכלל אינו נר" אה לעוני הרבים. אין דרך למניעת ירידה אלא דרך החינוך וטיפוח הקשר הגופני והנפשי אל העם והארץ עד כדי חוסר יכולת נפשית לחיות בחוץ לארץ. במקביל להגדרת השלי" לית את הירידה כ"נכות אישית" ראוי לטפח את היפוכה, מעין נכות אישית חיובית שמשמעה תה חוסר יכולת נפשית לחיות בחו"ל.

עם זה, צריך להודות שאין החינוך כל יכול. דרושים גם תנאי חיים סבירים ככל האפשר בתנאי הארץ. וראשון להם - השלום. הפחד ממלחמה הוא גורם עיקרי להגברת הירידה. גם כלי התקשורת, בהביאם לטלוויזיה, לרדיו ולעתון יורדים מצליחים לפאדם ולהתהדר בהם אינם יכולים להתנער מן האחריות לתופעה השלילית של הירידה.

אריה סגולי, קיבוץ אפק

15.7.87

מחקר הגורם כי הפחד ממלחמה הוא אחד הגורמים המרכזיים לירידה מן הארץ ומכאן, הכרח הפעילות למען השלום.

א. פיאלקוב
קבוץ אפק

10.8.87 אריה סגולי

לשבט, אלא שמאו עברו עשרות שנים, המתנבאים המשיכו להתנבא והשירה המשיכה ללכת. העויבה אינה תופעה חדשה בקיבוץ. היא בת לוואי קבועה של הקיבוץ וימיה כימי הקיבוץ עצמו. עילות ונימוקים רבים ושונים לה, אך הסיבה האמתית היא בדרך כלל (להוציא מקרים מיוחדים) דעיכת הרצון לחיות חיי קיבוץ. מיליונים רבים של אנשים, בעולם ובארץ, אינם חיים בקיבוץ. החיים האינדיווידואליים מאשרים את מורשתם מדורי דורות, והם טבועים עמוק -

השפעת החינוך המקובל: המשפחה, המסורת והרחוב - בפסיכולוגיה של אנשים. בארץ קם הקיבוץ משום תנאי לחץ חיצוניים קשים ביותר וגם משום צרכי בניין הארץ, שהקיבוץ היה הצורה המתאימה ביותר להיענות להם. בייחוד לגבי אנשים, שההגשמה האישית של האידאות שבהן דגלו היתה חשובה להם. מי, שמשום מה, האיריאה התרופפה אצלו או התייבשה לגמרי, רבים מאלה, עוזבים ולא רק את הקיבוץ... כאן נקודת המוקד. וקיימת השאלה: כל אותה תכתובת, הסקרים והסקירות והראיונות על עזיבות - כל אלה לשם מה באז מה תכליתם? האם הם יעצרו את העזיבה? ואולי להיפך?

רבים מן המרואיינים דורשים שינויים וחיידושים, מבלי שיפרטו כמדוייק למה הם מתכוונים. יש מי שאומר - "תמורה בהתאם לקיבוץ". אימרו נא איפוא הדברים ברורות וחדות. אורי מרי, איש מעגרימיכאל, יועץ חברתי וכלכלי בתק"ם, דורש "שינוי בסיסי רדיקאלי", "פרידה מן העבר, מן הישן" - מה פירוש הדברים למעשה? דברים מעין אלה ואחרים, כשהם כלליים וסותמים, הם חסרים את העיקר, מרבים את המבוכה ומוסיפים נופך-מה לנימוקי העזיבה.

קשה להניח שלכך מתכוון "הדף הירוק". מה, איפוא, רוצה "הדף הירוק"? אריה סגולי אפק

14.8. פגרת הלגיון 87

ש. וייס, חבר קיבוץ אפיקים, יודע על אפיקים יותר מאשר על כל קיבוץ אחר; מדוע אין הוא מספר לנו עליו? הוא מספר לנו על תאריך הגיגי של 70 שנה לאיילת-השחר, אך בדיוק בזמן הזה נחוג גם תאריך אחר, 55 שנה לעליית גבעת-חיים על הקרקע. למה שלא יספר לנו, בהזדמנות זו, על גבעת-חיים, לטוב ולרע? ואכן, באותו גליון "דבר השבוע", בצידו האחורי, מפריכה - שלא בכונה - כתבה על גבעת-חיים הרבה מקביעותיו של ש. וייס. אין בדברים אלה כוונה להפריך את כל האינפורמציות הכלולות בכתבה של וייס. לא לכל אחד ניתנת האפשרות לשוטט בקיבוצים, לחפש ולגלות את המבוקש. יש שמעות, יש אומרים, יש סבורים וכו', מה פירושם? לכל "יש אומרים" כך, יש גם "אומרים" אחרים. החד-צדדיות הקיצונית הזאת כפי חבר קיבוץ אומרת דרשני. מה איפוא הפליאה, אם לעיתים אין נציגי קיבוצים ששים להתראיין?

סוריה סגולי
קיבוץ אפק

כותרת כתבתו של שמעון וייס, "רגע לפני היגע האחרון" (דבר השבוע 31), על המצב בקיבוצים, מזכיר לנו כותרת אחרת דומה לה, היא הכותרת לסרט האן. בי. סי. האמריקאית "מותו של חלום", על המצב בישראל. אך מדובר לא רק בכותרת. אם ייעשה מין תרגיל כזה ובכתבתו של ש. וייס יחלפו המלים "קיבוצים" ו"עוזבים" במלים "ישראל" ו"יורדים", "נושרים", "משתמטים", "פושטי רגל" וכו', נקבל כתבה שגם בתוכנה, לא רק בכותרתה, תהיה דומה לסרט הנ"ל, שעורר הדיונים והעמיתים בישראל.

הדיונים והעמיתים על שום מה? משום החד צדדיות הקיצונית שבו. משלל התופעות שמייצגת ישראל, בחרו עושי הסרט את השלילית ביותר והעלימו עין במתכוון מן הצד השני של המטבע, מן החיוב ומן הטוב. כך בדיוק עשה שמעון וייס בכתבתו. הוא ליקט וכינס כוונה תחת גג אחד את הקיבוצים שיש בהם עוזבים (ונכון שיש קיבוצים כאלה) ולא ציין אף קיבוץ אחד שהוא במצב אחר (ויש גם רבים כאלה).

אריה סגולי

1/138
14 קב-6 קב
1987

מול קטרוג אחד

השגות לבחינת דבריו של משה שטר

בנסיון לבחון את דבריו של משה שטר במאמרו "מצעדו של הקיבוץ מהומאניזם לטוטליטאריזם" (שדמות צו - 12), קיימת הנטיה ללכת בעקבותיו בחינת ראשון ראשון ואחרון אחרון. כבר בשורות הראשונות יורה מ.ש. את הבליסטראה הראשונה. הוא רואה כיוון התפתחות "המעמיד בסימן שאלה את רעיון הקיבוץ בכלליו". והרי כיום, 76 שנה לקיום הקיבוץ, אין הקיבוץ רק רעיון. הוא ממשות, מציאות חיה. הרעיון והמעשה כרוכים בו יחדיו.

אין מ.ש. ראשון, ומסתבר גם לא האחרון, "המעמיד בסימן שאלה". רבים וטובים, תיאורטיקנים, פסיכולוגים וסוציולוגים, מומחים ואנשי מעשה עשו זאת לפניו. ב-1928, עקב כינונה של הסוכנות היהודית, נתמנתה אפילו ועדה של מומחים בתחומים שונים, בשם "ועדת חקירה בלתי מפלגתית", שנועדה לבדוק את שיטות העבודה וההתיישבות בארץ ולהסיק את מסקנותיה. כצפוי נתקלה הועדה מיד עם תחילת עבודתה עם בתופעה המשונה של קבוצה וקיבוץ, תופעה שנראתה מוזרה בעיניהם, ולאחר חקירה ודרישה הם פסקו: "ההצלחה העתידה של הקבוצות מוטלת בספק" (תנועת הפועלים - ברסלבסקי, כרך ב', עמ' 119). כתוצאה מפסיקה זו הציעה הועדה "לדחות את נתינת הסכומים הגדולים בשביל בניינים משותפים לפי התכניות המקובלות בקיבוצים". משמע - מתוך הטלת ספק בעצם הצלחת הקבוצות היא פסלה את בנייתם של בניינים משותפים המקובלים בקיבוצים. מסקנות אלו של הועדה הדהימו את ציבור הפועלים והוא התגייס בכל כוחו לדחותן. והנה עברו קרוב ל-60 שנה, 76 שנה לקיומה של התנועה הקיבוצית ואנו שומעים מפי חבר מבפנים את אותן הזמירות...

אין הכוונה לקבוע ש"אין להטיל ספק". הספק שימש חכמים רבים בחיפושיהם אחרי האמת. בעידן הסכנה הגרעינית הכל מוטל בספק, לרבות עצם הקיום. גם המשימה הציונית מעצם בריאתה ועד היום נראתה ונראית בעיני רבים חכמים ונבונים, הוגי-דעות ומחשבי-קיצין כהרפתקה גדולה, ולאורך כל הדרך היו וישנם שמטילים בה ספק. היו שהספק הרתיע אותם והיו שספק זה דירבן אותם בחינת "אף-על-פי-כך". רוח זו של "אף-על-פי-כך" לא היא שנושבת בדבריו של מ.ש. הוא אפילו רואה טעם לפגם ל"מימד החרדה הקיומית", ל"בקורת עצמית" ול"נסיונות חוזרים ונישנים לבדק בית קיבוצי". הוא היה מעדיף, כנראה, לראות את חברי הקיבוצים טופחים על כרסם מרוצים מעצמם, מתמוגגים מרוב נחת...

מ.ש. מוקיע את הקיבוץ על יומרתו לבנות חברה אחרת, טובה יותר, ואילו במציאות הוא נסחב ל"כיוון הפוך" (עמ' 25). בלשון פשוטה: הוא רואה פער בין הרעיון לבין המציאות. בקביעה זו אין משום "גילוי אמריקה" ביחס לקיבוץ. איזוהי האידיאה החברתית שאין בינה ובין התגשמותה במציאות משום פער? היחיד יכול לשאוף ואף אולי להגיע לשלמות, פחותה או יתירה, בחייו, ואף

דוגמה ראשונה בתחום המערבות הציבורית של החברים במערכות החיים הקיבוציים. הוא אומר: **"יותר ויותר חברי קיבוץ מוצאים עצמם מחוץ למעגל ההכרעות הקיבוציות"** (עמ' 26). מסתבר שהוא היה רוצה שכל חברי הקיבוץ יהיו בתוך **"מעגל ההכרעות"**. אולם השאלה היא: האם אפשרי הדבר? הקיים הדבר למעשה באיזו שהיא חברה, באיזה שהוא ארגון? יותר מאשר בכל ציבור מאורגן נתון הקיבוץ את האפשרות לכל חבריו להשתתף דרך האסיפה הכללית בהכרעותיו החשובות. הדמוקרטיה הישירה, כפי שהיא קיימת בקיבוץ, איפה עוד קיימת היא בציבורים גדולים בחייהם הציבוריים?

אם ניקח, למשל, ארגון ציבורי כמו מפלגה, שכל עיקרה התערבות בחיי הציבור למען הכרעה והשפעה ברוח עקרונותיה ומגמותיה המוצהרים – כמה חברי מפלגה רשומים באים לאותם אירועים והתכנסויות שבהם מכריעים? אפילו חברי מרכז שעל חברות בו נאבקים ומתמודדים "עד זוב דם", כמה מהם באים לשיבות המכרעות? נסתכל בציבור אחר, ציבור הסטודנטים, אנשים בעלי רמה תרבותית, משכילים וכו', כמה מהם משתתפים בבחירות שלהם, בבחירת מוסדותיהם הם, שעוסקים בענייניהם הישירים? אדרבא, כל פעילות ציבורית יתירה, כל התערבות יתירה של האדם הרגיל (ולא מדובר במנהיגים), שגורמת להזנחת המשפחה, חיי-חברה, חיי-תרבות וכו' זוכה בחברה המערבית, וגם בחברה הישראלית, לאו דווקא לשירי תהילה. העסקנות הציבורית היתירה אפילו מוכתרת בכתר ה"ירחמיאליות". השתתפות בבחירות באחוזים גבוהים מדי, כמו למשל בארצות הגוש המזרחי, נראית כבלתי טבעית והיא נידונה למשל ולשנייה בעולם המערבי, כולל ישראל. ומכל מקום, הדמוקרטיה הישירה שמאפשרת את הכרעתם של מירב האנשים בשאלות מכרעות עדיין ניתנת למימוש בחברה הקיבוצית יותר מאשר בכל חברה אחרת.

ועוד דוגמה לפער בפי מקטרגנו – הפער בין רעיון השליחות הלאומית שהקיבוץ דוגל בו לבין **"הסתגרות בדי האמות"**. **"אין הקיבוץ נתון במאבקי היסוד במדינת ישראל"** (עמ' 26), קובע מ.ש. ובכן, **"מאבקי יסוד"** אלה – מה הם בדיוק? מה הם אותם מאבקים שהיחיד הממוצע בישראל (גם מ.ש. מדבר על הממוצע) נתון בהם ולא כן היחיד בקיבוץ? דומה שהמאבק האמיתי והגדול של מדינת ישראל הוא על עצם קיומה והוא בא לידי ביטוי בעיקר בתחום הבטחון. האם הצעיר בקיבוץ נושא בעול זה פחות מאחרים? דומה שיתרון חלקם של בני הקיבוץ בצבא, יחסית למספרם באוכלוסייה, ובולט הדבר בעיקר במלחמות ולאחריהן, הוא מחוץ לכל ערעור. ואם המדובר הוא ב"מאבקי היסוד" של המדינה בתחום הכלכלה והיצור – האם תרומתו של הקיבוץ ושל בן הקיבוץ בתחום זה, יחסית למספרם באוכלוסייה, בקלאות, בתעשייה, ביצור וביצוא וכו', פחותה מזו של כל מגזר אחר בישראל? אילו כל יחיד בישראל היה תורם לכלכלת המדינה בממוצע כפי שתורם כל יחיד בממוצע בקיבוץ – דומה שהיינו משוחררים מהרבה צרות בתחום זה, ואולי אף מגיעים לעצמאות כלכלית. אותו דבר בהתיישבות, בחברה ובתרבות. חלקה של התנועה הקיבוצית במאבק על דפוסי חיים חדשים, בעיצוב, החג והמועד, בגיבוש הווי חיים חפשי וכו' – למרות תופעות של בעלי "ראש קטן" (מי הם בישראל בעלי הראש הגדול?) ושל "חוזרים בתשובה" – גם בתחומים אלה אין מה להתבייש בהשוואה לכל הנעשה בחברה הסובבת.

אך מעיקרא דדינא – פירכא. קביעה זו מופרכת מיסודה. מה פירוש **"הסתגרות בדי האמות"** (עמ' 26)? מי הם אלה המתפתחים (על משקל מסתגרים) במאה אמות ובמה מתבטאת **"התפתחות"** זו? ברנר, שאנשי "שדמות" מתרפקים עליו, וייאמר הדבר לזכותם, מספר ב"מכאן ומכאן", שהנה הוא יושב בגן העירוני באחת הערים שבגליציה וקורא ב"פאוסט". קורא ומהרהר. אין זה המקום לחזור על הסיפור כולו, לעניינו כאן מספיקות שתי-שלוש שורות לציטוט. ברנר מספר בלשונו: "איני אינני פאוסט – חשבתי – פשיטא שאינני. מעשי כשפים ודאי שלא יושיעוני, ו"המעגל הצר" מפניו דווקא איני ירא, איני יודע היכן הוא הרחב..." שהרי ארץ ישראל של אז ודאי שהיתה בבחינת "מעגל צר", והיו שהכריעו והסתגרו בתוכו, והאז היה עבורם עולם ומלואו. התרכזות זו בדי אמות, אם הן אמות של הגשמה – האם יש בה משום התנורות, משום פְּרָשָׁה, משום הסתגרות? בהשוואה לאיש הממוצע, או נגיד בהשוואה ל"ירוב הדומם" שמחוץ לקיבוץ, כמה פחותה התערבותו של איש הקיבוץ בחיי העם, המדינה, הציבור וכו', על-פני התערבותו של האיש שאינו בקיבוץ? כמה היא פחותה? בהתיישבות? בכלכלה? בבטחון? בתרבות? אפילו בהפגנות, יחסית, אין איש הקיבוץ מפגר...

ועכשיו, אל הטענה הגדולה שחוזרת ונשנית במאמר פעמים הרבה, היא טענת ה"תלות". וכך אומר מ.ש.: **"הפרט בקיבוץ תלוי לשם סיפוק צרכיו האישיים בכלל תלות כמעט מוחלטת"** (עמ' 26). מסביב ל"תלות" זו תולה מ.ש. תיליתילים של מילים, דוגמאות וקושיות. על-פי תיאוריו בנושא זה, נראה לו הקיבוץ כעין בית-סוהר שאין לזוז ממנו בלי נטילת רשות מן הסוהרים ואילו "החוץ" הוא ממש גן-עדן מבחינה זו. "תלות" זו, אכן רבים מן "החוץ" מרבים לדוש בה כאילו בחייהם היא כלל לא קיימת. דווקא החברה המודרנית, אפשר להגיד, מצטיינת בתלות הדדית של חלקיה בכל תחומי החיים, בדומה למכונה, ככל שהיא משוכללת יותר כך רבים בה החלקים והחלקיקים שבכל אחד מהם תלויה פעילותה התקינה. האם החברה שאנו חיים בה – אל נתבייש לקרוא לה בשמה האמיתי – הקאפיטאליסטית – האם אין מרכיביה האנושיים, היחידים שבה, תלויים זה בזה? אל נא יביט מ.ש. רק לעבר כל מיני חוגים "יוצאים" בחברה הישראלית, שמפאת "מזלם", כישוריהם או קשריהם, נהנים מטוב הארץ ומשמניה... ייצא נא אל "הרחוב", יפש עם האיש הממוצע שכמוהו מהווים את ה"ירוב הדומם" במדינה, יתערב בין פועלים, יסתופף במחיצתם, בשכונת המצוקה, בעיירת-הפיתוח וכו', יסתכל ויווכח – היש שם תלות או לא? ואכן יש שעושים זאת, לפחות במשך תקופה מסויימת, ולוא דווקא, בחוגים האליטיסטיים שהאחרים תלויים בהם, אלא עם אלה שהם תלויים באחרים – מי שינסה זאת, יגיד לנו: האם יש שם תלות או לא? מאדם שמצוי ברזי הסוציולוגיה, הפסיכולוגיה וכו', ראוי היה לצפות שיראה "בחוסר התלות" אשלייה, מראה תעתועים.

ומן העיסוק בנושא התלות מובילה הדרך ישר אל היחיד, אל הפרט בקיבוץ. אל "מצבו הקיומי של האדם", מכאוביו, התלבטויותיו תסכוליו וכיוצא בזה - משום ש"הקיבוץ מצוי במילכוד הנעוץ בעצם הווייתו החברתית" (עמ' 26). כל בני-האדם בעולם הם חופשיים, מאושרים, עושים מה שמתחשק להם וכיוצא בזה ורק האדם בקיבוץ מסכן, כבול, משועבד, נלחץ. בסך הכל אין האוכלוסיה החיה בקיבוץ אלא שבריר שבשבריר של פסיק אחוז בין המיליונים הרבים שחיים מחוץ לקיבוץ. תליתילים של ספרים, מחקרים, מאמרים וכיוצא בזה במשך הדורות על האדם, חייו, סבלותיו, תסכוליו, יסוריו וכיוצא בזה רוח היא באדם, בשר-ודם ונפש - האם האדם בקיבוץ הוא מחוץ לכל אלה? האם כל מה שעושה את האדם בקיבוץ מאושר או להיפך. - אומלל, מיוסר, סובל - בא לו רק מן הקיבוץ? בפאראפרזה מלשון שילוק אפשר לשאול גם על האדם בקיבוץ: האם אין לו נפש, רוח, יצרים, תאוות וכיוצא בזה? דומה שהיה זה ברנר - שוב ברנר - שאמר משהו מעין זה: אין טוב האדם, אין רע האדם - יש רק טוב לאדם ורע לאדם. אם גם לא נקבל את המשפט הזה כמחלט, שחל על כל אדם, בכל מקרה יש בו משהו. בהרבה מקרים טוב הוא האדם כאשר טוב לו ורע הוא לפעמים, ולפעמים זה קורה אצל אותו אדם - כאשר רע לו. לתלות כל מה שקורה לאדם בקיבוץ "בעצם הווייתו החברתית" של הקיבוץ, נדמה שזה קצת מוגזם...

מ.ש. אינו מרפה מענין ה"תלות". לצורך הוכחתו הוא עושה שימוש בפרויד, ביוג וכדומה. אין זה עושה רושם במיוחד, כל-כך הרבה פילוסופים, פרופסורים, מלומדים וכיוצא בזה בעולם וכנגד כל דעה של אחד קיימת דעה אחרת, לעיתים הפוכה משל האחר. זכורני מגיירסא דינקותא שאחד מן האוטופיסטים הגדולים, דומני שארל פורייה הצרפתי שתיכנן (הרי האוטופיסטים היו אמני התוכניות) דגם של חברה אנושית שתהיה אידיאלית לכל חברה עד כדי כך שכל יחיד שבתוכה יוכל לעשות מה שהוא מתאוה לו. חיפש ומצא אותו אוטופיסט שישנם באדם 12 יצרים, שנקב בשמותיהם, וכולם טובים וראויים למצוא את סיפוקם בחברה האנושית. מותר היה לאוטופיסט להשתעשע בכך. דומה שגם מ.ש., מבלי משים הוזה משהו מעין זה. ומנקרת התמיהה: מ.ש. שפיקח הוא ובעל מחשבה, איך לא בא לכלל שאלה: האם אפשרי הדבר? האם אפשר שכל יחיד בחברה יגיע עכשיו ולא בימי המשיח, לכל מה שעולה על דעתו? אפשר לקבוע בוודאות, שהאדם בקיבוץ של עכשיו פחות תלוי במילוי משאלותיו האפשריות לפי כישוריו במצבו הכלכלי של הקיבוץ מאשר האדם מחוץ לקיבוץ במצבו הכלכלי הוא. המציאות החברתית של הקיבוץ כיום היא כזאת שבעובדה מסופקים בו צרכים של חברים, בצדק או שלא בצדק, ללא תלות במצבו הכלכלי.

הטיעון שחוזר ונשנה, שאין חבר הקיבוץ "אוטונומי", שאין הוא יכול "לשקול בעצמו" ביחס להוצאות תקציבו - טיעון זה, לפחות ביחס לחלק מצרכי האדם, הוא פשוט לא נכון. התקציב הכולל לגבי סעיפי הוצאה רבים פותר הרבה בעיות אישיות בתחום זה. ובאשר לחלק אחר של ההוצאות, יש לקיבוץ קנה-מידה משלו, נורמות משלו, שנובעות מעצם היותו קיבוץ, נורמות שהן בודאי בויכוח בין האסכולה הקיבוצית לבין אלה שאינם גורסים אותה. וכשם שמותר להם למיליונים אנשים בעולם לחיות לפי נורמות משלהם, מותר לו למיעוט, ואפילו זעיר שבזעירים לחיות לפי נורמות אחרות שהוא חושב אותן לצודקות מוסריות וטובות. במקרים רבים השיקול האישי, הוא לבדו, ללא שיקול אנושי חברתי רחב יותר, ראוי להכניסו בקטגוריה של "אני ואפסי עוד", שחברה מהוגנת, וכמוה האדם היחיד, ראוי להם לפחות לא להתהדר בו.

שוב ושוב חוזר המאמר אל הפרט בקיבוץ, המסכן, שאינו מחליט בעצמו "לאן לפנות ומה לעשות" ואל "הכלל" הקיבוצי שהפעם הוא מופיע בצורת "דעת הקהל", "מרות החברה" וכדומה. האסכולה הסוציאליסטית, וכמוה האסכולה הקיבוצית, אינה מפרידה בין הכלל לבין הפרט מבחינה זו ששני אלה תלויים זה בזה ומשלמים זה את זה. לתת לפי היכולת, לקבל לפי הצרכים, בתוספת המילים - לפי היכולת הקיבוצית הוא העקרון המבטא את היחס הנכון שבין הכלל והפרט בתיאוריה הסוציאליסטית וכן גם בקיבוץ. ב"דעת הקהל" הקיבוצית רואה מ.ש. רעה חולה - האם חוקים, צווים, פקודות, עונשין וכדומה, הם יותר רצויים להשפעה ולהערכה?

לצורך טיעונו מגייס מ.ש. דגם מתחום הפסיקה על "שני נוחות יסוד קוטביים" מנוגדים. יצוין בהקשר זה שגם בתחום יחסי אדם בינם לבין עצמם ובינם לבין העולם החיצוני והשתקפותם במחשבה האנושית קיימות שתי אסכולות מנוגדות שנאבקות ביניהן. האחת היא המיוסדת על תחרות הדדית, על מלחמת אדם באדם, על ניצולו של האחד ע"י רעהו, זו האסכולה האינדיבידואליסטית, הליברלית במרכאות, המנוכרת והמנוכרת מעצם מהותה. וקיימת האסכולה האחרת הגורסת יחסי אדם של עזרה הדדית, של סולידריות אנושית ויצירה משותפת. אסכולה זו אינה מפרידה בין הכלל לבין הפרט, היא רואה בטובתו של כל פרט את טובתו של הכלל ובטובתו של הכלל את טובתו של כל פרט שבתוכה. הקיבוץ על-פי מהותו ואורחות חייו שואב את עקרונותיו מן האסכולה השנייה. רוח היא באדם ורבות ההשפעות עליו מכל מיני כיוונים ואין זה מפתיע כל-כך אם במציאות הקיימת במדינה, בתפיסת החיים המתהלכת בחברה צומחים לפעמים גם בקיבוץ רעיונות והשקפות שאובים מן האסכולה הראשונה.

"איני יכול להזדהות עם גוף חברתי בו הדחפים הכי בסיסיים שלי אינם לגיטימיים" (עמ' 31) - כך אומר המאמר. כמסתבר גם "הדחפים הכי בסיסיים" של הגוף החברתי שעליו הוא נמנה, גם הם לא כל-כך לגיטימיים לגביו, שכן אותו מאמר שקובל על חוסר מעורבותו של הקיבוץ ושל בן הקיבוץ ב"מאבקי היסוד" של החברה הישראלית כלל אינו מתייחס למשימות ולצרכים של המדינה ושל החברה הישראלית, כולל הקיבוץ, כמו למשל התיישבות, קליטת עליה, מניעת ירידה, פיתוח וייצור וכיוצא בזה, אלה כלל אינם נזכרים במאמר הארוך.

191
ולא נחה דעתו של הקטרוג שלפנינו עד שהשווה בו הקיבוץ גם לכנסיה וגם למשטר הקומוניסטי. שלושתם טוטאליטאריים במידה שווה. על-פי מ.ש. מתפתח דגם של "חברה טוטאלית" שבסיסה הומאניזם מכורסם, טוטאליטאריזם הומאני, מתסכל, מדכא, קונפורמי ושמרני, רחמנא ליצלן. אם כן – מהי הגאולה? בלשון המאמר מתנסחת השאלה כך: "מה המשתמע מגישה ערכית זו לגבי הקיבוץ?". התשובה היא: "שבירת מסגרות ושינוי דפוסי יסודי" וכי. אך לאחר שאלה ותשובה אלו באה שאלה שניה, שהיא: "מהו השינוי הנדרש בפועל?", והתשובה היא: "זאת איני יודע". כל הכבוד למי שמודה שלא הכל הוא יודע...

אמק.

הדפוס כרך ח"י חוג' (3) 4 חורף תשמ"א

עם טבנקין – כתלמיד ובעריכת כתביו

אריה פיאלקוב*

שלושת הסמינרים שלי... והרביעי

השתתפתי בשלושה סמינרים שטבנקין היה בהם האיש המרכזי בהדרכה, בהכוונה ובהרצאות. הסמינר שהיה ראשון בשבילי ושני ב"החלוץ הפולני", הוא הסמינר העולמי של "החלוץ" שהתקיים בווארשה בספטמבר-דצמבר 1930. הסמינר נמשך ארבעה חדשים, שנחשבו אז זמן ארוך מאוד. לגבי סמינר תנועתי בחו"ל; והוא היה עולמי רק בזכות זה שבין 45 חבריו, כולם מפולין, היה אחד מן התנועה בווינה. אני הגעתי לסמינר, עד כמה שהדבר יהיה כמעט מצחיק, בזכות... בורוכוב.

ומעשה שהיה כך היה: הייתי אז בן 18, חבר בקיבוץ ההכשרה ביאנוב שעל-יד פינסק – פלוגה קטנה יחסית של קלוסובה הידועה לתהילה. מלכתחילה לא הייתי מועמד לסמינר הזה, אלא שבאותו קיץ 1930 התקיימה בפלוגה של קיבוץ קלוסובה בדומבריביצה מועצה כללית של כל קיבוצי ההכשרה בפולין והייתי בה ציר מטעם הקיבוץ שלי. באותה מועצה התקיימה פגישת היכרות של המועמדים לסמינר. פתאום קפצה עלי איזו רוח ולאחר הפגישה תפסתי מספר רגעים שבהם ישבו טבנקין ולויטה לבדם. לבשתי עוז, נגשתי אליהם והבעתי בפניהם את רצוני להשתתף בסמינר. לאחר שיחה של מה אני ומי אני שאל אותי לויטה האם אני קורא ומה אני קורא. עניתי לו שאני קורא את בורוכוב, ואמנם קראתי אז בכתבי בורוכוב. קשה לי להגיד עכשיו שהבנתי בו הרבה, אבל עובדה: קראתי את בורוכוב. בזה נגמרה השיחה ובוה נחרץ דיני. לאחר כמה ימים קיבלתי אישור להשתתף בסמינר הזה.

לא אספר פרטים. אזכיר רק כמה שמות שראוי להזכירם, וראוי שנוכח אותם: גרינבוים הרצה על הציונות; יצחק שיפר על כלכלה יהודית; נחמן מיזל, הוא אביו של דב מיזל מאלונים, על ספרות יידיש; ניימן, איש העיתון היומי "היינט", על אמנות; קנטרוביץ, איש פועלי-ציון, על כלכלה מדינית; יעקב חזן על השומר הצעיר ועל בעיות חינוך; לויטה על תנועת הפועלים היהודית, על עין-חרוד ועל הסוציאליזם; וטבנקין נטל חלק בכול. שני הנושאים העיקריים עליהם הרצה טבנקין היו – תנועת הפועלים הארצישראלית ויסודות "החלוץ". עלי להזכיר עוד את המשורר יצחק קצנלסון שטבנקין הביא לסמינר כמה פעמים. הוא הרצה לפנינו, קרא משיריו ואף שר מהם בעצמו. אני זוכר, הוא עמד באמצע האולם וסביבו בצורת ח' ישבנו אנחנו, התלמידים; והוא שר את שירו, שהושר אז בתנועה: "ככה, ככה נרקודה, ככה כל העדה. שאו כפים לשמים, שאו כפים לשמים. רקוד ברפש והנפש בשמים." הוא שר בהתלהבות גדולה לקצב השיר תוך-כדי הרמת כפים ורקיעה ברגלים; ואם זכרוני אינו מטעה אותי, יצאו תלמידי הסמינר והצטרפו אליו במעגל, והתחולל ריקוד הורה עם הנפש בשמים...

מה שנחרת בזכרון מן הסמינר ההוא וראוי להזכירו כאן, הוא ערב הסיום שלו. במסיבה

* הדברים נאמרו במקורם באפעל, ב-7.7.1986, בכינוס שנערך שם במלאת חמש-עשרה שנים למותו של טבנקין. הם נערכו מחדש לקראת פרסומם כאן.

זו, שבה נכחו רבים מנכבדי וארשיה הציונית, שליחים מן הארץ וכו', התלקח ויכוח נלהב על הציונות בכבודה ובעצמה, על התוכן ועל הסמלים. מתתיהו מינץ, בספרו על טבנקין, "חבר ויריב", וטבנקין עצמו, בהרצאותיו בקורסים השונים, שניהם מספרים שטבנקין נפרד מגרינבוים בעקבות הוויכוח על הקשר שבין הציונות ובין הסוציאליזם, על מלחמת מעמדות וכד'.

והנה, במסיבת הסיום של אותו סמינר, התלקח מחדש אותו ויכוח על הקשר שבין הציונות והסוציאליזם. כהוכחה לטיעונו כנגד הקשר הזה הביא גרינבוים את תנועת הציונות הסוציאליסטית עצמה. הוא טען שהוא בטוח שהעקרונות הלאומיים הציוניים שלנו הם שיכריעו, הם שיתגברו אם תתגלה סתירה בין האינטרסים של הציונות לבין האינטרסים של הסוציאליזם, בין האידיאה הלאומית הציונית שלנו לבין תנועת הפועלים הבינלאומית. טבנקין טען בתשובה שלו - בכוח רב ובהתלהבות המיוחדת לו - כי סתירה כזו לא תיתכן ושיש אחדות בין שני אלה לגבינו וכו'. הוא דיבר בהתרגשות רבה וסיים את דבריו בקריאה נרגשת אל הקהל הרב: "בואו ונשיר אותו, את האינטרנציונל", וכל הקהל קם ושר בהתלהבות עצומה "קום התנערה עם חלכה...".

כאן עלי להזכיר עוד שני סמינרים, שגם הם ראויים להיקרא "סמינרים של טבנקין", בהם השתתפתי. היו אלה סמינר הקיבוץ המאוחד בקיץ 1937 בעין-חרוד-תל-יוסף, והסמינר השלישי בשבילי, הוא הקורס למדעי החברה, מחזור שני, באפעל ב-1960-1961. כמרכזן אני רוצה להזכיר סמינר רביעי, מיוחד במינו, עם טבנקין, שרק אני זכיתי בו. הכוונה היא לעבודתי עם טבנקין בהכנת ספריו לדפוס, וביתר דיוק לשני החלקים הראשונים של "דברים" שעליהם עבדנו יחד.

מועצת פועלי-ציון הרוסיים, וינה 1909

כאן אני מגיע לאחד הוויכוחים שבין בורוכוב לטבנקין. לא לכל הוויכוחים, על חכנם והיקפם. כל אלה מצויים לפרטיהם בספרו של מ' מינץ. כוונתי לגעת בפרשת הפרסום של דברי טבנקין בעברית, בוויכוח עם בורוכוב במועצת פועלי-ציון הרוסיים בווינה. בכרך ב' של "דברים" התפרסמו דברי טבנקין במועצת פועלי-ציון הרוסיים, שהתקיימה בווינה בספטמבר 1909. הדברים נאמרו בידיש וכאן אני רוצה לגעת בשלוש בעיות שהיו לנו בהכנת הדברים לדפוס. א. התרגום מידיש לעברית. ב. ההסבר, כלומר איך להסביר במדויק את הסוגיה הזו בכללה. ג. הדברים עצמם; בלשון ימינו - איך "לאכול" אותם. בבעיית התרגום נעזרתי באנשים יודעי דבר, כמו לויטה ודוד גוטספורט. אני רואה שמתתיהו מינץ, בספרו, השתמש בתרגום שלנו כמעט בשלמותו, פרט למלים בודדות, משמע שהתרגום הוא טוב ונאמן למקור. ביחס להערות ההסבר - טבנקין ביקש בהתחלה שיינתנו הערות הסבר, אך גם בדברים עצמם הוא רצה לעשות תיקונים פה ושם. הוא טען שבורוכוב, שרשם את הדברים, לא רשם אותם בשלמותם, אלא כפי שהיה נוהג - רק את אלה שהוא חשב להגיב עליהם, ומשום כך הם לא מדויקים ומותר לו כבעל הדברים לתקן אותם. זוכרני שהתיעצתי עם לויטה שהתנגד בתוקף לתיקונים כלשהם בטקסט. טבנקין קיבל בסוף את דעתו של לויטה. תיקונים בטקסט הוא לא עשה, אבל ביקש שתהיינה הערות הסבר מפורטות, וכך עשינו.

לעצם הענין: טבנקין טען באותה מועצה טענות שהיה בהן, במהותן, משום התנגדות לעצם הקיום של מפלגת פועלים עצמאית מיוחדת, כמו פועלי-ציון. בין היתר הוא אמר, ואני מצטט:

[--] מרכז ה"בונד" הוא שהנהיג ברחוב היהודי את הנהג להקים מפלגות בגלל כל סכסוך מפלגתי. בקרב ההמונים מתעורר עתה רצון עו להתאחד; יבנו להם התיאודיטיקאים את מבציהם כאוונטיניזם, אולם בחיים מהווה הפרולטריון מחנה מלוכד מאוחד. תהיה לנו מפלגה לוחמת אחת ולא קבוצות ספרותיות מתקוטטות ביניהן לבין עצמן [--] בוועידת קראקוב טענתי שקיומו כמפלגה נפרדת הוא טעות. הגיע הזמן לתקן טעות זו. (דברים ב', עמ' 459).

באותה מועצה, כשדובר על ההשתתפות בקונגרס הציוני, חזר על הרעיון הזה ביתר פירוט. הוא אמר, ואני שוב מצטט:

כציונים המבינים את הצורך בפעולה התישבותית-תכניתית בארץ-ישראל עלינו להשתתף בקונגרס הציוני; ויחד עם זה, כסוציאלידמוקרטים, עלינו להתאחד במפלגה אחת של כלל הפרולטריון היהודי. אין אנו צריכים להתקיים כמפלגה מיוחדת, לא בציונות ולא כסוציאליזם. גם בקונגרס הציוני וגם ב"בונד" עלינו להופיע כיחידים. בציונות עלינו להפיץ רעיונות דמוקרטיים וב"בונד" - טיטודיאליסטיים. (דברים ב', עמ' 463).

הדברים האלה, שהיו חדשים בשבילי, הפתיעו מאוד. טענתי כנגדו: הרי משמעות הדברים האלה היא חיסול מפלגת פועלי-ציון כמפלגה מיוחדת, עצמאית. מקריאת דברי בורוכוב במועצה זו התברר שגם בורוכוב טען כך כנגדו. טבנקין הסביר את דבריו אלה על רקע התקופה, ובעיקר בדבקתו בעיקרון של אחדות פועלים, שבו הוא דוגל עד היום.

כאן עלי להזכיר עוד אפיוּדה: באותו זמן, ראשית 1971, התפרסם בספר "הציונות",
כרך ב', צרור אגרות של בורוכוב לאוסישקין, שמתתיהו מינץ הביא לדפוס, עם הערות
הסבר ועם מבוא. המכתבים מתייחסים לפעולתו של בורוכוב כנגד הצעת אוגנדה ובעד
הציונות הארצישראלית. אוסישקין, שהיה מתנגד חריף לרעיון אוגנדה, הוא שגייס את
בורוכוב לפעולה זו. על כך סיפר לנו טבנקין רבות בהרצאותיו. טבנקין טען לפני, בלא
מעט מורת רוח וצער, על שבמבוא של מינץ למכתבים אלה ובהערות עליהם אין הוא,
טבנקין, נזכר כלל. שהרי לטענתו הוא היה פעיל מאוד אז בוויכוח כנגד אוגנדה והשתתף
הרבה באסיפות יחד עם בורוכוב ועם גרינבוים, שעליו מספר בורוכוב במכתביו. אלא
שהוא, טבנקין, במלחמתו כנגד אוגנדה התנגד לנימוקיהם של בורוכוב ושל גרינבוים
כאחד. הוא התנגד לבורוכוב על הפלשתיניזם הפרוגנוסטי שלו ולגרינבוים בתחום
הסוציאלי, כנגד הכלל-ציונות שלו; שכן הוא, טבנקין, כך טען, הציונות שלו היתה תמיד
ארצישראלית. עקרונית וסוציאליסטית. אי-אזכורו בכל הפרשנות ובהערות ההסבר
למכתבים אלה הטריד אותו מאוד. בכלל, היה מצטער מאוד כאשר באירועים שונים שהוא
נטל בהם חלק פעיל - בכתיבה, בזכרונות ובמאמרים - כלל אין מזכירים אותו, פשוט
מתעלמים ממנו, ועל כך עוד ידובר להלן.

בכלל, אפשר להגיד שבדבריו של טבנקין במועצה בווינה יש כמעט כל האלמנטים
המרכזיים במשנתו, כפי שהתגבשה לאחר מכן בצורה מפורשת יותר בנאומיו, בהרצאותיו
ובמאבקיו בארץ.
האלמנטים האלה הם:

א. התנגדות לתיאוריה של בורוכוב על הפרוצס הסטיכי. טבנקין כינה תפיסה זו
כפטליסטית, שפירושה אפס מעשה. הוא דגל "בתפקיד שבהכרה" לפרולטריון. בנקודה זו
ראוי להעיר שבהתנגדותו לתיאוריה של בורוכוב על הפרוצס הסטיכי אין משום התנגדות
לעליה המונית. להיפך: הוא הוכיח את פועלי-ציון על אשר הם מטילים על ההמונים
"לחכות עד אשר יבשיל התהליך הסטיכי". אני זוכר את הסבריו של טבנקין, בהרצאות
בסמינר החלוצי בווארשה ב-1930. הוא הסביר שאין כל סתירה בין המושג "חלוצים", בין
"עליה חלוצית", לבין ההמונים, לבין עליה המונית. לידו, כפי שהסביר אז, אין החלוצי
עובר לפני המחנה דוגמת ראשונים בשורה ערפית. על החלוצים לעבור בתוך המחנה,
כמשולבים בתוכו, בשורה חזיתית, אף כי יש בין החלוצים כאלה שמובילים עם השורה.
בהרצאות מאוחרות יותר בארץ אמר דברים מפורשים יותר בסוגיה זו. ואני מצטט:

*אין להעמיד את דבר החלוציות הלאומית או החלוציות הסוציאליטית כמנוגדים לעליית
המונים. הניגוד עלול להתהוות כאשר מתנגדים לחלוציות בכלל, או כאשר היא באה
במקום העם. (דברים ג', עמ' 325).*

ראוי להוסיף כי בורוכוב בסוף ימיו עשה גם הוא רביזיה בענין הפרוצס הסטיכי.
בהרצאה ב-1917 בוועידת פועלי-ציון בקייב הוא אמר:

*מעם היינו חוזרים וטוענים שהציונות הינה תהליך סטיכי. [--] וכך השארנו למעשה
את כל עבודת היצירה בידי הבורגנות. אלא שקיימים תהליכים סטיכיים מנויים
ותהליכים סטיכיים אורגניים. ואם אמרנו בעבר שהחלה ההגירה הסטיכית - לא צדקנו
[--] ובנידון היה הצדק עם הציונים [--] נסיונו בעבודת ארץ-ישראל הביאונו
למחשבות שונות לחלוטין. (הציונות ז', מאמרו של מינץ, עמ' 85-86).*

ב. ארץ-ישראליות עקרונית. היחס שלו לארץ-ישראל היה עקרוני. יחס זה תחילתו עוד
בארביטער ציוניסט, לאחר מכן בוויכוח על הצעת אוגנדה והוא הגיע לידי ביטוי מגובש
וחד בתקופה מאוחרת יותר בדבקתו בארץ-ישראל כולה ונגד כל חלוקה שהיא. זוכר אני
את הרצאותיו בסמינר הקיבוץ המאוחד ב-1937 נגד חלוקת הארץ לפי הצעת הוועדה
המלכותית של פיל, כאשר השווה את הוויכוח על ההצעה הזו אל הוויכוח על אוגנדה. כמו
בהצעת אוגנדה כך גם בהצעת החלוקה ראה משום התנכרות לרעיון הארצישראלי
ולמקומה של הארץ כולה בתפיסה הציונית. הוא טען אז כי יש להילחם נגד החלוקה כפי
שנלחמו פועלי-ציון בשעתם נגד אוגנדה.

ג. רעיון ההתישבות במשולב עם מלחמה מעמדית. צריך להודות, שעצם עקרון
ההתישבות כיסוד מרכזי אינו מופיע בדבריו במועצה זו בהדגשה הראויה לו. בנושא זה
הודה טבנקין כי טעה וטעות זו נתגלתה לו, כך אמר וכך נרשם בהערות לאותה מועצה
מפיו, כשבא לארץ. במועצה המדוברת הוא העריך בדבריו שייתכן ש"שיטת ההתישבות
הרגילה בדרך הקפיטליסטית תתגלה כרציונלית יותר". הערכה זו, כדבריו, הוכחה לו
כמופרכת ביותר עם בואו לארץ. מכאן, שבמועצה זו לא היה שותף להערכתו החיובית של
קפלנסקי את תכנית הקואופרציה של אופנהיימר, כפי שבוצעה לאחר מכן במרחביה. עם
זה, בהנמקתו את חובת ההשתתפות בקונגרס הציוני, הוא הטעים "את הצורך בפעולה
התישבותית תכניתית בארץ-ישראל".

ד. אחדות מעמדית פועלית-מקצועית. בנקודה זו הגיע לקיצוניות עד-כדי שלילת הצורך
במפלגה ציונית-פועלית עצמאית. במועצת פועלי-ציון הרוסיים בווינה הוא טען כי:

133 412
143

124
כסוציאליזם דמוקרטיים עלינו להתאחד במפלגה אחת של כלל הפולטריון היהודי. אין
אנחנו צריכים להתקיים כמפלגה מיוחדת, לא בציונות ולא כסוציאליזם. גם בקונגרס
הציוני וגם ב"בונד" עלינו להופיע כיחידים. בציונות עלינו להפיץ רעיונות דמוקרטיים
וב"בונד" - טריטוריאליסטיים (דברים ב', עמ' 463).

הדברים, אף אם נאמרו לגבי המציאות היהודית בגולה של אז, הם מפתיעים מאוד.
ואכן, הם עוררו התנגדות חריפה. בורוכוב טען כנגדו כי אם תכניתו תתגשם, יש בכך
משום חיסול מפלגת פועלי-ציון כמפלגה עצמאית. אבל, אם נביט על הדברים האלה
כשלעצמם, הרי שהם מביעים אמונה עמוקה בצורך ובאפשרות לאחדות ארגונית של
הפועלים היהודים, ללא הבדל השקפות. האחדות הפועלית היתה בשבילו ערך כשלעצמו
שזכות קיומה טבועה בה בעצמה.

האחדות העם היהודי בהגשמת הציונות. התנועה הציונית לגבי חייבת להיות
"הסתדרות-עם שבה יהיו מיוצגים כל השכבות, המפלגות והזרמים בעם היהודי". משום
כך חייב את ההשתתפות בקונגרס הציוני בניגוד לדעת הרוב, כולל בורוכוב, באותה
מועצה. הוא גם חייב את ההשתתפות של פועלי-ציון בקונגרס כלל יהודי לעניני ההגירה
היהודית, אבל לגבי עיקרו של קונגרס זה צריך להיות בדרישה של פועלי-ציון, כדבריו:
"שההגירה תרוכז בארץ-ישראל", וש"עלינו להשתמש בקונגרס ההגירה למטרות
הציוניות".

בעריכת כתבי טבנקין

מכאן אעבור לאי-אלה ענינים שהיו קשורים לעבודתי עם טבנקין בהתקנת דבריו לדפוס,
ענינים שיש להם נגיעה לנושאים שלפנינו. הספקתי לעבוד עם טבנקין בעריכת שני
הכרכים הראשונים א' ו'ב' וחלק מכרך ג' של "דברים" וכן השתתפתי בעריכת הספר
"בדרכי השליחות" בהוצאת ההסתדרות. אני רוצה בזה לגעת בכמה נקודות "התנגשות"
ביני לבינו אגב העבודה המשותפת.

א. ביחס לשלמות הארץ, או חלוקתה. המדובר בדבריו כנגד הצעת החלוקה של ועדת
פיל ב-1937 שמצויים בכרך ב' של "דברים". התנגדותו של טבנקין לחלוקת הארץ היא מן
המפורסמות שאינן זקוקות להוכחה. היא היתה התנגדות עקרונית קיצונית מוחלטת -
שלא כהתנגדותו של ברל, למשל, שהיתה מתונה יחסית ובהנמקה מדינית מעשית. לגבי
טבנקין הארץ היא אחדות טבעית אורגנית שכלל אינה ניתנת לחלוקה. ובכל-זאת, באחד
הכינוסים, ביולי 1937, בשאלת חלוקת הארץ אמר גם את הדברים הבאים:

בתחילת ההצעה הוצגה השאלה כן: אילו היו מוסרים עכשיו ליהודים מדינה טוברונית,
המשתרעת על שטח-אדמה של 14 מיליון דונם, ומרשים ליהודים להקים בה צבא-הגנה
יהודי, לבנות בה נמלים ולקלוט עליה חפשית - האם היה קם משהו מבין היהודים
ואומר: אינני מקבל מדינה זו? כי לא רק מדינה, אלא כל מה שנמסר לשלטונו העצמי,
ויהא ערכו פחות הרבה מאשר מדינה, מגביר את כוחו והוא עדיף על שלטון זר. נמלים
עצמאיים, צבא-ימין יהודי, מדינה טוברונית - האין בהם משום הגשמת החזון הציוני? אך
כיום זהו חזון בעלמא ומי שאומר לממש אותו כהצעה פוליטית טועה ומטעה. המצב
הפוליטי עתה אינו נותן יסוד להניח כי אנו עומדים ערב יצירת מדינה יהודית "טוברונית".
(דברים ב', עמ' 304 - ההדגשה במקור).

בדברים אלה יש אמנם משום שלילת הצעת החלוקה, אולם ההנמקה היא, לעניות דעתי,
מעשית פוליטית אקטואלית - חוסר אמונה בנתינתה בתנאים הפוליטיים הנתונים של אז
ולאו דוקא משום התנגדות עקרונית לעצם רעיון חלוקת הארץ. טענתי לפניו: כיצד
מתישבים דברים אלה שלו עם התנגדות עקרונית לחלוקת הארץ? ביקשתי הסבר ולא
קיבלתי תשובה שהניחה את דעתי. הוא המשיך לטעון שהיתה זו הצעה פיקטיבית.
ואני בשלי: אבל יש כאן הנחה שבתנאים מסוימים רצויים לנו כפי שמסתבר מדבריו
הנ"ל באה בחשבון החלוקה.
כאמור, לא קיבלתי תשובה מניחה את הדעת.

ג. ענין הפאריטי. מושג "הפאריטי הפוליטי" פירושו היה אז גם במפא"י וגם במפלגות
אחרות: ייצוג שוה של ערבים ויהודים בשלטון, ולא דוקא על בסיס היחס המספרי
ביניהם. בימים ההם נוצל מושג זה על-ידי מחייבי החלוקה כנימוק המוכיח שמפא"י בעצם
הסכמתה לפאריטי כאילו כבר הסכימה עקרונית לחלוקה. טבנקין אמר בענין זה:

אנו רואים את ה"פאריטי" כאמת סוציאליסטית. הניסוח "לא לשלוט ולא להשתלט" -
זו אמת גדולה במלחמה הסוציאליסטית על צורות פוליטיות קונסטיטוציוניות,
שמונעות, ולא כהכרזות בלבד, את האפשרות להשתלט. לחלק הסוציאליסטי בציונות
לא היה בניסוח ה"פאריטי" משום צביעות כשם שניסוח לייחס לנו. (דברים ב', עמ'
301-302).

124

כסוציאליזם דמוקרטיים עלינו להתאחד במפלגה אחת של כלל הפולטריין היהודי. אין אנתנו צריכים להתקיים כמפלגה מיוחדת, לא בציונות ולא כסוציאליזם. גם בקונגרס הציוני וגם ב"בונד" עלינו להופיע כיחידים. בציונות עלינו להפיץ רעיונות דמוקרטיים וב"בונד" - טריטוריאליסטיים (דברים ב', עמ' 463).

הדברים, אף אם נאמרו לגבי המציאות היהודית בגולה של אז, הם מפתיעים מאוד. ואכן, הם עוררו התנגדות חריפה. בורוכוב טען כנגדו כי אם תכניתו תתקבל, יש בכך משום חיסול מפלגת פועלי-ציון כמפלגה עצמאית. אבל, אם נביט על הדברים האלה כשלעצמם, הרי שהם מביעים אמונה עמוקה בצורך ובאפשרות לאחדות ארגונית של הפועלים היהודים, ללא הבדל השקפות. האחדות הפועלית היתה בשבילו ערך כשלעצמו שזכות קיומה טבועה בה בעצמה.

ה. אחדות העם היהודי בהגשמת הציונות. התנועה הציונית לגביו חייבת להיות "הסתדרות-עם שבה יהיו מיוצגים כל השכבות, המפלגות והזרמים בעם היהודי". משום כך חייב את ההשתתפות בקונגרס הציוני בניגוד לדעת הרוב, כולל בורוכוב, באותה מועצה. הוא גם חייב את ההשתתפות של פועלי-ציון בקונגרס כלל יהודי לעניני ההגירה היהודית, אבל לגביו עיקרו של קונגרס זה צריך להיות בדרישה של פועלי-ציון, כדבריו: "שההגירה תרוכז בארץ-ישראל", ושל"עלינו להשתמש בקונגרס ההגירה למטרות הציוניות".

בעריכת כתבי טבנקין

מכאן אעבור לאי-אלה ענינים שהיו קשורים לעבודתי עם טבנקין בהתקנת דבריו לדפוס, ענינים שיש להם נגיעה לנושאים שלפנינו. הספקתי לעבוד עם טבנקין בעריכת שני הכרכים הראשונים א' ו-ב' וחלק מדרך ג' של "דברים" וכן השתתפתי בעריכת הספר "בדרכי השליחות" בהוצאת ההסתדרות. אני רוצה בזה לגעת בכמה נקודות "התנגשות" ביני לבינו אגב העבודה המשותפת.

א. ביחס לשלמות הארץ, או חלוקתה. המדובר בדבריו כנגד הצעת החלוקה של ועדת פיל ב-1937 שמצויים בכרך ב' של "דברים". התנגדותו של טבנקין לחלוקת הארץ היא מן המפורסמות שאינן זקוקות להוכחה. היא היתה התנגדות עקרונית קיצונית מוחלטת - שלא כהתנגדותו של ברל, למשל, שהיתה מתונה יחסית ובהנמקה מדינית מעשית. לגבי טבנקין הארץ היא אחדות טבעית אורגנית שכלל אינה ניתנת לחלוקה. ובכל-זאת, באחד הכינוסים, ביולי 1937, בשאלת חלוקת הארץ אמר גם את הדברים הבאים:

בתחילת ההצעה הוצגה השאלה כך: אילו היו מוסרים עכשיו ליהודים מדינה סוברנית, המשתרעת על שטח-אדמה של 14 מיליון דונם, ומרשים ליהודים להקים בה צבא-הגנה יהודי, לבנות בה נמלים ולקלוט עליה חפשית - האם היה קם מישוה מבין היהודים ואומר: אינני מקבל מדינה זו? כי לא רק מדינה, אלא כל מה שנמסר לשלטונו העצמי, ויהא ערכו פחות הרבה מאשר מדינה, מגביר את כוחו והוא עדיף על שלטון זר. נמלים עצמאיים, צבא-מגן יהודי, מדינה סוברנית - האין בהם משום הגשמת החזון הציוני? אך כיום זהו חזון בעלמא ומי שאומר לממש אותו כהצעה פוליטית טועה ומטעה. המצב הפוליטי עתה אינו נותן יסוד להניח כי אנו עומדים ערב יצירת מדינה יהודית "סוברנית". (דברים ב', עמ' 304 - ההדגשה במקור).

בדברים אלה יש אמנם משום שלילת הצעת החלוקה, אולם ההנמקה היא, לעניות דעתי, מעשית פוליטית אקטואלית - חוסר אמונה בנתינתה כתנאים הפוליטיים הנתונים של אז ולא דוקא משום התנגדות עקרונית לעצם רעיון חלוקת הארץ. טענתי לפניו: כיצד מתישבים דברים אלה שלו עם התנגדות עקרונית לחלוקת הארץ? ביקשתי הסבר ולא קיבלתי תשובה שהניחה את דעתי. הוא המשיך לטעון שהיתה זו הצעה פיקטיבית. ואני בשלי: אבל יש כאן הנחה שכתנאים מסוימים רצויים לנו כפי שמסתבר מדבריו הנ"ל באה בחשבון החלוקה. כאמור, לא קיבלתי תשובה מניחה את הדעת.

ב. ענין הפאריתי. מושג "הפאריתי הפוליטי" פירושו היה אז גם במפא"י וגם במפלגות אחרות: ייצוג שוה של ערבים ויהודים בשלטון, ולא דוקא על בסיס היחס המספרי ביניהם. בימים ההם נוצל מושג זה על-ידי מחייבי החלוקה כנימוק המוכיח שמפא"י בעצם הסכמתה לפאריתי כאילו כבר הסכימה עקרונית לחלוקה. טבנקין אמר בענין זה:

אנו רואים את ה"פאריתי" כאמת סוציאליסטית. הניסוח "לא לשלוט ולא להשתלט" - זו אמת גדולה במלחמה הסוציאליסטית על צורות פוליטיות קונסטיטוציוניות, שמונעות, ולא כהכרזות בלבד, את האפשרות להשתלט. לחלק הסוציאליסטי בציונות לא היה בניסוח ה"פאריתי" משום צביעות כשם שניסו לייחס לנו. (דברים ב', עמ' 301-302).

125

למקרא דברים אלה הקשייתי לפניו בערך כך: הרי הפאריטי אומרת חלוקת השלטון הצי-חצי, איך יתואר הדבר במדינה יהודית בעלת רוב יהודי מכריע, כמו זו שאנו דוגלים בה - תגובתו הראשונה היתה, שהוא לא אמר את הדברים האלה, שהפרוטוקוליסטיות שרשמו את דבריו לא רשמו אותם כראוי, שלא הבינו אותו, וכו'. טענתי שכך כתוב גם בסטנוגרמות והדברים הודפסו וכו'. בן-גוריון, שגם הוא עשה שימוש במושג הפאריטי כפתרון לשאלת השלטון בארץ, היה עונה למקשים ולמסתייגים בנושא זה, בעיקר מצד הימין הציוני, שהכוונה היא, ואני מצטט, ל"נציגות פאריטטית של יהודים וערבים במוסדות השלטון לתקופת המנדט". (במערכה, כרך א', עמ' 141-142). ואיננו שייך לדבריו ל"כבשונה של הציונות", כלומר, לעת כינונה של המדינה היהודית. טבנקין ניסה לטעון שגם דברי בן-גוריון בנושא זה אינם מדויקים ("הוא לא אמר כך"). לאחר שעין שוב בסטנוגרמות ובדברי בן-גוריון, כפי שהופיעו בספרו "במערכה" קיבל, אמנם בהיסוס רב, את גרסתו של בן-גוריון, שהכוונה היא "שוויון בשלטון לתקופת המנדט", ולא כצורת שלטון לעת מדינה יהודית עצמאית. וכך אמנם מוסבר הענין בהערה שבספר (דברים ב', עמ' 301).

ג. על גניזה ועל סילופים. על דברים משלו שסולפו ועל דברים שנגנזו היה מיצר מאוד. זכורני, פעם אחת היה לנו מעין דין-ודברים ביחס למשפט אחד בדבריו, שהיה סתום ולא מובן; ומכיון שהדברים טרם היו בדפוס (שכן דברים שכבר היו בדפוס היה נזהר מאוד שלא לתקן או לשנות) - ולא עלה בידי לברר את מובנם ממקורות אחרים, העזתי להגיד לו כי אולי במקרה זה מוטב למחוק את המשפט כולו, מאשר לתת אותו סתום ולא מוסבר בהערות. בתגובה לכך הזדקף מכורסתו, פנה אלי בשתי עינים וזעק לעומתי: "לא תמחקו אותי, אתה שומעני! לא תמחקו אותי!" הייתי נרגש וממש מפוחד. לאחר דקות ספורות של ישיבת דומיה פנה אלי בדברי התנצלות תוך הצטדקות שאשם בכך מצב בריאותו...

בפי רבים ובכתבי רבים הואשם טבנקין כפלגנות. נואמים וכתבנים, מן היושבים ראשונה בשורה ועד ליושבי הספסלים האחוריים, שיננו וחזרו ושיננו שטבנקין הוא שפילג את התנועה. האשמה זו כל כך העמיקה בהכרת רבים, עד שייחסו לטבנקין מעשי פלגנות גם במקרים בהם היה פחות מעורב מאחרים - וזאת גם על-פי עדותם של הנוגעים בדבר עצמם. דוגמא לכך - הפילוג הראשון בגדוד העבודה (חלקת עין-חרוד-תל-יוסף). בפילוג ההוא שימש שלמה לביא בכחינת גורם ראשון להתחלת הסכסוך שהביא לפילוג. הוא עצמו מספר על כך בספרו "מגילתי בעין-חרוד". לביא כתב בספרו בפירוש שאת

המכתב המפורסם כתב על דעת עצמו ללא ידיעת טבנקין; וכשנודע הדבר לטבנקין, הוא הביע את מורת רוחו. והנה, בעבודת מחקר על גדוד העבודה, שהתפרסמה בשנת 1970, מוכתר טבנקין כפלגן של גדוד העבודה.

בקשר לפילוג זה סיפר טבנקין אפיזודה, והנה היא: לעת הכנת כתבי אליהו גולומב לדפוס, בספר "חביון עוז", הגיעה לטבנקין הידיעה שבספר זה יתפרסמו גם מכתבים של גולומב, שבאחד מהם מואשם טבנקין כי גם הוא אחראי למעשים שגרמו לפילוג. טבנקין ביקש מן האחראים להופעת הספר שתינתן בשולי המכתב הזה הערה שתצטט את ספרו של לביא על יחסו השלילי של טבנקין למכתב לביא ועל הנויפה שקיבל ממנו לביא על כך. רק זאת ביקש ולא עוד - הערה קטנה בשוליים. ואמנם, הובטח לו שבקשתו זו תקוים, אבל היא לא נתקיימה. ההערה המבוקשת לא ניתנה. טבנקין שיער שהיתה התערבות מצד גורמים מסוימים, שמנעה את פרסום ההערה.

ועוד - כאשר הוכן קובץ דברי חברים על ברל כצנלסון לאחר מותו, היה מי שהעיר לעורכי הספר על הרצאת הערכה מקיפה שהרצה טבנקין לאחר מותו של ברל באחת ממועצות הקיבוץ המאוחד. ההערה לוותה בהצעה כי ראוי שההרצאה תיכלל בספר זה. הדבר לא נעשה.

בשנות השישים הופיע ספר בשני כרכים על העליה השלישית - קבצי מאמרים וזכרונות. בנושא זה ידוע מאמרו של טבנקין "דרך לממשיכים" - עשרים שנה לגדוד העבודה. דברי טבנקין לא הוכנסו לקבצים כאילו לא היה לו כל שיח ושיג עם העליה השלישית ועם גדוד העבודה.

עדיין זכורה גם ההאשמה, שחזרה ונשנתה בכתב ובעל-פה על טבנקין שיעץ או הורה אחרי מלחמת השחרור למפקדים בצה"ל, חברי הקיבוץ המאוחד ואנשי אחדות-העבודה, שיעזבו את צה"ל. טבנקין הכחיש את הדבר במכתב חד-משמעי בעיתונות. הדבר לא הועיל. האשמה זו המשיכה להתהלך.

היו עוד דברים שציערו אותו. אחד מהם: הערכתו החיובית לעילא בעבר את ברית-המועצות. לפעמים, כאשר היינו נוגעים בנושא הזה היה שוקע בהרהורים ומפטיר דברים שהיו בהם מעין מבוכה וצער. הוא היה או פסימי מאוד בקשר ליחסם של הסובייטים ליהודים ולישראל. היה אומר: הרוסים מסוגלים כיום לעשות ליהודים את הרע ביותר. באותה מידה לא שם מבטחו באמריקאים. גם הם עלולים לבגוד בנו. על-כן עלינו תמיד לסמוך על עצמנו, לא לתת שירמו אותנו.

ועוד: היה זהוהו ומצטעו על שבשנות השלושים היה מאפין את הרביוניסטים כפאשיזם יהודי. היה מעיר שהגדרתו זו של הרביוניזם כיום אינה תופסת עוד. כיום, לאחר כל מה שעולל הפאשיזם העולמי ובעלי בריתו ליהודים, אין לנקוט לגבי הרביוניסטים ויורשיהם ב"חרות" בתואר זה.

לעיתים קרובות היה מביע את צעריו על שאינו ערוך להעלאת דבריו על הכתב בידי עצמו. דבריו שנערכו בידי אחרים לא תמיד הוגשו לפניו לבדיקה, וגם כאשר עיין בהם לא תמיד היה מרוצה. היה נדמה לו שהם אינם מבטאים את מה שבאמת רצה לבטא. היה מיצר מאוד על חוסר יכלתו לכתוב את מחשבות עצמו. פעם התבטא: "על כך הרבה יש לי למסור, לומר, אבל איך עושים את זה?" צערו היה גדול גם על שנותק מעבודה פיסית. הוא לא הרבה לדבר בזה. אבל לאחר הערה פה ושם היה שוקע בהרהורים.

מראשיתה של תנועת הפועלים היה טבנקין, באישיותו, הגותו ופעלו מן השלישיה הידועה: בן-גוריון, ברל והוא - מאנשי ההגות ומורי הדרך המרכזיים שעיצבו את דמותה ואת דרכה של התנועה והישוב היהודי בארץ. אך מאז סוף שנות השלושים נמצא מותקף, מסולף ונגזז. כאן יש לציין את זכותה של אניטה שפירא, שאגב עבודתה על הביוגרפיה של ברל גילתה לרבים גם את טבנקין כאחד מן החבורה הקובעת והמדריכה. לא ייפלא, איפוא, אם אחד ממבקרי ספרה של אניטה על ברל כותב ב"דבר" כך:

אחד האנשים שדמותם מרחפת בין דפי הביוגרפיות של ברל ושל בן-גוריון, הוא יצחק טבנקין. מתברר שמי שנחשב למנהיג ולמורה דרך שאין מערעדים אחר עמדותיו כחוג צר של מעריצים ותלמידים בלבד, היה למעשה איבר חשוב ושוההערך בשלישיה - ברל, בן-גוריון, טבנקין - שעיצבה את דרכה של תנועת העבודה. היחסים האישיים בין השלושה, אף הם פרק מרתק שעשוי לעניין כל ביוגרף. עתה יותר מאי-פעם מורגש הצורך בביוגרפיה מקיפה ומהימנה של אישיות מורכבת זו. (אלי שאלתיאל, "דבר", 28.9.1981).

אכן, קיים צורך רב בביוגרפיה כזו, בדומה לאלה שנכתבו ונכתבות על ברל ועל בן-גוריון.

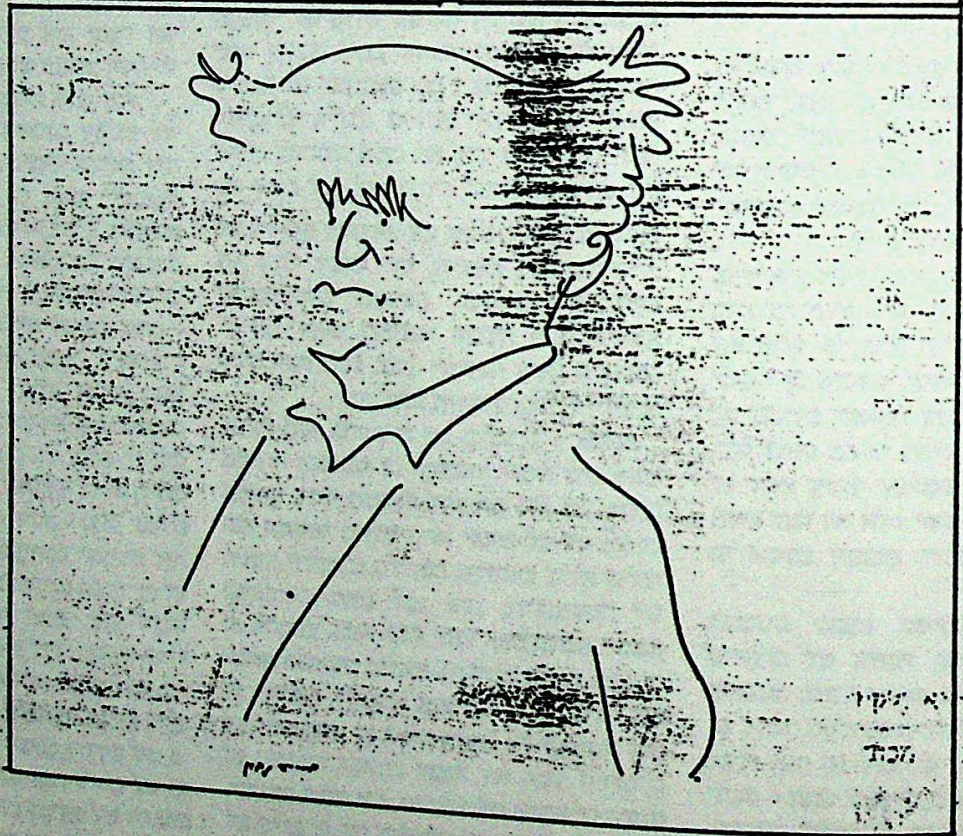
• שלמה לביא כתב למרכז התקלאי הוודיע שהוא מסיר מעצמו כל אחריות בעד כספי משק עין-חרוד וזאת משום שהכספים שהוקצבו לצורך ההתישבות בעין-חרוד נכנסו לקופה המשותפת של הגדוד ונעשה בהם שימוש שלא לצרכי ההתישבות.

מקורות

היהודי בארץ-ישראל, ז', עורך: גדליה יוגב, בהוצאת אוניברסיטת תל-אביב והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב תשמ"ב.
מתחיהו מינץ, חבר ויריב - יצחק טבנקין במפלגת פועלי-ציון 1905-1912, בהוצאת יד טבנקין והוצאת הקיבוץ המאוחד, תל-אביב 1986.
שלמה לביא, מגילתי בעין חרוד, הוצאת עם עובד, תש"ז.
דוד בן-גוריון, במערכה, א', הוצאת עם עובד, 1957.

יצחק טבנקין, דברים, כרך שני (1935-1939), הוצ' את הקיבוץ המאוחד, תל-אביב 1972. כינס, ליווה בהערות והביא לדפוס: אריה פיאלקוב, סייע בהבאה לבית-הדפוס: ש' אבן-שושן.
יצחק טבנקין, דברים, כרך שלישי (1940-1945), הוצאת הקיבוץ המאוחד ויד טבנקין, תל-אביב 1974. כינס, ליווה בהערות והתקין לדפוס: אריה פיאלקוב, סייע בהתקנה לדפוס: ש' אבן-שושן.
הציונות, מאסף לתולדות התנועה הציונית והישוב

197x

הרשומים: אריה נבון, משה ברנשטיין

148
1990 2-1
הספון
כך נ' 2

פועלי ארץ-ישראל כדוגמת הקומוניזם הסובייטי; וכר וכר. המובאות להוכחות נלקחו אמנם מספר רי ברגוריון לבדם, אולם בדרך הגוירה השוה הקל וחומה, ההשערה והדמיון, ושאר מידות שהתורה מדדשת בהן, מיוחסות אותן דעות ללא כל הסתייגות גם לטבנקין. כך קובע המאמר באופן חד-משמעי ומי יעו להפריך אמיתות מבית-מדרשו של המחקר המדעי?

כשמדובר בברגוריון, בטבנקין וביחסם למהפכת אוקטובר ראוי להעלות מן הזיכרון סיפור קטן, מפי ראובן כהן (ויינה) ד"ל. ראובן כהן, חבר עיתון חרוז מראשית בואו לארץ ב-1924, חי ברוסיה בימי המהפכה ולאחריה והיה חבר צ.ס.

איש המחחרת הציונית. הוא נאסר וגורש בשל פעילותו הציונית וכרוז אנשי צ.ס. היתה לו ביקורת חריפה על המשטר הסובייטי. כאשר ביקר ברגוריון במוסקבה, ב-1923, הביע וינה בפניו את תמיהתו הגדולה למשמע דעותיו הגלגלות על המהפכה, המשטר הסובייטי וכר. באותה שיחה שאל וינה את ברגוריון: האם יש בארץ-ישראל עוד אנשים החושבים כמון בנושאים אלה? כן, ענה ברגוריון, יצחק טבנקין חושב כך. והנה, בבואו לארץ נפגש וינה לשיחה עם טבנקין ובשיחה זו ידונו גם שאלת היחס למהפכה ברוסיה. בתשובה לשאלתו של וינה כבר טבנקין מכול וכול בדברי ברגוריון והביע את דעתו הוא בנושא - דעה שהיתה שנה לילדותיו מדעתו של ברגוריון.

זקור השני שממנו שואב המאמר את דעותיו של טבנקין בנושא בשנות העשרים והשלושים הוא אליעזר ליבנשטיין. המחברת מדה אבנם שטבנקין עצמו לא כתב באותה תקופה על השאלות הללו, אולם ליבנשטיין, שהיה קרוב לטבנקין (עמ' 266), כתב מאמר הערצה נלהב על לנין (קונטרס ל, ניסן תרפ"ה) לאחר מותו ואז - כתוב במאמר שלפנינו: "דומה שהשקפתו של ליבנשטיין ביטאה את דעתו של טבנקין" (עמ' 267). מענין הדבר שהמאמר המייחס דעות לאנשים תוך הסתמכות על מקורבים וכר אינו נוהג כך ביחס לברל. הנה, למשל, נחמן סירקין, שהיה, כידוע - והדבר מובלט גם במאמר לפנינו נו (עמ' 270) - חסיד נלהב של מהפכת אוקטובר ושל המשטר בברית-המועצות. סירקין אף כתב על כך הרבה ובהתלהבות גדולה גם ב"קונטרס" שברל ערך. (ראה חוברת "קונטרס" משנת 1919-1920). ברל ראה בסירקין את מורו ורבו, וכך אף התייחס אליו בדבריו ובכתביו. האם היה עולה בדעת המחברת לכתוב שידומה שהשקפתו של סירקין בנושא המדובר היתה גם השקפתו של ברל? ראוי גם להעיר שברל, כעורך את מאמריו של סירקין ב"קונטרס", לא הגיב בו ולא העיר אף פעם ברישמה כלשהי על המאמרים הגלגלים של סירקין. אין גם בכתובים תגובה כלשהי של ברל על התלהבותו של ברגוריון מן המשטר הסובייטי. יתרה מזאת: בוועידה החסיד שית של ההסתדרות ב-1942 אף הרים ברל על נס את ביקורו של ברגוריון בברית-המועצות. (כתבי ברל, כרך ה', עמ' 70).

ביחס לטבנקין ראוי להוסיף שהוא, כידוע, לא היה גיל כבתיה: דברים שאמר במסיבת ציבורית שונות נשמעו מפיו בידי אחרים. דביו, שנערכו והותקנו לדפוס בידי אחרים, לא תמיד גרמו לו נחת. על הרבה מדבריו, שהתפרסמו בעיתונות ובכתבי-עת שונים, ולאחר מכן בספריו (כרכי "דברים"), עבר בטרם פרסומם ואלה עומדים לרשות הרבים לבדיקה, לעיון, לציטוט וכר. אבל יותר ממה שהתפרסם בדפוס מצוי

מהפכת אוקטובר והיה חסידו המושבע של לנין (עמ' 263 ואילך); דבק בדפוסי המחשבה ונהגי הפעולה הבולשביקיים; ביקש לחקות את הריאליזם המקיאבליסטי שאפץ את לנין (עמ' 272); כלנין היה נכון "לקבל הכרעות מהפכניות שאינן מחושבות ביכולת האנושית ובסבל האנושי הנובע מהן" (עמ' 288); "התחיד בתכנית רחבת-מחוף שלא התבסס על תשתית מוצקה של ריאליזם" (עמ' 288); השקפתו הסוציאליסטית היתה מונוליתית (עמ' 260); התאפץ באדישות אידיאלוגית (עמ' 274); "בנה בהסתדרות מסגרת ממושמת, היררכית שאופיה הסוציאליסטי התבטא לא בשוויון בין החברים, אלא במדרג הכלל על מצעני הייצור וההליכו - סוציאליזם אטטיסטי" (עמ' 287); גם השקפתו על בנין המדינה, ההסתדרות והמפלגה יונקות מדפוסי ארגון בולשביקים (עמ' 288); הוא "שרטט דגם של מפלגה, שיש לה מדינה" (עמ' 198).

ב. תיאור זה של הדמות מעלה המאמר כל מיני האשמות ושגינות של ברגוריון. בהנהגתו "נחנעה ההסתדרות מלצאת להפגנה על רצח מנהיגי היבנה אלתר וטהרלך בברית-המועצות" בראשית מלחמת העולם השנייה; הוא "רדף באף ובזימה את חברי ההסתדרות שנחש"ו בקומוניזם ומנע מהם עבודה וחסי" (עמ' 273); הוא היה בין שלושה צירים של "אחדות העבודה" לקונגרס הציוני בבול (1927) אשר הביעו "יחידים מכל באי הקונגרס, נגד הצהרת מחאה על רדיפת הציונים בברית-המועצות" (עמ' 271) ועוד בזה את מורת-דוחו של ביליין סון באין כל אזכור ליחסו של ברל בענין זה; באוקטובר 1941 נפגש עם מאיסקי, שגרירה של ברית-המועצות בלונדון, כדי להציג לפניו את ענינה של התנועה הציונית בארץ-ישראל ובהחלטות זו הצהיר "שייתכן שאין בברית-המועצות בעיה יהודית" (עמ' 272) ועוד כהנה וכהנה - האשמות שונות ומשונות.

בקיצור - ברגוריון אין בו מתום; שום נקודת זכות; כולו חיקוי והעתקה מן המהפכה הרוסית ומלנין. גם את התכנית להקמת מעין קומונה כללית של כל פועלי ארץ-ישראל, שאותה הגה ועליה נלחם באחדות העבודה ובוועידה השנייה של ההסתדרות, הוא נטל מאת הקומוניזם הצבאי הבולשביקי (עמ' 263-264). למקרא כל הדברים האלה מזדקרת מאליה השאלה: ואיפה היה ברל? ברל, שמקומו ומעמדו בהסתדרות היה דומיננטי לא פחות, ואולי אף יותר, מזה של ברגוריון? למה אין אזכור במאמר שלפנינו על תגובה כלשהיא שלו? אמנם, לפי עדות המאמר, ראה ברל "צד חיובי" בהצעתו של ברגוריון על הקומונה הכללית של פועלי ארץ-ישראל, אף שלא התלהב ממנה (עמ' 264), אבל הביקורת המוחצת במאמר היא כולה על ברגוריון.

צמד לברגוריון בהשקפתו הבולשביקיות הוא "כמובן" טבנקין. אך טבנקין לא היה גיל בכתיבה, ובדברים שדיבר בשנות העשרים והשלושים ושהתפרסמו בכתבי-עת של התקופה "קונטרס" ו"מבנים", "דבר" ועוד - אין לו התייחסות למהפכת אוקטובר, ללנין וכר - אז מה עושים? מצמידים אותו ממש כאח תאום מדויק אל שניים: אל ברגוריון וגם אל ליבנשטיין (לכנה). ברגוריון וטבנקין מופיעים איפוא במאמר ממש כזוג יוונים. שניהם חסידים מהפכת אוקטובר שניהם מעריצי לנין; שניהם דבקים בקומוניזם הצבאי; שניהם חותרים לקומונה כללית של

מתוך קבוצת המאמרים המתפרסמים בספרה החדש של אניטה שפירא "ההליכה על קו האופק". מעורר סקרנות מיוחדת המאמר הדין בשלושת האישים המפורסמים: דוד ברגוריון, ברל כצנלסון ויצחק טבנקין וביחסם למהפכת אוקטובר (עמ' 258-292) - סקרנות עם אתגר בצידה, לברל, לבדוק ולבחון, אם לא את כולו בכל פרטיו הקדוקי - לפחות את עיקדי קביעו תו. ייאמר מיד: המאמר שמדובר בו לקוי, כפי שיוסבר להלן, בדעות קדומות שקובעות מראש את ההערכה לכל אחד מן השלושה; בחוסר הבחנה בין דברים גלויים שנתפרסמו בדפוס לבין דברים כתובים שנשארו גנוזים ולא נתפרסמו; בהסתמכות שופעת על הדברים הגנוזים ובהתעלמות מכוונת מן הדברים הגלויים שבספריים; בחוסר קריטריון אחיד לבני מסגרת החמן הניתנת לבחינה של כל אחד מן השלושה; בבחירה סלקטיבית של קטעים ומובאות "נחוחות" ובכפיחה מרדעת או בלתי מודעת על מובאות "לא נחוחות"; בסתירות רבות בקביעת דעה • אניטה שפירא, ההליכה על קו האופק, ספרי אופקים - עם עובד תשמ"ט, 419 עמ'.

ההשקפות של כל אחד מן השלושה; בהבלטת יגודי השקפות במקום שאינם אצל האחד ובהתעלמות מניגודים דומים אצל האחר. ביקצור - המאמר חוק מלהיות אובייקטיבי כפי שמחייב הנושא, וכפי שמחייב מאמר המתיימר להיות מעין סיכום של מחקר מדעי. כאמור, המאמר עוסק בשלושת האישים, שהם ממנהיגי המרכזיים של תנועת העבודה; אישים שעיצבו את דרכה והטביעו עליה את חותמם ביצירתה ובעולתה. בשניים מן השלר שה: ברגוריון וברל, עוסק המאמר ביחסם אל הנושא המדובר בכל תקופת חייהם ואילו לבני השלישי, טבנקין, אין המאמר עוסק אלא עד שנות הארבעים; ואין לשער שלא היו לנגד עיניה של מחברת-המאמר דברי טבנקין בנושא זה בשנות חייו האחרונות. שאל בסיסם וקבעו מסקנות המחברת, אינם אחידים. דמותו של ברגוריון בנויה מחמרים הלוקחים מדברי עצמו: מספרים שהוא עצמו כתב, ערך והגיה ובחלקם הגדול גם ראו אור בחייו. החומר על ברל גם הוא נלקח מדברים שבכתב, אולם בעלי אופי שונה - מכתבים, קטעי יומן, רשימות אקראיות וכדומה, שמדך הטבעי לא נועדו לפרסום והם נתפרסמו לאחר מותו וכמובן ללא כל הוכחה להסתמכות או לאישורו. ובאשר לטבנקין - רבים מן הדברים שכתבו עליו באותו מאמר אינם מבוססים על דברים והתבטאויות משלו עצמו שראו אור בדפוס, אלא על כל מיני מניפולציות וספקולציות אשר יותר מכול מאפץ אותם הפלפל התלמד.

עם ברגוריון, אין כל בעיה. הכותבת מסתמכת על מאמרים שהוא עצמו כתב וערך, ומתוכם היא מגישה לנו מובאות ופסקים "מלוא חפניים", המעידים על האשקפותיו ודעותיו בנושא המדובר בכל תקופות חייו. מכל אלה עולה דמות בולשביקית למופת: השקפותיו, אופי התנהגותו, דרכי פעולתו וכר. הכול, הכול מענין חושב של בולשביקי. הוא העריץ את

להאמין כי המשטר הסוביטי בהנהגת סטלין מסוגל לכל רע שבעולם. דברים מפורשים בנושא זה מצויים בדבריו בתקופה היא (דברים, כרך שביעי, עמ' 81-86; 93-96).

על התקופה הזאת פסח המאמר אם במתכוון ואם מתוך הסתתרת לא מקרית, והיא נעלמה מקו האופק - נעלמה והיתה כלא היתה.

במאמר חזרת ונשנית הקביעה כי "תפישתו [של טבנקין], שהיתה במידה רבה התפישה המקורית של 'אחדות העבודה'" (עמ' 275).

קביעה זו, כשהיא באה בסמוך לשלילה טוטלית של דרכו ושל תפישתו של טבנקין בתנועת הפועלים הארץ-ישראלית, פירושה שלילת 'קרי יסוד של תנועת העבודה כולה, שהי

אחדות העבודה ההיסטורית היתה להלכה ולמעשה, עם ברל כצלוסון במרכזה, הגורם הדומיננטי בהתנויית הדרך של תנועת העבודה כולה. ערך ההתייבות, שהוא עיקר מהותה של

המהפכה היהודית בארץ-ישראל, מכיון שאין לממשו בדרך של אקט מהפכני, הרי הוא סותר, על-פי המאמר, את המהות של המהפכה לגבי

המעשה ההתייבותי במציאות הארץ-ישראלית. המושג "פרוצס מהפכני", שהיה טבנקין משתמש בו בהגדרת המעשה ההתייבותי היהודי

בארץ, נתפס במאמר כמושג שיש בו דבר והיפך בו, שיש לשלול אותו מכול וכול (עמ' 275). חידוש גדול עולה מן המאמר לגבי דרכו הבסיסית של תנועת העבודה והוא, כי קיים ניגוד בין

מפעל הקולוניאליזם (כך מוגדרת שם ההתייבות) ובין הגשמת הסוציאליזם (עמ' 276). אלא שהניגוד, אם הוא ניגוד, הוא לאו דוקא של טבנקין לבדו אלא, כמנוסח במאמר, של התנועה כולה והוא מתייבש אצל טבנקין, כלשון המאמר

"באחזעו הדוגמא הסוביטית" (עמ' 276). וכיצד הוא מתייבש, לא אצל טבנקין, אלא בתנור עה בכלל? משתמע מן המאמר שהוא אינו מתייבש; מעין "סתירה טרגית". ובכן, יש לנו, איפוא, ניגוד אחד שחבוי בעצם המושג "תהליך

מהפכני" ועוד ניגוד בין החתירה "להגשמת מפעל הקולוניאליזם הציוני בארץ-ישראל, ובו בזמן גם להגשמת הסוציאליזם" (עמ' 276).

ההשקפה המתהלכת במאמר היא שתהליך מהפכני הוא מושג שאינו כלל בנמצא משום שאינו "לוגי", שהוא דבר והיפוכו. האמנם? וכי לא קיים מושג כמו למשל "מהפכה מתמדת"? האם המהפכה היא בכחיות "ובנו וגמורנו"? בכל אופן עובדה היא שהציונות, בעיקר בביטוייה ההתייבותי לגבי היהודי העולה לארץ, היא

מהפכה גופנית, נפשית, תרבותית, וכו', והיא לא חד-פעמית, לא של יום ולא של חודש ושנה; וזוהי מהפכה מתמדת, יום-יומית, המשכית זמן רב, כתהליך שהוא ממש תהליך מהפכני. מסתבר שהלוגיקה הקיימת במציאות הארץ-ישראלית חזקה יותר מן התיאוריה של "השלמות הלוגית", המופגנת במאמר.

על-פי המאמר - הניגוד שבין מפעל הקולוניאליזם ובין הגשמת הסוציאליזם אינו מתייבש, איפוא. הוא קיים מקדמת דנא. בתפישתה הרעיונית של א' שפירא הוא נתגלה עוד לפני עשרים שנה, במאמרה על דגרו העבודה. שם ("בדרך", אוגוסט 1969, חוב' ג, עמ' 112) מונה אותו "ניגוד" בשם "דואליזם אימננטי".

גם במאמר זה מוקעים ערכים ציוניים מקובלים בתנועת העבודה כ"תערובת מושגים" (עמ' 277). כך נראית במאמר הציונות הסוציאליסטית ככללה, בעיקר בשל תכנה ההתייבותי. ואין זו תפישה מקורית במיוחד. זו התפישה המשותפת לימין הציוני - "שעטנו" הם קראו לזה - ולתנועה הקומוניסטית (עד היום?). הנה

בדרך "דיאלקטית" כלשהי, אולי שלא

ההגדרה למהות הקומונה בנוסחה: "מכל אחד לפי יכולתו וכו'" היא הגדרה מרקסיסטית, רחמנא לצלן, והיא מקובלת בכל התנועות הקיבוציות להגדרת מהות הקיבוץ. אולי זו הגדרה שאינה תואמת את רוח המאמר שלפנינו ועל כן אולי היא משמשת סיבה נוספת לחוסר

האחדה המופגן במאמר כלפי הקיבוץ. ואמנם, בתקופה מאוחרת יותר, כשנוכח טבנקין לדעת שהמונחים "קומונה", "קומוניסטי" עולים להטעות, חזר בו ואמר: "הסוציאליזם שלנו הוא חלוצי-התיישבותי ואין להגדיר את תנועתנו הציונית-הסוציאליסטית כקומוניסטית. ומדוע? מפני שהבולשביזם השתלט על מונח זה והוא משתמש בו כבסיסן החדה עם הדוקטרינה של דיקטטורת הפרולטריון, של המיעוט, כדרך יחידה להגשמת הסוציאליזם

הרי תכנו הוא לא הגדרה של אקט תפיסת השלטון, אלא כהגדרת יחסי חברה ואדם ללא קנין פרטי" (- - -) מבחינת המינוח יש להגדיר את שאיפת האדם להקמת חברה נטולת-מעמדות, ואת המאבק לכינונה בשם קומוניזם, כהגדרה סוציולוגית-חברתית ולא כמשמעות המפלגתית-פוליטית." (דברים, כרך ששי, עמ' 19-18).

הדברים ברורים ובהירים; אך החוקרת לא הגיעה אליהם, כנראה, שכן, המאמר שלפנינו אינו עוסק בשנות חייו המאוחרות של טבנקין. לשיא הסילוף הגיע המאמר בדברים הבאים: "משפלה גרמניה לברית-המועצות, נסחפה ארץ-ישראל העובדת בגל התפעלות מעמידת הגבורה הסוביטית" (- - -) זו שימשה הצדקה בדיעבד לטבנקין ולחבריו לכל פשעי רוסיה המהפכנית למן הטרור, דרך הקולקטיביזציה וחשפטי המהפכניים וכו' וכו' (עמ' 285). קביעה זו היא ממש עיללה זדונית; ואין לתמוה על כי אין לגביה הסתמכות על מקור כלשהו או על מראה מקום. נא לשים לב לניסוח ה"מתוחכם": המשפט מתחיל בהתקפה כוללת על "ארץ-ישראל העובדת" ומסתיים ב"טבנקין וחבריו"; מעין "פתח בכד וסיים בחבית" התלמודי.

באמירות מסוג זה משופע המאמר לכל ארכו. אמנם נכון - האהדה לברית-המועצות גברה בכל שכבות הישוב בשנות מלחמת העולם השנייה ואחריה - כאשר ברית-המועצות עמדה בברית הדוקה עם בעלות הברית במלחמה נגד גרמניה הנאצית; כאשר היא הצילה אלפי פליטים יהודים; ומאוחר יותר - כאשר היו תמכה באופן אקטיבי, גם בנשק, בהקמתה שי

מדינת ישראל. אהדה זו באה לידי ביטוי בהזו שה רבה, עד כדי אמירות צורמות, גם בדבר טבנקין. התבטאויות שגויות וטעויות בהערכה רבות מהן בעיקר בשל דיס-אינפורמציה, היו גם אצל טבנקין וגם אצל אישים אחרים. מי חכם ולא יטעה? ומי גאון ולא יטעה? בשם המאמר עצמו נקבע כי "טבנקין היה נחשב מודע לעיוותי המשטר ולא פנה לו שטות של ספקות. בעת משפטי ה"היהודים" ב-1938 הביע את אכזבתו מן המהפכה האוכלת את בניה" (עמ' 278); ואכזבתו גברה ביתר עוצמה במשך השנים.

בראשית שנות החמישים נרתם טבנקין למאבק חריף בתוך מפ"ם, שהיה חבר בה, נגד אימוצה של תורת המרקסיזם-לניניזם כפרוגרמה שלה ונגד דוקטרינת "ההשתלבות", שרובה של מפ"ם היה נגוע בה. וכוזר מאבקו הבלתי מתפשר נגד "משפט פראג" ועלילת הרופאים. שינוי הערכתו את ברית-המועצות עלה משלב לשלב ועד לשלילה ולהוקעה הגיע - החל ממלחמת סיני ובהמשך, במלחמת ששת הימים ולאחריה עם הפלישה לציפוסלובקיה וכו'. הוא החל

בערימות של הרצאות, רשימות וכו', שנרשמו בידו כל מי שהזדמן לשמוע אותו. מובן מאליו שטבנקין לא עבר על כל החומר הזה וגם כשע"ב, הוא טען לעיתים קרובות שהדברים לא נרשמו כנתינתם, ובחלקם לא הובנו כראוי, סולפו וכדומה. ספק רב אם רשימות מסוג זה יכולות לשמש מקור מוסמך להבנת דעותיו והשקפותיו, בניסוחים המיוחדים שלו. מה שראוי ומוסמך הם הדברים שראו אור בדפוס אחרי שעברו את הביקורת שלו - אלה הדברים שלאחר מכן קובצו בספריו.

בדיון על השקפותיו של טבנקין בנושא המדבר בר מסתמך המאמר על ערך "מקור", והמקור הוא המונח "התיישבות קומוניסטית" - מונח שטבנקין היה משתמש בו להגדרת ההתיישבות הקיבוצית. במאמר שלפנינו מתיחסת המחברת למונח זה כך: "הוא [טבנקין] התעקש לקרוא לתנועת ההתיישבות שלו 'תנועה קומוניסטית'" (עמ' 265). ובמקום אחר באותו עמוד: "תנועתו הקומוניסטית של טבנקין". קביעות אלה, כשהן באות במשמעות שלילית, לשם מה הן באות?

האם כדי להוכיח, כמנוסח במאמר, כי "זוהי הנקודה, שבה מצטלב, לדידו, גורלה של ברית-המועצות עם גורלו של הקיבוץ הגדול"? (עמ' 265). משתמע מכאן, כי המאמר מייחס למונח "קומוניסטית" בהקשר זה מובן אידיאולוגי-פוליטי; והרי זו קביעה שהיא מופרכת מיסודה, שהרי טבנקין עצמו, בהרצאתו על הקבוצה והקיבוץ בוועידה הרביעית של אחדות העבודה, שעליה מסתמך המאמר, אומר בפירושו: "כוונתי לצורת זרים ועבודה שייסוד יחסיה הכלכליים והאנושיים הוא מכל אחד לפי יכולתו וכשרונותיו

לחברה כולה, ולכל אחד לפי צרכי האת החברה כולה" (- - -) ההתפלגות הגדולה של תנועת הפועלים העולמית ייחסה תוכן פוליטי מוגדר לשם קומוניזם ובו הוכתר זרם מיוחד המאורגן באינטרנציונל השלישי." (דברים, כרך א', עמ' 54).

סמיכות הפרשיות בין התנועה הקומוניסטית הפוליטית, הקשורה במהפכת אוקטובר, לבין התנועה הקיבוצית בארץ, כזו האחרונה משמשת העתק וחקיקוי לראשונה - היא סמיכות מופרכת, מעוותת וממש מגוחכת; שהרי המונחים הגוורים מן המלה קומונה היו בני שימוש בצירופים שונים בהיסטוריה הסוציאליסטית והציונית כאחת עשרות בשנים לפני הופעת הקומוניזם הפוליטי. הפרוגרמה הסוציאליסטית המשמעותית ביותר בתקופתה נקראה בשם "המניפסט הקומוניסטי". התנועה שמרקס

השתתף אליה נקראה "ברית הקומוניסטים". גם הכנית ההתיישבות של טרומפלדור ושץ, שאותה הגו עוד בגולה, באוקראינה, ב-1911, כונתה בשם "תכנית לבנין מושבות קומוניסטיות בארץ-ישראל". אופני הדבר אותה קבוצת "עבודה" בחדרה, שברל היה ממייסדיה ומחבריה, ידועה בשם "הקומונה". האם כל אלה קמו בהשראת הקומוניזם הסוביטי? והרי אחדים מהם קדמו בעשרות שנים למהפכת אוקטובר. ואם יתואר אבסורד, שתנועת ההתיישבות "של טבנקין" נקראה "קומוניסטית" בהשראת הקומוניזם הסוביטי, אולי יתואר גם אבסורד הפוך, שהוא הגיוני יותר מבחינה כרונולוגית, שהקומוניזם הסוביטי קם והיה במהפכת אוקטובר ב-1917 בהשראת הקומונות בארץ-ישראל שקמו כמעט עשר שנים לפני מהפכת אוקטובר?

יצחק טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

יחזקאל טבנקין, דברים (שבעה כרכים), בהוצאת יד טבנקין והקיבוץ המאוחד.

במדע, הגיע המאמר, שכולו עוסק בהקצת החיקוי לדוגמא הסוביטית, לתפישת הנייטיות של הציונות; ואולי דוקא לתפישת הרביזיוניזם טיית? בעצם - מאי נפקא מינה בנושא זה?

שלא כיחסו השלילי מראש, הכמעט עוין, של המאמר כלפי ברגוריון וטבנקין כשהם צמודים זה לזה - יחסה של אי"ש אל ברל כולו חן וחסד ורחמים. זאת למרות ההסתייגות הנזכרת פה ושם, ולמרות השותפות הנזכרת במאמר - גם ביו לבין שני חבריו. ברל, כחבריו, גם הוא האמין במהפכה (עמ' 261, 262); גם הוא הכתם עלידי מתנגדיו כבולשביק (עמ' 265); גם הוא היה מדוחק הקץ (עמ' 265); ובעיקר - הוא היה האיש הדומיננטי והסמכותי ביותר באחדות העבודה שהיתה מפלגה ציונית מקסימליסטית, אקטיביסטית, ההולכת בגדולות, דוחקת את הקץ. לברל היו, איפוא, תכונות אופי שאינן אהדות כל כך במאמר שלפנינו. אין העין צרה, חס ושלום, ביחסה זה של המתברת לברל. אבל היאם האיש הישיר עסקינו, האמת נפגמת ואין היאם ביחס האיש יכול לכסות על כך. אמנם, גם דבריו של ברל, המובאים כאן עלידי א' שפירא מתגלים, פה ושם, משפטים מסוימים, אמרות

• בית ברך לך, גבעת הניבה.

ודעות והם לא בדיוק מתאימים להנחות הקבר עות מראש; אך באלה אין המאמר משופע ביותר. בכלל, כתבי ברל כמעט ואינם תופסים במאמר את המקום הראוי להם כמקור להשקפת תיו. והרי דברים מסוג זה, המפריכים הרבה מן הקביעות שבמאמר, מצויים למכביר בכתביו שבדפוס ורק אחדים מהם יובאו להלן.

מאין, אם כן, נלקח ה"חומר" שעליו מסתמך כות הקביעות השונות במאמר, ובעיקר הקברי עות על יחסו של ברל אל מהפכת אוקטובר? לא מנאומיו ומאמריו שהוא ערך ושהתפרסמו בכתביהעת של הזמן ההוא וקובצו לאחר מותו בספרים (כתבי ברל כנצלסון); אלא דוקא ממכתבים, ממקטעי יומן, ובעיקר מן הספר "ערכים גנוהים". (שיחות על בעיות החינוך לסוציאליזם, סדרו ונערכו בידי אפרים ברודא, הוצאת ספרים עיינות, תל-אביב תשי"ד). מכתבים שכתב, בדרך הטבע, לא וועדו לפרסום וכדרך מכתבים נכתבו תחת לחץ הזמן, בהשפעת מצבירוח שונים וכדומה. אלה, בחלקם, נתפרסמו שנים רבות לאחר מותו וכמובן ללא טביעת עינו. באלה באים לביטוי על-פירוב דברים שבינו לבין עצמו, פרפורי הרהורים, שברי רעיונות, מחשבות לא מגובשות וכדומה. דברים מסוג זה - בייחוד אצל אדם בעל כושר ביטוי כברל, הידוע את ערכה של המלה המודפסת - עוברים לפני פרסומם ביקורת ובדיקה חמורות ולעיתים הם מקבלים בדפוס צורה שונה ואף מוגדת לניסוחם הראשון. ברל, הגם שבורך בכשרון של סופר והיה עורך למופת, לא השאיר כתבי זכרונות. מזכרונותיו התפרסמה רק חוברת קטנה בשם "דרכי לארץ" (כתבים, כרך ה', עמ' 303). ולא עוד. דברים נושא בשיחות וועד, בסמינריונים וכו' - רק חלקם הקטן נתפרסמו בחייו ובחלקם הגדול נשארו הדברים בבחינת "גנוהים" ורק לאחר מותו נבחר חלק מהם לפרסום בספר "ערכים גנוהים", זאת במגמה מאוד מסוימת וכמובן - לא בעריכתו ולא באישורו. ויש מקום לתמיהה: אותם דברים המצויים בספר "ערכים גנוהים", חומר "מצוי" כזה כנגד סוטים ויריבים, על-שום מה לא התפרסם בחייו? על-שום מה הוא עצמו לא פרסם אותו? עובדת אי-פרסום הדברים ניתנת לפירור שים שונים, כולל הפירוש שלא הוא ולא אחרים

שהיו או במחיצתו ראו אותם בשלים וראויים לבוא בקהל. בדרך הטבע - רעיונות ומחשבות,

• ברל כנצלסון, כתבים (י"ב כרכים), הוצאת מפא"י.

דברים שמושמעים בחוגים סגורים, ואפילו בסמינריונים לאנשים נבחרים, שיש בהם לפעמים גם פליטות-פה ופליטות-עט - לא תמיד רואה אותם כותבם או משמיעם בשלים וכשרים לפרסום. יש גם דברים שברשות היחיד, דברים שאדם כותב לעצמו, אף אם הם מתלב-טים, סותרים מסוג זה ראויים לשימוש כחומר לביוגרפיה של כותבם, לתיאור אופיו, תכונותיו וכו'; אבל דברים כאלה ספק רב אם הם יכולים לשמש חומר אותנטי חד-משמעי לקביעת דעתו והשקפתו של אדם בנושאים רעיוניים ופולי-טיים. דוגמא לכך ישמשו דבריו של ברנר בנושא המדובר. ברשימותיו, שהתפרסמו בשם "לפנים ולאחור", יש ביטוי לדעות ולרעיונות, לפנים ולאחור, לחיוב ולשלילה, ישר והפוך והחור חלילה; מעין הן ולאו ורפיא בידיה, מבלי להביע דעה חד-משמעית. במאמר שאנו דנים בו מודג שות הקביעה ש"ברל, כמוהו כברנר, התלבט מוקדם מאוד בספקות לגבי דרכה של מהפכת אוקטובר" (עמ' 267). אבל אם ברנר נשאר בספקותיו ובלבטיו גם ברשימות שפרסם (כתבי ברנר, הוצאת הקיבוץ המאוחד ודביר, כרך ב', עמ' 169) - הרי במאמר המדובר - ספקותיו והתלבטותיו של ברל, שלא התפרסמו עלידו בדפוס, מוצגות כדעות מוצקות, ודאיות וחד-משמעיות.

להדגמת אופים של דברים שלא עברו בדיקה וביקורת של דוברם. יבוא כאן סיפור קטן: ביום עיון אחד ב"יד טבנקין" על המרד הגדול בימי בית שני שאל המרצה, פרופסור ידוע, ששמו פרח מן היזכרון ברגע זה, את השאלה: על שום מה התעקש הרומאים לכבוש את מצדה? איזה אינטרס חשוב הינע אותם להשקיע כל כך הרבה כוחות אדם ומשאבים אחרים כדי לכבוש את המבצר הזה? וכי מה היה אכפת להם אם שם, בראש הצוק, תסתובב לה קבוצת אנשים נואשים שנתרו ללא כל תקווה? כך שאל והוא השיב: בגלל המלח. איזור זה היה ידוע כמאגר של מלח והמלח היה חשוב או כנפט כימינו. ההרצאה הזאת, כפי שנושמה במכשיר ההקלטה, נשלחה לקראת פרסומה אל המרצה להגהה ולאישור. והנה, למרבה התמיהה, כל הקטע הזה על חשיבות איזור ים-המלח לרומאים, משום המלח שבו, הוצא ונמחק מתוך ההרצאה. מסתבר שמה שהיה סביר להשמיע בציבור מצומצם, לא היה אלא רעיון, או סברה שאינה מבוססת דיה כדי לבוא איתה ברשות הרבים, וזו דוגמא אחת מרבות.

מסקנה: מה שרלבנטי וראוי לשימוש כהוכחה לדעות ולהשקפות, ובמיוחד של הוגי דעות ומתוודידך, הם אותם הדברים שהם עצמם כתבו, ערכו, הגיהו ופרסמו.

ראוי איפוא לפנות אל המקורות הגלויים, אל הספרים התפתוחים לעיני כול. בכתבי ברל, כמו בכתבי טבנקין יש, יחסית, מעט מעורר דברי התייחסות (אצל טבנקין קצת יותר, התל משנות הארבעים) למהפכת אוקטובר ולמשטר שהצמיח. ואם ישנן סתידות, בעיקר בהשקפותיו של ברל, בין מה שכתב במסתרים ודיבר בחוגים סגורים לבין מה שהשמיע בפני עם ועדה ופורסם: כתבי-עת בעריכתו, ולאחר מותו בספרים - הרי דומה שההיגיון הפשוט מחייב להעדיף כדברים אותנטיים בכל נושא שהוא את הדברים הגלויים שנפרסמו. במקרים כאלה ראוי לפסוק לפי הכלל: ברי ושמה - ברי עדיף.

ובכן, מן הברי הזה יובאו כאן שני קטעים די משמעותיים:

באחת מהרצאותיו, שפרסמו בכתביו, הביע ברל את הערכתו המעדיפה משטר של יצרנים על-פני משטר של צרכנים; וכדוגמא הביא את משטר ברית-המועצות הוא אמר: "יש חובה להבדיל באופן יסודי בין הסוציאליזם של יצרנים ובין הסוציאליזם של הצרכנים [- -] כל זמן ששאלות הסוציאליזם לא עמדו באופן רציני לא הרגישו אנשים כל כך בדבר ואז גם אפשר היה לשטש את הדברים האלה [- -] מי שמתמנה בהתפתחותה של רוסיה הסוביטית, המתקופה הראשונה של הקומוניזם הצבאי ועד לעבודה הקונסטרוקטיבית הגדולה הנמשכת שם, יראה כיצד במקום הסתייגות הצרכנית של איש הצבא שחזר מן המלחמה כמודר [- -] באה התפישת האחרת לגמרי. [- -] גם אצלנו היצחק הוא ההולך ראשונה בהגשמת הסוציאליזם." (כתבים, כרך ג', עמ' 377).

אך יותר מכל מובאה, מכתב, יומן או הרצאה גנוחה, מביע הקטע הבא בדברי ב' כנצלסון בוועידה החמישית של ההסתדרות (אפריל 1942) את תפישתו הבסיסית לבני בידי המועצות ותנועת הפועלים בכלל: "כעין קהדו. אין אני יכול לבחור לי מתוך תנועת הפועלים את הטוב בעיני ולומר: אלה שלי ואלה לא שלי. נושא אני את מאוביה ותחלואיה של תנועת הפועלים כנמל מר אשר אין אני יכול להפקיע את עצמי ממנו. הבולשביזם - יהיו מקורות גידולו אשר יהיו - איננו בשבילי

דבר שצמח מחוץ לתנועת הפועלים. כל כמה שיהיו לי איתו חשבונות מרים - ואין אלה חשבונות של יהודי בלבד, כי החשבון הסוציאליסטי איתו התחיל עוד קודם - בשבילי הוא אחד הגידולים של המשפחה ומי שרואה אותו כבן המשפחה כואב עליו ביותר.

רוסיה הסוביטית היא בשבילי תופעה היסטורית רית וחלומית ועם תופעות היסטוריות, כמו עם גילוי כוחות הטבע, אין מתווכחים. לואי שנבין אותם." (כתבים, כרך חמישי, עמ' 65).

בדברים אלה, שהם לפי ביטוי של ברל עצמו מעין קהדו שלו, בא לידי ביטוי יחסו האמיתי של ב' כנצלסון שמדובר בו ועם יחסו זה הוא בא אל הציבור, אל התנועה, אל כתביו. זהו יחסו של אדם מבפנים, שכאבה של התנועה הוא כאבו שלו, גם אם הוא נמצא מחוצה לה. אין זו גישה "אובייקטיבית" ניטראלית של אדם מן הצד. "את" מכאובינו הוא ואת, אמר אז כתב ברל על ברנר, אמהה שאפשר להחיל אותה על ברל ביחסו אל תנועת הפועלים, על אנפיה וחלקיה - כולל ברית-המועצות. שלא כברטרנד ראסל, איש ה"לייבר", שבביקורו בברית-המועצות, כמסופר בספר במאמר אחר, "התייחס ראסל בחיוב לניסיון המענין הנעשה בברית-המועצות, אך יחד עם זאת הפגין זרות ויכר (עמ' 127).

דברים דומים נשמעו גם מפי טבנקין באחד מן הכינוסים של תנועת "המחנות העולים": "אין לדון לשלילה גמורה ואין להוציא מכלל התנועה הסוציאליסטית לא את הרפורמים ולא את הבולשביזם ולא שום חלק אחר בתנועה. כולן חלקי תנועה בעלות אידיאה אחת. המשותף בהן - שלילת המשטר הקפיטליסטי, שלילת שעבוד האדם, שעבוד הגזע" וכו'. ובהמשך: "איננו מזדהים עם שום תנועה שאינה מודה בקיומו הלאומי והסוציאליסטי [- -] אין ערך לחיי חופש של האדם היהודי אם תנאי לחייו הוא שלא יהיה יהודי" [- -] אין זה סוציאליזם ואין זו תנועת שחרור האדם, והיא מתעלמת משחרור העם היהודי והתפתחותו בארצו." (דברים, כרך ב', עמ' 60-64).

191

הלאומית הינה חלק אורגני של המהפכה הסוציאליסטית לית חידוש החברה האנושית. (כתבים, כרך ג', עמ' 267).

כאן המקום להביא שורות אחדות משל ברל על טבנקין וחבריו, שהמאמר שבו עסקינן מדבר בהם כה רבות. באחת ממועצות מפא"י, בעצם ימי המריבות והוויכוחים שלפני הפילוג המפלגתי, תי, אמר:

"[---] יש המציגים את טבנקין כבולשביק. איזולת מאין כמוה! פעם, לפני שנים נדמנתי לחסיבה של נוער וצרכתי לחשוב שם עצים כדי להוכיח שאנשי הקיבוץ המאוחד הם ציונים טובים. אילו היה חפץ למישהו בשבועתי, הייתי מוכן להישבע לפני קהל ועדה כי יצחק טבנקין אינו בולשביק. ויסלחו לי אם אומר, כי הוא, לדידי, טיפוס אנושי שונה לגמרי מבולשביק. (כתבים, כרך י"ב, עמ' 77).

רוח של כמעט עוינות מרחפת במאמר נגד אחדות העבודה ההיסטורית שברל, כאמור, היה מאישיה המרכזיים ונגד הקיבוץ המאוחד. הנטייה הבלטת במאמר היא: קו לקו, לאט לאט, בשובה ונחת, יש זמן... ובסיכום ניתן לומר: שלושת האישים שבהם מדובר כאן, עם כל המיוחד והשונה שבכל אחד מהם, היו בעצם במהותם היסודית מאוחדים בהליכה משותפת בדרך האחת.

[אפק]

מתוך כל המאמר מזדקרת, כמרצע מן השק, מודת דוח מופגנת, בלשון המעטה, כלפי אחדות העבודה ההיסטורית, הקיבוץ המאוחד ובעצם כלפי כל ארגון או השקפה שאין הליכתם כמי השילוח ההולכים לאט. האקטיביזם שאפין את שלושת האישים שבהם מדובר, את אחדות העבודה ואת הקיבוץ המאוחד, החתירה המתמך

דת ליתר הגשמה, לפעילות מואצת, לקצב מוגבר בבנין, להחיפות המעשה - כל אלה נתפשים במאמר כקפיצת יחדוך, כדחיקת הקץ (עמ' 266, 268), שאחד דינם לגינוי ולהוקעה. מושגים מעמדיים-פועליים וכדומה, שהיו שגורים בתנועה, מעוררים מודת דוח מובלטת. המאמר מייחס לברל מאבק נגד הסמל, אינוחות הדגל האדום, משירת האינטרנציונל וכדומה (עמ' 283). עלפי המאמר התיחס ברל "ברגשות מעורבים" למאבקם של ה"שוצבונד" באוסטריה ושל הרפובליקנים הספרדים בשנות השלושים (עמ' 283-284). המאמר משופע בכל מיני קביעות שמסתמכות על "מקורות" כמו "דומה", "כנראה", "מן הסתם" וכיוצא באלה. ברל מוצג כמעט כלא-סוציאליסט וכאדם שלא היה לו קשר לתנועת הפועלים הבינלאומית. כל המצוי אצל כתבי ברל ייוכח עד כמה מופרכות קביעות אלה. הן ברל היה האיש המרכזי בתנועה: הוא שחיבר את המצעים הפרוגרמטיים שלה; הוא שהגן על שירת האינטרנציונל כנגד חוגי הימין (כתבים, כרך ח', עמ' 185); הוא השתתף ונאם בעצרות של האחד במאי היו ועידות של אחדות העבודה ושל ההסתדרות שרק האינטרנציונל הושר בהן. ראוי להביא לפחות פסקה אחת מרבות מדברי ברל בנושאים אלה:

"הסוציאליזם היה בשבילנו לא דבר זר וחיצוני [---] אנו הרגשנו הרגשה עמוקה, כי גאולתנו

על השואה ועל המדינה

במאמר מערכת, רב"ר (2.3.89) ליום השואה והגבוהה השתרכב, בודאי לא במקרה, המשפט: "כי לא רק בכתבו הצבאי וכעמל בנייתנו קמה המדינה הזאת, כלי קרב האמים של חיי שישה מיליונים אפשר שלא היתה קמה לעולם". מסתבר, שהכוונה היא להחלפת ארץ כביש שאלולא החלטה על חלוקת הארץ והקמת המדינה היהודית (וגם הערבית) שנתקבלה, כמסתבר מן המאמר, בהשפעת השואה, שאלולא החלטה זו המדינה לא היתה קמה. הרי זו קביעה נוראה ורבת משמעות לגבי הציונות בכללה.

מן הקביעה הזו משתמע שהמציאות היהודית על כל מצוקותיה בגולה שלפני השואה לא היתה תקפה כדי "מוטיבציה" אמיתית למען הקמת המדינה. וכי "צרת היהודים" לא היא שהציעה את הרעיון, התנועה המפעל הציונים גם כטרם שואה וכי העם היהודי היה "שווה" את המדינה בזכות השואה דווקא.

גם הקביעה שבלי החלטה ארץ לא היתה המדינה קמה מעלה הרהורי הפרכה אמיתיים. ננסה לשחזר את המציאות של התקופה שבה מדובר. בתקופה זו, תקופת המלחמה ולאחריה - המאבק נגד "הספר הלבן" של 1939 בהעפלה, בהתיישבות וכ" נמשך ומוכרח היה להימשך אם לא להשלים עם גזירת החיסול של המפעל הציוני. האם אפשר להניח שהערבים אחרי יציאת הבריטים, היו נוהגים ליהודים להמשיך במפעל הציוני בשקט ובשלווה כאילו לא קרה דבר? הכל היה מוכן אצלם להמשיך להתנגדות. העימות המזויין היה בלתי-נמנע עם החלטה ארץ ובלעדיה. ובעימות זה הצד היהודי היה מוכרח לנצח. הניצחון בשבילו היה הכרח קיומי היסטורי. באותה מידה, למען המלחמה ולמען הניצחון, היה הכרח בהקמת המדינה.

החלטה ארץ כביש בנובמבר בודאי שהיה לה ויש לה ערך מוסרי, פוליטי היסטורי גדול. אולם הקביעה שבלעדיה לא היתה קמה המדינה היא קביעה מופרכת מעיקרה במציאות של הימים האחרים.

אריה סגולי
ק"בין אפק

על קנאות ומתינות במרד הגדול

אברהם וולפנון במאמרו "ענבי המתינות ובאוש הקנאות" (רב"ר 10.8.89) כדונו לגנאי, ובצדק, את הקנאות הקיצונית של "גוש אמונים" תפס הודמנות מתאימה לבוא חשבון עם המרידות הגדולות כגורמי תורכן בית ראשון ושני. לצורך זה הוא מגייס פסוקים ומובאות של ראשונים (יחזקאל, ירמיהו וכ"ו) ואחרונים (יגאל ירין, ספראי) כדי להוכיח בעזרתם שהתוצאות האומללות היו צפויות מראש על פי הפסוקים המפורשים, ואיך זה נואלו יהודים נבונים לקום כנגד רבים וחזקים מהם? אכן, פליאה גדולה היא, ואף מול, שהמרידות הגדולות כנגד ערבים ושליטים אכזריים בהיסטוריה האנושית, ואף בהיסטוריה היהודית, לא שאבו את השראתם דווקא מן הפסוקים שמביא וולפנון אלא ממקורות אחרים, ואפילו מכתובים ואירוועים תנ"כיים מנוגדים מן המובאות של וולפנון.

כדוגמה לאי-למידת לקח מביא וולפנון את גלותם של עשרת השבטים. והרי עשרת השבטים יכלו להיות דוגמה הפוכה. הם לא היו קנאים ולא מורדים, וכמוהם גם עמים אחרים, ולמרות זאת גלו מאדמתם, נעלמו ואינם. זהם אינם לא משום שהושמדו פיסי, אלא פשוט התבוללו. מתינותם וכניעתם לא הצילה אותם מהיעלמות. מאין הביטחון שמשחו כזה לא היה קורה גם לבני יהודה וירושלים. יש חכמים ומלומדים שמטילים ספק אם אמנם באה יבנה התורנית במקום ירושלים הלוחמת והשואפת לתקומה, וגם על כך ישנם מקורות קדומים.

ההשקפה הגורסת, כי בעטים של הלוחמים והמורדים בא עלינו התורכן ואפשר היה למנוע אותו אילו היו היהודים נוהגים בדרכי שלום ונועם, היא השקפה לא מוכחת. גדליה אלון, היסטוריון מוכשר ומעמיק, שהלך לעולמו בטרם עת, כותב בספרו "מחקרים בתולדות ישראל" (חלק א', עמ' 234): "גראה שמעיקרה של המרידה עשו הרומאים מלחמה עם היהודים שבארץ-ישראל שתכליתה היתה: נטילת

האסונות והמדינה הישראלית - לפיכך הן הבחינו ברוב המקרים בין קיצוניים למתונים (ורומאים) כמתוכן פעמים רבות לקייאתם אנשי השלום להקדים ולבוא לעזרתם - שכן עיקר מבוקשם במלחמה היה דיכוי העם ולא הכניעתם של מחוללי המרד. עובדות מביא גדליה אלון במחקריו, כי הדומ לא הבחינו במעשי אכזריות היכתי בין הקנאים ובין מבקשי השלום.

היה זה איפוא מצב של "אין בריחה" שכן כתנאים אחרים, אנתנו יודעים גם בימינו. כ כלל - קטונו מלהוציא משפט פסוקי חרישמי על המרד, שהמקורות עליו בעיקר מספרו של יוסף בן מתתיהו שערך שידוע לנו מן המרד הזה אינו מספיק ומקומו כדי שנלמד ממנו בינה כלפינו כזו זמננו - לכל תקופה ולכל מצב תנאים משלשקול רעת ולהכריעה.

אריה סגולי

ק"ב
23.8.89

השאלות
האליהו

אריה פיאלקוב

השאלות אליהו ג. ג. 1946 - 1949

במשך שלוש השנים גויסו ויצאו לחוץ לארץ מאתים שמונים ושניים שליחים, אשר פעלו בעשרים ושמונה ארצות, בכל חלקי התבל. אין מספר זה כולל את השליחים שגויסו ויצאו לחוץ לארץ לפני ועידת יגור ב-1946 והמשיכו לפעול גם בתקופה שלאחריה. מספרם של אלה מאה ושניים. בסך-הכל פעלו בחוץ לארץ בתקופה שבין ועידת לוועידה בשנים 1946 - 1949 בפרקי זמן שונים שלוש מאות שמונים וארבעה שליחים.

מלבד השליחים הנ"ל פעלו בחוץ לארץ רבים מחברי הקיבוץ שלא גויסו ישירות על-ידי הקיבוץ. אלא בשליחות מוסדות כלליים, (הסוכנות, המוסד לעליה ב', הקרנות וההסתדרות). מספרם של אלה אינו ידוע בדיוק; בימי הבריחה וההעפלה הגיע מספרם לעשרות רבות. מתוך המספר הכללי של מאתיים שמונים ושניים שליחים במשך שלוש השנים פעלו בתנועת דרוור-החלוץ הצעיר ובנוער בורוכוב תשעים ושמונה; בתנועת הבתים ארבעים ושמונה; בעליית-הנעור עשרים ושניים ובתפקידים כלליים בהחלוץ, בהכשרה, בעליה ובמחנות מאה וחמישה-עשר. החלוקה המספרית בין השליחים שפעלו בתנועות הנעור החינוכיות ובין השליחים שפעלו בתפקידים כלליים אינה כל כך מדויקת. רבים מן השליחים פעלו הן באחת

143 X

במקביל לכך יש לציין שיתוף פעולה רב בין התנועות החינוכיות השונות ובין המוסדות הכלליים, במקום ובזמן שבהם היה שיתוף פעולה כזה בין שליחים. לעומת זאת אין לציין שיתוף פעולה רב בין דרור-החלוץ-הצעיר ונוער בורוכוב מצד אחד ובין הבונים ונוח"ם מצד שני. בעוד אשר דרור-החלוץ-הצעיר ונוער בורוכוב מוגדרות באופן מוחלט לקיבוץ המאוחד, מחנכות אליו ובכרא חבריהן לארץ הם נתונים למרות המלאה של הקיבוץ, שקובע לאיזה קיבוץ ילכו - הרי תנועת הבונים ונוח"ם רואות עצמן כתנועות כלליות, ולמעשה מוגדרות למפא"י ומחנכות לצורות התישבות שונות, שהקיבוץ המאוחד הוא רק אחת מהן וחבריהם בכואם לארץ אינם נתונים לרשות הקיבוץ בכללו, אלא ללשכה מיוחדת הנמצאת מחוץ לקיבוץ והשפעתו.

כל השליחים גויסו באמצעות הקיבוץ, אך עם זאת השליחים ברובם הנם גם שליחים של מוסדות כלליים. בהוצאות הנסיעה והקיום של השליחים נשאו המוסדות הכלליים והשליחים בשליחותם ובפעולתם אחראים בפניהם. היו שליחים לא מעטים, שהנם שליחי הקיבוץ בלבד, ובהוצאות נסיעתם וקיומם נשא הקיבוץ. בשפה השגורה בפנינו קראנו לאלה בשם "שחורים", כלומר בלתי ליגליים כלפי המוסדות הכלליים.

כמקובל בשנים הקודמות וכהתאם לחידוש ההחלטה במזכירות הקיבוץ, הועבה בישובי הקיבוץ גם בשנים אלו המגבית לעזרת הגולה. הצורך בעזרה לתנועות בגולה, לא רק שלא פחת בשנים אלו, אלא אף גבר ועלה עם תנועת הבריחה ועם הנדודים מארץ לארץ. עם ההדלדלות הרבה של שרידי היהדות באירופה לאחר החורבן הגדול, עם הצורך להקים ולטפח תנועות חדשות בארצות צפון אפריקה, בארצות ערב ובאמריקה, לא יכלה התנועה לשאת לבדה בעול הוצאות קיומה והתפתחות וזה הביאה לכך שפנתה לעזרת הקיבוץ מתוך חובת העזרה והכרת הערבות.

מאז ועידת יגור שנערכה ביוני 1946 הועברו שלוש מגביות. מגביות אלו הכניסו 28.069.840 ל"י.

במחצית השניה של שנת 1946 עוד המשיכה ועדת חוץ-לארץ בטיפול מרכזי להסדר משלוח החבילות שאורגן על-ידי הג'וינט והסוכנות לפליטים בחוץ לארץ. הועדה ריכזה את משלוח החבילות לחברים ולקדוכים של חברים בקיבוץ. בסוף 1946 הופסק משלוח חבילות מטעם הג'וינט והפעולה עברה כולה לידי ועדת חוץ-לארץ.

חיי החקלאים באספקלריה של התנ"ך

מאת:

שרה סגל פיא לקוב

עיקרו ומגמתו של התנ"ך בעיני עורכיו היתה למסור את ההסטוריה הקדושה של ישראל, לתאר ולחזק את הברית המשולשת של עם ישראל, ארץ ישראל ואלהי ישראל. מגמתו היא דתית-פראגמטית — לסכם ולקדש את הרעיון הזה, את מאבקו, נצחוננו ונצחיותו: האלהים, עם ישראל בחירו, הארץ היעודה, המוסר האלהי כגורם ראשון ואחרון. הדרך בהגשמת הברית המשולשת — אלהים המנצח על ההויה העולמית — זהו עיקר העיקרים. ועל החיים החקלאיים של אבותינו בתקופת התנ"ך אנו יכולים ללמוד בדרך אגב.

התנ"ך — כיצירה של הרבה דורות, מקיפה חיים ריאליים של עם, שעבר התפתחות ארוכה, החל מחיי שבטים נחדיים, שנלחם מלחמות כיבוש והתגוננות, התנחל, פיתח תרבות משלו, הושפע מעמים שכנים, עבד ויצר, כשל וקם, גיבש הויה ממשית "כאן על פני האדמה — לא בעבים מעל". העם פיתח תרבות ישובית ועל קרקעה של זו התפתחה והלכה ההויה, תרבות חיים חיונית ותוססת והכל בה: חיים ארציים על כל צדדיהם, חיים מדיניים ותהפוכותיהם, הויה חברתית מלאת סתירות, מעמדות ומפלגות, משק חקלאי זעיר ובעלי נחלאות גדולים, משק צאן, עבדים ושפחות, שכיר ותושב וגר, עיר צומחת ומתעשרת על ניגודיה החברתיים — מותרות מזה ועוני מזה. תרבות חמרית ורוחנית, השקפות ודעות ונושאייהן — מפלגות וזרמים בדרך הטבע וההתפתחות האנושית. כל אלה משתקפים גם בספרות התנ"ך. אבל התנ"ך הגיע לדורות הבאים מבוקר, ערוך ומנופה לאור האידיאולוגיה של עורכיו. מה שנמצא בו למען הרקונסטרוקציה של תמונת החיים החקלאיים הוא רק שברירים, קטעים שניתנים כאילו רק דרך אגב, ללא תיאור והסברה לעצם הנושא. מי שמעיין בספרות ענפה זו, יקשה עליו מאד ליצור לעצמו תמונה מלאה ומקיפה וברורה בתכלית של החיים האלה. נשאר לו רק "לצבור" פסוקים, סיפורים, להעזר בהקבלות, להשתדל להבינם לאור התקופה ההיסטורית בה נוצרו, ולפיה להקים את הבניין, כאשר מקומה של הההשערה אינו קטן בו. כן יש להעזר בתרבות ובהויה החקלאיות של עמים שכנים בתקופות המקבילות.

כל המרבה לעיין בתנ"ך נוכח יותר ויותר, כי התנ"ך כולו ספוג תרבות עם, שהויותו היתה בעיקר חקלאית. עולמו הרוחני ספוג נוף מולדת ושרשיות; אלה הם מנהגיו ומעשיו, חוקיו ומשפטיו. הפיוט הנבואי, שיריו העממיים, שפת דימויו, אוצר תבונתו

156

העממית והפילוסופיה וכו' לקוחים במידה גדולה מאד מעולם הטבע. אך תיאור ריאלי אין בכל אלה, יש השתקפות חיים ותרבותם או כפי ניסוח מחקר זה: "החיים החקלאיים באספקלריה של התנ"ך".
 החיים החקלאיים משתקפים בחוקים¹ ובספרות ההיסטורית והפיוטית².

החוקים שבתורה סיגנונם ריאלי יותר מאשר בחלקים אחרים של התנ"ך. בהם משתקפים החיים החקלאיים על שאלותיהם הסוציאליות, מנהגי הפולחן, החגים, המסים, שהחקלאי היה חייב לשאת בהם, מצב האשה, השפחה, יחסי משפחה ואישות — כל אלה ניתנים גם הם כדרך התנ"ך בצורת צווי חד פעמי למשה מפי ה' בבחינת: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", או במוסר ההשכל הדתי: "רק אם תשמע בקול ה' אלהיך..."³ או בהסברה דתית הסטורית: "זכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהים, ע"כ אנכי מצוך את הדבר הזה היום"⁴ וכו'. מספרות החוקים נתן להסיק שאין הם התגלות חד פעמית במדבר, כפי שנוסחו סופית, אלא ביטוי ספרותי והיסטורי בהתאם להתפתחות החיים הממשיים עם ריבוי בעיותיהם וסתירותיהם, והם צמודים לחברה החקלאית הממשית, כפי שהתפתחה במשך דורות.

באידיליה התנ"כית — מגילת רות — הכל שפיר "זורעים בדמעה וקוצרים ברינה". אין זעקה ואין צווחה. היחסים בין בועז, בעל הנחלה ופועליו, ו"הנער" המשגיח על הפועלים, טובים מאד. בעל הנחלה, העובדים ו"הנער" אוכלים יחדיו. האוכל אמנם פשוט מאד — אבל הוא אחד לבועז ולקוצרים (לגמרי לא, כאשר מסתבר מזעקת הנביאים). בועז מברך את פועליו והם מברכים אותו בלב שלם⁵. בועז רחב לב ביחסו ללוקטים העניים בשדהו והם מברכים אותו בלבם ובפיהם. בועז בעל הנחלה בעצמו נמצא בזמן העבודה בשדה והוא ישן על הגורן — בפשטות גמורה, הרע — שמסופר עליו באידיליה — מוות, שכול, בצורת — כל אלה הם אסונות שבידי שמים, אבל בין בני האדם יחסים אידיליים, שקט ושלווה.
 בשמו"א א', מסופר על חיים אמידים ושקטים, שנמשכים מימים ימימה. בחוג משפחתו של אלקנה מן הרמתיים צופים (הקנאה בין שתי הנשים חנה ופנינה — הרי זה דבר אחר, מטבע הדברים) — התיאור בכללו מעיד על הנאה ושקט של אלקנה, האיכר האמיד.

אבל מפרק כ"ה עולים דברים שונים מאלה, ומתקבל על הדעת שהם משקפים את החיים באופן הרבה יותר מציאותי. שם אומר נבל, "האיש הגדול" בעושר ל"נערי" ודו על עבדים "המתפרצים איש מפני אדוניו"⁶ ומספרם לא קטן; הוא מגיע למאות⁷.

1 שמות כ"א, כ"ב, כ"ג; ויקרא י"ט, כ"ג, כ"ה; דברים י"ד, ט"ו, ט"ז, כ"ב, כ"ד, כ"ה.

2 מגילת רות; שופטים ו'—ט'; שמו"א א', כ"ה; מל"ב ו', ח, א—ו.

3 דברים ט"ו, ד—ז. 4 שם ט"ו, ט"ז.

5 שם כ"ב, ב. 6 שמו"א כ"ה, י. 7 שם כ"ב, ב.

157x

"ויתקבצו אליו (אל דוד) כל איש מצוק וכל איש אשר לו נושה וכל איש מר נפש ויהי עליהם לשר ויהיו עמו כארבע מאות איש" והנה "נערי" נבל מזדהים דוקא עם דוד ה"מתפרץ" ולא עם נבל אדונם. הם אומרים לאביגיל, אשת נבל, "ועתה דעי וראי, מה תעשי, כי כלתה הרעה אל אדנינו ועל כל ביתו והוא בן בליעל מדבר אליו"⁸. היו פגעי טבע והיו שבטי מדבר, שהתנכלו והשחיתו את פעלו של החקלאי⁹: "והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם ועלו עליו ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ, עד בואך עזה ולא ישאירו מחיה בישראל ושה ושור וחמור, כי הם ומקניהם יעלו ואהליהם ובאו, כדי ארבה לרב ולהם ולגמליהם אין מספר ויבאו בארץ לשחתה וידל ישראל מאד מפני מדין... ויזעקו בני ישראל אל ה'..."¹⁰.

נוסף לכל אלה היו קשיים שבסתירות והתנקשויות חברתיות של משטר סוציאלי, ועל רקעם מתבארת ספרות החוקים.

בספרות החוקים יש להבחין בכמה שכבות מבחינה היסטורית. החוקים ש"בספר הברית" — מיוחסים ע"י המחקר התנ"כי למאה התשיעית. תקופת משק הכספים, פילוג החברה וכו'. חוקי ספר "דברים" — הם ריפורמה מהמאה השמינית והשביעית וחוקי ספר "ויקרא" מתקופת גלות בבל ושיבת ציון¹⁰.

"בכל החוקים האלה יש להבדיל תמיד בין חוקים משלושה סוגים: חוק כניסוח המנהג הקיים, חוק אשר בא לספק דרישה של החברה או של תנועה חברתית וחוק כהצעה לרפורמה, גם כן כתוצאה מתנועה חברתית. המחקר המודרני הראה, שכל קאָדקס הוא פרי התפתחות כלכלית-מדינית של החברה, בה היו קיימות תנועות שונות, אשר מטרתן היתה להגן על המדוכאים והמנוצלים."

כמו בחוקים הסוציאליים גרידא, כן גם בחגים, בפולחן בתיקונים ובמנהגים חלה התפתחות מרובה, שמוצאת את ביטוייה בניסוח השונה של החוקים בשלושת הקדקסים המנויים למעלה — החל מהפסח¹¹ הקדמון, ב"צורה היסטורית" — חג הרועים¹² על "מקראי הקודש" שבו, מהפולחן הפשוט מ"מזבח האדמה", ממזבח שהוא גם שולחן למשפחה הזובחת ונהנית מעיקר הזבח ועד הפולחן המפותח שבתורת הכוהנים, החל מהחדש והשבת — שהם חגים למנין הירח בהתחדשותו החוזרת ועד השבת הקדושה, שהיא אות ברית בין ה' לעמו.

9 שופטים ו', א-ז.

8 שם כ"ה, יד-יח.

10 ראה מ. סיסטר, מבעיות הספרות התנ"כית.

11 שמות י', ט.

12 ויקרא כ"ה; שמות ב', כד.

ב. העבדות בימי התנ"ך

העבד והאמה. העבד הוא רכושו של האדון: ¹ "כי כספו הוא". אפשר למכור עבד, אם הוא נתפס בגנבה ואין ידו משיגה לשלם תשלומי עונש על הגנבה ונמכר בגנבתו.² כן קיים היה המנהג של כיבוש עבדים בנגישת חובות:³ "ואשה אחת מנשי הנביאים צעקה אל אלישע לאמר: בני עבדך, אישי מת ואתה ידעת, כי עבדך היה ירא את ה' והנשה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים". בשעת ההכרח ומחוסר ברירה, היתה מכירה עצמית⁴ "כי ימכר לך אחיך העברי" וכן: "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך", "וכי ימוך אחיך עמך ומטה ידו עמך החזקת בו"⁵. וכן אומר ישעיהו הנביא⁶ "מי מנושי, אשר מכרתי אתכם לו". כשברח דוד מפני שאול נתאספו אליו אנשים, שהיו נרדפים ע"י נושיהם:⁷ "ויתקבצו אליו כל איש מצוק וכל איש, אשר לו נשא וכל איש מר נפש ויהי עליהם לשר ויהיו עמו כארבע מאות איש". ומצאנו:⁸ "עשיר — ברשים ימשול ועבד לווה — לאיש מלוה".

העבדות התפתחה בממדים גדולים ביחוד בתקופת המלוכה. המלך היה מעניק לשריו שדות וכרמים ובעליהם הפכו לעבדי בעלי הקרקעות החדשים. "הוי חשבי און ופעלי רע על משכבותם, באור הבקר יעשוה, כי יש לא ידם, וחמדו שדות וגולו ובתים ונשאו ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו"⁹. רק בתקופת שיבת ציון, בימי נחמיה בוטלה כנראה העבדות סופית.¹⁰

האמה והשפחה. האב היה רשאי למכור את בתו לאמה, לשם אישות. אברהם לוקח את הגר שפחת שרה לאשה. (לא נהגו, כנראה, שבן האמה יירש עם אחיו בני האשה הראשונה הגבירה — הדבר היה כנראה נתון להכרעתו של האב. סיפור גירוש הגר וישמעאל בעצתה של שרה:¹¹ "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק"). לפי הסיפורים על אברהם היו לו פלגשים ולבניהם נתן רק מתנות ושלחם מעל יצחק עוד בחייו.¹²

בין עבד ואמה עבריה ואדוניהם. העבד העברי גם לפי שמות כ"א, ב וגם לפי דברים ט"ו זמן שעבדו רק שש שנים ובשביעית יש לשחררו. "אם בגפו יבוא, בגפו יצא, אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו עמו. אם אדוניו יתן לו אשה... והוא יצא בגפו" אבל אשתו וילדיהם שייכים לאדוניו.¹³ האמה לעומת זאת אינה יוצאת "כצאת

העבדים", אלא אדונה מייעדה ולוקחה לפילגש. בדברים ט"ו, יב—כג חוזר הציווי על שילוח אחר שש שנים של שעבוד, אלא שפה החוק כולל גם את האמה, ואין מזכירים את בני משפחתו של העבד המשועבד. לא עוד כמו בשמות: "אהבתי את אדוני, את אשתי ואת בני", אלא: "כי אהבך ואת ביתך, כי טוב לו עמך" (אולי אז כבר לא השיא האדון יותר את עבדיו?). את האמה, בבגדו בה, אסור למכור לעם נוכרי. (לפי ברנפלד¹⁴ — הרי עם נכרי — במובן של משפחה אחרת אלא מותר היה למסרה לבנו וזה חייב היה להחזיקה כבת, כלומר, כבת חורין).

שמיטה ויובל. התורה קובעת דינים או הצעת דינים ורפורמות לפתרון שאלת העבדות, העניות, הנשך וכו'¹⁵. בשמות כ"ג, יא נמצא הציווי לעבד את האדמה שש שנים "והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה, כן תעשה לכרמך ולזיתך". לעומת זה בדברים ט"ו א—ג כתוב: "מקץ שבע שנים תעשה שמיטה וזה דבר השמיטה: שמוט כל בעל משה ידו, אשר ישה ברעהו, לא יגש את רעהו ואת אחיו, כי קרא שמיטה לה, את הנכרי תגש ואשר יהיה לך, את אחיך תשמט ידך". בדברים, אם כן, אינה נזכרת שמיטת הקרקע ובמקומה באה שמיטת כספים. לעומת זה בשמות, כ"ג, י—יב וביקרא כ"ה, א—ח ואילך אינה נזכרת שמיטת כספים. קיים ויכוח בין הפרשנים: אם שמיטה משמעה עזיבה לזמן מסוים או מחילה גמורה. יש מפרשים שמיטה — עזיבה לזמן מסוים — כמו ו"השביעית תשמטנה ונטשתה"¹⁶ וההסבר לכן, שמיטה במובן של עזיבה — מוראטוריום והטעם: היות שבשנה השביעית, שנת השמיטה, אין חורשים ואין זורעים — אין ללווה ממה לשלם את חובו — והן עיקר החוב בזמן הקדום היה טבעי, כלומר ע"י הלוואת תבואה, שלווה העני בעל הנחלה הקטנה מן העשיר לזריעת שדהו והיה מתחייב לשלם לו מן הקציר החדש והיות שבשנה השביעית אין יכול — אין זה מן הצדק, שיגוש המלווה את הלווה, שישלם לו את חובו — כי מאין יקח? וכאילו בהמשך להצעה זו בא גם שילוח העבדים, שתלוי בשמיטת הקרקע ושמיטת הכספים, כי על פי רוב הרי היתה חכירת העבד בגלל חוב. כשהאיש נתדלדל ולא היה לו ממה לשלם את חובו, נמכר לעבד למלווה לשם פרעון החוב.

לפי הסבר זה, אולי יתבאר לנו הענין בירמיהו ל"ד, ח—יא; פה עדות לכריתת ברית, שכרת המלך לשלח איש את עבדו ואיש שפחתו העבריים חופשיים, ברית זו, כפי שמסופר שם, לא נתקיימה לאורך ימים: "וישובו אחרי כן וישבו את העבדים ואת השפחות, אשר שלחו חפשים וכבשום לעבדים ולשפחות"; ירמיהו מוכיחם ומקללם על כך; אולי היתה זאת מהפכה ממש, אלא שלא האריכה ימים?
ויקרא כ"ה, א—ז נותן משמעות ברורה וקבועה לחוק השמיטה; וזוהי שנת שבת: "כי

חיי החקלאים באספקלריה של התנ"ך

באו אל הארץ, אשר אני נתן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך שש שנים תזרע שדך שבת לה', שבת לה', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור, את ספיח קצירך לא תקצרו ואת שנת שבתך לא תבצר, שנת שבתך יהיה לארץ. והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולבניך ולאמתך ולשכירך ולתושבך הגרים עמך, ולבהמתך ולחיות אשר בארץ — יהיה כל תבואתה לאכל". בה בשעה שב"שמות" ו"דברים" השנה השביעית היא השנת הרי פה היא קבועה לכל הארץ ולכל השדות. והרי על ידי כך היא מחמירה יותר וקשה להגשמה למרות ההבטחה. על הברכה בשנה הששית: "ועשתה את התבואה לשלש השנים... ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה החשיעית, עד בוא תבואתה"¹⁷. ולהויזן סובר ריאלית שדרישה כזו היא מציאותית, כאשר המשק לאומי אינו תלוי יותר בתנובת אדמתו.

שנת ה י ו ב ל . נוסף לזה מצוה התורה על שנת היובל. זו נוסדה לפי הדוגמא של שנת החמשים מנין שבע השבתות מחג הפסח לחג השבועות. שנת היובל באה לפתור את שאלת מחוסרי הקרקע בשנת החמישים — ההנמקה בא דתית-מוסרית:¹⁸

"כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי", "וספרת לך שבע שבתות בשנים... שש וארבעים שנה וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה: יובל היא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחותו ואיש אל משפחתו תשבו, יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם, לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזריה... וימכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל חונן איש את אחיו..."

תקנה זו כוונתה היתה גדולה — ביטול העדות וקיום מחוסרי קרקע — שנושלו מהקרקע, לא ידוע אם נתקימה בימי בית ראשון, ידוע לראשונה שנתקיימה רק בימי תלמוד.

18 שם כ"ה, ח.

17 ויקרא כ"ה, כג ואילך.

ג תקנות להקלת העניות

פתרון ראדיקלי לשאלת העניות לא הוגשם¹. "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ, על-כן אנכי מצוך לאמור: פתח תפתח את ירך לאחיק, לעניך ולאבינך בארץך" — וזו כן "עזרה סוציאלית" והתורם, כפי שזה משתקף בספרות, בעיקר במישור הקלאסי:² "כי תקצור בשדה ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו, לגר, ליתום ולאלמנה יהיה".

בין העניים הזקוקים לעזרה נכללים: הגר, היתום, האלמנה והלוי³. ספר דברים

3 שם י"ד, כח-כט.

2 שם כ"ד, יט-כא.

1 דברים ט"ו, יא.

שרה סגל פיאלקוב

[7]

מצטיין בנימה הסוציאליזצית של דיניו או דרישותיו — זה מתברר מהמצב הסוציאלי הקשה בגלל עליית העיר, התפתחות המסחר, המלחמות, התפתחות הצבא, התרוששות האיכרות הקטנה וכו' — עדים הנביאים בנבואותיהם.

ד. מי היו הגר, התושב, השכיר והלוי?

בלשונונו כולם פרולטאריין — אנשים מחוסרי קרקע. הגר לא ישב במקום קבוע. זאת נוכל להבין מההסברות המוסריות המרובות על הצורך ביחס יפה אליו: "ואתם ידעתם את נפש הגר, כי גרים הייתם בארץ מצרים"¹. וכן "וכי יגור אתך גר בארצכם"². הגר היה הפרולטאריין העירוני: "הגר אשר בשעריך".

ה תושב היה כנראה יושב ישיבת קבע, על אדמת איש מישראל ועובד אצלו. קשה לברר, אם הגרים והתושבים היו מישראל, שלא נפלה בחלקם נזלה, או מעמי כנען. אשר אדמתם נכבשה ע"י ישראל והכובשים החרימו לעצמם את האדמה ועשו את בעליהם הקדמים ל"תושבים" עובדים אצלם.

ה תושב כדוגמת השכיר לא היה עבד ז.א. כספו של האדן. כ"שכיר כתושב יהיה עמך".

הלויים היו הכוהנים הלויים, עובדי הבמות בערי השדה ומפיצי התורה בישראל, אשר כתוצאה מריכוז הפולחן בירושלים נשארו מחוסרי פרנסה ולא נחקבלו לעבודת הפולחן בירושלים ע"י כהני ירושלים³.

"וכי יבא הלוי מאחד שעריך, מכל ישראל, אשר גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום, אשר יבחר ה' ושרת בשם ה' אלהיו ככל אחיו הליים העמדים שם לפי ה' ומשום, שלא נחקבלו לעבודת המקדש, הוּו גם הם שכבה סוציאלית, שהדאגה חייבת להקיף גם אותם.

ולכן התקנה:

"מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר חבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך ובא הלוי, כי אין לו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה, אשר בשעריך ואכלו ושבעו..."⁴.

נוסף לאלה קבעה התורה: דיני מתנות עני כמו פאה, לקט ושכחה לגר, ליתום ולאלמנה⁵.

דינים פליליים שביחסים בין אדון לעבדו⁶:

מוסר חברתי — נשך ומשפון⁷:

דיני גנבה⁸:

1	שמות כ"ג, ט ועד.	2	ויקרא י"ט, לנ.	3	למרות התקנה של דברים י"ח, א, ו; ז.
4	דברים י"ד, כח-כט.	5	דברים כ"ד, יט-כב, ויקרא י"ט, ט.		
6	שמות כ"א, כו-כו.	7	דברים כ"ב, א-ד.	8	שמות כ"ג, א-ג.

דינים או תקנות שבין אדם לחברו בחקלאות;
יחסי שכנות;⁹

מוטר חברתי — נשך ומשכן, השבת אבדה¹⁰
השוואת החוקים האלה לחוקים מקבילים אצל שכני ישראל מוכיחים בהרכב
מקרים גישה יותר הומאנית אצל ישראל בהשוואה לזו שלהם¹¹.

9- שמות י"א, כח-ל; השור, הבור — שמות כ"ב, ד-ה; ט-י; שמות כ"ג, ד-ה.

10 שמות כ"ב, כד-כו; שם, כ"ג, ו-ז; דברים כ"ב, א-ד.

11 ד"ר שרנא — חוקי המורפי, שרנא, מבוא לכתבי הקודש.

ה. שונות

כל אים : הרכבת שני מינים שונים במערכת הצומח או הדומם. "בהמתך לא תרביע
כלאים, שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך".

פן תקדש, פן תהיה לקדש, שאסור להיחנות ממנו¹.

ש ע ט נ ו : "ארג משני מינים: צמר ופשתים יחד ובגד כלאים שעטנו"². משערים,
שווהי מלה מצריח עתיקה. סופרי ערב הקדמונים מספרים, שמלכודי תערוכת של
צמר ופשתים היו משמשים למכשפים למעשי קסמים.

לא תחרש בשור וחמור יחדיו³: לפי שאין כחוחיהם שווים ויש בזה
משום צער בעלי חיים. אבל במקום אזהרה זו באה בתורת כהנים האזהרה:
"ובהמתך לא תרביע כלאים" ולפיכך יש אומרים, כי אסור זה הוא מחשש הרבעה,
כי דרך החורש להביא אותם — אחרי העבודה לרפת אחת.

ע ר ל ת ה פ ר י : "הפרי בערלה, שכורחים ומשליכים אותו"⁴. בשנה הרביעית הם
ראויים כבר לאכילה, אשר נחשבים ביכורי העץ וקדושים לה' כביכורי הצאן והבקר:
הילולים לה⁵.

1 דברים כ"ב, ט.

2 דברים כ"ב, י"א; ויקרא י"ט, יט.

3 דברים כ"ב, י.

4 ויקרא י"ט, כג.

5 שופטים ט, כו.

ו. היבום, עניני הקנין הקרקעי ומצב האשה לפי מנהגי היבום¹.

"כי ישבו יזחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו, לא תהיה אשת המת החוצה לאיש
זר, יבמה יבוא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. והיה הבכור, אשר תלד, יקום על שם
אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל. ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה
יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה: מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל, לא אבה

1 ספרות: דברים כ"ה, ה-; ויקרא כ"ה, ה' מו-מח; בראשית ל"ח: ירמיהו ל"ב, ו-ט; רות א';

יא-ד; רות ג', ט-ד; רות ד', א-יח; מל"ב ח; א-ז; דברים כ"ה, ה-.

153 X

[9]

שרה סגל פיאלקוב

יבמי. וקראו לו זקני עירו ודברו אליו ועמד ואמר: לא חפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה: ככה יעשה לאיש, אשר לא יבנה את בית אחיו. ונקרא שמו בישראל: בית חלוץ הנעל".

"כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו"². נוהג היבום קדום מאד ומקורו בתקופה של ארגון ביאולוגי-שכטי וקנין קרקעי משותף של העדה, הכפר, אלא שגם הוא עבר התפתחות בהתאם להתפתחות החברית-תרבותית הכללית. הוא לבש תכנים חדשים ומשחקף בתוכן חדש שלוב צורות ומנהגים, שיסודם קדום עם צורות התפתחות חדשות. יסוד מנהג היבום הוא שקנין קרקעי משותף איננו עובר ממשפחה למשפחה.

מסופר על האשה השונמית, שעזבה בגלל הרעב את הארץ וישבה בארץ פלשתים שבע שנים. כאשר היא חוזרת לארץ, היא באה לפני המלך לתבוע דין צדק: "לצעק אל המלך אל ביתה ואל שדה", שהחזיק בהם איש אחר והמלך מצווה להשיבם לה³. אם אחד מבני המשפחה צריך למסור את שדהו, על הקרוב ביותר לקנותו ואם נמכר לזר, על הגואל (הקרוב) לקנותו, לגאלו מהזר: "ויאמר ירמיהו: היה דבר ה' אלי לאמר: הנה חנמאל בן שלם דרך בא אליך לאמר: קנה לך את שדי, אשר בענתות, כי לך משפט הגאלה לקנות... ואקנה את השדה מאת חנמאל בן דדי" וכו'.

בכלל הקנין המשפחתי נכללת גם אשת המת, מכיון שהיא קנין כספו ורכושו הפרטי: "הלא נכריות נחשבנו לו, כי מכרנו..."⁴. יעקב קונה לו את לאה ואת רחל. האשה נקנית והרי היא רכוש הקונה אותה וגם דין הירושה עליה כדין יתר הרכוש. מסיפור יהודה ותמר מתברר⁵, כי האיש הקרוב ביותר הוא היורש את זכות הקנין גם על האשה. תמר נשארת ברשות משפחת הבעל אחר מות בעלה ער והיא מיועדת לאחיו הצעיר ממנו אונן וכשהוא מת, עליה לחכות לשילה הבן הקטן לכשיגדל, וכשהוא אינו ניתן לה הרי היבום חל על יהודה אב הבנים, יהודה, מאידך, בזכות הקנין המשפחתי על האשה, פוסק — כאשר הוגד לו כי חטאה — "הוציאוה וחרף". נעמי אומרת לכלותיה השכולות: "שבנה בנתי, למה תלכנה עמי, העוד — לי בנים במעי והיו לכם לא נשים⁶, שבנה בנתי, לכן כי זקנתי מהיות לאיש, כי אמרתי: יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים, הלהן תשגרנה עד אשר יגדלו, הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש, אל בנתי, כי מר לי מאד מכם, כי יצאה בי יד ה'". גם דברים אלה מחזקים את הדעה על מנהג השארות האשה בתחום המשפחה.

הסברת החוק בדברים כ"ה, ה-ו מנומקת בעיקר הנמקה מוסרית — הקמת הזרע למת, שלא השאיר אחריו יורשים (אונן משתמט ממילוי חובתו משום הידיעה, "כי לא

2 ויקרא כ"ה, כה. 3 מל"ב ח, א-ו.

4 ירמיהו ל"ב, ז. מקביל לויקרא כ"ה, כה.

7 רות א: יא-יד.

5 בראשית ל"א, טו. 6 שם ל"ח.

165 X

שרה סגל פיאלקוב

[11]

כאשר צויתך למועד חדש האביב, כי בו יצאת ממצרים ולא יראה פני ריקם" וחג שבועות תעשה לך: בכורי קציר חטים" (שבועות) "וחג האסיף" — בצאת השנה (חג האסיף).

בדברים ט"ז, א-יז נאמר: "שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך. כי בחדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. חבחת פסח לה' אלהיך, צאן ובקר במקום אשר יבחר ה' לשכן שמו שם. לא תאכל עליו חמץ, שבעת ימים תאכל עליו מצות, לחם עני, כי בחפזו יצאת מארץ מצרים, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ולא יראה לך שאר בכל גבלך שבעת ימים ולא ילין מן הבשר, אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך, אשר ה' אלהיך נתן לך, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו, שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש — מועד צאתך ממצרים. ובשלת ואכלת במקום אשר יבחר ה' אלהיך... לא תעשה מלאכה".

"שבעה שבעת חג שבועות לה' אלהיך — מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברך ה' אלהיך. ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך הלוי, אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה, אשר בקרבך במקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. וזכרת כי עבד היית ממצרים ושמרת ועשית את החקים האלה".

"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך. ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך. שבעת ימים תחג לה' אלהיך במקום אשר יבחר ה' כי יברך ה' אלהיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידך והיית אך שמח. שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות ולא יראה את פני ה' ריקם. איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך".

ביחס למהות שני החגים שבועות וסוכות - חג האסיף הרי שהם מקבילים ומזדהים. השם סוכות ש"בדברים" מקביל לאסיף שב"שמות" והם אותו החג. אסיף שבשמות מקביל ל"באספך מגרנך ומיקבך" שבדברים, וכנראה קשור גם בפעולה זו השם סוכות — כי היו נוהגים לצאת בנעריהם ובזקניהם אל הכרמים ולשבת כל ימי הבציר בסוכות ארעיות עשויות נצרים. חג הקציר מקביל לחג השבועות והוא חג קציר החיטים. והרי שני החגים חג האסיף וחג הקציר — "בכורי מעשיך, אשר תזרע בשדה וחג האסיף באספך את מעשיך מן השדה", הם חגי חקלאות טהורים והחגו לרגלי סיבות חקלאיות טבעיות.

לחג הראשון — חג האביב נתן הסבר היסטורי בשני המקומות, שמות דברים. והוא יציאת מצרים. ההסברה ההיסטורית מודגשת בדברים וחזרת כמה וכמה פעמים. בשמות כ"ג אף מזכירים את השם פסח — הוא בא רק בדברים. אם להעזר בשמות ט', א: "שלח את עמי ועבדני", הרי שניתן לחשוב כי דבר זה רומז על שניות באופי

כל חג זה. חג המצות הוא חג התחלת הקציר, כי חג הקציר עצמו מוגדר על ידי שבעה שבועות: "מהחל חרמש בקמה" וחג השבועות הוא, אם כן, לפי זה חג גמר הקציר, שהתחלתו קציר שעורים (חג המצות) וסיומו קציר החיטים. דבר זה מתברר יותר לפי ויקרא כ"ג, ט-כג, כי היה ספר חוקים מיוחד, שעמד בין משנה תורה — דברים ותורת המכהנים והוא רק עובד והוגה ע"י בעלי תורה כהנים.

הפולחן המיוחד של חג המצות הוא, לפי שמות כ"ג, הבאת העומר של שעורים. קדם הבאתו אסור לטעום מהלחם החדש. הפולחן המקביל בחג השבועות הוא הבאת לחם הביכורים. קציר התבואה מתחיל בשעורים ומסתיים בחיטים. בהתחלה מקריבים ביכורים אחד בצורה העומר, כפי שמתברר מויקרא כ"ג, יד. כבר מותר לאכול מן התבואה החדשה, כשהיא קלי: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד וביאכם את קרבן אלהיכם". רק בסוף הקציר נערכים הביכורים בצורת לחם רגיל. המצות הן לא לחם שלא נחמץ, אלא לחם שנאפה בחיפזון בשעת הדחק: "ועתה שמע גם אתה בקול שפחתך ואשמה לפניך פת לחם ואכול ויהי בך כח, כי תלך בדרך.. הקח קמח ותלש ותפוח ותגוש לפני שאל ולפני עבדיו ואכלו ויקמו וילכו לילה ההוא"². אנו יודעים, כמה היה אז בהול שאל... כנראה שהמצות שמשו לא רק לאכל האנשים בחג המצות, אלא היו נקרבות לה'. "וגדעון בא ויעש גדי-עזים מפית קמח מצות, הבשר שם בסל והמרק שם בפרור ויצא אליו אל תחת האלה תש"³.

פסח הוא הקרבת הבכורות וזה שוב מקורו לא בטעמים היסטוריים-לאומיים, אלא זה תודה מאת מגדלי הבהמות, כי ביסוד החגים הקדומים מונחים הקרבנות הפשוטים הנעשים, שהקרבנות נשנית מזמן לזמן במשך תקופות השנה: "ראשית בכורי האדמה הקר". דבר זה מתחזק ע"י שמות יג-טו, ח' כג ו-י-ט. בשמות י', ט כתוב: "ויאמר ה': בנערינו ובזקנינו נלך, בבנינו ובבנותנו בצאנו ובבקרנו נלך, כי חג ה' ה' (והן זה נאמר ע"י משה — עוד טרם התחילה יציאת מצרים) המנהג של הקרבת הבכורות שוב הוליד את הסיפור בדבר מכת בכורי מצרים. לימים נתאחדו פסח ומצות זה לאחד.

ביקרא כ"ג, ד-כב כלולים שוב שלושת החגים האלה. בפסוקים ז-כב פסח ושעורים ובלג-מג סוכות. עיקר חכנם הפעם בהבאת מספר מסוים ומוגדר של קצרת. בה בזמן שבזמן קדום היה עיקרו של החג — גם לפי הספרות שביסודה ממש' וגם לפי הספרות, שהיא בסגנון חוקים⁴ ענין של זבח משפחה ולא במקום מיוחד מרכזי — כלומר קרבן הפרט — ב"דברים" הם מועברים למקום הבחירה⁵ ב"ויקרא" הם מתפתחים לענין כלל, רק בקרבן פסח נשתמרה התכונה של זבח

² שמות כ"ח, כב-כה.

³ שופטים ו' יט.

⁴ כמו שמ"א א', א.

⁵ שמות כ"ג, יח.

⁶ דברים ט"ו.

משפחה. הביכורים בויקרא הופכים מקרבנות חג למתנות כהונה. הם נאכלים רק ע"י הכוהנים. נשארם פה רק שרידים, שמזכירים את מהות החג המקורי יותר: הבאת העומר (חג המצות), לחם חיטים (שבועות) ומנהג הסוכות (בסוכות) הקרבנות הם כבר קרבנות חובה ציבוריים, ולא קרבנות נדבה של אנשים פרטיים.

ז מ נ י ה ח ג י ס . בדברים ט"ז ובשמות כ"ג אין זמני החגים מוגדרים במדויק; הם חגי טבע ותלויים בגורמי אקלים, שאינם אחידים כל שנה. הפסח — חג המצות, חל לכן באביב "מהחל חרמש בקמה" של השעורים; חג השבועות — שבעה שבועות אחרי הפסח, שאז נגמר קציר החיטים — קציר תבואת השדה; זמן הסוכות — "באספך מגרנך" וכו' — סוף זמן הדיש ואסיף הפירות.

בויקרא כ"ג זמני החגים קבועים ומדויקים: הפסח חל ביום החמישה עשר לחדש הראשון חג הסוכות גם הוא ביום החמישה עשר לחדש השביעי (אגב, החמישה עשר יסודו במנין הקדום של הזמן ע"י השבטים הרועים — לפי חודשי הלבנה — ליל החמישה עשר בחדש השביעי הוא ליל השתנות היום והלילה), בויקרא אין יותר הטבעיות והחופש. שצינו את החגים קודם.

במידה שהולך וגדל ערך הכלל והשתנות החגים — הם הולכים ומתרחקים ממקורם הראשון, ממלאים אותם תוכן היסטורי, ההיסטוריה אינה כדוגמת הקציר מאורע של איש פרטי, אלא אדרבא מאורע של העם בכללו.

בניגוד ל"ספר הברית" "משנה תורה" וגם לגרעין היסודי המונח בויקרא י"ז, כו — נוכל לתאר את תורת הכוהנים כספר חוקים לנחדי מדבר במידה שהוא מתרחק מהמצב הטבעי ומטעמי החיים העמיים באדמת כנען⁷ ובונה את הביורוקרטיה על תקנות ערטילאיות של הרצון המחלט, כן הפכו ב"תורת הכהנים" גם החגים, שמתוכם ברור כ"כ הקשר שבין הפולחן לבין עבודת האדמה לחגי נחדי מדבר.

ס י כ ו ס מנהגי וחוקי שלוש החגים: פסח, שבועות וסוכות עברו התפתחות מרובה. שלוש תחנות עיקריות בדרך לגיבושם אנו מוצאים בספרות התנ"ך: שמות כ"ג, ספר הברית שיצירתו — במאה ה"ט; דברים ט"ז — שבמסנה תורה מהמאה השביעית וביקרא כ"ג, הוא תורת הכהנים מומן שיבת ציון. שני הראשונים הם חגים, שהתפתחותם קשורה קשר ישר עם החיים הטבעיים החקלאיים, באחרון הם כבר הופכים לחגים מגובשים סופית בעלי אופי דתי טהור קשורים לכהנים ומתנות הכוהנים, מגובשים גיבוש של קדושה ופולחן מסויג.

חיי החקלאים באספקלריה של ספרות המקרא

מאת

שרה סגל פיא לקוב

(המשך מחוברת ק"ב)

על הבצורת

הבצורת היתה תופעה שכיחה בארצנו ורישומה היה כה חזק עד ששמשה בחזרה ובפני הנביאים — איום למען חינוך העם ללכת בדרך ה':
 "והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם, ונתתי מטר-ארצכם בעתו: יורה ומלקוש ואספת דגןך ותירושך ויצהרך, ונתתי עשב בשדך לכהמתך, ואכלת ושבעת..."
 "השמרו לכם פן יפחה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים... וחרה אף ה' בכם ועצר את הגשמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה ואבדתם במהרה מעל הארץ הטובה, אשר ה' נותן לכם"¹⁻².

סיפורי בראשית מספרים על כמה מקרי בצורת בתקופת נדחי האבות³. גם בספרי הנביאים נשתיירו סיפורים על רעב ובצורת⁴ — "ויהי רעב בימי דוד שלוש שנים, שנה אחר שנה ויבקש דוד את פני ה'". בימי אחאב ואליהו⁵ בימי אלישע⁶ "קומי ולכי את וביתך וגורי כאשר תגורי כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ — שבע שנים".

בספרות הנבואה משמשת הבצורת מוטיב לנאומי תוכחה כעונש ומטה זעם בדי אלהים⁷: "כי הגה האדון ה' צבאות מסיר מירושלם ומיהודה משען ומשענה, כל משען לחם וכל משען מים". והלאה "אשר היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי הבצורת"..." "אבלה יהודה ושעריה אַמללו, קדרו לארץ וצוחת ירושלם עלתה". "יען אשר עזבני וינכרו את המקום הזה ויקטרו בו לאלהים אחרים"..." ואחר כך בא תיאור הרעב. תיאור קשה ביותר אנו מוצאים בנבואות יואל⁸: פה באה הבצורת לא בגלל העדר גשמים, אלא בעקבות הארבה "כמהו לא נהיה מן העולם ואחריו לא יוסף עד שני דור דור".

הבצורת היתה תופעה שכיחה בארץ והאדם היה חלש מולה, לא הבין אותה ולא ידע, כיצד מתגברים עליה, עמידת החולשה מול איתני הטבע, צורך ההאבקות אתם

1 2 דברים י"א, י"ד; ראה גם ויקרא כ"ו, ג-ה; יחזקאל ל"ד, כו.

3 בראשית י"ב, י'; כ"א, א; מ"ב, ה.

4 שמו"ב כ"א, א. 5 מל"א י"ז, י"ח. 6 מל"ב ח', א.

7 ישעיהו ג', א. 8 יואל ב'.

— לבתה את הדמיון, הולידה את האמונה באפשרות שינוי פני הדברים באמצעים מגיים, דתיים ולבסוף בדרך של הטבה מוסרית-דתית. להלן נראה, כיצד משתקפות בספרות התנ"כית תגובות האדם הישראלי בהיאבקו עם מכת הבצורת. נמצא בהיאבקות זו — אמצעים מגיים דתיים כל אחד לחד או שלובים יחד. טקסים שנעשים באמצעותו של הקוסם — איש האלהים (אליהו, אלישע). נמצא מעשיות, אשר בהן משתקף הרעב והמחסור בצרכים חיוניים וכיצד הדמיון העממי הפך בעזרתם של כוחות מגיים את המחסור לשפע⁹ "כד הקמח לא כלתה וצפחת השמן לא חסר... כדבר ה' אשר דבר ביד אליהו"¹⁰. המוטיב של מעט אוכל, אשר משביע לאורך ימים; בכוח אכילה אחת הולך אליהו ארבעים יום, סיפורים על צפרים, שמכללות את הרעב¹¹.

אמצעים מגיים

א. ניסוך מים¹². אם כי על ניסוך מים לא מסופר בשום מקום כעל טקס מצווה אנו מוצאים את שרידי הטקס הזה, המופיע בכמה וריאציות. בשמואל א' ז', ו הוא מופיע כקרבן כפירה. בני ישראל סרו מדרך הישר וה' מחרם ביד פלשתים. כאשר ישראל מסירים את הבעלים, שמואל מקבצם למצפה. שם הם שואבים מים, שופכים אותם לפני ה', צמים ומתוודים על חטאיהם. פה נוסף לניסוך המים גם צום ודוי. פה ישנה השתלבות של המוטיב המגי במוטיב הדתי. צום ודוי לשם כפרה¹³. שרידי מנהג זה מוצאים גם בסיפור על דה, שצמא בזמן מלחמתו עם הפלשתים, וכאשר הוא מתאוה לשתות ממעין בית לחם, שהיתה בידי פלשתים. שלושה מגבוריו "בוקעים" אל הבאר למרות הסכנה שבדבר ומצליחים להביא לו מים. אבל דה, משום מה, מחליט לא לשתות מהמים האלה, אשר בגללם סכנו שלושה מגבוריו את חייהם ונוסך אותם לה'. שמואל מוריד מטר ע"י קריאה¹⁴ תפילה בלבד והוא עושה זאת "בניגוד לכל חוקי הטבע" דוקא בימי קציר החטים, כאשר הופעתם גורמת נזקים. כגמול על רעת העם לפני ה'.

"והרעב חזק בשמרון"¹⁵. כאן משולבים כמה סיפורים שמקורם הרעב — הסבל שהוא מסב, אגדות על מעשי נסים, כפי שהזכרתי למעלה ("כד הקמח שלא כלתה", ההליכה המרובה בכוח האוכל החד-פעמי וכו'). אבל המוטיב הראשי הוא הוודת הגשמים ע"י אליהו — "לפי דבר ה'". דבר זה משמש עילה למלחמת נצחון על כוהני הבעל והכחדתם. הנביא מופיע להתחרות עם כוהני הבעל. אליהו מציע, שכל צד יופיע ו"יקרא" בשם אלוהיו ו"היה אשר יענה באש הוא האלהים"¹⁶. כוהני הבעל

10 מל"ב ב', ה; מב-מד.

9 מל"א א', יז.

12 מל"א י"ח, לד-לה.

11 מל"א י"ז, ב-ח.

13 שמ"א ז', ו.

15 מל"א י"ח, א-ב.

14 שמ"א י"ב, טז-יח.

16 מל"א י"ח, כו, כט.

"מתגודדים כמשפטים" בחרדות וברחמים עד "שפוך דם עליהם". טקסים מקבילים מוכרים אצל עמים פרימיטיביים שונים כאמצעי להורדת גשם. אליהו, אשר בשם ה' יקרא, יוצק מים על המזבח שלוש פעמים לאחר שהקריב גם קרבן. אחר ניסוך המים קורה הנס ו"אש ה' אכלה את העולה ואת העצים ואת האבנים", ואלהו מחכה "לקול המון גשם". (אגב בסיפור זה מוטיב הכוחות המגיים מופיע גם הכוח המגי של המספרים 7, 4, 3 ו-12) 3 — מספר שנות הרעב — י"ח, לא; ו-7 — רק אחרי הסיבוב השביעי של "נערו" של אליהו מופיע העב המיוחל — מבשר הגשם, שם, פסוק מד).

דרגה אחרת במלחמת האדם עם הבצורת אנו מוצאים בספר יואל: הנביא מתריע והאמצעים שהוא נוקט בהם יותר מפותחים — הוא מזעיק להיאבקות את הכוהנים ואת העם. הפעם הטקס ממושך — 3 ימים, ומתחלק לכמה וכמה פעולות משולבות ובחדות — חגירת שקים, ספידה, קידוש צום, תפילה, התאספות בהר אלהים, תקיעה בשופר. הפעולה, שמטרתה ביטול הגזרה, מתחלקת לכמה פרשיות:

א. ע"י תיאור השואה במשא מחריד מזהיר הנביא את העם לשדרותיו ופונה אל הכוהנים, שיחגרו שקים, ילינו בהם כל הלילה ויכריזו על יום המחרת כיום צום ותפילה¹⁷. העם כולו גם הזקנים חייבים להשתתף בתפילה. היא נערכת בשערי בית ה'. את התפילה פותחים הכוהנים בזעקה מרה אל ה' ואחריהם בא תורו של הנביא, המבקש רחמים למען היקום כולו.

ב. הנביא מצווה על הכוהנים לעלות על ראש הר ציון ולהכריז לקול תקיעת שופר על יום צום, תפילה ותשובה¹⁸ אחר כך מופיע ענין התשובה, וההזדקקות והבעת התקווה, (הפעם לא נזכרת אספת עם ומעשים סמליים כמקדם) משום שזה יום תפילה לה' ביחידות.

ג. הנביא מצווה שוב על תקיעה בשופר ומכריז על יום צום, כמו ביום הראשון, מביא קורא לאסיפת עם את כל העם בחגיגות רבה, אף נפש לא צריכה להיעדר. הכוהנים מסתדרים בין האולם והמזבח, בוכים ומתחננים לה'. עם גמר תפילתם מתייצב שוב הנביא והפעם הוא מביא את הבשורה המעודדת, שנתקבלה תפילתם הארבה יורחק והבצורת תיפסק. מכאן ואילך ישרור שובע ואלהים יגמול להם ביד שובה גם בעד הרע של הבצורת.

לפינו דרגות שונות בהתפתחות דרכי ההיאבקות של העברי בבצורת: מפעולות קטנים ועד תפילה, צום ודווי. קשה להפריד שכבה אחת מהשניה, אבל אין ספק, כי יש פרי דרגות שונות בהתפתחות האמונה הדתית — החל ממגיה וגמור בפעולות, מסדן אמונות דתיות, אם כי גם האמונה הדתית אינה מופיעה תמיד בצורה טהורה.

הבצורת והשרב בפואטיקה התנ"כית

הבצורת והשרב, שטעמם המר היה מוכר יפה לאבותינו, שמשו נושא לשירה, לתיאורי נוף, וסמלים לתיאור מעשי אלהים להתפאר; תיאור נסים כאשר המדבר הופך גן עדן מושקה¹⁹; כאשר על שפיים נפתחים נהרות וארץ ציה הופכת למוצא מים; לתאורים מעולם החיות והצמחיה²⁰; להחיאת הנוף²¹; לשירי הודיה ותפילה לה'. בהשפעת הערך מים על היקף תופעותיו נוצרו פתגמים ומשלי חכמת חיים, לדוגמא²²: "מקור חיים — שכל בעליו ומוסר אולים — אֶלֶת"; "מים עֲמָקִים — דברי פי איש, נחל נבע — מקור חכמה", "מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק — מעין נרפש ומקור משחת צדיק מט לפני רשע".

גם הקללה והברכה, שיחסו להם כוח כשלעצמם משולבים במוטיב הבצורת. הברכה²³ — אידיאל פיוטי — בדרך ההגזמה — של החקלאי המצליח בעזרת השמים והוא מקור ברכה לעצמו ולסביבה.

משל קדמוני אומר²⁵ "כשלג בקיץ וכמטר בקציר, כן לא נאה לכסיל כבוד". ברסלבסקי כותב²⁶ המשל הערבי המצוי בספרו של דאלמאן²⁷ "אל תתמה על השלג בניסן — הוי כמה גרפנו אותו בין ערמות הדגן" מזכיר את הכתובת בכפר ברעים משנת 1522²⁸: "אל תתמהו על השלג, שבא בניסן אנחנו ראינוהו בסיון... משל, שמלמדנו כי יתכן, לעתים רחוקות ירידת שלג בימי קציר השעורים, הקודמים בהרבה לימי קציר החיטה. על ירידת שלג בימי קציר השעורים ירמוז גם המשל במשלי הנ"ל. המבקש לאמר, כשם שאין השלג והמטר הולמים את הקיץ והקציר²⁹, משום שהם עלולים להרטיב את היבול, כן אין הכבוד הולם את הכסיל.

סיכום

גם הבצורת, שהיא תופעה שכיחה וגורלית בחיי העם, אינה באה בתנ"ך במקור ראשון על דרך הסיפור בסגנון ריאלי — אלא צביונה ולבושה דתי, אבל היות שרקעה היה ריאלי הרי ניתן לנו לעמוד על עצם התופעות הקשורות בה, על השתקפותן בתרבות העם ביצירותיו, בעולמו הדתי והשירי, בחכמת חיו.

19 ישעיהו מ"א.

20 ירמיהו י"ד, א-ו.

21 תהלים כ"ט, ד-ה.

22 משלי ט"ו, כד. י"ח, ד; כ"ה, כה-כו.

23 דברים כ"ה, ג-ו; ח-יב.

24 שם כ"ה, טו, יט, כג-כד.

25 משלי כ"ו, א.

26 ראה ספרו "הידעת את הארץ", הגליל ועמקי הצפון, עמ' 222.

27 Gustav Dalmanäs, Arbeit und Sitte in Palaština

28 לפי סיפורו של הנוסע ר' משה מבאסולה.

29 קיץ וקציר הם מושגים נרדפים בתנ"ך.

172

המים הם גורם ראשוני בחקלאות ומטבע הדברים שאת תקופת התנ"ך, שברובה עומדת על החקלאות, העסיקה הרבה שאלת המים. לא נשאו תעודות ותיאורים היסטוריים במובן שלנו (מלבד הפיסקה הקצרה על ברכת חזקיה)¹. נושא המים משתקף בסיפורים מעניינים שלא המים עיקרם, אלה בעלי צביון דתי ומגמתי דתי, סיפורי גבורים אהובים — בחירי ה'. בהם נוכל לעקוב אחרי מנהגים הקשורים בשאלת אספקת המים או חסרונם, נימוסים, כיצד השפיעו על עולמו הנפשי של העברי, כיצד הגיב, מה חלקם של המים בעיצוב חכמת חייו ודרכי יצירתו הפיזית. הבאר, המעין, הצמאון — פתרונם של שאלות אלה משתקפות בין היתר ע"י אגדות על מקרים מופלאים². בבור הריק ממים נעשה המעשה הנורא ביוסף ע"י אחיו המקנאים; ע"י עין הקורא קורה לשמשון הנס הגדול, או בלשון המקור "התשועה הגדולה" מאת ה' של הפקעת המכתש ויציאת המים, שמצילים אותו ממוות ונותנים לו כוח להמשיך במלחמות הגבורה עם אויבי ישראל. ע"י העין מתארעת להגר הפגישה המופלאה עם המלאך, המבשר לה את הולדת בנה ואת עתידו המזהיר של ישמעאל במדבר באר שבע, כאשר "כלו כל הקצין" והגר המיואשת צפויה למוח מצמא היא ובנה — שוב מופיע מלאך האלהים מן השמים והוא הוא, שפוקח את עיניה לראות באר מים וזה מצילה ומחיה.

מדרשי שמות הקשורים עם בארות מים³

בסיפורים אלה משתקפים המצוקה והמחסור במים (בעיקר בדרומה של הארץ) והדחיפושים אחריהם.

שמות: באר-שבע על שום "כי שם נשבעו שניהם" "שטנה" — "על השטנה", שבין רועי יצחק ורועי גרר; "רחובות" "כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ"; מסה ומריבה — על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה'; מי מריבה על אשר רבו בני ישראל את ה'.

השתקפות האמונות המגיות בפתרון שאלת המים

מים מן הסלע. כנראה, שסיפור קריעת ים סוף השפיע על הדמיון העממי ליצירת אגדות על נס הוצאת מים בדרך לא טבעית בעזרת מטה הקסם. ענויי הצמא, המצוקה הופכים את הבלתי אפשרי לאפשרי. לא כל אדם נחן, כמוכן, בסגולה לחולל את הפלאים — לשם כך ישנו הנביא — משה, שמואל, אליהו, אלישע.

1 מל"ב כ', כט.

2 בראשית ל"ז, כב-כד; שופטים ט"ו, ד-ט; בראשית ט"ו, ו-ד; כ"א, ד-יט ועוד.

3 ראה בראשית כ"ו, יח-כו; כ-כא; ל"ו — כד; שמות י"ד, ז.

173 X

במצוות אלהים מכה משה את הסלע בצור חורב במקל שבו היכה גם את יאור מצרים, הצור נבקע ומים טהורים נובעים ואינם פוסקים, עד אשר כל שנים-עשר השבטים מרווים את צמאונם; בעזרתו של העץ המושלך למים — בהוראותיו של ה' ממתיק משה את המים של מרה. לפי סיפור מקביל⁴ צריך הנס להתרחש בנוכחות המקל בלבד בלי הכאה, מספיק רק הדיבור, אלא שמשה הנרגז אינו עומד בנסייך ומכה על הסלע אפילו פעמיים: "ויצאו מים רבים ותשת העדה ובעירם". האם יש פה האנקות בין האמונה בכוח הקסם של המלה בלבד לעומת האמונה הגשמית יותר בכוח מטה הקסמים? בספרות הפיוטית אנו מוצאים עוד הרבה יצירות, שמקורן בדמיון ובאמונה המגית או בהשפעת מוטיבים אלה של הוצאת מים מן הסלע; "יבקע צורים במדבר וישק כתהומת רבה"; פה אלהים עושה את הנס — שירות, ללא תיווך באדם⁵. "ולא צמאו בחרבות, הוליכם מים, מצור הזיל למו ויבקע צור ויזבו מים...". המשורר מדבר על גדולתו של הבורא⁶: — הפיכת המדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים ונגודו "נהרות למדבר ומצאי מים לצמאון". הוא גם מתבסס על המוטיב של קריעת הים, הוצאת מים — אלא בלי תיווך ועל דרך הפיוט, ומגמתו דתית-לאומית ברוח התקופה של שיבת ציון.

נושא זה של הוצאת מים מהסלע עובר בכל הספרות הפיוטית כגון⁷ "כי נבקעו במדבר מים ונחלים בערבה" ועוד.

כוחם המגי של המים לטהר ולרפא⁸

כמה סיפורים בתנ"ך משקפים את האמונה בכוחם המגי של המים לטהר אדם טמא או לרפא חולה. נעמן טבל שבע פעמים בירדן ונטהר מצרעתו "וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר איש האלהים וישב בשרו נער קטן ויטהר". מאידך, ניתנים גם המים להיטהר ע"י חפצים שונים: אלישע מרפא ביריחו את המים הרעים ועי"כ את "הארץ המשכלת". "ויאמר קחו לי צלחית חדשה ושימו שם מלח ויקחו אליו ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר: כה אמר ה' רפאתי למים האלה, לא יהיה משם עוד מות ומשכלת וירפו המים עד היום הזה כדבר אלישע, אשר דבר". אלישע פותר את שאלת המים לשלושת המלכים הנלחמים במלך מואב בהשראת נגינת כנור "ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן וחהי עליו יד ה'". על הרקע הריאלי לסיפור זה כותב ברסלבסקי⁹: בדרך מדבר אדום ומדבר מואב (אשר בה בחרו שלושת המלכים לתקוף את ארץ מואב) נדירים מאד המים ומחנות ישראל, יהודה ואדום הם בכל רע והנה קם הנביא אלישע ומייעץ לצבאות שלושת המלכים לחפור גבים, גבים בנחל מסוים, כדי לקלוט בהם מי שטפון פתאומי, אשר

5 ישעיהו מ"ח, כא.

4 במדבר כ', א-ג.

7 ישעיהו ל"ה, ו.

6 תהלים ק"ז, לג-לו.

9 ארץ הנגב עמ' 325.

8 ראה מל"ב ה', יד; ב', כ; שם, כ-כב; מל"ב ג', טו.

174

ימלא את הנחל. הוא אינו מתנבא על נס מחוץ לגדר הטבע, אלא מסתמך על חזיון החוזר ונשנה בארצנו, במדברותיה ובאיזוריה הנגובים, "לא תראו רוח" מתנבא הנביא, כי הרוח מבשרת עפ"י את בוא הגשם — ולא תראו גשם, כי הגשם ירד אי-שם הרחק הרחק בהרי אדום "והנחל ימלא מים". הנביא ידע אל נכון, כי דרכו של השטפון לעבור מהר ולהיות כלא היה, ע"כ הקדים ליעץ את שלושת המלכים לעשות גנים, היינו שקעים ובורות בנחל, למען יעמדו בהם המים, גם לאחר עבור הזרם ולמען ישחו מהם המחנות ובעירם גם בימים הבאים.

את הפסוק "ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם" יפה פרש רש"י: "כן דרך המים, כשהשמש זורחת עליהם בבוקר מאדימות מנגד-מרחוק והם (המואבים) לא ראו באותו הנחל מים מעולם ולפיכך היו סבורים, שהוא דם".

השירה העממית על הבאר.

שירת הבאר¹⁰: "עלי באר ענו לה, באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם".

הים — המון המים — בפיוט התנ"כי.

גם הים — על שפע מימיו כהקבלה בולטת מאד לעומת מצוקת המים השכיחה — השפיע על תפיסתו ותחושותיו של העברי הקדמון, הוא שימש לו נושאים ציוריים למשלים, השוואות והשאלות, כמו: "כי מלאה הארץ דעה את ה' — כמים לים מכסים"¹¹, או "גדול כים שברך"¹² השתערות האויבים העצומים, על ארץ ישראל משולה לשאון הים ומשבריו האדירים: "הוי המון עמים רבים, כהמות ימים יהמיון ושאון לאמים כשאון מים כבירים, ישאון"¹³.

השתקפות המים בספרות החכמה.

משלים פתגמים ומטפורות¹⁴. "והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים, כי אם לשמע את דברי ה' ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח — ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו"¹⁵. "כי שחים רעות עשה עמי, אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות, בארת נשברים, אשר לא יכלו המים"¹⁶.

המים והשתקפות ההוי, מנהגים, יחסי שכנים, חפירת בארות ובורות.

הבאר והמעין היו מרכז ציבורי בחיי הישוב, מקום לפגישה ובילוי זמן. אצל הבאר מוצא אליעזר את רבקה, מי שעתידיה לאחר פגישה זו להיות אשתו של יצחק; ע"י הבאר מתארעת פגישתו של יעקב עם רחל¹; ע"י הבאר מכיר משה את צפורה². אליעזר מברך את הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים, לעת ערב — לעת צאת השואבות. זהו זמן שמיוסד על מציאות ריאלית של ההוי: "כך היו נוהגים בחורי

10 במדבר כ"א, יז. 11 ישעיהו י"א, ט. 12 איכה ב', יג. 13 ישעיהו י"ז, יב.

14 ראה משלי י"ג, יד; ט', ז; כ"ב; י"ח, ד; כ"ה, כה-כו; עמוס ח', יא-יב; ירמיהו ב', יב-יג.

15 עמוס ח', יא-יב. 16 ירמיהו ב', יג.

1 בראשית כ"ט, א-יג. 2 שמות ב', יא-כא.

העיר הרווקים לצאת לטייל לעת ערב מחוץ לעיר, שמה היו באות הנערות לשאוב מים. כי המנהג הוא, שהנשים הן האחראיות לאספקת המים³, "המה עלים במעלה העיר והמה מצאו נערות יצאות לשאב מים". ע"י הבאר כורתים ברית אברהם עם אבימלך⁴; שם זובחים זבח — יצחק זוכח בבאר שבע לאלהי אביו⁵; אדוניהו זוכח עם האבן הזוחלת, אשר אצל עין רוגל; שלמה נמשח למלך ע"י הגיחון⁶. את חפירת הבאר, שהיתה בוודאי קשה עשו העבדים⁷ "וכל הבאלת, אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים".

הבאר היא ברשותו של החופר אותה. את הבעלות על הבאר מאשרים ע"י שבועה⁸. אם אחרים תופסים אותה, הרי נחשב הדבר לגזלה⁹. הגזלה נעשית גם לשם השחתה בלבד — מין סבוטז'ה — ע"י סתימה בעפר¹⁰.

יוסף ברסלבסקי¹¹ כותב: "רבות מבארות הנגב העתיקות מלאו עפר, אבנים, פרקי עמודים, כותרות ושברי כלים; ומה תימה? הן סתימת הבארות או המעיינות בעפר ובאבנים היתה חוזרת ונשנית מאז ומעולם והיא נזכרת כבר בספר בראשית ובמל"ב ג', יט". על בעל הבאר לשמור את הבאר מכוסה תמיד¹², כנראה שלתושבי המקום היתה זכות הקנין למים, שנמצאו בגבול נחלתם גם אם אחרים חפרו את הבאר, הבאר יכלה להיות קנינם המשותף של בני העיר וברשותם קיבלו גם האורחים מים. כנראה, שזרים היו קונים לעצמם מים בתשלום¹³. בזמן מצור וצרה גם תושבי העיר קנו את מימיהם בכסף.

הטל בתנ"ך:

הטל ברכה רבה צפונה בו לחקלאות; הוא נכלל כברכת יצחק ליעקב ועשו, כברכת יעקב ליוסף. לראשון: "ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ". ברכת יעקב ליוסף: "וליוסף אמר: מברכת ה' ארצו ממגד שמים, מטל ומתהום לבצת תחת". הטל משמש גם יסוד למשלים: "תזל כטל אמרתי"¹⁴. הטל מסמל את התחיה והאור¹⁵ "כי טל אורת טלך". גם בשמות אנשים יש שהטל נכלל בהם: חמוטל, אביטל, מיטל. הענין היחידי בתנ"ך, שנכתב בסגנון ריאלי לשאלת המים שייכת גם הבריכה והתעלה של חזקיהו¹⁶. הדברים נאמרים בקיצור: "ויתר דברי חזקיהו וכל גבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא את המים העירה", הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה. סופר דבהי"ב משלים ואומר¹⁷: "והוא יחזקיהו סתם את —

196x

מוצא מימי גיחון העליון ויישרם למטה — מערבה לעיר דויד ויצלח יחזקיהו בכל מעשהו".

ב־1880 נתגלתה הכתובת בנקבה, ופוענחה ומתברר שהיה מפעל עצום ובעל חשיבות ממדרגה ראשונה בימי מצור ומלחמה: בהתקרב האויב אל העיר סתמו את הגיחון ומימיו זרמו בנקבה אל העיר ולא היתה סכנת צמאן צפויה לתושבים, ונמנעה אספקת המים לאויב. כתובת זו אופיינית לתנ"ך, למגמתו והשקפת עורכיו עליו. המציאות, המעשה הגדול עם כל חשיבותו — אין חשיבותו גדולה כ"כ בספר הקדוש ומקומו לאו דוקא פה.

יא. הגז בתנ"ך

המרעה היה ענף עיקרי בחיי ישראל הקדומים. התקופה "הפרהיסטורית" תקופת האבות ונדודי השבטים עמדה בעיקר על המרעה — גידול צאן ובקר. זה משתקף יפה בספר בראשית בסיפורי האבות, תיאורי ההווי שלהם, ונדודיהם. בתקופה יותר מאוחרת, כאשר עם ההתנחלות סיגלו להם העברים את התרבות החקלאית — כל השטחים שלא התאימו לחקלאות בגלל מיעוט גשמים ותנאי אקלים אחרים: כמו מדבר יהודה, הנגב, עבר הירדן, שימשו למרעה. היה גם "משק מעורב", כאשר היו מאחדים עיבוד אדמות עם גידול צאן ובקר, כמסופר בפרשת נבל הכרמלי¹. היה גם שבט הרכבים שנשארו רועים גם בתקופת החקלאות המפותחת².

"אין אנו מוצאים בספרות התנ"ך תיאור ריאלי ומקיף של עבודת הרועה-המרעה והגז, שהוא עבודה עיקרית בענף זה. במידה שנוכר הגז הוא בא בקשר עם מאורעות אחרים, שהם העיקר, כגון: סיפורי יעקב ולבן³. כמה מצוות ומנהגים דתיים קשורים בהווית המרעה ופולחן הדתי. כמו: "לא תגז בכור צאנך" או "וזה יהיה משפט הלהנים מאת העם, מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזולע והלחיים והקבה, ראשית דגנך, תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו"⁴.

גזיזת הצאן מהווה מאורע חשוב, חג ויום טוב. הלא כה דברי דוד לנבל בפי נעריו: "כי על יום טוב באנו". גזיזת הצאן, נעשית בידי הרועים, אבל בעל הצאן נמצא עם "גזזי צאנו"⁵. לבן, יהודה, נבל ואבשלום ובני בית-המלך בכבודם ובעצמם משתתפים בחגיגת הגז והם עושים לעבדיהם, לפועלים משחה ויום טוב. זה בולט גם מתשובת נבל לנערי דוד: ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת טבחתי אשר טבחתי לגזזי ונתתי לאנשים, אשר לא ידעתי אי מזה המה?" כאשר אביגיל באה לנבל והנה לו משחה בביתו במשחה המלך ולב נבל טוב עליו והוא שיכור עד מאד... ורק "ויהי

בבקר בצאת היין מנבל ותגד לו אשתו את הדברים האלה וימת לבו בקרבו והוא היה לאבן".

זמן הגז הוא זמן של סיכום הרכוש, אסיף "היבול" — הצמר, הוא גם זמן מתאים לפקד את בעל הצאן ולתבוע "סילוק חוב": נערי דוד תובעים מנבל תשלום על עמלם ושמירתם על צאנו כי "חומה היו עלינו גם לילה גם יומם כל ימי היותנו עמם רעים הצאן". ואביגיל "האשה טובת השכל ויפת התואר" מבינה, כי אמנם צדקו הרועים והיא מעניקה להם ממתנות "המשק המעורב" של נבל ביד רחבה.⁶

יב. חיי החקלאים באספקלריה של הפיוט התנ"כי

התנ"ך עשיר בדברי פיוט ומליצה, משל וחיזה. האידאה הדתית היא המאירה ומדריכה את רוב רובה של ספרות התנ"ך, לעתים דתית-פוליטית ולעתים דתית-מוסרית¹. אגב כך משתקפים בה החיים החקלאיים בשפע צורות ובהיקף רחב של תופעות. עולה ממנה הקשר הבלתי אמצעי של העברי עם נוף מולדתו והכרת הטבע לפני ולפנים.

רב גווניות הנוף וניגודיו: הרים, גאיות וגבעות, המדבר והים, הערבה והמדבר, שוני הצמחיה בו, החליפות והתמורות במשקעים, מקורות המים השונים — נהרות, נחלי איתן ונחלי אכזב, תמורות בתופעות הקוסמיות — השמים וצבאם, רוחות הים ורוח קדים, הסערה, הברק והרעם, החורף הגשום והקיץ החרב, השרב — תופעות שהאדם היה נעמד מולן חסר אונים — כל אלה וכיוצא באלה הפעימו את הלב ועוררו את החוויה הנפשית ובתפיסה הדתית-הלאומית העברית המיוחדת קיבלו את הארתם, את ההגיון האלוהי כביכול, לא יופי לשמו "אלא מעשה ידיו להתפאר" — למען תכלית והגיון עליונים בבחינת "השמים מספרים כבוד אל" — העץ, השדה, החיות — הכל, הכל בא לספר גדולתו או לתהות על מעשיו.

הספרות הפיוטית מהווה מקור לעובדה כיצד עיצבה ההווייה החקלאית את המחשבה והחוויה, כיצד שימשה קרקע צמיחה ליצירה התרבותית ולמוסר החברתי, ובמקום ששרידי הספרות הריאלית לא השאירו מקורות מתארים — ממלאה לפעמים את החלל, שלא במתכוון דוקא הספרות הפיוטית. כי העולם הרוחני נקבע על רקע של חיים ממשיים, במלחמה עם הטבע, מתוך מגע עם הצמיחה והגידול, בעבודה ויחסי האדם בעבודה וכו'.

החקלאות בספרות הפיוטית היא סמל השלום והאחזה האנושית, כשם שהחרב והחנית הם סמל המלחמה, כך האת והמומרה — כלי העבודה העיקריים של החקלאי — סמל השלום והאושר הנצחי² "וכתתו חרבתיהם לאתים וחניתתיהם למומרות, לא

178 X

ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדון עוד מלחמה וישבו איש תחת ותחת תאנתו ואין מחריד³.

האידיאל של חקלאות טובה ומבורכת הוא גן מושקה בדרך הטבע — על ידי נהר, נחל ופלגים — גן העדן מצטייר בדמיון כגן מושקה אשר נהר, שנפוד לארבעה ראשים משקהו³. תהפוכות בכחות המשקעים, שנות הבצורת, התלות הגמורה במטר השמים העמיקו את היחס לנהרות, לצמחים, אשר נתן להם להינות מברכתם. "כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה, לא כארץ מצרים היא, אשר יצאתם משם, אשר תורע את זרעך והשקית ברגליך כגן הירק והארץ, אשר אתם עובדים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים". ובסגנון של הבטחה וברכה⁴: "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, ארץ נחלי מים, עינת ותהמת, יצאים בבקעה ובהר". "כנחלים נטיו, כגנת עלי נהר, כאהלים נטע ה', כארזים עלי מים⁵" בנבואות הנחמה באה ההבטחה על זרימת נחלים⁶.

העץ בפיוט:

העץ הוא סמל ההתמדה, הקיום הבלתי נפסק, השרשיות והקשר עם החיים הבריאים והטובים. "ובנו בתים וישבו ונטעו כרמים ואכלו פרים, לא יבנו ואחר ישב, לא יטעו ואחר יאכל, כי כימי העץ ימי עמי⁷".

הרבה מאד דימויים והשאלות מחיי העץ למינהו הם יסוד ליצירה הפיוטית. העץ וצמיחתו, גידולו ועקירתו. העץ המושקה — זה, שעל פלגי מים והעץ היבש — כל אלה משמשים סמלים חיים לתפיסת עולם, השאלות לשאלת השכר והעונש, צדיק וטוב לו או רשע ורע לו ולהיפך. העץ גדול כוחו ותקותו משל האדם בן התמותה: "כי יש לעץ תקוה, אם יכרת ועוד יחליף וינקתו לא תחדל. אם יזקין בארץ שרשו ובעפר ימות גזעו, מריח מים יפרח ועשה קציר כמו נטע וגבר ימות ויחלש ויגוע אדם — ואיזו⁸ והיפוכו של דבר, העץ שנשבר ונעקר או התיבש: "יתצני סביב ואלך, ויסע כעץ תקותי" או "יבש היה כעץ".

- 3 בראשית ב', יא.
- 4 דברים ח', ז.
- 5 במדבר כ"ד, ו.
- 6 ראה ישעיהו ל"ב, ו; תהלים ק"ו, לה ועוד.
- 7 ישעיהו ס"ה, כא.
- 8 איוב י"ד, ז-י.
- 9 שם י"ט, י.

189

בראשית שירתו של החלוץ-המשורר

דברים במסיבה במערכת הוצאת הקיבוץ המאוחד עם אמיר גלבע, בקבלו את פרס ישראל לשנת תשמ"ב, מאי 1982.

אחרי זמן-מה נקראתי לעבודה במרכז בווארשה. והנה התחילו להגיע אלי לשם מכתבים מברל (הוא אמיר) בצירוף שירים. אני חושבת, שהמכתבים כאו בגלל השירים. הוא רצה, כנראה, שאהיה מליץ יושר שלו בווארשה, כי הוא עצמו לא העז לשלוח את השירים ישר למערכת. ואכן, כמה מאותם השירים פורסמו ב"דיעות", עתון "החלוצ", ועד כמה שאני זוכרת גם ב"דאס ווארט", העתון היומי בידיש של ארץ-ישראל העובדת, ויתרם שמורים עמי בכתב-יד עד היום הזה. אם כן, להווה ידוע, שראשית שירתו של אמיר גלבע היתה בידיש, אם כי כתב אז שירים גם בעברית. ומאין אני בטוחה ככך? לא מפני ש"דיעות" ר'דאס ווארט" היו עתונים בידיש, אלא מפני שנוסף לשירים, שהוא שלח לפרסום הוא שלח שירים נוספים אלי, אישית, ואף הם היו כתובים יידיש ועברית.

במכתביו כתב לי, שאינו יכול יותר לחיות בגולה, שהוא מוכרח לעלות לארץ, שמחניק לו בעיירה ושהוא החליט לצאת לווארשה, "כדי להיווצר מחדש כאיש-קיבוץ". ומאחר, שלא היה לו כסף, הוא יצא לווארשה ברגל, מרחק של כ-500 קילומטרים... בעקבות הליכה זו כתב שיר בשם "מיר שפאנען" ("אנחנו צועדים"), שיר על צעידה: ומה שסיפר לנו עכשיו במסיבה זו בפרוזה על הפצעים ברגליו מרוב הליכה - תואר באותו שיר: ההליכה קשה וממושכת. ורגליו מלאי פצעים... וכל אשר הוא פוגש בדרך - נכרי וזר...

לפני למצלה געשר שנים למדתי באוניברסיטת תל-אביב כחוג לספרות עברית והפרופסור שלי, יוסף האפרתי ו"ל, התלהב מאוד משירת אמיר גלבע. שנינו תהינו על העברית שלו: מאין לו עברית עשירה כזאת מכל הדורות ומכל רבדי הלשון ושכבותיה? אהבתי מאוד מתמיד את שירתו של גלבע וקיבלתי על עצמי להכין עבודה סמינריונית על שירתו המוקדמת. פניתי לאנציקלופדיות לדאות מהי ההשכלה הפורמלית שלו וכצאתי בלקסיקון הספרות העברית של ג. קרסל, שהוא למד בגימנסיה עברית בפולין. ובכן, גם אני גמרתי גימנסיה עברית והעברית שלי "איננה כל-כך", ואז באתי אל אמיר ושאלתי אותו: "מנין העברית שלך, האם באמת רק מן הגימנסיה העברית?" הוא סיפר לי, כי היה להם דיון בעיירה והוא למד אצלו והוא שהעשיר את העברית שלו.

ב-1933 היינו שנינו בפולין בהכשרת "החלוץ" בקיבוץ לוצק (גוש קלוסובה). אולם לא שהיתי שם יחד איתו זמן רב, ואין לי זכרונות מיוחדים מאותה תקופה הקשרים כברל שלדמן - שזה שמו של אמיר גלבע מביתו.

הקיבוץ בלוצק היה פרולטרי מאוד. רוב הימים רעבנו בו לחם. על כותל המערב בחדר-האוכל שלי התנוססה הסיסמה: "תורת החליציות העברית אכזרית בהגשמתה ונפלאה במהותה"; וכך, באמת היתה גם תחושת החיים שלנו אז - למרות הקשיים והסבל, חיינו נראו לנו נפלאים במהותם.

180

וריחות ניחות. בין היתר, אני זוכרת, הביא אותי אמיר לבית הקברות, שאף הוא טבל בשפעת עצים, ואנחנו עברנו בין המצבות ולמדנו לפיהן את תולדות היהודים בעיירה.

ועד זכור לי מאותה תקופה, שיר ביידיש, שאמיר ששלח לי, שיר מאוד אופייני לו, באותם הימים. בשיר הוא מספר, שהנה הוא מתעורר בבוקר, וכל העולם זורח וצוחק לקראתו. השמש שולחת קרניה ואלה מחמ- מות ומרנינות. רוחות קלילות מלטפות פניו. השמים, שמי התכלת, וזהרים. הבוקר כל- כולו שופע ומשפיע חן ואהבה - והוא, המשורר מתמלא שמחה ללא-הכיל, ומבקש לחבק את העולם כולו. נייעור בו הרצון לרקוד, להלל ולהתנשא מעלה מעלה - אך פתאום מתכווץ לבו בשאלה נוקבת: "ומה אתם, עם הרעבים והעלובים, העמלים ליד המכונות, במכרות, מנוצלים ומזוי רעב..." והוא מרגיש פתאום ברוח זלעפות מתקרבת ונושאת אתה אש של שנאה ותקוות של מיליונים...

לימים, כשהתחלתי לעבוד במוזיאון בית לוחמי הגיטאות על-שם יצחק קצנלסון, בארכיון התנועה החלוצית השמור שם, גיליתי בעתוני "החלוץ" ובפרסומי הימים ההם את אמיר גלפץ שלא הכרתי: הוא מופיע שם כאיש פעיל מאוד בקיבוץ ובתנו- עה. בקיבוץ הוא פותח אסיפות ומנהל אותן. מפרט בהן, בדבריו, את אחוז העבודה המכניסה, את מספר החולים, את תכניות החסכון: מדבר על עניני תזונה ובריאות ומעלה לדיון דאגות של חיי היומ-יום כקר- בוך ההכשרה התובעות פתרון.

בעיני לא היה אמיר אף פעם איש העולם הזה ופתאום הוא מתגלה לפניך בדו"חות הללו בעתוני התנועה - כאיש מעשה נמרץ, אולם בסופה של אחת הרשימות שלו הוא מעלה גם כמין חזון, שצריך לשאוף אליו. הוא כותב: "על ועדת התרבות של הקיבוץ להיות פעילה ויש להקים סטודיה דרמטית ומקהלה וחוגים - כדי להעשיר את חיי החברה". וכל זה נאמר בכמה משפטים כסר-

במכתכו המצורף לשיר רמו על חלום שהוא חולם: משהו חשוב ומיוחד יקרה לו כשיגיע לחארשה. ויותר לא פירש. עכשיו, במסיכתנו כאן, פירש: הוא חשב אז, שהיות שווארשה היא עיר של סופרים ובה רואים אור כתבי-עת ספרותיים, אולי יוכל לפרסם שם משיריו שלו, לקשור קשרים עם משור- רים ולהיעשות למשורר.

כל מה שסיפרתי עד עכשיו קרה ב-1933. ב-1934 הגעתי לעיירה שלו, לראדזיווילוב. אמיר היה אז בבית ובילינו יחד שנים- שלושה ימים יפים מאוד. ופה המקום לספר בכמה מלים על העיירה.

עד מלחמת העולם הראשונה היתה זו עיירת-גבול בין האימפריה הרוסית הצארית והממלכה האוסטרית. יהודים, שהיגרו מרו- סיה לארצות-הברית, היו גונבים לידה את הגבול בדרכם מן המזרח למערב. בזכות זו זכתה העיירה ושנים מגדולי הסופרים שלנו הנציחו אותה ביצירתם: י.ל. פרץ בסיפורו "גלגולו של ניגון" - הנערה החטופה בעלת הניגון, נזרקת על-ידי חוטפיה בראדזיווי- לוב, מפני שכאן היה להם קל להימלט אל מעבר לגבול מבלי להיתפס. ושלוש עליכם בספרו "מוטל בין פייסי החזן" מספר על ראדזיווילוב כעל המקום שבו עברה משפחת המהגרים של מוטל את הגבול, בדרכם אל "העולם החדש" - לארצות-הברית. ובספר מסופר, כי ליד ראדזיווילוב התקיפו שחדים את בני המשפחה. על ראדזיווילוב אומר שלום עליכם, כי היא "גרויס ווי א געניץ ומ'גאנבט דארט דעם גרעניץ" (העיירה "קטנה כפיהוק, וגונבים בה את הגבול"). ועוד מסופר שם, כי "חברנו פני כתב עליה (על העיירה) שיר והוא עד יוסיף לכתוב עליה רבות". והשיר מובא בגוף הסיפור. (אמיר גלפץ: גם סטאלין גנב על ידה את הגבול, משם הגיע לקראקוב).

ובכן, הגעתי לראדזיווילוב לביקור וכא- מור, היו לנו שם כמה ימים נהדרים. זו היתה עיירה משופעת כוסתנים וגני-פרי וגני-ירק והמון מים. היה אז קיץ והכול שפע פריחה

181

העולם. והלב הזה קמה כל הזמן להגיע למעין - ואינו יכול. כי השמש אוכלת ומחלישה אותו. מזמן לזמן באה איזה ציפור גדולה, פורסת כנפיה ומחזקת את הלב, סוכי-כת עליו ואז הוא חוזר ומתחזק ומתחיל שוב לכמוה. אבל כאשר הוא מתקרב למעין

הנכסף - ההר הגבוה הולך ונעלם והלב אף פעם אינו מגיע אל המעין...

אני מוצאת במוטו הזה עוד משהו המצביע על עולמו הרוחני של אמיר ועל שרשיו. בחיפושי אחרי שירתו המוקדמת, מצאתי בעתונים שהופיעו בימי מלחמת העולם השנייה, עתון אחד של פלוגה 178, של החיילים העברים בצבא הבריטי, שבה שירת אמיר כחייל. בין רשימותיו האחרות מצאתי גם רשימה שלו על צביה לובטקין. הגיעה אז אל החיילים הידיעה, שצביה נפלה כמרד גיטו וארשה ואמיר כתב עליה דברים מאוד מרגשים: על הנערה העבריה, חניכת הערכים של קלוסובה, שנהפכה לסמל הנא-מנות והגבורה היהודית בימי האימים.

פה של רשימה. ואילו כל היתר, גוף הדברים - בעיות היום-יום - זוהי פרוזה שכפרוזה. וכאותו זמן עצמו פרסם אמיר גם רשימות ב"ידיעות". אחת מהן כתובה כמכתב לחברו לארי. (היו אז בכנדין חלוצים מגרמניה ואולי אותו לארי היה אחד מהם). והמכתב משובץ במוטיבים חסידיים. ראדזיווילוב, עיירתו, הן שכנה לרגלי הקרפטים ושם שלטה, כידוע, השפעתו של הבעל-שם טוב. ומשהו מזה דבק כנראה באמיר... ב"מכתב ללארי" נזכרים "ניצוצות קדושה", שיש לדעת ללקטן, "מלחמת האור בחושך", שהוא אפילת האנטישמיות ואור התנועה החלוצית. בראש הרשימה מופיע כמוטו קטע מתוך 'מעשה שבעת הקבצנים' של ר' נחמן מברסלב.

בקטע זה מסופר, שבקצה אחד של העולם ישנו הר גבוה מאוד ועל ההר הגבוה הזה ישנו סלע ומתחת לסלע מפכה מעין. וכל עצם בעולם - יש לו לב. אבל יש לב אחד של כל העולם והוא נמצא בקצהו השני של

מבפנים, 3-4 1982

אדם באמת אינו צריך

אדם באמת אינו צריך אלא לספר אחד בחייו
באשר כל חייו נקבצים לעיניו בספר הפתוח לעיניו
באשר הוא קורא בו דף אחר דף ורואה לעיניו
איך יום אחר יום רדף כמו דף אחר דף
בספר הפתוח לעיניו.
ואף לא אחד נעזב וברחמים רבים נאסף
דף אחר דף
בספר הפתוח לעיניו
כי רואה לעיניו
פתוח ספר חייו
ברחמים רבים נעזב.

אמיר גלבע

בצרור החיים והזכרון

שרה סגל-פיאלקוב

182

מי דבר מתוך גל כורע?
איש רעים להתרועע.
מה ענו לו רעיו, מה אמרו?
זאת ענו לו רעיו, זאת אמרו:

לא הפרידו בינינו שנים,
לא הפרידו קנאה נאיד.
לא הפרידו שלש אבנים
שהיו לאחד גל-עד.

נתן אלתרמן

אנו חיים בעולם ובדור, שהתחומים בין החיים והמוות טושטשו מאוד. כל אחד מאתנו בדור זה עמד עמידה פיזית או חווייתית קרובה מול המוות שקטל והכרית את יקריו - הורים, אחים ואחיות, בנים וידידים.

אנו מלווים הכרה ומצפון מעיק ושואל את חידת האימה והאסון של מותם. נראה לי, שבני דורנו לעולם לא יוכלו להשתחרר מהשאלה הגדולה, מדוע דווקא הם בין המתים ואני חי, עובד, פעיל ונושם את אוויר המולדת הזו.

אנו יודעים או מצווים לדעת, שאנו חייבים למתים גם את זכות חיינו וגם את זכרונם המלווה אותנו תמיד למען לתת גם להם את החיים. כי האדם ממשיך לחיות מעבר לחיים כל עוד זוכרים אותו, כל עוד אנו משאירים לו פינת יקר בלבנו, כל עוד הוא ממשיך להתהלך בתוכנו בהכרה ובזכרון.

הצורות המסורתיות של אבל, של "קדיש", של עליה על הקבר היו פרי תרבות של שמירה וכבוד לחלקו של המת בתרבות החיים והמשכם ורציפותם המלאה והשלמה יותר.

"תהיה נפשו צרורה בצרור החיים!" לשון של השאלה עתיקה מאוד, אבל זו רק זו,

היתה משמעותה במשך דורות, שטיפחנה וביטאה בצורות מצורות שונות. "צרור חיינו" גם הוא חייב להיות עמוס את זכרון המתים, לא רק משום ש"כה עצוב לעבור לעד" - ולעזוב חיים "גואים ורנים", משפחה, ילדים, חברה וללכת אל האין אלא גם משום שהמתים הם חלק ממהותנו ברוחם, במעשיהם, בשמחות ובעצבונות, שנמזגו במשך שנות החיים המשותפים ומקיימים את קיומם, ועלינו לדלותם בשעות של התייחדות ובצורות ביטוי שונות ורבות.

למען, ש"אחד גל-עד" - כדברי השיר על הרעות - לא יפריד בינם ובינינו, אנו מצווים על טיפוח היפה, שהיה בהם, על שובם החווייתי רוחני, על המשך חייהם אתנו - אלה הם "פרחי האלמוות", שעלינו לשים על קברו של המת. דפי זכרון - בעל פה ובכתב, עליה על הקבר, דפוסי חינוך ומסורת מטופחים למען כבוד החיים והמתים. למען יכולת העמידה פנים אל פנים מול זכרונם ומול המצפון הלוחש לה, כי רק במקרה אנו פה והם שם "מתחת לגל-העד".

אפריל 1964

★ ★

נר נשמה וזכרון לכל ההולכים מאתנו. נזכור ונגדל ונקדש בבחינת ה"יתגדל ויתקדש" המסורתי, שוויון ערך האדם בחיים - ובוודאי בפני המוות. לא מדעות השתתפות באבל לראווה גדולות יותר וקטנות יותר לפי היכולת הכספית וה"מעמד". אבל - סיפור חייו של האדם, המיטב שבו, ערכיו, ענותו ורגעי התעלותו.

אין בתוכנו חיילים אלמונים ואין חיים שווים יותר ושווים פחות. ואיננו מודדים חשיבותו של אדם. כל אחד הוא אבר מן החיים של החברה בעבודתה, ביצירתה ובסבכיה החברתיים.

אין עוד חברה, שיש בה שפע כזה של

183

גיבורו וכפילו הבדוי והספרותי של יוסף חיים ברנר, הסופר והמורה הגדול, שחשף את מעמקיו ותהומותיו של האדם ולימד את כולנו את הרחמים לכל אדם ובראש וברא-שונה לאדם במצוקתו ועליבותו - ובכן גיבור-רו ברומן "מכאן ומכאן" מגיע בשכבו חולה, באחד מלילות החורף הארצישראליים "הקרירים והבהירים" על "אורם המשחר" לחיוב חיים, להכרה האופטימית נוסח ברנר, שהחיים אמנם רעים אך העולם המסוכסך הוא גם יפה, וכל זמן שנשמה באפך - יש טעם לחיים והאדם האומלל - יש לו גם דרכים אל הנהדר וכו'. רק אמת אחת היא בשבילו ודאית והיא שהמוות - הוא רע. והאיש הופך את אמיתו זו למוטו, לרעיון המוביל, במאמרו שבו השקיע את מיטב הגותו ורחשי לבו, למוטו מוביל ולתשובה לבעיות הקיומיות הגדולות של בני העליה השניה.

★ ★

ואנו מה? האם רק פרחי הצלחה נהיה מוכנים לקטוף ואילו קוצים העוטרם לעתים מעשים של חמלה ופיוס ועשיה חיובית, שכל אדם עלול להיוקק לשכמותם, להם נתנכר? זאת השאלה שאינה מרפה מעצמי. ואסיים דברי בשירו של משה טבנקין:

אָנָּה זֶה נוֹשֵׂא הַמָּוֶת אֶת אֲחִינוּ?
אָנָּה צוֹלֵל אֵין-אוֹנִים כָּל הַלּוֹם?
אָנָּה עִמָּסְנוּ אֶת נֶטֶל גּוֹפְנוּ?
אֵי-אָנָּה תַעֲיִנו הַלּוֹם? -

יש שעות מצוקת-תהיה כעופרת,
יש שבילי תעיה לנתיבות-הלאות -
לעצם עינים ולב ולמות -
זה כל כף אנושי ופשוט -

דצמבר 1979

[אפק]

מפגש אנושי קרוב ונוגע ממש כמו בחבר-תנו. ועל-כן גם שונות זוויות הראיה, פינות האור והצל - בראיה.

כל אשר ראייתו ומפגשו היה מתוך רצון להבין, כל שנפגש והציל מעט מאורו של האדם בחייו. הוא יזכור ייזכר ויספר. תרבות הזכרון מעלה את חיינו. הוא יוצר מסורת עולם אנושי שלם יותר של דורות.

אפריל 1967

★ ★

תמיד קוממה אותי התפילה "אל מלא רחמים". מקובלת היתה עלי כתפילה של צידוק הדין והמלים נראו לא כנות. אל מלא רחמים? הכיצד? אלוהים של שואה ואלוהים השולח את נערי עמו הנבחר להיהרג ולה-רוג, בוודאי שהוא ריק מרחמים. ואם אכן הוא שוכן במרומים, הרי שמרומים אלה מאוד רחוקים וקרים ומתנכרים.

המנגינה ריגשה, סחפה אחריה, אך המ-לים, תכנם דחה וקומם. תמיד צדיק היה בעיני איוב, שקרא את אלוהיו של עולם למשפט והוכיחו על פניו על "כי תם ורשע הוא מכלה", איוב, שדיבר רתת נגד סדרו של עולם, שבו "ארץ ניתנה בידי רשע ואת שופטיה יכסה" - דבריו, אמת וצדק.

דברי המשורר כנגד השמים מול דמו של ילד קטן חף מפשע היו בעיני טעונים מטען דתי אמיתי וכנה יותר מכל דברי-ההתחסדות בפני אלוהים "שוכן במרומים ומלא רח-מים"; ששכינתו שורה וסוככת, כביכול, על קדושים וטהורים.

מאי 1974

★ ★

"...החיים רעים, אבל תמיד סודיים... המוות רע. העולם מסוכסך, אבל גם מגוון, ולפעמים יפה. האדם אומלל, אבל יש והוא גם נהדר. כל זמן שנשמחך כך, יש מעשים נשגבים ויש רגעים מרוממים..."
(ברנר - "מכאן ומכאן")

184

למה ה"עליהום"

על שכר הדירה

מנהג ישן נושן שהתחדש ביתר תוקף בשנים האחרונות הוא ההכתמה בכינוי כולשביקיות, לכל רעיון או הצעה להגבלה כלשהי של התערכות החברה ומסודותיה כנגד ניצול הזולת. האלטרנטיבה המקובלת היא ליבראליזם בנוסח איש הישר בעיניו יעשה. קבלנים, בעלי רכוש ובעלי בתים וכיוצא באלה, מתהדרים כליבראליים וכל המנסה לעמוד כנגדם אינו אלא כולשביק.

כנגד מה הדברים אמורים? כנגד הצעת השך שרון בממשלה להנהיג פיקוח על שכר הדירה לאחר שהוא מאמיר ומפקע לאין שיעור לרעת העולים והעלייה שכליכך מרכיבים בתהילתם. מי שהזדרז לקום כנגד הצעה זו היה כמוכח הליבראל מיסודו של "שינוי", הח"כ פורז, שמיד הגדיר אותה כ"כולשביקית" (דבר" 8.4.91).

ההסתדרות, בהחלטות הוועד הפועל עוד ביולי 1990, קבעה שיש להטיל פיקוח על מחירי הדירה ועל שכר הדירה, אלא שלא שמענו שניציגי מפלגת העבודה, שהם למעשה גם נציגי ההסתדרות, פרט לישראל קיסר, ואולי עוד אחד או אחת, הרימו קולם וצעקתם ככנסת וכציבור בנושא זה. אבל אל דאגה - לפחות אחד מנציגי

"העבודה" ככנסת ער מאוד לבעיה. הח"כ רפי אדרי גם הוא מתנגד להצעת שרון, שהיא לדבריו "מיותרת ומזיקה". וראוי לציין לשבח את ישראל קיסר שבהזדמנות זו הזכיר לנו את החלטות ההסתדרות בעניין זה. ההצעה התקבלה או ככנסת אלא שהוכשלה בוועדת הכספים. ועכשיו? עכשיו היא הועברה לוועדת הכלכלה. האם יילחמו נציגי "העבודה" על קבלתה בכל התוקף הראוי לה?

א. סגולי
קיבוץ אפק

לא היה כל צורך באירועים דרמטיים מן החוץ כגון אלה שאירעו בברית המועצות כדי שחוגים מסויימים מבית ומחוץ ישתלחו ב"עליהום" על תנועת העבודה הישראלית ערכיה וסמליה (דבר 29.8). הם עשו זאת מאז ומתמיד. אפילו כאשר ברית המועצות הקיזה את דמה במלחמה כנגד הנאצים, ואף הצילו רכבות יהודים מציפורניהם הטורפות, והם או בניהם עולים עכשיו לארץ.

רק מתוך כוונות בתולדותיה ומקורותיה של תנועת העבודה הארץ-ישראלית יש חושבים (ואף כותבים) שהדגל האדום והאחד במאי למשל, הורתם ולידתם בקומוניזם הרוסי. יש אפילו שגורסים שהקיבוצים בארץ ישראל, שבתקופות קודמות אף נקראו קומונות, ותחילתם

בשנים 10-1909 אף הם באו משום חיקוי לקומוניזם הרוסי שעלה וגאה בסופן של שנות העשרה. דומה, שלא יהיה זה מפתיע במיוחד אם במשך הזמן יופיעו גם כאלה שיצטרפו לרבנים שך ופרץ בהתקפתם על הקיבוצים בהנמקה שמקורם בקומוניזם הכולשביקי. תלמודם והשכלתם של חוגים מסויימים כנראה לא הגיעו לידיעה שהדגל האדום והאחד במאי קדמו בכמה שנים טובות לפני מהפכת אוקטובר ב-1917 ופועלים יהודים מסרו את נפשם כשהדגל האדום מעל לראשיהם בעד ערכים ואידיאות כגון אלה שנאבקים עליהם כיום המונים בברית המועצות.

סמלים ודגלים אינם חדשות לבקרים ובוודאי לא משום סיבות ואירועים שבאים מן החוץ. לסמלים ודגלים ישנן סיבות ושורשים היסטוריים שפועלים גם מעבר לתקופתם. האם "התקוה", למשל, הוא המתאים ביותר להיות ההימנון למדינתנו ולתקופתנו? תנועת העבודה בשעתה נאותה לוותר על שירת "תחזקנה" שהיה מקובל כהימנון שלה רק משום כניעתה למסורת שנתלוותה ל"התקוה" ולא משום שהיה ההימנון ההולם ביותר. יש עמים ומדינות באירופה שבמרכז דגלם מתנוסס הצלב - מורשה מימי נושאי הצלב! מפלגת ה"לייבור" באנגליה, שמפלגת העבודה הישראלית אוהבת לפעמים להידמות לה גם היא ממשיכה להחזיק בהימנון שלה ומשמעותו "הדגל האדום" (דבר" 30.8), מה גם שאצלנו הדגל האדום הולך ביחד צמוד אל דגל הלאום והמרינה כשהם משלימים זה את זה.

אריה סגולי, קיבוץ אפק

על גיוסם לצה"ל של בחורי הישיבות

הדין בכנסת על הצעות החוק לגיוס בחורי הישיבות לצה"ל, מעורר מספר שאלות התובעות תשובה:

א. האם קיימת החלטה במפלגת העבודה, או סעיף במצעה, התובעים את גיוס בני הישיבות? ואם יש החלטה כזאת - איך ייתכן שבדין עקרוני וחשוב כל כך יהיו נזכחים בכנסת מטעם המציעים רק 21 חברי כנסת ובשל כך יוכלו התיקון בהצבעה ויורד מסדר היום?

ב. אם אין החלטה כזאת במפלגה - על שום מה יכוזבו השואלים והמציעים את חיציהם אל אחרים בכנסת ולא אל מפלגתם, כדי שקודם כול תחליט היא החלטה מפורשת שמחייבת את המאבק בנושא זה?

לגופו של עניין יש להדגיש בכל לשון של הדגשה: ההסתמכות של מתנגרי הגיוס על איזה שהוא "סטאטוס קוו" אין לה כל בסיס. קיים הסכם פורמלי בין הסוכנות היהודית לבין אגודת ישראל, שנעשה עוד לפני הקמת המדינה, והוא כולל בסך הכול ארבע "נקודות": 1. שבת כיום המנוחה החוקי; 2. כשרות במוסדות ממלכתיים; 3. נישואין וגירושין רתיים;

4. אוטונומיה לחינוך הדתי. על הסכם זה חתומים בן גוריון, יצחק גרינבוים והרב י.ל. פישמן (מיימון). בהסכמים קואליציוניים שנעשו לאחר קום המדינה נוספו "נקודות" שלא התבססו על סטאטוס קוו כלשהו. בסטאטוס קוו אין זכר לשחרור בני ישיבות מצה"ל, ולא לנושאים אחרים שהדתיים מרבים לצעוק עליהם בזמן האחרון.

ועוד: הזרדים סומכים על איזה הסכם בנושא זה עם בן גוריון. גם לזה אין בסיס. במכתב ל"דבר" מיום 5.11.86 מתפרסם מכתב של בן גוריון, שבו נאמר: "...אף פעם לא נעשה ביני לבין שום מפלגה דתית הסכם למתן פטור לבחורי ישיבה מחובת שירות סדיר, שחרור זה חל אך ורק על בחורי ישיבה העוסקים בפועל בלימוד תורה בישיבות, וכל עוד הם עוסקים בלימוד תורה בישיבות. כל הפרסומים בדבר ה'פטורים' שהם פרי הסכם קואליציוני - לא נכונים".

ראוי איפוא שמפלגת העבודה, יחד עם גופים אחרים, תירתם למלחמה נמרצת נגד הנוהג המחפיד הזה של מתן פטור משירות סדיר בצה"ל לבחורים רתיים.

אריה סגולי, קיבוץ אפק

23.3.62 773

תגובות

הדרך להזיון דברים

ח"כ עדנה סולודר פנתה ב"דבר" (26.5.91) במכתב גלוי לראש הממשלה שימנע מח"כ פרוש לכפות את רעתו על רוב העם בישראל. חברה עדנה, כל הכבוד לך. אם נמשך כך וכך שנים שאת נמצאת בכנסת ורואה מקרוב את ראש הממשלה ותושאי כליו כמלאכתם וכמחזרליהם את עוד מאמינה שמכתבך יזוז אותם - תרי שתמימותך ראוייה לכל הערכה.

האם טרם התברר לך שהממשלה הזאת מסוגלת לכל מעשה מעוקם ובלבד לקיים את השלטון בידיהם? לגביהם, השלטון אינו אמצעי להגשמת אידיאולוגיה מסוימת אלא גם פרנסה לא רעה להם, לירידיהם ולמקורביהם. למען המשך שלטונם הם מסוגלים לכרות ברית אפילו עם השטן. הפנייה למצפונם מזכירה את פנייתם של הסוציאליסטים האוטופיסטים אל מצפונם של בעלי הרכוש והנכסים שיוותרו על רכושם למען טובת הכלל. אין דרך אחת להחלפת השלטון אלא הדרך הדמוקרטית לכיבוש נפשו של העם. כיבוש זה לא יצלח בהפגנות רחוב

1.5.91

לא להינתק מ"דבר"

יש מקום לתמיהה גדולה על הדיעה שהתגלתה מרשימתו של עורך "דבר" ב"קיבוץ", לפיה, השבועון המאוחד של "קיבוץ" והדף החוקי, אם אכן יוחלט על איחוד כזה, יצורף כנוספת ל"על המשמר" דווקא ולא ל"דבר". אם הנימוקים לכך הם תקציביים, קשה לתאר שלא ניתן להגיע לעמק השווה עם "דבר". אם צער זה נעשה מתוך כוונה שאיחוד השבועונים שווה צער לאיחוד שתי התנועות הקיבוציות - הרי שמן הדין שהדיון על איחוד התנועות יקדים את איחוד השבועונים.

מרוע לא יהיה קשור השבועון של התק"ם לאכסניה הטבעית שלו - עיתון פועלי ישראל? הרי עדיין רבים מאוד חברי התק"ם והקוראים את "דבר" - את "על המשמר" קוראים אולי מעטים. נכונה ומוצדקת, איפוא, תביעתו של עורך "דבר" לא לנתק את שבועון "קיבוץ" מ"דבר".

אריה סגולי
קיבוץ אפק